

Giu visuvisuna

Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua
New Guinea

Giu visuvisuna
Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Kakabai long Niugini

copyright © 2010-2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kakabai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-10-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 11 Oct 2024

8614ef9e-7279-5fda-a20a-4c1b45b2f51a

Contents

Metiu	1
Mak	84
Luk	137
Diyon	221
Giugiukamaḡedi edi Kauwa	283

METIU Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Met giu visuvisuna i gilumi bi i giu te Yesu tana taunana tauwaiyawasana, Maimaituwa taugiuwatana lisidimo i giugiuwapaena luvanemo i tubuḡa. Yesu tana Diu nopodimo i tubuḡa bi Met i gilumana ba mote Diu taudiḡa aubaidi bi dobumo lava matabudi aubaidi tauwaiyawasana i tubuḡa. Bi Yesu bai i voivoiyedina taudidi Met i gilumi watedi mai Yesu ena tubuḡa i gilumiwata, bainewa ena kabulu i gilumiwata, laulubu bainewa i nawaena i gilumiwata bi Galilimo ena noya ba bainewa i lauguguya, i wailovelove bi lava i waiyawasanidina matabudi i gilumi kauwedi.

Bi ena noya damodamodimo tana Galili dobuna i gose bi i nawana Yelusalemmo ḡome kaka sai peki bi pekimo ya kenamoito munaḡana matabudi Met i gilumi kauwedi. Niga bukana noponemo ya giugiuwedana ba Yesu tana taunana tauwailovelove visuvisu guletina. Tana waiḡake banidi ya giugiu waiipoipo kauwedi. Tana ena lauguguya Olip oyana dabanemo ya wai loveloveda te mabai Maimaituwa ena waibada noponemo sa miyamiyana ba banidi sa kamaḡatidi. Met ena buka damonemo ba Yesu ya giugiuweda te tana mote kaka ima goseda eete laḡan damonemo ya tava.

*Yesu itaitana bi waḡawaḡana isedi
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Keliso ena magumagula ba niga taudidi: Tana ba Ḡalibona Deivida damnemo i tubuḡa, bi Deivida ba Eiblaḡam damnemo i tubuḡa.

² Bi Eiblaḡam natuna ba Aisik, bi Aisik natuna ba Deikap. Bi Deikap natunatuna ba Diuda matasitasina.

³ Bi Diuda natunatuna ba Peles bi Sela, bi tinedi ba Tama. Bi Peles natuna ba Eslon, bi Eslon natuna ba Lam,

⁴ bi Lam natuna ba Aminadab, bi Aminadab natuna ba Nason, bi Nason natuna ba Salmon,

⁵ bi Salmon natuna ba Boas, bi Boas tinana ba Leḡeb. Bi Boas natuna ba Obedi, bi Obedi tinana ba Luti. Bi Obedi natuna ba Diyesi.

⁶ Bi Diyesi natuna ba Ḡalibona Deivida.

Deivida natuna ba Solomon bi Solomon tinana mba Uliya ena vesala.

⁷ Bi Solomon natuna ba Leḡobom, bi Leḡobom natuna ba Abida, bi Abida natuna ba Asa.

⁸ Bi Asa natuna ba Deḡosafet, bi Deḡosafet natuna ba Diyolam, bi Diyolam natuna ba Usaiya.

⁹ Bi Usaiya natuna ba Diyotam, bi Diyotam natuna ba Eiḡes, bi Eiḡes natuna ba Esekaiya.

¹⁰ Bi Esekaiya natuna ba Manasi, bi Manasi natuna ba Amon, bi Amon natuna ba Diyosaiya.

¹¹ Bi Diyosaiya natuna ba Dekonaiya matasitasina. Tedi edi laḡannmo Israeḡ lavedi matabudi a pani nawedi Babilonmo te ḡome a miya.

¹² Babilonmo a miyamiya bi Dekonaiya natuna Seyatel i tubuḡa. Bi Seyatel natuna ba Selubabel.

¹³ Bi Selubabel natuna ba Abiuda, bi Abiuda natuna ba Eliyakim, bi Eliyakim natuna ba Aso.

¹⁴ Bi Aso natuna ba Sadok, bi Sadok natuna ba Akim, bi Akim natuna ba Eliuda.

¹⁵ Bi Eliuda natuna ba Eliyesa, bi Eliyesa natuna ba Matan, bi Matan natuna ba Deikap,

¹⁶ bi Deikap natuna ba Diyosep. Bi Diyosep ba Meli mwanena. Meli, tana Yesu Keliso i bewa.

¹⁷ Niga tubulelesina ba wapana 14 nove Eiblaḡam lisinemo te i saḡa Deivida lisinemo. Bi Deivida lisinemo te a nawedina Babilon biliwelokonemo ba kota tubulelesa wapana 14. Babilonmo te i saḡa Yesu Keliso ena laḡannimo kota mainana wapana 14.

Yesu Keliso ena tubuḡa

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso muliḡa kaka i tubuḡana, bi dolinemo kauwa niga mainana i tubuḡa: Yesu tinana Meli tana Diyosep i waitauye. Bi muliḡa kaka a miya labuna bi lava a kita te Meli i bwaga, tana Aluwa Waiyawemo i bwaga.

¹⁹ Meli mwanena Diyosep ba didimana lavana. Bi mote i ḡoye te lava matedimo maso Meli i voiye te i waitunimayaḡa, taunana aubaina noponemo waigose i noḡoti.

²⁰ Diyosep mainana i wainuwanogonogota ba Bada ena aneya laubonimo lisinemo i laumaḡata bi i giuwena gado, “Diyosep, Deivida natuna, mote kuma naila, Meli kwa vai te tam mwanem, banina Meli ba Aluwa Waiyawa ena ḡailisimo i bwaga.

²¹ Tana kaka gomana olotona ya bewa bi tam kwai isana Yesu, banina tana ena lava kaka edi gebogebomo yai yawasanidi.”

²² Niga kauwidi matabudi ba Bada wala taugiuwatana lisinemo i giugiuwena mainana a tubuḡa: Taugiuwatana niga mainana i giu,

23 “Totop a kaka ya bwaga bi gomana olotona ya bewa, bi sai isana Imanuwel.”*

Isa Imanuwel banina “Maimaituwa tada waiteda.”

24 Laḡannemo Diyosep i kenakena moito, ba Bada ena aneya bai i giugiuwena mainana i voiye, tana Meli i vai te mwanena.

25 Diyosep Meli waitena mote tubuḡa ai ḡemoti, eete Meli gomana olotona i bewa. Bi Diyosep mba gomenina i wai isana “Yesu.”

2

Nuwayuyauya lavedi Yesu a vakita

1 Ḡalibona Alodi ena laḡannimo, Diudiya noponemo Betliḡem malagainemo Yesu i tubuḡa. Mulinemo nuwayuyauya lavedi suwala ena anilovotava yawaninaḡa a nato Yelusalemmo.

2 Bi ai talana gado, “Gomana ḡaubona Diu edi ḡalibona bamo ḡome i tubuḡa? Tama suwala ena anilovotavamo, gomana ena kipola ke kita te lauduneyena aubaina ke nato.”

3 Laḡannemo Ḡalibona Alodi niga giuna i vaivaiye, ba nuwana i yapuyapu. Bi lava matabudi Yelusalemmo kota mainana.

4 Mba ḡome tana pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena matabudi i waiḡemotidi bi i waitalayedina gado, “Keliso bamo ḡome ya tubuḡa?”

5 Bi tedi giu ai munena gado, “Diudiya noponemo Betliḡem malagainemo ya tubuḡa.” Banina taugiuwatana i gilugilumina ba niga mainana,

6 “Tam Betliḡem Diudiya dobunemo, tam mote malagai yababa, Banina temi Betliḡem lavemi nopomimo kaka ḡemota ya tubuḡa,

bi tana kaka yai bada bi egu lava Israel ya labedi.”

7 Ḡome Alodi nuwayuyauya lavedi kandavonemo i waiḡemotidi bi i waitala kaukauwedi te bai sauginemo kipola i laumaḡata te a kita.

8 Ḡalibona nuwayuyauya lavedi i giukamaḡedi te sa nawa Betliḡemmo bi i giuwedina gado, “Ko nawa bi koi tavutavu kauwa te mba gomenina ko banavi. Laḡannemo, kona banavina ba ko tava munaḡa te ko giuwegu te tagu kota ya nawa bi ya lauduneye.”

9 Tedi ḡalibona ena giu a vaiye mulinemo ba nawa ai tubu. Bi kipolina a kitakitana taunana a vawata, eete bamo gomana i tubutubuḡanemo ḡome kipola i vamoito.

* 1:23: Isa Imanuwel banina ba Maimaituwa tada waiteda.

¹⁰ Laḡannemo kipolina a kitakita, ba ai nuwawisu gulata.

¹¹ Bi vanuwemo a tavatava, ba gomana matinana Meli a kitedi. Ġome tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi gomana a lauduneye. Tedi edi puyo a kaikamaḡedi bi gomana a puyona ba goldimo, piupiumo bi Maelamo.* ¹² Mba kauwina mulinemo Maimaituwa laubonimo nuwauyauya lavedi i giuwedi te mote sima munaḡa Alodi lisenemo. Taunana aubaina tedi eta ḡesauna a kaiwata te a munaḡa edi dobumo.

Diyosep bi Meli gomana a bewa bi a naila a nawa Idip

¹³ Nuwauyauya lavedi a nawanawa mulidimo, Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisenemo i laumaḡata bi i giuwena gado, “Kwa moito, gomana kwa bewa bi tinana vaitena ko naila ko nawa Idip. Bi ḡome ko miyamiyana eete laḡannemo yà giuwemina kaka ko munaḡa, banina ba Alodi gomana ya tavutavuḡe te yai peki.”

¹⁴ Kamaina bi Diyosep i miya moito, gomana i bewa bi tinana vaitena dudubalemo malagai a gose bi a nawana Idip.

¹⁵ Bi tedi Idipmo a miyamiyana eete Alodi i peki. Niga kauwina ba Bada wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana i giuna gado, “Natugu Idipmo i miyamiya bi e kapotiyovo.”†

¹⁶ Bi laḡannemo Alodi i kita te nuwauyauya lavedi mote lisenemo a tava munaḡa ba edi giu i noḡoti bi nuwana i medi gulata. Taunana aubaina, tauwaiḡaviya i giukamaḡedi te Betliḡem bi diyadiyana malagaidi matabudi nopodimo, libilibi oloolotodi edi kwalabu labu bi i yovoyovona matabudi sai pekidi. Niga kauwina a voyena ba, mba laḡannemo nuwauyauya lavedi kipola a kita bi Alodi a giugiuwena i noḡoti waitete te a kaiyovuḡe taunana aubaina ḡaviḡaviyidi i giukamaḡedi te libilibi oloolotodi matabudi sai pekidi.

¹⁷ Te taugiuwatana Delimaiya wala bai i giugiuwena mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado,

¹⁸ “Lama malagainemo, lava peki saledi a salesaleyedi ba edi nuwaboya i dididiga gulata.

Leitsel natunatuna ya ḡabegābedi, banina natunatuna matabudi a peki kovi

bi tana mote ḡemoḡemotina te sai nuwauba.”‡

Diyosep bi Meli natudi vaitena a munaḡa Nasalet

¹⁹ Alodi i peki mulinemo ba Idipmo Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisenemo i laumaḡata

* **2:11:** Maela ba kai bwadina panepanena, maiina dididiga. † **2:15:** Ose 11:1

‡ **2:18:** Delimaiya 31:15

²⁰ bi i giuwena gado, “Kwa moito, gomana matinana kwai dolidi bi ko munaḡa Israeḡ doḡunemo. Banina tedi mabai gomana waipekina a ḡoyeḡoyena, ba lavedi a peki kovi.”

²¹ Kamaina bi Diyosep gomana matinana i waidolidi te a munamunaḡa Israeḡ doḡunemo.

²² Bi i vaiye te Akilas tamana Alodi gabuna i vai te Diudiya plovinsna i waiwaibadaye, ba Diyosep ḡome nawa i naila. Bi aneya laubonimo Diyosep i giuwe te ya nawa Galili plovinsnemo.

²³ Kamaina bi tedi a nawa Nasalet malagainemo a miya. Bi Taugiuwatana wala bai a giugiuwena mainana i tubuḡa, “Te tana sai isana Nasalet lavana.”

3

*Diyoni taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Dyn 1:19-28)*

¹ Mba laḡandimo Diyon taukabulu Diudiya plovinsnemo i tava bi kalakalalemo i laulauguguya.

² Tana i laulauguguyana gado, “Emi noḡota ko vitedi bi emi gebogebo ko kuvesidi, banina Mala ena waibada kaikana i tava.”*

³ Taugiuwatana Aisaiya wala Diyon taukabulu i giugiuwatana gado,

“Lava kalakalalemo ya binabinauna gado,
‘Bada ena eta ko yawasi
bi ko kadidimani.’”

⁴ Diyon ena gala ba kamelo kapalina vatuvatulina i kotekote. Bi ena tagilolo ba ḡamoḡamo kwapina bi kanaya ba kapau bi iwavi.

⁵ Lava wapewapedi Yelusalemḡa, Diudiya plovinsna bi Diyodan doḡuna lavedi matabudi a tava Diyon lisenemo.

⁶ Ḣome edi gebogebo matabudi a kuvesidi bi tana Diyodan gaubinemo i kabuludi.

⁷ Bi laḡannemo Diyon lava i kakabuludi bi i kita te ḡome Palisi bi Sadisi wapewapedi a natonato ba niga mainana i giuwedi, “Temi mwata salama natunatuna! Temi aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoḡa ya natonatona ko vola kamaḡe?”

⁸ Kona laulaukuvasana ba miyamiyana ko miyae te ta kita bi ta sibe.

⁹ Bi mote komai noḡota bi koma giu gado, “Tama Eiblaḡam ena tubulelesa, taunana aubaina mote bai gebogebona kaka lisimaimo ima tubuḡa.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ba

* 3:2: Met 4:17, Mak 1:15

ḡemoḡemotina niga ḡakimidimo Eiblaḡam ena tubulelesa yai tubudi.

¹⁰ Maimaituwa kaikana kai lamlamdimo ḡadivi i sako te bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba matabudi ya oi kamakamaḡedi, ya douḡavuḡavukidi bi kaimo yai kalaḡosedi.

¹¹ “Tagu gaubemo yà kakabulumu te ko sibe te kaikana kona laukuvasa. Bi lava muliguḡa ya natonatona ba i saḡa gulatana kaka tagu. Bi tagu mote yà visu te ena kaḡesuma yà avala. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumu.

¹² Tana kaka lava visuvisudi bi gebogebodi ya dailidina maibena lava laisi ya tututuna. Bi yavalemo ya ḡini te kwapidi ya suve waipaipailidi tabudimo sa nawa bi banidiḡa sa kena. Tana laisi banidiḡa ya legaudi te ena vanuwemo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoḡinemo yai naḡasa nawedi.”

Diyon Yesu i kabulu

(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22, Dyn 1:29-34)

¹³ Kamaina bi Yesu Galiliḡa i nato Diyoudan gaubinemo, te Diyon Yesu ya kabulu.

¹⁴ Diyon i ḡoyeḡoye te Yesu ena noḡota maso i vitale bi i giuwena gado, “Tam maso tagu kuna kabulugu. Bi geḡa te tam kuna natona tagu lisigumo.”

¹⁵ Bi Yesu Diyon ena giu i waimunena gado, “Geḡa, mba kamaina. Niga ba Maimaituwa ena ḡowana, kamaina te didimana kauwidi matabudi ta voyiedi te Maimaituwa ena waiyawasana ta kamaḡati.” Gome ba Diyon i waianina.

¹⁶ Kamaina bi Diyon Yesu i kabulu bi i lovolovotava ba mala i nuwawasa. Mba taunana te Maimaituwa Aluwina i yovona dabanemo maibena gabubu.

¹⁷ Bi kalina malaḡa i yovona gado, “Niga taunana tagu natugu nuwagu tauvaina, yà wainuwavisuye.”†

4

Yesu ena laulubu

(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Yesu i waidoli nawe kalakalalelemo te Seitan Yesu yai laulubu.

² Yesu ḡome, suwala 40 bi dudubala 40 i udi, mulinemo ba kani i peki.

³ Tauwailaulubu Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba niga ḡakimidi kwa giuwedi te saila buledi.”

⁴ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

† 3:17: Mak 1:11

‘Lava mote buledi taunaḡa yasinemo ima miya, bi Maimaituwa giunemo ya miya.’

⁵ Ġome te Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalem, taun dididiga waiwaiyawinemo bi Maimaituwa ena vanuwa dabaotinemo i giuwe te i moito.

⁶ Bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba taumḡa kwai ġiutaluim, banina gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Maimaituwa ena aneya ya giukamaḡedi te tam sa labem, bi nimedimo sa kamotim te ḡakimemo mote kaḡem kumai kelo.’

⁷ Yesu, Seitan ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo kota niga mainana i giu.”

“Bada, em Maimaituwa mote kumai laulubu.”

⁸ Ġome Seitan, Yesu i waidoli nawe oya lofalofana daba otinemo bi dobu matabuna ena waiguyau wainuwawaivaidi matabudi Yesu i wailove

⁹ bi i giuwena gado, “Bamoda tam kwa lauduneyeguna ba niga mwalidi matabudi yà vitem.”

¹⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Seitan, ku nawa tabummo banina, gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Bada, em Maimaituwa taunaḡa kwa lauduneye bi aubaina kwa noya.’

¹¹ Ġome Seitan Yesu i gose kamaḡe bi aneya a yovo te a sagu.

*Yesu ena noya Galilimo i waitubu
(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)*

¹² Laḡannemo Yesu i vaiye te Diyon biliwelokomo a sako nawe ba tana i munaḡa Galili dobnemo.

¹³ Tana Nasalet i gose bi i nawa Kapeniyammo i miya. Kapeniyam ba Galili topana diyanemo, dobu Sebulun bi Naptali nopodimo.

¹⁴ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado,

¹⁵ “Dobu Sebulun bi Naptali ba Galili topana etana diyanaḡa. Dobuna Galili ba eteni lavedi edi animiya.

¹⁶ Bi lava mabai waidudubalemo sa miyamiyana, kaka yanayana dididiga sa kita.

Tedi mabai peki boimatuwinemo sa miyamiyana kaka yanayana ya laiyanedi.”

¹⁷ Mba sauginemo te noke i nawana ba Yesu lauguguya i waitubuna gado, “Emi gebogebo ko kuvesidi, banina Maimaituwa ena waibada kaikana nuwana tava.”

Yesu ena tauwaikawaiwatana 4 i gei vinedi

(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu Galili topana diyanaga i nawanawa ba olooloto labu i kitedi, Saimon a waiisana Pita bi tasina Endulu. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi taugomogomo.

¹⁹ Ġome Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu bi yài lovelovemi te lava ko konedi.”

²⁰ Noi taunana te edi gomo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

²¹ Ġome a modina a nawanawa ba kota olooloto labu i kitedi, Diyemesi bi tasina Diyon, tedi ba Diyebedi natunatuna. Tedi tamedi Diyebedi vaitena wagamo a miya bi edi gomo a kakavisuvisudi. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu.”

²² Noi taunana te tamed bi edi waga a gose kamaġedi bi Yesu a kaiwata.

Yesu lava sidesidedi i waiyawasanidi

(Mak 1:32-39, Luk 4:40-44)

²³ Yesu Galili dobuna noponaġa i nawa bi bolu vanuwidiġa i waiwailovlove bi Maimaituwa ena waibada giuna visuisuna i laulauguguyae. Bi lava edi sida tabudi bi tabudi a legalegaidina i waiyawasanidi.

²⁴ Bi Yesu giuna Sailiya dobuna i nawa yaġosi, bi ġome lava edi sida tabudi bi tabudi a tavaitedi Yesu lisinemo. Lava ġesaudi yavi nananakidi a legalegaidina, ġesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneidina bi ġesaudi kaġenuwakududi, matabudi i waiyawasanidi.

²⁵ Bi lava kumdi Galiliġa, Dekapolisġa, Yelusalemġa, Diudiyaġa, Diyoudan bi noi nevana lavedi a tavatavana vaitedi Yesu a kaiwata.

5

Yesu oya dabanemo i lauguguya

(Luk 6:20-23)

¹ Laġannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi, ba tana i saġa i nawa oya dabanemo bi i miyatulu. Ġome ena tauwaikawaiwatana lisinemo a tava

² bi wailovlovedi i waitubuna gado,

³ “Temi mabai nuwemi tabutabunemo Maimaituwa ena waibada ko ġoyeġoyena ba koi nuwavisu, banina temi kaka Mala ena waibada ya yovo bi yai badayemi.

⁴ Temi mabai nuwemi tabutabunemo yawasana aubaina ko ġabaġabana ba koi nuwavisu, banina temi kaka Maimaituwa yai nuwaubemi.*

* 5:4: Ais 61:2

- 5 Temi mabai ḡaubo munaḡemo ko miyamiyana ba koi nuwavisu,
banina temi kaka dobu matabuna koi taniwagaye.
- 6 Temi mabai didimana ko ḡoyeḡoyena
Maimaituwa kaka emi ḡowana ya vitemi.†
- 7 Temi mabai lava taulaunuwatoyedi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ya launuwatoyemi.
- 8 Temi mabai nopomi kakasabusabudi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ko kita.
- 9 Temi mabai nuwauba tauvoyena ba koi nuwavisu, banina
temi kaka
Maimaituwa yai kawa natunemi.
- 10 Temi mabai didimana ko voivoiye bi lava sa laulaukivige-
bogeboyemina ba koi nuwavisu,
banina Mala ena waibada kaka ya yovo bi temi yai
badayemi.

11 “Temi mabai lava sa giu waiyovoyovomi, sa laukivige-
bogeboyemi bi giu kaikaiyovudimo sa waiwavumi, banina
temi tagu taukaiwatagu ba koi nuwavisu.

12 Temi koi nuwavisu bi ko yasisi, banina emi mai'ia
dididiga malamo ya kenakena. Bi ko sibe te lava ḡesaudi
wala mainana taugiuwatana a laulaukivigebogeboyedi.

Soliti bi yana lautaulalana

(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

13 “Temi ba maibena lava edi soliti. Bamoda soliti dinina
i kovina, ba bainewa ko voiye bi yaila soliti munaḡa?
Kamaina te mba solitina i geboḡebo, te lava kaka sa pwalage
bi sa vawaidoḡadoḡa.‡

(Mak 4:21, Luk 11:33)

14 “Temi ba maibena yanayana dobu lavedi lisidimo.
Laḡannemo oya dabanemo taun a ḡalana ba mote
ḡemoḡemotina ima kandavona.

15 Kauwina ḡemotina lava mote lampa ima gabu bi gulewa
dibunemo ima sako nawe, geḡa te tana lampa ya gabu te ena
animoitomo yai moito te vanuwa noponemo lava matabudi
ya laiyanedi.§

16 Temi kota mainana kauwa visuviusudi ko voyedi te lava
sa kitemi bi Tamemi malamo isana sa kasaḡesaḡe.

Waiḡake wailovelovena

17 “Komai noḡota bena tagu e natona ba Mousis ena
waiḡake bi taugiuwatana edi wailovelove yaḡa kaika-
maḡedi. Tagu e natona ba waiḡake banidi ya kamaḡatidi.

† 5:6: Ais 55:1,2   ‡ 5:13: Mak 9:50   § 5:15: Mak 4:21

18 Yà giugiu kauwemi te mala bi dobu sa launeḡaneḡa bi waiḡake ḡemota mote ima launeḡaneḡa eete waiḡake bai i giugiuwedina matabudi sa tubuḡa.

19 Taunana aubaina, tam aiyai waiḡake ḡaubo otina kwa noḡoti waiubauba bi kwa waikatikotona, mba em lava kwa wailovedi te mainana sa voiye, tam kaka Mala ena waibada noponemo sa kita kamaḡem. Bi tam aiyai waiḡake kwa vovoteyateyaedina ba lava kwai lovelovedi te tedi kota sa voteyateya, bi tam kaka Mala ena waibada noponemo sa sako saḡem.

20 Bi yà giugiuwemi, emi yawasana ko kadidimani kauwedi, bi mote koma voiye maibena Palisi bi waiḡake tauwailovelovena. Tedi ta kitekitedi te bena didimana lavedi bi nopodi ba gebogebo i wanavu. Bamoda temi mainana ko voyiena ba mote kaka Mala ena waibada noponemo koma solasaḡa.

Waipeki giuna

21 “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Mote kumai peki. Aiyai bi lava i waipekina, tana kaka etalemo ya moito.’

22 Bi geḡa te tagu niganana yà giugiuwemi te tam aiyai em tau lisinemo kuna medina, tam kaka sa etalem. Bi tam aiyai te em tau kuna giu waigebogebona ba tam yaḡolo etala dididiginemo kwa moito. Bi bamoda tam aiyai em tau kuna giu waibu'ubu'uina, ba tam kwai laba te kwa nawana iyoyoḡamo.

23 “Bamoda em puyo kuna natome Oltemo Maimaituwa vitena aubaina, bi ḡome kuna noḡoti te em tau vaitena modomimo gebogebo ya kenakena,

24 ba em puyo Olta diyanemo kwa gose. Bi kwa munaḡa te em tau vaitena mba pilipilina ko gei kadidimani, kaka kwa nato munaḡa te em puyō Maimaituwa kwa vite.

25 Bamoda lava aiyai tam ya nawemna etala aubaina, kamaina te etamo em gebogebo kwa kadidimani makaiye, te taulauetala nimanemo mote ima sakom. Banina taulauetala kaka tauwaipanipani nimanemo ya sakom te ya nawemna biliwelokomo.

26 Bi yà giugiu kauwem te tam kaka biliwelokomo kwa miyamiyana, eete kwai maii'a kovi kaka kwa potiyovo.

Vawaidoḡa ena giugiu

27 “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Mwanem mote kuma vawaidoḡa.’

28 Geḡa te tagu niganana yà giugiuwemi, te tam aiyai bi waivini ḡesauna kuna kita bi nopommo kuna elawena, ba tam kaikana mwanem kuna vawaidoḡa.

29 Bamoda matam kataiyammo i voyiem te gebogebo kwa voivoiye, ba kamaina te kwa ġivoi kamaġe bi kwa pwalaġe. I visu te matam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalaġe nawena iyoyoġamo.**

30 Bi bamoda nima kataiyam i voyiem te gebogebo kuna voyiema, ba kamaina te kwa bwali ġavuki te kwa pwalaġe. I visu te nimam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalaġe nawena iyoyoġamo.††

Waigose ena giugiu

31 “Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, ‘Oloto waigose ya ġoyena, ba kamaina te waigose pepana mwanena ya vite.’

32 Bi geġa te niganana yà giugiuwemi te oloto mwanena mote ima gose. Bamoda i voyiema ba mwanena ya vavawaidoġa bi waivini ena waimatawapamo kaka mwanena ya voiye te ya gose. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegosena i naġina, ba vawaidoġa ya voivoiye.‡‡

Giuwapa ena giugiu

33 “Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, ‘Bamoda Bada isanemo kuna giuwapana ba kamaina te kwa voiye.’

34 Bi geġa te, tagu niganana yà giugiuwemi te mote bai isanemo koma giuwapa. Mote mala isanemo, banina mba ba Maimaituwa ena animiya,§§

35 ee mote dobu isanemo, banina mba ba Maimaituwa kaġetabana ani waigwaliġena. Bi mote Yelusalem isanemo, banina mba ba ***Ġalibona Dididiga ena malagai.

36 Bi kota kunummo mote kuma giuwapa, banina tam mote ġemoġemotina te dabam kuma voiye te ima duba ee ima poti.

37 Taunana aubaina temi koi aninana, ba kamaina te koi anina ota. Bi kona dabokana ba, kamaina te ko daboka ota. Bi giu ġesaudi ko vatodina, mba Seitan lisinaġa sa natonato.

Laubiwa ena giugiu

(Luk 6:27-36)

38 “Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, ‘Bamoda em tau matam i ġivoina, kamaina te tana matana kwa ġivoi. Bi em tau mwakam i waidoulosina, kamaina te tam tana mwakana kwai doulosi.’

39 Bi geġa te tagu niganana yà giugiuwemi, te gebogebo lavana bai lisimmo i voiye waigebona, mote kuma laubiwa. Bamoda aiyai gadigadimmo i talaġana, ba kota gadigadim ġesaunemo ya talaġa.

** 5:29: Met 18:9, Mak 9:47 †† 5:30: Met 18:8, Mak 9:43 ‡‡ 5:32: Met 19:9, Mak 10:11,12 §§ 5:34: Met 23:22 *** 5:35: Maimaituwa

40 Bamoda aiyai i etaetalem bi em kwama dibunemo anikote i vaina, ba kamaina te em kwama dabanemo anikote waitena kwa vite!

41 Bamoda tauwaiḡaviya ya egelim te ena ḡonaḡona kwa avala bi ko nawa palata i sakosakonemo, ba mba mainana manekina lofana kota kwa nawae kaka kwa gose.†††

42 Aiyai bi bai lisimmo i waibaḡayena, ba kamaina te kwa vite bi mote kuma nuwevi.

Emi ḡaviya ko ḡoyedi

43 “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Em tau diyammo taumiya khwa ḡoe bi em ḡaviya kwa daboke.’

44 Bi geḡa te niganana yà giugiuwemi te emi ḡaviya ko ḡoyedi, bi mabai sa laulaukivi gebogeboyemina aubaidi ko laupali,

45 mba mainana ko voyiyena kaka Tamemi malamo yai kawa natunemi. Tana suwala ya giugiuwemi yovoḡe visu-visu bi gebogebo lavedi lisidimo. Bi nabu ya giugiuwemi yovoḡe didimana bi mote didimana lavedi lisidimo.

46 Bamoda tedi mabai sa ḡoyeḡoyemna taudiḡa kwa ḡoyedina ba bai mai'ina kaka kwa vai? Geḡa ota! Takis taulaitupana ba edi lava taudiḡa sa ḡoyeḡoyedi bi edi gaviya sa dabodabokedi.

47 Bamoda em dam lavedi taudiḡa kwai ebonedina, mba kauwa visuvisuna kwa voivoiye, lava ḡesaudi lisidimo? Lava waisumaḡageḡedi mainana sa voivoiye.

48 Taunana aubaina, temi kota emi ḡaviya ko ḡoyedi bi emi yawasana sa visu bi sa didimana maibena Tamemi malamo.”†††

6

Lava malumaluwabina saguna

1 “Laḡannemo waisagu kauwidi ko voyiyedina ba koi kita kauwa te mote lava matedimo koma voyiyedi. Bamoda mainana ko voyiyena ba emi mai'a malamo Tamemi lisinemo mote koma vai.

2 Taunana aubaina, laḡannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote koma nuwasageḡe bi bwagigi koma suvedi, maibena lava kaikaiyovudi edi kauwa. Tedi bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa voyiyedi te bena lava sa soveyedi. Giukauwa yà giugiuwemi te mba lavedi edi mai'ia kaikana sa vaivai.

3 Bi laḡannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote aiyai diyemimo ima sibe,*

††† 5:41: Gulik kalinanemo i giuna, one mile. ††† 5:48: Liv 19:2, Wai 18:13

* 6:3: Gulik kalinanemo i giuna, “Nimam kataiyam e paipailuna, nima ḡeniyam mote ya sibe te nima kataiyam bai ya voivoiye.”

4 bi emi vite ba kandavonemo ko voiye. Tamemi i kitemi te bai kandavonemo kona voyiena ba tana kaka emi maii'a ya vitemi.”

Pali wailovelovena
(Luk 11:1-4)

5 “Laḡannemo ko laupalina ba mote mai lava kaikaiy-ovudi sa laulaupalina mainana, tedi sa ḡoyeḡoye te bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa moito nawa bi sa laupali te lava sa kitedi. Giukauwa yà giugiuwemi te mba lavedi edi maii'a kaikana a vai.

6 Bi laḡannemo pali ko ḡoyena, ba ko nawa emi vanuwemo, mataetina ko gudu bi Tamemi miyamiya waidavonina lisinemo ko laupali. Tamemi i sibemi bai kandavonemo ko voivoiyena kaka emi maii'a ya vitemi.

7 “Bi laḡannemo ko laupalina ba mote mai koikoitau taulauduneyedi sa lelololona mainana. Tedi sa wainoḡota te edi giu wapewapedi sa vatodina kaka Maimaituwa ya vaiyedi.

8 Temi mote koma voiye mai tedi, banina muliḡa kaka koi baḡana ba Tamemi kaikana emi maluwabi i sibedi.”

9 “Temi ko laupalina gado,
Tamamai malamo miyamiyam,
dobu matabuna Isam Waiwaiyawina sa vivile.

10 Tam em waibada ya nato.

Bi em ḡowana dobumo ya tubuḡa, maibena malamo ya tubutubuḡana mainana.

11 Laḡan onena kamaya kwa vitemai,

12 Bi ema gebogebo kwa noḡoti kamaḡedi,

mai ema lava edi gebogebo ke noḡonoḡotikamaḡedina mainana.

13 Kwa sagumai te laulubumo mote kama nawa
bi gebogebo kwa tauliye bi kwai yawasanimai.

14 “Bi bamoda lava a kanuwagebomina ba edi gebogebo ko noḡoti kamaḡedi. Banina mba mainana kaka Tamemi malamo kota emi gebogebo ya noḡoti kamaḡedi.†

15 Bamoda lava edi gebogebo yaḡolo te ko noḡonoḡoti watedi ba Tamemi malamo kota mainana emi gebogebo ya noḡoti watedi.”

Udi wailovelovena

16 “Laḡannemo ko udiudina ba mote matemai koma voyiyedi te simai nuwatoitoi maibena, lava waikaikaiyovudi sa voivoiyena. Tedi sa kakamaḡati munageḡedi lava matedimo te sa udiudi. Giukauwa yà giugiuwemi te tedi kaikana edi ma'ia a vai.

† 6:14: Mak 11:25-26

17 Bamoda ko udina ba dabemi ko oelidi bi matemti ko sevedi,

18 te lava mote sima sibemi te temi ko udiudi. Bi Tamemi miyamiya waidavonina taunaḡa ya sibemi te temi ko udiudi. Tana kaka bai kandavonemo ko voivoiyena ya kita bi ma'ia ya vitemi.”

Malamo Waiguyau

(Luk 12:33-34)

19 “Emi waiguyau mote dobumo koma susuḡudi, male sulasula sa kagebogebodi bi sa laukoekoe ee taudanedanene vanuwemo sa sola saḡa te sa danenedi.

20 Taunana aubaina emi waiguyau malamo ko susuḡudi, banina ḡome mote sulasula kaka sima kagebogebodi bi sima laukoekoe ee taudanene mote ima sola saḡa te ima danenedi.

21 Bi emi waiguyau bamo ḡome sa kenakena ba temi kota nuwemi ḡome.”

Tubuḡa ena yanayana

(Luk 11:34-36)

22 “Mata ba tubuḡa ena kwadam. Bamoda matemti visuvisudi ba tubuḡimi matabuna ya yana.

23 Bamoda matami sa gebogebona, ba tubuḡimi matabuna yai dudubala. Bamoda yana nopommo i wai dudubalana, ba i gebo kauwa te nopom yai boimatuwa.

24 “Mote aiyai kaka babada labu aubaidi ima paula. Tana ḡemota ya ḡoye bi ḡesauna ya daboke ee ḡemota ya kaiwatawata bi ḡesauna ya kita kamaḡe. Temi mote ḡemoḡemotina te Maimaituwa bi mane koma pauledi.”

Mote komai nuwaboya

(Luk 12:22-31)

25 “Taunana aubaina, ya giugiuwemi te tubuḡa aubaina mote komai nuwaboya te bai maso kona kani bi kona tego. Bi mote komai nuwaboya te bai maso kona kote tunimi aubaina. Yawasana noḡotina i didiga gulatana kaka kani bi kota mainana tunimi noḡotina i didiga gulatana kaka gala.

26 Mwanuwa sawasawamo sa lovolovona ko noḡotidi! Tedi mote sima wadiwadi, mote kani sima yabayaba ee sima laulaususugu, geḡa te Tamemi malamo ya waikanidi. Bi temi nuwaboyemi i didiga gulatana kaka mwanuwa.

27 Temi mba mwalidi kowai nuwaboyaedina, kaka emi miya sa kalofedi, ee? Geḡa.”

28 “Te bai aubaina gala ko wainuwaboyaedi? Belana bodumo sa dugadugana ko kitedi. Tedi mote sima noyanoya bi gala sima voivoiyedi.

29 Bi yà giugiuwemi, avena te Solomon ena waiguyaumo ena gala kipokipolidi bi mba galedi mote a visu gulata maibena niga belenidi.‡

30 Maimaituwa ḡawaḡawa i voiyedi bi ya labelabe kauwedi. Bi mba ḡaweḡawedi niganana niga ḡome bi bokina ba kai ya kala ḡosedi. Bi temi noḡotimi i didiga gulatana kaka ḡawaḡawa. Taunana aubaina Maimaituwa kaka yai galemi, bi temi kamaina te koi sumaḡadidi.”

31 “Mote komai nuwaboya bi koma giu gado, ‘Mwali bai ta kani, ee bai ta tego? Ee bai ta kote?’

32 Koikoitau taulauduneyedi mba mwalidi sa wainuwaboya gulatedi. Bi temi Tamemi malamo i sibe te mba mwalidi ko ḡoyeḡoyedi.

33 Bi geḡa te temi Maimaituwa ena waibada bi ena didi-manana etedi ko gei tavuḡedi kaka tana mba mwalidi matabudi ya vitemi.

34 Taunana aubaina, bokina ena kauwa niganana komai nuwaboyae. Bokina ko gose te taunaḡa ena nuwaboya. Laḡan onena taunaḡa ena nuwaboya ya kenakena.”

7

Lava mote kuma lauipoyedi

(Luk 6:37-42)

1 “Lava kuma kitakita waipoipoyedi bi kuma giugiuwatedi, Maimaituwa kaka kauwina ḡemotina lisimmo ya voiyede.

2 Bainewa em tau kuna lauipoipoyena ba Maimaituwa kaka luvanemo ya lauipoyem.*

3 Bai aubaina em tau matanemo ḡasububu kwa kitakita, bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita?

4 Bai aubaina tam matammo mote kaitupo ku kaikamaḡe, bi em tau matanemo ḡasububu kaikamaḡena kwa giugiuwe?

5 Tam lava kaikaiyovum! Dolinemo tam matammo kaitupo kwa kaikamaḡe te kwai kita kauwa, kaka em tau matanemo ḡasububu kwa kaikamaḡe.”

6 “Bai waiwaiyawina mote daḡadaḡasi koma vitedi. Bi kota em posalu mote buwawa matedimo kumai naḡasa, tedi male sa vagudegudedi bi sa nuwavitala te sa koilililim.”

Waibaḡa, waitavutavu bi laupewapewa

(Luk 11:5-13)

7 “Koi baḡana kaka Maimaituwa ya vitemi, koi tavutavuna kaka ko banavi bi ko laupewapewana kaka lisimimo mataeta ya kaikamaḡe.

⁸ Lava matabudi sa waibaḡana kaka ya vitedi, tedi mabai sa waitavutavuna kaka sa banavi bi tedi mabai sa laulaupe-wapewana kaka lisidimo mataeta ya kaikamaḡe.

⁹ Tam aiyai natum maso kani i waibaḡaye bi ḡakima kuna vite?

¹⁰ Ee iyana i waibaḡaena ba mwata kwa vite, ee? Bena geḡa!

¹¹ Temi mwali visuvisudi natunatumi vitedi kona sibe kauwedi. Tedi mabai sa waibaḡana Tamemi Malamo lisinemo ba mwali visuvisudi ya vitedi.

¹² Temi bai ko ḡoyeḡoyena lava lisimimo sa voyiena ba mainana kota tedi lisidimo ko voyie, banina niga taunana Waiḡake bi Taugiawatana edi wailovelove.”

Eta labu

¹³ “Mataeta ḡulilinaḡa ko sola nawa, banina iyoyoḡa etana ba gayana i didiga, i taba bi lava wapewapedi sa kaikaiwata.

¹⁴ Yawasana etana mataetina ba i ḡulili bi nawaena ba i pilipili bi lava visa ota sa kaikaiwata.”

Taugiuwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:43-45)

¹⁵ “Taugiuwatana kaikaiyovudi ko kita kauwedi. Tedi sa nato bi sa voyiedi mai sipu waitunipekidi bi geḡa te nopodi ba medimedidi mai bena tabei.†

¹⁶ Bi edi kauwemo ba ko kita ḡonedi. Lava ḡemoḡemotina guleipi gedala modonemo ya losi, ee kulou tipolo modonemo ya losi? Bena geḡa.

¹⁷ Kota mainana kai dugaduga kauwina ba ya vota kauwa bi kai mote dugaduga kauwina mote vota kauwa.

¹⁸ Kai dugaduga kauwina mote ḡemoḡemotina vota gebo-gebona ima votae. Bi kai mote dugaduga kauwina mote ḡemoḡemotina vota visuvisuna ima votae.

¹⁹ Bi bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba Maimaituwa ya oi kamaḡedi bi kai kalakalatinemo yai naḡasedi.‡

²⁰ Mba kauwina ḡemotinememo, taugiuwatana edi yawasana ko kita waitetedi bi ko sibedi te tedi taugiuwatana visuvisudi ee taugiuwatana kaikaiyovudi.”

Tauwaikaiwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:46-49)

²¹ “Lava wapewapedi lisigumo sa giugiuna gado, ‘Bada, Bada,’ Bi mote lavedi matabudi kaka Maimaituwa ena waibadamo sima sola saḡa. Bi tedi mabai Tamagu malamo ena ḡowana sa voivoiyena taudidi Maimaituwa ena waibadamo sa sola saḡa.

† 7:15: Tabei ba daḡasi ḡasiḡasidi. ‡ 7:19: Met 3:10

22 Bi etala laḡanna ya tavana kaka lava wapewapedi sa giuna gado, ‘Bada, Bada, tama isammo aluwa gebogebodi kei potiyovodi bi mataila kauwidi wapewapedi ke voivoiyedi.’

23 Bi tagu kaka yà giuotigedina gado, ‘Tagu mote yà sibemi. Ko nawa tabumimo, temi gebogebo lavemi.’ ”

Vanuwa tauḡaledi labu

(Luk 6:47-49)

24 “Taunana aubaina, tana aiyai ya nato giugu ya vaiye bi ya kaikaiwata kauwena ba maibena lava nuwauyauyana, ena vanuwa ḡakima dabanemo i ḡala.

25 Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo bi mote i likwa, banina yasina ḡakima dabanemo i waimoito.

26 Bi aiyai giugu ya vaiye bi mote ima vovoteyete, ba maibena oloto bu'ubu'uwina ena vanuwa bubumo i ḡala.

27 Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo te i likwa bi daguguna ba i didiga gulata.”

28 Laḡannemo Yesu ena wailovelove i kovi mulinemo ba lava kumdi ena wailovelove a sove gulate,§

29 banina tana ḡailisi vaitena i waiwailovelove, mote mai waiḡake tauwailovelovedi.

8

Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani

(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)

1 Laḡannemo Yesu oya dabanemo i yovoyovo munaḡa ba lava kumdi tana a kaiwata.

2 Gome oloto sida kapa vaivaina i tava Yesu kaḡepakanemo, tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i giuna gado, “Aee, BADA, bamoda kwa ḡoyena, te kwai yawasanigu.”

3 Yesu nimana i tuḡu te oloto i taukoni bi i giuwena gado, “Tagu yà ḡoyeḡoyena kwa yawasana.” Noi taunana te oloto sida kapa vaivaina i yawasana.

4 Kamaina bi Yesu oloto i waiḡakena gado, “Bai lisimmo i tubutubuḡana, mote aiyai kuma giuwe bi kwa nawa pilisi lisinemo te tana ya kitam. Bi Mousis ena sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”

Yesu tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada ena taupaula i waiyawasani

(Luk 7:1-10)

⁵ Bi laḡannemo Yesu Kapeniyammo i tavatava, ba ḡome tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada i tava Yesu lisinemo bi i waibaḡana gado,

⁶ “Bada, egu taupaula ba sida tunipekipeki i vai bi ya pelopelo.”

⁷ Bi Yesu tana i giuwena gado, “Tagu kaka yà nato te yài yawasani.”

⁸ Bi tauwaiḡaviya edi bada Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu mote yà visu te egu vanuwemo kwa tava. Bi kwa giu ota te egu taupaula ya yawasana.

⁹ Tagu kota waibabada dibudimo yà miyamiya, bi ḡaviḡaviyidi egu waibada dibunemo sa miyamiya. Bi laḡannemo tauwaiḡaviya yà giuwena gado, ‘Ku nawa,’ Ba ya nawa, ee yà giuwena⁵/₁₀Q1qàQ gado, ‘Ku nato,’ Ba ya nato. Bi egu taupaula yà giuwena gado, ‘Niga ku voiye,’ Ba tana ya voivoiye.”

¹⁰ Laḡannemo Yesu, tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada ena giu i vaivaiyedi ba i sove bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, te tagu mote bamo Islael noponemo lava aiyai e banavi ena waisumaḡa mai niga olotona.

¹¹ Bi tagu yà giugiuwemi, te Mala ena waibada noponemo lava wapewapedi kaka suwala ena anilovotava bi ena anibulu yawanidiḡa sa tava. Ḡome Eiblaḡam, Aisik bi Deikap waitedi sai ḡemotidi bi sa kani ḡemota.

¹² Bi tedi mabai sa ḡoyeḡoye te Maimaituwa ena waibadamo maso sa sola saḡa bi geḡa te ya pwalaḡe yovoḡedi boimatuwemo. Bi mba ḡome tedi kaka sa ḡaba bi sa gadigadi kiko.”*

¹³ Kamaina bi Yesu tauwaiḡaviya edi bada i giuwena gado, “Ku nawa, bi em waisumaḡa luvanemo mainana ya tubuḡa.” Mai i giugiu ba, tauwaiḡaviya edi bada ena taupaula i yawasana.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Mak 1:29-34, Luk 4:38-41)*

¹⁴ Laḡannemo Yesu, Pita ena vanuwemo i solasola saḡa ba lawana, i kita gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena.

¹⁵ Yesu waivini nimana i tautaukoni ba i yawasana bi i moito te i waikanidi.

¹⁶ Mba aubiganemo, lava wapewapedi aluwa gebogebodi a sunesuneidina a natomedi Yesu lisinemo. Bi tana aluwa gebogebodi i giuwedi a potiyovo bi kota lava sidesidedi matabudi i waiyawasanidi.

---

* 8:12: Met 22:13,25:30

17 Niga kauwidi ba taugiuwatana Aisaiya wala bai i giugiuwena mainana a tubuḡa. Taugiuwatana niga mainana i giu, “Tana taunana eda nuwaboya bi eda sida vitedi i avalu.”†

*Yesu kaiwatana ena pilipili
(Luk 9:57-62)*

18 Yesu lava kumna i kitedi a dubudubutawi, ba ena tauwaikaiwatana i giuwedi te sa nawa topa nevanemo.

19 Bi waiḡake tauwailovelovena ḡemota Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Tauwailovelo, tam bamo maḡa kwa nawana ba ya kaiwatam.”

20 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Dako edi bwadamo sa miyamiya, mwanuwa edi noḡimo sa kenakena, bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

21 Ḡome Yesu ena tauwaikaiwatana ḡesauna i giuna gado, “BADA, dolina ya munaḡa te tamagu ya dobo.”

22 Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Ku kaiwatagu, bi lava pekipekidi kwa gosedi te edi peki sa dobo.”

*Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)*

23 Kamaina bi Yesu wagamo i gelu bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa.

24 Tedi topa modonemo a tavatava, noi taunana te kaibitibiti i talaḡa i waitubu. Bi labama nananakidi waga noponemo a waidubusaḡedi, bi Yesu ba i kenakena.

25 Ḡome ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, kwai yawasanida, ḡotona te ta peki.”

26 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Emi sumaḡa kana ḡaubo.” Kamaina bi tana i miya moito te yavala bi labama i giu waitautaudi. Bi daumola i kena.

27 Tedi a soveye bi a giuna gado, “Niga lava baibaina? Te yavala bi labama a voteyete.”

Yesu lava labu aluwa gebogebodi a sunesuneḡidina i waiyawasanidi

(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)

28 Sauginemo Yesu noi nevanemo Gelesin lavedi edi dobumo i tavatava, ba olooloto labu aluwa gebogebodi a sunesuneidina, tauyewaḡa a tava Yesu lisinemo. Tedi ai nuwanainaila gulata aubaina mba etana mote lava a kaikaiwata.

29 Bi tedi kalinedi dididiginemo Yesu lisinemo a binauna gado, “Maimaituwa Natuna! Tam bai kwa ḡoyeḡoyena

† 8:17: Ais 53:4

lisimaimo kwa voiye? Kovoḡa ena laḡan yaḡolo kaka ya tava, bi niganana kuna natona kwa kovogimai, ee?”

³⁰ Tedi a moimoitona diyedimo ba buwawa yalaboluboludi a yabayaba.

³¹ Kamaina bi aluwa gebogebodi Yesu ai baḡana gado, “Bamoda kwa kwavi waipotiyovomaina ba kwa giukamaḡemai te buwawa yalaboludi nopodimo ka solanawa.”

³² Yesu aluwa gebogebodi i giuwedina gado, “Ko nawa!” Te lava a potiyovo kamaḡedi bi buwawa nopodimo a sola nawa. Ḡome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelau watana ba topamo a tona te a peki.

³³ Bi buwawa tauḡamodi a naila a nawa taunimo. Bi ooloto labu bi buwawa lisidimo bai i tubutubuḡana giuna a laidabalali.

³⁴ Kamaina bi mba taunina lavedi a nawa Yesu kitana aubaina bi laḡannemo a banabanavi ba aibaḡa vavasaḡe te edi dobu ya gose.

9

Yesu oloto nuwakudukuduna i waiyawasani

(Mak 2:1-12, Luk 5:16-26)

¹ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu saḡa bi i munaḡa nato ena taunimo.

² Bi ḡome ooloto ḡesaudi edi tau nuwakudukuduna latilatina a avali tavaite Yesu lisinemo. Laḡannemo Yesu mba oolotodi edi waisumaḡa i kitakita, ba oloto nuwakudukuduna i giuwena gado, “Koko, kumai nuwaboya, em gebogebo e noḡoti kamaḡe.”

³ Ḡome waiḡake tauwailovelovena giuna mai a vaivaiye, ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga lavana ba Maimaituwa ya waidiboḡi.”

⁴ Yesu mba lavedi edi noḡota i sibedi bi i giuna gado, “Bai aubaina mba noḡotidi gebogebodi nopomimo ko noḡonoḡotidi?”

⁵ Bamo giuna i tekateka? ‘Em gebogebo e noḡoti kamaḡedi, ee Kwa moito bi kwa nawa?’

⁶ Niganana kaka yaì lovemi bi ko sibe te dobumo Tana Taunana Natuna lisinemo ḡailisi ya kenakena te gebogebo ya noḡotikamaḡedi.”

Kamaina bi Yesu mba olotona nuwakudukuduna i giuwena gado, “Kwa miya moito, em kebana kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”

⁷ Ḡome oloto i miya moito bi i nawa ena vanuwemo.

⁸ Laḡannemo lava kumna mba kauwina a kitakita, ba tedi a sove bi Maimaituwa a kasaḡesaḡe, banina tana ḡailisi lava i vitedi.

Yesu Met i yoge
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹ Yesu mba gabuna i gose bi i nawanawa ba oloto isana Met i kita. Tana takis anilaitupana gabunemo i miyamiya. Bi Yesu Met i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Ġome Metiu i miya moito bi Yesu i kaiwata.

¹⁰ Kamaina bi Met Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi i giuvaidi te ena vanuwemo a kani. Bi vanuwinemo ba gebogebo lavedi bi takis taulaitupana wapewapedi a tava bi waitena a kanikani ġemota.

¹¹ Ġome Palisi ġesaudi a kita te Yesu ba gebogebo lavedi waitedi a kanikani. Bi ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina emi tauwailovelove takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi waitedi sa kanikani ġemota?”

¹² Laġannemo Yesu mainana i vaivaiyedi ba i giuna gado, “Lava yawawayasanidi mote doketa sima ġoyeġoye, bi lava sidesidedi taudiġa doketa sa ġoyeġoye.

¹³ Temi ko nawa bi gilugilumina wadubonemo ko kita bai i giuwe, “Tagu lisigumo mote musala koma lausewasewayedi bi lava ko launuwatoiyedi. Banina tagu e yovona ba gebogebo lavedi waiyawasanidi aubaidi. Bi mote visuisu lavedi aubaidi.”

Wailovelove wadubona ko gose bi Yesu ena wailovelovemo ko miya

(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)

¹⁴ Laġan ġemota Diyoni taukabulu ena tauwaikaiwatana a tava Yesu lisenemo bi a giuwena gado, “Bai aubaina tama bi Palisi ka udiudi, bi tam em tauwaikaiwatana mote sima udiudi?”

¹⁵ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Laġannemo lawelawe ena wale naġi soinemmo waitedi sa miyamiya, ba bai aubaina sai nuwaboya bi sa udi? Bi saugina ya tavana kaka lawelawe ya gosedi, mba laġannemo kaka tedi sai nuwaboya bi sa udi.”

¹⁶ Mote aiyai gala valivaliuna ima vai bi gala wadubona waitena ima siyau ġemotidi. Banina gala valivaliuna male gala wadubona ya solulisi, te ya puliti waididigi.

¹⁷ Bi kota lava mote waen valivaliuna sima vai, bi kwagi wadubonemo sima ġini. Bamoda mainana sa voiyena, ba kwagi wadubona ya nuwasena te waen ya nuwaġini. Geġa, tedi waen valivaliuna kwagi valivaliunemo sa ġini yovoġe. Te kwagi bi waen visuisudi sa kena.

Gomana pekipekina bi waivini kwasina i miyamiya kamakamaġena

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

18 Yesu mba kauwidi i giugiuwedi ba, bolu vanuwina tauwaibadayena ġemota i tava lisinemo. Tana tuwapekana i tupagwaliġedi bi i giuwena gado, “Tagu natugu waivinina niganana i peki. Taunana aubaina tam kwa nato bi nimam dabanemo kwa sako bi ya yawasana munaġa.”

19 Kamaina bi Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba olotona vaitena, a nawa ena vanuwemo.

20-21 Tedi a nawanawa etamo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamaġena Yesu mulinaġa i saġa. Te ena gala isunaġa i taukoni bi noponemo i wainoġotana gado, “Bamoda Yesu ena gala isunaġa yà taukonina, ba yà yawasana.” Niga waivinina kwasina i miyamiya kamakamaġena ba kwalabu wapana 12 a kovi.

22 Ġome Yesu i tauvitale te waivini i kita bi i giuwena gado, “Keulo, mote kumai nuwaboya, em sumaġa i waiyawasanim.” Mba taunana te i yawasana.

23 Bi laġannemo Yesu bolu vanuwina tauwaibadayena ena vanuwemo i valavalageta, ba lava kumna i kitedi a ġabaġaba salesale.

24 Bi Yesu i giuwedina gado, “Matabumi ko potiyovo. Gomana mote i peki tana ya kenakena.” Ġome lava kumna mainana a vaivaiye ba tedi Yesu ai gwaigwaiye.

25 Bi lava giuwedi te a potiyovo doġamo, mulinemo Yesu i saġa noke dabanemo bi gomana nimanemo i kabikabi ba i kenamoito.

26 Niga kauwina i tubutubuġana, giuna dobu matabuna i nawa yaġosi.

Yesu olooloto matapotepotedi labu bi gungum i waiyawasanidi

(Mak 8:22-26, Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

27 Kamaina bi Yesu mba vanuwina i gose bi i nawanawa te olooloto matapotepotedi labu, a kaiwata bi a binabinauna gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoyemai!”

28 Bi Yesu i nawa vanuwemo i valavalageta, ba olooloto matapotepotedi a tava lisinemo. Bi i waitalayedina gado, “Temi konai sumaġa te tagu ġemoġemotina matemi yà i yawasanidi, ee?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Emaso Bada, tama kei sumaġa.”

29 Kamaina bi Yesu mba oloolotodi matedi i taukonidi bi i giuwedina gado, “Temi konai sumaġa aubaina te ya tubuġa.”

30 Ġome te matedi i kayanedi bi ai kita. Bi Yesu i giu vavasagedina gado, “Bai niganana lisimimo i tubuġana mote aiyai koma giuwe!”

31 Bi geġa te tedi a nawa bi lisidimo bai i tubutubuġana giuna mba dobu matabuna a giu nawe.

³² Mba oloolotodi Yesu a gose bi a nawanawa, ba mulidimo, lava ḡesaudi oloto aluwa gebogebona i sunesuneḡina ai doli tavaite Yesu lisinemo. Bi mba olotona tana ba gumgum.

³³ Gome Yesu olotona noponemo aluwa gebogebona i kwavivai bi mulinemo ba oloto i giu ota. Bi lava kumna ḡome kauwina a kitakita ba a tagugu bi a sove te a giuna gado, “Niga kauwina Israel noponemo mote bamo mainana ta kitakita.”

³⁴ Bi Palisi a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada ḡailisi Yesu i vite. Taunana aubaina tana aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.”*

Taupaula a visa

³⁵ Yesu i nawa taun bi malagai matabudi nopodiḡa bi bolu vanuwidiḡa i waiwailovelove, bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Bi kota lava edi sida tabudi bi tabudi i waiwaiyawasanidi.†

³⁶ Laḡannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi ba i launuwa-toiyedi. Tedi wainuwatoitoidi tausagudi geḡa. Tedi ba maibena sipu bi taulabedi geḡa.‡

³⁷ Gome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Daibimo maula i didiga gulata bi taupaulayena mote a wapa.

³⁸ Bada tana daibi taniwagina, koi baḡa bi taupaula ya giukamaḡedi te ena daibimo sa noya.”

10

Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamaḡedi (Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i waigemotidi bi ḡailisi i vitedi te tedi aluwa gebogebodi sa kwavidi sa potiyovo bi sida tabudi

bi tabudi matabudi sai yawasanidi.

² Giugiukamaḡedi 12 isedi ba niga, dolidolina ba Saimon, a waiisana Pita, bi tasina ba Endulu,

Diyemesi tamana Diyebedi bi tasina ba Diyon

³ Pilipi,

Batolomiu,

Tomasi

bi Met takis taulaitupana,

Diyemesi tana taunana Alupiyasi natuna

bi Tadiyas,

⁴ Saimon tana Selot,

* 9:34: Met 10:25, 12:24, Mak 3:2   † 9:35: Met 4:23, Mak 1:39   ‡ 9:36: Mak 6:34

bi Diudas Iskaliot tana taunana Yesu tauwaibenabena-mena.

⁵⁻⁶ Yesu niga oloolotodi 12 i giukamaḡedi bi i giu wailovelovedina gado, “Eteni bi Sameliya lavedi edi tauniḡa mote koma nawa. Bi ko nawa Islael lavedi lisidimo, tedi ba maibena sipu gwegwedi.

⁷ Temi ko nawa bi niga giuna ko lauguguyaena gado, ‘Mala ena waibada kaikana ya tavatava.’

⁸ Bi lava sidesidedi koi yawasanidi, pekipekidi ko ka kenamoitodi, kapa vaivaidi koi yawasanidi, bi aluwa gebogebodi a sunesuneidina ko kwavidi sa potiyovo. Niga ḡailisina e vite otiemi, mainana kota temi lava koi yawasani otiedi bi mote maii'a komai baḡae.

⁹ Emi nawamo mote goldi, ee silva ee kopa koma legaudi,

¹⁰ mote tana, mote kwesi ḡesauna, mote kaḡesuma bi mote diḡona. Temi egu taupaula aubaina te lava kaka mwali matabudi aubaimi sa voyiedi.

¹¹ “Laḡannemo bamo taunimo ee malagaimo kona tavana, bi aiyai i giuvaimina ba ena vanuwinemo ko miyamiyana, eete mba vanuwina ko gose.

¹² Laḡannemo temi vanuwemo kona valagetana ba, koi ebodi bi ko giuna gado, ‘Nuwauba lisimimo ya kena.’

¹³ Bamoda vanuwa lavedi sa giuvaimina ba kamaina te emi nuwauba nopodimo ya kena. Bi geḡa, ba nuwaubana ko vai munaḡe.

¹⁴ Bi bamoda lava mote sima giuvaimi bi kalinemi mote sima vaiye, ba kamaina te kaḡemi gobusidi ko laikulukuluvidi bi mba vanuwina ee malagaina ko gose.*

¹⁵ Tagu yà giugiu kauwemi te malaetala laḡannemo ba Maimaituwa Sodom bi Gomola ya launuwatoyiedi bi mba taunina lavedi mote kaka ima launuwatoyiedi.†

Laukivigebgebomo ko moitodidina
(Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)

¹⁶ “Tagu yà giugiukamaḡemina maibena sipu, tabei‡ nopodimo. Taunana aubaina ko volana mai mwata ko volavolayena te gebogebo mote ima taukonimi bi kota ko voyaḡotana mai gabubu te yawasana gebogebodi mote koma voyiedi.

¹⁷ Bi lava ko kita kauwedi, banina tedi kaka taulauetala nimedimo sa sivumi bi bolu vanuwidi nopodimo sa kwapumi.§

* **10:14:** Giu 13:51 † **10:15:** Met 11:24, Pak 19:24-28 ‡ **10:16:** Tabei ba daḡasi

ḡasiḡasina § **10:17:** Mak 13:9-11

18 Tagu dabagumo kaka temi sa panimi bi sa nawemi gabegabemani bi ḡaliḡalibona nananakidi lisidimo. Bi ḡome giugu visuvisuna tedi bi Eteni lavedi lisidimo ko kamaḡati.

19 Ba laḡannemo sa panimina ba mote komai nuwaboya te bainewa ko giu. Mba sauginemo Maimaituwa kaka giu ya vitemi te bainewa ko giu.

20 Banina giu ko vatodina ba mote temi koma giugiu, bi Tamemi Aluwina kaka giu ya vitemi te lisidimo ko giu.

21 “Mba laḡannemo olooloto kaka lava sa kaisoluḡedi te val-ealetidi sai pekidi, bi libilibi tametamedi kauwina ḡemotina natunatudi lisidimo sa voiye, bi libilibi kota tametamedi sai ḡaviyedi bi sai pekidi.**

22 Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi, bi tana aiyai ya moimoitodidinana ba damonemo ya yawasana.

23 Bamo malagainemo sa laukivigebogeboyemina, ba kaimana te mba malagaina ko gose, bi ko nawa malagai ḡesaunemo. Bi yà giugiu kauwemi te temi mote emi noya komai kovidi Islael taunidimo, bi Tana Taunana Natuna ya nato.

24 “Gomana gilugilumina mote ena tauwailovelove ima saḡa kamaḡe, ee taupaula ena bada mote ima saḡa kamaḡe.

25 Bi libilibi gilugilumidi ba edi tauwailovelove vaitena ḡemoḡemotidi, bi taupaula ba mai ena bada. Bamoda vanuwa taniwagina sa giugiuwe te tana ba aluwa gebo-gebodi edi bada Belsebul, kamaina te ena vanuwa lavedi mainana giuna ḡemotinememo sa giuwedi.††

26 Taunana aubaina lavedi koma nailedi. Bai mwalina sumamo kenakenana ba ya nuwatanesa. Laḡan ya natonatonana kaka bai mwalidi sa kenakena waidavonana ba sa laumaḡata.‡‡

27 Bi dudubalemo bai e giugiuwemina, temi kaka suwalemo ko giuwedi, bi tagu bai kandavonemo beyemimo e kasakasavemina ba vanuwa dabedimo koi noyanoyae.

28 “Lava tubuḡa taunaḡa tauwaipekidi mote koma nailedi, tedi mote ḡemoḡemotina aluwimi simai pekidi. Maimaituwa tana taunana ko naile, banina tana tubuḡimi bi aluwimi ḡemoḡemotina iyoyoḡamo ya kagebogebodi.

29 Niga ko noḡoti, mwanuwa mavumavuyam a keikeilika kauwa ḡemoḡemotina 10 toyamo labu ko gimala, ḡemota bi doḡamo i kuluvana ba Tamemi Maimaituwa mote ima noḡoti kamaḡe.

30 Temi kota mainana dabemi iyevina wapana matabuna i sibe kovi.

** 10:21: Mak 13:12 †† 10:25: Met 9:34, 12:24, Mak 3:22 ‡‡ 10:26: Mak 4:22

31 Taunana aubaina mote koma naila, banina temi noḡotimi i didiga gulatana, mote mai mwanuwa mavu-mavuyam.

32 “Aiyai i vite munaḡe bi lava matedimo ya kaka-maḡatiguna, ba tagu kaka Tamagu matanemo malamo ya kamaḡati.

33 Bi aiyai ya valevaleleguna lava matedimo, ba tagu kaka Tamagu malamo matanemo ya valeleye.

34 Bi koma wainoḡota bena tagu nuwauba e vai yovoḡe dobumo. Tagu e yovona mote nuwauba bi kepata^{SS} e yovoḡena daila aubaina.

35 Tagu e yovona ba ya voyiyemi te,
oloto natuna olotona vaitena sai saḡasaḡa
bi gomana waivinina tinana vaitena sai saḡasaḡa
bi vesala lawana vaitena sai saḡasaḡa.

36 Lava ena ḡaviya ba ena vanuwa nopona lavedi.

37 “Tana aiyai tamana bi tinana ya ḡoyeḡoye gulatedina mote mai tagu, ba mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawai-watana, bi tana aiyai bi natuna olotona ee waivinina ya ḡoyeḡoye gulatena mote mai tagu, ba mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawai-watana.

38 Bi aiyai mote ena kolosi ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawai-watana.***

39 Tam aiyai em yawasana kuna nuwevina ba mote kuma banavi, bi tam aiyai bi em yawasana kuna nuwakamaḡena tagu aubaigu ba muliḡa, yawasana kwa vai munaḡe.

40 “Tana aiyai temi ya giugiuvaimina, ba tagu vaitegu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba taugiukamaḡegu vaitena ya giugiuvai.

41 Tana aiyai taugiuwatana i giuvaina banina tana ba taugiuwatana, aubaina te taugiuwatana kaka ena maii'a ya vai. Bi tana aiyai didimana lavana i giuvaina, banina tana ba didimana lavana, aubaina te tana kaka didimana lavana ena maii'a ya vai.

42 Bi bamoda aiyai gauba leduna taukaiwatagu sivusivuy-ovoḡedi i vitedina ba ya giugiukauwemi te tana kaka ena maii'a ya vai.”

11

Yesu bi Diyoni taukabulu
(Luk 7:18-35)

^{SS} 10:34: Kepata ba aniwaiḡaviya, Yesu i giuna gado tagu kepata e yovoḡe, banina tana i yovona dabanemo waimiyatauli bi waḡasiḡasi vanuwa noponemo.

*** 10:38: Kolosi avalina mba wainuwatoi giuna, maibena Yesu kolosimo i wainuwatoitoina.

1 Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giu wailovelovedi, mulinemo tana i nawa Galili taunidimo te yai love love bi ya lauguguya.

2 Laḡannemo Diyoni biliwelokomo i miyamiya ba Keliso bai i voivoiyedina giudi i vaiyedi bi ena tauwaikaiwatana i giukamaḡedi

3 te Yesu sai talayaena gado, “Tam taunana Tauwaiyawasana a giugiuwemna kuna tava ee lava ḡesauna ka labe?”

4 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko munaḡa bi bai lisigumo kona vaivaiyena bi kona kitekitedina, mba taudidi Dyon ko talavite.

5 “Lava matapotepotedi sa waikita munaḡa, kaḡenuwanokudi ba sa nawanawa, kapa vaivaidi sa yawayawasana, beyapotepotedi sa waibeyavaiya, lava pekipekidi sa kenakena moito munaḡa, bi lava waiyamoyamonidi Maimaituwa giuna visuvisuna sa vaivaiye.*

6 Lava aiyai ya waisumaḡeguna bi mote ima nuwakuluku-luva ba tana kakavisuvisuna.”

7 Laḡannemo Dyon ena tauwaikaiwatana a munamunaḡa ba Yesu lava kumna lisidimo Dyon i waigayo watana gado, “Temi wala kona nawa kalakalalelemo, Dyon lisinemo kona kitana, kitana bainewa? Maibena yavala vagala i suvesu-velemedina mainana kona kita, ee?

8 Bamoda mote mainana ko kita, te lavana bainewa kitana kona kita? Gala visuvisudi i kotekotedi kona kita? Geḡa, lava ḡalibona ena vanuwemo taumiya gala visuvisudi sa kotekotedi.

9 Temi kona nawana bai kona kita? Taugiuwatana, ee? Emaso, yà giugiuwemi te Dyon i saḡa gulata mote mai taugiuwatana ḡesaudi.”

10 “Gilugilumina wadubonemo tana taunana a gilumi watana gado,

‘Tagu kaka egu tauwainoyanoya yà gei giukamaḡe te tana kaka tam em eta ya yawasi.’ ”†

11 “Tagu giukauwa yà giugiuwemi te dobumo Dyon i saḡa gulatana mote mai lava matabumi. Bi lava aiyai i sakosakoy-ovoḡena mala ena waibada noponemo ya miyamiyana ba tana i tausagana mote mai Dyon.

12 Dyon taukabulu ena laḡanmo te niganana, lava edi ḡailisi ai laulubudi te lava mala ena waibada noponemo miyemiyedi a waigaviyedi, banina tedi edi ḡowana maso mala ena waibada ai badae.

* 11:5: Ais 61:1 † 11:10: Mal 3:1

13 Taugiuwatana matabudi bi Mousis ena waiḡake Maimaituwa ena waibada a giugiuwatana eete Diyoni ena laḡan i tava.

14 Bamoda Elaidiya ko labelabe te ya tavana ba Diyon taunana Elaidiya, tana bai ya giugiuwena taunana ko vaiye.

15 Temi waibeyemi te koi beyavaiya.

16 “Niga kimtina bai mwalina yà laukoiluvae? Tedi maibena libilibi aniwaikunekune gabudimo sa miya bi sa waimuduveyana gado,

17 ‘Tama naḡi salena ke saleye bi mote ko biga bi peki ḡabanemo ke ḡabaluiyava bi mote ko ḡaba.’

18 Mainana laḡannemo Diyoni i tavana ba mote i kanikani bi wain i tegotego, tana a giuwena gado, ‘Tana aluwa gebogebona i sunei.’

19 Bi Tana Taunana Natuna i tavana ba a giuwena gado, ‘Niga taunana taugudaguda, tautegotego, takis taulaitupedi bi gebogebona lavedi edi tau.’ Nuwayuyaya didimanina ko vaina ba Diyoni bi tagu ema wailovelove ko kaiwatedi.”

Taun waisumaḡa geḡedi

(Luk 10:13-16)

20 Yesu bamo taundimo anisove kauwidi i voivoiyedina mba lavedi edi gebogebona mote a kuvesidi taunana aubaina, i giugiumataidina gado,

21 “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo! Bamoda lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Taiya bi Sidon lisidimo e voyiedi, tedi maso maḡokana laukuvasa galedi a kotedi, ai kovutopedi bi edi gebogebomo a laukuvasa.

22 Tagu yà giugiu kauwemi te malaetala laḡannemo tagu kaka Taiya bi Sidon yà launuwatoitoiyedina kaka temi Kolasin bi Betsaida lavemi.

23 Bi Kapeniyam lavemi, temi bena Maimaituwa ya nawemi malamo? Geḡa, temi kaka Maimaituwa ya pwalage nawemi pekipekidi edi gabumo. Bamoda temi lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Sodom malagainemo e voyiedi, tedi maso a laukuvasa bi malagaina visuvisu i kena te niga laḡandimo.‡

24 Tagu yà giugiuwemi te malaetala laḡannemo ba Sodom kovoḡa ḡaubona ya vai bi taun waisumaḡa geḡemi temi kaka kovoḡa dididiga ko vai.”

Ko nato lisigumo bi koi yawasi

(Luk 10:21-22)

25 Mba sauginemo Yesu i laupalina gado, “Tamagu, mala bi dobu Badana, yà kakasaḡesaḡem, banina tam lava mabai

a noḡoti munaḡedi te tedi anapu bi sibe lavedi, ba lisidimo niga kauwidi kuna sivuwaidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamaḡatidi.

²⁶ Tamagu giukauwa te niga kauwidi ba em ḡowanemo sa tubutubuḡa.

²⁷ “Tagu mwali matabudi Tamagu i vitegu. Bi aiyai mote Natuna i sibe te Tamana taunaḡa. Aiyai mote Tamana i sibe te Natuna taunaḡa i sibe. Bi kota Natuna tedi mabai i vinevinedina ba tana sa kamaḡoti.

²⁸ “Temi mabai nuwaboya bi vita sa pokepokemina ba ko nato lisigumo kaka waiyawasi yà vitemi.

²⁹ Egu kewa isunemo ko laulauavalana ba niga kauwidi yài lovelovemi te ko sibedi, banina tagu voyaḡota bi ḡaubo munaḡa lavagu. Taunana aubaina, tagu lisigumo ko natona kaka aluwimi sai yawasi.

³⁰ Bi kewa yà vitemna ba i tekateka, ḡemoḡemotina kwa lageti bi kwa avala.”

12

Yesu tana Waiyawasi Laḡanna Badana

(Mak 2:23-28, Luk 6:1-11)

¹ Mba sauginemo Waiyawasi Laḡannemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi laisi daibinaḡa a nawanawa te ena tauwaikaiwatana kani a peki. Taunana aubaina laisi a tanodi bi a kanikanidi.

² Bi Palisi mainana a kitakitana ba, Yesu a giuwena gado, “Kuna kita, kauwidi Waiyawasi Laḡannemo mote maso ko voivoiyedi bi geḡa te em tauwaikaiwatana kauwidi sa voivoiyedi.”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ḡalibona Deivida ena lava vaitedi kani a peki bi Deivida bai i voivoiyena, temi kona iyevi, ee geḡa?

⁴ Tana Maimaituwa ena vanuwemo i solanawa bi buledi kakavisuvisudi i legaudi bi ena lava i vitedi te a kanidi. Bi waiḡake ya giugiu te mba buledidi ba pilisi taudiḡa sa kanikanidi.

⁵ Bi temi Mousis ena waiḡake kona iyevi ee geḡa? Pilipilisi Waiyawasi Laḡandimo Maimaituwa ena vanuwa noponemo a noyanoyana ba Waiyawasi Laḡanna ena waiḡake a waidoukoto, bi geḡa te mba mote gebogebo a voivoiye.

⁶ Tagu yà giugiuwemi te lava ḡemota nopodemo ena wailovlove i saḡa gulata mote mai pali vanuwina.

⁷ Bi gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tagu yà ḡoyeḡoyena launuwatoi kauwina lava lisidimo ko voiyee, bi kota temi musala ko laulau sewasewaena tagu mote yàma

goyegoye.’ Bamoda temi giudi banidi ko sibedina, ba mote egu tauwaikaiwatana komai wavu yababedi.

⁸ Banina Tana Taunana Natuna Waiyawasi Laḡanna Badana.”

⁹ Yesu nawa i waitubu munaḡe bi lava edi bolu vanuwina noponemo i sola saḡa,

¹⁰ bi ḡome oloto sida nima pekipeki vaivaina i miyamiya i kita. Bi Palisi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai wavu. Taunana aubaina tedi Yesu ai talayenana gado, “Waiḡake bainewa ya giugiu? Waiyawasi laḡannemo kamaina te lava tai yawasani ee geḡa?”

¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda aiyai em sipu ḡemota Waiyawasi Laḡannemo dommo i kuluvana ba sipuna dommo kwa solu saḡe ee geḡa?”

¹² Bi lava noḡotina i didiga gulatana, mote mai sipu. Taunana aubaina Waiyawasi Laḡannemo kamaina te visu ta voiye.”

¹³ Kamaina bi Yesu mba olotona i giuwena gado, “Nimam ku tuḡu.” Ḣome oloto nimana i tuḡutuḡu ba i visuvisu munaḡana maibena nimana ḡesauna.

¹⁴ Bi Palisi a potiyovo a nawa bi ai ogatala te bainewa Yesu sai peki.

*Yesu tana Maimaituwa ena Taupaula Vinevinena
(Mak 3:7-12, Luk 6:17-19)*

¹⁵ Ḣome Yesu i sibe te Palisi a waiogatala te tana sa vunū, taunana aubaina mba modomodona i gose. Bi i nawanawa ba lava kumdi a kaiwata bi matabudi edi sidamo i waiyawasanidi

¹⁶ bi i giu vavasḡedi te tedi mote aiyai sima giuwe te tana lava aiyai.

¹⁷ Niga kauwidi matabudi wala taugiuwatana Aisaiya lisinemo BADA bai i giugiuwedina, mainana a tubuḡa. Gilugiluminemo i giuna gado,

¹⁸ “Niga ba egu Taupaula tana taunana e vine,
tana nuwagu tauvaina, bi tagu tana lisinemo ya wain-
uwavisu.

Bi tagu kaka Aluwigu ya vite,
te tana lava matabudi lisidimo didimana ya lauguguyae.

¹⁹ Tana mote aiyai vaitena simai kagiu bi ima lasa guda,
tana mote etaḡa ima binau nawa te lava kalinana sima vaiye.

²⁰ Tana mote vagala nuwayovuna ima koto kamaḡe.

Bi kaipou tututukina mote imai suwavunu.

Tana mainana ya voivoiyena eete dobu matabudi nopodimo lava ya kadidimani kovidī.

21 Mba laḡannemo kaka dobu matabudi lavedi edi waisumaḡa tana lisinemo sa sako.”*

Yesu bi Aluwa gebogebodi edi bada

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)

22 Ġome oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina a natome Yesu lisinemo. Mba olotona ba gungum bi matapotapotana. Bi Yesu i waiyawasani te i waikita munaḡa bi giu i waitubu.

23 Bi lava matabudi Yesu a soveye bi a giuna gado, “Augunai niga ba ḡalibona Deivida natuna, ee?”

24 Bi Palisi niga mainana a vaivaiye ba a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada isana taumudulele, tana Yesu i sunei bi ḡailisi i vite te aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.”

25 Bi Yesu edi noḡota i sibedi, taunana aubaina i giuwedina gado, “Bamoda ḡalibona ena waibada noponemo taudiḡa sa daili munaḡedina ba taudiḡa sa kakagebogebodi. Bi bamo taunina ee vanuwina noponemo taudiḡa sa dailidi bi sa waiḡasiḡasina ba sa kakagebogeboda munaḡedi.

26 Mba kauwina ḡemotina mainana, bamoda Seitan ena waibada noponemo sa dailidi bi sai ḡasiḡasina ba taudiḡa sa kaka gebogeboda munaḡedi bi mba waibadana mote ima kena nonoḡa.

27 Bamoda tagu taumudulele ena ḡailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi te temi Palisi ko giu, emi tauwaikaiwatana aiyai ena ḡailisimo aluwa gebogebodi sa kwavikwavivaidi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka maḡatimi te temi ba kaikaiyovumi.

28 Tagu Maimaituwa Aluwina ena ḡailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi. Niga kauwinemo temi ko sibe te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

29 “Aiyai mote oloto ḡaiḡailisina ena vanuwa ima lolo te dolinemo ya panipani kaka ena vanuwa ya lolo te ena ḡonaḡona ya legau kamaḡedi.

30 Tana aiyai ya waiḡaviyeguna ba mote egu tau. Bi aiyai mote vaitena kama noyanoya ḡemota ba egu lava ya suwasuwa waidabalalidi.

31 “Taunana aubaina, lava aiyai Maimaituwa ya giugiu waigebogebona bi ya waidibogina ba ena gebogeboda ya noḡoti kamaḡedi. Bi tana aiyai Aluwa Waiyawa ya waidibogina, ba ena gebogeboda mote Maimaituwa kaka ima noḡoti kamaḡedi.

32 Lava aiyai Tana Taunana Natuna lisinemo ya giugiu vitavitalana ba Maimaituwa kaka ena gebogeboda ya noḡoti kamaḡedi. Bi aiyai te Aluwa Waiyawa lisinemo ya giugiu

* 12:21: Ais 42:1-4

vitavitalana ba mote ena gebogebo ima noḡoti kamaḡedi, niganana eete laḡan damonemo.

Kai gebogebona votana gebogebona
(Luk 6:43-45)

³³ “Kai ko komaniyena kaka ya vota kauwa, bi kai mote koma komaniye ba kaina mote ima vota. Banina kai votanemo kaka ta sibe te mba kaina visuvisuna ee gebogebona.†

³⁴ Temi mwata salama natunatuna! Nopomi gebogebo i wanavu te bainewa visu ko giuwata? Banina lava noponemo bai i wanavu bi ya kenakenana, taunana mudunemo ya potipotiyovo.

³⁵ Lava visuvisuna nopona visu i wanavu, taunana aubaina kauwa visuvisudi ya voivoiyedi. Bi lava gebogebona nopona gebo i wanavu, taunana aubaina kauwa gebogebodi ya voivoiyedi.

³⁶ Tagu ya giugiuwemi te etala laḡannemo lava giu gebogebodi matabudi mududimo sa potipotiyovona dabedimo kaka Maimaituwa ya etaledi.

³⁷ Bi Maimaituwa kaka tam em giu luvanemo ya kovoḡim, bi kota em giu luvanemo yai yawasanim.”

Mataila Diyona lisinemo i tubutubuḡana ko kita
(Luk 11:29-32)

³⁸ Kamaina bi palisi bi waiḡake tauwailovelovedi ḡesaudi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ḡoyeḡoyena anisove matailina kwa voyiyedi te ka kitedi.”

³⁹ Bi tana i giuwedina gado, “Niga kintimi temi gebogebo lavemi bi waimatawapemi! Bi ko ḡoeḡoe te mataila ko kita. Ya giugiuwemi te temi mote mataila koma kita, bi taugiuwatana Diyona lisinemo mataila i tubutubuḡana taunana ko noḡoti.

⁴⁰ Te Diyona iyana noponemo i miyana ba laḡan faiona bi dudubala faiona. Mba kauwina ḡemotina mainana Tana Taunana Natuna kota doḡa noponemo ya kenana laḡan faiona bi dudubala faiona.

⁴¹ Bi malaetala laḡannemo Ninive lavedi bi temi niga kintina lavemi kaka pekimo ko moito munaḡa bi tedi kaka sa giuwemi te iyoyoḡamo ko nawa. Banina Diyona i laulauguguya laḡannemo ba Ninive lavedi tana ena giu a vaiye bi a nuwavitala. Bi niga ḡome niganana lava ḡemota tana Diyona i saḡa kamaḡe, bi temi tana ena giu mote ko vaiye bi ko nuwavitala.

⁴² Bi kota malaetala laḡannemo Siba edi ḡalibona waivinina bi niga kintimi tana vaitena kaka pekimo ko kenamoito

† 12:33: Met 7:20

munaḡa. Bi tana kaka ya giuwemi te iyoyoḡamo ko nawa. Banina mba ḡalibonina waivinina wala tana Idip yawani-naḡa i saḡa, Solomon ena nuwayuayua vaiyena aubaina.‡ Bi niga ḡome niganana lava ḡemota tana Solomon i saḡa kamaḡe.

Aluwa gebogebona ena anitava munaḡa
(Luk 11:24-26)

43 “Bi laḡannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaḡena, ba ya nawa dobu tatakaliḡiḡa animiya ya tavutavu te yai yawasi bi mote ima banavi

44 ba ya giuna gado, ‘Tagu lava e gosegosena lisinemo ya munaḡa.’ Bi sauginemo lavana lisinemo ya tavatava munaḡa ba ya kita te lavana nopona kavakavana, laulaḡiligiḡilina bi ḡonaḡona sivusivu kauwedi.

45 Ḥome te ya munaḡa bi aluwa gebogebodi ḡesaudi, wapedi 7 yai dolidi. Bi mba aluwidi tedi a gebogeboda gulatana mote mai tana. Tedi vanuwina noponemo sa sola saḡa te sa miya. Mba lavana ena yawasana ya gebogeboda gulatana mote mai wala i miyamiyana. Mba kauwina ḡemotina mainana kota niga kimtina lisidimo kaka ya tubuḡa.”

Maimaituwa ena ḡowana voyiyena i saḡa gulata bi em vanuwa lavedi ba i ḡaubo

(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)

46 Yesu yaḡolo lava kumna lisidimo i giugiu ba tinana bi tasitasina a tava. Tedi didiyaumo a moito bi a ḡoyeḡoyena maso Yesu vaitena ai giugiu.

47 Kamaina bi lava ḡemota Yesu i giuwena gado, “Tinam bi tasitasim doḡamo sa moimoito, bi sa ḡoyeḡoye te vaitedi koi giugiu.”

48 Ḥome Yesu giu i waimunena gado, “Aiyai tinaguna bi mabai tasitasigudi?”

49 Bi tana ena tauwaikawaiwatana lisidimo nimana i waiyoyo bi i giuna gado, “Niga taudidi tinatinagu bi tasitasigu.

50 Banina tana aiyai Tamagu malamo ena ḡowana ya voivoiyedina, tana taunana tasiotigu, nuvuotigu bi tinaotigu.”

13

Taubayau lautaulalana
(Mak 4:1-20, Luk 8:4-15)

1 Mba laḡanna ḡemotinemo Yesu vanuwa i potiyovo kamaḡe, i yovo i nawa topa diyanemo i miya wailovelove aubaina.

‡ 12:42: 1Ḡa 10:1-10

² Bi lava kumdi a tava a moito kwaivivile, taunana aubaina te tana wagamo i moito saḡa bi lava matabudi ba gelemo a moito.

³ Mba ḡome tana kauwa wapewapedi lautaulalamo i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Laḡan ḡemota taubayau i nawa ena pesi aulaunaḡasedimo.

⁴ Tana pesi i laulaunaḡasedina ba pesi ḡesaudi etamo a talaḡa bi mwanuwa a tava te a kani kovidi.

⁵ Bi pesi ḡesaudi doḡa waitelitelinemo a talaḡa te a duga makai, banina doḡa mote i didiga.

⁶ Bi laḡannemo suwala i lalanina ba pesidi a welai, banina tedi mote lamlamdi doḡamo a yovo gulata.

⁷ Bi pesi ḡesaudi gedala nopodimo a talatalaḡana ba gedelidi pesi a yavanidi te mote a bani.

⁸ Bi pesi ḡesaudi doḡa visuvisunemo a talatalaḡana ba a duga te a vota bi votedi ba 100, 60 bi ḡesaudi ba 30.

⁹ Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina bai
(Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwakaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina lautaulalamo lava kwa giugiuwedi?”

¹¹ Bi tana edi giu i waimunena gado, “Mala ena waibada sibena ba Maimaituwa temi i vitemi bi lava ḡesaudi mote i vitedi.

¹² Tana aiyai niga kauwidi ya sibesibedina ba Maimaituwa kaka sibena lisinemo yai lautawi. Bi aiyai mote niga kauwidi i sibedi ba avena te sibe ḡaubona lisinemo bi Maimaituwa kaka ya kaikamaḡe.

¹³ Taunana aubaina, tagu lava lisidimo lautaulalamo ya giugiuwedi. Tedi sa kitakitana bi mote sima kita banavi, sa vaivaiyena bi mote sima vaiye ḡone.

¹⁴ Taugiuwatana Aisaiya wala nove bai i giugiuwena, niganana tedi lisidimo ya tubutubuḡa.”

“Tana i giuna gado,

“Temi ko vaivaiyena bi mote koma sibesibe,
ko kitakitana bi mote koma kitakita banavi.

¹⁵ Banina niga lavedi nopodi ḡaiḡaidi.

Tedi waibeyedi bi mote sima waibeyavaiya kauwa,
tedi waimatedi bi mote sima waikita kauwa, banina tedi
matedi a pota.

Male matedimo sai kita,

beyedimo sa vaiye

bi nopodimo sa sibe,

tedi mainana sa voivoiyena, banina mote sima ḡoyeḡoye te
edi gebogebo sa kuvesidi

bi yài yawasanidi.*

16 “Bi temi koi nuwavisu, banina matemimo ko kitakita bi beyemimo ko vaivaiye.

17 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te taugiuwatana wapewapedi bi didimana lavedi wala a gōyegōyena maso niga kauwidi a kitedi bi a vaiyedi. Bi geḡa te, mote a kitedi bi a vaiyedi maibena niganana temi ko kitekitedina bi ko vaivaiyedina.

18 “Koi beyavaiya bi taubayau lautaulalana banina yà giuwemi:

19 Lava mabai Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna sa vaivaiye bi banina mote sima sibesibe ba maibena pesi etamo talatalaḡidi. Seitan ya tava te bai sa vaivaiyena nuwapoudimo ya kaikaikamaḡedi.

20 Bi lava mabai manuwavisudi giu visuvisuna sa vaiye bi sa waianinena ba maibena pesi doḡa waitelitelinemo talatalaḡidi.

21 Bi laḡannemo pilipili ee laukivigeboḡebo sa natona Maimaituwa giuna aubaina, ba tedi mote sima moimotodidina, banina lamlamdi mote a yovo gulata.

22 Bi pesi gedala nopodimo talatalaḡidi ba lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi doḡu nuwaboyedi bi waiguyau noḡotidi nopodi sa waiwanavudi te mote sima votavota.

23 Bi lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa sibesibena, ba maibena pesi doḡa visuvisunemo sa talatalaḡana, tedi giu sa vaiye bi sa miyamiyaena ba sa vota bi votedi ba 100, 60 bi 30.”

Ḡawaḡawa lautaulalana

24 Yesu lautaulala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena oloto pesi visuvisudi ena daibimo i laulaunaḡasedina.

25 Tedi dudubalinemo a kenakena ba kana ḡaviya i tava te daibinemo pesi visuvisudi nopodiḡa ḡawaḡawa i launaḡasedi te i nawa.

26 Laḡannemo pesi visuvisudi a kalakalanapu ba ḡawaḡawa vaitedi a duga ḡemota.

27 “Daibi taniwagina ena taupaula a tava lisinemo bi ai talayena gado, ‘Bada, tam bena pesi visuvisudi daibimo ku launaḡasedi. Niga ḡaweḡawedi bamo maiḡa a tava bi sa dugaduga?’

28 Bi tana edi giu i waimunena gado, ‘Mba ḡaviya i launaḡasedi.’ Bi ena taupaula ai talayena gado, ‘Bainewa kwa noḡonoḡoti, ka nawa ka laka kamaḡedi, ee?’

* 13:15: Aisaiya 6:9-10

²⁹ Bi edi giu i waimunena gado, ‘Avena! Bamoda ḡawaḡawa koma lakelakedi bi witi vaitedi koma lakedi.

³⁰ Ko gose kamaḡedi te matabudi sa duga ḡemota eete vililubu laḡanna. Mba laḡannemo tagu kaka tauvililubu yà giuwedi te ḡawaḡawa sa gei lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sai kalaḡosedi. Bi witi sai ḡemotidi te sa saḡedi egu susuḡumo.”

*Wasiva pesina bi muu'a lautaulalidi
(Mak 4:30-34, Luk 13:18-21)*

³¹ Bi Yesu lautaulala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena wasiva pesina,[†] lava ya vai te ena daibimo ya wadi.

³² Mba pesina ba pesi ḡaubo otina, bi laḡannemo i dugana ba kai matabudi ya saḡa tawedi bi yai kaibada te mwanuwa sawasawaḡa lovolovodi sa tava bi lagalaganemo sa launoḡi.”

³³ Bi yaḡolo te lautaulala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena muu'a,[‡] waivini ya vai, falawa noponemo ya vitale, bi ya gwadai te falawina nopona matabuna muu'a ya nawae.”

³⁴ Yesu niga kauwidi matabudi lava kumna lisidimo lautaulalamo i giugiuwedi. Bai laḡannemo mote giu baniotidi i giuwedi bi lautaulalamo tedi i giugiuwedi.

³⁵ Niga kauwina Maimaituwa wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana i giuna gado, “Tagu kaka lautaulalamo yà giuwemi,

‘Pakanemo dobu i tubuḡa bi i saḡa te niganana giu kenakena waidavonidi yà giuwemi.”[§]

Yesu witi bi ḡawaḡawa lautaulalidi i giu waiipoipodi

³⁶ Ḣome Yesu lava kumna i gosedi bi i valageta vanuwemo. Bi ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Aee Bada, ḡawaḡawa daibimo duggedugedi lautaulalana maso lisimaimo kuna giu waiipoipo.”

³⁷ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Pesi visuisudi tauwadidi ba Tana Taunana Natuna.

³⁸ Daibi ba niga dobuna, bi pesi visuisudi ba tauwaisumaḡa, tedi taudidi Maimaituwa ena waibada noponemo sa miyamiyana. Bi ḡawaḡawa ba tedi Seitan nafunatuna.

³⁹ Bi ḡaviya ba Seitan tana ḡawaḡawa taulaunaḡasedi. Bi vililubu ba laḡan damona bi tauvililubu ba aneya.

[†] **13:31:** Gulik edi wasiva ba kitana mai kai bagoma bi mote kailawalawasa.

[‡] **13:33:** Yist mba maibena tuva. Gaubona kwa likwa bi topamo kwa sako, mba ya dabalala. Bi yist ḡaubona payawa noponemo kwa sako, mba ya dabalala.

[§] **13:35:** Sale 78:2

40 “Bi ḡawaḡawa bainewa sa lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sa waikalagosedina ba mainana kauwina ḡemotina laḡan damonemo ya tubuḡa.

41 Tana Taunana Natuna kaka ena aneya ya giukamaḡedi, te ena waibada noponemo gebogebo tauwaitubudi bi tauvoiyedi matabudi sai ḡemotidi

42 bi kai kalakalatinemo sa pwalaḡe nawedi. Bi ḡome kaka sa lauayoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi.

43 Bi didimana lavedi kaka Tamedi ena waibada noponemo sa yanana maibena suwala. Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya bi ya sibe.”

Ḡonaḡona laukaidi kenakena waidavonidi bi posalu lautaulalidi

44 “Mala ena waibada ba maibena aniwaiguyau ḡoneḡonedi, doḡa noponemo kenakena waidavonidi. Laḡannemo lava i banabanavi ba i ḡuluvi munaḡe, ḡome tana mayasisina i nawa bi ena ḡonaḡona matabudi i kuneye kamaḡedi. Bi manena matabuna i vai bi i tava munaḡa te mba doḡana i gimeli.

45 “Bi kota, Mala ena waibada ba maibena tauwaikunekune ḡemota, posalu visuvisuna i tavutavu te maso i gimeli.

46 Laḡannemo tana posalu maiina dididiga i banabanavi ba i munaḡa bi ena ḡonaḡona matabudi i kune kamaḡedi bi manenemo posalu i gimeli.”

Gomo lautaulana

47 “Bi kota, mala ena waibada ba maibena gomo, topamo sa pwalaḡe, bi iyana tabudi bi tabudi sa konekonedidi.

48 Laḡannemo gomo i wanavuna ba sa solusaḡe balabalamo bi sa miyatulu, te iyana visuvisudi poa'a noponemo sa sivudi bi gebogebodi sai naḡasedi.

49 Niga kauwina mainana kaka laḡan damonemo ya tubuḡa. Mba laḡannemo aneya kaka sa yovo te didimana lavedi nopodimo gebogebo lavedi sa daliḡidi,

50 te gebogebo lavedi kai lemlemnemo sa pwalaḡe nawedi, bi ḡome kaka sa lauayoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi.”

51 Bi Yesu ena tauwaikawaiwatana i waitalayedinana gado, “Niga kauwidi matabudi kona sibedi ee geḡa?” Bi tedi ena giu ai munena gado, “Emaso, bena ke sibedi.”

52 Bi Yesu i giuwedina gado, “Taunana aubaina, waigake tauwailovelovena ḡesaudi ba Mala ena waibada wailovelovena kaikana a vai, tedi ba maibena vanuwa taniwagina ena susuḡumo aniwaiguyau mwalidi valivaliudi bi wadubodi ya yovodi te ya kitedi bi lava ya wailovedi.”

*Nasalet lavedi Yesu a daboke**(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)*

⁵³ Laḡannemo Yesu lautaalala giudi i waiwaikovidi ba dobuna i gose kamaḡe.

⁵⁴ Tana i munaḡa ena malagai otinemo, bi ḡome bolu vanuwidiḡa lava i waiwailovelovedi. Tedi a soveye bi ai talana gado, “Niga lavana bamo ḡome nuwauyauya bi ḡailisi i vai bi anisove kauwidi ya voivoiyedi?”

⁵⁵ Tana bena taukamda natuna? Tinana bena isana Meli, bi tasitasina ba Diyemesi, Diyosep, Saimon bi Diudas?

⁵⁶ Nuvunuvuna matabudi bena vaiteda niga? Niga olotona kauwidi matabudi bamo ḡome i legaudi?”

⁵⁷ Bi ḡome te Yesu a daboke.

Bi Yesu i giuwedina gado, “Taugiuwatana ena malagai bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.”

⁵⁸ Taunana aubaina, mba malagainemo Yesu mote mataila wapewapedi i voiyedi, banina tedi mote ai sumaḡe.

14*Diyon taukabulu bainewa i peki ḡiliwa**(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, Luk 9:7-9)*

¹ Mba sauginemo Alodi Galili tauwaibadayena Yesu giuna i vaiye,

² bi ena taupaula i giuwedina gado, “Niga lavana ba Diyon taukabulu, tana pekimo i kena moito munaḡa, taunana aubaina ḡailisi lisinemo ya kenakena bi mataila ya voivoiyedi.”

³ Alodi niga mainana i giuna, ba tana wala Diyon i pani bi biliwelokomo i sako nawe, valetina Pilipi mwanena Elodiyas dabanemo.

⁴ Diyon, Alodi i giugiu mataina gado, “Mote i visu te Elodiyas kwa naḡi, banina mba ba valetim mwanena.”

⁵ Mba giuna aubaina Alodi i ḡoyeḡoye te Diyon maso i waipeki. Bi lava i nailedi, banina tedi a sibe te Diyon ba taugiuwatana.

⁶ Bi Alodi ena tubuḡa soina noponemo, Elodiyas natuna waivinina wale aubaidi i bigabiga ba Alodi nuwana i laukwasili.

⁷ Taunana aubaina, Alodi i giuwapa te bai yai baḡayena ba ya vite.

⁸ Kamaina bi gomana tinana kalinana i lauwata te Alodi i giuwena gado, “Tagu ya ḡoyeḡoyena Diyon taukabulu kununa abomemo kwa sako, bi kwa vitegu.”

⁹ Bi ḡalibona i wainuwaboya gulata bi i waiuvala, bi kaikana i giuwapa ena wale matedimo taunana aubaina te gomana ena ḡowana ya voiye.

¹⁰ Ğome Alodi tauwaiḡaviya i giukamaḡe biliwelokomo te Diyon gadona a bwaliḡavuki,

¹¹ bi kununa abomemo a sako, bi gomana guguinina a vite, te i avali nawe tinana i vite.

¹² Bi Diyon ena tauwaikaiwatana a tava, tubuḡina a avali nawe a dobo, bi a nawa te Yesu a giuvite.

*Yesu lava wapedi 5 tausan i waikanidi
(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)*

¹³ Laḡannemo Yesu Diyon noyana i vaivaiye, ba wagamo i gelu bi i nawana dobu ḡuyuwino. Bi lava kumdi a vaivaiye ba edi malagai a gosedi bi kaḡediḡa a wawata.

¹⁴ Laḡannemo Yesu wagamo i potipotiyovo, ba lava kumdi i kitedi, ba i launuwatoiye di bi sidesidedi i waiyawasanidi.

¹⁵ Bi mba aubiganemo, ena tauwaikaiwatana lisinemo a nato bi a giuwena gado, “Bada, niga ba mutuyuwa bi kaikana tautaugudu. Lava kwa giukamaḡedi sa nawa malagaiḡa te kediyi sa gimala.”

¹⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tedi mote sima nawa, temi koi kanidi.”

¹⁷ Bi tana a giuwena gado, “Tama mote bai lisimaimo, kamaina buledi 5 bi iyana labu ota.”

¹⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko natomedi lisigumo.”

¹⁹ Tana lava i giuwedi te ḡawaḡawa dabedimo a miya. Bi buledi 5 bi iyana labu i legaudi, i waikita saḡa malamo, i waiebo bi buledi i kividi. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i vitedi te lava a vite nawedi.

²⁰ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoḡa. Kamaina bi tauwaikaiwatana lava kani a kanikani sivudina, ai ḡemoḡemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi.

²¹ Lava ḡome a kanina ba olooloto wapana 5 tausan, waiwaivini bi libilibi mote a iyevidi.

*Yesu topa dabanaḡa i nawa
(Mak 6:45-52, Dyn 6:15-21)*

²² Mba kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana wagamo i waigeludi bi a damana, a nawanawa noi nevanemo ba kota lava i giukamaḡedi te a nawa edi malagaiḡa.

²³ Bi lava i giukamaḡedi mulinemo, tana i nawa oya dabanemo, pali aubaina. Mba dudubalina ba taunaḡa ḡome i laulaupali.

²⁴ Bi waga ba kaikana topa modona i nawanawae. Bi ḡome yavala dididiga i talatalaḡa taunana aubaina labama waga i waikati vitavitale.

²⁵ Laḡan tinana bwaganemo, bi Yesu topa dabanaḡa i nawanawa ena tauwaikaiwatana lisidimo.

²⁶ Laḡannemo ena tauwaikaiwatana a kita topa dabanāḡa i natonato ba tedi a naila gulata bi a galalana gado, “Noi ba boita.”

²⁷ Bi Yesu maḡemota i giuwedina gado, “Mote koma naila, tagu. Nuwemi ya lautou.”

²⁸ Ġome Pita i giuna gado, “Bada, bamoda giukauwa te tam ba kwa giuwegu te topa dabanāḡa yà nato lisimmo.”

²⁹ Bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku nato.” Bi Pita wagamo i potiyovo bi topa dabanāḡa i nawa Yesu lisinemo.

³⁰ Bi tana yavala bi labama i kitedi bi i nainaila laḡannemo, kwaluluva i waitubu bi i binauna gado, “Bada, kwai yawasanigu!”

³¹ Noi taunana te Yesu nimana i tuḡu bi Pita nimanemo i kabi te i solu saḡe bi i giuwena gado, “Em sumaḡa i ala ḡaubo, bai aubaina kuna nuwakulukuluva?”

³² Laḡannemo tedi a moimoitosaḡa wagamo ba yavala i lautautau.

³³ Tedi waga noponemo a miyamiyana Yesu a lauduneye bi a giuna gado, “Giukauwa te tam taunana Maimaituwa Natuna.”

³⁴ Tedi a damana nawa Genesaletimo a solasaḡa.

³⁵ Bi laḡannemo mba dobuna lavedi Yesu a kitakita ba a kitaḡone bi Yesu giuna a giunawe te dobuna diyadiyana matabuna i nawa yaḡosi. Ġome lava sidesidedi a tavaitedi Yesu lisinemo.

³⁶ Bi Yesu ai baḡa te sidesidedi maso i waianinedi, te ena gala isunaḡa a taukoni. Bi lava mabai ena gala a tautaukonina, matabudi a yawasana.

15

*Baibaḡa nopoda sa waimiledina ena wailovelove
(Mak 7:1-23)*

¹ Ġome Palisi bi waigake tauwailovelovena ḡesaudi Yelusalemḡa a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado,

² “Bai aubaina em tauwaikaiwatana wala nove magumag-ula edi miyamiya a sakosakona sa waidoukotodi? Tedi mote nimesi sima koḡedi bi sa kanikani!”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bi temi bai aubaina Maimaituwa ena waigake ko waidoukotokotodi, bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi?”

⁴ Maimaituwa i giuna gado, “Tamam bi tinam kwa viviledi.’ Banina aiyai tamana bi tinana i pasilidina ba sai peki.

⁵ Lava aiyai bai mwalina lisinemo ya kenakenana maso tamana ee tinana i vite. Bi geḡa te, temi emi wailovelove luvanemo mote ima vitedi bi ya giuwedina gado, ‘Egu

magula, tagu mote yàma sagumi banina kaikana e giuwapa te Maimaituwa yà vite.’

⁶ Temi emi wailovelovemo lava ko voyedi te tametamedi bi tintinedi mote sima sagusagudi. Temi Maimaituwa giuna ko sakosakoliye bi temi emi miyamiya ko kaikaiwatedi.

⁷ Temi lava kaikaiyovumi! Bai Aisaiya i giugiuwena ba giukauwa te temi i giugiuwatemi.

⁸ ‘Niga lavedi mududiga ya giugiu te Bada, Bada bi nopodi ba tabudimo mote tagu lisigumo.

⁹ Tedi sa laulaudune yababegu tedi taudiga edi waigake a voivoiyedina, taudidi lava sa wailovelovedi.”

¹⁰ Kamaina bi Yesu lava kumna i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya bi ko sibe kauwe.

¹¹ Lava kani ya kani te bwaganemo ya yovo bi ya potiyovo munağa. Bi bai gebogebona noponemo i noḡoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana ya waimila.”

¹² Ġome ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Kuna sibe ee geğa te bai kwa giugiuwedina ba palisi mote ai nuwavisuye?”

¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Tamagu malamo miyamiyana tana dobumo kai mote i wadiwadina ba matabudi malamlamdi ya lakedi.

¹⁴ Ko kita kamaḡedi tedi tauwaietadoli matapotepotedi, bamoda lava matapotapotana ena tau matapotapotana ya waidolina ba labugidi dommo sa kuluva.”

¹⁵ Pita i giuna gado, “Te niga lautaulalana lisimaimo ku giu waitete.”

¹⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Temi yaḡolo te ko wainuwanaina, ee?

¹⁷ Kona sibe ee geğa te lava kani ya kanikanina ba ya yovo bwaganemo te ya potiyovo munağa?

¹⁸ Lava noponemo bai gebogebona ya nogoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana nopona ya waimila.

¹⁹ Noḡota gebogebodi maibena, waipeki, vawaidoğa, waimatawapa, danene, waimuduna bi kaiyovumo waiwavu.

²⁰ Niga yawasanidi lava nopona sa waimila. Bi lava manima milana ya kanikanina, taunana mote ima waimila.”

*Keinan waivinina ena waisumağa
(Mak 7:24-30)*

²¹ Yesu Galili dobuna i gose bi i nawa Taiya bi Sidon palatidimo.

22 Ĝome Keinan waivinina i tava Yesu lisinemo bi i ta-laĝabalana gado, “Aee Bada, Deivida natuna, kwa launuwa-toitoyegu! Aluwa gebogebona natugu waivinina i sunei bi ya wainuwatoi gulata.”

23 Bi Yesu mote bai i giu lubuye, taunana aubaina ena tauwaikaiwatana a nato lisinemo bi ai baĝana gado, “Niga waivinina mulidaĝa ya nato bi ya ĝabaĝabana, kwa giukamaĝe ya nawa tabunemo. Ya waibeyawakida.”

24 Ĝome Yesu i giuna gado, “Tagu Maimaituwa i giukamaĝeguna Israeĉ lavedi gwegwegwedi aubaidi.”

25 Bi waivini i nato Yesu kaĝepakanemo, tuwapekana i waitupagwaligedi bi i giuna gado, “Aee Bada, kwa kai sagugu!”

26 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote i visu te libilibi kediya ya vai bi daĝadaĝasi ya vitedi.”

27 Bi waivini i giuna gado, “Bada, mba giukauwa! Bi geĝa te daĝadaĝasi tamedi ena teibolomo kani pusepuselidi ya taitaikulukuludina ba sa kanikanidi.”

28 Kamaina bi Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Waivini, em sumaĝa kota i tausaga, taunana aubaina bai kunai baĝaena ba ya vitem.” Mba taunana te waivini natuna i yawasana.

*Yesu lava 4 tausan i waikanidi
(Mak 8:1-9, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)*

29 Ĝome Yesu Galili nisana diyanaĝa i saĝa i nawa oya dabanemo i miyatulu.

30 Ĝome lava kumdi a tava Yesu lisinemo. Bi lava kaĝedi nuwanokudi, matapotepotedi, nuwakududi, kupekupedi bi kota sida ĝesaudi vaivaidi vaitedi a tavaitedi Yesu kaĝepakanemo bi matabudi i waiyawasanidi.

31 Lava kupekupedi a gagali, kaĝedi nuwanokudi a didi-mana, nuwakududi a nawanawa bi matapotepotedi ai kita munaĝa. Ĝome lava matabudi tedi a kitekitedina ba a sove bi Israeĉ edi Maimaituwa a kasaĝesaĝe.

32 Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Tagu niga lavedi e launuwatoiyedi, tedi vaitedi te miya te laĝani faiona a kovi bi kani geĝa, mote ya ĝoyeĝoye te makanipekidi ya giukamaĝedi sa nawa, male etamo sa laumoyaĝau.”

33 Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Niga ba mutuyuwamo ta miyamiya, bamo ĝome kani ta vai bi lava kumna tai kanidi?”

34 Bi tana i waitalayedina gado, “Temi buledi wapedi visa lisimimo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama buledi wapedi 7 bi iyana keikeilikidi visa ota.”

³⁵ Bi lava kumna i giuwedi te doḡamo a miya.

³⁶ Kamaina bi tana buledi 7 bi iyana i legaudi, Maimaituwa i waiebo bi i kivikividi te ena tauwaikaiwatana i vitedi bi tedi lava a vite nawedi.

³⁷ Tedi matabudi a kani te a kani nonoḡa, mulinemo ena tauwaikaiwatana kani a kanikani sivudina a laitupedi, te po'a wapedi 7 ai wanavudi.

³⁸ Ḡome oololoto a kanikanina ba wapedi 4 tausan bi waivini bi libilibi mote a iyevidi.

³⁹ Niga kauwina mulinemo, Yesu lava i giukamaḡedi a nawanawa ba tana wagamo i gelu saḡa bi i nawa Magadan dobunemo.

16

Mataila ai baḡae
(Mak 8:11-21)

¹ Palisi bi Sadisi Yesu lisinemo a tava laulubuna aubaina bi a giuwe te mala ena mataila, yai lovedi te tana giukauwa Maimaituwa lisinaḡa i yovo.

² Bi edi giu i waimunena gado, “Laḡannemo suwala ya bulubulu bi galewa ya lailaisabasaba ba ko giuna gado, ‘Bokina ba kwamla.’

³ Bi olaolalemo galewa ya laisabasaba bi yai dudubalana ba ko sibe te, ‘Mateya ba nabu ya yovo.’ Temi ba yada waigayona kona sibe, bi niga laḡandimo mataila sa tubu-tubuḡana mote koma sibesibedi.

⁴ Temi niga kintimi emi kauwa gebogebodi bi tauvawaidoḡa, ko ḡoyeḡoye te mataila ko kita, bi mote kaka yaḡmai lovemi, te mataila Diyona lisinemo i tubutubuḡana taunana ko noḡoti.”

Kamaina bi i gose kamaḡedi bi i nawa.

Palisi bi Sadisi edi muu'a

⁵ Laḡannemo topa a damaniye a nawa noi nevanemo ba ena tauwaikaiwatana nuwedi i kauleya te buledi mote a vai.

⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kamaḡedi.”

⁷ Bi tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Tada mote buledi te vai aubaina mainana i giu.”

⁸ Tedi bai a giugiuwena ba Yesu i sibe, taunana aubaina i giuwedina gado, “Emi sumaḡa kana ḡaubo! Bai aubaina taumiḡa ko waitalapili te lisimimo buledi geḡa?”

⁹ Temi yaḡolo ko wainuwanaina, ee? Tagu buledi wapedi 5 e kividi te lava wapedi 5 tausan a kanikanina ko noḡoti, bi po'a visa konai wanavudi?

10 Bi kota buledi wapedi 7 bi lava 4 tausan a kanina mulinemo po'a visa konai wanavudi? Temi nuwemi i kauleya, ee? Temi mote komai noḡota kauwa.

11 Temi bai e giugiuwena mote ko sibe, konai noḡota bena tagu buledi e giugiu wata? Geḡa, tagu e giuna gado, 'Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kauwedi.'

12 Mba ḡome kaka a sibe te tana mote muu'a buledimo vitavitalena i giugiuwe, bi tana ba Palisi bi Sadisi edi wailovelove kaikaiyovudi volayedi i giugiuwata.

*Pita Yesu i kamaḡati te tana taunana Vinevinena
(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)*

13 Laḡannemo Yesu, Seseliya Pilipai dobuna palatinemo i tavatava ba ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, "Lava sa giugiu te Tana Taunana Natuna ba aiyai?"

14 Bi tedi ena giu ai munena gado, "Lava ḡesaudi sa giugiu te Diyon Taukabulu, ḡesaudi sa giugiu te Elaidiya bi kota ḡesaudi sa giugiu te Delimaiya ee wala taugiuwatana ḡemota i laumaḡata munaḡa."

15 Bi tedi i waitalayedina gado, "Bi temi ko noḡonoḡoti te tagu aiyai?"

16 Bi Saimon Pita giu i waimunena gado, "Tam Keliso, Maimaituwa yawayawasanina Natuna."

17 Bi Yesu, Pita i giuwena gado, "Saimon, Diyona natuna, tam kakavisuvisum. Niga giukauwina mote lava ota i wailovem, bi Tamagu malamo i wailovem.

18 Bi yà giugiuwem te tam Pita,* bi dabammo kaka Maimaituwa ena dam yà keli, te peki ena ḡailisi mote ima lauyovoḡe.

19 Bi tagu kaka mala ena waibadana kiina yà vitem. Dobumo bai kwa panipanina ba mainana malamo yà pani, bi dobumo bai kwa kuvekuvesina ba mainana malamo yà kuvesi."

20 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i waiḡakedi te mote aiyai sima giuwe, te tana taunana Keliso.

*Yesu ena peki i giuwata
(Mak 8:31—9:1, Luk 9:22-27)*

21 Mba sauginemo te noi i nawana, Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo ena peki i giu waitete te ya nawana Yelusalemmo ba kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi ḡome babada nananakidi, pilisi edi babada, bi waiḡake tauwailovelovedi, Yesu sa laukivi gebogeboye bi sai peki. Bi laḡan waifaioninemo tana ya kenamoito munaḡa.

* 16:18: Gulik kalinanemo Pita, mba ḡakima.

²² Kamaina bi Pita Yesu i waidoli nawe tabunemo bi i kaipasinenena gado, “Ke Bada, mba kauwina mote lisimmo ima tubuḡa!”

²³ Ġome Yesu i tauvitale bi Pita i giuwena gado, “Seitan, ku tauliya! Tam egu eta kwa waikoigudu, mba noḡotina mote Maimaituwa lisinaḡa i yovo, mba temi lava ota emi noḡota.”

²⁴ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Bamoda tam aiyai kaiwatagu kuna ḡoyena ba em ḡowana matabudi kwa gosedi bi em kolosi kwa avala bi kwa kaiwatagu.

²⁵ Aiyai bi ena yawasana i nuwamunaḡena ba ya kula yakasi, bi aiyai ena yawasana i nuwakamaḡena tagu aubaigu ba yawasana ya vai.

²⁶ Bamoda aiyai dobu ena ḡowana i vai kovi bi ena yawasana i gebogebona, ba bai ya voiye te ena yawasana ya vai munaḡe? Geḡa, mote bai ima voiye.

²⁷ Bi Tana Taunana Natuna kaka Tamana namalinemo ena aneya waitedi sa yovo bi lava ḡemoḡemotaḡa bai a voivoiyedina luvanemo yai maiidi.

²⁸ Yà giugiu kauwemi, temi ḡesaumi niganana kaka mote koma peki, eete Tana Taunana Natuna ena waibada ya natonatona ko kita.”

17

Yesu kitana i launuwavitala
(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)

¹ Laḡan 6 mulidimo Pita, Diyemesi bi tasina Diyon Yesu i waidolidi te a nawa oya lofalofana dabanemo.

² Bi ḡome matedimo a waikita ba Yesu kitana i launuwavitala, matana i namalana maibena suwala matana bi ena gala potina maibena suwala yanana.

³ Noi taunana te Mousis bi Elaidiya a laumaḡata bi Yesu vaitena a waigiugiu.

⁴ Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, i visu te tama niga ḡome. Bamoda kwa ḡoyena ba tagu kape faiona yà voyedi, ḡemota tam aubaim, ḡemota Mousis bi ḡemota Elaidiya.”

⁵ Pita yaḡolo i giugiu ba giyou potipoti otina i yovo te i sumatawedi. Bi kalina giyou noponaḡa i giu yovona gado, “Niga taunana Tagu Natugu, nuwagu tauvaina, tana ya wainuwavisugu. Kalinana ko vaiye!”

⁶ Laḡannemo tauwaikaiwatana kalina a vaivaiye, ba manailidi a laudulu yovo doḡamo.

⁷ Ġome Yesu i nato te i taukonidi bi i giuwedina gado, “Ko moito, mote koma naila.”

⁸ Bi a tautaulagetidi ba Yesu taunaḡa a kita bi mote aiyai ḡesauna.

⁹ Tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba Yesu niga mainana i giuwedi, “Temi bai kona kitakitana mote aiyai ḡesauna koma giuwe eete, Tana Taunana Natuna pekimo ya kenamoito munaḡa.”

¹⁰ Gome ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina waiḡake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?”

¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba giukauwa, Elaidiya kaka ya gei tava te bai matabuna ya kanonoḡidi.

¹² Bi yà giuwemi te Elaidiya ba kaikana i tava bi lava mote a kita ḡone, bi bai a noḡonoḡotina lisinemo a voiye. Mba mainana kota sa ḡoyeḡoyena Tana Taunana Natuna sa laukivigeboḡe bi yai nuwatoitoi.”

¹³ Mba ḡome kaka ena tauwaikaiwatana a sibe te tana Diyoni Taukabulu i giugiuwata.

Yesu, gomana olotona aluwa geboḡebona i sunesuneina i waiyawasani

(Mak 9:14-28, Luk 9:37-43)

¹⁴ Sauginemo tedi a tavatava lava kumna lisidimo ba oloto i nato Yesu matanemo, tuwapekana i tupagwaliḡedi bi i giuna gado,

¹⁵ “Bada, natugu kwa launuwatoiyē! Tana aluwa geboḡebona sulusuluvaina ba ya kakaonalele bi ya wainuwatoī gulata. Bi wali saugemo ba kaimo ya pwalapwalaḡe nawena bi wali saugemo ba gaubamo ya pwalapwalaḡe nawe.

¹⁶ Tana e natomena em tauwaikaiwatana lisidimo bi mote ai yawasani.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Temi niga kintimi laukasaḡaiḡaimi bi mote waisumegemi vaitemi te alamiya, bi kauwa e alavoyedi? Gomana ko natome lisigumo.”

¹⁸ Ḡome te Yesu aluwa geboḡebona i kaipasine bi gomana i potiyovo kamaḡe. Noi taunana te gomana i yawasana.

¹⁹ Bi ena tauwaikaiwatana taudiḡa a nato Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina tama aluwa geboḡebona ke kwavi kasaḡe?”

²⁰⁻²¹ Ḡome edi giu i waimunena gado, “Banina, temi emi sumaḡa i ḡaubo. Yà giugiu kauwemi te bamoda emi sumaḡa ḡaubona maibena wasiva pouna, ba niga oyana ko giuwena gado, ‘Ku nuwaliye noi ḡome kwa nawa bi ya nuwaliya te ḡome ya nawa.’ Bai lisimimo maso mote i pilipili.”*

* **17:20-21:** Gulik baibol ḡesauidi nopodimo niga lovana 21 mote ima kenakena. Mak 9:29 noponemo ko kita.

Yesu ena peki i giuwata munaḡe
(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)

²² Bi sauginemo ena tauwaikaiwatana waitedi a waigemotidi Galilimo ba i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kana ḡaviya nimedimo sa sako.

²³ Tedi kaka sai peki bi laḡan waifaioninemo Maimaituwa kaka ya kakenamoito munaḡe.” Ḡome ena tauwaikaiwatana mainana a vaivaiyena ba ai nuwaboya gulata.

Pali vanuwina manena

²⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi a tava Kapaniyammo, ḡome takis taulaitupana i tava bi Pita i waitalayena gado, “Emi tauwailovelove pali vanuwina manena ya sakosako e geḡa?”

²⁵ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Emaso, bena yai waimaii!” Sauginemo Pita i valageta vanuwemo, ba Yesu i gei waitalana gado, “Saimon, tam em noḡota bainewa? Mabai lisidimo ḡaliḡalibona takisi sa lailaitupa, edi dobu lavedi ee wali dobu lavedi lisidimo?”

²⁶ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Wali dobu lavedi takisi sa waimaii.” Ḡome Yesu, Pita i giuwena gado, “Mba kamaina ḡalibona ena dobu lavedi mote takis simai maii.

²⁷ Bi bamoda nopodi tama kagebogebo aubaina te kwa nawa topamo bi em kauli kwa pwalagē. Bi iyana kwa geigei soluna mba iyenina gayana kwa ḡole bi mane kwa vai te eda takis luvanemo kwai maii.”

18

Mala ena waibada noponemo, aiyai i saḡa gulata?
(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Mba sauginemo ena tauwaikaiwatana lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Bada, Mala ena waibada noponemo ba aiyai i saḡa gulata?”

² Ḡome te Yesu gomana ḡaubona i giuwe i tava, bi mododimo i moito.

³ Kamaina bi i giuna gado, “Tagu yà giugiu kauwemi te aiyai em yawasana gebogebonemo kwa nuwavitalana, maibena libilibi keikelikidi edi yawasana, mba tam kaka Mala ena waibada noponemo kwa sola saḡa. Bi bamoda geḡa ba mote kuma sola saḡa.

⁴ Taunana aubaina, aiyai kwa ḡaubo munaḡana maibena niga gomenina kaka Mala ena waibada noponemo em lava mododimo kwa saḡa gulata.

⁵ Aiyai bi isagumo niga mai gomenina ya giugiuwaina ba tagu ya giugiuvaigu.

*Gebogebomo kuluva**(Mak 9:42-48, Luk 17:1,2)*

⁶ “Bamoda aiyai niga lavedi sivusivuyovoḡedi sa waisumaḡeguna i voyiedi te gebomo a kuluvana, ba i visu te ḡakima vitavitana mba lavana gadonemo sa duli bi nisa waidomdomnemo sa pwalāḡe yovoḡe.

⁷ “I gebo kauwa te dobu lavedi edi lava sa voyiedi te edi sumaḡa sa taitaikuludi! Laulubudi ba giukauwa te sa tava bi i gebo kauwa te tana lava aiyai laulubuna ya voivoiyena.

⁸ “Bamoda nimam ee kaḡem ḡemota ya voyiem bi gebo-gebo kwa voivoiye ba kamaina te kwa douḡavuki bi kwa pwalāḡe. I visu te kaḡem ḡemota bi nimam ḡemota yawasana kenakena nonoḡinemo kwa sola saḡa bi mote i visu te nimam labu bi kaḡem labu bi kai kalakalatinemo sa pwalāḡe nawem.

⁹ “Bamoda matam ya voyiem bi gebogebomo kwa voivoiye ba kwa ḡivoi kamaḡe bi kwa pwalāḡe. I visu te matam ḡemota bi yawasana noponemo kwa saḡa, bi mote i visu te matam labu bi iyoyoḡamo sa pwalāḡe nawem.

*Sipu gwegwegwena lautaulalana**(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Koi kita kauwa te sivusivuyovoḡedi mote koma kita waiyovoyovodi, banina tedi edi aneya ba laḡan matabuna Tamagu malamo matanemo sa moimoito.

¹¹ Banina Tana Taunana Natuna i yovona ba lava gwegwegwedi yai yawasanidi.*

¹² “Temi bainewa ko noḡonoḡoti? Bamoda oloto ḡemota ena sipu wapedi ba 100 a miyamiya, bi ḡemota i gwegwena ba tana bai ya voiye? Tana kaka sipu wapedi 99 oya nevanemo ya gosedi sa yabayaba, bi ya nawa sipu gwegwena ya tavuḡe.

¹³ Bi ya ḡiugiu kauwemi, laḡannemo mba sipuna gwegwena i banavina ba yai nuwavisu gulatana mote mai sipu wapedi 99 mote a gwegwegwena.

¹⁴ Bi kota kauwina ḡemotina mainana Tamemi malamo mote ima ḡoyeḡoye te sivusivuyovoḡedi ḡemota ima gwegwe.

Em tau ena gebomo kwa sagu

¹⁵ “Bamoda valetim gebogebomo lisimmo i voyiyena, ba kwa nawa lisinemo bi taumiḡa mba pilipilina ko kadidimani. Bamo te em giu i vaiye bi i kuvasana ba kamaina te tana kunai yawasani munaḡe.

¹⁶ Bamoda kalinam mote i vaiye ba lava ḡemota ee labu kwai dolidi bi ko munaḡa lisinemo te lava labu ee faiona mba pilipilina ko kakadidimanina sa vaiye.

* **18:11:** Guliki baibol ḡesaudi nopodimo niga lovana 11 mote ima kenakena.

17 Bi mba lavana kalinedi mote ima vaiye, ba kamaina te ko nawena Maimaituwa ena dam lisidimo. Bi tana Maimaituwa ena dam edi laididimana mote ima anine, ba kamaina te tana ko voyiena maibena koikoitau taulauduneyena ee takis taulaitupana.

18 Yà giugiu kauwemi te temi dobumo bai ko panipanina ba Maimaituwa mainana malamo ya pani. Bi dobumo bai ko kuvekuvesina ba Maimaituwa mainana malamo ya kuvesi.

19 “Bi giukauwemo yà giugiuwemi, bamoda lava labu dobumo koi anina ġemota bi bai koi baġayena, ba Tamagu malamo emi waibaġa ya voiye.

20 Bamo ġome lava labu ee faiona isagumo sa waiġemotana ba tagu ġome waitedi.”

Taupaula mote gebogebo taunoġoti kamaġena ena lautaulala

21 Kamaina bi Pita Yesu lisenemo i tava bi i waitalayena gado, “Bada, bamoda egu tau gebogebo lisigumo i voyiena, ba malavisa ena gebogebo yà noġoti kamaġe? Mala 7, ee?”

22 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geġa, mote mala 7, bi 7 wapana 70, bi laġan onena.

23 Banina mala ena waibada ba niga mainana, maibena ġalibona, ya ġoyeġoyena ya sibe kauwe te ena taupaula ena mane a labe kauwe ee geġa.

24 Laġannemo tedi i waiġemotidi, ba oloto ena ġaga goldi baikidi 10 tausan luvana i vaivaina, a natome ġalibona lisenemo.†

25 Bi tana mote ġemoġemotina te maso goldi baikidi 10 tausan luvana i waimaii munaġe. Taunana aubaina, ġalibona i giu te olotona sa kune kamaġe te yai taupaula yababa, mwanena, natunatuna bi ena ġonaġona matabudi kota sa kuneyedi te manena ġalibona lisenemo ġaga sai mai'i.

26 “Mba ġome te taupaula ġalibona matanemo tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i waibaġana gado, ‘Aee ġalibona, kwa launuwatoiyeġu bi em mane kaka yài mai'i munaġe.’

27 Kamaina bi ġalibona ena taupaula i launuwatoiye bi ena ġaga matabuna i noġoti kamaġe, bi i giuwe te ya nawa.

28 “Laġannemo olotona i potipotiyovo, ba falona taupaula wala ena mane ġaubona 10 kina luvana‡ i vaivaina i banavi, kamaina bi i kaididi te gadonemo i kabi bi i giuwena gado, ‘Ei, egu mane ku waimaii makaiye.’

29 Ġome falona taupaula matanemo tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i waibaġana gado, ‘Aee egu tau, kumai papalana, kwa labegu te em mane kaka yài mai'i munaġe.’

† 18:24: Guliki kalinina i giuna gado, 10 tausan Talent. Mba 480-miliyan Kina (K480,000,000) luvana. ‡ 18:28: Guliki kalinedimo ba 100 dinali.

³⁰ Bi geḡa te ena tau kalinana mote i vaiye, bi biliwelokomo i sako nawe. Bi ḡome i miyamiyana eete maso ena tau ena ḡaga i waimaii kamaḡe.

³¹ “Laḡannemo taupaula ḡesaudi mainana a kitakita ba ai nuwaboya kauwa bi a nawa ḡalibona lisinemo te bai matabuna i tubutubuḡana a tainuwatau.

³² Kamaina bi ḡalibona mba taupaulina i giuwe te i valageta bi i giuwena gado, “Tam taupaula gebogebom! Tagu em ḡaga e noḡoti kamaḡe, banina tam lisigumo kunai baḡa gulata.

³³ Bi tam maso mainana falom taupaula kuna launuwa-toiye, mai tagu e laulaunuwatoiyemna.’

³⁴ Ḡalibona i medi kauwa bi i giukamaḡe biliwelokomo te ḡome sa kovoḡina eete ena ḡaga matabuna yai maii kovi.”

³⁵ Ḡome te Yesu giu i waikenana gado, “Bamoda valetim ee nuvum ena gebo mote nopom tabutabunemo ku noḡoti kamaḡe ba Tamagu malamo kaka tam lisimmo kauwina ḡemotina mainana ya voiye.”

19

*Yesu waigose kauwina i wailoveloveye
(Mak 10:1-12)*

¹ Bi sauginemo Yesu wailovelove i waiwaikovi ba Galili i gose bi i nawa Diudiya, Diyoudan gaubina noi nevanemo.

² Bi lava kumdi tana a kaiwata bi ḡome i waiyawasanidi.

³ Ḡome Palisi ḡesaudi Yesu wailaulubuna aubaina a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Waiḡake ya waianina ee geḡa te oloto bai i noḡonoḡotina luvanemo mwanena ya gose, ee?”

⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Temi gilugilumina wadubona kona iyeve ee geḡa? Te wala pakanemo Maimaituwa oloto bi waivini i voyyedi,

⁵ bi i giuna gado, “Taunana aubaina, oloto kaka tamana bi tinana ya gosedi te mwanena waitena, sa miya te tedi tubuḡa ḡemota.’

⁶ Taunana aubaina, tedi mote lava labu bi tedi niganana lava ḡemota. Tedi Maimaituwa i waigemotidina ba mote aiyai kaka ima dailidi.”

⁷ Bi palisi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina te Mosis oloto i giuwe te mwanena waigose pepana ya vite bi ya giukamaḡe ya nawa?”

⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mosis i waianinemi te mwanemwanemi ko gosedi, banina temi nopomi ba a ḡaiḡai kauwa. Bi pakanemo Maimaituwa mote waigose i waianine.

⁹ Tagu yà giugiuwemi te oloto aiyai mwanena ena waimatawapa dabanemo i gosena mba olotona mote ima naḡi munaḡa, bamoda i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa bi tana kota ya kaka milamila.”

¹⁰ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana Yesu a giuwena gado, “Bamoda waigose mote kumai anine ba i visu te lava mote maso a naḡi.”

¹¹ Yesu giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote lava matabudi sima vai bi tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina taudiḡa lisidimo ya tubuḡa.

¹² Lava ḡesaudi mote sima naḡinaḡi, banina tedi mainana a tubuḡae, ooloto ḡesaudi ba poudi a lauvaiddi taunana aubaina mote sima naḡi bi ḡesaudi ba mala ena waibada noponemo waitaupaula aubaina mote a ḡoye te sa naḡi. Bi lava aiyai niga wailovelovedi banidi ya sibesibedina ba tana maso i waianinedi.”*

*Yesu bi libilibi keikeilikidi
(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)*

¹³ Kamaina bi lava libilibi keikeilikidi a natōmedi Yesu lisinemo te nimana dabedimo i sivudi bi aubaidi i laupali. Bi geḡa te ena tauwaikawaiwatana lava a kaipasinedi.

¹⁴ Bi Yesu i giuna gado, “Libilibi keikeilikidi ko kita kamaḡedi te sa nato lisigumo, bi mote komai ḡakedi, banina mala ena waibada ba lava maibena niga libilibidi aubaidi.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu nimana libilibi dabedimo i sako bi i kavisuvisudi te mba modomodona i gose bi i nawa.

*Ewali waiguyauna ena waitala
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)*

¹⁶ Mba taunana te ewali waiguyauna i tava Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, tagu visu bai yà voije te yawasana kenakena nonoḡina yà vai?”

¹⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Banina bai bi visu aubaina kwa waitalayegu? Maimaituwa taunaḡa visuvisuna. Bamoda yawasana kwa ḡoyena ba kamaina te waigake kwa kaiwatedi.”

¹⁸ Bi ewali i waitalana gado, “Waiḡake isedi?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote kumai peki, mote kuma vawaidoḡa, mote kuma danene, mote kaiyovumo em tau kumai wavu,

¹⁹ tamam bi tinam kwa viviledi bi em tau kwa ḡoyena maibena taumḡa kwa ḡoyeḡoyemna.”

²⁰ Bi ewali waiguyauna i giuna gado, “Tagu mba waigakedi matabudi e kaiwatedi. Bi niganana bai ḡesauna yà voije?”

* **19:12:** Guliki kalnina i giuna gado, “Lava ḡesaudi Maimaituwa ena waiguyau aubaina, taudiḡa a koivai munaḡedi.”

²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tam yawasana didimanina miyaena kuna ḡoyena, ba kwa nawa te em ḡonaḡona matabudi kwa kune kamaḡedi bi manena lava wainuwatoitoidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Ḡome kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Sauginemo niga ewalina giudi i vaivaiyedi ba tana manuwaboyana i nawa, banina tana lava waiguyauna.

²³ Ḡome te Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te lava waiguyauna ba i pilipili kauwa te mala ena waibadamo ya sola saḡa.

²⁴ Bi kota yà giugiuwemi te kamelo ba i pilipili te siyau bwadanemo ya sola. Bi lava waiguyauna ba i pilipili te i pilipili kauwa te Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

²⁵ Bi laḡannemo Yesu ena tauwaikaiwatana niga giuna a vaivaiye ba a tagugu bi ai talayena gado, “Bamoda mainana ba aiyai kaka ya yawasana?”

²⁶ Kamaina bi Yesu tedi i kitadididi bi i giuna gado, “Mba kauwidi lava lisidimo ba i pilipili kauwa, bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ḡemoḡemotina ya voyiyedi.”

²⁷ Bi Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tama kaiwatam aubaina te mwali matabudi ke gosedi! Bi ema maii'a ba bai ka vai?”

²⁸ Ḡome Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te Tana Taunana Natuna ena animiya namanamalinemo ya miyana kaka mwali matabudi laivaliudi mba laḡaninemo temi taukaiwatagu animiya 12 dabedimo ko miya bi Islael damna 12 koi badayedi.

²⁹ Bi tedi mabai edi vanuwa, ee tametamedi, ee tinetinedi, ee valevaletidi, ee nuvunuvudi, ee natunatudidi ee edi daibi bi a gosedina tagu kaiwatagu aubaina, ba mala 100 bi wailautawina sa banavina mote mai bai a gosegosedina. Bi kota yawasana kenakena nonoḡina sa vai.

³⁰ Bi lava wapewapedi niganana sa dolidolina, kaka sa muli, bi mabai niganana sa mulimulina, kaka sa doli.”

20

Maimaituwa ena taupaula edi maii'a lautaulalana

¹ Bi Yesu i giuna gado, “Mala ena waibada ba maibena waen daibina taniwagina, tana kageka i lauolala bi lava i aulitavaitedi te waen daibinemo sa noya.

² Tana i waianina te laḡan ḡemota luvanemo yai maiidi bi i giu kamaḡedi te a nawa waen daibinemo.

³ “Bi olaolalemo suwala 9 koloki mainana, tana i munaḡa bi lava ḡesaudi aniwaikunekune gabunemo a moimoito yabayababana i kitedi.

⁴ Ḡome i giuwedina gado, ‘Temi kota ko nawa bi egu waen daibinemo bai noyana ko voivoiyena ba didimanemo yài maiimi.’

⁵ Kamaina bi tedi a nawa.

“Tana i munaḡa bi 12 koloki bi 3 koloki mainana kauwina ḡemotina i voiye.

⁶ “Bi suwala 5 koloki, tana i munaḡa bi lava ḡesaudi yaḡolo a moimoito yabayababana i banavidi. Ḡome i waitalayedina gado, ‘Temi suwala lofalofana niga ḡome bai kona miyamiya yabayababe?’

⁷ Bi tedi a giuwena gado, ‘Tama mote aiyai i waiutaniyemai te maso aubaina ke noya.’ Bi tana i giuwedina gado, ‘Kamaina, temi kota ko nawa egu daibimo ko noya.’

⁸ “Noya i kovi dudubala isuna, daibi taniwagina taunoya edi bada i yoge bi i giuwena gado, ‘Taunoya matabudi kwai ḡemotidi bi edi ma’ia kwa vitedi, kwai maiidina ba mabai muliḡa a tavatavana lisidimo kwai tubu te kwa nawa a geigei tavana lisidimo kwai kovi.’

⁹ Taunoya mabai aubiga isuna a tava bi a noyanoyana ba laḡan ḡemota maii’na a vai.

¹⁰ Bi tedi mabai a geigei tavana a wainoḡota te maiia dididiga sa vai bi geḡa te edi lava bainewa a vaivaina mainana a vai.

¹¹ Laḡannemo edi mane a legalegaudi ba daibi taniwagina lisinemo wawalu aitubuna gado,

¹² ‘Niga lavedi muliḡa a tavatavana ba awa ḡemota ota a noya bi tama ba suwala poyapoyanemo ke noya te suwala i bulu bi geḡa te kunai maiidina mainana tama kunai maiimai.’

¹³ “Bi daibi taniwagina oloto ena giu i waimunena gado, ‘Goma, kwai beyavaiye, tagu mote kaiyovumo yà soi. Temi kage konai anina te ko noyana ba laḡan ḡemota maiina ko vai.

¹⁴ Em maii’a ku vai bi kwa nawa. Tagu yà ḡoyeḡoyena lava muliḡa e tanodi bi a noyanoyana kota mainana yài maiidi.

¹⁵ Tagu egu laukivivisuvisu ḡalanemo kona gadoḡai, ee? Niga ba tagu egu mane, taunana aubaina bai e noḡonoḡotina mainana yà voiye.’

¹⁶ “Bi Yesu giu i waikenana gado, ‘Tedi mabai sa mulimulina kaka sa doli, bi tedi mabai sa dolidolina kaka sa muli.’”

*Yesu ena peki giuna i waifaioni
(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)*

17 Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi a nawanawa Yelusalem bi etamo a vagebi bi i giuwedina gado,

18 “Koi beyavaiya, tada ta nawanawana Yeluslemmo, ġome kaka pilipilisi edi badabada bi waiġake tauwailovelovena sai ogatala te Tana Taunana Natuna waipekina sai anine.

19 Bi tedi kaka sa vai bi eteni lavedi nimedimo sa sako, sai diboġi, sa kwapu bi kolosimo sa tupalatu. Bi laġan waifaioninemo Maimaituwa kaka ya kakenamoito.”

Diyemesi bi Diyoni tinedi ena waibaġa

(Mak 10:35-45)

20 Ġome Diyebedi mwanena natunatuna vaitedi a tava Yesu lisinemo bi tinedi tuwapekana i waitupagwaliġedi bi ena ġowana i waibaġaye.

21 Bi Yesu i giuna gado, “Tam bai kwa ġoyeġoye?” Ġome waivini i giuna gado, “Natunatugu labu maso kunai aninedi te em waibada noponemo a miya, ġemota kataiyammo bi ġesauna ġeniyammo.”

22 Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaġaye. Temi luvemi te tagu wainuwatoi bi peki ya nawayena mainana ko nawaye?”* Ġome tedi a giuna gado, “Emaso, luvana ka nawaye.”

23 Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa te temi wainuwatoi bi peki ko nawaye, bi tagu mote egu waibada bai ima kenakena te yaì aninemi te aiyai kataiyagumo bi aiyai ġeniyagumo ya miya. Mba animiyedi ba Tamagu i kanonoġidina, lava vinevinedi aubaidi.”

24 Laġannemo ena tauwaikaiwatana 10 mainana a vaivaiye ba valevaletidi labu a mediyedi.

25 Yesu mba mai kauwina i kitakita ba i waiġemotidi bi i giuwedina gado, “Ko sibe te tedi mabai eteni sa waibadayedina ba ġailisi lisidimo ya kenakena te lava matabudi sai badayedi.

26 Niga kauwina mote temi mainana koma voiye. Bi bamoda aiyai modomimo didiga ya ġoyena, ba kamaina te matabumi aubaimi yai taupaula.

27 Aiyai bi doli i ġoyena ba kamaina te aubaimi yai taupaula yababa,

28 maibena Tana Taunana Natuna i yovona, mote lava tana aubaina sima noya, bi tana lava aubaidi ya noya bi ena yawasana ya vite munaġe te edi gebogebo guduna ya vai.”

Yesu olooloto labu matapotepotedi i waiyawasanidi

(Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

* 20:22: Gulik kalinedimo i giuna gado, “Wainuwatoi leduna.”

29 Sauginemo Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Deliko a gosegose ba lava kumna tana a kaiwata.

30 Ġome ba olooloto labu matapotepotedi eta diyanemo a miyamiya. Bi ġome a vaiye te Yesu mba etanaġa i nawanawa ba tedi kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoyemai!”

31 Bi ġome lava kumna a kaipasinedi bi a giuwedi te maso a miya moimoisili. Bi geġa te tedi a binau gulagulatana gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoyemai!”

32 Ġome Yesu i vamoito te i giuwedi a nato bi i waitalayedina gado, “Bai ko ġoyeġoyena aubaimi yà voiye?”

33 Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada, tama matamai kwa kayanedi.”

34 Yesu i launuwatoiyedi bi matedi i tautaukonidi, ba ai kita bi a kaiwata.

21

Yesu Yelusalemmo i sola saġa

(Mak 11:1-10, Luk 19:29-39, Dyn 12:12-15)

1 Tedi Yelusalem a vavawaiġeleġele, ba Betpage malagaimo a tava, oya Oliv dabanemo. Ġome te Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamaġedi a doli,

2 bi i giuwedina gado, “Ko nawa te malagaimo ko tava bi ko kita te ġome donki manatuna waitamidi. Ko kuvesidi bi ko yovoġedi tagu lisigumo.

3 Bamoda aiyai yai talayemina ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoyeġoyedi bi noi taunana te ya giukamaġe saġedi.’ ”

4 Niga kauwina wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuġa. Taugiuwatana niga mainana i giu:

5 “Yelusalem lavedi ko giuwedina gado,

‘Ko kita emi ġalibona vovoyaġotina donki lauewalina i geluye bi lisimimo ya natonato.’”

6 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa te Yesu bai i giugiuwedina mainana a voiye.

7 Tedi donki manatuna a tavaitedi, Yesu lisinemo bi edi gala donki lauewalina dabanemo a yesidi te Yesu i miya saġa.

8 Lava kumna edi kwama etamo a yesidi, ġesaudi kai lagedi malugulugudi a bwali tavaitedi bi etamo a yesidi.

9 Lava kumdi a dolidolina Yesu matanemo bi ġesaudi a mulimulina matabudi a binabinauna gado,

“Ousana Deivida natuna!

Kakavisuvisuna tana taunana Bada isanemo ya natonato!

Ousana noke malamo!”

10 Laḡannemo Yesu Yelusalemmo i solasola saḡa ba malagaina matabuna i waidagu bi lava a giuna gado, “Niga aiyai lavana?”

11 Bi lava kumdi a giuna gado, “Niga taunana Yesu, tana ba taugiuwatana, Nasalet lavana Galili plovins noponemo.”

Yesu pali vanuwinemo

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-17)

12 Bi Yesu pali vanuwina ganakukuna noponemo i sola saḡa bi ḡome lava mabai a gimagimala bi a waikunekunena matabudi i kwavivaidi. Ḗome dobu ḡesaudi manedi bi mba dobu manena taulabedi edi teibolo, bi mwanuwa gabubu a waikunekuneyedina lavedi edi animiya waitedi i vitaledi.

13 Bi Yesu i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, ‘Tagu egu vanuwa ba sa waiisana pali vanuwina.’ Bi temi niganana kona voyiyena mai taudanedanene edi anikandavona.”

14 Bi lava matapotepotedi bi kaḡedi nuwanokudi a tava pali vanuwinemo, Yesu lisinemo bi i waiyawasanidi.

15 Bi ḡome pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena Yesu kauwa visuvividi i voivoiyedina a kitedi. Bi kota libilibi pali vanuwina ganakukuna noponemo a kakasaḡesaḡena gado, “Ousana Deivida Natuna.” Taunana aubaina mba babadidi nuwedi i medi.

16 Bi Yesu a giuwena gado, “Tam libilibi bai sa giugiuwena kwa vaivaiye ee geḡa?” Bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Mm, e vaiyedina. Temi gilugilumina wadubonemo kona iyeve ee geḡa?” Bi i giuna gado,

“Bada, tam libilibi keikelikidi

bi meyemeyedi kunai lovelovedi

te isam sa kasaḡesaḡe.”

17 Ḗome tana i gosedi bi malagai dididigina i potiyovo kamaḡe bi i nawa Betenimo, te ḡome i kena.

Yesu damaya kaina i pasili

(Mak 11:12,14:20)

18 Olaolala kaikana Yesu i munamunaḡa Yelusalemmo, ba etamo kani i peki.

19 Ḗome i waikita te damaya kaina eta diyanemo moimoitona i kita. Kamaina bi i nawa damaya kaina diyanemo bi i kitakita ba mote i vota bi lugulugunaḡa. Taunana aubaina tana damaya kaina i pasili, “Tam mote kaka kuma vota munaḡa!” Noi taunana te damaya kaina i poki.

20 Laḡannemo ena tauwaikaiwatana niga mainana a kitakita ba a sove bi a giuna gado, “Damaya kaina bainewa bi i poki makai?”

21 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi, te mote koma nuwalaḡalaḡa bi koi sumaḡa te bai e voivoiyena mainana temi ko voiye, bi mote damaya kaina taunaḡa bi kota niga oyana ko giuwena gado ‘Ku nuwalageta bi nisamo kwa pwalagē nawem.’ Bi mainana kaka ya tubuḡa.

22 Bamoda konai sumaḡana ba temi bai palimo ko waibaḡayena kaka ko banavi.”

*Yesu ena waibada waitalana
(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)*

23 Yesu pali vanuwina ganakukuna noponemo i saḡa bi i waiwailovelove ba, pilisi edi babada bi babada ḡesaudi waitedi tana lisinemo a tava, bi ai talayena gado, “Tam em waibada bai, bi aiyai waibada i vitem bi niga kauwidi kwa voivoiyedi?”

24 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota egu waitala ḡemota temi yà talayemi, bi bamoda temi koi munena, kaka tagu yà giuwemi te aiyai niga waibadana i vitegu te niga kauwidi yà voivoiyedi.

25 Ko giuwegu! Diyon bamo ḡome waibada i vai bi i kakabulu, Maimaituwa lisinemo ee lava lisidimo?”

Ḗome taudiḡa ai giugiuna gado, “Bainewa ta giuwe? Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisinaḡa.’ Ba tana kaka ya giuwedana gado, ‘Bai aubaina temi Diyoni mote koi sumaḡe?’

26 Bamoda tada ta giuna gado, ‘Lava lisinaḡa.’ Ba lava sa ḡasiyeda, banina tedi matabudi a sibe te Diyoni ba taugiuwatana.”

27 Kamaina bi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama mote ke sibe.”

Ḗome te tedi i giuwedina gado, “Mote kaka yàma giuwemi te aiyai waibadana i vitegu bi niga kauwidi yà voivoiyedi.

Libilibi oloolotodi labu edi lautaulala

28 “Niga lautaulalana ko noḡonoḡoti? Mai maso oloto ḡemota bi natunatuna labu. Tana i nawa natuna tautuwaḡa lisinemo bi i giuwena gado, ‘Koko, niganana kwa nawa te waen daibinemo kwa noya.’

29 Bi natuna i giuna gado, ‘Tagu e daboka.’ Bi geḡa te, muliḡa nuwana i vitale bi i nawa waen daibinemo i noya.

30 “Ḗome kota tamana i nawa natuna tautasina lisinemo bi giuna ḡemotina i giuwe. Bi ḡome te natuna tautasina i giuna gado, ‘Kamaina tamagu, tagu kaka yà nawa te noyana ya voiye.’ Bi geḡa te tana mote i nawa.

31 “Bamo taunana tamana i voteyeteye bi ena ḡowana i voiye?”

Bi lava Yesu ena giu ai munena gado, “Gomana tau-tuweḡina.” Ġome Yesu i giuwedina gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi kaikana a vawaimulimi bi Maimaituwa ena waibadamo sa saḡasaḡa.

32 Banina Diyon lisimimo i tava te didimana etana i wailovemi, bi temi mote tana koi sumaḡe. Bi takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi Diyon ai sumaḡe. Bi temi niga kauwina kona kita bi mote ko laukuvasa bi ena lauguguya mote koi sumaḡe.”

*Waen daibina taulabena lautaulalana
(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)*

33 “Koi beyavaiya bi kota lautaulala ḡesauna yà giuwemi: Daibi taniwagina ḡemota waen daibina i voiye bi i ganakuku. Kamaina bi waen anivapisana domna i ḡala bi aniwaikoyaḡa vanuwina i keli. Gome tana daibina taubayau ḡesaudi nimedimo i sako te sa labe bi tana i modina te i nawa dobu ḡesaunemo.

34 Laḡannemo waen losina ena laḡani i tavatava ba tana ena taupaula i giukamaḡe nawedi waen daibina taulabena lisidimo, te tana ena soiso maso a vai.

35 “Bi waen daibina taulabena taupaula a panidi bi ḡemota a kwapu yabayababe, ḡesauna ai peki bi waifaionina a laḡakimi.

36 Kamaina bi waen daibina taniwagina ena taupaula wapawapa i giukamaḡedi. Bi waen daibina taulabena mba kauwina ḡemotina lisidimo a voiye.

37 Mba kauwina mulinemo, tana natuna i giukamaḡe lisidimo bi i giuna gado, ‘Niganana ba yà noḡonoḡoti te tedi kaka natugu sa vivile!’

38 “Bi laḡannemo waen daibina taulabena tana a kitakita ba taudiḡa ai giugiuna gado, ‘Niga taunana waen daibina taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi ena gagasa ta vai.’

39 Kamaina bi a kaididi, a solu nawe waen daibina ganana taulinemo bi a laipeki.

40 “Bainewa ko noḡonoḡoti, laḡannemo waen daibina taniwagina ya tavana ba tauwailaba lisidimo bai ya voiye?”

41 Tedi Yesu a giuwena gado, “Tana kaka mba lavedi gebogebodi ya laipekidi, bi mulinemo ena daibi lava ḡesaudi nimedimo ya sako. Bi waen losina sauginemo tedi kaka tana ena soiso sa vite.”

42 Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi gilugilumina wadubonemo kona iyeve ee geḡa? Niga mainana i giu, ‘Vanuwa tauḡalana ḡakima a dabodabokena i waila vanuwa yasina.

Bada niga kauwina i voiye
te kitana i visu.’

⁴³ “Taunana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa ena waibada lisimimo kaka ya kaikamaḡe bi lava ḡesaudi ya vitedi bi tedi kaka sa vota.

⁴⁴ Lava aiyai bi ya kuluvana niga ḡakimina dabanemo ba yai doulisilisi. Bi ḡakimina aiyai dabanemo ya talaḡana ba yai doumisimisi.”*

⁴⁵ Sauginemo pilisi edi babada bi palisi Yesu ena lautaulala a vaivaiyedi ba a sibe te tana tedi i giugiu watedi.

⁴⁶ Tedi eta a tavutavuḡe te maso a pani bi geḡa te lava kumna a nailedi, banina a sibe te tana ba taugiuwatana.

22

Naḡi soina lautaulalana

¹ Yesu lautaulala ḡesaunemo kota lava i giuwedina gado,

² “Mala ena waibada ba maibena ḡalibona natuna olotona ena naḡi soina i kanonoḡi.

³ Bi ena taupaula i giukamaḡedi te sa nawa lava giugiuvaiddi sa giuwedi te sa nato soimo. Bi geḡa te nato a daboka.

⁴ Kamaina bi taupaula ḡesaudi kota i giukamaḡedi bi i giuna gado, ‘Ko nawa lavedi e giugiuvaiddina lisidimo bi ko giuwedina gado, tagu egu kau pwatapwatana e nigonigo bi bai matabuna e kanonoḡi. Niganana ko nato naḡi soinemo.’

⁵ Bi geḡa te taupaula kalinedi a vaiye kamaḡedi, bi ai nawa ḡemoḡemota. Ḡesauna i nawa ena daibimo, bi ḡesauna i nawa ena noyamo.

⁶ Bi ḡesaudi taupaula a panidi, a laukivigeboḡeyedi bi ai pekidi.

⁷ Taunana aubaina, ḡalibona nuwana i medi kauwa bi ena tauwaiḡaviya i giukamaḡedi te tauwaipeki ai pekidi bi edi taun ai kalaḡosa.

⁸ “Ḡome ḡalibona ena taupaula i giuwedina gado, ‘Naḡi soina kaikana e kanonoḡi. Bi tedi mabai e giugiuvaiddina mote a visu gulata te maso a tava.

⁹ Taunana aubaina, ko nawa etaḡa bi mabai ko banabana-vidina, ko giuvaiddi te sa tava soimo.’

¹⁰ “Kamaina bi taupaula etaḡa a nawa bi lava a bana-banavidina, visuisudi e geboḡebodi matabudi a tavaitedi, te tauliso soi vanuwina ai wanavu.

¹¹ “Bi ḡalibona i valaḡeta vanuwemo ena tauliso kitedi aubaina. Bi i kita te oloto ḡemota mote naḡi galedi i kotedi.

* **21:44:** Ḡakima tana Yesu. Bi aiyai Yesu ya dabokena, taunaḡa kaka ya vunu munaḡe, bi peki mulinemo Yesu kaka mba lavana aluwina ya douḡosaḡosa.

12 Ĝome ĝalibona mba lavana i giuwena gado, ‘Goma, tam mote naĝi galedi ku kotedi, bainewa bi niga ĝome kuna valageta?’ Bi olotona mote bai i giuwe.

13 Kamaina bi ĝalibona taupaula i giuwedina gado, ‘Niga olotona nimana bi kaĝena ko panipanidi bi ko pwalage nawe boimatuwemo. Bi ĝome kaka ya ĝaba bi mwakana ya sanawaikikokikodi.’

14 “Banina Maimaituwa lava wapewapedi i giuvaidi, bi visa i vinedi.”

Takis waimai'ina

(Mak 12:13-17, Luk 20:27-40)

15 Ĝome Palisi a nawa bi ai ogatala, te Yesu ena giumo maso bai i vato waigebo bi ai wavu.

16 Tedi edi tauwaikawatana bi Alodi ena muli tauavalina matabudi a giukamaĝedi Yesu lisenemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo Maimaituwa ena ĝowana kwa wailoveloveye. Tam mote lava kuma nainaledi, bi lava bainewa kitedi mote kuma iyeyevidi.

17 Kwa giuwemai, tam bainewa kwa noĝonoĝoti ĝiliuwe, tama Loum gabemanina Sisa lisenemo takis kai mai'i ee geĝa?”

18 Ĝome Yesu edi noĝota gebogebodi i sibedi taunana aubaina, i giuwedina gado, “Temi tauwaikaikayovu! Bai aubaina ko wailaulubugu?”

19 Takis aniwaimai'ina manena koi lovegu bi ya kita.”

Kamaina bi mane a vai natome ai love,

20 bi Yesu i waitalayedina gado, “Aiyai aluwina bi isana mane modonemo ya kenakena?”

21 Tedi a giuna gado, “Sisa aluwina.”

Ĝome te Yesu i giuwedina gado, “Kamaina te bai Sisa aubaina ba Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba Maimaituwa ko vite!”

22 Sauginemo Yesu ena giu a vaivaiye, ba a sove bi a gose te a nawa.

Kenamoito waitalana

(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

23 Sadisi sa waisumaĝa te lava i pekina ba mote ima kenamoito munaĝa, taudidi a nato Yesu lisenemo,

24 bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, Mosis i giuwemai te bamoda oloto i naĝi bi mote i wainatuna bi i pekina, ba tasina ee tuwaĝana mba iwapena ya naĝi te libilibi yai tubudi valetina pekipekina aubaina.

25 Mai maso tama lisimaimo olooloto wapedi 7, tautuwaĝa waivini i naĝi bi mote ai natuna, te olotona i peki bi tasina iwape i naĝi.

26 Bi kauwina ġemotina oloto wailabuna bi waifaionina lisidimo i tubuġa, mainana eete oloto wai 7 na lisinemo i tava.

27 Muliġa te mba waivinina i peki.

28 Bi niganana niga oloolotodi 7 mba waivinina a naġinaġina, kenamoito munaġemo ba aiyai mwanena?"

29 Yesu giu i waimunena gado, "Temi kona aigiugiu, banina temi gilugilumina wadubona mote ko iyevi ee Maimaituwa ena ġailisi mote ko sibe.

30 Kenamoito laġannemo, lava mote sima naġi bi tedi kaka sa miyana mai aneya malamo.

31 Temi lava pekipekidi edi kenamoito Maimaituwa i giugiuwemina mote ko iyevi. Tana niga mainana i giu,

32 'Tagu Eiblaġam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.' Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava yawawayasanidi edi Maimaituwa."

33 Sauginemo lava kumdi Yesu ena giu a vaivaiye ba ena wailovelove a sove gulate.

Waiġake laukaina

(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)

34 Laġannemo Palisi a vaiye te Yesu, Sadisi i waitupedi, ba a tava ai ġemotidi.

35 Bi waiġake tauwailovelovena edi bada laukaina, Yesu i wailaulubuna gado,

36 "Tauwailovelove, waiġake mododimo, bamo waiġakena i saġa gulata?"

37 Bi Yesu giu i waimunena gado, "Bada em Maimaituwa kwa ġoyena ba nuwam tabutabunemo, tubuġim tabutabunemo bi em noġota tabutabunemo.

38 Niga taunana ba waiġake dolidolina bi laukaina.

39 Bi wailabuna kota, em tau kwa ġoyena mai bainewa taumġa kwa ġoyeġoyemna mainana.

40 Mousis ena waiġake matabudi bi Taugiuwatana edi wailovelove ba niga waiġakedi labu nopodimo a wailovelove."

Keliso ba aiyai natuna?

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

41 Bi sauginemo Palisi ai ġemotidi bi a miyamiya ba Yesu i waitalayedina gado,

42 "Temi ko noġonoġotina Keliso ba aiyai natuna?" Bi tedi giu ai munena gado, "Tana Deivida natuna."

43 Bi Yesu i giuwedina gado, "Bainewa te Aluwa Waiyawa Deivida i waiwanavu bi i giugiuna gado,

44 'Bada egu Bada i giuwena gado, kataiyagumo kwa miyamiyana eete, em ġaviya kaġem dibunemo yài dubudi.'

45 “Bamoda Deivida, Keliso i giugiuwena gado, ‘Egu Bada.’ Bi bainewa te Keliso maso Deivida natuna?”

46 Mba ġome mote aiyai ġemoġemotina te Yesu ena giu i waimune. Mba laġannemo te noi i nawana lava matabudi a naila bi mote ai tala munāġe.

23

*Tauwailovelove kaikaiyovudi bi palisi ko kita kauwedi
(Mak 12:38-39, Luk 11:43-46,20:45-46)*

1 Kamaina bi Yesu ena tauwaikawatana bi lava kumdi i giuwedina gado,

2 “Waiġake tauwailovelovena bi Palisi, tedi lava sa wailovelovedina maibena Mousis i wailovelovena.

3 Taunana aubaina temi bai matabuna sa giugiuwemina, ba kamaina te ko voteyateyaedi. Bi edi kauwa gebogebodi mote koma kaiwatedi, tedi mba kauwidi sa laulauguguyaedina, mote sima kaikaiwatedi.

4 Mousis ena waiġake bi tedi waiġake ġesaudi a voyiedi, bi lava sa egelidi te waiġakedi sa kaikaiwatedi. Bi lava mba waiġakedi kaiwatedi sa kabikabi kasaġedi, bi tedi nimedi a bewedi bi mote sima sagusagudi.

5 “Tedi kauwa matabudi sa voivoiyedina ba bena lava sa kitedi bi sa soveyedi: Tedi Maimaituwa giuna pepamo sa gilumidi, soledimo sa pani waipatudidi bi ġesaudi sa waikali-maedi. Bi gala lofelofedi laupelopelodi sa kotedi bi lava matediġa sa kaikaimoito nawa.

6 Soi laġandimo tedi sa ġoyeġoye te gabu poudimo sa miya, bi bolu vanuwidimo ba animiya laukaidi sa ġoyeġoyedi.

7 Tedi edi ġoye ba aniwaiġemota gabudimo lava lisidimo sa tava, sai ebonedi bi sa giuna gado, ‘O tauwailovelove.’

8 “Bi temi maso mote ai isemina gado, tauwailovelove, banina temi emi tauwailovelove ġemota ota Bada, bi matabumi ba valevaleta kavakava.

9 Bi dobumo mote aiyai komai isa gado, ‘Tamamai.’ Banina Tamemi ba ġemota ota malamo.

10 Kota temi mote aiyai imai isemi gado, ‘Tauwailovelove.’ Banina emi tauwailovelove ba ġemota ota Keliso.

11 Bi aiyai saġasaġa guletina modomimo ba tana taunana emi taupaula.

12 Taunana aubaina tedi mabai taudiġa sa sivusivu saġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoġedi. Bi tedi mabai taudiġa sa sivusivu yovoġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu saġedi.”

*Kauwa gebogebodi otidi wapedi 7 Palisi bi Waiġake
Tauwailovelovena lisidimo*

13-14 I gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Lava sa wailaulubu te mala ena waibadamo sa sola saḡa bi temi ko moimoito gududi bi edi mataeta ko gudugudu ḡavutedi te mote sima solasola saḡa. Taunana aubaina, temi mote kaka Mala ena waibada noponemo koma sola saḡa.*

15 “Bi i gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ko nawa dobu te dobu, nisa te nisa bi emi wailovelove kaikaiyovudimo, lava nuwedi ko vitedi bi sa kaikaiwatemi. Sauginemo, bi lava i kaiwatemina ba tana iyoyoḡa aubaina ya vokaukauwa te kovoḡa dabanemo bi dabanemo ya vai mote mai temi ko vaina.

16 “I gebo kauwa, temi taulauetadoli matapotepotemi. Temi ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiye. Bi aiyai Pali vanuwina noponemo goldi isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba gebo i voiye.’

17 Temi bu'ubu'uwimi bi matapotepotemi! Bamo taunana i tusaḡa, Pali vanuwina e goldi? Pali vanuwina taunana goldi ya voiye te ya waila waiyawa.

18 Bi kota ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai olta isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiye. Bi bamoda sewasewa olta dabanemo sakosakona isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba gebo i voiye.’

19 Temi matapotepotemi! Bamo taunana i saḡa gulata, sewasewa e olta? Olta taunana sewasewa ya voiye te ya waila waiyawa.

20 Taunana aubaina aiyai bi olta isanemo i waisaḡinawapana, mba olta bi mwali matabudi olta dabanemo sa kenakenana isedimo i waisaḡina.

21 Aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaḡinawapana, ba vanuwina noponemo Maimaituwa ya miyamiyana isanemo i waisaḡina.

22 Aiyai bi mala isanemo i waisaḡinawapana, ba Maimaituwa bi ena animiya isedimo i waisaḡina.

23 “I gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi, banina temi kani anikadindinidi ko laidubudi te dubu wapedi 10 bi dubu ḡemota ba Maimaituwa ko vitevite. Mba kamaina bi niga kauwidi ko gei voyedi: Didimana, launuwatoi bi moitodidina.

24 Temi tauwaietadoli matapotepotemi! Temi emi waiḡake kona voivoiyedina ko kitakita kauwedi bi ko

* 23:13-14: Gilugilumidi wadubodi ḡesaudimo lova 14 mote ima kenakena.

wailoveloveyedi, bi Maimaituwa ena waigake laukaidi ko sivusivuliyedi bi mote komai wailoveloveyedi.

²⁵ “I gebo kauwa, waigake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ledu bi aboma taulidiga ko kogekogedi, bi nopomi ba kanitoku bi taumiga ko nogonogoti munaḡemi.

²⁶ Temi Palisi matapotepotemi. Temi ledu bi aboma nopodi ko gei kogedi, kaka taulidi sa visuvisu.

²⁷ “I gebo kauwa, temi waigake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ba maibena tauyewa dabedi lailaisabusabudi, bi nopodi ba milemiledi bi silige a wanavu.

²⁸ Temi lava sa kitekitemina ba didimana lavemi, bi geḡa te nopomi ba kaiyovu bi gebogebo i wanavu.

²⁹ “Bi i gebo kauwa, temi waigake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi. Banina emi magumagula, taugiuwatana bi didimana lavedi a waipekidina, tauyewidi ko doudoudi bi ko waiwaisiyedi,

³⁰ bi ko giugiuna gado, ‘Bamoda wala nove eda magumagula edi laḡannimo, vaitedi te miyamiya, maso mote te sagudi bi taugiuwatana tei pekidi.’

³¹ “Mba mainana ko giugiuna ba ko kakamaḡati munaḡemi te temi giukauwa te taugiuwatana tauwaipekidi edi tubulelesa.

³² Kamaina te emi magumagula gebo a voivoiyena koi kovi.

³³ Temi, mwata salama natunatuna! Temi kaka ko nawana iyoyoḡamo, mote ḡemoḡemotina kaka koma naile kamaḡe.

³⁴ “Taunana aubaina taugiuwatana, nuwauyauya lavedi bi waigake tauwailovelovena ya giugiukamaḡedi lisimimo. Bi temi kaka ḡesaudi koi pekidi, ḡesaudi ko tupalatudi, ḡesaudi kaka bolu vanuwidi nopodimo ko kwapudi, bi ḡesaudi ko kwavi waibabalidi malagai te malagai nopodiga.

³⁵ Taunana aubaina dididmana lavedi kovoḡidi temi kaka ko vai. Wala Eibolo ena saugemo, te i saḡa Belekaiya natuna Sakalaiya ena saugemo i tava. Sakalaiya ba pali vanuwina bi olta mododimo kona laipeki.

³⁶ Giukauwemo ya giugiuwemi, te tauwaipeki matabudi edi kovoḡa kaka niga kintimi ko vai.”

Yesu Yelusalem i wainuwaboyae
(Luk 13:34-35)

³⁷ “Oo Yelusalem dobuna lavemi! Temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya, i giugiukamaḡedina lisimimo kona laugakimidi! Bi laḡan matabuna, tagu e ḡoyeḡoye te maso emi lava ei ḡemotidi,

maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya gomoḡomo tawidina, bi temi mote koi aninegu.

³⁸ Taunana aubaina, Maimaituwa kaka pali vanuwina ya gose bi ya laukavakava.

³⁹ Bi yà giugiuwemi te temi mote koma kita munaḡegu eete, ko giuna gado, “Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.”

24

Laḡan damona matailidi

(Mak 13:1-23, Luk 21:5-12,16,23)

¹ Yesu Maimaituwa ena vanuwa i gose kamaḡe bi i nawanawa ba ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo. Bi a giuwe te Maimaituwa ena vanuwa ya kita waitete.

² Bi ḡome Yesu i giuwedina gado, “Niga kauwidi niganana matabudi kona kitedi? Yà giugiu kauwemi, te ḡakima ḡemota mote kaka ena gabumo ima kena nonoḡa, geḡa, bi matabudi kaka sa laubulili.”

³ Mba mulinemo Yesu oya Olip dabanemo i miyamiya, ena tauwaikaiwatana taudiḡa Yesu lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Kwa giuwemai te niga kauwidi bai laḡannemo sa tubuḡa? Bi mataila bai sa tubuḡa te ka kitedi bi ka sibe te kaikana laḡan damona, kota bainewa ka sibe ḡiliuwe te tam em nato laḡannina ya tavatava?”

⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwaietadoliyemi.

⁵ Banina lava wapewapedi kaka isagumo sa tava bi sa giuna gado, “Tagu taunana Keliso!” Bi tedi kaka lava wape-wapedi sa aiwaietadoliyedi.

⁶ Bi laḡannemo waḡasiḡasi dagugudi laulisimo ee manekemo giudi ko vaiyedina ba koma naila! Niga kauwidi ba sa tubuḡa, bi mba mote laḡan damona.

⁷ Dobu bi dobu kaka sai ḡasiḡasi, bi ḡalibona falona ḡalibona vaitena kaka sai ḡasiḡasi. Bi dobu wapewapedi nopodimo gomala bi yoyo sa tubuḡa.

⁸ Niga kauwidi matabudi yavidi ba maibena waivini wainatuna ya sulusuluvaina yavina.

⁹ “Mba laḡannemo temi kaka sa panimi bi babada nimed-imo sa sivumi, bi tedi sa laukivigebogeboyemi bi sai pekimi. Lava matabudi dobumo kaka sa dabokemi banina temi tagu ko waisumaḡegu.

¹⁰ Mba sauginemo lava wapewapedi kaka waisumaḡa sa kaisako bi tedi kaka edi lava sa dabokedi bi sa kaisoluḡedi,

11 bi taugiuwatana kaikaiyovudi wapewapedi mba laḡannemo kaka sa laumaḡata bi lava wapewapedi sa ai waietadoliyedi.

12 Bi lava wapewapedi edi nuwavaina Maimaituwa lisinemo kaka sa uba banina, Maimaituwa giuna mote sima kaikaiwata.

13 Bi tana aiyai ya moitodidina bi ya waisumaḡana kaka damonemo ya yawasana.

14 Bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna dobumo lava matabudi lisidimo sa lauguguyae te sa vaiye, muliḡa kaka laḡan damona ya tava.

15 “(Temi tauiyava niga giuna banina ko sibe kauwe.) Laḡannemo kauwa waimatawalawalana ko kita bi gabu waiwaiyawinemo ya tubutubuḡa, ba ko noḡoti te Taugiuwatana Daniyela bai i giugiuwena taunana ya tubutubuḡa.

16 Bi tedi mabai Diudiyamo miyemiyedi ba oya aubaina sa velau.

17 Bi aiyai vanuwa dabanemo ba mote ima yovo ena ḡonaḡona vanuwa noponemo ima legaudi.

18 Bi aiyai daibimo mote ima munaḡa vanuwemo ena gala vaina aubaina.

19 Mba laḡandimo ba i pilipili gulata, waivini bwagebwagedi bi vaivaisudi lisidimo.

20 Temi Maimaituwa lisinemo ko laupali te niga kauwidi mote bodubodumo ee Waiyawasi Laḡandimo sima tubuḡa, bamoda sa tubuḡana ba bainewa ko naila ko nawa?

21 Banina mba laḡandimo kauwa pilipilidi kaka sa tubuḡa. Mote wala mainana dobu pakanemo eete niganana, bi mote mai kitana kaka ima tubuḡa munaḡa.

22 Bi bamoda Maimaituwa mba pilipili laḡandi i kita kamaḡedi maso mote aiyai ḡemota i yawasana. Bi ena lava i vinevinedina kedi nawamo, taunana aubaina mba laḡannidi i taiwatiḡedi.

23 Bi mba laḡandimo bamoda aiyai ya giuwemina gado, ‘Ko kita, Keliso naniga, ee tana nanoko!’ Mba komai sumaḡe.

24 Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi kaka sa laumaḡata bi mataila bi anisove kauwidi sa voyyedi, te Maimaituwa ena vinevine lavedi sa aiwaietadoliyedi.

25 Taunana aubaina ko kita kauwa, mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.

26 “Taunana aubaina bamoda aiyai ya giuwemina gado, ‘Keliso noko kalakalalemo.’ Mote kuma laufi bi kuma nawa. Ee bamoda ya giuwemina gado, ‘Tana naniga vanuwemo.’ Mote komai sumaḡe!

27 Banina Tana Taunana Natuna ena laḡan ya natona mai namanamali ya kem te galewa matabuna ya lai yana.

28 Bamo musala pekina ya kenakena, ba ḡome taudou sa waigemotidi.”

Yesu ena nato munaḡa

(Mak 13:24-27, Luk 21:25-27)

29 “Mba pilipilidi mulidimo ba suwala yai boimatuwa, bi nawalai mote ima yana. Bi kipola galewemo sa kuluva bi ḡaiḡailisidi sawasawamo matabudi sa gusu bi edi eta sa paledi.

30 “Mba sauginemo galewemo kaka mataila ya laumaḡata te Tana Taunana Natuna ya natonato, bi dobumo lava matabudi kaka sa ḡaba te sa ḡaba gulata. Bi Tana Taunana Natuna, ḡailisi vaitena manamalina, galewaḡa magiyouna ya yovoyovona kaka sa kita.

31 Tana ena aneya ya giukamaḡedi te bwagigi sa suvesuve gulate ba sa nawa dobu liuna 4 nopodimo bi ena lava vinevinedi sa laitupa nawedi dobu isuna te isuna.”

Wailovelove Damaya kainemo

(Mak 13:28-37, Luk 21:29-33)

32 “Temi kai damaya waigayona ko sibe kauwe. Laḡannemo damaya lagalagana sa nimagala, sa kini bi sa gidagidava, ba ko sibe otige te bodubodu laḡannina.

33 Mba kauwina ḡemotina mainana, laḡannemo kauwa gebogebodi sa tubutubuḡa ba ko sibe otigeḡedi te Bada ena nato laḡannina kaikana ya tavatava.

34 Tagu giukauwemo, ya giugiuwemi te niga kimtina mote kaka sima peki kovi, eete niga kauwidi matabudi sa tubuḡa.

35 Mala bi dobu kaka sa launeḡaneḡa, bi tagu giugu, mote kaka ima launeḡaneḡa.”

Bada ena nato munaḡa

(Mak 13:32-37, Luk 17:26-35)

36 “Tana Taunana Natuna ena nato munaḡa laḡanna ee saugina mote aiyai i sibe, mote aneya malamo ee Natuna bi Tamana taunaḡa i sibe.

37 “Tana Taunana Natuna kaka ya natona, maibena Nowa ena laḡannimo kauwa i tubutubuḡana mainana.

38 Mba laḡandimo, muliḡa kaka kabaita, ba lava a kanikani, a tegotego, a naḡinaḡi ba laḡan i tava te Nowa gulamo i valageta.

39 Bi lava mote a sibe te bai lisidimo ya tubuḡa, tedi a miyamiya yabayababa bi kabaita i yovo te matabudi i nawedi. Tana Taunana Natuna ya nato munaḡana ba niga kauwina ḡemotina mainana kota ya tubuḡa.

40 Mba laḡannemo olooloto labu sa bayabayau bi Maimaituwa kaka ḡemota ya kailageti nawe bi ḡesauna ya miya gwasā.

41 Bi waiwaivini labu kani sa laulaḡisi, bi Maimaituwa kaka ḡemota ya kailageti nawe, bi ḡesauna ya miya gwasā.

42 “Taunana aubaina laḡan matabuna koi kita kauwa, banina emi Bada ena tava laḡanna mote ko sibe.

43 Bamoda vanuwa taniwagina taudanedanene ena tava laḡanna i sibe kauwena, ba didiyau ya yave te taudanedanene mote ena vanuwa ima lolo.

44 Taunana aubaina temi vaitemi ko vononoḡa bi koma miyamiya yabayababa, banina Tana Taunana Natuna ena nato munaḡa sauginemo ba yai tagugumi.”

*Taupaula bagibagina bi kaikaigwana
(Luk 12:41-46)*

45 “Taupaula aiyai nuwanuwayuyana ya moimoitodidina tana taunana Bada i vine te ena lava ya labelabedi bi laḡan kauwemo ya waikanidi.

46 “Laḡannemo ena Bada ya tava munaḡa bi ya kita te ena taupaulana noya visuvisuna i voiyena ba kamaina te mai'ia ya vai.

47 Giukauwemo ya giugiuwemi te Bada ena ḡonaḡona matabudi kaka mba taupaulina ya vite te yai badayedi.

48 Bi bamo te taupaula nopona gebogebona ba ya giuna gado, ‘Egu bada walaka i nawa bi ya alamiya.’

49 Gome ena lava i kwapudi bi tana i nawa tautego bu'uwa vaitedi a kanikani bi a tegotego.

50 Mba kauwidi i voivoiye nawedi bi ena bada i tavana mote i sibe.

51 Mba laḡannemo Bada kaka mba taupaulina gebogebona ya douḡavuḡavuki bi lava kaikaiyovudi edi gabumo ya pwalaḡe nawe. Bi ḡome kaka ya lauayoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

25

Totopa 10 lautaulalana

1 “Mba sauginemo mala ena waibada kaka mai totopa 10, edi lampa a legaudi bi a potiyovo a nawa te lawelawe sa banavi.

2 Matabudi 5 ba opeopedi bi 5 ba nuwanuwayeuyedi.

3 Ḡome totopa opeopedi edi lampa a legaudi bi kalesin dubidi mote a legaudi.

4 Bi totopa nuwanuwayeuyedi ba edi kalesin dubidi lampa aubaidi a legaudi.

⁵ Bi lawelawe mote i tava makai, taunana aubaina tedi matedi a yaune te a kena kwavu.

⁶ “Kamaina bi dudubala modonemo, lava a binauna gado, ‘Lawelawe kaikana i tava! Ko potiyovo bi ko velaubeye.’

⁷ Ĝome totopa matabudi a kena moito bi edi lampa a kanonogidi.

⁸ Kamaina bi waivini opeopedi edi lava nuwanuwaueuyedi a giuwedina gado, ‘Aee, kalesin maso kona vitemai, ema lampa sa pekipeki.’

⁹ Bi waivini nuwanuwaueuyedi edi lava opeopedi edi giu ai munena gado, ‘Geḡa, tama mote luvana te kalesin ka vitemi. Temi ko nawa te bamo kalesin sa gimegimelina ḡome ko gimeli.’

¹⁰ “Kamaina bi tedi kalesin gimelina aubaina a nawanawa ba mulidimo, lawelawe i tava. Bi totopa mabai kaikana a vovononoḡana, tedi lawelawe vaitena a nawa naḡi soina vanuwina noponemo a valageta, bi mataeta i waidougudu.

¹¹ Bi totopa opeopedi muliḡa a tavatavana a giuna gado, ‘Aee Bada, aee Bada, maso mataeta kuna kaikamaḡe aubaimai!’

¹² Ĝome lawelawe totopa opeopedi edi giu i waimunena gado, ‘Yà giugiu kauwemi te tagu mote yà sibemi.’

¹³ “Taunana aubaina, ko vokaukauwa, banina temi laḡan ee awa ya natonatonu mote ko sibe.”

*Taunoya maso noya visuvisuna a voiye Bada aubaina
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Kota Mala ena waibada ba niga mainana: Laḡan ḡemota muliḡa kaka lava ya nawana, bi ena taupaula i giuwedi te tana ena mane sa labe.

¹⁵ Kamaina bi ḡemoḡemotaḡa edi vaivai luvanemo mane i vitedi, ḡemota 5 tausan kina i vite, ḡesau 2 tausan kina i vite, bi kota ḡesau 1 tausan kina i vite. Ĝome te i nawa dobu ḡesaunemo.

¹⁶ Bi taupaula 5 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 5 tausan kina ḡesauna i voiye.

¹⁷ Kauwina ḡemoḡemotina kota mainana taupaula 2 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 2 tausan kina ḡesauna i voiye.

¹⁸ Bi taupaula 1 tausan i vaivaina, ba i nawa te doḡa i keli bi noponemo ena bada ena mane i sako waidavo.

¹⁹ “Mba taupaulidi edi bada i miya gulata kaka i tava mu-naḡa, bi i waigemotidi te i ḡoyeḡoyena maso mane lisidimo i sibe.

20 Taupaula 5 tausan kina i vaivaina i tava te ena bada i giuwena gado, 'Kwa kita, tam 5 tausan kina kuna vitegu bi e noyae te 5 tausan kina ġesauna e voiey.'

21 Ġome ena Bada giu i waimunena gado, 'I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatatutum! Tagu mwali ġaubona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka yà voiyem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwawisu.'

22 "Bi taupaula 2 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, 'Bada, tam 2 tausan kina kuna vitegu, bi e noyae te 2 tausan kina ġesau e voiey.'

23 Ġome ena Bada giu i waimunena gado, 'I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatatutum! Tagu mwali ġaubona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka yà voiyem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwawisu.'

24 "Bi taupaula 1 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, 'Bada, tagu e sibem te tam lava medimedim. Tam mote kuma bayabayau bi nonoġina kwa laulauyaba bi kota mote kuma wadiwadi bi nonoġina kwa laulaulaka.'

25 Taunana aubaina tagu e naila te e nawa em mane dommo e sakowaidavo. Kwa kita niga em mane kuna viteviteguna yà vitevite munaġem.'

26 Ġome ena Bada giu i waimunena gado, 'Tam taupaula gebogebom bi matamatagayawim. Kuna sibe te tagu mote yàma bayabayau bi nonoġina yà yabayaba bi tagu kota mote yàma wadiwadi bi nonoġina yà laulaulaka.'

27 Mba kamaina, bi tam egu mane maso banikemo kuna sako bi i noya. Te tagu e munaġa tavana, maso dabanemo anitaipwatana vaitena e vai.'

28 "Taunana aubaina, niganana niga taupaulina gebogebona lisinemo mane ko vai kamaġe te taupaula 10 tausan kina tauvoiyena ko vite.

29 Taunana aubaina, aiyai lavana bai mwalina a vite bi i voivoiye kauwena kaka dabanemo yai autawi. Bi aiyai lavana mwali bai a vite bi mote i voivoiye kauwe ba avena te lisinemo ġaubona ya kenakenana bi tagu kaka yà kaikamaġe.

30 Mba taupaulina ba matamatagayawina, ko pwalage nawe boimatuwemo bi ġome ya lauayoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi."

Malaetala laġanina

31 "Laġannemo Tana Taunana Natuna manamalina ya yovona, ena aneya mat0abudi vaitedi, ba ena animiya namanamalinemo ya miya.

32 Bi lava matabudi dobumo kaka matanemo yai ġemotidi bi ya dailidina, maibena tauġamo sipu bi gouti ya daidailidina.

33 Tana kaka kataiyanemo sipu ya sivudi, bi ġeniyenemo gouti ya sivudi.

34 “Bi ġome kaka ġalibona lava mabai kataiyanemo tau-miya ya giuwedina gado, ‘Ko nato temi mabai Tamagu i kakavisuvisumina, bi emi gagasa ko vai. Banina muliġa kaka Maimaituwa dobu i voyiena bi temi ena waibada i kakanonoġina noponemo ko miya.

35 Banina tagu kani e peki bi temi konai kanigu, bi gadogu i magu bi gauba kona vitegu te e tego. Bi walidobu lavagu e nawanawa bi temi kona giuvaigu emi vanuwemo.

36 Bi tagu gala e malumaluwabiye bi temi konai galagu, tagu e sida bi temi kona labe kauwegu. Tagu biliwelokomo e miyamiya bi temi kona vakitagu.’

37 “Ġome didimana lavedi Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome kani kuna peki bi kei kani bagibagim. Ee gadom i magubi gauba ke vitem kuna tego?

38 Bamo ġome walidobu lavam kuna nawanawa, bi ke giuvaim ema vanuwem0o, ee gala kuna malumaluwabiye, bi kei galam?

39 Bamo ġome ke kitam kuna sida ee biluwelokomo kuna miyamiya bi ke vakitam?’

40 “Bi Ġalibona kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi, te bai kauwina kona voivoiyena valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo ba tagu lisigumo kona voyie.’

41 “Bi kota ġeniyana yawaninemo sa miyamiyana kaka ya giuwedina gado, ‘Temi mabai Maimaituwa i pasipasilimina, ko nawa tabumimo, ko nawa kai kalakalati nonoġinemo, Seitan bi ena aneya aubaidi Maimaituwa i kaka nonoġinemo.

42 Banina tagu kani e peki, bi mote kani ko vitegu e kani, gadogu i magu, bi mote gauba ko vitegu e tego.

43 Tagu walidobu lavagu e nawanawa, bi mote ko giuvaigu, tagu gala e malumaluwabiye bi mote koi galagu, tagu e sida bi mote koi nenetegu bi kota biliwelokomo e miyamiya bi mote ko vakitakitagu.’

44 “Tedi kota Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome ke kitam kani kuna peki ee gadom i magu ee kuna nawanawa ee gala kuna malumaluwabiye ee kuna sida ee biliwelokomo bi mote ke sagum?’

45 “Bi tana kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi te bai kauwina valevaletigu ee nuvunuvugu

yovoyovodi lisidimo mote ko voiye ba tagu kota lisigumo mote ko voiye.’

⁴⁶ “Ĝome kaka tedi kovoĝa kenakena nonoĝinemo sa nawa bi didimana lavedi ba yawasana kenakena nonoĝinemo sa miya.”

26

Waibabada Yesu kana pota a yesi

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

¹ Laĝannemo Yesu niga kauwidi matabudi i giuwedi mulinemo ba ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado,

² “Temi kona sibe te laĝan labu matademo te Vawaitauli soina, bi Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sako te sa tupalatu.”

³ Ĝome pilisi edi babada bi babada ĝesaudi vaitedi, pilisi saĝasaĝa guletina isana Kaiyapas ena vanuwemo ai ĝemotidi.

⁴ Bi tedi ai ogatala te Yesu kandavonemo sa pani bi sai peki.

⁵ Bi tedi a giuna gado, “Niga kauwina mote soi noponemo tama voiye bamoda ta voyyena ba lava waigasiĝasi sa kelisali.”

Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ĝini

(Mak 14:3-9, Luk 7:37-38, Dyn 12:1-8)

⁶ Mba sauginemo ba Yesu Betenimo, oloto isana Saimon sida kapa vaivaina ena vanuwemo i miyamiya.

⁷ Ĝome Yesu teibolo diyanemo i miya giligili bi i kanikani ba waivini masi panepanena dubina maiina dididiga, i avali tavaite te Yesu dabanemo i ĝini.

⁸ Bi laĝannemo ena tauwaikaiwatana niga kauwina a kitakita ba nuwedi i medi bi a giuna gado, “Bai aubaina masi panepanena ya waiyakali?

⁹ Niga masina panepanena maso i kuneye te mane dididiga i vai bi lava waiyamoyamonidi i vitedi.”

¹⁰ Ĝome Yesu edi noĝota i sibe taunana aubaina i giuwedina gado, “Bai aubaina niga waivinina ko kaka nuwalaĝalaĝa? Tana kauwa visuvisuna lisigumo i voiye.

¹¹ Temi laĝan matabuna lava waiyamoyamonidi vaitedi ko miyamiya. Bi tagu mote vaitemi laĝan matabuna tama miya nonoĝa.

¹² Tana masi panepanena tunigumo i ĝinina ba dobogu aubaina i kanonoĝi.

¹³ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te bamo ĝome giu visuvisuna sa laulauguguyae dobu matabuna noponemo ba niga waivinina bai i voivoiyena, sa noĝoti bi sa giuwata.”

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovoḡe

(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴ Ḡome ena tauwaikaiwatana 12 nopodimo ḡemota isana Diudas Iskaliot, tana i nawa pilisi edi bada lisinemo,

¹⁵ bi i waitalayena gado, “Bamoda tagu Yesu nimemimo yà sakona, ba visamo koi maiigu?” Kamaina bi tedi mane a iyeve te silva wapedi 30 a vite.

¹⁶ Mba laḡannemo bi noi i nawana ba Diudas eta i tavutavu te gavogavo ya vai bi Yesu nimedimo ya sako.

Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli soina a kani
(Mak 14:12-16, Luk 22:7-13)

¹⁷ Kamaina bi buledi mote muu'a vaitena, soina laḡanna dolidolina, Yesu ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bamo ḡome kwa ḡoyeḡoyena Vawaitauli soina aubaim kakanonoḡi te kwa kani?”

¹⁸ Bi tana giu i waimunena gado, “Ko nawa malagai didiginemo, oloto ḡemota lisinemo bi ko giuwena gado, “Tauwailovelove i giuna gado, egu laḡani kauwa i tava, te egu tauwaikaiwatana vaitedi em vanuwemo Vawaitauli soina ka voiye.”

¹⁹ Kamaina bi Yesu bai i giugiuwena mainana ena tauwaikaiwatana a voiye. Tedi a nawa bi Vawaitauli soina a kanonoḡi.

²⁰ Bi laḡannemo i auaubiga ba Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi teibolo diyana a miya kwaivivili bi a kani.

²¹ Tedi a kanikani ba i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te modomimo ḡemota kaka tagu ya sako yovoḡegu.”

²² Ḡome tedi ai nuwaboya kauwa bi ḡemoḡemotaḡa ai talayena gado, “Bada, giukauwa te mote tagu?”

²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai nimana abomemo i waidakwa yovoḡena vaitegu, tana taunana kaka ya sako yovoḡegu.”

²⁴ Bi Tana Taunana Natuna kaka ya peki, gilugilumina wadubonemo i giugiuna mainana, bi i gebo kauwa te lava aiyai Tana Taunana Natuna ya sakosakoyovoḡena. I visu te mba lavana maso mote i tubuḡa.”

²⁵ Bi Diudas tana taunana Yesu tausakoyovoḡena i giuna gado, “Tauwailovelove giukauwa te mote tagu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwa tam taunana.”

Yesu ena tauwaikaiwatana buledi bi waen i vitedi
(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Tedi a kanikani bi Yesu buledi i vai, i kavisuvisu, i kivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi bi i giuna gado, “Ko vai bi ko kani, niga ba tagu tubuḡigu.”

27 Kamaina bi ledu i vai, Maimaituwa i waiebone bi i vitedi bi i giuna gado, “Temi matabumi niga ledunemo ko lautege.

28 Niga ba kwasinigu waianina aubaina, i nuwaḡini, lava wapewapedi edi gebogebo, noḡoti kamaḡedi aubaina.

29 Tagu yà giugiuwemi te niganana bi noi i nawana niga waenina mote yàma tego munaḡe, eete mba laḡannemo kaka Tamagu ena waibadamo, temi vaitemi waen valivaliuna ta tego.”

30 Ġome tedi a sale kovi te a nawa oya Olip dabanemo.

Yesu Pita ena valele i gei giuwata

(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

31 Ġome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Mateya dudubalinemo temi matabumi kaka tagu ko gosegu. Banina gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tagu kaka sipu tauḡamodi yài peki bi sipu yalaboluboluna kaka sa dabalala.”

32 “Bi tagu pekimo yà kenamoito munaḡana, kaka yà doli Galilimo te ḡome yà banavimi.”

33 Ġome Pita, Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lava matabudi sa gose kamaḡem, bi tagu mote kaka yàma gosem.”

34 Ġome Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi, mateya dudubalinemo, muliḡa kaka kamkam ya ḡabana, tam kaka mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

35 Bi Pita i giuna gado, “Mote kaka yàma valeleyem, kamaina te vaitem ta peki.” Bi ena tauwaikaiwatana matabudi giuna ḡemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali

(Mak 14:32-34, Luk 22:39-46)

36 Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa dobu isana Getsemenimo bi i giuwedina gado, “Temi niga ḡome ko miyamiya bi tagu yà nawa noi ḡome bi yà laupali.”

37 Tana, Pita bi Diyebedi natunatuna labu i waidolidi bi ḡome i wainuwaboya kauwa bi nuwana i toitoi.

38 Kamaina bi i giuwedina gado, “Tagu nopogu nuwaboya i waiwanavu te yai pekigu. Niga ḡome ko miya bi ko waikita.”

39 Bi Yesu i taunawa tabunemo te doḡamo i kuluva yovo bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda em ḡowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaḡe. Bi geḡa te, mote tagu egu ḡowana bi tam em ḡowana.”

40 Ġome i tava munaḡa, ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i kitedi te a kenakena ba Pita i giuwena gado, “Temi maso ḡemoḡemotina awa ḡemota kona miya bi konai kita?

41 Temi koi kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Banina aluwa pali ya ḡoyeḡoye, bi tubuḡa i gwaḡa.”

42 Tana i munaḡa nawa bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda niga wainuwatoina leduna lisigumo mote kuma kaikamaḡe ba kamaina te yà tego, kamaina te em ḡowana ya tubuḡa.”

43 Sauginemo i tavatava munaḡa ba i kita te ena tauwaikawaiwatana a kenakena, banina matedi a yaune kauwa.

44 Kamaina bi tana i gosedi i munaḡa nawa, bi pali i waifaioni bi giudi ḡemotidi i vatodi.

45 Bi i munaḡa tava ena tauwaikawaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Temi yaḡolo ko kenakena bi ko waiyawasi? Ko kita, saugina kaikana i tava, te Tana Taunana Natuna gebogebo lavedi nimedimo sa sako.

46 Ko moito bi ta nawa, tausakoyovoḡegu kaikana i tava.”

Yesu a pani

(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Dyn 18:2-12)

47 Yesu yaḡolo i giugiu, ba ena tauwaikawaiwatana 12 nopodimo ḡemota, isana, Diudas i tava. Bi pilisi edi babada bi babada nananakidi tedi lava kumna dididiga a giukamaḡe te tana vaitena a tava, nimedimo kepata bi mada kai a legaudi.

48 Niganana tausakoyovoḡena mataila lisidimo ya voyiena i giuwedi: “Bamo lavana yài suluvena, ba tana taunana ko pani.”

49 Kamaina bi Diudas i nawa ota Yesu lisinemo, bi i giuna gado, “Ebom tauwailovelove!” Bi i waisuluve.

50 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, bai noḡotina aubaina kuna tavana ba kwa voyie.” Gome olooloto a moito nawa te Yesu a kaididi bi a pani nawe.

51 Mba ḡome te Yesu ena tauwaikawaiwatana ḡemota, kepata i kaikailagetina ba pilisi edi bada ena taupaula beyana i tadikamaḡe.

52 Bi Yesu i giuwena gado, “Em kepata ena gabumo ku sako munaḡe, tedi mabai kepatemo sa laulaḡasina, kaka kepatemo sai pekidi.

53 Gode temi mote ko sibe, tagu tamagu lisinemo yài baḡana sagu aubaina ba noi taunana aneya a wapa kauwana ya giukamaḡe yovoḡedina, kaka tauwaiḡaviya 72 tausan.

54 Bamoda mainana yà voyiena ba bainewa gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina ya tubuḡa?”

55 Mba sauginemo Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene edi bada te temi mada bi kepata

vaitedi kona tava te ko panigu? Tagu laḡan matabuna pali vanuwina ganakukuna noponemo e miya bi e wailovelove, bi temi mote ko panigu.

⁵⁶ Bi niga kauwidi matabudi a tubuḡana banina wala taugiuwatana a gilugilumina luvanemo sa tubutubuḡa.” Gome ena tauwaikaiwatana matabudi Yesu a gose, bi a naila a nawa.

*Yesu bolu babadidi matedimo i moito
(Mak 14:53-65, Luk 22:54-71, Dyn 18:12-24)*

⁵⁷ Bi mabai Yesu a panipanina ba ai doli nawe pilisi edi bada Kaiyapas ena animiyamo, ḡome ba waiḡake tauwailovelovena bi babada ḡesaudi a waiḡemotidina lisidimo.

⁵⁸ Pita, laumanemanekemo Yesu mulinaḡa i natonatonate eete pilisi saḡasaḡa guletina ena animiya ganakukunemo, i sola nawa. Bi ḡome tauyava vaitedi a miyatulu bi i waikita te bainewa Yesu sa etale.

⁵⁹ Bi pilisi edi babada bi bolu babadidi, matabudi giu kaikaiyovudi a tavutavuḡedi te giudimo maso Yesu ai wavu bi ai peki.

⁶⁰ Avena te tedi kaiyovu wapewapedi a saḡedi, bi bamo mote giu kauwa a banavi. Kamaina bi lava labu a miya moito,

⁶¹ bi a giuna gado, “Niga lavana i giuna gado, ‘Tagu ḡemoḡemotigu Maimaituwa ena vanuwa yà koisuwa bi laḡan faiona nopodimo yà ḡala munaḡe.’ ”

⁶² Ḗome pilisi saḡasaḡa guletina i miyamoito bi Yesu i giuwena gado, “Lava bai sa giugiuwemna kwa vaivaiye? Tam edi giu kwai munedi, ee geḡa?”

⁶³ Kamaina bi Yesu i miya moimoisili. Ḗome Pilisi saḡasaḡa guletina Yesu i giuwena gado, “Maimaituwa yawayawasanina isanemo yà giugiu vavasagem te kwa giuwemai, te tam taunana Keliso, Maimaituwa Natuna.”

⁶⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana. Bi matabumi yà giugiuwemi te laḡan ya natonatonaka kaka Tana Taunana Natuna Maimaituwa ḡaiḡailisina kataianemo ya miya, bi malaḡa magiyouna ya yovoyovona ko kita.”

⁶⁵ Ḗome Pilisi saḡasaḡa guletina ena gala i lisidi bi i giuna gado, “Tana i waidiboḡana kona vaiye! Bai tai talatavu munaḡe? Kona kita ena waidiboḡa kaikana kona vaiye.

⁶⁶ Temi bainewa ko noḡonoḡoti?” Bi tedi giu ai munena gado, “Tana kamaina te ya peki.”

⁶⁷ Ḗome tedi Yesu matana a kaniso bi nimedimo a paide. Bi ḡesaudi a launevakau,

68 bi a giuwena gado, “Keliso, kwa giuwemai te aiyai i kativunum?”

Pita Yesu i valeleye

(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Dyn 18:25-27)

69 Pita ganakuku noponemo i miyamiya bi taupaula waivinina i tava lisinemo, bi i giuwena gado, “Tam kota Galili Yesuna vaitena kona nawanawa.”

70 Bi tana matabudi matedimo i valeleye bi i giuna gado, “Tam bai kwa giugiuwena, tagu mote e sibe.”

71 Pita ganakuku mataetinemo i potipotiyovo ba waivini ġesau kota Pita i kita, bi ġome lava i giuwedina gado, “Niga lavanana Nasalet Yesuna vaitena a nawanawa.”

72 Bi waisaġinemo i valele munaġana gado, “Tagu mba olotona mote yà sibe!”

73 Tedi a miya mote i lofa, ġome mabai a moimoitona a saġa a nawa Pita lisinemo bi a giuna gado, “Giukauwa tam taunana edi tau ġemota, kalinam ke vaiye ġone.”

74 Bi Pita i giuna gado, “Bamoda e kaiyovuna ba Maimaituwa kaka ya kovoġigu.”

Ġome te Pita i giuwapana gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te mba olotona mote yà sibe.” Noi taunana te kamkam i ġaba.

75 Ġome te Pita Yesu bai i giugiuwena i noġotina gado, “Muliġa kaka kamkam ya ġabana, bi tam mala faiona kwa valeleyegu.”

Bi ġome Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba gulagulata.

27

Diudas taunaġa i waipeki munaġe

(Giu 1:16-19)

1 Olaolala kaikana pilisi edi babada bi waibabada ġesaudi ai ogatala te Yesu sai peki.

2 Ġome Yesu nimana a panidi bi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat, nimanemo a sako.

3 Bi laġannemo tausakoyovoġe Diudas i vaiye te Yesu waipekina a giugiuwe, ba tana i waiuvala, bi i wainuwaboya kauwa. Kamaina bi Diudas silva wapedi 30 i munaġedi, pilisi edi babada bi waibabada lisidimo.

4 Bi i giuna gado, “Tagu gebo e voiye te lava visuviusuna e sakoyovoġe te sai peki yababe.” Bi tedi a giuna gado, “Mba tam em nuwaboya, mote tama.”

5 Kamaina bi Diudas i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi mane i waiyamonidi bi i potiyovo i nawa te taunemo gadona i duli.

⁶ Ĝome pilisi edi babada manedi a laitupedi bi a giuna gado, “Mote i visu te niga manedi pali vanuwina manena vaitena tamai ĝemotidi, banina manenemo peki i tubuĝa.”

⁷ Ĝome tedi ai ogatala bi mba manenemo, gulewa tau-patipatidi lisiinemo doĝa a gimelivai te tautavatava edi aniwaikokowaga.

⁸ Taunana aubaina mba gabuna yaĝolo sa waiisana kwasina doĝana.

⁹ Niga kauwina ba taugiuwatana Delimaiya bai i giugiuwena, luvanemo i tubuĝa. Tana i giuna gado, “Israel lavedi tana ena peki silva wapedi 30mo sai mai'i. Bi mba silvidimo

¹⁰ gulewa tau-patipatidi ena doĝa a gimelina. Bada i giugiuna luvanemo i tubuĝa.”

Paelat Yesu i etale

(Mak 15:2-15, Luk 23:2-25, Dyn 18:29-40)

¹¹ Yesu i nawa gabemani isana Paelat matanemo i moito bi Paelat i waitalayena gado, “Tam Diu edi ĝalibona, ee?” Bi Yesu i giuna gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.”

¹² Ĝome pilisi edi babada bi waibabada ĝesaudi Yesu ai wavu, bi tana lisidimo mote bai i giuwe.

¹³ Kamaina bi Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam lava sa waiwavumna, kwa vaivaiyedi ee geĝa?”

¹⁴ Bi Yesu mote bamo edi giu i waimune lubu. Taunana aubaina gabemani i sove gulata.

¹⁵ Bi Vawaitauli soinemo, gabemani ena vaivaimo ba lava kumdi, bi aiyai lavana biliwelokomo waianinena taunana ya kaikaikamaĝe.

¹⁶ Bi mba laĝannemo gebogebo lavana isana Balabas, tana isanawanawana biliwelokomo i miyamiya.

¹⁷ Bi laĝannemo lava kumna a waigemotidi ba Paelat i wait-alayedina gado, “Bamo lavana ko ĝoyeĝoyena ya kaikamaĝe? Balabas ee Yesu, sa waiisana Keliso?”

¹⁸ Paelat mainana i giuna, banina i sibe te Diu babadidi ba Yesu a unule, taunana aubaina tana nimanemo a sako.

¹⁹ Ĝome Paelat etala gabunemo i miyamiya, bi mwanena giu i giukamaĝena gado, “Mba lavana lisiinemo mote bai kuma voiye, tana mote bai gebona i voiye. Banina kage dudubalinemo mba lavana kana nawamo tagu lauboni wainuwanainailina e kita.”

²⁰ Bi pilisi edi babada bi waibabada ĝesaudi lava kumna nuwedi a liudi te Paelat sai baĝa te Balabas ya kaikamaĝe bi Yesu ya tupalatu.

²¹ Bi Paelat lava kumna i waitalayedina gado, “Lava labu bi bamo taunana kona ĝoyeĝoyena ya kaikamaĝe?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Balabas kwa kaikamaḡe.”

22 Ġome Paelat i waitalayedina gado, “Bi Yesu sa waiisana ‘Keliso, bainewa yàì vose?’”

Bi tedi matabudi a binauna gado, “Kwa tupalatu!”

23 Bi Paelat i waitaleyedina gado, “Tana bai gebona i voiye?” Bi tedi matabudi ai palalana gado, “Kwa tupalatu!”

24 Laḡannemo Paelat i kita te bamo mote eta i banavi bi waigasiḡasi i tubutubuḡa, ba tana gauba i vai bi lava kumna matedimo nimana i koḡa. Bi i giuna gado, “Tagu niga lavana ya pekina, ba wavuna mote yàma avali. Mba temi emi wavyu.”

25 Ġome te lava matabudi a giuna gado, “Kamaina te tana kwasinina ya nuwaḡinina ba wavuna tama bi natunatumai ka avali.”

26 Ġome te Paelat Balabas i kaikamaḡe te i nawa, bi Yesu a kwapu, tauwaiḡaviya nimedimo a sako bi a nawe a tupalatu.

Tauwaiḡaviya Yesu ai diboḡi
(Mak 15:16-20, Dyn 19:2-5)

27 Mba ḡome te gabemani ena tauwaiḡaviya, Yesu ai doli saḡe gabemani vanuwinemo bi matabudi a moito kwaivivili.

28 Bi tedi ena gala a ḡiḡi kamaḡedi, bi gala sabasabana ai kote.

29 Bi gedala a pipini te Yesu kununemo ai kote, a solupatini bi diḡona kataianemo a sako. Ġome tedi Yesu matanemo tuwapekedi ai tupagwaliḡedi, ai gadolose bi a giuna gado, “Ebom, Diu edi ḡalibona.”

30 Tedi a kanisotawatawa bi diḡonina a vai bi kununemo a talatalaḡa.

31 Bi tedi ai valavala mulinemo, gala sabasabana a kaikamaḡe, bi tana ena gala otidi ai kote munaḡe. Kamaina bi ai doli nawe te a tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Mak 15:21-31, Luk 23:26-43, Dyn 19:16-27)

32 Tedi a nawanawa ba Sailin olotona a banavi, isana Saimon. Ġome tauwaiḡaviya a egeli te Yesu ena kolosi i avali.

33 Kamaina bi dobu isana Golgotamo a tava. Giu Golgota banina ba kunukoukou gabuna.

34 Ġome tedi waen bi bunama waigolana mai dadawala vaitena a gwadai bi Yesu a vite te maso i tego. Bi i tegotego lubu ba i daboke.

35 Ġome Yesu kolosimo a tupalatu bi wainasi beyakuluna a voiye te ena gala a dailidi.

36 Mba kauwina mulinemo tedi a miya bi Yesu a waik-itawata.

37 Ĝome kai selipapinemo a gilumana gado, “NIGA BA YESU, DIU EDI ĜALIBONA.” Bi kununa kavalinemo a tutu.

38 Bi taudanedanene labu Yesu vaitena a tupalatudi, ĝemota kataiyanemo bi ĝemota ĝeniyenemo.

39 Bi lava mabai etaĝa a nawanawana, kunudi a kwadiyedi bi Yesu ai diboĝi, bi a giuna gado,

40 “Tam kuna giu te pali vanuwina kwa dousuwasuwa bi laĝan waifaioninemo kwa ĝala munaĝe. Bamoda tam Maimaituwa natuna te kwai yawasani munaĝem bi kolosi modonaĝa kwa yovo!”

41 Mba kauwina ĝemotinemo kota pilisi edi babada, waiĝake tauwailovelovena bi waibabada ĝesaudi vaitedi, Yesu ai ĝwaiĝwaiyena gado,

42 “Tana bena Islael edi ĝalibona, tana lava ĝesaudi i waiyawasanidi, bi taunaĝa mote i waiyawasani munaĝe. Niganana kolosi modonaĝa ya yovo te ta kita bi tai sumaĝe.

43 Tana wala i giugiu te Maimaituwa natuna bi tauwaisumaĝena. Bamoda Maimaituwa ya ĝoyena te niganana yai yawasani bi ta kita.”

44 Bi taudanedanene labu, Yesu vaitena a tupatupalatutina kota ai diboĝi.

Yesu ena peki

(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Dyn 19:28-30)

45 Bi suwalamodomo dobu matabuna i waidudubalana eete 3 koloki.

46 Bi 3 koloki mainana Yesu kalinana dididiginemo i talaĝabalana gado, “Eli, Eli, lema sabatani?” Niga giuna banina ba “Egu Maimaituwa, egu Maimaituwa, bai aubaina kuna gosegu?”

47 Bi laĝannemo tedi ĝesaudi ĝome a moimoitona a vaiye bi a giuna gado, “Koi beyavaiya! Tana Elaidiya ya yogeyoge!”

48 Bi noi taunana te oloto ĝemota i velau te tai i vai. Bi waen ĝolaĝolanemo i waidakwa yovoĝe te kai isunemo i pani bi Yesu lisinemo i waiyoyosaĝe te maso i tego.

49 Bi lava ĝesaudi a giuna gado, “Ku kita kamaĝe, bamoda Elaidiya ya yovo te yai yawasani.”

50 Bi Yesu kalinana dididiginemo i binau bi aluwina tamana i vitekamaĝe bi i peki.

51 Noi taunana te pali vanuwinemo guduboyo i dawedawena i nuwalisi, noke dabanemo te dibunemo i laukamaĝe. Bi doĝa i gusugusu ba ĝakima nananakidi a nuwasena. 52 Bi tauyewa mataetidi a nuwakamaĝa bi Maimaituwa ena lava waiwaiyawidi wapewapedi a pekipekina a kenamoito munaĝa.

53 Bi Yesu ena kenamoito mulinemo, mba lavedi pekipekidi tauyewa a potiyovo kamaḡedi bi a nawa Yelusalemmo a laumaḡata lava wapewapedi lisidimo.

54 Laḡannemo tauwaiḡaviya 100 edi bada bi tauwaiḡaviya Yesu a waikitawata, ba yanigusugusu bi bai matabudi a tubutubuḡana a kitedi, tedi a naila gulata bi a giuna gado, “Tana giukauwa te Maimaituwa Natuna!”

55 Bi ḡome ba waiwaivini wapewapedi manemanekemo a waikita. Mba waiwaivinidi wala Galilimo Yesu a kaiwata bi a sagusagu.

56 Bi mba waiwaivinidi nopodimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemesi bi Diyosep tinedi, bi Diyebedi natunatuna tinedi.

Yesu a dobo

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Dyn 19:38-42)

57 Bi i auaubiga, ba Yesu taukaiwatana ḡesauna i tava. Tana ba Alimatiya olotona isana Diyosep.

58 Tana i nawa Paelat lisinemo bi i waibaḡa te Yesu taubeuna ya vai. Kamaina bi Paelat i waianina te tana Yesu taubeuna ya avalu.

59 Kamaina bi Diyosep Yesu taubeuna i vai bi gala potipotinemo i suma,

60 bi ena tauyewa valivaliuna doudou wainononemo i sako nawe. Ḗome te ḡakima dididiga i ḡima bi tauyewa mataetina i waidougudu bi i nawa.

61 Bi Meli Magdalin bi Meli tedi tauyewa mataetina yawaninemo a miya bi a waikita.

Tauyewa tauyavena

62 Bokinamainana Waiyawasi Laḡanna, pilipilisi edi babada bi Palisi a nawa Paelat lisinemo bi a giuna gado,

63 “Gabemani, niga tauwaikaikayovuna mamiyanemo i giugiuna gado, “Tagu kaka laḡan waifaioninemo ya kenamoito munaḡa.”

64 Taunana aubaina tauyava kwa giuvavasagedi te tauyewa sa yave kauwe eete laḡan waifaioninemo. Maite ena tauwaikaiwatana sa tava bi taubeu sa danenevai, bi sa kaiyovuna gado, ‘Yesu kaikana pekimo i kenamoito munaḡa.’ Niga kaiyovuna ya tubuḡana ba ya tusaḡana mote mai dolinemo.”

65 Ḗome Paelat edi giu i waimunena gado, “Kamaina, emi tauyava vaitedi ko nawa bi bainewa kona noḡonoḡotina mainana ko voiye te mote bai ima tubuḡa.”

66 Ḗome te a nawa tauyewa mataetina a gudu ḡavute bi a ḡavipatini te mba taunana mataila bamoda walitau ima solanawa.

28

Yesu i kenamoito

(Mak 16:1-11, Luk 24:1-12, Dyn 20:1-18)

¹ Waiyawasi Laḡannina mulinemo, Sande olaloalemo, Meli Magdalin bi Meli ḡesau vaitena a nawa tauyewa ivuna aubaina.

² Mba ḡome aneya malaḡa i yovoyovo ba yoyo dididiga i tubuḡa. Te i nawa tauyewamo bi tauyewa mataetinemo ḡakimina i ḡimakamaḡe te dabanemo i miya.

³ Bi aneya kitana mai namanamali, bi ena gala potipoti otina.

⁴ Gome tauyava a naila gulata, bi naila i ka gusugusudi te a laugulibubu.

⁵ Kamaina bi aneya waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Tagu e sibemi te temi Yesu tupatupalatuna ko tavutavuḡe.

⁶ Tana mote niga ḡome, tana kaikana i kenamoito munaḡa, wala i giugiuna mainana i tubuḡa. Ko nato bi i kenakenana gabuna ko kita.

⁷ Bi ko nawa makai bi ena tauwaikawatana niga mainana ko giuwedi, ‘Yesu pekimo i kenamoito munaḡa. Niganana ya taitainuwataumi, te tana ba ya dolidoli Galilimo, bi ḡome kaka ko kita.’”

⁸ Kamaina bi waivini tauyewa a gose kamaḡe, nopodi i naila kauwa bi geḡa te mayasisidi, a velau ena tauwaikawatana giuwedi aubaina.

⁹ Mba taunana te Yesu lisidimo i laumaḡata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.” Bi waivini lisinemo a nawa bi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi, bi kaḡenemo a kabi bi a lauduneye.

¹⁰ Ḡome Yesu waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Ko nawa bi valevaletigu ko giuwedi te sa nawa Galilimo. Bi ḡome kaka tagu sa kitagu.”

Tauyava pilisi edi babada a tainuwataudi

¹¹ Kamaina bi waivini yaḡolo etaḡa a nawanawa ba tauyava a nawa malagai dididiginemo pilisi edi babada lisidimo, bi bai matabudi a tubutubuḡana a tainuwataudi.

¹² Ḡome pilisi edi babada bi babada ḡesaudi vaitedi ai bolu bi ogatala a voiye, te tauyava mane dididiga a vitedi,

¹³ bi a giuwedina gado, “Ko nawa bi lava niga mainana ko tainuwataudi, ‘Tama dudubalemo ke kenakwavu, bi Yesu ena tauwaikawatana a tava te Yesu taubeuna a danene vai.’”

¹⁴ Bi bamoda plovins tauwaibadayena niga giuna ima vaiye, ba tama kaka kakanuwabigabiga te mote bai geboḡe-bona koma banavi.”

15 Kamaina bi tauyava mane a vai bi bai pilisi bi babada ḡesaudi a giugiuwedina mainana a voiye. Bi niga titikunina Diu lavedi nopodimo i dabalala, te giuna niganana yaḡolo ya kenakena.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giukamaḡedi dobu matabuna nopodiḡa

16 Mba ḡome te ena tauwaikaiwatana wapedi 11 a nawa Galilimo, Yesu oya i giugiuwenemo a tava.

17 Bi laḡannemo tedi Yesu a kitakita, ba a lauduneye bi ḡesaudi ba a nuwakulukuluva.

18 Kamaina bi Yesu lisidimo i tava bi i giuna gado, “Tagu malamo bi dobumo Maimaituwa waibada matabuna i vitegu.

19 Taunana aubaina, ko nawa bi dobu matabudi nopodiḡa lava ko voyedi te egu tauwaikaiwatana sa tubuḡa. Bi ko kabuludina ba Tamana, Natuna bi Aluwa Waiyawa isedimo.

20 Bi bai matabuna e giugiu vavasagemina tedi koi lovelovedi te sa voteyeteyedi. Bi yaḡ giugiu kauwemi te tagu laḡan matabuna temi vaitemi, eete laḡan damona.”

MAK Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Yesu ena noya bi ena wailovelove niga bukanemo a gei gilumi. Niga bukana taugilumina mote aiyai i sibe kauwe. Bi lava nuwanuwaueyeyedi sa giugiu te Mak i gilumi. Mak tana mote Yesu ena tauwaikaiwatana 12 nopodimo. Bi lava ġesaudi a noġoti te Pita vaitena Loummo a miyamiya bi Pita i giugiuna i vaivaiyena luvanemo i gilumi. Tana mote bai matabuna i gilumi bi Yesu baibaigā i voivoiyedina taudidi i gilumidi.

Mak ena giu noponemo giu dabana dolidolina ba *Giu visuvisuna*. Tana ena buka noponemo Yesu ena wailovelove mote i gilumidi bi bai i nawa bi i voivoiyedina taudidi i gilumidi. Mai aluwa gebogebodi lava lisidimo i kwa-vidi, lava sidesidedi i waiyawasanidi bi edi gebogebodi noġotikamaġedi. Yesu bainewa kolosimo i peki bi ena kena moito taunana Mak i wailoveda.

*Diyon taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Met 3:1-12, Luk 3:1-18)*

¹ Maimaituwa natuna Yesu Keliso, giuna visuvisuna ba niga mainana i tubuġa,

² Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina luvanemo, mainana i tubuġa. Maimaituwa i giuna gado, “Kwai beyavaiya, tagu egu tauwainoyanoya ya gei giukamaġe bi em eta ya yawasi.

³ *Lava ġemota kalakalalemo ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko kavisuvisu bi ko kadidimani, tana ya natonato.’ ”

⁴ Taunana aubaina Diyon taukabulu, kalakalalemo i tava bi lava i kakabuludi. Tana i lauguguyana gado, “Emi gebogebodi ko gosedi bi ko nato ya kabulumi bi Maimaituwa emi gebogebodi ya noġoti kamaġedi.”

⁵ Lava wapewapedi Diudiyamo bi Yelusalemmo miyemiyedi a nawa Diyon lisinemo. Bi edi gebogebodi kuvesidi bi Diyon Diyoudan gaubinemo i kabuludi.

⁶ Diyon ena kotekote ba kamelo kapalina vatuvatulina bi ena tagilolo ba ġamoġamo kwapina. Bi kanaya ba kapau bi iwavi.

⁷ Bi lava i giugiuwedina gado, “Lava muliguḡa ya natona-
tona ba laukaiotina mote mai tagu. Tagu mote ḡemoḡemotigu
te ya laudulu bi ena kaḡesuma ya kaikamaḡe.

⁸ Tagu gaubemo ya kakabulumi bi lava muliḡa ya natona-
tona tana Aluwa Waiyawemo ya kabulumi.”

Diyon Yesu i Kabulu

(Met 3:13-17, Luk 3:21-22)

⁹ Mba laḡannemo Yesu Galili noponemo malagai Nasalet
i gose bi i nawana Diyon lisinemo. Bi Diyon Diyoudan
gaubinemo Yesu i kabulu.

¹⁰ Bi Yesu gaubemo i laulaulovotava ba mala nuwawasana
i kita. Bi Aluwa i yovona lisinemo kitana maibena gabubu.

¹¹ *Bi Maimaituwa kalinana malaḡa i yovona gado, “Tam
ba natuotigu, nuwapougu lisimmo ya wainuwawisu.”

Seitan Yesu i wai Laulubu

(Met 4:1-11, Luk 4:1-13)

¹² Mote lofana te Aluwa Yesu i wai doli nawena
kalakalalelele.

¹³ Gome i miyana laḡan 40 nopodimo bi Seitan Yesu i
wailaulubu. Bi gunuwala ḡamoḡamodi waitedi bi aneya a
yovo te a sagu.

Yesu taugomo 4 i yogedi te sa kaiwata

(Met 4:12-22)

¹⁴ Galodi Diyon biliwelokomo i sako nawe mulinemo
Yesu i nawa Galilimo bi Maimaituwa giuna visuvisuna i
lauguguyaye.

¹⁵ Tana i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada lava
lisidimo saugina i tava. Emi gebogebo ko kuvesidi bi giuna
visuvisuna koi sumaḡe.”

¹⁶ Yesu Galili topana diyanaḡa i nawanawa bi Saimon ma
tasina Endulu i kitedi. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi
ba taugomogomo.

¹⁷ Yesu i giuwedina gado, “Ko nato ko kaiwatagu.
Temi bainewa iyana ko konekonedina mainana tagu ya
lovelovemi te lava ko konedi.”

¹⁸ Tedi ma ḡemota edi gomo a gose kamaḡedi bi Yesu a
kaiwata.

¹⁹ Yesu i taunawanawa mote lofana te Diyebedi natu-
natuna Diyemes bi tasina Diyon i kitedi. Tedi wagamo edi
gomo a vovokaukawedi.

²⁰ Laḡannemo wagamo i kitekitedi te i yogedi, “Ko nato ko
kaiwatagu!” Ḣome tamedi Diyebedi bi tausagudi wagamo a
gosedi bi Yesu a kaiwata.

* 1:11: Pak 22:2, Ais 42:1, Met 3:17, Met 12:18, Mak 9:7

*Yesu aluwa gebogebona oloto noponemo i kwavivai
(Luk 4:31-37)*

²¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nato Kapeniam mala-gainemo bi waiyawasi laḡaninemo i nawa bolu vanuwinemo bi wailovelove i wai tubu.

²² Bi ḡome ena wailovelove lava a vaivaiyena ba a tagugu. Banina tana ena wailovelove tabuna mote mai waiḡake tauwailovelovedi mainana. Tana ena wailovelove vaiyena ba waibadana tana lisinemo.*

²³ Gome bolu vanuwinemo aluwa gebogebona oloto i sunesunegina i binauna gado,

²⁴ “Tam Nasalet Yesuna kuna ḡoena bai lisimaimo kwa voiye? Tam kuna natona kwa ka gebogebomai ee? Tagu e sibem tam aiyai? Tam waiyawa ḡemota Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo.”

²⁵ Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto ku potiyovo kamaḡe!”

²⁶ Aluwa gebogebona oloto i ka galagalali bi i voiye te i pekibubu bi i lau potiyovo kamaḡe.

²⁷ Lava matabudi ḡome a sove bi edi lava ai talayedina gado, “Niga bai kauwina ya tubutubuḡa? Niga wailovelove valivaliuna, tana waibada lisinemo te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi kalinana sa kaikaiwata.”

²⁸ Yesu giuna ma ḡemota Galili dobuna matabuna i na yaḡosi.

*Yesu lava wapewapedi i wai yawasanidi
(Met 8:14-17, Luk 4:38-41)*

²⁹ Tedi bolu vanuwina a gosegose, ba tana Diyemes bi Diyon waitedi a nawa Saimon bi Endulu edi vanuwemo.

³⁰ Bi mba vanuwinemo Saimon lawana gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. Tana i sida aubaina te Yesu a tainuwatau.

³¹ Kamaina bi Yesu i nawa waivini nimanemo i kabi bi i solu waimoito. Gaugaululu ma ḡemota i kovi bi waivini i moito te i wai kanidi.

³² Mba aubiganemo suwala bulubulumo[†] lava matabudi edi lava sidesidedi bi aluwa gebogebodi a sunesunegidina a avala tava Yesu lisinemo.

³³ Tedi matabudi vanuwina didiyaunemo ai ḡemotidi.

³⁴ Bi Yesu edi sida tabudi bi tabudi i wai yawasanidi. Bi kota aluwa gebogebodi waitedi i wai potiyovodi. Bi aluwa

* **1:22:** Wala Maimaituwa Mosis waiḡake i vite te Israeḡ lavedi maso a kaiwata.

† **1:32:** Suwala bulubulumo banina ba waiyawasi laḡanna laḡanina i kovi. Diu edi waiyawasi laḡanina palaide suwala bulubulumo i wai tubu bi satade suwala bulubulumo i kovi.

gebogebodi a sibe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Taunana aubaina mote i wai aninedi te sa giu.‡

Yesu Galilimo i lauguguya

(Luk 4:42-44)

³⁵ Olaolalemo dobu mawai dudubalina, Yesu vanuwa i gose bi i nawa dobu guyuwinemo bi i laulaupali.

³⁶ Saimon bi ena lava vaitedi a nawa a tavuḡe.

³⁷ Tedi tana a banavi bi a giuwena gado, “Lava matabudi tam sa tavutavuḡem.”

³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ta nawa malagai ḡesaunemo bi diyadiyanaḡa bi tedi vaitedi lisidimo yà lauguguya. Taunana aubaina e tava.”

³⁹ *Kamaina bi tana Galili dobuna i nawa yaḡosi bi bolu vanuwidiḡa i laulauguguya. Bi kota lava nopodimo aluwa gebogebodi i kwavidi a potipoti yovo.

Yesu oloto sida kapa vaivaina i wai yawasani

(Met 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Oloto sida kapa i vaivaina i tava Yesu kaḡe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliḡe bi i giuna gado, “Bamoda kwa ḡoena, te kwai yawasanigu.”§

⁴¹ Yesu oloto i kita te i launuwatoiye, bi nimana i tuḡu te i taukoni bi i giuwena gado, “Kamaina yà ḡoeḡoena, kwa yawasana!”

⁴² Mote lofana te, sida kapa oloto i gose bi i yawasana.

⁴³ Kamaina bi Yesu oloto i wai ḡakena gado,

⁴⁴ “Mote aiyai ḡesauna kuma giuwe. Kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye, te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”**

⁴⁵ Geḡa te oloto i nawa bi lava i giu nawedi bai lisinemo i tubutubuḡana giuna i ka didigi. Taunana aubaina Yesu mote masagaboḡa i nawanawa taun. Bi tana i nawa dobu guyuwidigi i miyamiya nawa. Bi yaḡolo te lava bamo miyemiyedi tana lisinemo a tavatava.

‡ **1:34:** Mote i wai aninedi te a giu banina Yesu i sibe te aluwa gebogebodi yai aninedi bi sa giuna, tana Vinevinena tauwaiyawasana ba lava sa egeli te gaviya yai badae a noḡonoḡoti te tauwaiyawasana bena mainana (Diyon 6:15).

* **1:39:** Met 4:23, Met 9:35 § **1:40:** Diu edi waigakemo lava sida kapa vaivaina ba yavana tabunemo miyamiyana. Diu ai ḡakedi te mote aiyai ima taukonidi. Lava gebogebodi ai ḡakedi te mote bolu vanuwinemo sima laudune e malagaimo sima miya. Bamoda aiyai gebogebona bi i yawasanana ba i visu munaḡa bi Maimaituwa matanemo tana kamaina. Lava vaitedi sa miya malagaimo bi ya laudune Maimaituwa ena vanuwemo.

** **1:44:** Pilisi ba puyo taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo. Tana oloto ya kamaḡati te ena sida kapa i kovi.

2

*Yesu oloto sida tunipekipeki i vaivaina i wai yawasani
(Met 9:1-8, Luk 5:17-26)*

¹ Laḡan visa a kovi mulidimo Yesu i munaḡa tava Kapeni-
ammo. Lava a vaiye te Yesu i tava munaḡa vanuwemo.

² Kamaina bi lava wapewapedi a tava ḡome bi vanuwa
nopona bi mataetina ai wanavu. Yesu Maimaituwa giuna
i giugiuwedi.

³ Bi oololoto 4 edi tau tuni pekipekina latilatina a avali
tavaite.

⁴ Tedi mote ḡemoḡemotina te maso a valageta Yesu
lisinemo, lava mataeta ai wanavu. Taunana aubaina a
saḡa vanuwa dabanemo, bi bamo Yesu i moimoitona luvalu-
vanemo bwada a koyavusi. Kamaina bi edi tau latilatina ai
dawe yovoḡe Yesu matanemo. ⁵ Yesu oololoto edi sumaḡa i
kita aubaina oloto tuni pekipekina i giuwena gado, “Natugu,
em gebogebo yà noḡonoḡoti kamaḡe.”

⁶ Ḣome waiḡake tauwailovelovena mainana a vaivaiye ba
nuwedimo ai nuwanoḡonoḡotana gado,

⁷ “Maimaituwa taunaḡa gebogebo taunoḡoti kamaḡedi
bai aubaina niga lavana mainana ya giugiu? Tana bena
Maimaituwa vaitena ḡemoḡemotidi, ee?”

⁸ Tedi mai a wai nuwanoḡonoḡota ba Yesu ma ḡemota
nopodi i sibe. Bi i giuwedina gado, “Bai aubaina nopomimo
mainana ko wai noḡota?”

⁹ Bamo giuna i tekateka oloto tuni pekipekina lisinemo, ‘Ku
moito em kebana kwa avali bi kwa nawa, ee em gebogebo e
noḡoti kamaḡe?’

¹⁰ Niganana kaka yài lovemi bi ko sibe te Tana Tau-
nana Natuna waibadana i vai te dobumo gebogebo ya
noḡotikamaḡedi.” Ḣome Yesu oloto tuni pekipekina i
giuwena gado,

¹¹ “Kwa moito em kebana kwa avali bi kwa nawa em
vanuwemo.”

¹² Lava matabudi a kitakita bi ma ḡemota i kena moito, ena
kebana i vai bi i nawa. Tedi ḡome a sove bi Maimaituwa a ka
saḡesaḡena gado, “Tama niga kauwina mote bamo mainana
ka kitakita.”

Yesu Livai i yoge

¹³ Yesu Kapeniam i gose bi i munaḡa topa diyanaḡa
i nawanawa. Bi lava kumna a tava lisinemo bi i wai
lovelovedi.

¹⁴ Tana i nawanawa te Alupias natuna Livai i kita, takis
anilaitupana vanuwinemmo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i

giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Livai i miya moito te Yesu i kaiwata.

¹⁵ Mba aubiganemo Livai ena vanuwemo, Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi bi takis taulaitupa bi gebogebo lavedi wapewapedi waitedi a kanikani.*

¹⁶ Palisi mabai waigake tauwailovelovena a kita te takis taulaitupa bi gebogebo lavedi Yesu vaitena a kanikani. Tau-nana aubaina Palisi Yesu ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina tana niga lavedi waitedi sa kanikani?”

¹⁷ Yesu i vaiyedi bi edi giu i waimunena gado, “Lava yawawayasanidi mote doketa sima goeḡoe bi lava sidesidedi doketa taudidi sa goeḡoe. Tagu e yovona mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebo lavedi aubaidi.”

Udi ena waitala

¹⁸ Laḡan ḡemota Diyon taukabulu ena tauwaikaiwatana bi kota Palisi a udiudi. Lava ḡesaudi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina Diyon taukabulu ena tauwaikaiwatana bi Palisi edi tauwaikaiwatana sa udiudi bi tam em tauwaikaiwatana geḡa?”

¹⁹ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina lawelawena ena tauliso sa udi? Tedi mote sima udi banina lawelawena yaḡolo tedi waitedi.

²⁰ Bi laḡan yaḡolo ya natonatona ena ḡaviya sa kaikamaḡe mulinemo kaka ena tauliso sa udi.”

²¹ Lava mote ḡemoḡemotina te gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo waigemotidi. Bai aubaina, galana valivaliuna male gala wadubona ya lisi wai didigi.†

²² Aiyai mote waen valivaliuna ima vai bi galele wadubonemo ima ḡini yovoḡe. Bamoda mainana ya voyiyena ba waen galelena wadubona ya nuwa golu te galele bi waen sa gebogebo. Geḡa te tana maso waen valivaliuna i vai bi galele valivaliunemo i ḡini.‡

Waiyawasi laḡanna Waitalana

²³ Waiyawasi laḡannemo Yesu bi ena tauwaikaiwatana waitedi witi daibinaḡa a nawanawa bi witi banidi a tanodi bi a kanikanidi.

* **2:15:** Mousis waigake i gilumidi bi Palisi mba waigakedi matabudi a kaikai-wata kauwedi. Bi kota Diu edi vaivai bi vaivai ḡesaudi ai tubudi bi a kaikaiwatedi. Tedi a giu te mabai niga waigakedi mote a kaikaiwatedi ba tedi lava gebogebodi.

† **2:21:** Tagu yawasana valivaliuna e natome. Bi temi emi vaivai wadubona vaitena tai ḡemotina mote ima kena kauwa. Mote aiyai gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo ḡemoti. Bamo te mai i kauwena ba sa kogakoḡana sauginemo gala valivaliuna ya goḡosi bi gala wadubona ya lisi waididigi. ‡ **2:22:** Diu edi kwagi ba ḡamoḡamo kwapidi. Laḡannemo ḡamoḡamo kwapina i wadubona ba pulopulo sa saḡa te kwagi ya suve sali.

24 Taunana aubaina Palisi Yesu a giuwena gado, “Ei! Mba tama ema waiḡake te em tauwaikaiwatana mote maso mai a voiye waiyawasi laḡannemo.”

25 Yesu giu i wai munena gado, “Temi Deivida bai i voivoiyena mote bamo ko iyeve? Sauginemo tana bi ena lava vaitedi kani a peki bi a ḡoe te maso bai a kani.

26 ✧Kamaina bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi buledi Maimaituwa vitevitena i vai bi ena lava vaitedi a kani. Niga kauwina pilisi saḡasaḡa guletina Abiyata ena waibada sauginemo i tubuḡa. Waiḡake ena luvamo mba buledina pilisi taudiḡa sa kanikani. Bi geḡa te Deivida i vai bi ena lava vaitedi a kani.”

27 Yesu giu i waikenana gado, “Waiyawasi laḡanina ba lava aubaidi. Bi waiyawasi laḡanna mote lava imai badaye.”

28 Niganana kona kita, Tana Taunana Natuna, tana waiyawasi laḡanina badana.

3

Yesu Oloto Nimana Pekipekina I Wai Yawasani

(Met 12:9-14, Luk 6:6-11)

1 Waiyawasi laḡannemo Yesu i munaḡa nawa bolu vanuwino. Bi ḡome oloto nimana pekipekina i miyamiya.

2 Bi lava ḡesaudi Yesu a wainene te sa kita, te waiyawasi laḡannemo oloto nimana pekipekina yai wai yawasani te sai wavu.

3 Yesu oloto nimana pekipekina i giuwena gado, “Ku moito kwa saḡa lava matedimo.”

4 Bi lava i wai talayedina gado, “Egu lava, eda waiyawasi laḡanna ena waiḡake bainewa ya giugiu? Lava ta sagu ee ta kita kamaḡe, tai yawasani ee ta kagebogebo?” Bi tedi a miya moimoisili.

5 Lava i kita nawedi te nopodi bagibagidi aubaina te tana nuwana i lai medimedi bi geḡa te i wainuwapoyaedi. Kamaina bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tuḡu.” Ḡome oloto nimana i tuḡutuḡu ba i yawasana.

6 Palisi mai a kitakitana, tedi pali vanuwina a gose bi a nawa Alodi ena muli lavedi lisidimo. Bi Yesu kana pota a yesi te maso ai peki.

7-8 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi mba malagaina a gose bi a nawa gelemo, Galili topana diyanemo. Bi Galili lavedi kumna a kaiwatedi. Bi bai matabuna i voivoiyena a vaiye bi lava wapewapedi Diudiyāḡa, Yelusalemḡa, Idumeya bi Diyoudan noi nevanemo, Taiya bi Sidon lavedi a tava Yesu lisinemo.

9-10 ✨Lava kumna sima dubutawi taunana aubaina te ena tauwaikawaiwatana i giuwedi te waga sa kanonoḡi. Banina tana lava i waiwai yawasanidi, aubaina mabai sidesidedi a wai bibibina te maso a taukoni bi a yawasana.

11 Ġome lava aluwa gebogebodi a sunesunegidina Yesu a kitakita te matanemo a nuwalikwa bi a galagalalana gado, “Tam, Maimaituwa natuna.”

12 Bi Yesu aluwa gebogebodi i wai ḡakedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu giugiukamaḡedi 12 i vinedi

(Met 10:14, Luk 6:12-16)

13 Yesu i nawa oya dabanemo bi tedi mabai i ḡoegōedina i yogedi bi a nato lisinemo.

14 Tedi 12 i vinedi bi i wai isedina, *giugiukamaḡedi*. Tana i giuwedina gado, “Tagu e vinemi te temi tagu vaitegu. Tagu yà giugiukamaḡemi te ko nawa ko lauguguya,

15 bi waibada ko vai te aluwa gebogebodi ko kwavidi.”

16 Niga 12 i vinevinedina isedi ba

Saimon i wai isana Pita*,

17 Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i wai isedina *Boaneges*, niga isana banina ba palele natunatuna.

18 Endulu,

Filip,

Batolomiu,

Met, isana ḡesau Livai,

Tomas,

Diyemes Alupias natuna,

Tadias,

Saimon tana ba Selot†

19 Bi Diudas Iskaliot tana taukaisolu.

Lava a giu te bena aluwa gebogebodi Yesu a sunegī

(Met 12:22-32, Luk 11:14-23,12:10)

20 Yesu i munaḡa vanuwemo bi lava kundi a tava ai ḡemotidi, taunana aubaina Yesu bi ena tauwaikawaiwatana mote ḡemoḡemotina te maso a kani.

21 Sauginemo ena vanuwa lavedi giuna a vaivaiye ba a nawa auwai dolinemo banina lava a giuna gado, “Yesu i bu'uwa.”

22 Waiḡake tauwailovelovena mabai Yelusalemḡa a tavatavana a giu te penama edi bada taumudulele‡ Yesu i sunegī te ḡailisi i vite bi aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi.

✨ 3:9-10: Mak 4:1   * 3:16: Isa Pita banina ba ḡakima.   † 3:18: Isa Selot banina lava damna mabai tedi Loum gabemanina tauwai ḡaviyena.   ‡ 3:22: Gulik baibol i giuna Belsebul. Bi Belsebul banina ba taudou edi bada.

23 Kamaina bi Yesu i yogedi bi lautaulalamo i giuwedina gado, “Seitani bainewa taunaḡa ya kwavi munaḡe?”

24 Bamo dobuna lavedi sa dailidi bi sai ḡasiḡasina ba taudiḡa sa ka gebogebodi?”

25 Bi kota vanuwa ḡemota nopona lavedi sa dailidi bi sai ḡasiḡasina ba sai dabalalidi.

26 Bamoda Seitan ena dam sa dailidi bi taudiḡa sai ḡasiḡasina kaka bamo mote sima tava.

27 Aiyai mote oloto ḡaiḡailisina ena vanuwa ima lolo, te tana dolinemo ya panipani kaka ena ḡonaḡona ya legaudi.

28 Yà giugiu kauwemi te gebo matabudi bi lava kuvalidi ba Maimaituwa ya noḡotikamaḡedi.

29 Bi bamoda aiyai Aluwa Waiyawa i kuvalina ba Maimaituwa mote ima noḡotikamaḡe. Banina tana gebo ilailala i voiye.”

30 Yesu niga mainana i giuna banina tedi a giugiuwena gado, “Tana aluwa gebogebona i suneḡi.”

*Yesu Ena Lava Otidi
(Met 12:46-50, Luk 8:19-21)*

31 Yesu tinana bi tasitasina a tava didiyaumo bi ena giu a giukamaḡe.

32 Lava kumna a miyamiya kwaikwaivivilena a giuwena gado, “Ei, tinam bi tasitasim oloolotodi bi waiwaivinidi didiyaumo sa labelabem bi a ḡoeḡoena sa kitam.”

33 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamo tinaguna bi bamo tasitasigudi?”

34 Tana lava ḡome a miyamiyana i kita nawedi bi i giuna gado, “Tagu tinagu bi tasitasigu niga taudidi sa miyamiya.

35 Tana aiyai Maimaituwa ena ḡowana ya voivoiyena ba tasigu, nuvugu bi tinagu.”

4

Taubayau Lautaulalana

1 Yesu Galili topana diyanemo wailovelove i waitubu munaḡe. Bi lava kumna a tava a dubutawi aubaina te tana waga i poupoulana dadanemo i miya saḡa. Bi lava matabudi gelemo a moito. ² Tana lautaulalamo kauwa wapewapedi i wailovelovedi bi enai lovelovemo niga mainana i giuwedina gado,

3 “Koi beyavaiya, taubayau i nawa pesi au launaḡasedimo.

4 Laḡannemo pesi i laulaunaḡasedi, ḡesaudi etamo a talaḡa bi mwanuwa a tava te a kani vaidi.

5 Bi ḡesaudi doḡa waitelitelinemo a talaḡa. Ḡome doḡa sebungemo te pesi a duga makai banina doḡa ḡaubona.

⁶ Bi laḡannemo suwala i lovo tava bi i lalalani ba pesi kalakalanapudi i lalawaipokidi, banina tedi lamlamdi mote a yovo gulata.

⁷ Bi pesi ḡesaudi gedala nopodimo a talatalaḡana, ba a duga. Bi gedala pesi i yavanidi. Taunana aubaina mote a bani.

⁸ Bi kota pesi ḡesaudi doḡa visuvisunemo a talatalaḡana ba a duga a saḡa te a vota, ḡesaudi 30, 60 bi 100.”

⁹ Yesu i giuna gado, “Temi waibeyemi te koibeyavaiya.”

Bai Aubaina Yesu Lautaulalamo i Giugiu

(Met 13:10-17, Luk 8:9-10)

¹⁰ Muliḡa Yesu taunaḡa i miyamiya bi ena tauwaikawatana 12 bi lava ḡesaudi lisinemo a tava bi ai talaye te lautaulala banina bai.

¹¹ Kamaina bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Maimaituwa ena waibadana kenakena waidavonina ba temi i vitemi. Lava tabudimo miyemiyedi tedi mwali matabudi lautaulalamo ya giuwedi,

¹² te bai Aisaiya i giugiuwena ya tubuḡa,

“Tedi sa kitakitana

bi mote sima kita banavi.

Bi kota male sa vaivaiyena,

bi mote sima sibe.

Taunana aubaina mote sima nuwavitata Maimaituwa lisinemo,

te maso edi gebogebo ya noḡotikamaḡedi!”

Doḡa Matabudi 4 Edi Titikuna

(Met 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Yesu tedi i wai talayedina gado, “Temi niga lautaulalana mote ko sibe? Lautaulala ḡesaudi ya giuwedina mba bainewa bi ko sibedi?

¹⁴ Taubayau pesi i laulau naḡasedina ba lava Maimaituwa giuna ya giugiu nawena.

¹⁵ Bi lava ḡesaudi ba maibena pesi etamo kulukuluvidi. Niga lavedi Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi Seitan ya saḡa makai nopodimo te giu ya kaikaikamaḡedi.

¹⁶ Lava ḡesaudi maibena doḡa waitelitelinemo, tedi manuwavisudi giu sa vaivaiyena

¹⁷ bi lamlamdi geḡa aubaina mote sima moimoito didina. Laḡannemo pilipili bi laukivigeboḡebo sa saḡa, Maimaituwa giuna aubaina ba tedi maḡemota sa kuluva.

¹⁸ Lava ḡesaudi maibena pesi gedala nopodimo a talatalaḡana. Tedi Bada giuna sa vaivaiyena,

¹⁹ bi kota niga dobuna ena yawasana, mai mane ḡoena bi mwali ḡesaudi noḡotidi sa tava te Maimaituwa giuna sa yavayavani. Taunana aubaina tedi mote sima votavota.

20 Lava ḡesaudi maibena pesi doḡa visuvisunemo wadiwadi. Niga lavedi ba giu sa vaiye, te nopodimo sa sako bi sa kaikaiwata. Tedi votedi ḡesaudi 30, 60 bi 100.”

21 ✧Yesu lava niga mai i giuwedina gado, “Lava piupiu i gabuna, mote bai sauginemo ima vai te gulewa dibunemo ee bena dibunemo ima sako nawe. Bi tana masagabomo ḡakima dabanemo ya sako te ya yana.

22 ✧Mwali bai kankandavonina muliḡa male ya laumaḡata. Bi mwali bai waiwai kwesina male ya lazaumasagabo.

23 Bamoda temi wai beyemi te koi beyavaiya.”

24 ✧Bi kota lava i giuwedina gado, “Bai ko vaivaiyena, kamaina te ko vaiye kauwe. Bamoda niga kauwina ko komaniyena ba Maimaituwa kauwa ḡesaudi yai lovelovemi te ko sibedi. Bi kota tana kauwa wapewapedi ya vitemi.

25 ✧Aiyai niga kauwidi ya vaivaiye kauwedina ba Maimaituwa tana lisinemo nuwauyauya yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa bi lisinemo ḡaubona ya kenakenana kaka sa kaikamaḡe.”

Maimaituwa Ena Waibada Ya Dididigana Titikunina

26 Bi Yesu i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada ena lava lisidimo titikunina ba niga mainana: Lava pesi ena daibimo i wadidi.

27 Dudubala bi suwala tana ya kenakena ee ya miyamiya bi pesi kamaina te sa dugaduga. Bi tana mote i sibe te bai ya tubutubuḡa

28 Doḡa taunaḡa pesi ya wai dugedi bi ya wai votedi. Dolinemo sa kalanapu te lugudi sa sivudi bi sa love te sa buso bi banidi nopodimo sa sivudi.

29 Laḡannemo pesi i tabutuna ba lava ya tava te biliukomo ya laukoiḡavuka. Banina vililubu ena laḡani i tava.”

30 Yesu i giu munaḡana gado, “Maimaituwa ena waibadana ena lava lisidimo ba bai ya lau koiluvae te ko sibe? Ee bai lautorialana tagu ya giuwe te ko sibe?

31 Mba maibena wasiva pouna ḡaubo otina doḡamo ko wadiwadina.

32 Muliḡa mba pesina ya duga te ya didiga mote mai pesi ḡesaudi. Bi lagalagana waiyamonina damodamodimo mwanuwa sawasawaḡa lovolovodi sa tava te sa laulau noḡi.”

33 Niga lautorialana bi lautoriala ḡesaudi vaitedi, Yesu Maimaituwa giuna lava edi luvamo i giuwedi te maso a sibe.

34 Tana giu matabudi i giugiuwedina ba lautorialamo i giugiuwedi, bamo mote giu bai i giu otiedi. Bi kota

laḡannemo ena tauwaikaiwatana taudiḡa ba tana giu bani otidi i giugiuwedi.

*Yesu yavala bi labama i giu waitaudi
(Met 8:23-27, Luk 8:22-25)*

³⁵ Mba laḡanna ḡemotina aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta nawa noi nevanemo.”

³⁶ Yesu wagamo bi ena tauwaikaiwatana tana vaitena a nawa. Bi lava kumna ḡome gelemo a gosedi. Bi tedi edi waga bi waga ḡesaudi vaitedi a nawa.

³⁷ Tedi a nawanawa te yavala didiga i tava. Bi labama wagamo i talatalaḡa te gauba waga noponemo i waidubusaḡe bi ḡotona te maso i wanavu.

³⁸ Bi Yesu waga mulinemo kunuwana dabanemo i kenakena. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Tauwailovelove tam kwai nuwaboyaeda ee geḡa? Niga ta peki!”

³⁹ Yesu i moito bi kalinana bagibaginemo yavala i giuwena gado, “Ku nuwaḡavuka.” Bi labama i giuwena gado, “Ku lautautau.” Kamaina bi yavala i nuwaḡavuka bi daumola i kena

⁴⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Temi ko wai sumaḡa ee geḡa?”

⁴¹ Tedi a naila bi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga tana aiyai? Te yavala bi labama i giuwedi te kalinana a kaiwata.”

5

*Yesu oloto aluwa gebogebodi a sunesuneḡina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Luk 8:26-39)*

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Galili topana noi nevanemo, Gelasin lavedi edi dobumo.

² Sauginemo Yesu waga dabanemo i potipoti yovo te, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneḡina, tana tauyewamo bi i velau i tava Yesu lisenemo.

³⁻⁵ Niga olotona tauyewaḡa miyamiya nawina, mote aiyai ḡemoḡemotina te ya katautau. Tana suwala bi dudubala tauyewaḡa bi dakiḡa i binabinau nawa bi sabilemo tunina i sesesedi. Bi tana laḡani matabuna kaḡena bi nimana seinimo a panipanidi bi geḡa te i katikati ḡavuḡavukidi.

⁶ Sauginemo tana Yesu manekemo i kitakita, te i velau Yesu kaḡe pakanemo bi tuwapekana i wai tupagwaliye.

⁷ Bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Yesu Maimaituwa saḡasaḡa guletina Natuna, tam bai lisigumo kwa voiye? Maimaituwa isanemo ya giugiuwem te mote kuma laukivi gebogeboegu.”

⁸ Niga mainana i giuna, banina Yesu kaikana giuwena gado, “Tam aluwa gebogebom oloto ku potiyovo kamaḡe.”

⁹ Ġome Yesu, oloto i waitalayena gado, “Tam isam bainewa?”

Te tana niga mainana i giuvitena gado, “Tagu isagu kumna tama ke wapa kauwa.”

¹⁰ Bi aluwa gebogebona yaḡolo te Yesu i waibaḡa gulate te maso mote i giukamaḡedi wali dobumo.

¹¹ Bi mba ḡome buwawa kumna dididiga a yabayaba oya neyakaunemo.

¹² Taunana aubaina penama Yesu ai baḡa gulatena gado, “Kwa giu kamaḡemai te buwawa lisidimo te nopodimo ka soḷa nawa.”

¹³ Kamaina bi Yesu aluwa gebogebodi i giuwedi te oloto a potipoti yovo kamaḡe bi buwawa nopodimo a sola nawa. Kamaina bi buwawa kumna wapana 2 tausan dabakai a velauwata a yovoyovona ba topamo a tona.

¹⁴ Bi buwawa tauḡamodi a velau a nawa malagai nopodiḡa bi malagai diyadiyanaḡa bi bai i tubutubuḡana, lava a giuwedi. Kamaina bi lava bai i tubutubuḡana au kitanemo a tava.

¹⁵ Laḡanemo lavedi Yesu lisinemo a tava, ba olotona penama kumna a sunesuneḡina a kita, i wai gala kauwa bi ena noḡota didimaninemo i miyamiya ba lavedi a naila kauwa.

¹⁶ Tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneḡina bi kota buwawa lisidimo bai i tubutubuḡana a kitakitana lava ḡesaudi a giuwedi.

¹⁷ Taunana aubaina tedi Yesu ai baḡa te edi dobu ya gose.

¹⁸ Laḡaninemo Yesu waḡamo i gelugelu tena, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneḡina Yesu i wai baḡa te vaitena maso a nawa.

¹⁹ Bi Yesu mote i wai anine bi i giuwena gado, “Kwa munaḡa em vanuwa lavedi lisidimo bi Bada bai lisimmo i voivoiyena bi ena lau kivivisuvisu tedi kwa giuwedi.”

²⁰ Kamaina bi oloto i modina i nawa malagai 10 nopodiḡa bi bai Yesu lisinemo i kaukauwena, lava i giu nawedi. Bi lava a vaivaiyena ba a sove.

*Yesu, Diyalesi natuna bi waivini ḡesau i waiyawasanidi
(Met 9:18-26, Luk 8:40-56)*

²¹ Yesu waḡaḡa i munaḡa noi nevanemo i tava. Tana topa diyanemo i miyamiya bi lava kumna a tava a dubutawi.

²² Bolu vanuwina taulabena isana Diyalesi i tava Yesu i kitakita ba Yesu kaḡe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliḡe

²³ bi nuwana tabutabunemo i wai baḡana gado, “Natugu waivinina ḡaubona i sida kauwa, ḡotona te ya peki. Aee,

kwa nato nimam dabanemo kwa sako te ya yawasana bi ya miya.”

²⁴ Kamaina bi Yesu waitena a nawa. Bi kota lava kumna dididiga tana a kaiwata bi a bibibini.

²⁵ Ġome waivini ġemota kwalabu wapana 12 kwasina i miyamiya kamakamaġena.

²⁶ Niga waivinina ena mane matabuna doketa lisidimo i waiyakali. Bena maso i yawawayasana ba sida i dididiga.

²⁷ Laġannemo waivinina Yesu giuna i vaivaiye ba tana lava kumna mododiġa Yesu mulinaġa i saġa bi ena gala isu damodamonāġa i taukoni. ²⁸ Banina tana kaikana noponemo i wai noġotana gado, “Bamoda Yesu ena galaġa yà taukonina ba yà yawasana.”

²⁹ Noi taunana te waivini ena sida kwasina i miyamiya kamakamaġena i kovi. Bi tuninemo mayana i vai te ena wainuwatoimo i yawasana.

³⁰ Yesu maġemota mayana i vai te ġailisi lisinemo i potiyovo. Bi i tauvitale lava kumna nopodimo bi i wai talayedina gado, “Aiyai i taukonigu?”

³¹ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tam kuna kita te lava kumna sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonigu?”

³² Bi tana yaġolo te i wai laulau kita te aiyai ena gala i taukoni.

³³ Waivini i noġoti munaġe te tana i taukoni. Tau-nana aubaina tana manailina bi magusuna i tava Yesu kaġe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye bi mwali matabuna i ka maġati.

³⁴ Bi Yesu waivinina i giuwena gado, “Keulo, em sumaġa i wai yawasanim. Em sida i kovi bi ma nuwaubam kwa nawa.”

³⁵ Yesu yaġolo waivini lisinemo i giugiu ba Diyaillesi ena vanuwa lavedi a tava bi a giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalaġalaġa natum kaikana i kovi.”

³⁶ Tedi mai a giugiu ba Yesu beya damodamonemo i vaiyedi bi bolu vanuwina taulabena i giuwena gado, “Nuwam ima kulukuluva kwai sumaġa ota.”

³⁷ Yesu ġome lava matabudi i wai ġakedi, kamaina Pita, Diyemes bi tasina Dyon taudiġa tana waitena a nawa.

³⁸ Tedi a nawa Diyaillesi ena vanuwemo a tavatava ba lava i kitedi a ġabaġaba bi, a leleleyakeyake bi a nusanusa.

³⁹ Yesu vanuwa noponemo i valageta bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko wai nuwapoyae bi ko ġabaġaba? Gomana mote i peki tana ya kenakena ota.”

⁴⁰ Lava Yesu ai gwaigwaiye aubaina, lava i giuwedi a potiyovo doḡamo. Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana faiona bi gomana tamana bi tinana a saḡa noke gomana lisinemo.

⁴¹ Kamaina bi Yesu gomana nimanemo i kabi bi i giuna gado, “Talita kum.” (Niga giuna banina ba keulo ya giugiuwem te kwa kenamoito.)

⁴² Ma ḡemota gomana i kenamoito bi i moito nawa. Niga gomenina ena kwalabu ba 12. Lava niga kauwina a kita te a sove gulata.

⁴³ Yesu lava i waiḡakedi te bai i tubutubuḡana mote aiyai sima giuwe. Bi i giuwedi te gomana kani sa vite ya kani.

6

Nasalet lavedi Yesu a miyatautauliye

¹ Yesu mba dobuna i gose bi i munaḡa ena malagai otinemo bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata.

² Waiyawasi laḡannemo* tana wailovelove i waitubu bolu vanuwino. Bi lava wapewapedi ḡome ena wailovelove a vaivaiyena, tedi matabudi a tatava bi ai talapilina gado, “Niga nuwauyauyana bamo i vai? Bi kota bamo ḡailisi i vai bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi?”

³ Tana ba taukamda, Meli natuna. Bi tasitasina niga Diyemes, Diyousep, Diudas bi Saimon. Bi kota nuvunuvuna niga vaiteda, ee?” Kamaina bi Yesu a daboke.

⁴ Yesu tedi i giuwedina gado, “Lava ḡesaudi ba taugiuwatana sa vivivile bi ena dam bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.”

⁵⁻⁶ Taunana aubaina lisidimo mote ani sove kauwidi i voyedi bi lava sidesidedi visa ota lisidimo nimana dabedimo i sako bi i wai yawasanidi. Bi Yesu i sove te lavedi mote ai sumaḡe.

Yesu taukaiwatana 12 i giukamaḡedi te malagaiḡa a lauguguya nawa

Yesu i nawa malagaiḡa bi lava i wailovelovedi.

⁷ Tana ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi te a nato lisinemo bi labulabuḡa i giukamaḡedi. Tedi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi sa wawaiubedi

⁸ bi kota niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai ḡidoina koma vai, diḡona taunaḡa ko vai. Ko nawanawana mote kani, mote tana, mote mane koma tagini.

⁹ Bi kaḡesuma ba ko kotedi bi kwama ḡidoi mote koma vai.”

* 6:2: Waiyawasi laḡanna ba laḡan wai-7-na ḡome Maimaituwa ena noya i wai kovi bi i waiyawasi.

10 Bi kota niga mainana i giuwedina gado, “Bamo mala-gaidimo ko tavatava bi vanuwinemo sa giuvaimina, ba vanuwidimo ko miyamiyana eete malagaina ko gose.

11 ✨Bi bamoda lava mote sima ġoemi bi mote simai beyavaiyemi, kamaina te kaġemi gobusidi ko lai kulukuluvidi bi ko gose kamaġedi. Mba ba wailove te muliġa lisidimo bai ya tubuġana, mba tedi edi wavu.”†

12 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa bi lava lisidimo a lauguguya te lava maso edi gebogeboda a kuvesidi.

13 Tedi lava nopodimo aluwa gebogebodi a kwavidi, te a lau potiyovo. Bi kota olip masinemo lava sidesidedi tunidi a kailolodi bi ai yawasanidi.

Ġalibona Alodi Yesu i noġoti bena Diyon taukabulu

14-16 ✨Yesu giuna kaikana i dididiga, taunana aubaina lava a giugiuna gado, “Diyon taukabulu male pekimo i kena moito. Taunana aubaina ġailisi bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi.”

Bi ġesaudi a giugiuna gado, “Tana Elaidiya.”

Bi kota ġesaudi a giugiuna bena kage, “Bada taugiuwatana ġemota mai wala dolinemo.”

Bi ġalibona Alodi‡ i vaiye te Yesu isana kaikana ya dididiga bi i giuna gado, “Tagu wala Diyon taukabulu gadona e koi ġavuki bi kota pekimo i kena moito munaġa.”

17-20 Alodi wala tauwaiġaviya i giukamaġedi te Diyon a kaididi bi a lau seini te biliwelokomo a sako nawe. Alodi tinanatuna Filip mwanena isana Elodias wala i kwaya. Taunana aubaina Diyon, Alodi niga mainana i giugiuwena gado, “Mote i visu te tinanatum mwanena kuna kwaya.”

Taunana aubaina, Elodias nuwana i medi Diyon taukabulu lisinemo bi i ġoegoe te maso i wai peki. Bi mote i ġemoġemotina te maso mainana i voiye banina Alodi tana Diyon i naile bi i labelabe kauwe. Bi i sibe te Diyon tana lava waiyawa bi didimanina. Laġan wapawapa Diyon tana Alodi ena kauwa aubaina i giugiu matai bi Alodi i nuwanuwalaġalaġa te Diyon ena giu mote i noġonoġoti watawata. Bi Alodi yaġolo te Diyon ena giu vaiyena i ġoegoe.

21 Kamaina bi Alodi ena tubuġa laġanna soina i voiye. Bi gabegabemani babadidi, ġaviya babadidi bi kota Galili babadidi i giuwedi te a tava ena soimo. Ġome Elodias gavogavo i vai te ena nuwa kilikili ya laukamaġe.

✨ **6:11:** Giu 13:51 † **6:11:** Diu lavedi Eteni dobudiga sa vaġavaġai bi munaġa aubaina ba kaġedi gobosidi sa lai kulukuluvidi kaka bi sa sola nawa edi malagaimo, mba laġannemo tedi a visu. Yesu ena tauwaikaiwatana mai sa voyyena ba lava sa noġoti munaġedi te tedi mote a visu mai Diu. ✨ **6:14-16:** Met 16:14, Mak 8:28 ‡ **6:14-16:** *Ġalibona Alodi* Alodi Entipas, Galili Tauwaibadayena

22 Ġome Elodias natuna guguinina i saġa bi i bigabiga te ġalibona Alodi ena soi taulisoena nuwedi i laukwasili. Kamaina bi ġalibona Alodi gomana i giuwena gado, “Bai kwai baġaena ba ġemoġemotina yà vitem.”

23 Alodi niga mainana gomana lisinemo i giuwapa, “Bai lisigumo kwai baġaena ba yà vitem bamo te egu waiguyau kwa ġoena ba nevana yà vitem.”

24 Gomana ġome i potiyovo i nawa tinana i giuwena gado, “Bai yaibaġae?”

Bi tinana gomana i giuwena gado, “Tagu egu ġowana Diyon taुकabulu kununa.”

25 Gomana ġome maġemota i velau i munaġa ġalibona Alodi lisinemo bi niga mainana i waibaġa, “Yà ġoegoena noi taunana Diyon taुकabulu kununa aboma noponemo.”

26 Niga giuna ġalibona i voiye te i wai nuwaboya kauwa. Bi tana mote ġemoġemotina te gomana ena giu ya giuvitale. Banina tana kaikana i giuwapa ena tauliso matedimo.

27 Kamaina bi ġalibona ena tauwaiġaviya maġemota i giukamaġe te Diyon gadona ya koġavuki bi ya vai natome. Tauwaiġaviya i nawa biliwelokomo Diyon gadona i koġavuki bi

28 abomemo i sako te i vai natome ġalibona i vite. Bi ġalibona i vai te gomana i vite bi gomana i vai nawe te tinana i vite.

29 Laġannemo Diyon taुकaiwatana a vaiye te Diyon i peki, tedi a tava te taubeuna a vai nawe te tauyewamo a sako.

*Yesu lava 5 tausan i waikanidi
(Met 14:13-21, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)*

30 Yesu giugiukamaġedi i giukamaġedi bi a nawanawana a tava munaġa te a wailovelovena bi lava a wai yawasanidina Yesu a tainuwatau.

31 Lava ġome a natonato bi a nawanawa aubaina te tedi mote ġemoġemotina te maso a miya bi a kani. Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi taumiġa ko nato ta nawa dobu ġuyuwinemmo bi ko sula waiyawasi.”

32 Kamaina bi tedi taudiġa wagamo a gelu bi a nawa dobu ġuyuwinemmo.

33 Lava ġome tedi a kitekitedi ba a sibe otiyedi. Kamaina bi malagai matabudi nopodimo lava a lau potiyovo bi geleġa a vamakamakai te a gei tava.

34 Laġannemo Yesu wagaġa balabalamo i sunasuna saġa ba lava kumna i kitedi bi i lau nuwatoiyedi. Banina tedi maibena sipu bi taulabedi geġa. Kamaina bi giu visuvisuna wai lovedi i waitubu.

³⁵ Aubigamo ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi niga mainana a giuwe, “Niga ba dobu ġuyuwina bi mateya te ya dudubala.

³⁶ Lava kwa giu kamaġedi sa nawa malagaiġa bi malagai diyedyediġa te kani sa kune bi sa kani.”

³⁷ Bi Yesu niga mai i giuvitedi, “Temi kani ko vitedi te sa kani.” Bi tedi tana a giuwena gado, “Tam kwa ġoġoġona tama ka nawa te mane 200 denali luvana buledi ka gimala bi kai kanidi ee?”[§]

³⁸ Bi Yesu i wai talayedi, “Buledi visa lisimimo? Ko nawa ko kita.” Ena tauwaikaiwatana a nawa te a kita bi a giuna gado, “Buledi 5 bi iyana labu.”

³⁹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te lava a laidubudubudi ġawaġawa gidegidevidi dabedimo te a miya.

⁴⁰ Kamaina bi lava edi dubuġa a miya lelesidi ġesaudi 100 bi ġesaudi 50.

⁴¹ Kamaina bi Yesu buledi 5 bi iyana labu i tanodi te i wai kita saġa malamo, Maimaituwa i wai ebone bi buledi i kividi. Tana i kivi kovidi te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiye bi lava a vitedi. Bi kota iyana waitedi i lisidi bi a soiye edi dubuġa.

⁴² Lava matabudi a kani te a kani nonoġa.

⁴³ Bi ena tauwaikaiwatana lava buledi bi iyana a kanikani sivudina a laitupa bi po'a 12 ai wanavudi.

⁴⁴ Ololoto taukani wapedi ba 5 tausan.

*Yesu topa dabanaiġa i nawa taukaiwatana lisidimo
(Met 14:22-33, Dyn 6:15-21)*

⁴⁵ Yesu maġemota taukaiwatana i giuvavasaiġedi te wagamo sa gelu bi sa dolidoli Betsaidamo, noi nevanemo bi kota lava kumna i giukamaġedi.

⁴⁶ Tana lava i wai ebonedi a nawanawa mulidimo tana i nawa oyamo laupali aubaina.

⁴⁷ Tautaugudu balana bi waga topa modonemo taunaġa i poupoule i kita nawe. Bi gelemo taunaġa i moimoito.

⁴⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i kitedi te waga a ġiuġiu bi a kabikabiye banina yavala i suvesuvedidi bi labama i talatalaġa. Kamaina bi laġan sakosako balana Yesu topa dabanaiġa i nawanawa lisidimo bi ġotona te maso i vawaitaulidi.

⁴⁹ Bi tedi a kitakita ba ai noġota bena alualuwa. Taunana aubaina tedi a naila gulata

⁵⁰ bi a kabi binabinau. Ma ġemota Yesu tedi lisidimo i giuna gado, “Nuwemi ya lautou. Tagu, mote koma naila.”

[§] 6:37: Denali ba mane isana, denali ġemota ba taubagibagi edi mai'ia suwala ġemota luvana.

51-52 Kamaina bi Yesu waga dabanemo i moito saḡa li-sidimo bi yavala i lautautau. Ena tauwaikaiwatana mainana a kitakitana ba edi sove i kovi. Banina Yesu buledi i kivikivina banina yaḡolo mote a sibe, aubaina te edi noḡota mote a didimana.

*Yesu lava wapewapedi Ganasaletimo i waiyawasanidi
(Met 14:34-36)*

53 Laḡannemo Yesu taukaiwatana waitedi noi nevanemo a tava Ganasaletimo bi edi waga ai moito bi a pani kamaḡe.

54 Noi taunana wagamo a potipoti yovo ba lava Yesu a kita ḡone.

55 Kamaina bi tedi a nawa mba dobuna bi diadiana lavedi a giuwedi. Bi lava sidesidedi latilatimo ai kenedi bi a avala tava. Bi Yesu i nawanawana matanemo a wai kenedi.

56 Yesu i nawanawana malagaidiḡa bi malagai diyadiyanaḡa lava edi lava sidesidedi a natomedi bi ani waiḡemota gabudiḡa a wai kenedi. Bi Yesu ai baḡa vavasaḡe te maso ena gala isu damodamonaḡa a taukoni bi a yawasana. Tedi mabai tana ena gala a tautaukonina ba matabudi a yawasana.

7

Maimaituwa ena waiḡake iteitedi edi vaivai i saḡa kamaḡe

1-4 Palisi bi Diu iteitedi edi vaivai a voyedi bi a wai laudamedina taudidi a kaikaiwata kauwedi. Mba vaivaidi ba niga mainana: Tedi mote sima kani te dolinemo nimesi sa gei koḡedi kaka sa kani. Gemoḡemotina kota mainana waikunekunemo bi a tava munaḡana ba mote sima kani te nimesi sa koḡa kauwedi kaka sa kani. Bi kota vaivai wapewapedi ḡesaudi iteitedi lisidiḡa a yovoyovona waitedi a kaikaiwatedi, maibena ledu, gulewa bi aboma koḡedi. Niga mainana sa voyedi te bena Maimaituwa matanemo tedi kamaina. Kamaina bi Palisi bi waiḡake tauwailovelovena Yelusalemḡa a tava Yesu lisinemo. Bi ḡome Yesu ena tauwaikaiwatana ḡesaudi a kitedi te mote nimesi a koḡedi bi a kanikani.

5 Taunana aubaina tedi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina taukaiwatam mote sima lau nimakoḡa bi sa kanikani. Tama itaitamai edi vaivaimo ba lava nimesi sa gei koḡedi kaka sa kanikani.”

6 Bi tana edi giu i waimunena gado, “Temi lava matedimo ko voyemi te bena giu kauwa bi geḡa te nopomi kavekavedi. Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina niga mainana i giu watemi,

‘Niga lavedi mududiḡa sa giugiu te sa vivivilegu
bi nopodi ba mote lisigumo.

⁷ Tedi taudiḡa edi vaivai sa wai lovelovedi

bi sa giugiu te bena Maimaituwa ena waiḡake.

Taunana aubaina sa laulauduneyeguna bi banidi geḡa.’”

⁸ Yesu i giuwedina gado, “Temi Maimaituwa ena waiḡake ko sakosako liye bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi.”

⁹ Bi kota i giuwedina gado, “Temi konai noḡota bena ko voivoiye kauwe, Maimaituwa ena waiḡake mulimimo kona sako liye bi iteitemi edi vaivai a wai lovelovemina ko kaikaiwata kauwedi.

¹⁰ ☆ Mousis i giuwedina gado, *Tamam bi tinam kwa viviledi, bi aiyai tamana bi tinana i kuvalidi ba sa laipeki.*

¹¹ Bi temi ko giugiuna bamoda lava lisinemo bai mwalina ya kenakena tamana bi tinana maso i vitedi bi geḡa te i giuwedina gado, niga Maimaituwa aubaina e sako temi mote yàma vitemi.

¹² Temi emi wailovelove oloto konai love wapa te tamana bi tinana mote ima sagusagudi.

¹³ Niga mainana wailovelovedi kowai dama lava ḡesaudi lisidimo bi Maimaituwa giuna ko kaka neḡaneḡa. Bi mote niga kauwina taunaḡa bi kota kauwa wapawapa vaitedi ko voivoiyedi.”

*Lava Nuwapouna
(Met 15:10-20)*

¹⁴ Yesu lava kumna i yogedi a tava munaḡa lisinemo bi i giuwedina gado, “Matabumi koi beyavaiyegu bi giu banidi kosibedi.

¹⁵⁻¹⁶ Mwali bai lava gayanemo ya wai daululuna, mote ima ka milamila bi bai noponemo ya saḡa te gayanemo ya potipotiyovona taunana ya kaka milamila.”*

¹⁷ Sauginemo tana lava kumna i gosedi bi i nawa vanuwemo bi ena tauwaikaiwatana ai talaye te lautaulala banina bai.

¹⁸⁻¹⁹ Bi i giuwedina gado, “Temi yaḡolo ko wai nuwanaina, mote ko sibe? Temi kona sibe e geḡa te kani bai lava i kanina ba ya yovona bwaganemo te ya potiyovo munaḡa bi mote kaka nopona imai mila.” Yesu niga mainana i giuna ba i ka maḡati te kani matabudi ba visuvisudi Maimaituwa matanemo.

²⁰ Bi kota i giu, “Mwali bai lava noponemo ya potipotiyovona mba taunana yawai mila.

☆ **7:10:** Pot 20:12, Pot 21:17   * **7:15-16:** Gilugilumidi wadubodi ḡesaudimo lova 16 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: “Aiyai bi wai beyam te kwai beyavaiya.”

21 Lava nuwapounemo noḡota gebogebodi mai elawa, waimwanemwanena yabayababa, danene, waipeki bi waimatawapa.

22 Kanitoku, lau laukivigebo, waikaikaiyovu, unula, kuvali, nuwasagaḡa bi kauwa yabayababa.

23 Niga kauwidi matabudi lava nopodimo sa tubu-tubuḡana, taudidi lava sa kaka milamila.”

*Wali dobu waivinina Yesu i waisumaḡe
(Met 15:21-28)*

24 Yesu mba malagaina i gose bi i nawa Taiya malagainemo Fonisia noponemo. Bi vanuwemo i miya moimoisili, mote i ḡoe te lava sa sibe. Bi mote ḡemoḡemotina te maso i kandavona.

25-26 Sailiya noponemo dobu Fonisia waivinina bi natuna aluwa gebogebona i sunesuneḡina, i vaiye te Yesu ḡome. Kamaina bi i tava Yesu lisinemo bi kaḡe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi i waibaḡa vavasagaḡe te aluwa gebogebona natuna i sunesuneḡina maso i kwavi.

27 Waivinina ba eteni bi Yesu i giuwena gado, “Mote i visu te libilibi kediya ya vai bi ya pwalaḡe daḡasi matedimo, libilibi sa gei kani te sa launonoḡa.”†

28 Waivini Yesu ena giu i wai munena gado, “Bada bai kuna giuwena ba giu kauwa, bi geḡa te daḡadaḡasi kani puselidi benamo sa lavulavusana sa kanikanidi.”

29 Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Mainana kuna giu aubaina, kwa nawa bi natum kaikana penama i gose.”

30 Kamaina bi i munaḡa vanuwemo, penama i potiyovo bi gomana i kita i kenakena.

Yesu oloto papapina i wai yawasani

31 Yesu Taiya i gose bi Sidon noponaḡa i nawa te Galili nisanemo bi Taun 10‡ nopodiḡa i nawa.

32 Bi ḡome lava editau papapina ai doli tavaite Yesu lisinemo bi ai baḡa vavasagaḡe te nimana maso papapa dabanemo i sako.

33 Yesu oloto i wai doli bi lava a gosedi bi a nawa tabudimo, Yesu nimana i tuḡudi bi oloto beyana i sikwedi bi nimagalana i gelolo bi oloto menana i taukoni.

34 Kota Yesu i wai kita saḡa malamo bi yawasina i bunanai kamaḡe bi oloto i giuwena gado, “Ephphatha banina ba ku nuwakamaḡa.”

35 Maḡemota oloto beyana bi menana a nuwakamaḡa bi i wai beyavaiya bi i gagali ota.

† 7:27: Niga ḡome libilibi ba Diu lavedi bi daḡadaḡasi ba Eteni lavedi. ‡ 7:31: Dekapolis ba malagai 10.

³⁶ Yesu i waiḡakedi te mote aiyai sima giuwe bi geḡa te kauwina a giugiu nawe.

³⁷ Sauginemo lava kauwina giuna a vaivaiye te a tagugu bi a sove. Bi a giu te bai matabuna i kauwena ba visuvisunaḡa, papapa i wai beyavaiya bi i giu.

8

*Yesu lava 4 tausan i wai kani bagibagidi
(Met 15:32-39)*

¹ Sauga ḡemota lava wapewapedi ai ḡemoti munaḡedi. Lava kediya geḡa aubaina te Yesu taukaiwatana i yogedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado,

² “Niga lavedi vaitedi ke miya te laḡan faiona a kovi, bi kani geḡa aubaina te e launuwatoyedi.

³ Bamoda ma kani pekidi yà giukamaḡedi bi sa nawa edi vanuwemo, mba etamo sa laugulibubu. Bi kota ḡesaudi manekaḡa a tava.”

⁴ Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Niga mutuyua bamo kani ta vai bi tai kanidi?”

⁵ Bi Yesu i wai talayedina gado, “Temi lisimimo buledi visa sa kenakena?”

Bi tedi a giuwena gado, “Wapedi 7.”

⁶ Kamaina bi Yesu lava kumdi i giuwedi doḡamo a miya. Tana buledi 7 i tanodi bi Maimaituwa i wai ebone bi i kividi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, te a soiyedi.

⁷ Bi iyana visa keikeilikidi vaitedi a natomedi Yesu lisinemo bi tana Maimaituwa i wai ebone bi ena tauwaikaiwatana i giuwedi te a soiyedi.

⁸ Lava a kani te a kani nonoḡa. Bi ena tauwaikaiwatana kani pusepuselidi a laitupa bi po'a 7 ai wanavudi.

⁹ Olooloto wapedi ba 4 tausan mainana bi i giukamaḡedi te a nawa.

¹⁰ Bi kota tana ena tauwaikaiwatana vaitedi wagamo a gelu bi a nawa Damanutamo.

*Palisi mataila ai baḡae
(Met 15:39–16:4)*

¹¹ ✧Gome Palisi ḡesaudi Yesu laulubuna ḡaḡaluna a tava bi ai tala vitavitale te Maimaituwa ena mataila maso i wai loyedi.

¹² ✧Yesu yawasina i bunanai kamaḡe bi i giuna gado, “Temi niga kimtina bai aubaina ko ḡoeḡoe te mataila ko kita? Yà giugiu kauwemi te mote mataila yàma voiye koma kita.”

¹³ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Palisi a gosedi te wagamo a gelu bi a nawa noi nevanemo.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi bi Alodi edi wailovelove kaikaiyovudi sa kita kauwedi

14 Ena tauwaikaiwatana nuwedi i kauleya te mote buledi a tano. Bi ġemota ota wagamo ai gelu.

15 Yesu i giuvavasagedina gado, “Palisi bi Alodi edi mu'aa koi kita kauwe.”*

16 Tedi taudiġa ai talapilina gado, “Tada mote buledi ta vai aubaina te mai i giu.”

17 Yesu edi noġota i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko giugiu te mote buledi ko vai? Temi mote ko kita, ee mote ko sibe? Temi yaġolo ko wai nuwanaina?”

18 ☆Temi waimatemi bi mote komai kita kauwa? Waibeyemi bi mote komai beyavaiya kauwa? Mote ko noġoti?

19 Tagu buledi 5 e kividi bi lava 5 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 12.”

20 “Bi tagu buledi 7 e kividi bi lava 4 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 7.”

21 Bi i giuwedina gado, “Temi yaġolo mote ko sibe?”

Yesu Betsaidamo oloto matapotapotana i wai yawasani

22 Tedi Betsaida malagainemo a tava bi ġome lava edi tau matapotapotana ai doli tavaite bi Yesu ai baġa vavasage te maso matana i taukoni.

23 Bi tana oloto nimanemo i kaididi bi i wai doli te malagai a potiyovo kamaġe. Ġome Yesu oloto matana i gelolo bi nimana matanemo i sako bi i wai talayena gado, “Bai kwa kitakita ee geġa?”

24 Tana matana i taulaġeti bi i giuna gado, “Tagu lava e kitedi sa nawanawa kitedi mai kai.”

25 Yesu nimana i sako munaġe oloto matanemo. Maġemota oloto matana i yana i visuvisu bi i wai kita kauwa.

26 Yesu oloto i giuwena gado, “Kwa nawa em vanuwemo, mote kuma nawa malagaimo.”

Pita Yesu i kamaġati

(Met 16:13-16, Luk 9:18-20)

27 Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nawa Seseliya Filipai malagaidi diyediġa. Tedi a nawanawa etamo bi Yesu i wai talayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

* **8:15:** Diu edi noġotemo mu'aa ba lautaulala. Maibena palawa ya voiye te ya lusa. Mai wailovelove kaikaiyovudi bi gebogebo lava nopodimo sa didiga. Niga ġome ba Yesu mu'aa i lauluvaena ba Palisi bi Alodi edi miyamiya i giuwata.

☆ **8:18:** Mak 4:12

28 ✨Tedi a giuna gado, “Lava ḡesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ḡesaudi Elaidiya bi ḡesaudi taugiuwatana ḡemota.”

29 Bi i wai tala munaḡedina gado, “Temi bainewa ko noḡonogoti, te tagu aiyai?”

Bi Pita i giuna gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine!”

30 Yesu i giu vavasagēdi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu ena peki bi ena kenamoito i giuwata

(Met 16:21-23, Luk 9:21)

31 Tana wai lovelovedi i waitubu bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna male kauwa wapewapedi yai nuwa-toiyedi bi babada nananaka, pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena sa miya tautaulie bi tana male sai peki bi laḡan wai faioninemo ya kenamoito munaḡa.”

32 Yesu mba kauwidi i giu kaukauwedi, taunana aubaina Pita i wai doli nawe tabudimo bi i kaipasini.

33 Yesu i tauvitale bi ena tauwaikaiwatana i kitedi bi Pita lisinemo i kaipasina, “Seitani! Ku taulia muligumo. Mba noḡotidi mote Maimaituwa lisinaḡa sima yovoyovo bi lava edi noḡota mainana.”

Yesu kaiwatana banina

(Met 16:24-28, Luk 9:23-27)

34 ✨Yesu lava kumna bi ena tauwaikaiwatana i yogedi a nato lisinemo bi i giuwedina gado, “Bamoda aiyai muliguḡa ya natona ba ena ḡowana matabudi sa kena bi ena kolosi ya kailageti bi ya kaiwatagu.”†

35 ✨Lava aiyai bi ena yawasana i nuwamunaḡena ba muliḡa ya kulayakasi. Bi aiyai ena yawasana ya nuwaka-maḡena tagu aubaigu bi giu visuvisuna aubaina ba muliḡa ya vai munaḡe.

36 Bamoda lava niga dobuna ena ḡowana matabuna i vai kovi bi ena yawasana i ka gebogēbo, mba kauwidi damodimo bai visuna ya tubuḡa?

37 Bi kota bai mwalina ya vite bi ena yawasana ya vai munaḡe? Geḡa geḡa ota.

38 Lava niganana laḡannemo sa miyamiyana ba Maimaituwa giuna sa laulau kasaḡaiḡaiye bi gebo sa voivoiyena ba tedi mai lava wai matawapedi. Bi bamo te aiyai kwai tunimayaḡegu bi giugu wailovelovena

✨ **8:28:** Mak 6:14,15 ✨ **8:34:** Met 10:38 † **8:34:** Niga giuna kolosi kailagetina ba lautaulala. Mba giuna banina ba Yesu taukaiwatana laukivigebogēbo bi wainuatoi nopodiḡa sa nawana banina Yesu sa kaikaiwata. Tana mote ima giugiu te taukaiwatana sa pekina mai tana kolosimo i pekipekina. ✨ **8:35:** Met 10:39

kwai tunimayaḡena ba Tana Taunana Natuna Tamana namalinemo ena aneya waiyawa vaitedi ena nato munaḡemo yai tunimayaḡe.

9

¹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, matabumi niganana ko miyamiyana mote koma peki kamaina eete Maimaituwa ena waibada ḡailisi vaitena ya natonatona ko kita.”

*Yesu kitana i nuwavitata
(Met 17:1-13, Luk 9:28-36)*

² Laḡan 6 mulidimo Yesu Pita, Diyemes bi Diyon i wai dolidi te a saḡa a nawa oya lofalofana dabanemo, ḡome tedi taudiḡa. Bi a wai kita ba Yesu kitana i nuwavitata.

³ Te ena gala potipotina bi waimatakanikanina, mote aiyai dobumo gala ima koḡa bi mainana kitana ima tubuḡa.

⁴ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana faiona a kita te Mosis bi Elaidiya a laumaḡata bi Yesu vaitena a wai giugiu.

⁵ Pita Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove i visu te tama niga ḡome. Tama kape faiona ka voyiyedi, ḡemota tam, ḡemota Mosis bi ḡemota Elaidiya.”

⁶ Tedi a tava bi a naila gulata bi Pita mote bai i sibe taunana aubaina i giu yabayababa.

⁷ ✧ Kamaina bi giyou i laumaḡata bi i suma tawedi bi kalina dididigina giyouḡa i yovona gado, “Niga taunana tagu Natugu, nuwagu taulaukwasilina. Koi beyavaiye kauwe!”

⁸ Noi taunana a tautauvitaledi te mote aiyai a kita bi Yesu taunaḡa i moimoito.

⁹ Sauginemo oyamo a miyamiya kuluva ba Yesu i giu vavasaḡedi te bai i tubutubuḡana mote aiyai ḡesau sima giuwe, eete Tana Taunana Natuna pekimo ya kena moito.

¹⁰ Tedi ena giu a kaiwata bi taudiḡa niga kauwina a wai giugiuwe te pekimo kenamoito banina bai.

¹¹ ✧ Bi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina waiḡake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?”*

¹² Yesu i giuna gado, “Mba giu kauwa, Elaidiya kaka ya gei tava bi bai matabuna ya kadidimani. Bi kota bai aubaina gilugilumina wadubonemo i giu te Tana Taunana Natuna kaka sa daboke bi yai nuwatoi gulata.

✧ 9:7: Met 3:17, Mak 1:11 ✧ 9:11: Met 11:14 * 9:11: Diu edi waisumaḡa te Elaidiya maso i gei tava dobumo, kaka muliḡa Maimaituwa ena vinevine maso i tava (Mal 3:1, 4:5-6 ko kita). Tedi mote a sibe te Elaidiya ya tava dobumo ba yai nuwatoi.

13 Yà giugiuwemi te Elaidiya kaikana i tava bi lava edi ḡowana lisinemo a noḡonoḡotina a voiye, maibena gilugilumina wadubonemo i giugiu watana mainana.”†

*Yesu aluwa gebogebona gomana noponemo i kwavi vai
(Met 17:14-21, Luk 9:37-43a)*

14 Yesu bi ena tauwaikaiwatana faiona oyamo bi a yovo munaḡa tauwaikaiwatana ḡesaudi lisidimo. Bi a kita te lava kumna tedi a dubutawidi bi waiḡake tauwailovelovena vaitedi a waikagiu.

15 Sauginemo lava Yesu a kitakita ba a tagugu bi a velau waiyebone aubaina.

16 Tana ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bai kona waikagiuwe?”

17 Lava kumna nopodimo oloto i giuna gado, “Tauwailovelove, natugu e natomena lisimmo, tana aluwa gebogebona i sunegi bi i voiye te mote ima giugiu.

18 Sauginemo aluwa gebogebona gomana i sulusuluvai ba ya pwalapwalaḡena doḡamo. Bi mwakana ya sana waikikokikodi bi kasapula gayanaḡa sa yovoyovo bi tunina sa badobado. Taunana aubaina te em tauwaikaiwatana e giuwedi te aluwa gebogebona maso a kwavi vai bi geḡa mote a voiye.”

19 Yesu i giuwedina gado, “Ei, temi mote koma wai sumaḡa! Vaitemi te alamiya! Yaḡolo te emi vita yà ava'avali? Gomenina ko natome lisigumo.”

20 Tedi gomana a nawe Yesu lisinemo. Noi taunana aluwa gebogebona Yesu i kitakita ba gomana i katititi te i kuluva doḡamo i talaḡa bi i wai kuikuileva bi kasapulana gayanaḡa a yovoyovo.

21 Yesu gomana tamana i waitalayena gado, “Niga ena sidana i vaina bainewa lofana?”

Bi tana i giuna gado, “Wala ma ḡaubonemo te niganana.

22 Bi laḡan wapawapa aluwa gebogebona gomana kaimo bi gaubemo i pwalage nawe te maso i wai peki. Bamo te tam ḡemoḡemotim, te kwa launuwatoiyemai bi kwa sagumai.”

23 Yesu i giuwena gado, “Bamo te tam ḡemoḡemotim? Aiyai ya waisumaḡana ba Maimaituwa ḡemoḡemotina bai matabuna tana aubaina ya voyedi.”

24 Noi taunana te gomana tamana i kaiḡabalana gado, “Aee, yà waisumaḡa bi egu sumaḡa mote i didiga. Kwa sagugu te egu sumaḡa ya didiga!”

25 Yesu i kita te lava kumna a tavatava taunana aubaina Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Tam beyapotapota

† 9:13: Yesu niga ḡome Elaidiya i giuwena ba Diyon taukabulu i giugiuwata (Met 11:13-14, 17:10-13 ko kita).

bi gungum aluwina yà kwavikwavim te noi taunana gomana kwa gose kamaḡe, mote kuma saḡa munaḡa gomana noponemo!”

²⁶ Aluwa gebogebona gomana i ka binabinau bi i katititi bi i potiyovo kamaḡe. Bi gomana kitana mai lava pekipekina bi lava wapewapedi ḡome a giuna gado, “Gomana i peki.”

²⁷ Bi Yesu gomana nimanemo i kabi, bi i solu waimoito.

²⁸ Muliḡa Yesu i nawa vanuwa noponemo bi ḡome tedi taudiḡa bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina te tama mote aluwa gebogebona ke kwavi vai?”

²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Niga mai aluwina ba pali taunaḡa kaka ya kwavi vai, mote bai ḡesauna.”

Yesu ena peki i giuwata munaḡe

(Met 17:22-23, Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba modomodona a ḡose bi Galili noponaḡa a nawa. Yesu mote i ḡoe te aiyai ḡesau ya sibe te tana ḡome,

³¹ banina tana ena tauwaikaiwatana i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka sa kaisoluḡe, lava nimedimo sa sako bi sai peki. Bi laḡan wai faioninemo ya kenamoito.”

³² Tana mba mainana giuna i vatovatona ba tedi banina mote a sibe. Bi a naila aubaina te mote ai talaye.

Yesu ena tauwaikaiwatana a waikagiu te aiyai i saḡa gulata

(Met 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Kapeniammo a tava. Bi a valageta vanuwemo bi i waitalayedina gado, “Temi etamo bai konai kagiuwe?”

³⁴ Tedi a miya moimoisili bi mote bai a giuwe banina tedi etamo taudiḡa a waikagiu te aiyai i saḡa gulata.

³⁵ Tana i miyatulu bi ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a nato ai ḡemotidi bi i giuwedina gado, “Aiyai bi doli i ḡoena ba ya sakoyovoḡe munaḡe bi lava matabudi aubaidi yai taupaula.”

³⁶ Yesu gomana i natome mododimo i wai moito bi i giuwedina gado,

³⁷ ✨“Aiyai isagumo bi gomana ḡaubona i giuvai maibena niga gomenina ba tagu ya giugiuvaigu. Bi kota aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba tana mote tagu tauguḡa ima giugiuvaigu bi taugiukamaḡegu vaitena ya giugiuvai.”

Aiyai mote imai ḡaviyeda ba tana eda tau

(Luk 9:49-50)

38 Diyon Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, tama oloto ġemota ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwavi-vaiddi. Tana mote tada nopodemo, taunana aubaina kei ġake te mote ima voiye munaġe.”

39 Yesu i giuwedina gado, “Mote komai ġake, lava aiyai isagumo anisove kauwidi ya voivoiyedina ba muliġa mote isagu ima kagebogebo.

40 ✨Lava aiyai bi mote imai ġaviyeda ba lavana eda tau.

41 ✨Yà giugiu kauwemi te lava aiyai gauba i yaai bi i vitemina banina temi tagu taukaiwatagu ba ena maii'a kaka ya vai.”

Laukaġesolumo gebogebo ya tubutubuġa
(Met 18:6-9, Luk 17:1-2)

42 “Bamo te niga libilibidi mododimo gomana ġaubona ġemota i waisumaġegu bi aiyai i voiye wapa bi gebomo i kuluvana ba i visu te lavana gadonemo ġakima dididiga sa duli bi nisamo sa pwalaġe nawe.

43-44 Bamo te nimam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koiġavuki. I visu te nimam ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka nimam labu bi kwa nawana iyoyoġamo, ġome kai kalakalatina bamo mote ena ani kalapeki.‡

45-46 Bamo te kaġem i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koi ġavuki. I visu te kaġem ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka kaġem labu sa voyiem te kwa nawana iyoyoġamo.

47 Bamo te matam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa ġivoi kamaġe. I visu te matam ġemota bi Maimaituwa ena waibadamo kwa saġa. Kaka matam labu sa voyiem te kwa nawana iyoyoġamo.

48 Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki.

49 “Taukaiwatagu matabudi kaka pilipili sa banavidi bi pilipilidi mayavaiddi mai kai poyana, mba etanemo kaka sa ġailisi.

50 “Soliti ba mwali visuvivisuna bi bamo te dinina i kovina ba bainewa ko voiye bi ya dini munaġa? Temi ko wai kagiuna didiga aubaina, mba temi mai soliti dinimi i kovi. Temi emi yawasanamo maso maibena kani solisolitina dinina. Temi maso mainana nuwavisumo emi lava vaitedi kona miya.”

✨ 9:40: Met 12:30 ✨ 9:41: Met 10:42 ‡ 9:43-44: Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lova 44 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: “Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki. Bi lova 48.”

10

Waigose ena titikuna

1 Yesu mba dobuna i gōse bi i nawa Diudiya bi Dioudan gaubina i damaniye noi nevanemo. Bi gōme lava kumna a tava munaḡa bi i wai lovelovedi, maibena sauga matabuna i voivoiyena mainana.

2 Palisi ḡesaudi Yesu wai laulubuna a ḡoe aubaina te a nato lisinemo bi ai talayena gado, “Eda waiḡake i waianine ee geḡa, te oloto mwanena ya gose?”

3 Bi Yesu waitalamo i giuwedina gado, “Mousis waiḡake i vitevitemina bainewa i giu?”

4 *Tedi a giuwena gado, “Mousis ena waiḡake i waianina te oloto waiḡose pepana ya gilumi mwanena ya vite kaka ya giukamaḡe te ya nawa.”

5 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Banina temi nopomi a ḡaiḡai taunana aubaimi Mousis mba waiḡakena aubaina i gilumi.

6 *Bi ko noḡoti, Maimaituwa wala pakanemo dobu i voivoiye sauginemo, tana lava i voiye di, oloto bi waivini.

7 *Taunana aubaina oloto tamana bi tinana ya gosedi bi mwanena vaitena sa miya ḡemota,

8 bi tedi labuidi tubuḡa ḡemota sa tubuḡa. Niganana tedi mote labu bi ḡemota.

9 Taunana aubaina Maimaituwa tedi i wai ḡemotidina mote lava i mai dabalalidi.”

10 Muliḡa a munaḡa vanuwemo bi Yesu ena tauwaikawaiwatana niḡa giuna aubaina ai talaye.

11 *Kamaina bi tana i giuwedina gado, “Bamoda oloto waivini i gose bi waivini ḡesau i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa.

12 Kota mainana, waivini ena oloto i gose bi oloto ḡesau i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi

13 Lava ḡesaudi libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te tana maso nimana dabedimo i sivudi bi geḡa te ena tauwaikawaiwatana lava ai ḡakedi.

14 Yesu mainana i kitakita ba ena tauwaikawaiwatana lisidimo nuwana i medi bi i giuwedina gado, “Libilibi koi aninedi sa nato lisigumo mote komai ḡakedi banina Maimaituwa ena waibada lava lisidimo maibena niga libilibidi.

15 *Ya giugiu kauwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibada i mai anine bi ima vai, maibena libilibi keikeilikidi

* 10:4: Met 5:31   * 10:6: Pak 1:27   * 10:7: Pak 2:24   * 10:11: Met 5:32

* 10:15: Met 18:3

edi yawasana. Ba tana kaka mote Maimaituwa ena waibada noponemo ima sola saḡa.”

¹⁶ Kamaina bi libilibi i bewedi kalonemo i sivudi bi nimana dabedimo i sivudi bi i laupali, te Maimaituwa ya kavisuvi-sudi.

*Oloto waiguyauna yawasana ilailala aubaina i waitala
(Met 19:16-30, Luk 18:18-30)*

¹⁷ Bi Yesu i modina i nawanawa etamo ba oloto i velau i tava Yesu matanemo bi tuwapekana doḡamo i wai tupag-waliye. Bi i giuwena gado, “Tauwailovelove visuvisum bai yà voiye bi yawasana ilailalana yà vai?”

¹⁸ Bi Yesu oloto i giuwena gado, “Bai aubaina kuna giu te visuvisugu? Aiyai mote i visu, Maimaituwa taunaḡa i visu.

¹⁹ ✨ Tam waigake kuna sibedi: Mote kumai peki, mote mwanem kuma vawaidoḡa, mote kuma danene, lava mote kaiyovumo kumai wavu, mote kuma soinuwava, tamam bi tinam kwa viviledi.”

²⁰ Bi oloto i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ḡaubogumo te niganana mba waigakedi matabudi e voiye kovidi.”

²¹ Bi Yesu oloto i kita te nuwana i vai bi i giuwena gado, “Mwali ḡemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa em waiguyau matabuna kwa kune kamaḡedi bi mane waiyamoyamonidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Niga olotona ba i wai ḡonaḡona gulata, taunana aubaina Yesu ena giu i vaivaiye ba nuwana i kuluva bi ma nuwaboyana i nawa.

²³ Gome ena tauwaikaiwatana i kita nawedi bi i giuwedina gado, “I bagibagi kauwa kaka tana waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

²⁴ Tauwaikaiwatana Yesu ena giu a vaivaiye ba a tagugu.* Bi Yesu i giuwedina gado, “Libilibi, i bagibagi kauwa kaka lava waiguyauna Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.

²⁵ I pilipili kauwa kaka ḡamoḡamo dididiga kamelo, siyau bwadanemo ya sola, mba mainana kota lava waiguyauna mote Maimaituwa ena waibada noponemo ima sola saḡa.”

²⁶ Gome ena tauwaikaiwatana mba giuna a vaivaiyena ba a tatava gulata bi edi lava vaitedi ai talapilina gado, “Bamoda mainana, ba aiyai kaka bena ya yawasana?”

✨ **10:19:** Pot 20:13, Pot 20:14, Pot 20:15, Pot 20:16, Pot 20:12   * **10:24:** Diu edi wai sumaḡa te waiguyau ba matailla Maimaituwa lava lisinemo i wainuwawisu bi ya kakavisuwisu (Sale 128, Miya 10:22). Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana ena giu a vaivaiye ba a tagugu. Tedi ai noḡota bamoda Maimaituwa lava wai guyaudi mote imai yawasanidi ba lava ḡesaudi kota mote imai yawasanidi.

27 Yesu i kitedi bi i giuwedina gado, “Lava lisidimo ba i pilipili kauwa te taudiḡa sai yawasanidi bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ḡemoḡemotina ya voiye.”

28 Kamaina bi Pita i giuna gado, “Bi tama bainewa? Tama kaikana bai matabudi ke ḡosedi kamaḡedi bi ke kaiwatam.”

29 Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, aiyai ena vanuwa ee tinatinanatuna ee nuvunuvuna ee valevaletina ee tinana bi tamana, ee natunatuna bi ena daibi ya ḡosedi bi tagu ya kaiwatagu bi lava ḡesaudi lisidimo giugu visuvisuna ya giunawena,

30 mba sauginemo tana mai'a dididiga otina Maimaituwa ya vite: Ena vanuwa, valevaletina, nuvunuvuna, tinatinana, natunatuna bi daibi sa wapa. Bi kota lava sa laukivigeboḡe-boye. Bi laḡan muliḡa ya natonatona tana yawasana ilailala ya vai.

31 ✠Lava wapewapedi mabai niganana sa wailaumatana kaka sai laumuli bi mabai sa wailaumulina ba sai laumatana.”

Yesu ena peki giuna i wai faioni

(Met 20:17-19, Luk 18:31-33)

32 Tedi etaḡa a nawanawa Yelusalem bi Yesu eta i dolidoliye. Bi ena tauwaikaiwatana a tagugu bi lava ḡesaudi a kaikaiwatedina a naila. Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi a moito gebi tabudimo bi lisinemo bai matabudi sa tubuḡana ena tauwaikaiwatana i tainuwataudina gado,†

33 “Ko vaiye, niganana ta nawanawa Yelusalem, bi ḡome taukaisolu kaka Tana Taunana Natuna pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena babadidi nimedimo ya sako. Tedi sa etale bi sai anine te Loum lavedi nimedimo sa sako te tedi sai peki.

34 Tedi sai gadolose, sa gelolo, sa kwapu bi sai peki bi laḡan wai faioninemo tana ya kena moito.”

Diyemes bi Diyon edi wai baḡa

(Met 20:20-28)

35 Diyebedi natunatuna Diyemes bi Diyon a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ḡoḡoena bai kai baḡamna ba ema ḡowana kwa voiye.”

36 Yesu i waitalayedina gado, “Bai mwalina ko ḡoḡoena aubaimi yà voiye?”

37 Tedi ena giu ai munena gado, “Kwai aninamai te aiyai kataiyammo ya miya bi aiyai ḡeniyammo ya miya em waibada laḡannemo.”

✠ 10:31: Met 20:16 † 10:32: Tauwaikaiwatana a tava banina lava tana a waidibodibogi. Bi lava ḡesaudi mulinaḡa a nawanawa a naila banina, a nawanawana noke Yelusalemmo bai ya tubuḡa lisinemo.

38 Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaḡae. Temi ḡemoḡemotina wainuwatoi leduna yà tegona mainana ko tego? Ee yà buluna mainana ko bulu?”‡

39 Tedi ena giu ai munena gado, “Tama ḡemoḡemotimai.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi ḡolaḡolana yà tegona mainana temi ko tego bi yà pekina mainana ko peki.” Bi Yesu i giuwedina gado,

40 “Kamaina bi tagu mote egu waibada ima kenakena te yà lauvina, te aiyai kataiyagumo bi aiyai ḡeniyagumo. Niga gabuna tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina aubaidi i kanonoḡi.”

41 Tauwaikaiwatana 10 mainana giuna a vaivaiyena, ba tedi Diyemes bi Diyon lisidimo a medi.

42 Yesu matabudi i yogedi bi i giuwedina gado, “Kona sibe tedi mabai Eteni sa wai badaedina ba lisidimo sa wai bada teyala.

43 ✧Temi mote maso mai ko voiye, aiyai didiga i ḡoena ba ya sako yovoḡe munaḡe bi aubaimi yai taupaula.

44 Aiyai bi doli i ḡoena ba ya sako yovoḡe munaḡe bi lava ḡesaudi aubaidi yai taupaula yababa.

45 Mainana Tana Taunana Natuna i yovona mote lava aubaina si paula bi tana lava aubaidi i paula bi ena yawasana i vite munaḡe te lava wapewapedi i wai yawasanidi.”§

Yesu Batimiyas matana potapotana i wai yawasani
(Luk 18:35-43)

46 Yesu ena taukaiwatana vaitedi a tava Deliko mala-gainemo. Gome ena tauwaikaiwatana bi lava kumna di-didiga vaitedi Deliko a gosegose ba oloto matapotapotana isana Batimiyas tana eta diyanemo i miya bi i waiwaigigimana, Batimiyas tana Timiyas natuna.

47 Sauginemo tana Nasalet Yesuna giuna i vaivaiye ba binau i waitubuna gado, “Yesu Deivida Natuna** kwa lau nuwatoitoyegu!”

48 Lava wapewapedi ḡome Batimiyas a kaipasine, “Ku miya moimoisili!” Bi tana yaḡolo te kalinana dididiginemo i binabinau gado, “Deivida Natuna kwa lau nuwatoitoyegu!”

49 Kamaina bi Yesu i vamoito bi lava i giuwedina gado, “Ko giuwe ya saḡa niga ḡome.”

‡ 10:38: Yesu ledu lau tegoyena bi waibulu i giuwena ba mote ledu ota bi asiwa ota bi ena wainuwatoi bi ena peki i giu wata. ☆ 10:43: Met 23:11, Mak 9:35

§ 10:45: Yesu ena wainuwatoi bi ena peki gebogebo lavada eda gabu i vai, mai Aisaiya 53:8 i giugiuna. ** 10:47: Giu Deivida Natuna ba mote natu otina bi Deivida ena dammo i tubuḡa.

Tedi oloto matapotapotana a giuwena gado, “Ya yogeyogem, ma nuwavisum kwa moito bi kwa nawa lisinemo.”

⁵⁰ Kamaina bi tana ena kwama i ġiġi, i pwalage kamaġe, i laupotisaga bi i nato Yesu lisinemo.

⁵¹ Ġome Yesu Batimiyas i waitalayena gado, “Bai kwa goeġoena aubaim ya voiye?”

Kamaina bi oloto mata potapotana i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ya goeġoena yai kita munaġa.”

⁵² Yesu i giuwena gado “Kwa nawa em sumaġa i wai yawasanim.” Noi taunana te oloto matana i yana bi Yesu i kaiwata te etaġa a nawa.

11

Yesu Yelusalemmo i sola saġa

(Met 21:1-11, Luk 19:28-40, Dyn 12:12-19)

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana oya Olip diyanemo malagai Betpage bi Betenimo a tava, Yelusalem a vavawaiġeleġele. Bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamaġedi a doli,

² bi i giuwedina gado, “Ko nawa Yelusalem malagainemo bi sauginemo ġome kona tavana ba donki lauewalina waitamina ko kita, mote aiyai i geluwe, temi ko kuvesi bi ko natome.*

³ Bi aiyai yai talayemina gado, ‘Bai aubaina niga mai ko voivoiye?’ Ba temi tana ko giuwena gado, ‘Bada ya goeġoe bi mote lofana te ya munaġe.’

⁴ Tedi a nawa malagaimo a tava bi eta diyanemo vanuwa mataetinemo donki lauewalina waitamina a kita i moimoito, kamaina bi a kuvesi.

⁵ Ġome lava ġesaudi diyanemo a moimoitona ai talayedina gado, “Bai aubaina mba donkina ko kuvekuvesi?”

⁶ Kamaina bi tedi Yesu bai i giugiuwedina mainana a giuwedi. Ġome te ai aninedi bi donki ai doli nawe.

⁷ Tedi donki ai doli nawe Yesu lisinemo bi edi kwama a ġiġikamaġedi te donki dabanemo a yesidi bi dabedimo Yesu i miya.

⁸ Lava wapewapedi edi kwama etamo a yesidi bi ġesaudi kai malugulugudi a bwalidi bi a yesi nawedi.†

⁹ Lava dolidolidi bi mulimulidi a binabinauna gado, “Maimaituwa ta kasaġesaġe.

Ka kavisuvisuna ya natonato Bada isanemo.‡

* **11:2:** Yesu tana donki dabanemo i gelu banina tana Maimaituwa ena vinevine (Sakalaiya 9:9). † **11:8:** Diyon 12:13 i giugiuna luvanemo lava edi gala bi kai ma lugulugudi a bwalidi etamo a yesidi ba edi ka saġesaġe bi edi vivila te ġalibona a voyai. ‡ **11:9:** Giu Ousana Alamek kalinedimo ba Niganana kwai yawasanimai. Muliġa giuna a vitale te ka saġesaġe. Sale 118. Mba giuna noġotinemo tedi Yesu a kasaġesaġe te tana guyau.

¹⁰ Ka kavisuvisuna BADA isanemo ya natonatona Deivida ena tubulelesemo

Maimaituwa ta kasaḡesaḡe, noke malamo!”

¹¹ Yesu Yelusalemmo i tava bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo. Gome bai matabuna i kita kovidi bi kaikana aubiga aubaina te ena tauwaikawaiwatana 12 vaitedi a nawa Betenimo.

*Yesu kai damaya i pasili
(Met 21:18-19)*

¹² Laḡani i sako Beteni a gose bi a nawanawa te Yesu kani i peki.

¹³ Kamaina bi i wai kita nawa manemanekemo te kai damaya luguna i kita. Bi i nawa diyanemo te i kita kaukauwe ba votana geḡa, banina mote vota ena bolimani.

¹⁴ Yesu kai damaya i pasilina gado, “Mote aiyai kaka votam ima kani munaḡe!” Mai i giugiu ba ena tauwaikawaiwatana ena giu a vaiye.

*Yesu taugimala bi taunkune Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo i kwavidi a potiyovo
(Met 21:12-17, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-22)*

¹⁵ Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi Yelusalemmo a tava bi tana i nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponemo. Gome tedi mabai a wai kunekune bi a gimagimala i kwavivaidi a potiyovo. Bi wali dobu manedi tauvitaledi bi mwanuwa gabubu a wai kunekuneyedina edi bena bi edi animiya i vitaledi. §

¹⁶ Bi lava i waigakedi te waikunekune mwalidi mote sima avala bi Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponaḡa sima nawa.

¹⁷ *Bi tana lava i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, “Tagu egu vanuwa sai isana pali vanuwina lava dobu matabuna aubaidi.’”**

Bi temi kona voiye te maibena ‘taudanedanene edi gabu.’ ***

¹⁸ Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena niga giuna a vaiye bi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai peki. Bi geḡa te a naile banina lava kumna ena wailovelove a sovesoveye.

¹⁹ Kamaina bi suwala bulubulumo Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi Yelusalem a gose bi a nawa.

§ 11:15: Diu edi noḡotemo manemo lava matana ba koikoitau. Taunana aubaina a tavaitedi bi a wai kunekuneyedi te mane a tanodi bi takis a wai mai’idi.

* 11:17: Ais 56:7 ** 11:17: Yesu mba lavedi edi bena i vitaledi banina mba manedimo kaiyovumo a puyopuyo bi lava ḡesaudi edi mane nevedi a tanotanodi.

*Damaya kaina i poki**(Met 21:20-22)*

²⁰ Malaboiboi ḡesaunemo tedi a munamunaḡa, mba kaina a kita i poki pakanemo te damonemo.

²¹ Ḡome tedi kai a kitakita ba Pita Yesu ena giu i noḡoti bi i giuna gado, “Tauwailovelove kwa kita, damaya kaina kuna pasipasilina i poki.”

²² Yesu edi giu i waimunena gado, “Emi waisumaḡa Maimaituwa lisinemo ko sako.

²³ *Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai niga oyana ya giuwena gado, ‘Ku pwalage nawem nisamo.’ Bi tana noponemo mote ima nuwalaḡalaḡa bi yai sumaḡa te bai i giugiuwena ba aubaina ya tubuḡa.

²⁴ Taunana aubaina yà giugiuwemi te bai palimo ko wai baḡaena ba koi sumaḡa te kona banavi, bi mba temi emiya.

²⁵⁻²⁶ Bi laḡannemo ko laulaupalina ba dolina tedi mabai gebogebo lisimimo a voivoiyena, ko noḡoti kamaḡedi, mainana kaka Tamemi malamo emi gebogebo ya noḡoti kamaḡedi.”††

*Yesu ena waibada waitalana**(Met 21:23-27, Luk 20:1-8)*

²⁷ Tedi a tava munaḡa Yelusalemmo bi Yesu, Maimaituwa ena vanuwa didiyaunaḡa i nawanawa. Pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo

²⁸ bi ai talayena gado, “Tam waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi? Em waibada aiyai i vitem?”

²⁹ Kamaina bi Yesu edi giu i wai munena gado, “Waitala ḡemota yà talayemi bi giu koi mune kaka yà giuwemi te bamo tagu waibada e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.

³⁰ Ko giuwegu, aiyai Diyon waibadana i vite bi i laulaukabulu? Maimaituwa i vite ee lava dobumo?”

³¹ Tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, Malaḡa, ba tana ya giuna gado, ‘Bai aubaina mote koi sumaḡe.’

³² Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiḡa, ba sa ḡasiyeda.’ Tedi a nailana banina lava matabudi a sibe, te Diyon tana kamaina te taugiuwatana.

³³ Taunana aubaina ena giu ai munena gado, “Tama mote ka sibe.”

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mote yàma giuwemi te egu waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

* 11:23: Met 17:20 †† 11:25-26: Gilugilumidi wadubodi ḡesaudimo kota mainana lova 26 mote ima kenakena. Niga mainana i giu, “Bamoda temi emi lava edi gebogebo mote koma noḡoti kamaḡedi, ba kota Tamemi malamo emi gebogebo mote ima noḡoti kamaḡedi.”

12

Taubayau lautaulalana

(Met 21:33-46, Luk 20:9-19)

¹ ✧ Kamaina bi Yesu lautaulalamo giuwedi i waitubuna gado, “Oloto waen daibina i wadi bi i ganakuku. Bi kota waen aniva pisana i voiye bi ani waikoyaḡa vadavadana i keli. Kamaina bi taubayau i tanodi te waen daibinemo* i waidubudi. Bi tana i nawa dobu ḡesaunemo.

² Vililubu laḡannemo tana taupaula i giukamaḡe waen daibina taulabena lisidimo te waen votedi ḡesaudi maso i laitupa. ³ Bi geḡa te taubayau taupaula a kaididi, a kwapu bi a giukamaḡe kavakavana i munāḡa.

⁴ Bi kota taniwaga taupaula ḡesau i giukamaḡe lisidimo bi tedi kununa a dougolu bi a voiye te i wai tunimayaḡa.

⁵ Daibi taniwagina taupaula ḡesau i giukamaḡe bi tedi tana ai peki. Bi kota wapewapedi mainana a voyiedi, a kwapudi bi ai pekidi.†

⁶ “Niganana ḡemota ota ya miyamiya, taniwaga natuotina nuwapouna. Muliḡa tana natuotina i giukamaḡe bi i giuna gado, ‘Tedi male natugu sa vivile.’

⁷ “Bi geḡa te taubayau taudiḡa ai giugiuna gado, ‘Niga olotona male tamana gagasina matabudi ya tanodi. Ei, ko nato ta lai peki bi gagasa matabuna tada ta vai.’

⁸ Kamaina bi tedi a kaididi, ai peki bi waen daibina mulitaulinemo a pwalāḡe nawe.”

⁹ Yesu ena giu i waikovi bi i wai talayedina gado, “Daibi taniwagina bai ya voiye? Tana kaka ya tava bi taubayau yai pekidi bi waen daibina lava ḡesaudi ya vitedi.‡

¹⁰ ✧ Temi gilugilumina wadubonemo kona iyeve ee geḡa?

Mba niga mainana i giu,

‘Vanuwa taukelina duḡu a dabodabokena,

i nuwavitala te duḡu laukaina vanuwa yasina i tubuḡa. §

¹¹ Bada, niga kauwina i voiye te kitana lisidimo i visu gulata.’ ”

✧ **12:1:** Ais 5:1,2 * **12:1:** Waen daibina ba gabu ḡaubona ḡome Diu lavedi waen sa wadiwadi. Bi waen votana a wai isana guleipi. Tedi guleipi dom nopodimo a sivu yovoḡedi bi a vava buyodi. Bi masidi a ledudi bi kwagimo a ḡinigiḡi yovoḡedi, mba taunana waen edi ani tego. † **12:5:** Israel lavedi Maimaituwa ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi maibena taubayau daibi taniwagina ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi (Delimaiya 7:25-26, Eimos 3:7, Sakalaiya 1:6).

‡ **12:9:** Niga ḡome Yesu ena giu banina ba tana male Diu babadidi sai peki bi Maimaituwa male tedi ya kovoḡidi. ✧ **12:10:** Sale 118:22,23 § **12:10:** Gulik baibol noponemo i giu te ḡakima. Banina tedi ḡakimemo vanuwa a kelikelidi. Bi ḡakima ḡemota vanuwa liunemo ya moimoitona ba vanuwa yasina. Niga ḡakimina taunana Yesu, Maimaituwa ena vanuwa valivaliuna duḡuna (Epeses 2:19-21 bi Aisaiya 28:16).

12 Ġome Diu babadidi eta a tavutavuġe te maso a pani, banina a sibe te tana lautaulalamo i giugiu watedi bi geġa te tedi lava kumna a nailedi. Kamaina bi a kita kamaġe te i nawa.

Takis ena waitala
(Met 22:15-22, Luk 20:20-26)

13 Lautaulala mulinemo Palisi ġesaudi bi Alodi ena muli a giukamaġedi Yesu lisinemo te ena giumo maso ai wavu.

14 Bi tedi a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, ke sibe te tam ba giukauwa kwa giugiuwe, te lava bai sa giugiuwena mote kuma nainale. Tam lava isanawenawedi edi giu mote kuma iyeyeyevidi bi em wailovelove ba Maimaituwa ena ġowana bi giukauwa lava kwa wailovelovedi. Kwa giuwemai, kamaina te takis kai maii Sisa lisinemo ee geġa?”

15 Yesu edi kaiyovu i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina, ko ġoġoġe te ko taikulugu? Kaikaiyovumi? Mane ko natome bi yà kita.”

16 Kamaina bi mane a natome bi i giuwedina gado, “Aiyai isana bi kununa aluwina manemo?”

Bi a giuwena gado, “Galibona Sisa aluwina bi isana.”

17 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa enaya ba Sisa ko vite bi bai Maimaituwa enaya ba Maimaituwa ko vite.” Ġome tana ena giu a soveye.

Pekimo kenamoito waitalana
(Met 22:23-33, Luk 20:27-40)

18 ✨Sadisi ai sumaġa te lava pekipekidi mote sima kenamoito. Taunana waitalana aubaina a tava Yesu lisinemo.**

19 Bi tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis, Maimaituwa enai ġake aubaimai i gilumina gado, ‘Bamoda oloto tinanatuna mwanena i peki kamaġe bi natunatuna geġa ba kota tinanatuna iwapena ya naġi. Bi yai natuna te tuwaġana pekipekina aubaina.’

20 Mai maso olooloto 7 bi tautuweġina i naġi te i peki bi natunatuna geġa.

21 Wai labuna iwapena i naġi bi kota i peki, natunatuna geġa. Mainana wai faionina vaitena.

22 Mba olotodi wapedi 7 waivinina a naġi bi kauwina ġemotina lisidimo i tubuġa bi a peki kovi mote natunatudi bi waivini muliġa i peki.

✨ 12:18: Giu 23:8   ** 12:18: Diu nopodimo dam ġemota a miyamiyana isedi Sadisi. Niga lavedi edi waisumaġa ba tabuna, tedi mote ai sumaġa te lava ya peki bi ya kena moito. Bi mote ai sumaġa te alualuwa bi aneya mote bamo sima miyamiya. Tedi Mousis ena buka i gilugilumidina taudiġa a iyeyeyevidi bi buka ġesaudi geġa.

23 Kenamoito sauginemo male aiyai mwanena mba waivinina, oloto wapedi 7 a naḡinaḡina?”

24 Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kona ai giugiu, gilugilumina wadubonemo Maimaituwa ena giu kona iyeve bi mote ko sibe, kota ena ḡailisi mote ko sibe.

25 Laḡannemo pekipekidi sa kenamoitona ba mote sima naḡi. Tedi sa miyana mai aneya malamo.

26 ✨Bi pekimo kenamoito ena giu Mousis i gilugilumina mote ko iyeve? Wala kai tombolunemo, kai vavavanina noponemo Maimaituwa, Mousis i giuwena gado, “Tagu Eiblaḡam ena Maimaituwa, Aisik ena Maimaituwa bi Deikap ena Maimaituwa.’

27 Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava miyemiyedi edi Maimaituwa.†† Temi ba ko giugiu yabayababa.”

Waiḡake laukaina

(Met 22:34-40, Luk 10:25-28)

28 Waiḡake tauwailovelovena ḡome i vaiyedi a waitalopilina gado. Tana i sibe te Yesu i giukauwa, kamaina bi i waitalayena gado, “Waiḡake matabudi mododimo bamo taunana waiḡake laukaina?”

29 ✨Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiḡake laukaina ba niḡa, ‘Ko vaiye Israel, Bada eda Maimaituwa taunaḡa Bada.

30 Bada em Maimaituwa kwa ḡoena, mba nuwapoum tabutabunemo, tubuḡim tabutabunemo, em noḡota tabutabunemo bi em ḡailisi tabutabunemo.’

31 ✨Waiḡake wai labuna ba niga, ‘Lava ḡesauna kwa ḡoena mai bainewa taumḡa kwa ḡoeḡoemna. Bamo mote waiḡake ḡesau i didiga gulata kaka niga taudidi.”

32 Kamaina bi waiḡake tauwailovelovena Yesu i giuwena gado, “Bai kuna giuwena ba i visu. Giukauwa te Bada tana Maimaituwa bi diyanemo mote bamo Maimaituwa ḡesau.

33 Bi lava maso Bada edi Maimaituwa a ḡoena, nuwapoudi tabutabunemo, tubuḡidi tabutabunemo, edi noḡota tabutabunemo bi edi ḡailisi tabutabunemo. Bi lava ḡesaudi ḡoedi, i saḡa gulatana kaka sewasewa gabugabu ḡosedi Maimaituwa lisinemo.”

34 Yesu i vaiye te niga olotona ena giu i visu. Kamaina bi i giuwena gado, “Maimaituwa ena waibadana ḡotona te kwa banavi.” Niga mulinemo lava matabudi a naila bi aiyai mote Yesu i waitala munāḡe.

✨ 12:26: Pot 3:6 †† 12:27: Lava niganana sa miyamiyana bi waiwaisumegidi a pekipekina edi Maimaituwa. ✨ 12:29: Wai 6:4,5 ✨ 12:31: Liv 19:18

Deivida ena Bada aiyai?

(Met 22:41—23:36, Luk 20:41-47)

³⁵ Yesu Maimaituwa ena vanuwemo i wailovelove bi i waitalana gado, “Bainewa te waiḡake tauwailovelovena sa giugiu te Keliso ba Deivida ena tubulelesemo?”

³⁶ ✧ Aluwa Waiyawa noḡota Deivida i vite te i giuna gado, ‘Bada egu Bada i giuwena gado,

“Niga ḡome kataiyagumo kwa miyamiya eete em ḡaviya kaḡem dibunemo yài dubudi.”’

³⁷ Deivida otina i giuna gado, *Bada*. Bi bainewa te Vinevina maso Deivida ena tubulelesemo?” Lava kumna didiga Yesu ena giu a vaivaiye ba ai nuwavisu.

Yesu aiyai natuna

³⁸ Yesu i wailovelovedi bi i giuna gado, “Waiḡake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi gala lofelofedi sa kotedi bi ani waiḡemota gabudiḡa sa moimoito nawa te lava maso sai ebonedi vivila vaitena.

³⁹ Tedi sa ḡoēgoena ani miya visuvisudimo sa miya aniwai bolu vanuwidimo bi mata'asimo.

⁴⁰ Tedi iwape sa kaiyovugedi, edi ḡonaḡona sa legaudi bi lisidimo sawai bada teyala. Bi kota pali lofelofedi sa voivoiyedi, te maso lava sa sovedi. Niga lavedi muliḡa edi kovoḡa dididigi otina sa vai.”

Iwape ena puyo

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo, Yesu mane abomina diyanemo i miya bi lava i kitedi abomemo mane a sivusivudi. Lava waiguyaudi wapewapedi mane nananakidi a sivusivudi.

⁴² Bi kota iwape wai nuwatoitoina i tava bi peni labu i sivu, mba penidi labu ba laḡan ḡemota ani gimala luvana.

⁴³ Yesu ena tauwaikaiwatana i yogedi ai ḡemotidi bi i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te niga iwapena ena puyo i sakona ba i didiga gulatana kaka lava waiguyaudi.

⁴⁴ Bai aubaina tedi wai guyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikeilikidi a sivusivudi. Bi niga iwapena waiyamoyamonina kanaya ani gimelina bi geḡa te matabuna i sako kovi.”

13

Yesu i giu te muliḡa lava Maimaituwa ena vanuwa waiyawa sa kagebogebo

(Met 24:1-2, Luk 21:5-6)

1 Ġome Yesu Maimaituwa ena vanuwa waiyawa i gosegose bi ena tauwaikawaiwatana ġemota i giuwena gado, “Tauwailovelove, kwa kita niga vanuwidi kitedi a visu gulata bi kota ġakima nananakidi a laukeliyedi.”

2 Yesu giu i waimunena gado, “Niga vanuwidi nananakidi ko kitekitedina, mote kaka ġakima ġemota ena gabumo ima kena, matabudi kaka sa ġima wai dabalalidi.”

Pilipili bi laukivigeboġebo nopodimo Yesu ena tauwaikawaiwatana sa moitodidina

(Met 24:3-14, Luk 21:7-19)

3 Yesu oya Olip dabanemo i miya bi matana Maimaituwa ena vanuwa waiyawa yawaninaġa i waikita nawa. Kamaina bi Pita, Diyemes, Diyon bi Endulu taudiġa a tava Yesu lisenemo bi ai talayena gado,

4 “Kwa giuwemai te bai laġannemo niga kauwidi sa tubuġa? Bi bai matailina ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ġotona te sa tubuġa?”

5 Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima kaiyovuġemi.

6 Muliġa male lava wapewapedi sa tava bi isagumo sa giuna gado, ‘Tagu taunana Maimaituwa ena vinevine.’ Bi lava wapewapedi sa'ai wai etadoliyedi.

7 Laġannemo waġasiġasi daguguna laulisimo bi manekemo noyana ko vaiyena ba koma naila. Niga kauwidi sa ġei tubuġa bi mba taunana mote damona.

8 Dam bi dam sai ġasiġasi bi ġalibona falona ġalibona waitena sai ġasiġasi. Bi dobu ġesaudiġa yoyo bi gomala sa tubuġa. Niga kauwidi sa tubuġana maibena waivini bwagabwagana wainatuna yavina mayavaina mainana.

9 “Temi ko kita kauwa, lava male sa panimi bi sa etalemi bi bolu vanuwidimo sa kwapumi. Banina temi tagu taukaiwatagu. Temi babada bi ġalibona matedimo ko moito bi tagu giugu ko giuwedi.

10 Muliġa kaka laġan damona ya tavana, dolina taukaiwatagu giugu visuviusuna sa lauguguyaena dobu matabudimo.

11 “Bi laġannemo sa panimi bi sa nawemi ko etalena ba mote komai nuwaboya dolidoli te bainewa ko giu. Mba laġannemo bai Maimaituwa ya vitevitemina ko giuwe. Mba mote temi koma giugiu bi Aluwa Waiyawa noġota ya vitemi te ko giu.

12 “Lava ġesaudi sa kaisolu te tasitasidi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. Bi tamatama natunatud i sa kaisoluġedi. Bi libilibi sa kaisolu te tametamedi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi.

13 ✨Bi lava matabudi sa dabokemi banina temi tagu ko waisumaḡegu. Bi aiyai i moito didina te damonemo ba ya yawasana.”

Wainuwatoi laḡanina dididiga
(Met 24:15-28, Luk 21:20-24)

14 “Mba laḡaninemo kauwa gebogebo otina bi wai matawalawalana, ḡome mote maso i moito bi geḡa te ya moito. (Temi tauiyava niga ḡome bai ya giugiuwena banina ko sibe kauwe.) Tedi mabai Diudiyamo sa miyamiyana sa velau sa nawa oyamo.

15 Bi tedi mabai vanuwa dabanemo sa miyamiyana mote sima yovo vanuwa noponemo te edi ḡonaḡona bai sima vai.

16 Bi kota tana aiyai daibimo mote i munaḡa vanuwemo ena gala vaina aubaina.

17 Bi mba laḡandimo vesavesala bwagebwagedi bi vaivaisu lisidimo ba i gebo gulata!

18 Taunana aubaina ko laupali gulata te niga kauwidi mote bodubodu laḡandimo sima tubuḡa!*

19 ✨Mba laḡanidimo ba wainuwatoi dididigina ya tubuḡa, mote mai wala pakanemo Maimaituwa dobu i voivoiyena laḡannemo te niganana. Bi muliḡa mote mainana wainuwatoina ima tubuḡa munaḡa.

20 Bada ena vinevine lavedi kedinawamo aubaina te mba laḡandi i bwali wai watiyedi, bamoda geḡa, mote maso aiyai i yawasana.

21-22 “Mba laḡannemo bamoda aiyai ya giuna gado, ‘Kwa kita Keliso niga, ee kwa kita tana nanoi.’ Mote kumai sumaḡe. Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi sa laumaḡata te mataila bi anisove kauwidi sa voyyedi te bena maso Maimaituwa ena vinevine lavedi male sa'ai waietadoliyedi.

23 Taunana aubaina ḡoi kita kauwa mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.”

Yesu ena nato munaḡa
(Met 24:29-31, Luk 21:25-28)

24 “Mba pilipilidi laḡanidi mulidimo suwala yai dudubala bi nawalai mote ima yana.

25 Bi kota kipola galewemo sa kuluva bi mwali sawasawamo ḡaiḡailisidi matabudi sa gusu.

26 ✨“Mba laḡannemo Tana Taunana Natuna yadamo, ya laumaḡata ḡailisi vaitena bi ma namalina ya nato te lava sa kita.

✨ 13:13: Met 10:22   * 13:18: Gulik baibol noponemo mote bodubodu ima kenakena bi gomala (winter).   ✨ 13:19: Dan 12:1   ✨ 13:26: Dan 7:13

27 Bi tana ena aneya ya giukamaḡedi te dobu matabuna sa kwaivivile. Bi ena vinevine lavedi dobu isuna bi isuna sai ḡemotidi bi kota mainana malamo.”

Kaikini ya natonato

(Met 24:32-35, Luk 21:29-33)

28 “Niganana kaikini yai lovelovemi, laḡannemo kai lage-lagedi sa nimagala, sa kini bi lugudi sa gidagidava ba ko sibe te bodubodu laḡanina ya natonato.

29 Bi kota mainana temi niga kauwidi sa tubutubuḡa ba ko sibe te laḡani i watiḡe te tana ya nato munaḡa.

30 Giukauwemo yà giugiuwemi, te niga kimtina sa miyamiyana mote sima peki bi niga kauwidi sa tubuḡa.

31 Mala bi dobu sa launeḡaneḡa bi giugu mote kaka ima launeḡaneḡa.”

Tada ta vononoḡa Yesu ena nato munaḡa aubaina

(Met 24:36-44)

32 ☆ “Bada ena nato munaḡa laḡanina bi saugina mote aiyai i sibe. Mote aneya malamo, mote natuna bi tamana taunaḡa i sibe.

33 Koi kita kauwa bi koi mayavai banina temi mote ko sibe te bai laḡannemo mba laḡanna ya tava.

34 Mba maibena oloto ena vanuwa i gose bi i nawa dobu ḡesaunemo bi ena taupaula ena vanuwa sa kitakita wata. Bi ḡemoḡemotaḡa edi noya i vitedi bi mataeta taulabena i giuwe te yai kita kauwa.

35 Koi kita kauwa! Bai aubaina, mote ko sibe te bai laḡannemo vanuwa taniwagina ya tava, bamoda aubigamo ee dudubala modonemo ee kamkam ya ḡabaḡaba ee olao-lalemo suwala ya lovolovotava.

36 Mote koma kena nuwayavuḡa bamoda yai tagugumi.

37 Bai yà giugiuwemina ba mainana lava ḡesaudi yà giugiuwedi: Koi kita kauwa!”

14

Diu babadidi Yesu kana pota a yesi

(Met 26:1-5, Luk 22:1-2, Dyn 11:45-53)

1 Laḡani labu muliḡa kaka vawaitauli bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina sa voyiyena. Ba Pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena kandavonemo eta a tavutavu te bainewa maso Yesu a pani bi ai peki.

2 Tedi a giuna gado, “Mote soimo tama voyiye male lava ta kaḡasiḡasidi.”

☆ 13:32: Met 24:36

*Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ġini
(Met 26:6-13, Dyn 12:1-8)*

³ Betenimo Saimon sida kapa i vaivaina ena vanuwemo Yesu i miya i kanikani bi waivini masi panepanena dubina* i vai tavaite. Kamaina bi dubi gadona i kulakoto bi Yesu dabanemo i ġini. Niga gaubina ba ġawaġawa isana Nad masinemo a voiye bi maiina ba i didiga gulata.

⁴ Lava ġesaudi ġome a miyamiyana a medi bi taudiġa ai giugiuna gado, “Bai aubaina masi panepanena i waiyakali?”

⁵ Mba maso a kuneye bi mane dididiga otina a vai te maso lava wainuwatoitoidi a vitedi.” Bi tedi waivini a kaipasine.

⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko kita kamaġe! Bai aubaina ko kaka nuwalaġalaġa? Tana kauwa visuvisuna tagu aubaigu i voiye.

⁷ Temi lava wai nuwatoitoidi sauga matabuna vaitedi ko miyamiya, bamoda sagudi ko ġoena ba wali saugemo ko sagudi bi tagu mote temi vaitemi tama miya nonoġa.

⁸ Tana i sibe te bai ya voivoiye. Masi panepanena tubuġigumo i ġinina ba i ka nonoġina muliġa laudobo aubaina.

⁹ Yà giugiu kauwemi, dobu matabunemo lava giu visuvisuna sa lauguguyaena ba niga waivinina bai i voivoiyena sa noġoti bi sa giuwata.”

*Diudas i wai anina te Yesu ya kaisoluġe
(Met 26:17-25, Luk 22:7-14,21,23, Dyn 13:21-30)*

¹⁰ Diudas Iskaliot, tauwaikaiwatana 12 nopodimo i nawa pilisi edi babada lisidimo bi i kaisolu te bainewa Yesu sa pani.

¹¹ Tedi bai i giugiuwedina, a vaiye bi ai nuwavisu gulata. Kamaina bi a giuwapa te mane sa vite. Ġome Diudas gavogavo i tavutavu te bainewa maso Yesu nimedimo i sako.

Vawaitauli soina a kani

¹² Buledi mote muu'a vaitena soina laġanina i tava. Ġome lava sipu natunatudi lau ewalidi a vunudi bi a lau sewasewaedi vawaitauli soinemo. Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bamo ġome kuna ġoegoena vawaitauli kanina ka voiye?”

¹³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giu wailovelovedi bi i giukamaġedina gado, “Ko nawa Yelusalemmo ko tava bi oloto ko kita gauba dubina ya avaavalina ko kaiwata.

¹⁴ Bi bamo vanuwino ya valagetana, mba vanuwina taniwagina ko giuwena gado: Tauwailovelove niga mainana

* **14:3:** Niga gaubina mai'ina i didiga gulata. Inglisimo sawai isana alabasta.

i giu, 'Bamo gabunemo tagu bi egu tauwaikaiwatana vaitedi, vawaitauli kanina ka kani?'

¹⁵ Bi ġome vanuwina noponemo gabu dididiga kaka nonoġina yai loveni. Te ġome temi bai matabuna aubaida ko kanonoġi."

¹⁶ Kamaina bi taukaiwatana a nawa, malagai dididiginemo a tava bi bai matabuna Yesu bainewa i giugiuwedina mainana a banavi. Bi ġome vawaitauli kanina a kanonoġi.

¹⁷ Aubigamo Yesu taukaiwatana vaitedi a tava.

¹⁸ Laġannemo a miya a kanikani ba Yesu i giuna gado, "Yà giugiu kauwemi, te ġemota modomimo kaka ya kaisoluyegu, tana aiyai vaitena ka kanikanina."

¹⁹ Taukaiwatana nuwedi i gebo bi ġemoġemotaġa ai talayena gado, "Bada ku giu, mote tagu, ee?"

²⁰ Yesu i giuwedina gado, "Temi 12 modomimo ġemota, tana aiyai vaitegu ema buledi abomemo ka wai dakwana.

²¹ Maibena wala a gilugilumina noponemo te Tana Taunana Natuna kaka ya peki. Bi i gebo kauwa te oloto aiyai Tana Taunana Natuna ya kaisoluye! Mba olotona avena te maso i tubuġa."

²² Ġome a kanikani bi Yesu buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i vilikivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi. Bi i giuwedina gado, "Niga ko vai, tagu tubuġigu."

²³ Kota ledu i vai, tamana i wai ebone bi tedi matabudi ledunemo a lautego.

²⁴ Yesu i giuwedina gado, "Niga ba tagu kwasinigu i nuwaġini lava wapewapedi aubaidi, tagu kwasinigu Maimaituwa ena waianina ya voiye te ya ġailisi.

²⁵ Yà giugiukauwemi, tagu kaka mote niga waenina yàma tego munaġe eete Maimaituwa ena waibada laġannemo kaka waen valivaliuna yà tego."

²⁶ Kamaina bi a sale i kovi bi a nawa Olip oyanemo.

Yesu Pita ena valele i gei giuwe

(Met 26:31-35, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

²⁷ Yesu tedi i giuwedina gado, "Temi matabumi kaka ko velau ko gosegu, maibena gilugilumina wadubonemo Maimaituwa niga mainana i giu,

'Tagu kaka tauwaiġamoġamo yai peki
bi sipu kaka sa dabalala.'

Taunana aubaina temi matabumi kaka ko velau ko nawa.
²⁸ *Bi laġannemo tagu yà kenamoito, ba yà dolidoli Galilimo."

²⁹ Tana mainana i giugiu ba Pita ena giu i wai munena gado, "Egu lava ġesaudi male sa velau sa nawa bi tagu ba mote yàma gosem!"

³⁰ Yesu Pita i giuwena gado, “Yà giugiukauwem te mateya dudubalemo, muliḡa kaka kamkam malabu ya ḡabana, ba tam ma faiona kwa giu te mote ku sibegu.”

³¹ Pita kalinana bagibaginemo i giuna gado, “Tagu male mote mainana yàma giu. Avena te bainewa bi male vaitem ta peki. Tagu male mote yàma valeleem.” Bi ḡesaudi giuna ḡemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali

(Met 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Tedi dobu isana Getsemenimo a tava bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niga ḡome ko miyamiya bi tagu yà nawa yà laupali.”

³³ Tana Pita, Diyemes bi Diyon i waidolidi te a nawa. Tana yavi bi nuwaboya nopona i wai wanavu.

³⁴ Bi i giuwedina gado, “Nuwaboya nopogumo i didiga gulata, ḡotona te yai pekigu. Niga ḡome ko miya bi manoḡotimi ko wai kita.”

³⁵ Yesu ḡotona i taunawa bi i nuwalikwa doḡamo i talaḡa bi i laupalina, bamoda ḡemoḡemotina, te niga wainuwatoina mote maso i vai.

³⁶ Kamaina bi i laupalina gado, “Tamagu, Tamagu! Bai matabuna tam lisimmo i tekateka. Niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaḡe. Bi geḡa te mote tagu egu ḡowana bi tam em ḡowana.”

³⁷ Yesu i tava munaḡa bi ena tauwaikaiwatana faiona i kitedi a kena kwavu. Kamaina bi tana Pita i giuwena gado, “Saimon, tam kwa kenakena ee? Maso ḡemoḡemotina kona tauwai kita laḡan ḡaubona?†

³⁸ Ko kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Aluwimi ya ḡoeḡoe bi tubuḡa i gwaḡa.”

³⁹ Kamaina bi kota i munaḡa i laupali bi giuna ḡemotinana i vatovato.

⁴⁰ I nato munaḡa i kitedi a kenakena banina tedi mote ḡemoḡemotina te sai kita. Bi mote a sibe te bai sa giuwe.

⁴¹ Bi ena tava waifaioninemo i giuwedina gado, “Temi yaḡolo ko waiyawasi? Kena avena, ko kita, laḡanina i tava, te Tana Taunana Natuna sa kaisoluye bi gebogebo lavedi nimedimo sa sako.

⁴² Ko moito! Ta nawa, ko kita, oloto taukaisoluḡegu kaikana i tava!”

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Luk 22:47-53, Dyn 18:3-12)

⁴³ Yesu yaḡolo i giugiu ba ena tauwaikaiwatana 12 nopodimo ḡemota isana Diudas i tava. Lava kumna edi

† 14:37: Baibol nopodimo a giuna, 1 awa.

madamada bi kepata a tanodi bi tana vaitena a tava. Pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi Diu babadidi niga lavedi a giukamaḡedi a tava.

⁴⁴ Diudas lava kumna i giu wainonodi te mataila yai lovedi, “Bamo taunana yàì suluvena ba taunana ko pani bi ko kita te mote ima naila ima nawa.”

⁴⁵ Noi taunana a tavatava, te Diudas i nawa ota Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, bi i waisuluve.”

⁴⁶ Kamaina bi Yesu a pani bi a labadidi.

⁴⁷ Bi ḡome diyanemo taumoito ḡemota ena kepata i wai guli, te pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula beyana i tadi kamaḡe.

⁴⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kepata bi madamada kona avala tava, te tagu ko paniguna maibena tauwaibeyapota ee?

⁴⁹ Laḡan matabuna tagu Maimaituwa ena vanuwemo e wailovelove bi mote ko panigu. Gilugilumina wadubonemo i giugiuwena niga taunana ya tubutubuḡa.”

⁵⁰ Kamaina bi ḡome ena tauwaikaiwatana a ḡose bi a velau a nawa.

⁵¹ Oloto ewalina ḡemota Yesu i kaikaiwata bi ena kaleko potipotina i kotekotena bena maso a kaididi

⁵² bi geḡa te ena galaḡa a soluḡiḡi kamaḡe bi tana ma kofakofana i velau i nawa.

Yesu Diu edi babada matedimo i etala

(Met 26:57-68, Luk 22:54-55, Dyn 18:13-14, Dyn 18:19-24)

⁵³ Kamaina bi Yesu ai dolinawe pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwemo, ḡome pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi Diu babadidi ḡesaudi a tava ai ḡemotidi.

⁵⁴ Pita, Yesu i vawatawata te tana didimanina i nawa pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwa mataetinemo. Tana ḡome etala gabuna taulabena vaitedi a miya kai diyanemo a malimalili.

⁵⁵ Pilipilisi edi babada bi bolu babadidi ḡesaudi tedi Yesu ena gebo a tavutavuḡe te maso ai peki bi mote aiyai bamo lisinemo giukauwa a vai.

⁵⁶ Lava wapewapedi edi waiwavu giudi a tava a giuwedi bi edi giu ba tabudi bi tabudi.

⁵⁷ Lava ḡesaudi a moito bi waiwavu kaikaiyovudimo tana ai wavuna gado,

⁵⁸ “Tama ke vaiye i giuna gado, “Tagu kaka Maimaituwa ena vanuwa lava a kelikelina, yà kageboḡe bi laḡan faiona nopodimo ḡesau yà keli, mote lava nimedimo voivoiyena.”

⁵⁹ Bi yaḡolo te edi giu tabudi bi tabudi.

⁶⁰ Kamaina bi pilisi saḡasaḡa guletina i miya moito i nato bi Yesu i wai talayena gado, “Bai kwa giuwe ee geḡa? Niga lavedi sa wai wavum.”

⁶¹ Bi tana i miya moimoisili, mote bai i giuwe. Bi kota pilisi saḡasaḡa guletina i waitala munaḡe bi i giuna gado, “Tam taunana Vinevinena, Maimaituwa ta kaka saḡesaḡena natuna, ee?”

⁶² ✨Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana Vinevinena, Tana Taunana Natuna kaka ko kita tamana ḡaiḡailisina kataiyanemo ya miyamiya bi malamo ma giyouna ya nato.”

⁶³ Ğome pilisi saḡasaḡa guletina ena gala i kulalisi bi i giuna gado, “Tama niganana mote giu ḡesaudi vaiyedi kama ḡoeḡoedi.”

⁶⁴ Bainewa ko noḡonoḡoti, kaikana beyademo te vaiye te i waidiboḡa te Maimaituwa i sako yovoḡe.‡

Tedi matabudi a binauna gado, “Tana i waidiboḡa, kamaina te ya peki.”

⁶⁵ Bi lava ḡesaudi Yesu a gelolo, matana a suma, a kwapu bi a giuna gado, “Tena ku giu, aiyai i kwapum?” Kamaina bi tauyava Yesu a kaididi bi a lau nevanevakau.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:69-75, Luk 22:56-62, Dyn 18:15-18)

⁶⁶ Pita yaḡolo pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwa mataetinemo bi pilisi ena taupaula waivinina ḡemota i tava.

⁶⁷ Ğome Pita i kita i malimalili bi i kitadidi bi i giuwena gado, “Tam taunana Nasalet Yesuna vaitena kona nawanawa ḡemota.”

⁶⁸ Bi geḡa te tana i valele bi i giuna gado, “Tagu mote ya sibe bai kwa giugiuwe.” Kamaina bi Pita i miya moito te ganakuku mataetina yawaninaḡa i nawa. Kamaina bi kamkam i ḡaba. §

⁶⁹ Ğome taupaula waivinina Pita i kita bi giuna ḡemotina diyanemo taumoito i giuwedina gado, “Niga taunana editau ḡemota.”

⁷⁰ Bi Pita kota i valele munaḡa. Kamaina bi a taumiya mala ḡaubona bi diyanemo taumoito Pita a giu munaḡena gado, “Mote kuma valele, kamaina te tam taunana Galili lavam.”

⁷¹ Bi Pita Maimaituwa isanemo i waisaḡinana gado, “Kagusai Tamagu, ya giugiu kauwemi te tagu mba lavana ko giugiuwena mote ya sibe.”

⁷² Noi taunana te kamkam ḡaba i wai labu, mulinemo Pita Yesu ena giu i noḡoti, “Muliḡa kaka kamkam ma labu ya

✨ **14:62:** Dan 7:13   ‡ **14:64:** Diu lavedi a noḡoti te Yesu ena giu bena Maimaituwa vaitena ḡemoḡemotidi.   § **14:68:** Niga lovanemo giu kamkam i ḡabana ba buka ḡesaudi wadubodimo mote ima kenakena.

ḡabana, tam kaka ma faiona kwa valeleyegu.” Kamaina bi Pita i laudulu bi i ḡaba nusanusa.

15

Yesu Paelat matanemo i moito

¹ Olaolala kaikana Pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena, waibabada bi bolu babadidi matabudi ai ḡemotidi bi ai ogatala. Kamaina bi Yesu nimana a pani bi ai doli nawe gabemani isana Paelat nimanemo a sako.

² Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ḡalibona ee?” Bi Yesu ena giu i wai munena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.”

³ Pilisi edi babada kauwa wapewapedimo Yesu ai wavu.

⁴ Kamaina bi Paelat Yesu i waitala munaḡena gado, “Ei, tam bai kwa giuwe ee geḡa? Kwa vaiye kauwa wapewapedi gebogebodimo sa wai wavum!”

⁵ Bi Yesu mote bamo bai i giulubuḡe. Taunana aubaina Paelat i sove.

Diu babadidi a ḡoe te Yesu maso i peki

⁶ Paelat ena vaivaimo wala vawaitauli soina laḡannemo Diu lavedi bamo lavana biliwelokomo a wai aninena taunana ya kaikamaḡe.

⁷ Mba ḡome oloto isana Balabas ena lava tauwaiḡaviya ḡesaudi waitedi biliwelokomo a miyamiya. Tedi wala Loum gabemanina ena waibada ai ḡaviye bi lava a waipekidi.

⁸ Lava kumna a tava Paelat lisiinemo ai ḡemotidi bi ai baḡa te aubaidi, ena vaivaimo wala i voivoiyena mainana maso i voiye.

⁹⁻¹⁰ Bi Paelat i sibe kauwe te pilipilisi edi babada unula dabanemo Yesu tana nimanemo a sako. Taunana aubaina Paelat edi giu i waimunena gado, “Ko ḡoeḡoena Diu edi ḡalibona yà kaikamaḡe aubaimi ee?”

¹¹ Pilipilisi edi babada edi giumo lava kumna nuwedi a liuliuwe te Paelat maso ai baḡa te Balabas biliwelokomo ya kaikamaḡe aubaidi bi mote Yesu.

¹² Bi tana lava i waitala munaḡedina gado, “Te bai kona ḡoena yà voiye niga lavana ko wai isana Diu edi ḡalibona lisiinemo?”

¹³ Bi tedi a binauna gado, “Ku tupalatu!”

¹⁴ Bi Paelat i waitalayedina gado, “Bi bai aubaina? Bai gebona i voiye?” Bi kota a binau gulatana gado, “Ku tupalatu!”

¹⁵ Kamaina bi Paelat i ḡoeḡoena lava yai nuwavisudi aubaina, Balabas i kaikamaḡe i nawa bi ḡaviḡaviyidi i giuwedi te Yesu sa kwapu bi sa nawe sa tupalatu.

Tauwaiḡaviya Yesu ai namaḡe

16 Ḡaviḡaviyidi Yesu ai doli nawe Paelat ena vanuwa mataetinemo bi edi lava ḡesaudi ḡaviḡaviyidi a giuwedi a tava te ai ḡemotidi.

17 Bi ḡome tedi gala molemolena maibena ḡalibona ena gala kulina, Yesu ai kote bi donadona pipipinina a voivoiyena a vai te kununemo ai kote.

18 Kamaina bi ai gwaigwaiye bi lisinemo a binauna gado, “Ebom, Diu edi ḡalibona!”

19 Tedi diḡonemo kununa a kwapu, a kaniso tawatawa bi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi wainamaḡemo a laulauduneye maibena ḡalibona.

20 Tedi ai namaḡe i kovi bi gala molemolena a kaikamaḡe bi tana ena gala otina ai kote munaḡe, kaka bi ai dolinawe tupalatuna aubaina.

Yesu a tupalatu

21 A nawanawa etamo te oloto isana Saimon a banavi, tana daibimo bi i saḡasaḡa Yelusalem malagai dididiginemo. Saimon tana Aleksanda bi Lupas tamedi tana Sailin lavana. Gome ḡaviḡaviyidi Saimon a egeli te Yesu ena kolosi i avali.

22 Tedi Yesu ai doli nawe Golgotamo, niga isana banina ba *Kunukoukou gabuna*.

23 Ḡome tedi waen ma'a vaitena vitavitalena Yesu a vite lubu bi i daboke.*

24 Ḡaviḡaviyidi Yesu a tupalatu bi ena gala a daliḡidi. Bi wainasi beyakuluna a voiye te aiyai bi i vato kauwena ba galedi ya tanodi.

25 Olaolalemo 9 okoloki bi Yesu a tupalatu.

26 Bi kai selipapinemo wai gwaigwai giuna a gilumina gado, “Niga Diu edi ḡalibona.” Bi kununa kavalinemo a sako.

27-28 Bi kota taudanedanene labu a tupalatu di Yesu vaitena, ḡemota kataianemo bi ḡemota ḡenianemo.†

29 ☆Tedi mabai a velavelau teiyaḡina ba ai diboḡi, iwedi ai kwadekwadedi bi a giugiuna gado, “Emata! Tam walanamo kuna giu te Maimaituwa ena vanuwa kwa koisuwasuwa bi laḡan faiona nopodimo kwa keli munaḡe.

30 Niganana ku waiyawasani munaḡem bi kolosi modonaḡa kwa yovo!”

31 Kauwina ḡemoḡemotinemo pilipilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena Yesu ai namaḡe bi tedi taudiḡa a

* 15:23: Niga waenna maa vaitena vitavitalena ba yavi aniwai ubana.

† 15:27-28: Gilugilumidi wadubodi buka ḡesaudimo lova 28 ba mote ima kenakena. Lova 28 ba niga mai i giu, “Tana a voiyena maibena waiḡake tauwai katikotona. Aisaiya 53:12.” ☆ 15:29: Mak 14:58

wai gwaigwaiyena gado, “Lava ġesaudi i wai yawasanidi bi tana mote ġemoġemotina te imai yawasani munāġe!

³² Tana i giu te tana taunana Keliso, Israel edi ġalibona. Niganana kolosimo ya potiyovo ta kita, kaka bi tai sumāġe.” Bi kota lava labu Yesu diyanemo a tupatupalatudina waitedi tana ai diboġi.

Yesu i peki

³³ Suwala 12 okoloki balamo mba dobuna matabuna i waidudubala eete suwala i tinamuli.

³⁴ Suwala 3 okoloki bi Yesu kalinana dididiginemo i gule-tutuna gado, “*Eloi, Eloi, lama sabatani.*” Niga giuna banina ba, “Egu Maimaituwa, Egu Maimaituwa bai aubaina kuna gosegu?”

³⁵ Bi diyanemo taumoito noi giuna a aivaivaiye ba a giuna gado, “Ko vaiye, tana Elaidiya‡ ya yogeyoge.”

³⁶ Lava ġemota i velau tai i vai te kai isunemo i pani bi waen wailuluna§ i taivai te maso Yesu i waitego. Bi i giuna gado, “Avena ta tau wailaba bi ta wai kita bamoda Elaidiya ya nato bi kolosimo ya sako yovoġe.”

³⁷ Ġome Yesu kalinana dididiginemo i lauaiyoi bi yawasina i tauvunu.

³⁸ Bi Maimaituwa ena vanuwemo guduboyo i dawedawena i nuwalisi labu dabanemo te i yovo dibunemo i laukamaġe. Niga guduboyona ba gabu waiwaiyawina guduna.

³⁹ Ġome ġaviġaviyidi edi bada kolosi pakanemo i moimoitona i kita te bainewa Yesu i peki, kamaina bi i giuna gado, “Giukauwa te niga lavana Maimaituwa natuna!”

⁴⁰ Mba ġome ba waivini ġesaudi manemanekemo a wai-waikitana, nopodimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemes ġaubona bi Dioses** tinedi bi Salome.

⁴¹ Niga waivinidi wala Galilimo Yesu a kaikaiwata bi a sagusagu. Bi kota waivini ġesaudi wala Yesu vaitena a natonatona Yelusalemmo ba ġome waitedi.

Diyousep Alimatiya olotona Yesu tubuġina i vai bi tauyewamo i sako

⁴²⁻⁴³ Mba aubiganemo vononoġa suwelina i kovikovi†† bi muliġa kaka waiyawasi laġanna yai tubu.‡‡ Bi Diyousep

‡ **15:35:** Alamek kalinedimo Eloi vaiyena maibena Elaidiya. § **15:36:** Sale 69:21 noponemo i giuna gado, “Vinevinena kaka waen ġolaġolana sa vite.”

** **15:40:** Met 27:56, Met ena bukamo tana Diyousep i gilumi bi mote Dioses.

†† **15:42-43:** Diu edi waiyawasi Palaide suwala bulubulumo i waitubu te Satade Suwala bulubulumo i kovikovi. ‡‡ **15:42-43:** Diu edi waigakemo i giu te lava i pekina ba laġanna ġemotinemo sa dobo, taunana aubaina Diyousep i waipapalana, muliġa kaka waiyawasi laġanna yai tubu.

Alimatiya olotona tana bolu badana ġemota bi a vivivile, tana Maimaituwa ena waibadana ya natonatona i labelabe. Tana ma laudabatolana i nawa Paelat lisinemo bi i waibaġa te Yesu taubeuna ya vai.

⁴⁴ Ġome Paelat i tatava te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina ġaviġaviyidi edi bada i yoge bi i waitalayena gado, “Yesu i peki, ee?”

⁴⁵ Bi ġaviġaviyidi edi bada Paelat i giuwe te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina Diyousep i waianine te Yesu taubeuna kolosimo ya vai.

⁴⁶ Diyousep gala potipotidi i gimeli tavaitedi bi Yesu taubeuna i sako yovoġe te galedimo i suma. Kamaina bi i avali nawe tauyewamo po'oa doudou wainononemo i sako. Ġome ġakima dididiga tabatabana i ġima bi tauyewa mataetina i wai dougudu.

⁴⁷ Meli Magdalin bi Meli Dioses tinana a kita te Yesu taubeuna bamo ġome i sako.

16

¹ Kamaina bi waiyawasi laġanina i kovi mulinemo Meli Magdalin, Diyemes tinana Meli bi Salome bona panepanedi a gimala Yesu tunina a kailolo aubaina.*

² Kamaina bi Sande olaolalemo suwala i lovolovotava tedi a nawa tauyewamo.

³ Bi etaġa taudiġa a wai giugiuna gado, “Aiyai aubaida ġakima ya ġima kamaġe tauyewa mataetinemo?”

⁴ Laġannemo matedi a tautaulagetidi ba ġakimina dididiga ġimaġima kamaġena a kita.

⁵ Tedi tauyewamo a sola nawa te oloto lauewalina a kita, ena gala potipotina kataiyedimo i miyamiya. Ġome tedi a tatava bi a naila gulata.

⁶ Kamaina bi i giuwedina gado, “Koma nainaila! Temi ba Nasalet Yesuna tupatupalatuna ko tavutavuġe. Tana mote niga ġome, kaikana pekimo i kenamoito. Ko kita, niga taubeu gabukavanaġa.

⁷ *Bi ko nawa ena tauwaikaiwatana ġesaudi lisidimo bi kota Pita bi niga mainana ko giuwedi, “Tana ya dolidoli Galilimo, i giugiuwemina mainana, ġome kaka ko kita.”

⁸ Kamaina bi waivinidi ma nuwagusugusudi tauyewa a potiyovo kamaġe bi a velau a nawa. Tedi a naila gulata aubaina te mote bamo aiyai a giuwe.

MAK 16:9-20

* **16:1:** Diu edi vaivaimo lava bi i pekina ba dolinemo masimo tunina sa kailolo kaka sa dobo. Bi niga waivinidi a ġoe te niga vaivaina maso a voiye wata.

☆ **16:7:** Met 26:32, Mak 14:28

(Mak ena buka damodamona i gilugilumina ba i ai nawanawa bi mote a banavi. Bi lova 9 te 20 noponemo bai a noḡonoḡotina luvanemo mainana a gilumi.)

Yesu Meli Magdalin lisenemo i laumaḡata

⁹ Kamaina bi Sande olaolalemo Yesu pekimo i kenamoito bi Meli Magdalin lisenemo i gei laumaḡata. Niga waivinina wala lisenemo aluwa gebogebodi wapedi 7 i kwavivaidi.

¹⁰ Tana i nawa te Yesu taukaiwatana bai i tubutubuḡana i giuwedi. Banina Yesu i peki aubaina tedi ma nuwaboyedi a miya bi a ḡabaḡaba.

¹¹ Bi laḡannemo Meli i giuwedina gado, “Tagu lisigumo Yesu i laumaḡata te e kita.” Tedi waivinina ena giu mote ai sumaḡe.

Yesu ena tauwaikaiwatana labu lisidimo i laumaḡata.

¹² Bi mulinemo taukaiwatana labu malagai a potiyovo kamaḡe bi a nawanawa etaḡa bi Yesu lisidimo i laumaḡata bi kitana i nuwavitala te mote a kita ḡone.

¹³ Tedi a tau nawanawa kaka a kitaḡone, kamaina bi a munaḡa edi lava a giuwedi bi edi giu mote ai sumaḡedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana 11 lisidimo i laumaḡata

¹⁴ Mulinemo te Yesu ena tauwaikaiwatana 11 a kanikani bi lisidimo i laumaḡata. Ena tauwaikaiwatana nopodi ba gudugududi aubaina mote ai sumaḡe. Taunana aubaina i ḡasiyedi bi i giuwedina gado, “Tagu pekimo e kenamoito te lava a kitagu bi a giuwemi bi bai aubaina mote koi sumaḡedi?”

¹⁵ ✧Kamaina bi i giuwedina gado, “Ko nawa dobu matabudimo bi lava matabudi lisidimo giu visuvisuna ko lauguguyae.

¹⁶ Bi lava aiyai yai sumaḡegu bi gaubemo sa kabuluna ba tana ya yawasana. Bi aiyai mote i wai sumaḡegu ba kamaina te kovoḡa ya vai.

¹⁷ Bi mabai sa wai sumaḡeguna ba anisove kauwidi sa voyyedi. Bi tedi kaka tagu isagumo aluwa gebogebodi lava lisidimo sa kwavivaidi. Bi kota kalina ḡesaudi mote a sibesibedinemo sa gagali.

¹⁸ Tedi mwata wai lauonedi sa legaudina ba mote sima peki. Bi kota gauba waionedi sa tegodina ba mote ima laukubutidi. Bi niḡmedi lava sidesidedi dabedimo sa sivudina ba sa yawasana.”

Maimaituwa Yesu i lageti saḡe malamo

19 ✨Bada Yesu giu i wai waikovi mulinemo ba Maimaituwa Yesu i lageti saḡe malamo. Tana kataiyanemo waibada gabunemo i waimiyeni.

20 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a potiyovo a nawa dobu matabudimo bi a lauguguya. Bi Bada i sagudi bi i ka maḡati kauwe te edi lauguguya ba giukauwa. Banina Bada ena ḡailisimo anisove kauwidi a voivoiyedi bi lava a kitekitedi.

LUK Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Luk Giu visuvisuna i gilumi bi ya giugiuweda te Tauwaiyawasana Yesu Maimaituwa i giugiuwapaena i giukamağena mote Israel taudiğa aubaidi bi lava dobu matabuna nopodimo waitedi aubaidi. Luk i giluma bi i giuweda te lağanemo Yesu ena noya i waitubuna ba tana Aluwa Waiyawa niga noyana i vite te giu visuvisuna ya lauguguyae lava wainuwatoitoidi lisidimo, 4:18. Niga giuna visuvisuna ya giugiuweda te lava eda nuwaboya tabudi bi tabudi nopodimo bi lağannemo niga bukana ta iyevina kaka nuwauba ta vai. Bi giukauwa te niga yawasanina ba Luk ena buka noponemo kaka ta banavi. Lava edi nuwaboya tabudi bi tabudi nopodimo Yesu i waiyawasanidi.

Lağannemo tana lava i sagusagudina ba lava matabudi tana lisinemo a wainuwavisu. Banina niga bukana Luk pakanemo lağaninemo Yesu i tubuğana ba lava wapewapedi tana lisinemo ai nuwavisu, 2:10. Bi kota mainana lağannemo Maimaituwa i lageti nawena malamo ba tedi matabudi ai nuwavisuna tana lisinemo, 24:52. Tana i nawa mala mulinemo, Giu Visuvisuna bainewa i dabalalana dobu te dobu taunana Luk i gilumi watedi buka Giugiuukamağedi Edi Kauwa noponemo.

Niga bukana noponemo kauwa ġesaudi ta banavidina ba Luk taunağa i gilumidi, maibena aneya a salena, tauğamo a nawa Yesu a vakitana, tana gomana gaubona bi pali vanuwinemo a banavina, Sameliya olotona lautaulalina bi gomana gwegwegwena lisinemo. Niga taudidi ba Luk taunağa i kamağatidi. Bi Aluwa Waiyawa i kamağati te waiwaivini kota tedi waitedi Yesu sa kaiwata bi yawasanamo sa sola sağa.

¹ Aisi Tiyopilas! Lava wapawapa kaikana kauwa lisidemo a tubutubuğana matabudi a gilumi watedi.

² Pakanemo taupaula a laulauguguyana bi lava matedimo kauwa a kitekitedi bi a giugiuwemaina matabudi a gilumidi.

³ Taunana aubaina tagu niga kauwidi pakanemo e kita kauwedi te edi didimanemo ya gilugilumidina tam aubaim.

⁴ Banina tam maso kuna sibe kauwe te bai a wailovelovemna ba giukauwa.

Diyon taukabulu ena tubuğa ai noyeno

⁵ Diudiya edi ḡalibona Alodi ena waibada sauginemo bi ḡome ba pilisi isana Sakalaiya i miyamiya. Tana ba pilisi Abisa ena tubulelesa bi mwanena Elisabet ba pilisi Elon ena tubulelesa.

⁶ Bi tana mamwanena ba yawasana didimaninemo a miyamiya Maimaituwa matanemo. Bada ena giuvavasaḡa bi ena waiḡake a voteyetyaedi bi mote bai a voiye waigebo.

⁷ Tedi mote ai natunatuna banina Elisabet i aipoi bi tedi ai magula kauwa.

⁸ Laḡan ḡemota Sakalaiya ena sauga i tava te Pilisi noyana pali vanuwina noponemo i voivoiye.

⁹ Tana koitilimo a vine te piupiu ya gabu pilisi edi vaivai luvanemo. Kamaina bi i sola nawa Bada ena vanuwemo te piupiu panepanena i gabu.

¹⁰ Bi lava kumna vanuwa didiyaunemo a laulaupali, piupiu gabuna laḡannemo.

¹¹ Mba ḡome Bada ena aneya i laumaḡatana Sakalaiya lisinemo. Bi olta diyanemo i moimoito, kataiyana yawaninemo, bamo piupiu i gabugabunemo.

¹² Ḣome Sakalaiya aneya i kitakita ba i tatava, bi naila i kagusugusu.

¹³ Geḡa te aneya i giuwena gado, “Mote kuma naila.” Em pali ba Maimaituwa i vai. Mwanem Elisabet kaka natum olotona ya bewa bi kwai isana Dyon.

¹⁴ Tana ya voyiem te kwai nuwavisu bi kwa yasisi, ena tubuḡemo ba lava wapawapa sa yasisi.

¹⁵ Bi Bada matanemo ba tana i saḡa gulata. Tana mote wain e tegotego ḡaiḡailisidi ima tegodi, banina ena tubuḡemo ba Aluwa Waiyawa yai waiwanavu.

¹⁶ Tana Isael lavedi wapewapedi ya natome munḡedi Bada edi Maimaituwa lisinemo.

¹⁷ Bi tana Bada ena eta ya yawasi bi Aluwemo maḡailisina ya noyana maibena Elaidiya. Tana magumagula nuwedi ya vitedi te natunatudi nuwedi sa vaidi. Bi lava laulaukasagaḡaiḡaidi nuwedi ya vitedi te Maimaituwa ena nuwayuaya sa sibe bi didimanemo sa miya. Lava ya vononoḡedina Bada ya natonatona aubaina.

¹⁸ Ḣome sakalaiya aneya i waitalayena gado, “Bainewa ya sibe te niga ba giukauwa. Tagu ei magula bi mwanegu kota i wai magula.”

¹⁹ Aneya giu i waimunena gado, “Tagu Geibilyelo, tagu Maimaituwa diyanemo taumoito. Tana i giukamaḡegu te lisimmo ya gagali bi giu visuvisuna ya giuwem.

²⁰ Tagu bai e giugiuwemna mote kuwai sumaḡe te laḡan kauwa ya natonatona niga kauwina ya tubuḡa. Taunana

aubaina tam kwai gumgum bi mainana kwa miyamiyana eete bai e giugiuwemna ya tubuḡa.”

²¹ Mba laḡannemo lava Sakalaiya a labelabena a wain-
uwanaina te bai aubaina tana pali vanuwinemo i miya
gulata.

²² Sauginemo tana i potipotiyovo ba mote ḡemoḡemotina
te tedi lisidimo ya gagali bi a kita ḡone te pali vanuwina
nophonemo wailove i kita. Tana i waigumgum bi giu i kabi
kasaḡe te tubuḡinemo gagali i voivoiyedi. Kamaina te tana
waigumgummo i miya.

²³ Sauginemo wiki ḡemota nophonemo tana ena noya i kovi
ba i munaḡa ena malagaimo.

²⁴ Mba mulinemo ba mwanena Elisabet i bwaga. Tana
nawalai 5 nopodimo i lauguduguduye bi mote lava matediḡa
i nawanawa.

²⁵ Bi Elisabet i giuna gado, “Niga kauwina ba Bada lisigumo
i voiye bi ena ḡowana i kamaḡati bi ena launuwatoimo lava
nopodimo egu dabauba i kaikamaḡe.”

Yesu ena tubuḡa ai noyenoye

²⁶ Laḡannemo Elisabet ena nawalai wai 6 nemo
Maimaituwa aneya i giukamaḡe te i nawa Nasalet
tauninemo, Galili plovinsina nophonemo,

²⁷ ḡome totopa isana Meli lisinemo. Tana ai anine te
Diyousep ya naḡi, bi Diyousep ba Deivida ena tubulelesa.

²⁸ Aneya Meli i giuwena gado, “Ebom tam Maimaituwa i
ḡoe gulatem,* Bada ba tam vaitem.”

²⁹ Aneya ena giumo ba Meli ena noḡota i kovi bi nuwana i
laḡalaḡa te niga giuna banina bai.

³⁰ Bi aneya i giuwena gado, “Meli, mote kuma naila,
Maimaituwa lisimmo i wainuwa visu gulata.”

³¹ Bi tam kaka kwa bwaga bi kwai natuna te gomana
olotona kwa bewa bi kwai isana Yesu.

³² Tana isanawanawana Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina
natuna. Bada Maimaituwa ya voiye te yai ḡalibonana
maibena tamana Deivida ena waibada.

³³ Bi Israel† lavedi lisidimo yai bada bi ena waibadana ya
kena nonoḡa.

³⁴ Meli aneya i waitalayena gado, “Mba bainewa? Tagu
mote bamo oloto mayana ya vai.”

³⁵ Bi aneya, Meli ena giu i waimunena gado, “Aluwa
Waiyawa lisimmo ya yovo bi Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina
ena ḡailisimo kaka yai kwesitawam. Taunana aubaina

* **1:28:** Waivini mododimo tam kakavisuvisum. † **1:33:** Israel ba Deikap isana
ḡesau.

gomana Waiwaiyawina kaka ya tubuḡa bi sai isana, Maimaituwa Natuna.

³⁶ Tana kwa kita em dam isuna Elisabet, avena te i waimagula bi i aipoi bi geḡa te niganana ena nawalai wai 6 na.

³⁷ Maimaituwa lisinemo mote bai i pilipili.”

³⁸ Gome Meli giu i waimunena gado, “Tagu ba Bada ena taupaula bi bai kuna giugiuwena ba ya tubuḡa.” Kamaina bi aneya Meli i gose.

Meli Elisabet i vakita

³⁹ Mba kauwina mulinemo Meli i vononoḡa bi i nawa oyamo, taun Diudiya plovinsina noponemo.

⁴⁰ Tana Sakalaiya ena vanuwemo i tava bi Elisabet i waiebone.

⁴¹ Laḡannemo Elisabet Meli ena waiebona giuna i vaivaiye ba bwaganemo gomana i laupoti bi Aluwa Waiyawa i waiwanavu.

⁴² Bi kalinana dididiginemo manuwa visuna i giuna gado, “Waivini matabudi ka kavisuvisudi nopodimo tam Maimaituwa i kavisuvisu gulatem te gomana ka kavisuvisuna kwa bewa!

⁴³ Tagu ba lava yababa bi bai aubaina egu Bada tinana kuna tava au kitagu.

⁴⁴ Sauginemo kuna waiyebogu ba gomana bwagagumo mayasisina i laupoti.

⁴⁵ Tam Maimaituwa i kavisuvisumna, banina ba kunai sumaḡa te Bada bai lisimmo i giugiuwena ba ya tubuḡa.”

Meli ena sale

⁴⁶ Meli i giuna gado, “Nopogu Bada ya kasaḡesaḡe,

⁴⁷ Aluigu i yasisi

⁴⁸ banina Maimaituwa tauwaiyawasanigu, tagu taupaula ota bi tana i noḡotigu. Niganana bi noi i saḡa i nawana ba kimta matabudi sa giu te tagu Bada i kavisuvisugu,

⁴⁹ Maimaituwa Wailewapanina tana Waiyawa bi kauwa nananakidi aubaigu i voyiedi.

⁵⁰ Kimta te kimta mabai sa vivivilena ba ya launuwa-toiyedi.

⁵¹ Tana nimana ḡaiḡailisinemo kauwa nananakidi i voyiedi bi lava nuwanuwa saḡesaḡedi edi ogatalamo i waidabalalidi.

⁵² Tana lava a waiguyauna edi waibadamo i sivu yovoḡedi bi lava a ḡauḡaubo munaḡana i sivu saḡedi.

⁵³ Maimaituwa lava kanikanipekidi mwali visuvisudimo i waiwanavudi bi waiwaiguyaudi makavekavedi i giu kamaḡedi a nawa.

⁵⁴ Maimaituwa ena launuwatoimo ena taupaula Isael lavedi i noḡotidi bi i sagudi.

⁵⁵ Bi ena giuwapa i voivoiyena eda magumagula, Eiblaḡam bi natunatuna lisidimo ba ya kena nonoḡa.”

⁵⁶ Meli Elisabet lisinemo i miyana nawalai faiona a kovi bi i munaḡa ena animiyamo.

Diyon taुकabulu ena tubuḡa

⁵⁷ Elisabet ena wainatuna saugina i tava bi gomana olo-tona i bewa.

⁵⁸ Laḡannemo diyanemo taumiya bi ena dam lavedi a vaiye te Bada ena launuwatoi i didiga lisinemo ba matabudi a yasisi ḡemota.

⁵⁹ Laḡan wai 8 nemo ba gomana a natome te kwapi bwali sa vite bi tamana Sakalaiya maso i waivaliḡesae.

⁶⁰ Bi geḡa te tinana Elisabet i giuna gado, “Geḡa! Koi isana Diyon.”

⁶¹ Bi tedi a giuwena gado, “Bamo em dammo mba mai isa?”

⁶² Kamaina bi lava tubuḡidimo mataila a voiye te Sakalaiya bainewa gomana yai isa.

⁶³ Kamaina bi Sakalaiya anigiluma tabatabana i waibaḡaye te a vite bi i gilumana gado, “Koi isana Diyon.” Bi lava matabudi a soveye.

⁶⁴ Noi taunana gayana i sasasaḡi te i kabi giugiu bi Maimaituwa i kasaḡesaḡe.

⁶⁵ Edi lava diyedimo taumiya matabudi a sove bi Diudiya oyana lavedi niga kauwidi a giugiu watedi.

⁶⁶ Lava matabudi niga giudi a vaivaiyedina ba ai nuwa noḡonoḡotaedi bi ai talana gado, “Niga gomenina ba lava bainewa kitana ya tubuḡa? Banina Bada nimana ba tana lisinemo.”

Sakalaiya ena sale

⁶⁷ Diyon tamana Sakalaiya Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi Maimaituwa giuna visuvisuna i giuwena gado,

⁶⁸ “Bada, Israel edi Maimaituwa ta kasaḡesaḡe banina tana i nato ena lava lisidimo bi i waiyawasanidi.

⁶⁹ Tana Tauwaiyawasanida wailewapanina i giukamaḡe lisidimo. Tana ba ena taupaula Deivida ena tubulelesemo.

⁷⁰ “Maibena taugiuwatana waiwaiyawidi lisidimo wala i giugiuwapana mainana,

⁷¹ te niganana kada ḡaviya bi mabai sa dabodabokedana edi waibadamo yai yawasanida.

⁷² Maimaituwa eda magumagula i launuwatoyedi bi ena waianina waiwaiyawina i voivoiyena i noḡotiwata.

⁷³⁻⁷⁴ Tana eda magula Eiblaḡam lisinemo i giuwapa te kada ḡaviya nimedimo yai yawasanida, bi yai anineda te mote manailida tana aubaina tamai taupaula,

⁷⁵ te taila waiyawa bi eda yawasana didimanidimo laḡan matabuna tana matanemo ta miya.

⁷⁶ Bi tam natugu kaka sai isamna Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina taugiuwatana, banina tam kaka Bada ena eta kwa yawasi.

⁷⁷ Bi ena lava kwa giuwedi te yawasana sai anine bi Maimaituwa edi gebogebo ya noḡoti kamaḡedi.

⁷⁸ Eda Maimaituwa ena launuwatoi dabanemo te yawasana valivaliuna maibena olaolala suwelina ya viteda.‡

⁷⁹ Bi mabai peki boimatuwina gwagwanemo sa miyamiyana, ya lai yantedi bi nuwauba etanaḡa yai dolidi.”

⁸⁰ Diyon i didiga bi aluwemo i ḡailisi bi tana kalakalalemo i miyana eete i tava Islael lavedi lisidimo bi ena noya i waitubu.

2

Yesu ena tubuḡa

¹ Mba laḡandimo, Sisa Ogastas Loum dobuna bi dobu ḡesaudi ena waibadamo a miyamiyana i giuvavasagēdi te sensas sa voiye.

² Niga sensasna ba sensas dolidolina i tubuḡa Kwaliniyas Sailiya i waigabemaniyena laḡannemo.

³ Lava matabudi a nawa edi tauniḡa isedi sivu saḡedi aubaina.

⁴ Bi kota Diyosep Nasalet malagaina Galili noponemo i modina, bi i nawa Diudiyamo ḡalibona Deivida ena taun Betliḡemmo, banina tana ba Deivida ena tubulelesa.

⁵ Meli wala ai anine te Diyosep ya naḡi bi tana mabwagana a nawa isedi ausivu saḡedimo.

⁶ Tedi ḡome a miyamiya bi gomana ena tubuḡa laḡanna i taya.

⁷ Kamaina bi Meli natuna tautuweḡina, gomana olotona i bewa. Bi tana galamo i suma bi ḡamoḡamo edi ḡedaḡemo* i waikena, banina balekimo mote bamo edi gabu.

Sipu taulabedi bi aneya

⁸ Bi mba dudubalinemo sipu taulabedi wapumo edi sipu a kitakita watedi.

⁹ Bi noi taunana te Bada ena aneya lisidimo i laumaḡata bi Bada namalina i yanayana kwaiviviledi ba tedi a gusu.

¹⁰ Bi aneya i giuwedina gado, “Koma naila, tagu yasisi dididigina giuna visuvisuna ya yovoyovoḡe lava matabudi aubaidi.

‡ **1:78:** Olaolala yanayanana malamo, sebuna te ya vakitada. * **2:7:** Ḡamoḡamo edi ani laukani

11 Niganana Deivida ena taunnimo ba tauwaiyawasana i tubuḡa, tana ba Keliso†, Bada.

12 Bi mataila kaka ko kita te gomana galamo sumasumana, ḡamoḡamo edi ḡedaḡamo ya kenakena.”

13 Mba taunana te malaḡa aneya kumdi a laumaḡata bi aneya edi bada vaitena a sale, Maimaituwa a kakasaḡesaḡe bi a giugiuna gado,

14 “Malamo namala Maimaituwa lisinemo bi nuwauba dobumo lava mabai lisidimo ya wainuwavisuna.”

15 Laḡannemo aneya a munaḡana Lmalamo ba sipu taulabedi taudiḡa ai giugiuna gado, “Tada ta nawa Betliḡemmo te niga kauwina i tubuḡana ta kita, Bada i giugiuwedana mainana.”

16 Mba ḡome sipu taulabedi a velau makai te Meli bi Diyosep a banavidi bi kota gomana a kita ḡamoḡamo edi ḡedaḡamo i kenakena.

17 Laḡannemo sipu taulabedi gomana Yesu a kitakita ba giuna ai dabalali nawe.

18 Bi lava sipu taulabedi edi giu a vaivaiyena ba a sove.

19 Bi niga kauwidi matabudi Meli noponemo i noḡotiwatedi.

20 Bi sipu taulabedi a munaḡa edi gougoumo, namala bi kasaḡesaḡe Maimaituwa a vite, banina kauwa matabudi a vaiyedi bi a kitedi aneya i giugiuwedina mainana a tubuḡa.

Yesu a natome pali vanuwinemo

21 Laḡan 8 mulidimo gomana kwapi bwali i vai bi ai isana Yesu. Mba isana ba aneya wala Meli i gei vite muliḡa kaka i bwaga.

22 Mousis ena waiḡake luvanemo, mila koḡa kamaḡedi ena laḡan i kovi mulinemo ba Diyosep bi Meli, Yesu a nawe Yelusalemmo bi Bada a vite kamaḡe.

23 Bada ena waiḡakemo i giuna gado, “Gomana olotona gei tubuḡina ba Bada kwa vite kamaḡe.”

24 Bi puyo ani lausewasewa Bada ena waiḡakemo i giuna gado, “Gabubu masepana bi mwanuwa lauewalidi labu.”

25 Ḣome Yelusalemmo ba oloto isana Simiyon, tana ba lava dididimanina bi waiwaipatutuna. Tana ba Keliso i labelabe te ya nato bi Israel yai yawasani bi aluwa waiyawa ba tana vaitena.

26 Aluwa waiyawa i wailove te tana mote ima peki eete Bada Keliso ya kita.

27 Aluwa Simiyon i lauetadoliye te i nawa pali vanuwinemo. Ḣome Diyosep bi Meli gomana Yesu a tavaite te waiḡake bai i giugiuwena mainana a voiye.

† 2:11: Vinevine kamaḡena

28 Simiyon gomana i bewa bi Maimaituwa i kasaḡesaḡena gado,

29 “Bada ḡaiḡailisim, kuna giuwapa te em taupaula nuwaubemo kwa giukamaḡegu ya nawa.”‡

30 Banina tauwaiyawasana kuna giugiukamaḡena aubaimai mataotigumo e kita.

31 Tam kuna vovononoḡena lava matabudi aubaidi.

32 Em ḡowana tana taunana yanayana ya kamaḡati eteni lavedi lisidimo. Bi kota tana taunana Israel lavedi lisidimo namala ya kamaḡati.

33 Simiyon ena gagalimo ba gomana tinana bi tamana a tatava.

34 Simiyon i kavisuvisudi bi gomana tinana i giuwena gado, “Niga gomenina ba Maimaituwa i vine te tana taunana kaka Israel lavedi wapewapedi ya voyiedi te sa kuluva bi kota Israel lavedi wapewapedi ya voyiedi te sa moito saḡa. Tana ba Maimaituwa ena mataila i giukamaḡe te lava wapewapedi kaka sai dibodiboḡi.

35 Tana ya voyiedi te edi noḡota nopodimo kenekenedi sai maḡatidi. Bi tam kaka yavi nuwapoum ya gwalina maibena naipi.”

36 Mba ḡome taugiuwatana waivinina isana Ana, Panuwela natuna Asa damna noponemo bi tana ba i magula kauwa. Tedi a naḡi bi a miyana kwalabu wapana 7 te mwanena i peki.

37 Bi Ana i iwape bi i miyana kwalabu wapana 84. Tana pali vanuwina mote i gosegose, suwala bi dudubala udimo bi palimo Maimaituwa i laulauduneye.

38 Ḣome Simiyon, Meli bi Diyosep waitedi a waigiugiu te Ana i tava lisidimo. Bi Maimaituwa i waiebone bi gomana Yesu i giuwaimaḡati, tedi mabai Maimaituwa a labelabe te Yelusalem yai yawasani.

Meli bi Diyosep a munaḡa Nasaletimo

39 Laḡannemo Diyosep bi Meli bai matabuna Bada ena waigake i giugiuwedina ai kovi, ba a munaḡa edi malagai Nasaleti Galili noponemo.

40 Gomana Yesu i didiga, ḡailisi i vai bi nuwauyauya i waiwanavu bi Maimaituwa ena kavisuvisu ba tana lisinemo.

Gomana Yesu pali vanuwinemo

41 Kwalabu onena Meli bi Diyosep a nawanawa Yeluslemmo, vawaitauli soina aubaina.

42 Sauginemo Yesu ena kwalabu i wai 12 ba a nawa vawaitauli soina aubaina.

‡ 2:29: Ee kwa giu kamaḡegu ya peki.

43 Mba ḡome soi i kovi bi a munamunaḡa ba Yesu i miya gwasu Yelusalemmo. Tinana bi tamana mote a sibe.

44 Tedi ai noḡota bena Yesu lava kumdi nopodimo. Sauginemo mote a kita edi lava bi edi dam lavedi noponemo ba tavuḡena ai tubu.

45 Tedi Yesu mote a banavi taunana aubaina a munaḡa Yelusalemmo tavuḡena aubaina.

46 Suwala waifaioninemo kaka Yesu a banavi, pali vanuwinemo, i miya Diu tauwailovelovedi i waibeyavaiyedi bi lisidimo i waiwaitala.

47 Bi ḡome Yesu lava matabudi edi giu i waimunedi bi a vaivaiyena ba ena nuwayuyaya a soveye.

48 Laḡannemo tinana bi tamana a kitakita ba a tagugu bi tinana i giuwena gado, “Natugu, bai aubaina niga kauwina kuna voiye? Tamam bi tagu ba kei nuwaboya kauwa bi ke tavutavuḡem.”

49 Yesu giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina tagu kona tavutavuḡegu? Temi ko sibe te tagu Tamagu ena vanuwemo.”

50 Bi tana bai i giugiuwedina banina mote a sibe.

51 Kamaina bi Yesu i waikalina kabi te tinana bi tamana vaitedi a munaḡa Nasalet. Bi tinana ba niga kauwidi matabudi noponemo i noḡoti watedi.

52 Bi Yesu nuwayuyaya vaitena i dididiga ba Maimaituwa bi lava nuwedi i laukwasilidi.

3

Diyon taukabulu eta i yawasi

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Dyn 1:19-28)

1 Laḡannemo ḡalibona Sisa Taibeliyas, tana waibadamo i miyana ena kwalabu ba wai 15 nemo, bi mba laḡannemo Pontis Paelat tana Diudiya plovins gabemanina bi Alodi tana Galili plovins guyauna bi tasina Pilip ba Ituliya bi Talakontis edi guyau bi Lisaniyas tana Abilena guyauna.

2 Bi Anas bi Kaiyapas ba tedi pilisi saḡasaḡa guletidi. Mba lavedi edi waibada laḡannemo ba Sakalaiya natuna Diyon kalakalalemo i miyamiya bi Maimaituwa giuna lisinemo i yovo.

3 Kamaina bi Diyon i nawa Diyoudan gaubina diyanaḡa malagai matabudi nopodiḡa bi lava lisidimo i lauguguyana gado, “Emi gebogebo ko gosedi bi ko bulu yovo te Maimaituwa emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi.

4 Maibena taugiuwatana Aisaiya kalinana a gilugilumina niga mainana i giu: ‘Lava kalakalalemo ya binabinauna gado,

“Bada ena nato aubaina eta ko yawasi, ena ani nato ko kadidimani.

5 Gwagwa matabudi ko ġuluvidi bi oya bi dabatuwa ko keli waiwapuwapudi.

Eta balebaledi ko kadidimanidi bi ani nawa ko kasabus-abu kauwe.

6 Mba ġome kaka Maimaituwa bainewa yai yawasanidina lava matabudi sa kita.”

7 Ġome lava kumdi laubuluyovo aubaina a natonatona Diyon lisinemo bi i giuwedina gado, “Temi salama natu-natuna, aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoġa ya giu kamaġe yovoġena ko naile kamaġe?”

8 Taunana aubaina kauwa visuvisudi ko voyiyedi te lava sa kita te temi kona nuwavitala. Bi komai noġota gado, “Tada Eiblaġam natunatuna aubaina te lisidemo mote kaka bai gebogebona ima tubuġa.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ġemoġemotina niga ġakimidi ya voyiyedi te Eiblaġam ena tubulelesa.

9 Bada kaikana ġadivi i wainono te bamo kaidi bi mote sima votavota kauwa ba pakedimo ya oi kamaġedi bi yai kalaġosedi.”

10 Ġome lava kumdi ai talana gado, “Niganana bai ka voyie?”

11 Bi Diyon giu i waimunena gado, “Aiyai bi kwama labu lisimmo ba ġemota em tau waikwama geġana kwa vite, bi kota kani mainana ko voyie.”

12 Takisi taulaitupana a nato kabulu aubaina bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama bai ka voyie?”

13 Bi Diyon i giuwedina gado, “Takis a giugiuwemina luvanemo mainana ko laitupa bi mote koma tausāġe.”

14 Bi ġaviġaviyidi ġesaudi waitedi kota ai talayena gado, “Bi kota tama bai ka voyie?” Bi tana i giuwedina gado, “Lava mote koma laukivi gebogeboyedi bi mote koma giu waigusugusudi bi edi mane koma legaudi. Temi emi maiia taunaġa koi nuwavisuye.”

15 Ġome lava matabudi tauwaiyawasana a labelabena ai noġota Diyon lisinemo te tana taunana bena Keliso tauwaiyawasana.

16 Bi geġa te Diyon i giuwedina gado, “Tagu gaubemo yà waibulumi bi lava muliguġa ya natonatona tana lava dididigina bi saġasaġa guletina bi tagu mote visuvisugu te ena kaġesuma yà kaikamaġe. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo yà kabulumi.

17 Tana visu bi gebogebo lavedi ya dailidina maibena laisi. Tana laisi ya tutu bi ya ġini yavalemo bi yavala laisi kwapina ya suve te tabunemo bi banina tabunemo. Muliġa tana laisi

banidi ya legaudi bi ena susuḡumo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoḡinemo yai kalaḡosedī.”

18 Ḡome Diyon kauwa wapewapedimo giu visuvīsuna i laulauguguyae bi lava i giugiusagusagudi te edi yawasana sa vitalēdi.

(Met 14:3-5, Mak 6:17-20)

19 Diyon lava wapawapa matedimo gabemani Alodi dabana i saḡai, banina Alodi tasina ena vesala Elodiyas i kwaya vai, bi ena gebogebo ḡesaudi vaitēdi dabedimo.

20 Kamaina bi Alodi kauwa gebogebo otina i voyiena ba Diyon biliwelokomo i sako nawe bi ena gebogebo i kadidigi otīḡe.

Yesu ena buluyovo laḡanina

(Met 3:13-17, Mak 1:9-11, Dyn 1:32-34)

21 Muliḡa kaka Alodi Diyon biliwelokomo i sako nawena bi dolinemo Diyon lava matabudi i kabulu kovidi bi kota Yesu i kabulu. Ḡome Yesu i laulaupali ba mala i nuwa wasa

22 bi Aluwa Waiyawa i yovona lisinemo maibena mwanuwa gabubu. Bi kalina malamo i yovona gado, “Tam tagu natugu nuwagu kwa vaivai bi tagu ya wainuwavisuna tam lisimmo.”

Yesu tamatamana lelesina

(Met 1:1-17)

23 Sauginemo Yesu ena kwalabu 30 bi ena noya i waitubu lava lisidimo. Bi lava a wainoḡota bena kage tana ba Diyousep natuna bi Diyousep ba Eli natuna

24 bi Eli ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna bi Livai ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Danai natuna bi Danai ba tana Diyousep natuna.

25 Bi Diyousep ba tana Matatīyas natuna bi Matatīyas ba tana Eimos natuna bi Eimos ba tana Naum natuna bi Naum ba tana Esli natuna bi Esli ba tana Nagai natuna

26 bi Nagai ba tana Mat natuna bi Mat ba tana Matatīyas natuna bi Matatīyas ba tana Semin natuna bi Semin ba tana Diosek natuna bi Diosek ba tana Dioda natuna

27 bi Dioda ba tana Dionan natuna bi Dionan ba tana Leḡesa natuna bi Leḡesa ba tana Selubabel natuna bi Selubabel ba tana Setiel natuna bi Setiel ba tana Neli natuna

28 bi Neli ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Adi natuna bi Adi ba tana Kosam natuna bi Kosam ba tana Elmada natuna bi Elmada ba tana Elu natuna

29 bi Elu ba tana Diyosuwa natuna bi Diyosuwa ba tana Eliyesa natuna bi Eliyesa ba tana Diyolim natuna bi Diyolim ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna, bi Livai

³⁰ ba tana Simiyon natuna bi Simiyon ba tana Diuda natuna bi Diuda ba tana Diyousep natuna bi Diyousep ba tana Dyonam natuna bi Dyonam ba tana Eliakim natuna,

³¹ bi Eliakim ba tana Meleya natuna bi Meleya ba tana Menna natuna bi Menna ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Neitan natuna bi Neitan ba tana Deivid natuna

³² bi Deivid ba tana Diyesi natuna bi Diyesi ba tana Obed natuna bi Obed ba tana Bowas natuna. Bi Bowas ba tana Salmon natuna bi Salmon ba tana Nason natuna

³³ bi Nason ba tana Aminadab natuna bi Aminadab ba tana Admin natuna bi Admin ba tana Ani natuna bi Ani ba tana Eslon natuna bi Eslon ba tana Peles natuna bi Peles ba tana Diuda natuna

³⁴ bi Diuda ba tana Deikap natuna bi Deikap ba tana Aisik natuna bi Aisik ba tana Eiblaḡam natuna bi Ablāḡam ba tana Tela natuna bi Tela ba tana Naḡo natuna

³⁵ bi Naḡo ba tana Selug natuna bi Selug ba tana Leu natuna bi Leu ba tana Peleg natuna bi Peleg ba tana Eba natuna bi Eba ba tana Sela natuna

³⁶ bi Sela ba tana Keinan natuna bi Keinan ba tana Apesad natuna bi Apesad ba tana Sem natuna bi Sem ba tana Nowa natuna bi Nowa ba tana Lemeki natuna

³⁷ bi Lemeki ba tana Metusala natuna bi Metusala ba tana Inoki natuna bi Inoki ba tana Daledi natuna bi Daledi ba tana Maḡalel natuna bi Maḡalel ba tana Kenon natuna

³⁸ bi Kenon ba tana Enos natuna bi Enos ba tana Seta natuna bi Seta ba tana Adam natuna bi Adam ba Maimaituwa natuna.

4

Seitan Yesu i wailaulubu (Met 4:1-11, Mak 1:12,13)

¹ Yesu Diyodan gaubinemo bi i munamunaḡa ba Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i waidoli nawe kalakalalelemo.

² Ḡome laḡan 40 mulidimo Seitan i tava Yesu taikuluna aubaina. Mba laḡandimo tana mote bai i kani bi laḡanidi mulidimo ba Yesu kani i peki.

³ Kamaina bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna, ba niga ḡakimina kwa giuwe te yaila buledi bi kwa kani.”

⁴ Geḡa te Yesu giu i waimunena gado, “Geḡa! Gilugilumina ya giugiu te lava mote kaka buledimo sima miya.”*

⁵ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe oya dabaotinemo bi dobu ena waiguyau matabuna i wailove.

⁶ Bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Tagu waibada bi waiguyau namanamalidi matabudi ya vitem, niga mwalidi

* 4:4: Deut 8:3

ba Maimaituwa i vitegu bi tagu ġemoġemotina lava aiyai e ġoyeġoyena ba yà vite.”

⁷ Bamoda kwa lauduneyeguna ba waibada matabuna ya vitem.

⁸ Yesu giu i waimunena gado, “Geġa! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa taunaġa kwa lauduneye bi aubaina kwai taupaula.”†

⁹ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe Yeluslemmo bi i voiye te pali vanuwina dabatolana isu otinemo i moito bi i giuna gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna ba niga ġome kwa pwalage yovoġem.

¹⁰ Banina gilugiluminemo ya giugiu te tana kaka ena aneya ya lauegelidi te sa moito galamem bi sa labe kauwem.

¹¹ Bi kota tedi nimedimo sa kaididi saġem te mote kaġem ġakimemo kumai tutu.”‡

¹² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geġa! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa mote kumai laulubu.”§

¹³ Sauginemo Seitan kauwa matabudimo Yesu i wailaulubu kovi, ba i gose bi laġan kauwemo kaka yai laulubu munaġe.

*Yesu ena noya Galilimo i waitubu
(Met 4:12-17, Mak 1:14-15)*

¹⁴ Kamaina bi Yesu i nawa Galilimo bi Aluwa Waiyawa ena ġailisi yaġolo tana vaitena. Ġome Yesu giuna i dabalala te Galili dobuna matabuna i nawa yaġosi.

¹⁵ Bi edi bolu vanuwidiġa i wailovelove nawa bi lava matabudi tana a kakasaġesaġe.

*Nasalet lavedi Yesu a miya tautauliye
(Met 13:53-58, Mak 6:1-6)*

¹⁶ Yesu i munaġa Nasaletimo, ena ani didigemo. Bi waiyawasi laġanina ġemota tana i nawa bolu vanuwinemmo, maibena bainewa Waiyawasi laġandimo i voivoiyena mainana. Tana i moitona ba gilugilumina iyevina aubaina.

¹⁷ Kamaina bi Taugiuwatana Aisaiya ena buka a vite bi i tapale te giluma bamo i giuna gado,

¹⁸ “Bada Aluwina tagu nopogumo,
banina tana i vinegu te giu visuvisuna lava wainuwa-
toitoidi lisidimo yà lauguguyae.

Tana i giu kamaġegu te lava panipanimo miyemiyedi yà giuwedi te tedi kaka panipani sa potiyovo kamaġe bi matapotepotedi yà giuwedi
te sai kita munaġa.

† 4:8: Deut 6:13. ‡ 4:11: Ps 91:11-12 § 4:12: Deut 6:16.

Bi kota lava edi lava sa laulau kivigebogeboyedina yài yawasanidi.”

19 Bi yài noyanoyana gado, “Niganana laḡan i tava te Bada ena lava yai yawasanidi.”

20 Ġome Yesu buka i gudu bi taupaula i vite munaḡe te i miyatulu. Bi bolu vanuwinemo lava matabudi Yesu a kitadidi.

21 Ġome Yesu giu i waitubuna gado, “Niganana giuna kona vaivaiyena ba banina i tubuḡa.”

22 Bi lava matabudi ena giu visuvisudi a sovedi bi isana a kasaḡesaḡe bi a giuna gado, “Tana bena Diyosep natuna, bi bainewa te niga mainana ya giugiu?”

23 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu e sibena ba niga giunemo male koi giugiuwegu, ‘Doketa, ku waiyawasani munagem.’ Tama ke vaiyem te Kapeniyamo bai kuna voivoiyedina, mainana kota niga em malagaimo kwa voyiedi.”

24 Yesu i giuna gado, “Tagu yà giugiu kauwemi te, taugiuwatana ena malagai lavedi kaka sa daboke.

25 Yà giugiu kauwemi, taugiuwatana Elaidiya ena saugemo, ba Israel noponemo iwaiwape a wapa kauwa. Bi suwala kalakaladada i lalanina ba kwalabu faiona bi nawalai 6 nopodimo, mba dobuna matabuna ba gomala i nawa yaḡosi.

26 Bi Bada mote Elaidiya i giu kamaḡe aiyai ḡesau lisinemo Israel noponemo. Bi kamaina te tana i giukamaḡe nawena malagai Salepatimo, iwape i miyamiyana lisinemo Sidon noponemo.**

27 Bi kota mainana taugiuwatana Elisa ena laḡanimo Israel noponemo, lava wapewapedi sida kapa i vaidi. Bi ḡome mote aiyai ḡesauna i waiyawasani te Sailiya olotona isana Naman taunaḡa i waiyawasani.”

28 Laḡannemo lava bolu vanuwinemo mba giuna a vaivaiye ba nuwedi i laimedimedi.

29 Tedi a miya moito Yesu a solu, taun a potiyovo kamaḡe bi a nawena oya isunemo daki dabanemo. Bi a ḡoeḡoena maso Yesu dakimo ai lavakui,

30 bi geḡa te tana lava nopodimo i kwalakusu.

Yesu aluwa gebogebona i kwavivai

(Mak 1:21-28)

31 Mba ḡome te Yesu i nawa Kapeniyam tauninemo, Galili plovinsna noponemo bi Waiyawasi laḡandimo tana lava i waiwailovelovedi.

32 Bi ena wailoelove a soveyena, banina ena gagali ba waibada vaitena.

** 4:26: 1Ġa 17:8-16

33 Bolu vanuwina noponemo oloto aluwa gebogebona i sunesuneina, kalinana didiginemo i binauna gado,

34 “Ei, tam bai lisimaimo kwa voiye, Nasalet Yesuna! Tam kuna natona kwa kagebogebomai, ee? Tagu e sibem te tam aiyai: Tam ba Maimaituwa ena tauwainoyanoya waiwaiyawim.”

35 Yesu kalinana bagibaginemo aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto kwa potiyovo kamaḡe!” Ġome aluwa gebogebona oloto i pwalḡe yovoḡe doḡamo lava matedimo bi i potiyovo kamaḡe bi mote i waikelo.

36 Lava matabudi a sove bi edi lava waitedi ai giugiuna gado, “Tana ena wailovelove ba waibada bi ḡailisi waitena te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi sa potipotiyovo.”

37 Bi Yesu giuna mba dobuna matabuna i nawa yaḡosi.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Met 8:14-17, Mak 1:29-34)*

38 Yesu bolu vanuwina i gose bi i nawa Saimon ena vanuwemo. Ġome Saimon lawana i kita sida gaugaululu i vai bi Yesu ai baḡa te ya sagu, banina tana i sida kauwa.

39 Yesu i nawa waivini i kenakenana diyanemo i moito bi gaugaululu i kaipasine te waivini ya gose kamaḡe. Gau-gaululu waivini i gose bi tana maḡemota i kena moito te i waikanidi.

40 Bi mba aubiganemo suwala bulubulumo, lava wape-wapedi edi lava sida tabudi bi tabudi a vaivaidina a tavaitedi Yesu lisinemo. Tana ḡemoḡemotaḡa i taukonidi bi i waiyawasanidi.

41 Bi kota aluwa gebogebodi lava wapewapedi a sune-suneidina i kwavidi a potiyovo. Bi a binabinauna gado, “Tam taunana Maimaituwa natuna!”

Bi Yesu i giuwedi te a lautautau bi i voyiyedi te mote a giu, banina tedi a sibe te tana taunana Keliso.

42 Laḡan sakosakomo Yesu i nawa dobu ḡuyuwino, laupali aubaina. Bi lava a tavutavuḡe bi laḡannemo a banavina ba ai baḡa te maso mote i ḡosedu.

43 Bi geḡa te tana i giuwedina gado, “Tagu kota Maimaituwa ena waibada giuna visuvisu na ya lauguguyae taun ḡesaudimo, mba taunana aubaina Maimaituwa i giukamaḡegu te e yovo.”

44 Kamaina bi Diudiya noponemo, bolu vanuwidiḡa Yesu i lauguguya nawa.

5

*Yesu tauwaikaiwatana i yogedi
(Met 4:18-22, Mak 1:16-20)*

¹ Laḡan ḡemota Yesu Genasalet* topana diyanemo i moimoito bi Maimaituwa giuna i laulauguguyaye. Bi lava kumdi a tava a dubutawi bi a waibeya vaiye.

² Bi tana taugomo i kitedi edi waga labu a solusaḡedi gelemo bi edi gomo a koḡekoḡedi.

³ Tana i moito saḡa Saimon† ena wagamo bi i miyatulu. Bi i waibaḡa te ya taududunawe topamo bi lava kumdi wailovelovedi i waitubu.

⁴ Laḡannemo i giugiu kovi ba Saimon i giuwena gado, “Waga kwa taududunawe topa pounemo bi em lava vaitedi emi gomo ko sivu yovoḡedi bi iyana ko konedi.”

⁵ Kamaina bi Saimon giu i waimunena gado, “Bada, tama dudubala lofalofa ke gomo gulata bi mote iyana ke konedi. Bi em giu aubaina te gomo ka sivuyovoḡedi.”

⁶ Laḡannemo edi gomo a sivuyovoḡedi ba iyana wapewapedi a konedi bi ḡotona te maso edi gomo a nuwalisi.

⁷ Taunana aubaina waga ḡesaunemo edi lava a laumatakamotaedi te sa nato sa sagudi. Gome te edi lava a nato a sagudi te wagedi a waiwanavudi bi wagedi ḡotona te maso a bulu.

⁸ Laḡannemo Saimon niga kauwina i kitakita ba tuwapekanemo i kuluva Yesu kaḡepakanemo bi i giuna gado, “Tagu gebogebo lavagu, kwa ḡose kamaḡegu.”

⁹ Tana ena lava vaitedi a sove gulata, banina tedi iyana wapewapedi a konedi.

¹⁰ Bi ena lava Diyemesi bi Diyon, Diyebedi natunatuna kota a sove. Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Mote kuma naila, niganana bi noi i saḡa i nawana, temi kaka lava ko konedi.”

¹¹ Bi tedi maḡemota edi waga a solu saḡedi gelemo, mwali matabudi a ḡosedu bi Yesu a kaiwata.

*Yesu oloto kapa vaivaina i waiyawasani
(Met 8:1-4, Mak 1:40-45)*

¹² Bi taun ḡesaunemo Yesu oloto sida kapa vaivaina i banavi. Bi sauginemo oloto Yesu i kitakita ba i laudulu yovona doḡamo bi i giuna gado, “Bada, bamoda kuma ḡoe te kwai yawasanigu.”

¹³ Kamaina bi Yesu oloto i kita bi nimana i tuḡu te i taukoni bi i giuwena gado, “Yà ḡoeḡoena kwa yawasana.” Mote lofana te sida kapa oloto i ḡose bi i yawasana.

* **5:1:** Genasalet Ganasalet ba Galili isana ḡesauna. † **5:3:** Saimon ba Pita isana ḡesauna.

14 Kamaina bi Yesu oloto i waiḡakena gado, “Bai i tubu-tubuḡana mote aiyai ḡesauna kuma giuwe, kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena kwa voiye te lava sa kitam te kuna yawasana.”‡

15 Bi geḡa te oloto i nawa bi bai lisinemo i tubutubuḡana giuna i kadidigi. Taunana aubaina te lava kundi a tava Yesu lisinemo bi giu visuvusunna a vaiye te edi sidamo i waiyawasanidi.

16 Bi laḡan onena Yesu i gosedi bi i nawanawa dobu ḡuyuwidimo pali aubaina.

*Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani
(Met 9:1-8, Mak 2:1-2)*

17 Laḡan ḡemota Yesu i waiwailovelove, Palisi§ bi waiḡake tauwailovelovena babadidi ḡome a miyamiya. Tedi ba Galili, Diudiya bi Yelusalem nopodimo malagai onediḡa a tava. Bi Bada ena ḡailisi ba Yesu lisinemo te waiyawasana i voivoiyedi.

18 Bi olooloto ḡesaudi edi tau tunipekipekina latilatina a avali tavaite. Bi a ḡoḡoena maso a saḡena vanuwa noponemo, Yesu matanemo ai kena.

19 Bi a kitakita te lava kumna vanuwa ai wanavu. Taunana aubaina a saḡa noke vanuwa dabanemo te Yesu i moimoitona luvaluvanemo, bwada a koyavusi bi edi tau latilatina ai dawo yovoḡena Yesu matanemo.

20 Sauginemo Yesu edi waisumaḡa i kitakita ba oloto i giuwena gado, “Egu tau em gebogebo e noḡoti kamaḡedi.”

21 Palisi bi waiḡake tauwailovelovena mai giuna a vaivaiye ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Tana ya noḡonoḡoti munaḡe te bena i saḡa gulata, mba ya waidiboḡa. Maimaituwa taunaḡa gebogebo taunoḡoti kamaḡedi, mote aiyai ḡesauna.”

22 Yesu edi noḡota i sibedi taunana aubaina i waita-lyedina gado, “Bai aubaina nopomimo niga mainana ko waiwainoḡota?”

23 Bai giuna i tekateka, “Em gebogebo e noḡoti kamaḡedi ee ku moito bi kwa nawa?”

24 Taunana aubaina niganana kaka yaì lovemi te ko sibe, te niga dobonemo Tana Taunana Natuna waibada i vai te gebogebo ya noḡoti kamaḡedi.”

Kamaina bi Yesu i tauvitale oloto tunipekipekina i giuwena gado, “Ku kena moito, em latilati kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”

‡ 5:14: Lev 14:2-32 § 5:17: Lava nuwanuwasaḡesaḡedi, waiḡake taukaiwatedi bi geḡa te mote lava wainuwatoitoidi a sagusagudi

25 Noi taunana te lava matabudi a kitakita bi oloto i miya moito, ena latilati i vai bi Maimaituwa lisinemo makakasaḡesaḡena i nawa ena vanuwemo.

26 Tedi naila ika gusugusudi bi a sove gulata, bi Maimaituwa a kasaḡesaḡena gado, “Tama niganana anisove kauwina ke kita.”

*Yesu Livai i vine
(Met 9:9-13, Mak 2:13-17)*

27 Niga kauwina mulinemo Yesu malagai i potiyovo kamaḡe bi i nawanawa te takis taulaitupana isana Livai i kita, ena anibagibagimo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

28 Noi taunana te Livai i miya moito, bai matabudi i gose kamaḡedi bi Yesu i kaiwata.

29 Mba mulinemo Livai ena vanuwemo soi dididiga Yesu aubaina i voiye, bi ḡome ba takis taulaitupedi kumna bi lava ḡesaudi vaitedi a kanikani.

30 Kamaina bi palisi bi waiḡake tauwailovelovena, Yesu ena tauwaikaiwatana a giu vitavitalledina gado, “Temi bai aubaina takis taulaitupana bi gebogebo lavedi vaitedi ko kanikani?”

31 Yesu edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ḡoeḡoe bi lava sidesidedi taudidi doketa sa ḡoeḡoe.

32 Tagu e tavana mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebo lavedi aubaidi te sa laukuvasa.”

*Yesu ena wailovelove ba tabuna kaka Palisi edi wailovelove
(Met 9:14-17, Mak 2:18-22)*

33 Lava ḡesaudi Yesu a giuwena gado, “Diyon ena tauwaikaiwatana maḡemoḡemotaḡa sa udiudi bi sa laulau-pali, bi kota palisi edi tauwaikaiwatana mainana sa voivoiye. Bi tam em tauwaikaiwatana bai aubaina sa kanikani bi sa tegotego?”

34 Bi Yesu i giuwedina gado, “Bainewa te maso lawelawena ena tauliso sa udi? Laḡannemo tana vaitena sa miyamiya ba mote sima udi.

35 Laḡan ya tava te tana ena tauwaikaiwatana lisidimo sa kaikamaḡena, kaka tedi sa udi.”

36 Yesu niga lautaulalana i giuwedina gado, “Lava mote gala valivaliuna selepina ima vai bi gala wadubonemo ima popo waiḡemoti. Bamoda mainana bi i voiyena ba gala valivaliuna ya nuwalisi, bi gala valivaliuna mote luvana te gala wadubona vaitena sima popo waiḡemotidi.

37 Bi lava mote wain valivaliuna ima vai bi kwagi wadubonemo ima ḡini, male kwagi wadubona ya nuwatili te wain ya nuwaḡini bi kwagi ya gebogebo.

38 Wain valivaliuna kamaina te kwagi valivaliunemo ko ġini.

39 Lava aiyai wain wadubona i tegotegona ba mote wain valivaliuna tegona ima ġoeġoe, taunana aubaina ya giugiuna gado, 'Wain valivaliuna tegona mote i visu.' ***

6

Waiyawasi Laġanina Ena Waitala (Met 12:1-8, Mak 2:23-28)

1 Waiyawasi Laġanina ġesaunemo Yesu laisi daibina noponaġa i nawanawa bi ġome ena tauwaikaiwatana laisi a legaudi, a musudi bi a kanikanidi.

2 Kamaina bi ġome waiġake babadidi mba kauwina a kitakitana, ba a giuwedina gado, "Bai aubaina Waiyawasi Laġannemo mba kauwina kona voiye?"

3 Yesu edi giu i waimunena gado, "Bamo mote gilugilumina ko iyevi te Deivida bi ena lava vaitedi kani a peki ba bai i voiye?"

4 Deivida i nawa Maimaituwa ena vanuwemo i sola saġa bi buledi Maimaituwa vitevite wainonona i legaudi te i kani. Bi waiġake ena luvamo mba buledidi ba pilisi taudiġa sa kanikanidi. Bi buledi ġesaudi kota ena lava i vitedi te a kani."

5 Ġome Yesu i giuwedina gado, "Tana Taunana Natuna ba Waiyawasi Laġanina Badana."

6 Bi Waiyawasi Laġanna ġesaunemo Yesu i nawa bolu vanuwino, ġome i waiwailovelove ba oloto nima kataiyana nuwanokuna ġome i miyamiya.

7 Palisi bi waiġake tauwailovelovena a waikitawata te Waiyawasi Laġannemo yai yawasana ee geġa. Banina tedi a ġoeġoena maso bai i voiye wapa bi ai wavu.

8 Bi tana edi noġota i sibe kamaina bi oloto nimana nuwanokuna i giuwena gado, "Kwa saġa matedimo kwa moito." Bi oloto i miya moito i saġa lava matedimo i moito.

9 Yesu i giuwedina gado, "Yai talayemi, eda waiġake bainewa i giuweda? Waiyawasi Laġannemo ba lava ta sagu ee ta lau kivigebogeboye. Lava tai peki ee tai yawasani?"

10 Bi ġemoġemotaġa i kita nawedi bi oloto i giuwena gado, "Nimam ku tuġu." Bi nimana i tuġutuġu ba i yawasana.

11 Bi tedi a medi gulata bi taudiġa ai ogatalavivila te Yesu lisinemo bai sa voiye.

*** 5:39: Wain wadubona bi valivaliuna ba: Lava aiyai bi yawasana wadubonemo ya miyamiyana ba yawasana valivaliuna mote ima ġoeġoe, banina tana ya noġonoġoti te yawasana wadubona ba i visuna kaka yawasana valivaliuna.

12 Mba laḡanna i nawa kamaḡe ba tana i nawa oyamo bi Maimaituwa lisinemo i laupali laḡansako.

13 Laḡan i sako olaolalemo ena tauwaikaiwatana i yogedi a tava bi wapedi 12 i vinedi te tedi giugiukamaḡedi. Bi i vinevinedina isedi ba niga taudidi:

14 Saimon i wai isana Pita, bi tasina Endulu, Diyemesi, Diyoni, Pilipi bi Batolomi,

15 Met, Tomasi, Saimon sa wai isana Delot,

16 Diudas, Diyemesi natuna, bi Diudas Iskaliyot, tana taunana i waila Yesu kana ḡaviya.

*Yesu tana tauwailovelove bi tauwaiyawasana
(Met 4:23-25)*

17 Sauginemo tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba dobu laiwapuwapunemo a vamoito. Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi a moito, bi tauwaikaiwatana wapewapedi bi lava kundi a moito kwaivivilidi. Mba lavedi ba Diudiya, Yelusalem bi gele malagaidi, Taiya bi Sidonḡa a tava.

18 Bi mba lavedi a tava Yesu au waibeyavaiyenemo te edi sidamo sa yawasana. Bi tedi mabai aluwa gebogebodi a sunesuneidina waitedi i waiyawasanidi.

19 Bi lava matabudi a wailaulubu te maso Yesu a taukoni, banina tana lisinemo poya i potiyovo bi lava matabudi i waiwaiyawasandi.

20 Yesu ena tauwaikaiwatana niga mainana i giuwedi: “Waiwaiyamoyamonimi ba koi nuwavisu banina Maimaituwa ena waibada ba temi aubaimi.

21 Koi nuwavisu temi mabai ko kanikani pekina, Maimaituwa kaka yai wanavumi.

22 Laḡannemo lava sa yoaiyemi, sa kita kamaḡemi, sa lauyovoḡemi bi sa giuwemi te temi ba gebogebo lavemi ba koi nuwavisu, banina temi ba Tana Taunana Natuna tauwaisumaḡena.

23 Laḡannemo bi lisimimo mai ya tubuḡana ba koi nuwavisu, bi ko yasisi banina emi mai'a malamo ya kenakena. Ko noḡoti te wala edi magumagula kauwina ḡemotina taugiuwatana lisidimo mainana a voivoiye.”

24 “Bi i gebo kauwa te tam aiyai niganana kwa waiguyauna. Mba kaikana em soisoi kuna vai.

25 Bi i gebo kauwa te tam niganana tubuḡemo kwa wainuwavisuna,

tam kaka kani kwa peki. Bi i gebo kauwa te niganana kwa gwaigwai, laḡan

muliḡa kaka kwai nuwaboya bi kwa ḡaba gulata.

26 Bi i gebo kauwa te tam niganana lava sa sovesovem,

mba kauwina ġemotinemo edi magumagula taugiuwatana kaikaiyovudi a sovesoveyedi.”

Em ġaviya kwa ġoedi

(Met 5:38-48,7:12a)

27 “Koi beyavaiya bi yà giuwemi, em ġaviya kwa ġoedi, bi tedi mabai sa dabodabokemna lisidimo visu kwa voiye.

28 Bi tedi mabai sa pasipasilimna kwa kavisuvisudi, bi tausagebogebo kwa laupali.

29 Tana aiyai bi gadigadimmo i talaġana ba kota gadigadim ġesauna kwa vite te ya talaġa. Bi aiyai em kwesi i vaina ba kota kwai anine te em kwama ya vai.”

30 Bamoda aiyai bai i waibaġayena ba ku vite bi aiyai em bai mwalina i vaina ba mote kuma giuwe te ima vite munaġem.

31 Ko ġoēġoe te lava aubaimi bai sa voyiena ba temi kota tedi aubaidi mainana ko voiye.

32 Bamoda temi lava sa wainuwavainemna taudiġa koi nuwavainedina ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Banina gebogebo lavedi kota mainana edi lava sa wainuwavainedi.

33 Bi bamoda temi lava visuvisu lisimmo sa voivoiyena taudiġa lisidimo ko voyiena ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Gebogebo lavedi kota mainana sa voivoiye.

34 Bi bamoda lava ko ġoēġoedi te emi mane sai sipona, ba temi mote kaka maii'a koma vai. Gebogebo lavedi kota mainana sa wainoġota te edi lava sai sipo munaġedi.

35 Emi ġaviya ko ġoedi bi lisidimo visuvisu ko voiye. Bai kona vitedina ba koma noġonoġoti te sa vite munaġemi, bi emi maii'a ba dididiga malamo ya kenakena. Bamoda temi niga mainana ko voyiena ba Maimaituwa Saġasaġa Guletina yai kawa natunemi. Banina tana ba kivina i visu lava gebogebodi bi lava mabai mote sima waiebone lisidimo.

36 Ko launuwatoina maibena Tamemi malamo laulaunuwatoina.

Mote koma etala

(Met 7:1-5)

37 “Nopomimo lava ġesaudi koma etaledi, Maimaituwa kaka temi ya etalemi. Lava mote koma kuvalidi, Maimaituwa kaka temi ya kuvalimi. Emi lava edi gebogebo ko nogoti kamaġedina kaka Maimaituwa emi gebogebo ya nogoti kamaġedi.

38 Lava ġesaudi lisidimo ko soina ba Maimaituwa ya vite munaġemi. Nopomi tabutabudimo ko soisoina ba mainana

dabemimo kavisuvisu yai lautawidi. Bai ko voivoiyena ba mainana luvanemo Maimaituwa lisimimo ya voiye.”

39 Yesu i lautaulalana gado, “Ĝemoĝemotina lava matapotapotana, ena tau matapotapotana yai etadoliye ee? Bamoda mainana sa voiye ba labuidi dommo sa kuluva.

40 “Gomana gilugilumina mote tauwailovelovena ima saĝa kamaĝe, geĝa! Bi tana aiyai ai lovelove kauwena ba tauwailovelovena vaitena ĝemoĝemotidi.

41 “Tam mote maso valetim matanemo ĝasububu ku kitakita bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita.

42 Bainewa te valetim kwa giugiuwena gado, ‘Valetigu, matammo ĝasububu ya kaikamaĝe.’ Bi geĝa te tam matammo kaitupo mote ku kaikamaĝe. Tam kaikaiyovum. Dolina kaitupo matammo kwa gei kaikamaĝe kaka matam ya negavai, te valetim matanemo ĝasububu kwa kaikamaĝe.”

Kai bi Votana

(Met 7:16-20,12:33-35)

43 “Bi kai visuvisuna mote votana gebogebona, kota kai gebogebona mote votana visuvisuna.

44 Kai votanemo kaka kwa kita ĝone. Lava mote tipolo kainemo kulou ima losi, ee ĝawaĝawa waigedegedelinemo guleipi ima losi.

45 Lava noponemo kauwa visuvisudi sa kenakenana ba kauwa visuvisudi ya voivoiyedi, bi lava nopona gebogebona waiwanavuna ba mainana gebogebona kauwidi ya voivoiyedi. Bai nopomo i wanawanavuna ba mainana gayamo ya potipotiyovo.

Tauĝala nuwanuwayuyayana bi tauĝala bu'ubu'wina

(Met 7:24-27)

46 “Bai aubaina te ko giugiuna gado, ‘Bada, Bada. Bi bai ya giugiuwena mote koma vaivaiye?’

47 Bi tana aiyai ya nato lisigumo bi giugu ya vaiye bi ya voivoiyedina kaka yai lovemi te tana bainewa kitana.

48 Tana ba maibena oloto ena vanuwa domdi i ĝala gulatedi bi duĝutau i waimoitodi. Sauginemo kabaita i yovona ba vanuwina mote ima likwa, banina tana i lauĝala kauwa.

49 Bi tana aiyai giugu i vaiye bi mote ima miyamiyaedi, ba tana maibena oloto doĝamo ena vanuwa domdi mote i ĝala gulatedi. Laĝannemo kabaita vanuwina i wailautaguna ba i likwa kamaĝe bi i kagebogebona otiĝe.”

7

*Tauwaiḡaviya 100 edi bada ena sumaḡa
(Met 8:5-13)*

¹ Laḡannemo Yesu niga kauwidi matabudi lava i giuvitedi, mba ḡome te i nawa Kapeniyammo.

² Ḡome tauwaiḡaviya 100 edi bada, ena taupaula nuwana tauvaikauwena tana i sida kauwa bi nuwana peki.

³ Laḡannemo tauwaiḡaviya edi bada Yesu giuna i vaivaiye, ba Diu babadidi ḡesaudi i giukamaḡedi te tana sai baḡa te ya nato ena taupaula yai yawasani.

⁴ Tedi a tava Yesu lisinemo, bi ai baḡa vavasaḡena gado, “Tauwaiḡaviya edi bada em sagu ya ḡoeḡoe kauwe bi tana ba lava visuvisuna.

⁵ Banina eda lava i ḡoyedi aubaina tana taunaḡa bolu vanuwina aubaida i ḡala.”

⁶ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Tana vanuwa diyanemo i tavatava, bi tauwaiḡaviya edi bada ena lava i giukamaḡedi Yesu lisinemo te niga mai sa giu: “Bada, tagu mote yà visu te egu vanuwemo kwa nato.

⁷ Taunana aubaina kwa giu ota bi egu taupaula ya yawasana.

⁸ Tagu e sibe kauwe te tam giuḡa kwa giuwe bi ya tubuḡa. Banina tauwaibabada gabulidimo yà miyamiya, bi kota tauwaiḡaviya egu waibada dibunemo sa noyanoya. Niga yà giuwena gado, ‘Ku nawa.’ Te ya nawa, noko yà giuwena gado, ‘Ku nato.’ Te ya nato. Bi egu taupaula yà giuwena gado, ‘Niga ku voiye.’ Te ya voiye.”

⁹ Laḡannemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tauwaiḡaviya edi bada i soveye, bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te niga sumeḡina mote bamo mai Islael noponemo yà kita.”

¹⁰ Kamaina bi tauwainoyanoya a munaḡa tava tauwaiḡaviya edi bada ena vanuwemo, bi a kita te taupaula i yawasana.

Yesu iwape natuna olotona i waiyawasani

¹¹ Ḡome Yesu i taumiya, mulinemo, tana ena tauwaikawatana bi kota lava kumna vaitedi a nawa Nain tauninemo.

¹² Laḡannemo tana i tavatava taun lovolovotavinemo ba iwape natuna taubeuna a avali bi a potipotiyovo. Olotona pekipekina ba iwape natuna laugeḡemotina, bi lava kumna mba tauninemo ba iwape vaitena.

¹³ Laḡannemno Bada iwape i kitakita ba i launuwatoiye bi i giuwena gado, “Kuma ḡaba.”

27 Diyon tana taunana gilugilumina wadubonemo i giuwatana gado, “Tagu kaka egu tauwainoyanoya yà gei giukamaḡe te em eta ya yawasi.”*

28 “Yà giugiuwemi te waivini a wainatunana nopodimo mote aiyai bamo Diyon i saḡa kamaḡe, bi geḡa te lava ani kita waiyovoyovo Maimaituwa ena waibada noponemo ya miyamiyana ba i tausagana kaka Diyon.”

29 Lava matabudi bi takis taulaitupana Yesu ena giu a vaivaiye te Maimaituwa giuna ba giukauwa, banina tedi kaikana Diyon i kabuludi.

30 Bi geḡa te Palisi bi waigake tauwailovelovedi Maimaituwa ena ḡowana tedi lisidimo ba a daboke, taunana aubaina Diyon ena kabulu a daboke.

31 Bi Yesu giu i laumunaḡena gado, “Niga kimtimi bai yà laukoiluvaye? Kitedi mai bai?”

32 Kitedi mai libilibi ani waigemota gabunemo sa miya bi sa waimuduveleyana:

‘Tama naḡi salena ke saleye

bi mote ko biga

bi kota peki salena ke saleye

bi mote ko ḡaba.’

33 Bi laḡannemo Diyon Taukabulu i tavana mote buledi i kanikani bi mote wain i tegotego ba kona giu te penama i sunei.

34 Tana Taunana Natuna i yovona ba i kanikani bi i tegotego bi kona giuna gado, ‘Ko kita tana kanikani yaviyavina bi tegotego yaviyavina, tana ba takisi taulaitupana bi gebogebo lavedi edi tau.’

35 Maimaituwa natunatuna ba lava mabai ena nuwauyauyamo sa miyamiyana.”

Yesu gebogebo waivinina i waiyawasani

36 Palisi ḡemota Yesu i giuvai ena vanuwemo, te aubiga kanina sa kani. Kamaina bi Yesu i nawa Palisi ena vanuwemo bi i kenagiligili kani aubaina.

37 Mba tauninemo gebogebo waivinina i miyamiya, bi i vaiye te Yesu Palisi ena vanuwemo i kanikani ba tana masi panepanena bi mai'ina dididigina dugina i avala tavaite.

38 Bi Yesu kaḡepakanemo i laudulu bi i ḡaba bi matasulunemo Yesu kaḡena i wai kwaukwaudi bi dabana doyonemo i yasayasagidi, i waisuluvedi bi masi panepanena kaḡenemo i ḡini.

39 Laḡannemo Yesu taugiuvainina niga kauwina i kitakita ba taunaḡa i wainuwanoḡonoḡotana gado, “Bamoda tana

* 7:27: Mal 3:1

taugiuwatana maso ba i sibe te waivini baibaina ya tau-
taukoni, te maso i sibe te tana waivini gebogebona.”

⁴⁰ Yesu i giuwena gado, “Saimon, tagu bai yà gōeḡoena
yà giuwem.” Bi Saimon i giuna gado, “Kamaina,
Tauwailovelove ku giuwegu.”

⁴¹ Mane taniwagina olooloto labu loun i vitedi, ḡemota
mane 500 dinali i vite bi ḡesauna 50 dinali i vite.

⁴² Tedi labuidi mote lisidimo mane te maso edi ḡaga ai
maii, taunana aubaina mane taniwagina edi ḡaga i yasaḡi
kamaḡedi. Kwa noḡonoḡoti te bamo olotona ena ḡoe i didiga
gulata?

⁴³ Saimon Yesu ena giu i waimunena gado, “Oloto ena
mane 500 dinali i yasayasḡi kamaḡena.” Yesu i giuna gado,
“Tam kuna giukauwa.”

⁴⁴ Ḣome Yesu i tauvitale waivini lisinemo bi Saimon i
giuwena gado, “Tagu em vanuwemo e tava bi kaḡegu ani
koḡana gaubina mote ku vitegu. Niga waivinina ku kita.
Tana matasulunemo kaḡegu i waikwau bi dabana doyonemo
i yasaḡidi.

⁴⁵ Laḡannemo e valagetana, tam mote ku waisuluvegu bi
niga waivinina kaḡegu waisuluvena mote i kaisako.

⁴⁶ Tam mote olip masina dabagumo ku ḡini, bi tana masi
panepanena kaḡegumo i ḡini.

⁴⁷ Taunana aubaina yà giugiuwem te tana ena gebogebona
wapewapedi Maimaituwa i noḡoti kamaḡedi, aubaina tana
ena ḡoe Maimaituwa lisinemo i didiga gulata. Bi tana aiyai
ena gebogebona ḡaubona Maimaituwa i noḡoti kamaḡena ba
ena ḡoe Maimaituwa lisinemo i ḡaubo.”

⁴⁸ Ḣome Yesu waivini i giuwena gado, “Em gebogebona e
noḡoti kamaḡedi.”

⁴⁹ Bi lava ḡesaudi tedi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga aiyai
lavana te lava edi gebogebona ya noḡonoḡoti kamaḡedi?”

⁵⁰ Ḣome Yesu waivini i giuwena gado, “Em sumaḡa i
waiyawasanim, bi manuwauwam kwa nawa.”

8

Waiwaivini mabai Yesu a kaikaiwatana

¹ Laḡan visa mulidimo Yesu i nawa taun bi malagai
onediga, Maimaituwa ena waibada giuna visuvivuna i
lauauguguyae. Tana ena tauwaikaiwatana 12 i waidolidi,

² waiwaivini mabai wala aluwa gebogebodi a suneidi bi
edi sidamo i waiyawasanidina vaitedi. Bi nopodimo ba Meli
Magdalin vaitena, wala tana lisinemo aluwa gebogebodi 7 i
kwavidi a potiyovo,

³ bi Diyowena ba Usa mwanena bi Usa ba Alodi ena waiguyau tauwaibadayena, Susana bi waiwaivini ġesaudi tedi taudidi edi waiguyau a natomedi bi Yesu ena tauwaikawaiwatana waitedi a sagusagudi.

Taubayau pesi i laulaunaġasena lautaulalana

(Met 13:1-9, Mak 4:1-9)

⁴ Mba ġome taun wapewapediġa lava kumdi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina, tedi niga lautaulalana i giuwedi,

⁵ “Taubayau i nawa daibimo ena pesi launaġasedi aubaina. Laġannemo i laulaunaġesedi ba ġesaudi etamo anivavutuġemo a talaġa.

⁶ Bi pesi ġesaudi doġa waitelitelinemo a talaġa. Laġannemo a kalakalanapu ba a welai te a poki banina doġa tatakalinemo.

⁷ Bi pesi ġesaudi gedala nopodimo a talaġa te a duga saġa bi gedala a yavanidi.

⁸ Bi pesi ġesaudi doġa visuvisunemo a talaġa te a duga saġa, bi a vota te votedi matabudi 100.”

Laġannemo niga giuna i waiwaikovi ba i giuna gado, “Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina

(Met 13:10-17, Mak 4:10-12)

⁹ Ena tauwaikawaiwatana ai talaye te niga lautaulalana banina bai.

¹⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Temi i waianinemi te Maimaituwa ena waibada kenakena waidavonina sibena kaikana e vitemi. Lava ġesaudi ba lautaulalamo ya giuwedi te sa kitakitana bi mote sima kita ġone, sa vaivaiyena bi mote sima sibe.”

Yesu taubayau lautaulalana banina i giu waimaġati

(Met 13:18-23, Mak 4:13-20)

¹¹ Niga lautaulalana banina ba niga mainana: Pesi ba Maimaituwa giuna.

¹² Bi pesi etamo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi seitan ya tava te nopodimo ya kaikaikamaġedi, te tedi mote simai sumaġa bi sima yawasana.

¹³ Bi doġa waitelitelinemo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi manuwavisudi sa vaivai bi geġa te lamlamdi mote a yovo gulata. Tedi mote simai sumaġa kauwa taunana aubaina, laġannemo pilipili i tavana ba sa kulukuluva.

¹⁴ Bi pesi gedala nopodimo a talatalaġana ba tedi mabai giu sa vaiye bi laġannemo edi nuwalauwataġa sa nawanawa ba niga dobuna ena waiguyau nuwaboyana ya yavayavanidi te mote sima votavota kauwa.

15 Bi pesi doḡa visuvisunemo a talatalaḡana ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaididina. Tedi yawasana visuvisunemo sa miyamiya bi sa votavota kauwa.

Piupiu lautaulalana

(Mak 4:21-25)

16 Lava piupiu i gabuna ba mote gulewemo imai kabubutawi e teibolo dibunemo ima sako. Kamaina te ḡakima dabanemo ya sako te lava mabai vanuwemo sa valavalagetana ba yanana sa kita.

17 Bamo te kandavonemo bai a voivoiyena kaka ya lau-maḡata, bi bai sumamo ya kenakenana kaka sumana ya nuwatanesa.

18 Taunana aubaina koi beyavaiya kauwa te giu banidi ko sibedi, banina tana aiyai bi lisinemo bai ya kenakenana ba dabanemo yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa ba bai ḡaubona lisinemo ya kenakenana kaka sa kaikamaḡe.

Yesu tinana bi valevaletina

(Met 12:46-50, Mak 3:31-35)

19 Yesu tinana bi valevaletina a tava kitana aubaina, bi mote ḡemoḡemotina te maso a sola nawa lisinemo banina lava kumna i didiga.

20 Ḡome lava ḡesauna Yesu i giuwena gado, “Tinam bi valevaletim didiyaumo sa moimoito bi sa ḡoḡoena sa kitam.”

21 Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Tinagu bi valevaletigu ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaiwata kauwena.”

Yesu kaibitibiti i giu waitautau

(Met 8:23-27, Mak 4:35-41)

22 Laḡan ḡesaunemo Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Wagamo ko gelu bi ta nawa topa nevanemo.”

23 Kamaina bi tedi wagamo a gelu, a nawanawa ba Yesu i kena kwavu. Mba taunana te kaibitibiti i talaḡa, labama wagamo i waidubusaḡe bi ḡotona te maso a bulu.

24 Bi ena tauwaikaiwatana a nawa Yesu a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, niga ta bulu!” Tana i kenamoito te yavala bi labama i giuḡavukidi, a lautautau te daumola i kena.

25 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko waisumaḡa e geḡa?” Tedi a sove bi manailidi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga lava baibaina te yavala bi labama i giuḡavukidi bi kalinana ai bade.”

Yesu aluwa gebogebodi oloto a sunesuneina i waiyawasani

(Met 8:28-34, Mak 5:1-20)

26 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi wagaḡa a nawa Gelasin dobuna Galili topana noi nevanemo.

27 Laḡannemo Yesu i potipotiyovo gelemo ba mba malagainemo aluwa gebogebona oloto i sunesuneina i tava Yesu lisinemo. Laḡan i lofa gulata niga olotona malagai i gose bi makofakofana tauyewaḡa i miyamiya nawa.

28 Bi laḡannemo oloto Yesu i kitakita ba magalalina kaḡepakanemo i kuluva bi i binauna gado, “Yesu, Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina Natuna, bai lisigumo kwa voiye? Aee, yà waibaḡa vavasaḡem te mote kuma ka gebogebogu.”

29 Niga mainana i giuna banina ba Yesu kaikana aluwa gebogebona i giuvavasaḡe te oloto ya potiyovo kamaḡe. Sauga tabutabuna aluwa gebogebona niga olotona i waibadabadaye. Avena te oloto nimana bi kaḡena laulauseinidi, tauyava a labelabe bi geḡa te aluwa gebogebona mba seinidi i waidouḡavuḡavukidi bi oloto i avali vai te i nawenawena dobu ḡuyuwidimo.

30 Bi Yesu oloto i waitalayena gado, “Isam bainewa?” Bi tana ena giu i waimunena gado, “Tagu isagu ba ke wapa gulata.” Tana mai i giuna banina aluwa gebogebodi wapewapedi a sunei.

31 Aluwa gebogebodi Yesu ai baḡavavasaḡe te mote ima giukamaḡedi sima nawa dom yovoyovo alealelenemo.

32 Bi mba modomodonemo buwawa yalaboluboludi, oya nevakaunemo a yabayaba. Bi aluwa gebogebodi Yesu ai baḡavavasaḡe te maso i waianinedi te buwawa nopodimo sa sola saḡa. Kamaina bi Yesu i waianinedi te a sola saḡa.

33 Laḡannemo aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamaḡe ba buwawa nopodimo a sola. Ḡome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelauwatana ba topamo a bulu.

34 Laḡannemo buwawa taulabedi niga kauwina a kitakita ba a velau a nawa taunimo bi diyadiyanaḡa te giu ai dabalali.

35 Kamaina bi bai i tubutubuḡana kitana aubaina lava a nawa. Sauginemo Yesu lisinemo a tavatava ba aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamaḡena a kita. Tana i waigala bi ena noḡota didimaninemo, Yesu kaḡepakanemo i miyamiya, bi tedi matabudi ba a naila gulata.

36 Bi tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina lisinemo bai i tubuḡa bi a kitakitana lava ḡesaudi a giuwedi te bainewa Yesu oloto i waiyawasani.

37 Ḡome Gelesen dobuna lavedi matabudi, a naila gulata taunana aubaina Yesu ai baḡa vavasaḡe te edi dobu ya gose. Kamaina bi Yesu wagamo i gelu te i munaḡa.

38 Bi oloto aluwa gebogebodi a potipotiyovo kamaḡena Yesu i waibaḡa te maso vaitena a nawa. Bi geḡa te Yesu mba olotona i giuwena gado,

39 “Kwa munaḡa te em vanuwa lavedi lisidimo bi kwa giuwedi te bainewa Maimaituwa i waiyawasanim.” Kaimana bi oloto taun i nawa yaḡosi bi bai Yesu lisinemo i voivoiyena taunana lava i giuwedi.

*Gomana waivinina pekina bi waivini sidasidana
(Met 9:18-26, Mak 5:21-43)*

40 Bi lava Galili topana noi nevanemo a wailaba bi laḡannemo Yesu i munamunaḡa tava ba a giuvai.

41 Ġome bolu vanuwina taulabena isana Diyalesi i tava Yesu lisinemo bi kaḡe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliye bi i waibaḡa vavasage te maso vaitena a nawa ena vanuwemo.

42 Banina tana natuna waivinina lauḡemotina ena kwalabu ba 12 bi ḡotona te ya peki. Laḡannemo Yesu i nawanawa ba lava kumdi a tava a dubutawi.

43 Bi nopodimo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamaḡena, kwalabu wapana 12 a kovi. Tana ena ḡonaḡona doketa lisidimo i waiyakali bi mote aiyai i waiyawasani.

44 Tana Yesu mulinaḡa i saḡa te ena gala isudamodamona i tautaukoni ba noi taunana te kwasina i miyamiya kamakamaḡena i kaisako.

45 Yesu i tauvitale bi lava i waitalayedina gado, “Gode aiyai i taukonigu?” Lava matabudi a valele bi Pita i giuna gado, “Bada, kuna kita te lava a dubutawim, sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonim.”

46 Yesu i lauyaviyavina gado, “Lava i taukonigu, taunana aubaina mayagu e vai te ḡailisi i gosegu.”

47 Waivini i noḡoti munaḡe te tana Yesu i taukoni. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i saḡa Yesu kaḡe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi lava matabudi i giuwedi te bai aubaina tana Yesu i taukoni bi maḡemota mayana i vai te i yawasana.

48 Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Natugu em sumaḡa i waiyawasanim bi manuwaubam kwa nawa.”

49 Yesu yaḡolo waivini lisinemo i giugiu ba bolu vanuwina badana isana Diyalesi, ena vanuwemo lava i tava bi i giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalaḡalaḡa natum kaikana i peki.”

50 Yesu niga giuna mainana i vaivaiye ba Diyalesi i giuwena gado, “Mote kumai nuwaboya, kwai sumaḡa ota bi tana kaka ya yawasana.”

⁵¹ Sauginemo Yesu Diyaillesi ena vanuwemo i tavana ba lava matabudi i waigakedi te mote waitedi a sola nawa, Kamaina Pita, Diyemesi, Diyoni bi gomenina tinana bi tamana taudiḡa a saḡa noke gomana lisinemo.

⁵² Lava matabudi ḡome gomenina ai nuwaboye te a ḡabegabe. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ḡaba ko kaisako! Gomana mote i peki, tana ya kenakena ota.”

⁵³ Bi tedi a sibe te gomana kaikana i peki, taunana aubaina te Yesu ai gwaigwaiye.

⁵⁴ Ḡome Yesu gomana waivinina nimanemo i kabi bi i giuwena gado, “Natugu, ku kena moito.”

⁵⁵ Ḡome gomana yawasina i tava munaḡa bi maḡemota i kena moito. Bi Yesu i giuwedi te bai sa vite ya kani.

⁵⁶ Bi gomana tamana bi tinana a sove gulata, bi geḡa te Yesu i giuvavasagedi te bai i tubutubuḡana ba mote aiyai sima tainuwatau.

9

*Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamaḡedi
(Met 10:5-15, Mak 6:7-13)*

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a tava ai ḡemotidi, tana ḡailisi bi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi matabudi sa kwavi vaidi bi lava edi sida tabudi bi tabudi sai yawasanidi.

² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giukamaḡedi a nawa te Maimaituwa ena waibada sa lauguguyae bi lava sidesidedi sai yawasanidi.

³ Tana niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai ḡesauna koma vai. Mote diḡona, mote tana, mote mane, mote kani bi mote kwama wailabuna koma vai.

⁴ Bamo vanuwinemo bi a giuvaimina ba vanuwinemo ko miyamiyana eete mba malagaina ko gose.

⁵ Bi bamo tauninemo mote lava sima giuvaimi ba sauginemo mba taunina ko gosegose ba kaḡemi gobusidi ko laikulukuludi te sauginemo bai i tubuḡana ba tedi edi wavu.”

⁶ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a modina a nawa malagai te malagai nopodiḡa giu visuvisuna a lauguguyae bi lava sidesidedi a waiyawasani nawedi.

⁷ Laḡannemo Alodi Entipas bai matabuna i tubutubuḡana giuna i vaivaiye ba i tagugu bi i nuwalaḡalaḡa, banina lava a giugiu te Diyon taukabulu pekimo i kena moito.

⁸ Lava ḡesaudi a giugiu te bena Elaidiya i laumaḡata bi kota ḡesaudi a giugiu te bena kage taugiuwatana dolidolidi ḡemota i kenamoito munaḡa.

⁹ Alodi i giuna gado, “Tagu wala Diyon gadona e koiḡavuki bi niga kota aiyai giuna yà vaivaiye.” Bi tana i ḡoeḡoe te maso i kita.

Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Mak 6:30-44, Dyn 6:1-14)

¹⁰ Sauginemo giugiu kamaḡedi a munaḡa tava bi bai matabudi a voivoiyedina Yesu a giuvite. Kamaina bi tana i waidolidi te a vasoyavaidi a nawa Betsaida tauninemo.

¹¹ Bi geḡa te lava kumdi a sibe te Yesu bamo maḡa i nawa, taunana aubaina a kaiwata. Bi tana i giuvaidi te Maimaituwa ena waibada lisidimo i lauguguyae bi tedi mabai sidesidedi i waiyawasanidi.

¹² Mba aubiganemo ena tauwaikawaiwatana 12 a tava lisinemo bi tana a giuwedina gado, “Niga ba dobu ḡuyuwina. Lava kwa giukamaḡedi te sa nawa malaḡaiḡa bi malagai diyediyediḡa te kani bi anikena sa banavi.”

¹³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kani ko vitedi sa kani.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama buledi wapedi 5 bi iyana labu ota. Bamoda mainana ba ka nawa te buledi ka gimala lava kumdi aubaidi.”

¹⁴ Mba ḡome olooloto wapana maso ba 5 tausan. Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Ko dailidi te wapedi 50 edi dubuḡa sa miya nawa.”

¹⁵ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana bai i giugiuwedina mainana lava a giuwedi te matabudi a miyatulu.

¹⁶ Bi Yesu buledi wapedi 5 bi iyana labu i tanodi, i waikita saḡa malamo, Maimaituwa i waiebone bi i vili kivikividi te ena tauwaikawaiwatana i vitedi te a soiyedi.

¹⁷ Lava matabudi a kani te a kani nonoḡa. Bi lava buledi bi iyana a kanikani sivudina, a laitupedi te poa wapedi 12 ai wanavudi.

Pita, Yesu i kamaḡati

(Met 16:13-19, Mak 8:27-29)

¹⁸ Laḡan ḡemota Yesu i laulaupali bi ena tauwaikawaiwatana ba tana vaitena bi i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Lava ḡesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ḡesaudi sa giugiu te tam Elaidiya bi ḡesaudi sa giugiu te nove wala taugiuwatana mododimo ḡemota pekimo i kena moito munaḡa.”

²⁰ Bi ena tauwaikawaiwatana i waitalayedina gado, “Bi temi ko giugiu te tagu aiyai?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine.”

²¹ Gome Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuvavasaḡedi te niga giuna mote aiyai sima giuwe.

22 Tana kota i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi babada laukaidi, pilipilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena babadidi, kaka sa daboke bi sai peki. Bi lağan waifaioninemo kaka ya kenamoito munağa.”

23 Kamaina bi Yesu lava matabudi i giuwedina gado, “Aiyai bi kaiwatagu kuna ġoena ba em ġowana matabudi kwa gosedi, kwa vite munaġem bi lağan matabuna em kolosi kwa avalu bi kwa kaiwatagu.

24 Tam aiyai bi em yawasana kuna nuwamunaġena ba mote kaka kuma vai munaġe, bi tam aiyai em yawasana kuna nuwakamaġena tagu aubaigu kaka kwa vai munaġe.

25 Lava bi niga dobuna ena yawasana matabuna kuna vai kovi bi em yawasana kuna aiwainawenawena ba bai visuvisuna kaka kwa banavi? Geġa ota!

26 Bamoda tagu egu wailovelove mote lava lisidimo ku kamaġati ba Tana Taunana Natuna, Tamana bi aneya waiwaiyawidi manamalidi sa yovona lağan nemo kaka tagu mote yà kamaġatim.

27 Tagu yà giugiu kauwemi, te ġesaumi niga ġome mote kaka koma peki te Maimaituwa ena waibada ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitata
(Met 17:1-8, Mak 9:2-8)

28 Tana wailovelove i waikovi bi i miyana lağan 8 mulidimo, Yesu, Pita, Diyon bi Diyemesi i waidolidi bi waitedi a saġa a nawa oya dabanemo laupali aubaina.

29 Lağan nemo i laulaupali ba matana i nuwavitata bi ena gala ba ai mata kanikanina maibena namanamali kemna.

30 Mba taunana te olooloto labu, Mousis bi Elaidiya, tedi manamalidi a laumaġata bi Yesu waitena a waigiugiu.

31 Tedi edi waigiugiu banina ba Maimaituwa ena ġowana tana lisinemo ya tubuġa te Yelusalemmo sai peki.

32 Pita ena lava waitedi ba a waidule bi sauginemo matedi a yanayana ba Yesu namalina a kita bi olooloto labu tana waitena a moimoito.

33 Lağan nemo mba oloolotodi Yesu a gosegose ba ġome Pita i giuna gado, “Bada, i visu kauwa te tama niga ġome, augunai kape faiona ka voyedi, te ġemota tam aubaim, ġemota Elaidiya aubaina bi ġemota Mousis aubaina.” Pita mote i sibe te bai i giugiuwe.

34 Pita yaġolo i giugiu ba giyou i laumaġata te i sumatawidi. Tedi giyou i sumasumatawidi ba a naila kauwa.

35 Kalina giyou noponaġa i yovona gado, “Niga taunana Natu otigu tana taunana e vine, kalinana ko vaiye.”

³⁶ Laḡannemo kalina a vaiye mulinemo ba Yesu taunaḡa a kita ḡome i moimoito. Ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba nopodimo a sivudi bi mote aiyai a giuwe.

Yesu gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani

(Met 17:14-18, Mak 9:14-27)

³⁷ Bokina mai Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi oyamo bi a yovoyovo ba lava kumna a banavidi.

³⁸ Bi nopodimo oloto ḡemota i binauna gado, “Tauwailovelove yà waibaḡam te natugu lauḡemotina kwa kita!

³⁹ Laḡannemo aluwa gebogebona ya sulusuluvai ba ya kaka gusugusu, ya kaka binabinau, ya waibutaleva bi ya voiye te gayanaḡa kasapulana sa yovoyovo. Bi aluwina mote bamo natugu ima gosegose.

⁴⁰ Em tauwaikaiwatana e giuwedi te maso a kwavivai bi mote ḡemoḡemotina te maso a voiye.”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Ei, niga kintimi kona ala gebogebona bi mote koma waisumaḡa! Ee tagu yaḡolo te emi vita yà avaavali? Natumna ku natome lisigumo.”

⁴² Laḡannemo gomana a natonatome ba aluwa gebogebona gomenina doḡamo i waibui bi i katiti. Ḡome Yesu aluwa gebogebona i giu tunidaboke bi gomana i waiyawasani te tamana i vite munaḡe.

⁴³ Lava matabudi Maimaituwa ena ḡailisi a soveye.

Yesu ena peki i giemunage

(Met 17:22,23, Mak 9:30-32)

Yesu bai matabuna i voivoiyena ba lava a sovesove bi tana ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado,

⁴⁴ “Koi beyavaiya kauwa te bai yà giuwemi! Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sakona laukivigeboḡeyena aubaina.”

⁴⁵ Tedi bai i giugiuwedina banina mote a sibe. Giuna lisidimo i kena waidavona, taunana aubaina maso ai talaye bi geḡa te a naila.

Aiyai i saḡa gulata?

(Met 18:1-5, Mak 9:33-37)

⁴⁶ Yesu ena tauwaikaiwatana taudiḡa a waikagiu te nopodimo aiyai i saḡa gulata.

⁴⁷ Bi Yesu kaikana edi noḡota i sibedi, taunana aubaina gomana i vai te diyanemo i waimoito,

⁴⁸ bi i giuwedina gado, “Aiyai bi niga gomenina ḡaubona isagumo ya giuvaina ba tagu ya giugiuvaigu bi kota aiyai bi tagu ya giugiuvaiguna ba yaḡolo taugiukamaḡegu ya

giugiuvai. Aiyai bi nopomimo i ḡaubo munaḡana mai niga gomenina tana taunana i saḡa gulata.”

⁴⁹ Kamaina bi Diyoni i giuna gado, “Bada, tama oloto ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwavivaidi bi ke giuwe te maso i kaisako, banina tana mote tada vaiteda.”

⁵⁰ Bi Yesu i giuwedina gado, “Komai ḡake, tana aiyai mote ima waigaviyemi ba emi tau.”

Sameliya lavedi Yesu a daboke

⁵¹ Kamaina bi sauga kaikana ya tavatava te Maimaituwa Yesu ya nawe malamo. Bi tana ena noḡota i sakodidi te ya nawa Yelusalem.

⁵² Tana tauwainoyanoya i gei giu kamaḡedi a nawa Sameliyamo lava sa tai nuwataudi te ena tava aubaina sa vononoḡa.

⁵³ Bi geḡa te lava ḡome mote a giuvai banina tana Yelusalem aubaina i nawanawa.

⁵⁴ Laḡannemo ena tauwaikaiwatana Diyemesi bi Diyoni niga kauwina a kitakita ba ai talayena gado, “Bada, kwai aninimai te ka giu saḡa bi malaḡa kai ya yovo te ya kalaḡosedi.”

⁵⁵ Bi geḡa te Yesu i tauvitale bi i kaipasinedi

⁵⁶ bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa malagai ḡesaunemo.

Yesu kaiwatana ena giugiu

(Met 8:19-22)

⁵⁷ Laḡannemo tedi etaḡa a nawanawa ba oloto Yesu i giuwena gado, “Tam bamomaḡa kwa nawana ba ya kai-watam.”

⁵⁸ Bi Yesu i giuwena gado, “Dako waibwadedi, kota mwanuwa sawasawamo ba wainoḡidi bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

⁵⁹ Bi Yesu oloto ḡesauna i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

Bi tana Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, kwai aninegu te ya nawa tamagu pekina ya gei dobo.”

⁶⁰ Bi Yesu i giuwena gado, “Avena, pekipekidi taudiḡa edi peki sa dobodi. Bi tam kwa nawa te Maimaituwa ena waibada kwa lauguguyae.”

⁶¹ Bi kota lava ḡesauna i giuwena gado, “Bada, ya kai-watamna bi dolinemo ya nawa te egu vanuwa lavedi ya i ebonedi.”

⁶² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai suwata* i waitubu bi ya tinatinamulina ba mote ḡemoḡemotina te Maimaituwa ena waibadamo ima noya.”

* 9:62: Diu lavedi edi lausuwata ba matediḡa sa nawanawa mote sima tinatinamuli.

10

Yesu tauwaikaiwatana 72 i giukamaḡedi

¹ Niga kauwina mulinemo Yesu tauwaikaiwatana ḡesaudi 72 i vinedi te bamo taunidi bi malagaidiḡa muliḡa ya nawana maiḡa labulabuḡa i gei giukamaḡedi.

² Bi i giuwedina gado, “Maula i didiga bi taunoya a labuḡa. Taunana aubaina daibi Badana lisinemo ko laupali te taunoya ya giukamaḡedi te ena daibi sa vililubu.

³ Kamaina ko nawa, tagu yà giugiukamaḡemina mai sipu lauewalidi, ḡamoḡamo ḡasiḡasidi kitedi mai daḡasi nopodimo.

⁴ Temi mote mane solusoluguduna, ee tana ee kaḡesuma koma legaudi bi mote aiyai vaitena etamo komai bolubolu.”

⁵ “Laḡannemo bamo vanuwinemo kona valagetana ba ko gei giuna gado, ‘Nuwauba niga vanuwinemo. Diu lavedi edi lausuwata ba matediḡa sa nawanawa mote sima tinatina-muli

⁶ Bamo te ḡome nuwauba lavana ya miyamiya, ba kamaina te em nuwauba giuna lisinemo ya kena. Bamoda geḡa ba emi nuwauba giuna ko vai munaḡe.

⁷ Bi vanuwinemo ko miyamiya bi bai sa vitevitemina taunana ko kani bi ko tego bi mote komai vanuwa saḡa. Banina taunoya edi maiia ba sa vai.”

⁸ “Bamo tauninemo kona tava bi a giuvaimi, bi bai a vitevitemina taudidi ko kanidi.

⁹ Bi ḡome lava sidesidedi koi yawasanidi bi ko giuwedina gado, ‘Maimaituwa ena waibada kaikana i tava.’

¹⁰ Bi bamo taunidi mote sima giuvaimi ba ko nawa etamo bi ko giuna gado,

¹¹ ‘Emi tauni gobusina kaḡemaimo i laulaupatuna ka lailaikulukuluvidi te ko sibe. Banina Maimaituwa ena waibada saugina i tava bi kona daboke.

¹² Tagu yà giugiuwemi, te etala laḡannemo mba taunina yà kovoḡi gulatena kaka Sodom.’ ”

Taun mote waisumegidi

(Met 11:20-24)

¹³ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo, bamoda Taiya bi Sidon nopodimo anisove kauwidi e voyiedi mai temi lisimimo e voivoiyedina, tedi maso kaikana udi galedi a kotedi, ai kovu topedi bi a kamaḡati munaḡedi te edi gebogebomo a kuvasa.

¹⁴ Etala laḡannemo, temi Maimaituwa ya kovoḡi gulatemina kaka Taiya bi Sidon.

15 Bi temi Kapeniyam lavemi, ko wainoḡota te bena ko nawa Malamo, ee? Geḡa, temi ko nawa lava pekipekidi edi gabumo.”

16 Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Aiyai emi giu ya vaivaiyena ba tagu egu giu ya vaivaiye. Bi aiyai temi ya miyamiyatautauliyemina ba tagu ya miyamiyatautauliyegu. Bi kota aiyai i miya tautauliyeguna ba taugiukamaḡegu ya miyamiya tautauliye.”

Yesu ena tauwaikaiwatana 72 a munaḡa tava

17 Bi laḡannemo lavedi 72 mayasisidi a munaḡa tava bi a giuwena gado, “Bada, isammo aluwa gebogebodi a voteyateyaemai.”

18 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu malamo Seitan e kita i kuluvana maibena namanamali.

19 Tagu waibada e vitemi te mwata wailauonedi bi tikutikula ko vaḡoseḡosedi bi ḡaviya edi ḡailisi matabudi ko wawaiubedi: Mote bai kaka ima ka gebogebomi. 20 Bi penama a vovoteyeteyemina mote komai nuwavisuyedi. Bi ko yasisi te isemi malamo a gilumidi.”

*Yesu ena Yasisi Palina
(Met 11:25-27,13:16-17)*

21 Mba sauginemo Aluwa Waiyawemo Yesu nopona yasisi i waiwanavu, bi i giuna gado, “Tamagu, ya kakasaḡesaḡem. Tam mala bi dobu Badana, taunana aubaina nuwauyauya bi sibe lavedi lisidimo niga kauwidi kuna sivu waidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamaḡati. Tamagu, giukauwa te niga tam em ḡowana.

22 “Tamagu mwali matabudi i vitegu. Aiyai mote Natuna i sibe te tana Tamana taunaḡa. Mainana kota aiyai mote Tamana i sibe te tana Natuna taunaḡa. Bi tedi mabai Natuna i vinevinedina ba tedi taudidi Yesu sa kamaḡati.”

23 Yesu i tauvitale bi ena tauwaikaiwatana taudiḡa i giuwedina gado, “Kakavisuvisudi kaka bai ko kitakitana sa kita.

24 Kamaina ya giugiuwemi te bai ko kitakitana ba taugiuwatana bi ḡalibona wapewapedi a ḡoḡoena maso kauwina a kita bi mote a kita. Bi giu ko vaivaiyena a ḡoḡoena maso a vaiye bi mote a vaiye.”

Sameliya olotona ena laukivisuvisu lautaulalana

25 Laḡan ḡemota waiḡake tauwailovelovena Yesu nuwana wailausoluna aubaina i tava bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, bai ya voiye te yawasana kenakena nonoḡina ya vai?”

26 Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiḡake bainewa a gilumidi? Tam waiḡakena kwa iyeyevina banina kwa sibesibe, ee geḡa?”

27 Bi olotona giu i waimunena gado, “BADA em Maimaituwa kwa ḡoena ba: Nuwapoum tabutabunemo, aluwim tabutabunemo, em ḡailisi tabutabunemo, em noḡota tabutabunemo bi kota em tau kwa ḡoena maibena taumḡa kwa ḡoeḡoemna.”

28 Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa, laḡan matabuna kwa voiye bi yawasana kwa vai.”

29 Bi waiḡake tauwailovelovena i ḡoeḡoena ya sibe kauwe te Yesu i waitalayena gado, “Bamo taunana egu tau?”

30 Bi Yesu waititikunamo oloto ena giu i waimunena gado, “Oloto ḡemota Yelusalemmo bi i yovo i nawanawa Deliko bi etamo taudanene a lovo tava te a kaididi, ena gala a doulisi kamaḡedi bi a kwapu kauwe te nuwana peki bi a gose kamaḡe.

31 “Kamaina bi Pilisi mba etana ḡemotina i kaiwata i yovo i nawanawa te oloto nuwakalunaḡa i kita bi i kita kamaḡe te eta nevanaḡa i yovo i nawa.

32 Mulinemo kota Livai etana ḡemotina i kaiwata i yovo i nawanawa, te olotona i kita bi i kita kamaḡe bi eta nevanaḡa i yovo i nawa.

33 Bi Sameliya olotona mba etanaḡa i yovoyovo te olotona nuwakalunaḡa i vabanavi i kenakena te i launuwatoiyē.

34 Kamaina bi i nawa oloto lisinemo bi boninemo olip masina bi wain i ḡinidi bi gala selipidimo i panidi. Bi i lageti te ena donkimo i waigelu te i nawe balekimo. Ḡome tauwailaba nimanemo i sako te ya labe.

35 Laḡan i sako te mane isana dinali labu i kaikamaḡedi te baleki taulabena i vite bi i giuwena gado, ‘Kwa labe kauwe bi laḡannemo yà tava munaḡana kaka bai kuna voivoiyena luvanemo yài mai'im.’ ”

36 Yesu waiḡake tauwailovelovena i waitalayena gado, “Kuna sibe te niga lavedi faiona nopodimo bamo taunana taudanene oloto a laulau kivigebogeboyena lisinemo waitau ena kauwa i voiye?”

37 Waiḡake tauwailovelovena giu i waimunena gado, “Tana aiyai i waiwaisaguna.” Ḡome Yesu i giuwena gado, “Tam kwa nawa bi mainana kwa voiye.”

Yesu, Meli bi Mata i vakitedi

38 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawanawa Yelusalema aubaina, te malagai ḡesaunemo i tava. Bi ḡome waivini isana Mata i giuvai te vanuwemo i valageta.

³⁹ Bi waivinina tasina isana Meli, tana Yesu kaḡepakanemo i miya bi ena giu i waibeyavaiye.

⁴⁰ Bi Mata tana noya matabuna i voivoiye, taunana aubaina i nato Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Bada, kwa kitakitagu ee geḡa te tasigu i gosegu bi tauguḡa yà noyanoya? Bi kwa giuwe te ya sagugu.”

⁴¹ Bada, Mata ena giu i waimunena gado, “O egu tau Mata, tam mwali matabudi kwa ala wainuwaboyedi bi kwa kaka nuwalaḡalaḡam.

⁴² Vaivai ḡemota ota taunana i visu bi Meli vaivaina i kulamatai bi mote aiyai kaka lisinemo ima kaikamaḡe.”

11

Pali wailovelovena (Met 6:9-13, Met 7:7-11)

¹ Sauga ḡemota Yesu gabu ḡesaunemo i laulaupali. Bi laḡannemo pali i kovikovi ba ena tauwaikaiwatana ḡemota i giuwena gado, “Bada, kwai lovemai te tama maso mainana ke laupali, maibena Diyon ena tauwaikaiwatana i wailovedina mainana.”

² Yesu i giuwedina gado, “Laḡannemo ko laupalina ba niga mainana ko giu:

Tamamai,
isam waiyawa sa vivile.

Tam em waibada ya nato.

³ Laḡan matabuna ema kani kwa vitemai.

⁴ Bada ema gebogebo kwa noḡoti kamaḡedi,
banina tama kota ema lava lisimaimo gebogebo a
voivoiyedina ka noḡonoḡoti kamaḡedi.

Bi laulubumo mote kuma nawemai.”

⁵ Gome Yesu i giuwena gado, “Ḡemoḡemotina maso ḡesaum dudubala modonemo kuna nawa em tau lisinemo, bi kuna giuwena gado, ‘Goma, buledi faiona ku vitegu,

⁶ banina egu tau i nawanawa niganana i tava, bi tagu lisigumo mote kani te maso e vite.’

⁷ Bi em tau vanuwa noponemo maso em giu i waimunena gado, ‘Kuma lailainuwanuwasa, tama kaikana ke laugudu, bi natunatugu vaitedi ka kenakena. Mote ḡemoḡemotina yàma kena moito bi bai yàma vitem.’ ”

⁸ Ḡome Yesu i giuna gado, “Yà giugiuwemi te mote maso i moito bi buledi i vite, banina i sibe te tana ena tau. Bi ena laukalayaviyavi dabanemo kaka ya moito bi buledi ya vite.

⁹ Taunana aubaina yà giugiuwemi, koi baḡana ba ya vitemi, ko tavuḡena ba ko banavi, bi ko laupewapewana ba lisimimo gudu ya kaikamaḡe.

10 Banina mabai sa waibaḡana kaka sa vai, aiyai ya tavutavuḡena kaka ya banavi bi aiyai ya laulaupewapewana kaka lisinemo gudu ya kaikamaḡe.

11 “Mote bamo mai kauwa te gomana iyana i ḡabegabe bi tamana mwata i vite,

12 ee pou i ḡabegabe bi tamana tikutikula i vite.

13 Temi niga kauwina ko noḡoti, avena te gebogebo lavemi bi yaḡolo te natunatumi puyo visuviusudi vitedi kona sibe. Taunana aubaina Tamemi malamo tana ḡemoḡemotina, mabai Aluwa Waiyawa sa waibaḡena kaka ya vitedi.”

Yesu bi penama edi bada Taumudulele*

(Met 12:22-30, Mak 3:20-27)

14 Yesu oloto noponemo gungum penemina i kwavivai. Bi laḡannemo penama oloto i potipotiyovo kamaḡe ba tana giu i waitubu munaḡe. Bi ḡome lava kumna tana a soveye.

15 Bi kota lava ḡesaudi a giuna gado, “Mba taumudulele ḡailisi i vite, te penama ya kwavikwavivaidi.”

16 Bi lava ḡesaudi tana laulubumo ai talaye, te maso anisove kauwina i voiye bi maso aikawa giukauwe, te tana Maimaituwa lisinaḡa i yovo.

17 Bi geḡa te Yesu edi noḡota i sibedi aubaina i giuwedina gado, “Dobu ḡemota bi taudiḡa sa daili munaḡedina ba sa kagebogebody. Mainana kota vanuwa ḡemota lavedi taudiḡa sai miyataulina ba mote edi miya ima visu.”

18 Mainana kota seitan falona seitan vaitena sa dailidi bi sai ḡasigasina ba mote kaka ena waibada ima kena gulata. Niga e giuna banina temi kage ko giugiu te tagu taumudulele ḡailisi i vitegu bi penama ya waipotiyovodi.

19 Bamoda taumudulele bi ena ḡailisimo penama ya waipotiyovodi ba temi palisi aiyai ena ḡailisimo emi tauwaikaiwatana penama sa waipotiyovodi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka maḡatimi te temi kaikaiyovumi!

20 Bamoda tagu, Maimaituwa nima kiukiunemo penama ya waipotiyovodi. Ba ya kaka maḡatigu te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

21 Laḡannemo bi oloto ḡaiḡailisina ena apiya i vononoḡedi bi ena vanuwa ya labelabena, ba ena ḡonaḡona sa kena kauwa.

22 Bi bamoda oloto ḡesauna ḡaiḡailisi guletina mote mai tana mba olotona i lauyovoḡena ba, ena apiya i waisumaḡedina ya tano kamaḡedi. Bi ḡoneḡonedi matabudi ya soiye waipaipailidi.

23 Tana aiyai mote tagu vaitegu ba kagu ḡaviya. Bi kota tana aiyai mote vaitena kama noyanoya ḡemota ba tana taulaidabalala.

* 11:13: Penama edi bada dididiga.

Aluwa gebogebona ena tava munaḡa
(Met 12:43-45)

²⁴ “Laḡannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaḡe, bi dobu tatakaliḡiḡa gabu ya tavutavu te maso yai yawasi, bi bamo mote gabu kauwa i banavi, ba taunaḡa i giu munaḡena gado, ‘I visu te tagu ya munaḡa egu vanuwa e gosegosenemo.’

²⁵ Bi laḡannemo i tava vanuwa i gosegosenemo, ba i kita te laulaugiḡilina bi kakanonoḡina.

²⁶ Kamaina bi i munaḡa te aluwa gebogebo otidi 7 i waidoli tavaitedi mote mai tana. Bi sa sola nawana lavana noponemo ba mba lavana ena yawasana ya pilipili gulatana kaka dolinemo.”

Nuwavisu giugiu kauwina

²⁷ Yesu yaḡolo niga kauwidi i giugiuwedi ba waivini lava kumna nopodimo i binauna gado, “Waivini kakavisuvisuna ba tana aiyai i bewam bi i waisusumna.”

²⁸ Bi Yesu, waivini ena giu i waimunena gado, “Geḡa, kakavisuvisudi ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa kaikaiwatana.”

Diyona ena mataila
(Met 12:38-42)

²⁹ Bi lava kumna a wapawapa gulata ba Yesu i giuna gado, “Niga kintimi kona ala gebo te mataila ko waibaḡae. Mote mataila ḡesauna yaḡa voiye bi Diyona ena mataila taunaḡa ko kita bi ko noḡoti.

³⁰ Banina Ninive lavedi edi mataila ba Diyona bi kota mainana niga kintimi, emi mataila ba Tana Taunana Natuna.

³¹ Bi etala laḡannemo, Siba edi ḡalibona waivinina kaka ya moito saḡa bi temi kintimi yai wavumina banina tana manekaḡa i tava, Solomon ena nuwauyauya giudi vaiyedi aubaidi. Bi aiyai temi vaitena ko miyamiyana tana taunana i saḡa gulatana kaka Solomon. Bi kalinana mote koma vaivaiye.

³² Etala Laḡannemo Ninive lavedi niga kintimi sai wavumina banina tedi Diyona ena lauguguyemo a laukuvasa. Bi tana aiyai niganana vaitena ko miyamiyana tana taunana i saḡa gulatana kaka Diyona. Bi temi laukuvasa mote koma ḡoeḡoe.

Tubuḡa ena kwadam
(Met 5:15, Met 6:22,23)

³³ “Aiyai mote kwadam imai tuni bi ima sako waidavo ee gulewa dibunemo imai kabubutawi. Geḡa, mote mainana,

tana kwadam ena ani moitomo yai moito, te lava sa valavalagetana yanana sa kita.

³⁴ Bi tubuḡim ena kwadam ba matam. Laḡannemo matam bi visuvisudi ba tubuḡim matabuna ya yana. Bi kota laḡannemo matam a gebogebona ba tubuḡim matabuna yai dudubala.

³⁵ Taunana aubaina yana nopommo kwa labe kauwe te mote imai dudubala.

³⁶ Bamoda tubuḡim matabuna yanayana i yana galamena, ba tubuḡim mote imai dudubala bi ya yana gulata, maibena kwadam yanana.”

Gebogebo giudi wapedi 6
(Met 23:1-36, Mak 12:38-40)

³⁷ Laḡannemo Yesu giu i waiwaikovi, ba Palisi ḡesauna tana i giuvai nawe ena vanuwemo te vaitena sa kani: Kamaina bi i valageta vanuwemo bi teibolo diyanemo i kenagiligili bi a kanikani.

³⁸ Bi ḡome Palisi i sove te Yesu nimana mote i koḡedi bi i kanikani.

³⁹ Kamaina bi Bada i giuwena gado, “Temi Palisi ledu bi aboma taulidi koḡedi kona sibe kauwedi bi nopomimo ba kanitoku bi gebogebo kauwidi a wanavu.

⁴⁰ “Temi opeopemi! Kona sibe ee geḡa te Maimaituwa tubuḡa bi kota nopo i voyedi.

⁴¹ Bi bai aboma noponemo ya kenakenana taunana waiyamoyamonidi ko vitedi kaka emi yawasana sa visu.

⁴² “I gebo kauwa temi Palisi lisimimo, banina kani ani taidinidinidi bi dubu wai 10 na Maimaituwa vitena kona sibe kauwe. Temi mote lava koma labelabe kauwedi bi Maimaituwa mote koma ḡoēḡoē. Niga taudidi ko voyedi bi vite Maimaituwa lisinemo koma sakoliye.

⁴³ “I gebo kauwa temi Palisi, banina temi ko ḡoēḡoē te animiya visuvisudimo ko miya, bolu vanuwidimo. Bi kota ko ḡoēḡoē lava sa vivilemi aniwaiḡemota gabudimo.

⁴⁴ “I gebo kauwa, banina temi ba maibena kokowaga waimataila geḡedi, dabediḡa lava sa nawanawa bi mote sima sibesibedi.”

⁴⁵ Waiḡake tauwailovelovena ḡemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, laḡannemo niga kauwidi kuna giugiuwedi ba tama kota vaitemai kuna lauyovoḡemai.”

⁴⁶ Yesu giu i waimunena gado, “Temi waiḡake tauwailovelovena, i gebo kauwa, te emi giomo lava ko waivitedi. Bi vitedi mote ḡemoḡemotidi te sa avala bi mote bamo koma sagusagu lubudi.

47 “I gebo kauwa, banina emi magumagula wala taugiuwatana ai pekidi. Bi temi niganana edi ai kaukauwina gemotinemo mba tauyewidi ko kaka visuvisudi.

48 “Bi ko kaka maḡatimi te emi magumagula bai a voivoiyena ba ko waianinedi, banina tedi taugiuwatana ai pekidi bi temi edi tauyewa ko lailaivaliudi.

49 “Taunana aubaina Maimaituwa ena nuwauyauyamo i giuna gado, ‘Tagu kaka taugiuwatana bi giugiu kamaḡedi yà giukamaḡedi te ḡesaudi sai pekidi bi kota ḡesaudi sa laukivigeboḡeyedi.’

50 “Nove laḡan pakanemo te niganana, lava taugiuwatana ai pekidi bi kwasinidi a tostitosina, aubaina te temi niga kintimi kaka kovoḡa ko vai.

51 Wala Eibol ena pekimo te i saḡa Sakalaiya lisinemo. Bi Sakalaiya tana olta bi pali vanuwina mododimo ai peki. Ya giugiu kamaḡemi te niga kintimi kaka pekidi matabudidi kovogidi ko vai.

52 “I gebo kauwa temi waigake tauwailovelovena, banina temi sibe ki-ina kona vai bi ko kaikaididi. Temi otimi mote ko sola nawa bi mabai sa solasola nawana temi ko moimoito gudugududi.”

53 Laḡannemo Yesu mba malagaina i gosegose ba palisi bi waigake tauwailovelovena lauyovoḡe giudimo tana ai tala vitavitale.

54 Tedi a ḡoegoena maso Yesu bai giuna gebogebona i vato wapa te a kaididi.

12

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi edi kauwa sa kita kauwedi
(Met 10:26,27)

¹ Mba laḡannemo, lava wapewapedi tausan ai gemotidi, taunana aubaina edi lava dabediḡa a waikavutuvutuḡa. Yesu ena tauwaikaiwatana i gei giuwedina gado, “Palisi edi waikaikaiyovumo ko kita kauwa te ko vola kamaḡedi. Tedi edi yawasana maibena muu'a, ya waitaudamadama makamakai.”

² Mwali bai sumasumana kaka ya nuwa tanesa bi mwali bai kenakena waidavonina kaka Maimaituwa ya kamaḡati.

³ Mwali bai dudubalemo kuna vatona kaka suwalemo sa vaiye. Mwali bai nakanaka noponemo kona waikasakasavenayena kaka debamo sai noyanoyae.

⁴ Egu lava, yà giugiuwemi te tubuḡa taunaḡa tauwaipekina mote koma nailedi. Mba mulinemo mote kaka bai ḡesauna sima voiye.

⁵ Bi tagu kaka yà lovemi te aiyai ko naile, banina tana ġailisi lisinemo ya kenakena te tubuġa ya ka gebogebo bi ya pwalaġe nawemi iyoyoġamo. Emaso, yà giugiuwemi te Maimaituwa taunaġa ko naile.

⁶ Mavumavuyama wapedi 5 ba luvana peni labumo kwa gimelidi, bi geġa te Maimaituwa mote mavumavuyama ġemota kaka nuwana ima kauleya.

⁷ Temi mainana kunumimo, dabemi matabudi iyeiyevi waipailidi. Mote koma naila banina temi kona tusaġana kaka mba mavumavuyamidi.

⁸ “Yà giugiuwemi te aiyai bi lava wapewapedi matedimo ya giugiu waimaġatiguna, ba Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ena aneya matedimo yà kamaġati.

⁹ Bi tana aiyai lava wapewapedi matedimo ya valevalele-guna ba Tana Taunana Natuna kota mainana Maimaituwa ena Aneya matedimo yà valeleye.

¹⁰ “Lava aiyai Tana Taunana Natuna i giu waigebogebona ba Maimaituwa ena gebogebo ya noġoti kamaġe. Tana aiyai bi Aluwa Waiyawa i waidiboġina ba Maimaituwa ena gebogebo mote ima noġoti kamaġe.

¹¹ “Laġannemo bolu vanuwidimo a tavaitemi bi waibabada matedimo ai moitomina ba komai nuwaboya te bai ko giuwe ee bainewa ko koi galagalamenti,

¹² banina Aluwa Waiyawa kaka yai lovemi te mba sauginemo bai ko giuwe.”

Oloto waiguyauna opaopana ena lautaulala

¹³ Lava kumna nopodimo oloto ġemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, valetigu kwa giuwe te tamamai gagasina ya soiye te tana bi tagu.”

¹⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, tagu mote egu giu bai te yà laididimanimi ee tamemi ena ġonaġona yà dailidi temi labu poumimo.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita bi ko labe kauwemi te niga dobuna ena ġonaġona mote nopomi simai wanavudi, banina niga mwalidimo yawasana mote koma vai.”

¹⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalana i giuwedi: “Maimaso oloto ġemota waiguyauna, tana ena daibimo kani a lau bani kauwa.

¹⁷ Tana taunaġa i wainuwanogonoġotana gado, ‘Tagu mote bamo gabu te egu kani matabudi yà susuġudi.’ Niganana bai yà voiye?

¹⁸ Bai yà voiye ba egu kani vanuwidi keikelikidi yà suwedi bi launanakidi yà kelidi. Ġome kaka kani yà susuġudi bi egu ġonaġona matabudi yà dubudi.

19 Kamaina bi yà giu munaḡeguna gado, “Tagu niganana mwali visuwisudi e sivudi, kwalabu wapawapa aubaidi. Niganana yà miya ota, yà kani, yà tego bi yài nuwawisu.’

20 Bi geḡa te Maimaituwa oloto i giuwena gado, “Tam opaopam! Niga dudubalinemo kaka kwa peki. Bi bai kuna vovononoḡedina kaka aiyai ya legaudi?”

21 Yesu giu i waikenana gado, “Tedi mabai dobu ḡoneḡonedi sa laulaususugudina taudiḡa aubaidi ba Maimaituwa matanemo mote ai guyau.”

Maimaituwa koi sumaḡe
(Met 6:25-34)

22 Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Taunana aubaina yà giugiuwemi te tubuḡimi aubaina mote komai nuwaboya, te bai ko kani bi ko miya ee bai ko kote.

23 Banina yawasana i tausaḡana kaka kani bi tubuḡimi i tausaḡana kaka gala.

24 Aoao ko kitedi: Tedi mote pesi sima wadiwadidi ee kediyā sima laulau voti. Tedi mote sima laulaususugu bi edi susugu vanuwidi geḡa. Bi geḡa te Maimaituwa ya waikanidi. Temi kona tausaḡana kaka aoao!

25 Tam aiyai bi niga mwalidi kwa wainuwaboyaedina bena em miya ya lofa, ee? Geḡa!

26 Bamoda, mote ḡemoḡemotim mba mainana mwali ḡaubona kuma miyae, te bai aubaina mwali ḡesaudi kwa wainuwaboyaedi?

27 “Bodu belenidi sa dugadugana ko kitedi: Tedi mote sima noyanoya ee edi gala sima voivoiyedi. Bi yà giuwemi te, ḡalibona Solomon ena waiguyau galedi bi ena waigala mote a visu gulata maibena niga belenidi namalidi, tedi a tausaḡana kaka ḡalibona Solomon ena waiguyau galedi.

28 Maimaituwa taunaḡa ḡawaḡawa wapumo kulidi visuwisudi ya voivoiyedi. Bi ḡaweḡawedi niganana niga ḡome bi bokina kaimo sai kalaḡosedi. Kona sibe e geḡa, te Maimaituwa kaka yai galemi? Emi sumaḡa a ala keikeilika!

29 “Laḡan matabuna mote komai nuwaboya te bai ko kani bi ko tego.

30 Banina dobumo lava mote waiwaisumeḡidi, laḡan matabuna niga kauwidi sa wainuwaboyaedi bi sa ḡoegoe te sa legaudi. Bi temi, Tamemi i sibe te niga mwalidi ko malumaluwabiyedi.

31 Temi kamaina te ena waibada ko gei tavuḡe kaka tana mba mwalidi ya vitemi.”

*Malamo koi guyau
(Met 6:19-21)*

³² Egu yalabolu ḡaubona komai nuwaboya, banina Tamemi i wainuwavisuyemi te ena waibadamo ko miya.

³³ Emi ḡonaḡona ko kune kamaḡedi bi lava waiyamoy-amonidi mane ko vitedi. Mba kauwidimo emi solu-solugudu bagibagidi ko voivoiyedi te mote sima nuwalisi, emi waiguyau malamo ko laususugudi te mote sima kovi bi taudanene mote sima danenedi bi kwalikwali mote sima kagebgebodi.

³⁴ Banina emi waiguyau bamo ḡome ba temi laḡan matabuna kota nuwapoumi ḡome.

Taupaula kauwa

³⁵ “Laḡan matabuna Maimaituwa ena noya aubaina koi gala bi ko vononoḡa. Emi kwadam ko gabudi te sa yanayana,

³⁶ maibena taupaula edi bada sa labelabe te naḡi soinemo ya munaḡa tava. Laḡannemo i tava bi i laupewapewana ba tedi maḡemota sa moito te gudu sa kaikamaḡe.

³⁷ Taupaula mabai edi bada aubaina a vononoḡa bi sa wail-abana ba ena nato munaḡemo sai nuwawisu. Giukauwemo ya giugiuwemi, te tana kaka waitaupaula aubaina yai gala, ya giuwedi te teibolo sa miya kwaivivili bi yai kanidi.

³⁸ Avena te dudubala modonemo ee laḡan sakosako bal-anemo Bada ya nato bi mabai a vovononoḡana ya banavid-ina ba sai nuwawisu.

³⁹ Temi niga kauwina ko sibe: Bamoda vanuwa taniwagina taudanene ena sola saḡa saugina i sibena ba, mote gavogavo ima vite te ena vanuwa ima lolu.

⁴⁰ Temi kota mainana ko vononoḡa, banina Tana Taunana Natuna ya natona kaka sauga mote koma noḡonoḡotinemo ya tava.”

*Taupaula waisumeḡidi ee waiwaisumeḡi geḡedi
(Met 24:45-51)*

⁴¹ Pita i waitalana gado, “Bada, niga lautaulalana ba tama taumaḡa kwa giugiuwemai ee ema lava ḡesaudi vaitedi kwa giugiuwedi?”

⁴² Yesu Pita ena giu i waimunena gado, “Taupaula aiyai waisumeḡina bi nuwanuwauyauyana, tana taunana kaka ena bada ya vine te taupaula ya labedi te sauga kauwemo kaka kediya ya soisoiyedi.

⁴³ Bamoda Bada ena tava munaḡemo bi taupaula aiyai ya banavi, niga kauwina ya voivoiyena ba nuwawisu didiga mba taupaulina lisinemo.

44 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te mba taupaulina kaka ena bada waibada matabuna ya vite te ena ḡonaḡona matabudi yayi badayedi.

45 Bi bamoda taupaulina maso taunaḡa i giu munaḡena gado, 'Egu bada ya alaala nawa bi mote ima tavatava makai.' Tana ḡome taupaula oloolotodi bi waiwaivinidi i kwapudi, i kani, i tego bi i tego buu'wa.

46 Mba taupaulina ena bada ena nato saugina mote ima noḡonoḡoti bi ima sibesibe te bai sauginemo ya tava. Sauginemo ya miyamiya nuwakauleya bi ena bada ya tavana kaka taupaula ya koigavuḡavuki bi lava laukasagaiḡaidi edi gabumo ya pwalaḡe nawe.

47 "Taupaula aiyai ena bada ena ḡowana i sibedi bi mote ima voivoiyedi ee ima vovononoḡa ba ena bada kaka tana ya kovoḡi gulate.

48 Bi taupaula aiyai ena bada ena ḡowana mote i sibedi bi noya i ai voivoiyena ba tana kaka ena kovoḡa ḡaubona ya vai. Tedi mabai noya dididiga i vitedi bi mote sima voivoiye kauwedi ba kovoḡa dididiga sa banavi. Maimaituwa taupaula aiyai bi vaivai wapewapedi i vitevitena ba ya noḡonoḡoti te vaivai wapewapedi lisinemo ya legau munaḡedi. Bi Maimaituwa taupaula aiyai i waisumaḡe bi vaivai wapewapedi nimanemo i sivudi te ya labelabeledina ba mainana kota Maimaituwa ya vite munaḡe."

Mote nuwauba bi daila
(Met 10:34-36)

49 Tagu e yovona dobumo ba kai e yovoḡe bi e ḡoeḡoena maso kaikana i kalakalati.

50 Tagu kaka kabulu yà vai bi wainuwatoimo yà miyana eete kabulu ya laudamoye.

51 Temi ko noḡonoḡoti te tagu bena dobumo nuwauba e yovoḡe, ee? Geḡa, mote nuwauba bi daila.

52 Niganana bi noi i nawana ba vanuwa ḡemota noponemo lava wapedi 5 kaka sa daili munaḡedi te lava faiona ba lava labu vaitedi sai miyatauli bi kota lava labu ba faiona vaitedi sai miyatauli.

53 Tedi kaka sa daili munaḡedi, tama kaka natuna otona vaitena sai miyatauli bi gomana otona kaka tamana vaitena sai miyatauli, bi vesala kaka natuna waivinina vaitena sai miyatauli, gomana waivinina kaka matinana sai miyatauli. Bi vesala malawana kaka sai miyatauli bi lawana kaka vesala vaitena sai miyatauli.

Laḡan kauwa sibena
(Met 16:2,3)

⁵⁴ Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Laḡannemo yada nisa yawaninaḡa ya saḡasaḡa ba ko giugiuna gado, ‘Noi taunana nabu ya yovo.’ Bi mainana ya tubutubuḡa.

⁵⁵ Bi laḡannemo suwala ena anilovotava yawaninaḡa yavala ya laulausuve ba ko giugiuna gado, ‘Niganana ba ya kwamla.’ Bi mainana ya tubutubuḡa.

⁵⁶ Temi waiwaikaikaiyovumi! Temi galewa bi dobu kita waiipoipodi kona sibe kauwedi. Bi bainewa te niga saugina giuwaiipoipona mote koma sibesibe kauwe?”

Dolinemo Em gebogebo kwa gei kadidimani

(Met 5:25,26)

⁵⁷ “Bai aubaina mote komai talapili munaḡemi te maso didimana kauwina kona voiye?

⁵⁸ Bamoda lava ya panim bi ya nawem etala gabunemo, ba etamo kwa giu bagibagi bi em gebogebo ko kadidimani te em tau vaitena koi nuwaḡemota. Bi mote kuma voiye ba ya nawemna taulauetala lisinemo. Bi taulauetala ya nawemna biliweloko taulabena lisidimo te biliwelokomo sa sako nawem.

⁵⁹ Yà giugiuwem te tam mote kaka kuma potiyovo bi ḡome kwa waimaiana eete em mane matabuna biliwelokomo kwai kovi.”

13

Emi gebomo ko kuvasa ee ko peki

¹ Mba laḡannemo tedi mabai ḡome a tavatavana Yesu a tainuwatau te mani Ḡalili Maimaituwa lisinemo a laulausewawana ba Paelat i waipekidi.

² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba lausewawanemo mani Galilidi a waipekidina ba ko noḡonoḡotina a gebo gulatana kaka edi lava ḡesaudi, ee?

³ Geḡa, yà giugiuwemi te emi gebogebomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina.

⁴ Bi ko noḡoti Silowammo kota vanuwa kaikaidakina i nuwagolu yovo te lava wapedi 18 i waipekidi. Tedi a gebo gulatana kaka lava ḡesaudi Yelusalemmo sa miyamiana, ee?

⁵ Geḡa, yà giugiuwemi te emi gebogebomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina.”

Damaya votavota geḡana ena lautaulala

⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalinemo i giuwedina gado, “Mai maso, oloto ena wain daibinemo damaya kaina i wadi. Bi tana i nawa votana au-losinemo ba mote votana i kita.

⁷ Taunana aubaina, tana daibi taulabena i giuwena gado, “Tagu kwalabu faiona nopodimo ei velavelau damaya votana

aubaina, bi damayina mote i vota. Maso kuna oi kamaḡe, bai aubaina doḡa ya waiyakale?’

8 “Bi daibi taulabena i giuna gado, ‘Bada, kwalabu ḡemota noponemo kwa kita kamaḡe te pakana ya ḡuluvi waikwai-vivili bi kaidubudubu ya sivudi.

9 Bi bamo te kwalabu ḡesau noponemo ya votana ba kamaina, bi geḡa, ba kamaina te kwa oi kamaḡe.’ ”

Yesu Waiyawasi Laḡannemo waivini nuwakuduna i waiyawasani

10 Waiyawasi Laḡannemo Yesu bolu vanuwina ḡesaunemo i waiwaillovelove.

11 Bi ḡome ba waivini ḡemota, bi aluwa gebogebona waivini i voiye te i nuwakudu bi i pelona ba kwalabu 18 a kovi bi mote i yawasana.

12 Laḡannemo Yesu waivinina i kitakita ba i giu otiḡena gado, “Waivini, em sidamo kuna yawasana.”

13 Ḗome Yesu nimana i tuḡu bi waivini dabanemo i sakosako ba noi taunana te i moito didimana bi Maimaituwa i kasaḡesaḡe.

14 Bolu vanuwina taulabena i medina banina Yesu Waiyawasi Laḡannemo waiyawasana i voiye. Bi lava i giuwedina gado, “Laḡan 6 nopodimo eda noya ta voyiedi, bi mba laḡandimo ko tava Yesu lisinemo te yai yawasanimi bi mote Waiyawasi Laḡannemo.”

15 Bada ena giu i waimunena gado, “Temi kaikaiyovumi! Tam aiyai em kau ee em donki Waiyawasi Laḡannemo gadona i magu bi kuna kita kamaḡe, ee? Bena ena ganamo kwa kuvesi bi kwai doli nawe te gauba ya tego.

16 Niga waivinina ba Eiblaḡam ena tubulelesa bi Seitan i panina ba kwalabu 18 a kovi. Niga waivinina Waiyawasi Laḡannemo maso te kita kamaḡe, ee? Bena geḡa.”

17 Laḡannemo Yesu mainana i giugiuwedi ba kana ḡaviya i voyiedi te taudiḡa ai dabaubedi. Bi Yesu kauwa visuvisudi matabudi i voivoiyedina lava a yasisiyedi.

Wasiva pesina bi muu'a lautaulalidi
(Met 13:31-32, Mak 4:30-32)

18 Kamaina bi Yesu i waitalana gado, “Maimaituwa ena waibada ba mai bai? Bai ya laukoiluvae?”

19 Mba maibena wasiva* pesina, oloto i vai te ena daibimo i wadi. I duga te i waila kai bi mwanuwa sawasawaḡa lovolovodi lagalaganemo a launoḡi.”

* 13:19: Diu lavedi edi wasiva ba mote mai tada eda wasiva, tedi ba mai kai bagoma. Pouna ḡaubona bi ya duga, ya didiga te lagalaganemo mwanuwa sa laulaunoḡi.

20 Yesu i waitala munaḡana gado, “Bai kauwinemo Maimaituwa ena waibadana yà lau koiluvaye?”

21 Mba niga mainana: Laḡannemo waivini muu'a ya vai bi falawa vaitena ya vitalena ba muu'a mba falawina nopona matabuna ya voiye te ya lusa.”

Mataeta ḡulilina
(Met 7:13-14)

22 Yesu i nawanawa Yelusalemmo, bi mba nawanemo ba taun bi malagai nopodiḡa i nawa bi lava i waiwailovelovedi.

23 Bi ḡome lava ḡesauna i waitalana gado, “Bada, giukauwa te lava visa ota sa yawasana, ee?” Bi Yesu i giuwedina gado,

24 “Temi ko kaibagibagi te mataeta ḡulilinemo ko sola nawa, banina lava wapewapedi sa wailaulubu te maso sa sola nawa bi sa kabikabi kasaḡa.

25 Ḡome vanuwa taniwagina ya moito te mataeta ya gudu. Bi temi kaka vanuwa mataetinemo ko moito, ko laupe-wapewa bi koi baḡana gado, ‘Bada, aubaimai mataeta ku kaikamaḡe.’ Bi tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote yà sibemi, temi bamo maiḡa kona tava.’

26 Bi temi kaka giu koi munena gado, ‘Tama tam vaitem te kani, te tego bi ema taunimo kunai lovelove.’

27 Bi geḡa te tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote yà sibemi te bamo maiḡa kona tava. Temi gebogebo tauvoiyyena, ko nawa tabumimo!’

28 “Ḡome kaka ko ḡaba bi mwakemi ko sanadididi, sauginemo Eiblaḡam, Aisik, Deikap bi taugiuwatana matabudi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ko kitedi. Bi ḡome kaka temi sa pwalage yovogemi.

29 Bi lava kaka aibeu, lalasi, aibadabada bi yalousa yawanidiḡa sa tava bi Maimaituwa ena waibada soinemodi edi gabu sa legaudi.

30 Bi tedi mabai niganana sa mulimulina kaka sai laumatanana, bi mabai niganana sa wilaumatanana kaka sa muli.”

Yesu ena ḡaba Yelusalem aubaina
(Met 23:37-39)

31 Mba saugina ḡemotinemo, palisi ḡesaudi a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose kamaḡe bi kwa nawa tabummo, banina Alodi ya ḡoegoena yai pekim.”

32 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa te mba dakona ko giuwena gado, ‘Tagu penama yà waipotiyovodi bi lava yà wai yawasanidi, niganana bi bokina. Bi laḡan waifaioninemo ba egu noya yài kovi.’

³³ Avena te bainewa bi tagu egu noya niganana, bokina bi laḡan ḡesaunemo yà voyiedi kaka yà nawa Yelusalem. Banina, Taugiuwatana mote bamo ima peki te Yeluslemmo kaka ya peki.

³⁴ “Yelusalem dobuna lavemi, temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya i giukamaḡedi lisimimo bi kona lauḡakimidi. Bi laḡan matabuna e ḡoēgoena maso temi ei ḡemotimi maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ḡomoḡomo tawidina. Bi temi mote koi aninegu. ³⁵ Taunana aubaina koi beyavaiya, Maimaituwa kaka emi vanuwa ya gose bi i laukavakava. Yà giugiuwemi te mote kaka koma kitagu eete ko giuna gado, ‘Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’ ”

14

Yesu Palisi ena vanuwemo

¹ Waiyawasi Laḡanna ḡesaunemo, Yesu i nawa Palisi isanawanawana ena vanuwemo kani aubaina. Bi ḡome ba lava tana a waikita wata.

² Gome ba oloto kaḡena bi nimana luselusedi Yesu matanemo i miyamiya.

³ Yesu Palisi bi waigake tauwailovelovena i waitalayedina gado, “Waigake bainewa ya giugiuweda, Waiyawasi Laḡannemo lava tai yawasani e avena?”

⁴ Geḡa te tedi mote bai a giuwe, kamaina bi Yesu oloto i taukoni, i waiyawasani bi i giukamaḡe te i nawa.

⁵ Ḣome Yesu i waitalayedina gado, “Bamoda walitau natum olotona ee em bulumakau Waiyawasi Laḡannemo bi dommo i kuluvana, maso kuna kita kamaḡe e kunai papalana bi kuna solu saḡe?”

⁶ Bi tedi mote luvana te bai sa giuwe.

⁷ Laḡannemo Yesu i kita te tauliso animiya a laulauvavina ba tana niga lautaulalana i giuwedi:

⁸ “Laḡannemo lava bi i giuvaimna naḡi soinemmo, ba animiya laukaina kuma gei vai. Mote ku sibe te lava isanawanawana kota a giuvai.

⁹ Male soi taniwagina ya giuwemna gado, ‘Niga lavana em animiya ku vite.’ Ḣome te waidabauba vaitena bi kwa miya yovo duyamo.

¹⁰ Laḡannemo bi a giuvaimna, ba kwa nawa te doḡamo kwa miya. Taugiuvaim kaka ya giuwemna gado, ‘Goma, ku saḡa gabu laukainemo kwa miya.’ Mba mainana kaka soi taniwagina ya kasaḡem tauliso ḡesaudi matedimo.

¹¹ Tana aiyai bi i nuwasagaḡana, ba ya sakoyovoḡe munaḡe, bi aiyai i sakoyovoḡe munaḡena kaka sa kailageti.”

12 Kamaina bi Yesu taugiuwaina i giuwena gado, “Laḡannemo suwalamodo e aubiga kanina kwa voyyena ba mote em lava, valevaletim, em dam lavedi e diyammo taumiya waiguyaudi kuma giuvaidi, mainana bi kuna voyyena ba matabudi male sai sipo te sa giuvaim.

13 Laḡannemo kwa soina ba wainuwatoitoidi, nawanawa geḡedi, kaḡe nuwanokudi bi matapotepotedi kwa giuvaidi.

14 Tedi mote luvana te bai kuna voivoiyena simai sipo bi Maimaituwa kaka ya kavisuvisum bi yai maiim, didimana lavedi edi kenamoito laḡannemo.”

Soi laukaina lautaulalana
(Met 22:1-10)

15 Laḡannemo tauliso ḡesauna niga giuna i vaivaiye ba Yesu i giuwena gado, “Lava aiyai Maimaituwa ena waibada soinemo ya miya bi ya kanikanina ba yai nuwavisu gulata.”

16 Bi Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Laḡan ḡemota oloto soi dididigina i voiye bi tauliso wapewapedi i giuvaidi te sa tava.

17 Bi soi laḡannemo ba ena taupaula i giukamaḡedi a nawa te tauliso a giuwedina gado, ‘Ko nato, bai matabuna kaikana i nonoḡa.’

18 Bi matabudi edi waikoigudu giudi a giuwedi te mote sima nato soimo. Oloto dolidolina taupaula i giuwena gado, ‘Maḡo ota doḡa ḡaubona e gimeli aubaina te yà nawa yà kita. Ae, egu waipapa kwai anine.’

19 Gesauna i giuna gado, ‘Tagu ba egu bulumakau wapedi 10 e gimala te yà nawa bi noyamo yài laulubudi. Ae, egu waipapa kwai anine.’

20 Bi kota ḡesauna i giuna gado, ‘Tagu ba niganana kaka e naḡi, taunana aubaina te mote yàma nato.’

21 Ḡome taupaula i munaḡa te ena bada bai matabuna i tainuwatau. Vanuwa taniwagina i medi gulata bi taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa makai te taun etedi nananakidi bi kekelikidiga lava wainuwatoitoidi, kaḡe nuwanokudi, matapotepotedi bi kaḡedi nuwakududi kwa tavaitedi.’

22 Taupaula i nawanawana i tava munaḡa bi i giuna gado, ‘Bada bai kuna giugiuwena ba e voiye bi yaḡolo te gabu dididiga ya kenakena.’

23 Kamaina bi Bada ena taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa etaḡa bi dobu diyadiyanaḡa mabai kwa banabanavidina kwa giuwedi te sa tava bi egu vanuwa sai wanavu.’

24 Yà giugiuwemi te lava mabai e giuvaidi bi a dabod-abokana, kaka egu soimo mote sima kani.”

Waikaiwatana ena giugiu
(Met 10:37-38)

²⁵ Lava kumdi Yesu vaitena a nawanawa, i tinamuli bi i giuwedina gado,

²⁶ “Aiyai kaiwatagu ya ḡoena ba tagu ya ḡoe gulateguna kaka tamana, tinana, mwanena, natunatuna bi tasitasina. Bi bamoda aiyai taunaḡa ena yawasana ya ḡoeḡoe gulatena kaka tagu, ba tana mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana.

²⁷ Aiyai mote ḡemoḡemotina ena kolosi ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote egu tauwaikawaiwatana.

²⁸ “Bamoda ḡemota poumimo ya waiogatala te maso vanuwa kaikaidakina ya ḡalana, ba dolinemo ya miya bi mane ya gei kita te visa ya pwalaḡe kaka vanuwina ya ḡala kovi.

²⁹ Bamoda tana vanuwa ḡalana i waitubu bi mote i waikovi ba lava sa kita bi sai gwaigwaiye,

³⁰ bi sa giuna gado, ‘Niga lavana lauḡala i waitubu bi mote i waikovi.

³¹ Mai maso, ḡalibona ena tauwaiḡaviya wapedi 10 tausan bi ḡalibona ḡesauna ba 20 tausan, dolinemo tana ya miya bi yai nuwanogonogota te ḡemoḡemotina 20 tausan yai ḡaviyedi ee geḡa?

³² Bamoda tana mote ḡemoḡemotina ba tedi yaḡolo manekemo bi tauwainoyanoya ya gei giukamaḡe kana ḡaviya lisidimo te yai baḡedi, te nuwauba poudimo ya kena.”

³³ Yesu giu i waikenana gado, “Mainana tam aiyai mote bai matabuna ku gose kamaḡedi ba tam mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana.

³⁴ “Soliti ba i visu bi laḡannemo dinina bi i kovina, ba bainewa kwa voiye te ya dini munaḡa? Mote luvana.

³⁵ Mba mai solitina ba mote sima pwalaḡe doḡamo ee venimo sima ḡini bi sa pwalaḡe otige. Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

15

Sipu gwegwena lautaulalana

(Met 18:12-14)

¹ Laḡan ḡemota takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina.

² Kamaina bi Palisi bi waiḡake tauwailovelovena babadidi a wawaluna gado, “Bai aubaina niga olotona gebogebo lavedi ya giuvaidi bi vaitena sa kanikani?”

³ Taunana aubaina Yesu niga lautaulalana i giuwedi:

⁴ “Mai maso, ḡesaum em sipu wapedi 100 bi ḡemota i gwegwena, ba bai kwa voiye? Bena tam 99 kwa gose kamaḡedi edi ani miyamo bi kwa nawa sipu gwegwena kwa tavutavuḡena eete kwa banavi.

⁵ Bi laḡannemo kuna banavina, ba ma yasisim dabay-alommo kwa sako saḡe bi ⁶ kwa nawa em malagaimo. Em lava bi diyammo taumiya kwa yogedi sa tava, sai ḡemotidi bi kwa giuwedina gado, 'Egu sipu gwegwena e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.'

⁷ Yà giugiu kauwemi, te gebogebo lavana ḡemota bi i kuvasana ba noke malamo sa yasiyasisina mote mai 99 didimana lavedi mote kuvasa sima ḡoeḡoe.

Kina ḡemota lailaipailina lautaulalana

⁸ "Mai maso waivini ena kina wapedi 10, bi ḡemota i laipaili bi bai ya voyena ba kwadam yai tuni bi ena vanuwa ya laugiligili bi ya waitavutavuna eete ya banavi.

⁹ Bi laḡannemo i banavina ba ena lava bi diyanemo taumiya ya yogedi sa tava sai ḡemotidi bi ya giuwedina gado, 'Egu kina e lailaipailina e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.'

¹⁰ Kota mainana yà giugiuwemi te gebogebo lavana ḡemota bi i kuvasana, ba malamo yasisi dididiga Maimaituwa ena aneya matedimo."

Gomana gwegwegwena

¹¹ Yesu yaḡolo te lautaulalamo i giugiuwedina gado, "Mai maso bada ḡemota natunatuna oloolotodi labu.

¹² Gomana tautasina tamana i giuwena gado, 'Tamagu, em waiguyau kwa soiyedi te egu soiso vokai kwa vitegu.' Kamaina bi bada vokai natunatuna i waioneoned.

¹³ Tedi a miya mote lofana te tautasina ena vokai i kune kamḡedi bi i nawa manekemo dobu ḡesaunemo bi kauwa yabayababemo ena mane i waiyakale.

¹⁴ Tana bai matabuna i gwasatutu, mulinemo gomala mba dobuna matabuna i laugulate ba tana maluwabi i waitubu.

¹⁵ Kamaina bi i nawa mba dobuna lavana lisinemo, bi i waibaḡa te isana i sako saḡe te aubaina ya noya. Ḡome te i giukamaḡe nawe ena buwawa edi go'ugo'umo te buwawa yai kanidi.

¹⁶ Ḡome tana kanipeki i laukauwe, taunana aubaina i ḡoeḡoena maso buwawa kedi dayo i kani bi mote aiyai kani i vite.

¹⁷ Laḡannemo noḡota kauwa i vaivai ba tana i giuna gado, "Tamagu ena taupaula kediyā mainana kenakenana bi tagu niga ḡome kani peki yai pekigu.

¹⁸ Bi i visu te yà munaḡa tamagu lisinemo bi yà giuwena gado, "Tamagu, gebo e voyie Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo.

¹⁹ Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu. Bi kwa voyeguna maibena em taupaula ḡemota."

20 Kamaina bi i modina tamana lisenemo. Tana yaḡolo manekemo bi tamana natuna i kita nawe i tavatava ba i launutoiye bi i velau i labavai te i waisuluve.

21 Gomana tamana i giuwena gado, “Tamagu, tagu gebo e voiye Maimaituwa lisenemo bi tam lisimmo. Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu.”

22 “Bi geḡa te tamana ena taupaula i giuwedina gado, ‘Waiḡapa gala laukaina ko natome bi tana koi kote. Nimalanemo lini ko sako bi kaḡesuma koi kote.

23 Kau natuna pwapwatana ko natome bi koi peki, ta soi bi matabuda soina ta yasisiye.

24 Banina niga natuguna i peki bi niganana i yawasana munaḡa, tana i gwegwe bi i tava munaḡa.’ Taunana aubaina tedi soina a yasisiye.

25 “Mba soina a yasiyasisiye ba gomana tautuweḡina daibimo bi i tava. Laḡannemo vanuwa diyanemo i tavatava ba boiḡatu a bigabigayena daguguna i vaiye.

26 Kamaina bi taupaula ḡemota i yoge bi i waitalaye te bai ya tubutubuḡa.

27 Taupaula gomana tautuweḡina i giuwena gado, ‘Tasim yawayawasanina i tava munaḡa taunana aubaina, tamam kau natuna pwapwatana i vunu bi ka soisoi.’

28 “Gomana tautuweḡina nuwana i medi te vanuwemo valageta i daboka. Kamaina bi tamana i potiyovo te i waibaḡa bi i giu komakomaniye te maso i valageta.

29 Bi gomana tamana ena giu i waimunena gado, ‘Kuna sibe te niga kwalabudi wapewapedi e ala paulem bi mote yà laulaukasaiḡaiḡiyem. Bi tam mote bamo gouti lauewalina ku vitegu te maso egu lava vaitedi ke soi yasiyasisi.

30 Bi niga natumna ba waivini kabakabaleyedi lisidimo em mane matabuna i waiyakale. Bi niganana i tava te tam kau natuna pwapwatana aubaina kuna vunu.’

31 Bi tamana ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, tada miyamiyada laḡan matabuna bi bai matabuna lisigumo ba tam aubaim.

32 Tada ta soi yasiyasisi bi tai nuwavisu, banina niga tasimna ba i peki bi i yawasana munaḡa. Tana i gwegwe bi niganana e banavi.’”

16

Sitowa taulabena Lautaulalana

1 Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Maimaso lava waiguyauna, tana ena sitowa taulabena i sako te ena mane ya labelabe. Lava a tava te mane taniwagina a tainuwatau te sitowa taulabena mane ya waiyakale.

² Kamaina bi i yoge bi i waitalayena gado, ‘Niga bai giuna lisimmo e vaiye, kabe ku giu? Mane visa kuna voiye, ku kamaḡati. Tam niganana ya kaikamaḡem, mote egu sitowa kuma labe munaḡe.’

³ “Sitowa taulabena taunaḡa i giu munaḡena gado, ‘Niganana bai yà voiye? Egu bada noyamo i kaikamaḡegu bi tagu mote ḡemoḡemotigu te doba yà ḡala, lava yàì gigimantedi bi yàì tunimayaḡa.

⁴ Niganana ba e sibe te bai yà voiye, laḡannemo egu noyamo bi egu bada i kaikamaḡeguna ba lava ḡesaudi edi vanuwemo sa giuvaigu.’

⁵ “Kamaina bi lava mabai ena bada ena mane a solusoluna i yogedi a tava lisinemo. Bi dolidolina i waitalayena gado, ‘Egu bada ena mane sipona visa lisimmo?’

⁶ Bi giu i waimunena gado, ‘Oela dulamdi wapedi 100.’ Bi sitowa taulabena mane tausoluna i giuwena gado, ‘Kwa miyatulu makai bi em pepamo dulam wapana 50 kwa gilumi.’

⁷ Kota ḡesauna i waitalayena gado, ‘Bi tam mane sipona visa kuna solu?’ Bi tana i giuwena gado, ‘Witi baikidi wapedi 1 tausan.’ Bi sitowa taulabena i giuna gado, ‘Kwa miyatulu bi em pepamo witi baikidi wapedi 800 kwa gilumi.’

⁸ Sitowa taniwagina tauwailaba kaikaiyovuna kaiyovumo kauwa i voivoiyedina i kasaḡe. Bi giukauwa te dobu lavedi, dobu ena kauwa voiyedimo a anapu kauwana kaka yanayana lavedi.”

⁹ “Yà giugiuwemi te dobu ena waiguyau ko soiye te emi lava sa wapa, bi laḡannemo mane ya kovi bi ko pekina ba temi kaka sa giuvaimi yawasana kenakena nonoḡinemo.

¹⁰ Tana aiyai bi noya ḡaubona i voiye kauwena ba kota mainana noya dididiga ya voiye kauwe. Tana aiyai bi noya ḡaubona i aivoivoiyena ba kota mainana noya dididiga ya aivoivoiye.

¹¹ “Bamoda dobu ena waiguyaumo mote simai sumaḡem, bena aiyai kaka mala ena waiguyaumo yai sumaḡem?

¹² Bamoda mote simai sumaḡem te lava ḡesauna ena ḡonaḡona kwa labedi, ba tam bena aiyai kaka em ḡonaḡona ya vitem?

¹³ “Taupaula mote babada labu aubaidi ima noya. Tana ḡemota ya daboke bi ḡesauna ya ḡoe, ee ḡemota ya vai bi ḡesauna ya daboke. Tam mote ḡemoḡemotina Maimaituwa bi mane kuma noyaedi.”

Yesu ena gagali ḡesaudi

(Met 11:12,13, Mak 10:11-12, Met 5:31-32)

14 Laḡannemo Palisi niga giudi matabudi a vaivaiyedi ba Yesu ai namaḡe, banina tedi ba mane noḡotina nopodi i waiwanavu.

15 Yesu i giuwedina gado, “Temi taunana lava matedimo ko voyiyemi te bena kage lava didimanimi, bi geḡa te Maimaituwa nopomi i sibedi. Lava dobu kauwidi edi visu a kitedi bi sa kakasaḡesaḡedina ba Maimaituwa matanemo ai matawalawala.

16 “Mousis ena Waigake bi taugiuwatana a gilugilumina wadubonemo ba a lauguguyaena eete Diyon Taukabulu ena saugemo. Mba ḡome Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i lauguguyae bi lava wapewapedi sa wailaulubu te mba waibadanemo sa sola nawa.

17 “I tekateka kauwa te mala bi dobu sa launeḡaneḡa bi waigake gilugilumina wadubonemo mote ḡemota ḡaubona sima kaikamaḡe.

18 “Oloto mwanena i gose bi waivini ḡesauna i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegosena i naḡina ba vawaidoḡa ya voivoiye.”

Lava waiguyauna bi Yasales

19 Yesu i giuna gado, “Lava waiguyauna ḡemota ḡalibona edi gala molemoleledi i kotedi bi laḡan matabuna i soi bi i waiwainuwavisu.

20 Mba ḡome kota oloto waiyamoyamonina isana Yasales tunina boniboni i wanavu. Tana laḡan matabuna a natome oloto waiguyauna ena mataetamo a waimiyeni.

21 Bi i ḡoeḡoe te lava waiguyauna ena teibolomo kani pusepuselidi a kulukuluvana maso i kanidi. Bi kota ḡome daḡadaḡasi a tava bi bonibonina a lemolemodi.

22 Sauga i tava te Yasales i peki bi aneya ai doli nawe Eiblaḡam lisinemo bi vaitena a miya. Bi oloto waiguyauna kota i peki te a dobo.

23 Bi i nawa iyoyoḡamo yavi gabunemo bi i waikita saḡa te manekemo Eiblaḡam i kita Yasales vaitena a miyamiya.

24 Kamaina bi lisinemo i binau saḡana gado, “Tamagu Eiblaḡam, kwa lau nuwatoiyegu bi Yasales kwa giukamaḡe te nimagalana gaubemo yai dakwa bi menagu yai uba, banina tagu niga kainemo yavi dididiga ya vaivai.’

25 Bi Eiblaḡam ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, kwa noḡoti te mamiyammo mwali visuvisudi kuna waiguyauyedi bi Yasales tana mwalidi i malulmaluwabiyedi. Bi niganana tana niga ḡome ya wainuwavisu bi tam yavi kwa vaivai.

26 Bi kota ḡesauna ba mododemo gwagwa i yovo gulata, taunana aubaina mabai sa ḡoeḡoe te lisimmo sa damana

natona ba mote ġemoġemotina. Mainana kota temi mote ġemoġemotina te koma damana nato lisimaimo.'

²⁷ Bi oloto waiguyauna i giuna gado, 'Tamagu Eiblaġam, Yasales kwa giukamaġe egu vanuwa lavedi lisidimo,

²⁸ te valevaletigu wapedi 5 ya tala wainuwataudi te niga tunivusula gabunemo mote sima tava.'

²⁹ Eiblaġam giu i waimunena gado, 'Tedi Mousis bi Taugiuwatana bai a gilugilumina lisidimo ya kenakena te sa iyevi bi sa sibe.'

³⁰ Tana i giuna gado, 'Geġa, tamagu Eiblaġam, bamoda lava ġesau pekimo ya kena moito bi ya nawana lisidimo kaka sa laukuvasa.'

³¹ Bi Eiblaġam i giuwena gado, 'Bamoda Mousis bi Taugiuwatana kalinedi mote sima vaiyedi, ba avena te lava pekimo ya kena moito bi ya giuwedina bi yaġolo mote simai sumaġe.' "

17

Gebogebo, waisumaġa bi noya

(Met 18:6,7,21,22, Mak 9:42)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, "Kauwa lava sa voyiyedi te gebomo sa kulukuluvana ba sa tubuġa. Bi kota i gebo kauwa te tana aiyai bi natunatugu gebomo ya voyiyedi te sa kulukuluva.

² Ba i visu te gadonemo anilauliti ġakimina vitavitana sa duli bi nisamo sa pwalage yovoġe, bi mote i visu te lava ġemota anikita waiyovoyovo ya voiye bi gebomo ya kuluva.

³ Taunana aubaina koi kita kauwa! Bamoda falom tauwaisumaġa gebo i voyiyena ba kwa kaipasine, bi i kuvasana ba ena gebogebo kwa noġoti kamaġe.

⁴ Bamoda laġan ġemota noponemo, mala 7 lisimmo gebo i voyiyedi bi kota mala 7 ya tava bi ya giuna gado, 'Ya kuvakuvasa, ba kamaina te ena gebo kwa noġoti kamaġe.'

Sumaġa

⁵ Giugiukamaġedi Bada a giuwena gado, "Ema sumaġa kwa kananakidi."

⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Wasiva pesina ba ġaubona bi ya duga te kai dididiga. Bamoda emi sumaġa ya dididigana maibena wasiva pesina, ba luvana malubani kaina ko giuwena gado, 'Ku nuwalaka bi nisamo kwa wadim, bi ġemoġemotina kalinemi yai bade.'"

Taupaula ena noya

⁷ "Maimaso em taupaula ġemota i suwasuwata ee sipu i labelabedi. Laġannemo wapuġa bi i tavana bena kwa egeli te ya kani makai? Geġa!

8 Tam maso ba em taupaula kuna ġiuwena gado, 'kwa vononoġa bi kaguya kwa kanonoġi te kwa labegu yà kani bi yà tego. Muliġa kaka tam kwa kani bi kwa tego.'

9 Bi taupaula ena bada aubaina i noyanoyana, ba ko noġonoġoti te bada ena taupaula yai ebone, ee? Geġa!

10 Temi mainana Maimaituwa noya i ġiugiuwemina ko voiye bi maso kona ġiuna gado, 'Tama mote taupaula visu-visumai bi ema noyaġa ke voiye.' "

Yesu olooloto 10 sida kapa i vaivaidina i waiyawasanidi

11 Yesu Yelusalem aubaina i nawanawa ba Sameliya ena palata bi Galili ena palata poudiġa i nawa.

12 Bi laġannemo malagaimo i solasola saġa, ba ġome oloto wapedi 10 a banavi bi tabudimo a moito banina tedi ba sida kapa i vaidi

13 bi a binauna gado, "Bada Yesu, kwa launuwatoitoiye-mai."

14 Laġannemo i kitekitedi, ba i ġiuwedina gado, "Ko nawa pilipilisi lisidimo bi tubuġimi sa kitedi." Tedi a nawanawa ba etaġmo a yawasana.

15 Laġannemo oloto ġemota i kita munaġe te i yawasana, ba i munaġa tava Yesu lisinemo bi kalinana dididiginemo Maimaituwa i kasaġesaġe.

16 Tana Yesu kaġepakanemo i kuluva bi i waiebone. Tana ba Sameliya olotona.

17 Yesu lava i waitalayedina gado, "Olooloto wapedi 10 a yawasana bi wapedi 9 bamo?"

18 Bai aubaina niga walidobu olotona taunaġa i munaġa tava bi Maimaituwa ya kakasaġesaġe."

19 Kamaina bi Yesu oloto i ġiuwena gado, "Ku moito kwa nawa, em sumaġa i waiyawasanim."

Maimaituwa ena waibada ya natonato

(Met 24:23-28)

20 Palisi babadidi ġesaudi Yesu ai talayena gado, "Bai sauginemo Maimaituwa ena waibada ya nato?" Yesu edi ġiu i waimunena gado, "Maimaituwa ena waibada ya natona bi mote ani kita ġone.

21 Mote aiyai kaka ima ġiu gado, 'Ko kita, tana naniga.' Ee 'Tana nanoko.' Banina Maimaituwa ena waibadana ba temi nopomimo."

22 Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i ġiuwedina gado, "Saugina ya natonatona kaka ya tava. Mba ġome kaka ko ġoġoena Tana Taunana Natuna ena nato laġanna maso kona kita, bi mote kaka koma kita.

23 Lava kaka sa ġiuwemina gado, 'Ko kita, tana kaunoko.' Ee 'Ko kita, tana kauniga.' Bi mulidiġa koma nawanawa.

24 Tana Taunana Natuna ena nato munaḡa laḡanna kaka maibena namanamali, ya kem bi galewa ya lailaiyanana isuna te isuna.

25 Bi tana kauwa wapewapedi ya gei wainuwatoyedi bi niga kimtina lavedi sa daboke.

26 Maibena Nowa ena saugemo i tubutubuḡana kota mainana Tana Taunana Natuna ena saugemo.

27 Lava matabudi a kanikani, a tegotego bi ololoto bi waiwaivini a waikanaḡinaḡi, mba laḡannemo Nowa gulamo i valageta bi kabaita i yovo te matabudi i waipekidi.

28 “Mba kauwina kota ḡemotina maibena Loti ena laḡannimo. Lava a kanikani, a tegotego, a gimagimala, a wai kunekune, a wadiwadi bi vanuwa a kelikelidi.

29 Bi laḡannemo Loti Sodom i gosegose ba kai bi ḡakima laimwanamwandaudi bovebovedi malaḡa a laubulili yovo te ai peki kovidi.

30 Tana Taunana Natuna ena nato munaḡa laḡannemo, kaka mba mainana kauwidi sa tubuḡa.

31 Mba laḡannemo lava aiyai ena vanuwa dabanemo mote ḡemoḡemotina te ima solanawa ena ḡonaḡona ima legaudi, mainana kota lava aiyai daibimo mote luvana ima munaḡa ena vanuwemo.

32 Loti mwanena lisinemo bai i tubuḡana ko noḡoti.

33 Tana aiyai ena yawasana i nuwamunaḡena ba ya kulayakasi bi tana aiyai ena yawasana i nuwakamaḡena ba ya vai munaḡe.

34 “Yà giugiuwemi, mba dudubalinemo lava labu kaka sa kenakena ḡemota, Maimaituwa kaka ḡemota ya vai nawe bi ḡesau ya gose.

35-36 Waiwaivini labu kaka witi sa litiliti ḡemota, Maimaituwa kaka ḡemota ya vai nawe bi ḡesauna ya gose.”

37 Ena Tauwaikawaiwatana ai talayena gado, “Bada, bamo ḡome mba kauwidi sa tubuḡa?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo ḡome bi peki ba ḡome aoao sa waiḡemota.”

18

Iwape lautaulalana

1 Kamaina bi Yesu lautaulalano ena tauwaikawaiwatana i wailovedi te sa laupali valolo bi mote sima nuwakulukuluva.

2 Tana i giuna gado, “Taun ḡemota noponemo taulauetala i miyamiya, tana mote Maimaituwa i nainaile e lava i viviviledi.

3 Bi ḡome iwape taunina ḡemotina noponemo i nawanawa valolo taulauetala lisinemo bi i waibaḡa yaviyavina gado, ‘Kwa sagugu tauwawavugu nuwaboya ya vitevitegu.’”

4 “Laḡani i lofa kauwa taulauetala mote i voiye, damonemo tana taunaḡa niga mai i giu munaḡena gado, ‘Avena te tagu mote Maimaituwa yàma nainaile e lava yàma viviviledi,

5 yaḡolo te niga iwapena ya kaka nuwalaḡalaḡagu, taunana aubaina tagu yà voiye te nuwauba ya vai, te enai velau munaḡemo mote ima ka tuniyoaigu.’ ”

6 Kamaina bi Bada i giuna gado, “Koi beyavaiya te taulaue-tala ena yawasana mote didimanina bi bai i giuwena ko vaiye.

7 Bi Maimaituwa ena lava vinevinedi sagu aubaina sa ḡabaḡabana, suwala bi dudubala mote ima kadidimani, ee? E sagudi aubaina yai voivoiya? Bena geḡa!

8 Yà giugiuwemi, tana kaka ena lava ya laididimani makaiyedi. Bi Tana Taunana Natuna* ena nato laḡannemo, dobumo tauwaisumaḡa kaka ya tavuḡedi bi visa ota ya banavidi.”

Palisi bi takis taulaitupana

9 Yesu kota niga lautaulalana i giuwena ba lava mabai a noḡonoḡoti munaḡedi te tedi bena didimana sa voivoiye bi lava ḡesaudi a kitakita waiyovoyovodi.

10 “Olooloto labu a saḡa a nawa pali vanuwinemo laupali aubaina, ḡemota ba palisi bi ḡesauna takis taulaitupana.

11 “Palisi tabunemo i moito bi taunaḡa palimo i kasaḡesaḡe munaḡena gado, ‘Maimaituwa yà waiebonem te tagu mote mai lava ḡesaudi: Maibena taudanedanene, gebogebo tauvoiyedi, tauwawaidoḡa bi kota niga takis taulaitupana.

12 Tagu wiki ḡemota noponemo laḡan labu yà udiudi bi egu waiguyaumo dubu 10 yà voivoiyedi bi dubu wai 10 na ba tam yà vitevitem.’

13 “Bi takis taulaitupana laumulimo i moito, tana mote i waikita saḡa malamo, iwana i taunoku, nuwakadanemo i sivudi† bi i laupalina gado, ‘Maimaituwa kwa launuwa-toitoiyegu, tagu ba gebogebo lavagu.’ ”

14 Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te Maimaituwa takis taulaitupana ena pali i vaiye te ena gebogebo i noḡoti kamaḡe, i kadidimani bi i nawa ena vanuwemo. Bi palisi ena pali i vaiyena bi mote i vai. Banina tedi mabai taudiḡa sa sivusivu saḡedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoḡedi bi mabai sa ḡauḡaubo munaḡana ba Maimaituwa kaka ya sivu saḡedi.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi (Met 19:13-15, Mak 10:13-16)

* 18:8: Tana Taunana Natuna ba Yesu taunaḡa i waiisa munaḡe. † 18:13: Guliki kalinedimo i giu te nuwakadana i bibi banina ba ḡaubo munaḡa.

15 Lava ḡesaudi natunatudi a tavaitedi Yesu lisinemo te maso nimana dabedimo i sivudi bi i kavisuvisudi. Laḡannemo ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba lava a ḡasiyedi.

16 Bi geḡa te Yesu libilibi i yogedi bi i giuna gado, “Libilibi ko kita kamaḡedi te sa nato lisigumo, mote komai ḡakedi, banina lava mabai a ḡaubo munaḡa bi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ba mai libilibi.

17 Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai mote Maimaituwa ena waibada imai anine mai gomana ḡaubona mba tana mote Maimaituwa ena waibadamo ima saḡa.”

Olo to waiguyauna

(Met 19:16-30, Mak 10:17-31)

18 Diu badana ḡemota Yesu i waitalayena gado, “Tauwailovelove visuvisum, bai yà voiye te yawasana kenakena nonoḡina yà vai?”

19 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu visuvisugu bi Maimaituwa taunaḡa giukauwa te visuvisuna.

20 Tam bena waigake kuna sibedi: Mote kuma vawaidoḡa, mote kumai peki, mote kuma danene, tam mote kaiyovu lavana kumai mulinawanawae, tamam bi tinam kwa viviledi.”[‡]

21 Bi oloto giu i waimunena gado, “Tagu maḡaubogumo te niganana mba waigakedi matabudi e kaiwata kauwedi.”

22 Laḡannemo Yesu oloto ena giu i vaivaiye ba i giuwena gado, “Tam yaḡolo te kauwa ḡemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa te em ḡonaḡona matabudi kwa kune kamaḡedi, waiyamoyamonidi mane kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

23 Oloto niga giuna i vaivaiye ba i wainuwaboya kauwa, banina tana i waiguyau gulata.

24 Yesu olotona i kita te i wainuwaboya bi i giuna gado, “I bagibagi kauwa te lava waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibadamo ya sola saḡa.

25 I pilipili te kamelo siyau bwadanemo ya sola. Mainana kota lava waiguyauna ba i pilipili gulata te Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

26 Tedi mabai a vaivaiyena a giuna gado, “Lava waiwaiguyaudi mote sima yawasana te bena aiyai kaka ya yawasana?”

27 Yesu giu i waimunena gado, “Lava lisinemo ba mote ḡemoḡemotina bi Maimaituwa lisinemo ba ḡemoḡemotina.”

28 Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Tama ba bai matabudi ke gosedi bi ke kaiwatam.”

[‡] **18:20:** Exod 20:12-16, Deut 5:16-20.

29 Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te aiyai bi Maimaituwa ena waibada aubaina ena malagai ee mwanena, ee valevaletina, ee nuvunuvuna, ee magula bi natunatuna i gosedina,

30 ba tana kaka ena lava bi ḡonaḡona wapewapedi niga dobunemo ya banavidi bi kota yaḡolo te yawasana kenakena nonoḡinemo ya sola saḡa.”

Yesu ena peki i gei giuwe

(Met 20:17-19, Mak 10:32-34)

31 Bi Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i nawedi tabudimo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya! Tada ta nawanawana Yeluslemmo ba ḡome kaka wala taugiuwatana Tana Tau-nana Natuna a gilugilumi watana banidi sa tubuḡa.

32 Tana kaka Eteni[§] nimedimo sa sako te sai dibodiboḡi, sa lauyovoḡe bi sa kanisotawatawa.

33 Tedi madamo sa kwapu bi sai peki. Bi laḡan waifaion-inemo kaka ya kenamoito munaḡa.”

34 Bi ena tauwaikaiwatana niga kauwidi i giugiuwedina mote a sibedi, banina giudi banidi tedi lisidimo a kena waidavona, taunana aubaina mote a sibe.

Yesu oloto matapotapotana waigigimanina i waiyawasani

(Met 20:29-34, Mak 10:46-52)

35 Yesu Deliko i vavawaiḡeleḡele ba oloto matapotapotana eta diyanemo i miya bi i waiwaigigimana.

36 Bi laḡannemo lava kumna a vavawaitauli ba i waitalayedina gado, “Niga bai ya tubutubuḡa?”

37 Bi tedi a giuwena gado, “Nasalet Yesuna ya nawanawa.”

38 Tana i binauna gado, “Aee Yesu Deivida natuna, kwa launuwatoitoiyegu.”

39 Lava dolidolidi a ḡasiye bi a giuwe te ya miya moimoisili. Bi geḡa te tana i binau gulatana gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoitoiyegu!”

40 Kamaina bi Yesu i vamoito bi i giuwedi te oloto matapotapotana sa natome lisinemo. Tana i moito nato diyanemo bi Yesu oloto i waitalayena gado,

41 “Bai kwa ḡoēḡoena aubaim yà voiye?” Bi oloto Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, yà ḡoēḡoena yài kita munaḡa.”

42 Bi Yesu i giuwena gado, “Kamaina ku waikita! Em sumaḡa i waiyawasanim.”

43 Noi taunana te oloto matana i yana bi i waikita munaḡa, Maimaituwa i waiebone, i kasaḡesaḡe bi Yesu i kaiwata. Lava matabudi mabai a kitakitana kota Maimaituwa a kasaḡesaḡe.

19

Yesu bi Sakiyas

¹ Yesu i sola saḡa Delikomo bi taunina i nawanawae.

² Bi ḡome ba oloto isana Sakiyas tana takis taulaitupana edi bada bi tana ba oloto waiguyauna.

³ Sakiyas i ḡoēgoena maso Yesu i kita te tana aiyai bi geḡa te i watiḡe gulata, taunana aubaina mote ḡemoḡemotina te Yesu ya kita, banina lava kumna i didiga.

⁴ Taunana aubaina i velau doli bi kai damaya* i saḡai te Yesu ya kita banina tana mba etanaḡa i saḡasaḡa.

⁵ Laḡannemo Yesu mba modomodonomo i tavatava ba i taulageti i kita saḡe bi i giuwena gado, “Sakiyas, ku bulili makai, banina tagu niganana em vanuwemo yà miya.”

⁶ Kamaina bi Sakiyas i bulili makai bi manuwavisuna Yesu i giuvai.

⁷ Ḥome lava matabudi a kitakitana ba a wawaluna gado, “Niga lavana i waila wale, gebogebo lavana ena vanuwemo.”

⁸ Sakiyas i miya moito bi Bada i giuwena gado, “Bada, tagu egu waiguyau nevana lava wainuwatoitoidi yà vitedi. Bi lava mabai takis laitupanemo e kaikaiyovuḡedina ba manedi mala 4 yà laipwatapwata bi yà vite munaḡedi.”

⁹ Bi Yesu i giuwena gado, “Yawasana niganana niga vanuwinemmo i tava, banina niga lavana tana kota Eiblaḡam ena tubulelesa.

¹⁰ Tana Taunana Natuna i yovona ba mabai a gwegwegwena ya tavuḡedi bi yai yawasanidi.”

Mane wapedi 10 lautaulalana

(Met 25:14-30)

¹¹ Ḥome lava yaḡolo a waibeyavaiya bi lautaulalamo i giuwedi. Banina tana kaikana Yelusalemmo nuwana tava bi tedi a wainoḡotana bena Maimaituwa ena waibada noi taunana ya laumaḡata.

¹² Kamaina bi i giuwedina gado, “Lava laukaina i nawa wali dobumo te waibada ya vai kaka ya tava munaḡa.

¹³ Kamaina bi ena taupaula 10 i giuwedi a tava bi mane i soiye bi i giuwedina gado, ‘Niga manedi ko noyanoyaedina eete yà tava munaḡa.’

¹⁴ Bi geḡa te ena dobu lavedi a daboke bi mulinaḡa tauwainoyanoya a giukamaḡedi mba dobuna babadidi lisidimo bi a giuna gado, “Tama niga olotona mote ka ḡoe te yai ḡalibona bi yai badayemai.”

* 19:4: Diu lavedi edi damaya ba waiki'i geḡana

15 “Tana a vine te i waiḡalibona bi i munaḡa tava. Kamaina bi taupaula mabai mane i vitevitedina edi giu i giukamaḡe te sa tava bi mane a voivoiyedina sa kamaḡatidi.

16 Kamaina bi taupaula dolidolina i tava bi i giuna gado, ‘Bada em mane ḡemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 10 e voiyedi.’

17 Ḡome ḡalibona giu i waimunena gado, ‘Tam taupaula visuvisum, noya ḡaubonemo kunai patutu, taunana aubaina tam kaka taun wapedi 10 kwai badayedi.’

18 Bi kota taupaula wailabuna i tava te i giuwena gado, ‘Bada, em mane ḡemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 5 e voiyedi.’

19 Bi ḡalibona giu i waimunena gado, ‘Tam kaka taun wapedi 5 kwai badayedi.’

20 “Ḡome kota taupaula ḡesauna i tava te i giuna gado, ‘Bada, em mane ba gala selepinemo e suma te e sako waidavo.

21 Tagu e naillem, banina tam lava medimedim, tam mote mwali mabimmo bi geḡa te kwa vai. Bi kota bai mote ku wadi bi geḡa te kwa lauyaba.’

22 “Kamaina bi ena bada giu i waimunena gado, ‘Tam taupaula gebogebom, tam em giu ya vitedi te ya etalem. Kuna sibe te tagu ba medimedigu. Tagu mwali mote mabigumo bi geḡa te ya vai bi mote ya wadi bi geḡa te ya lauyaba.

23 Bi bai aubaina egu mane banikemo mote ku sako? Maso bi banikemo ku sako, egu tava munaḡemo maso ba laipwatana e vai.’

24 “Kamaina bi lava ḡome a moimoitona i giuwedina gado, ‘Manena lisinemo ko kaikamaḡe te taupaula aiyai mane 10 i voivoiyena ko vite.’

25 Ḡome lava a giu vitena gado, ‘Bada, mba taupaulina kaikana mane 10 i legaudi.’

26 “Bi bada i giuna gado, ‘Ya giugiuwemi te tana aiyai bi lisinemo wapawapa ba sai lautawi bi kota aiyai lisinemo geḡa bi ḡaubona ya kenakenana kaka sa kaikamaḡe.

27 Niganana tedi mabai kagu ḡaviya mote a ḡoḡoḡeugu te yaḡi ḡalibona bi yaḡi badayedi ba ko natomedi matagumo bi ko laipekidi.’ ”

Yesu Yelusalemma i solasaḡa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Dyn 12:12-19)

28 Yesu niga lautaulalana i waikovi mulinemo ba i doli nawa Yelusalemmo.

29 Tana oya Oliv diyanemo malagai Betpega bi Beteni i vava waiḡeleḡeledi ba ena tauwaikawaiwatana labu niga mai i giuwedi bi i giukamaḡedi a doli,

30 “Ko nawa malagaimo bi ko sola saḡana ba donki lauewalina waitamina ko kita mote aiyai geluḡe. Ko kuvesi bi ko natome.

31 Bi bamoda lava aiyai yai talaemina gado, ‘Bai aubaina ko kuvekuvesi?’ Ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ḡoeḡoe.’ ”

32 Tedi mabai i giu kamaḡedi bi a nawanawana ba bai i giugiuwena mainana a banavi.

33 Tedi donki lauewalina a kuvekuvesi bi taniwagina i waitalayedina gado, “Bai aubaina donki ko kuvekuvesi?”

34 Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada ya ḡoeḡoe.”

35 Kamaina bi a natome Yesu lisinemo bi edi kwama a ḡiḡidi te donki dabanemo a yesidi bi Yesu a sagu te i miya saḡa.

36 Laḡannemo i gelu bi i nawanawa ba lava edi kwama etamo a yesidi. 37 Laḡannemo Yelusalem i vava waigeleḡele, Oya Oliv etana i yovo i nawanawanemo i tavatava ba taukaiwatana kumna mayasisidi kalinedi dididiginemo Maimaituwa a kakasaḡesaḡe, banina mataila bi anisove kauwidi matabudi a kitekitedina aubaina.

38 “Galibona kakavisuvisuna Bada isanemo ya natonato! Namala dididiga Maimaituwa lisinemo bi nuwauba malamo bi dobumo mododemo ya kena.”

39 Palisi ḡesaudi lava kumna nopodimo Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, taukaiwatam kwa kaipasinedi te sa miya moimoisili!”

40 Yesu giu i waimunena gado, “Ya giugiuwemi, bamoda tedi sa miya moimoisilina ba ḡakima binau sai tubu.”

Yesu Yelusalem aubaina i ḡaba

41 Yesu Yelusalem i vavawaiḡeleḡele bi taun i kitakita ba nuwana i toitoi te i ḡaba,

42 bi i giuna gado, “Bamoda niga laḡanna maso bi ko kita ḡone maso ba Maimaituwa bi temi modomimo nuwauba i kena, bi geḡa te niganana matemimo i kena waidavona.

43 Bi laḡan sa natonatona kaka emi ḡaviya emi malagai ganana taulina sa ḡuluvi bi sa kenavanaḡi, sa moito waikwaivivilimi bi sa vatawimi.

44 Bi temi natunatum i vaitedi sa kativunumi bi sa vapatinimi. Bi emi ḡaviya kaka gana ḡakimidi sa douwaidabalalidi te ḡakima ḡemota mote kaka ena gabumo ima kena. Banina Maimaituwa tauwaiyawasanimi i giukamaḡe bi mote ko kita ḡone.”

Yesu Pali vanuwinemo

(Met 21:12-17, Mak 11:15-19, Dyn 2:13-22)

45 Kamaina bi Yesu i sola nawa pali vanuwina noponemo bi mabai a waikunekunena i kwavidi a potiyovo.

46 Bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana Maimaituwa i giu, ‘Egu vanuwa ba pali vanuwina bi temi kona voyie te i waila taudanedanene edi ani kandavona.’ ”

47 Tana laḡan matabuna pali vanuwinemo i waiwailovelove. Bi pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi waibabada ḡesaudi a ḡoeḡoena maso ai peki.

48 Bi tedi mote gavogavo a banavi te maso edi ḡowana a voyie. Banina lava matabudi yaḡolo te ena giu vaiyena a ḡoeḡoe.

20

Yesu ena waibada waitalana
(Met 21:23-27, Mak 11:27-33)

1 Laḡan ḡemota Yesu pali vanuwinemo lava i wailovelovedi bi giu visuvisuna i laulauguguyae. Pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi waibabada vaitedi a tava Yesu lisinemo.

2 Bi a giuwena gado, “Kwa giuwemai tam em waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi, ee aiyai waibada i vitem?”

3 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu kota temi yài talayemi te ko giuwegu.

4 Diyon ena laukabulu ba malaḡa i yovo ee lava lisidiḡa i nato?”

5 Tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisinaḡa.’ Ba tana ya giuna gado, ‘Bi bai aubaina mote Diyon koi sumaḡe.’

6 Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiḡa.’ Ba lava kumdi sa lau ḡakimida. Banina tedi a sibe kauwe te Diyon ba taugiuwatana.”

7 Taunana aubaina tedi a giuna gado, “Tama mote ka sibe te bamo i vai.”

8 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mainana mote yàma giuwemi te waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

Taubayau edi lautaulala
(Met 21:33-46, Mak 12:1-12)

9 Kamaina bi Yesu lautaulalamo lava i giuwedina gado, “Oloto ḡemota wain daibina i wadi, taubayau nimedimo i sako bi tana i nawa dobu ḡesaunemo i miyana ba i lofa kauwa.

10 Vililubu laḡanna i tava bi daibi taniwagina taupaula i giukamaḡe taubayau lisidimo te maso guleipi a vite. Bi ḡeḡa te taubayau, taupaula a kwapu bi a giukamaḡe mani-makavakavana i munaḡa.

11 Kamaina bi daibi taniwagina, taupaula ġesauna i giukamaġe. Bi tana kota a kwapu, a voiye te i waidabauba bi manimakavakavana a giukamaġe i munaġa.

12 Bi yaġolo te daibi taniwagina taupaula waifaionina i giukamaġe lisidimo, tedi daibi noponemo a kwapu kauwe te nuwakaluna bi a daibi ganataulinemo a pwalaġe nawe.

13 Kamaina bi daibi taniwagina i giuna gado, 'Niganana bai yà voiye? Natuotigu nuwapougu yà giukamaġena male sa vivile.'

14 Bi laġannemo taubayau a kitakita ba ai giugiuna gado, 'Niga taunana ba daibi taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi gagasina tada ta vai.'

15 Kamaina bi a pwalaġe yovoġe daibi ganataulinemo te a laipeki."

Bi Yesu i giuna gado, "Mba mainana ba daibi taniwagina bai ya voiye taubayau lisidimo?"

16 Tana kaka ya nato te taubayau yai pekidi bi daibi lava ġesaudi ya vitedi."

Laġannemo lava niga giuna a vaivaiye ba a giuna gado, "Mote mainana ima tubuġa."

17 Yesu lava i kitedi bi i waitalayedina gado, "Gilugiluminemo niga giuna banina ko noġoti: "Taulaukeli ġakima a dabodabokena taunana i nuwavitala te ġakima laukaina."*

18 Bi tedi mabai niga ġakimina dabanemo sa talatalaġana ba sai doulisilisidi bi kota tana lava dabedimo ya talaġana ba sa nuwamisimisi."

*Takis waimaiina waitalana
(Met 22:15-22, Mak 12:13-17)*

19 Waiġake tauwailovelovena bi pilisi edi babada gavogavo a tavutavuġe te noi taunana maso Yesu a pani. Banina a sibe te tedi lautaulalamo i giugiuwedi bi geġa te lava a nailedi.

20 Tedi tauwaikita kaikaiyovudi a giukamaġedi a nawa te Yesu a wainene nawe. Banina tedi a ġoeġoena maso bai i vato waigebo bi Loum gabemanina nimanemo a sako te maso i pani.

21 Kamaina bi tauwaikita Yesu ai talayena gado, "Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo kwa wai lovelove. Bi tam mote lava kuma nainailedi bi Maimaituwa ena ġowana lava aubaidi taunana kwa wailoveloveye.

22 Kwa giuwemai, kamaina te tama Sisa lisinemo takis kai mai ee, geġa?"

23 Ġome Yesu edi kaiyovu i kita bi i giuwedina gado,

24 "Te manena koi lovegu. Aiyai isana bi aluwina manenemo?"

* 20:17: Ps 118:22.

Tedi ena giu ai munena gado, “Sisa.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa aubaina ba kamaina te Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba kamaina te Maimaituwa ko vite.”

²⁶ Bi lava matedimo bai i giugiuwedina mote luvana te maso a lauyovoḡe. Taunana aubaina a soveye bi a miya moimoisili.

Kenamoito waitalana

(Met 22:23-33, Mak 12:18-27)

²⁷ Sadisi sa giugiu te mote kenamoito. Kamaina bi a tava Yesu lisinemo waitala aubaina.

²⁸ Tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mosis ena waigakemo niga mai i giuwemai: Bamoda oloto waivini i naḡi bi olotona i pekina, ba tasina mba iwapena ya naḡi te yai natuna tuwaḡana aubaina.

²⁹ Mai maso olooloto wapedi 7, tautuwaḡa waivini i naḡi bi mote ai natuna te i peki.

³⁰ Bi oloto wailabuna iwapena i naḡi te olotona kota i peki

³¹ mulinemo, oloto waifaionina iwapena i naḡi te olotona i peki bi kauwina ḡemotina olooloto 7 lisidimo i tubuḡa te mote aiyai iwai natuna te a peki kovi.

³² Bi damonemo waivini i peki.

³³ Mba oloolotodi 7 waivinina a naḡinaḡina, ba kenamoito laḡannemo ba aiyai mwanena?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Dobumo naḡi ya kenakena te oloto bi waivini sa naḡi.

³⁵ Bi laḡan ya natonatona tedi mabai waisumeḡidi pekimo sa kenamoitona ba mote sima naḡi.

³⁶ Tedi maibena aneya bi mote sima peki. Banina tedi ba Maimaituwa natunatuna pekimo a kenamoito.

³⁷ Maimaituwa Mosis lisinemo i kamaḡati kauwe te pekipekidi sa kenamoito. Gilugilumina wadubonemo kai tomboyana vavavaninemo i giu te Bada tana, Eiblaḡam, Aisiki bi Deikap edi Maimaituwa.†

³⁸ Tana mote pekipekidi edi Maimaituwa, bi yawayawasanidi edi Maimaituwa. Mabai sumaḡemo a pekipekina ba lisinemo yawayawasanidi.”

³⁹ Kamaina bi waigake tauwailovelovena a giuna gado, “Tauwailovelove, bai kuna giuwena ba giukauwa.”

⁴⁰ Ḡome tedi a miyamoimoisili, bi mote ai tala munaḡe.

Aiyai Natuna Keliso

(Met 22:41-46, Mak 12:35-37)

⁴¹ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Bainewa te tedi sa giugiu te Keliso ba Deivida natuna?”

† 20:37: Exod 3:6.

⁴² Deivida ena Sale bukana noponemo tana niga mainana i giu: Bada egu Bada i giuwena gado, ‘Kataiyagumo kwa miya ⁴³ eete em ḡaviya yà voyiedi te kaḡetabam dibunemo kwa vapatinidi maibena anilaukaḡeyasaḡa.’‡

⁴⁴ “Deivida ya giugiu te Bada ba tana ena Bada, bi bainewa te Keliso maso Deivida natuna?”

⁴⁵ Ḣome lava matabudi a waibeyavaiya bi Yesu ena taukai-watana i giuwedina gado,

⁴⁶ “Temi waiḡake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi edi gala lofelofedi sa kotedi bi waiḡemota gabudiḡa sa moimoito nawa, bi sa ḡoḡoena lava vivilemo tedi sai ebonedi, bi kota bolu vanuwidiḡa ee soimo animiya laukaidimo sa miya.

⁴⁷ Tedi iwape edi solusolugudu sa kaka kavekavedi bi lava matedimo pali lofelofedi sa iyeyeviedi. Tedi kaka kovoḡa dididiga otina sa vai.”

21

Iwape ena puyo (Mak 12:41-44)

¹ Yesu lava waiguyaudi i kitedi pali vanuwina noponemo edi puyo mane abominemo a sivusivudi.

² Bi kota iwape waiyamoyamonina i kita toya labu i sivudi.

³ Ḣome Yesu i giuna gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te niga iwapena waiyamoyamonina puyo i sakona i dididiga gulatana kaka lava ḡesaudi.

⁴ Niga lavedi waiguyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikelikidi a sivusivudi. Bi iwape ena waiyamoyamonemo ena mane matabuna i laupuyoye.”

Yesu pali vanuwina laukivigeboḡeyena i giuwata (Met 24:1,2, Mak 13:1-2)

⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana ḡesaudi Pali vanuwina a kita te kulina i visu kauwa taunana aubaina a giugiuwata. Banina mba vanuwina ba ḡakima kulikulidimo a ḡala bi lava puyo kulikulidi a natonatomedina vaitedi vanuwa ai siya. Bi Yesu i giuwedina gado,

⁶ “Bai niganana ko kitakitana, laḡanna ya tavana kaka ḡakimidi sa douwaidabalalidi, bi ḡakima ḡemota mote ena gabumo ima kena.”

Pilipili bi laukivigeboḡe (Met 24:3-14, Mak 13:3-13)

‡ 20:43: Ps 110:1.

⁷ Bi tedi ai talayaena gado, “Tauwailovelove, mavisa niga kauwidi sa tubuḡa? Bi mataila bai ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ba ḡotona te sa tubuḡa?”

⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwainawenawemi. Banina lava wapewapedi kaka sa tava bi isagumo sa lauguguyana gado, ‘Tagu taunana Keliso.’ Bi sa giuna gado, ‘Sauga kaikana i tava.’ Ba koma kaiwatedi.

⁹ Laḡannemo pilipili bi waiḡasiḡasi giudi ko vaiyedina ba koma naila. Niga kauwidi kaka sa gei tubuḡa bi mba laḡanna mote ima tava makai.”

¹⁰ Kamaina bi i giuwedina gado, “Dobu bi dobu kaka sai ḡasiḡasi bi kota ḡalibona falona ḡalibona vaitena kaka sai ḡasiḡasi.

¹¹ Yoyo kaka sa tubuḡa, gomala bi kovoḡa nananakidi mba dobudimo sa tubuḡa bi kota kauwa wainuwa nainailidi bi mataila nananakidi galewemo sa tubuḡa.

¹² Muliḡa kaka niga kauwidi sa tubuḡana ba tedi sa panimi bi sa lau kivigebogeboyemi. Tedi bolu vanuwidimo bi biliwelokomo kaka sa siyu nawemi bi kota sa nawemi ḡaliḡalibona bi gabemani lisidimo banina temi taukaiwatagu.

¹³ Mba ḡome kaka temi emi gavogavo ko vai te giu visuvisuna ko lauguguyaye.

¹⁴ Bi emi noḡota sa didimana bi mote komai nuwaboya te bainewa taumiḡa ko moito galamemi.

¹⁵ Banina tagu kaka nuwauyauya bi giu yà vitemi te emi ḡaviya mote ḡemoḡemotina sima lauyovoḡemi.

¹⁶ Bi temi kaka tametamemi, tinetinemi, valevaletimi, emi dam lavedi bi emi lava sa lauyovoḡemi bi ḡesaumi kaka sai pekimi.

¹⁷ Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi.

¹⁸ Bi geḡa te kunumimo daba ḡemota mote kaka ima paila.

¹⁹ Bi moitodidimo kaka yawasana ko vai.”

Yesu Yelusalem sa laukivigebogeboyena i giuwata

(Met 24:15-21, Mak 13:14-19)

²⁰ Laḡannemo kona kita te tauwaiḡaviya Yelusalem a moito kwaivivilina ba ko sibe te laudousuwasuwa laḡanna i tava.

²¹ Tedi mabai Diudiyamo ba sa naila sa nawa oyamo. Tedi mabai taunimo ba tauni sa potiyovo kamaḡe. Bi tedi mabai dobu diyanemo taumiya ba mote sima sola saḡa taunimo.

²² Banina niga taunana ba ena kovoḡa saugina i tava te wadubonemo bai matabuna a gilugilumina banina ya tubuḡa.

²³ Mba laḡandimo waivini bwagebwagedi bi waivaivaisudi lisidimo ba i gebo gulata. Niga dobunemo wainuwatoi

dididiga ya tubuḡa bi Maimaituwa ena medi kaka ya yovona niga lavedi lisidimo.

²⁴ Bi tedi kaka ḡesaumi kepatemo sai pekimi bi ḡesaumi sa pani nawemi dobu ḡesaudimo. Bi eteni kaka Yelusalem sa vagudagudana eete edi laḡan ya nawakamaḡe.

Tana Taunana Natuna ena nato
(Met 24:29-31, Mak 13:24-27)

²⁵ “Mataila kauwidi kaka suwalemo, nawalaimo bi kipolemo sa tubuḡa. Bi dobumo, dobu matabudi kaka sai nuwatoi bi nisa labamidi dagugudimo lava sa naila bi edi noḡota sa kovi.

²⁶ Bi kauwa dididiga ya natonatona ba dobumo ya tubuḡa bi nailinemo kaka lava sa laugilibubu banina, sawasawa tauwaibadaedi ḡaiḡailisidi matabudi kaka sa gusu bi edi eta sa paledi.

²⁷ Mba sauginemo tedi kaka Tana Taunana Natuna, maḡailisina bi namala dididiga vaitena yadaḡa ya yovoyovona sa kita.*

²⁸ Laḡannemo niga kauwidi sa tubutubuḡa ba ko moito bi yasisimo ko lausanadada banina tauwaiyawasanimi nuwana tava.”

Damaya kaina enai lovelove ko kita
(Met 24:32-35, Mak 13:28-31)

²⁹ Yesu niga lautaulalanemo i giuwedina gado, “Damaya kaina bi kai matabudi ko kitedi.

³⁰ Laḡannemo sa nimanimagala ba temi ko kita bi ko sibe otige te bodubodu laḡannina ya tavatava.

³¹ Mba mainana kauwidi ko kitedi sa tubutubuḡa, ba ko sibe otige te Maimaituwa ena waibada ba nuwana tava.

³² Ya giugiu kauwemi te niga kimtimi mote kaka koma peki eete niga kauwidi matabudi sa tubuḡa.

³³ Mala bi dobu sa launeganeḡa bi tagu giugu mote kaka ima launeganeḡa.

³⁴ Koi kita kauwa te soi laḡanidimo tegobu'uwa bi dobu kauwidi mote nopomi simai wanavudi. Bi mba laḡanna mote imai tagugumi maibena kwalo.

³⁵ Banina niga kauwina dobumo kaka lava matabudi lisidimo ya tubuḡa.

³⁶ Koi kita kauwa bi ko laupali gulata te niga kauwidi sa tubuḡana bi ko vola kamaḡedi. Bi Tana Taunana Natuna ena nato munagemo ba luvana temi matanemo ko moito.”

³⁷ Laḡan onena Yesu pali vanuwinemo i waiwailovelove, bi aubiga onena i nawa Oliv oyana dabanemo bi i miyamiya te laḡan i sakosako.

* 21:27: Dan 7:13.

38 Bi olaolala kageka lava a kena moito bi a nawanawa pali vanuwinemo Yesu au waibeyavaiyenemo.

22

Yesu kana Pota a yesi

1 Buledi mote muu'a vaitena Soina sa wai isana Vawaitauli saugina i tava.

2 Pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovedi tedi kandavonaḡa gavogavo a tavutavu, te Yesu maso ai peki. Bi geḡa te lava a nailedi.

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovoḡe

3 Tedi 12 nopodimo Seitan Diudas sa wai isana Iskaliyot, i sunei.

4 Gome te Diudas i nawa, Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena vaitedi ai ogatala te eta ya voiye te Yesu sa kaididi.

5 Tedi nuwedi i visu bi ai anina te mane sa vite.

6 Kamaina bi Diudas i waianina bi eta ya voiye te Yesu babada nimedimo ya sako te lava mote sima sibe.

Yesu i vononoḡa te Vawaitauli Soina ya kani (Met 26:17-25, Mak 14:12-21, Dyn 13:21-30)

7 Kamaina bi Buledi-Mote muu'a vaitena Soina laḡanina i tava, bi ḡome Vawaitauli sewasewana sipu lau ewalidi ai pekidi.

8 Yesu, Pita bi Diyon i giuwedina gado, “Ko nawa bi Vawaitauli kanina aubaida ko kanonoḡi te ta kani.”

9 Tedi ai talayena gado, “Bamo ḡome kuna ḡoḡoena kani kaka nonoḡi?”

10 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa bi laḡannemo malagaimo ko solasaḡa ba oloto gauba dugina ya avaavalina ya banavimi. Tana ko kaiwata te bamo vanuwinemo ya valavalagetana ḡome ko valageta.

11 Bi vanuwa taniwagina ko giuwena gado, “Tauwailovelove niga mainana i giu, tauliso edi nakanaka bamo te ḡome egu tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli Soina ka kani?”

12 Tana kaka vanuwina dabanemo nakanaka didiga kaka nonoḡina yai lovemi te ḡome bai matabuna ko kanonoḡi.”

13 Tedi a nawa bi Yesu mwali matabudi i giugiuwedina mainana a banavidi. Kamaina bi Vawaitauli kanina a kanonoḡi.

Kaniḡemota

(Met 26:26-30, Mak 14:22-26)

14 Kamaina bi sauga kauwa i tava te ḡome Yesu bi giugiuuka-maḡedi teibolo a miya kwaivivili.

15 Tana i giuwedina gado, “Tagu e ḡoye kauwemi te waitemi Vawaitauli kanina ta kani kaka muliḡa yà nuwatoi.

16 Banina yà giugiuwemi te niga kanina mote yàma kani munaḡe, eete Maimaituwa ena waibadamo niga soina banina ya laumaḡata.”

17 Gome Yesu wain leduna i vai, Maimaituwa i wai ebone bi i giuwedina gado, “Niga ko vai bi emi lava waitedi ko tego soiye.

18 Banina yà giugiuwemi te niganana tagu niga wainina mote yàma tego munaḡe eete Maimaituwa ena waibada ya tava.”

19 Kamaina bi buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i kivi, te i vitedi bi i giuna gado, “Niga ba tubuḡigu temi aubaimi i vitemi, niga kauwina ko voiye nonoḡe ani noḡotiwatagu.”

20 Kauwina ḡemotinemo, kani mulinemo tana ledu i vai bi i giuna gado, “Niga ba kwasinigu leduna Maimaituwa ena waianina valivaliuna matailina ya nuwaḡinina temi aubaimi.

21 Temi ko sibe te ḡemota tausakoyovoḡegu ba tagu tana waitena teibolomo.

22 Maimaituwa ena wai anina luvanemo kaka Tana Tau-nana Natuna ya peki, bi i gebo kauwa te lava aiyai ya sakoyovoḡegu!”

23 Tedi taudiḡa aitala vivila te aiyai niga kauwina ya voiye.

Saḡa gulata waikagiuna

24 Bi ena tauwaikaiwatana taudiḡa nopodimo waikagiu te aiyai i saḡa gulata.

25 Bi Yesu i giuwedina gado, “Eteni edi ḡalibona ba edi lava lisidimo sa waibada teyala, bi kota isedi aubaidi sa waibada bi sa giugiu te bena kage lavedi sa sagusagudi.

26 Ḣeḡa, temi mote mai koma voiye, tana aiyai saḡa gulata i ḡoena ba ya ḡaubomunaḡa. Bi taulauetadoli maso ba mai taupaula.

27 Bamo taunana i tausaga, teibolomo ya miya ya kanikanina ee ya waitaupaulana? Tedi lisidimo ba lava teibolomo ya miya bi ya kanikanina. Bi tagu ba mote mainana, tagu ba taupaula.

28 Temi egu pilipili matabudimo kona miya sagusagugu.

29 Tagu Tamagu waibada i viteguna, kota mainana temi waibada yà vitevitemi.

30 Taunana aubaina temi kaka egu waibadamo teibolomo ko kani bi ko tego. Bi temi kaka ḡalibona ena animiyaḡa ko miya bi Israelmo dam 12 koi badayedi.”

Yesu Pita ena valele i giuwata

(Met 26:31-35, Mak 14:27-31, Dyn 13:36-38)

³¹ Yesu i giuna gado, “Saimon, kwai beyavaiya kauwa! Seitan kaikana ai anine te matabumi yai laulubumi, ya daili te visuviusuna bi gebogebona maibena taubayau witi ya vuneḡi te banina tabuna bi venina tabuna.

³² Saimon, tagu aubaim e laupali te mote em sumaḡa ima kuluva, bi laḡannemo kwa nuwavitalana kaka valevaletim kwa laibagidi.”

³³ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Bada, tagu ḡemoḡemotigu ta nawa biliwelokomo te vaitem ta peki.”

³⁴ Yesu, Pita ena giu i waimunena gado, “Yà giugiuwem te mateya dudubalemo muliḡa kaka kamkam ya ḡabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

Solusolugudu, tana bi kwatikwati

³⁵ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Laḡannemo solusolugudu, tana bi kaḡesuma kona gosedi bi e giukamaḡemi kona nawana. Ba mwali bai kona maluwabiye?” Tedi a giuna gado, “Geḡa, mote bai.”

³⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda niganana wai manemi bi wai tanemi ba ko legaudi, bi aiyai lisimmo mote kwatikwati ba kwama kwa kune kamaḡe te kwatikwati kwa gimeli.

³⁷ Tagu yà giugiuwemi te gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu, “Tana sa voyiena maibena taudanedanene,” Banina bai matabuna a gilugilumi watana ba kauwina lisigumo ya tubuḡa.”

³⁸ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, kwatikwati labu niga.” Tana edi giu i waimunena gado, “Mba giuna avena.”

Yesu Oliv Oyana Dabanemo i laupali

(Met 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Yesu malagai dididiga i gose bi i nawa Oliv oyanemo laḡan matabuna i voivoiyena mainana. Bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata.

⁴⁰ Laḡannemo mba gabunemo a tavatava ba i giuwedina gado, “Ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.”

⁴¹ Tana i gosedi bi i nawana ba manekina mai ḡakima sa pwalage bi ya talatalaḡana mainana, ḡome tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i laupalina gado,

⁴² “Aee, Tamagu bamoda em ḡowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kai kamaḡe. Bi geḡa te tagu mote egu ḡowana bi tam em ḡowana ya tubuḡa.”

⁴³ Ḣome te Aneya malaḡa i yovo lisinemo i laumaḡata bi ḡailisi i vite.

44 Tana yavi bi nuwaboya nozona i waiwanavu taunana aubaina i laupali gulata, bi yokuyokuna i tositosi yovona doḡamo maibena kwasina.

45 Tana pali mulinemo i moito bi i munaḡa ena tauwaikawaiwatana lisidimo, bi i kitedi te a kena nuwayavuḡa, banina tedi ai nuwaboya gulata.

46 Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko kenakena? Ko moito bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.”

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Dyn 18:3-11)

47 Yesu yaḡolo i giugiu bi ena tauwaikawaiwatana 12 nopodimo ḡemota isana Diudas, tana lava kumna i laueta-doliyedi te a tava Yesu lisinemo. Kamaina bi tana i nawa ota Yesu wai suluvana aubaina.

48 Bi Yesu Diudas i waitalayena gado, “Tam waisuluvemo Tana Taunana Natuna kwa sakosakoyovoḡe, ee?”

49 Laḡannemo Yesu ena tauwaikawaiwatana a kita te bai ya tubuḡa, aubaina te ai talayena gado, “Bada, tama ḡemoḡemotina ema kwatikwati kai gulidi, ee?”

50 Bi edi tau ḡemota kwatikwati i waiguli, te pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula kataiyana yawaninemo beyana i tadi kamaḡe.

51 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Kauwina ko kaisako!” Tana oloto beyana i taukoni te i waiyawasani.

52 Bi pilisi edi babada, pali vanuwina tauyavena edi babada bi waibabada, ḡome a tava Yesu aubaina. Bi tana i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene te makwatikwatimi bi mada vitedi kona tava?”

53 Tagu laḡan matabuna temi vaitemi pali vanuwinemo bi mote ko panigu. Bi niga ba boimatuwa ena sauga kauwa i tava te ena ḡailisi yai badayemi.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:57-58, Mak 14:53-54, Dyn 18:12-18)

54 Tedi Yesu a pani bi a nawena pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwemo. Bi Pita manemanekemo bi Yesu i vavawata nawe.

55 Bi lava vanuwa didiyaunemo kai a muka bi a miya kwaivivili bi Pita i nato te vaitena a miya.

56 Ḗome taupaula waivinina kai yananemo Pita i kita ḡone. Kamaina bi i kitadidi bi i giuna gado, “Niga olotona ba Yesu vaitena.”

57 Bi Pita i valelena gado, “Mm, waivini, mba olotona kwa giugiuwena tagu mote ya sibe.”

58 Ġome a tau miya bi lava ġesauna Pita i kita ġone bi i giuwena gado, “Tam kota edi tau ġemota.” Bi Pita ena giu i waimunena gado, “Oloto, mba mote tagu!”

59 Mba giuna waumina i nawa kamaġe mulinemo, kota oloto ġesauna i giuna gado, “Mba giukauwa, mote ima valele tana Yesu vaitena a nawanawa, banina tana Galili lavana.”

60 Pita giu i waimunena gado, “Oloto, tagu mote yà sibe te tam bai kwa giugiuwe.” Tana yaġolo i gagagali bi kamkam i ġaba.

61 Ġome Bada i tauvitale bi Pita i kitakitanawe ba Pita Bada ena giu i noġotidi. “Muliġa kaka kamkam ya ġabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

62 Kamaina bi Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba te i ġaba nusanusa.

Yesu ainamaġe bi a kwapu

(Met 26:67-68, Mak 14:65)

63 Bi tauyava mabai Yesu a labelabena ai namaġe bi a kwapu.

64 Tedi matana a suma bi ai talayena gado, “Te ku giuwemai, aiyai i kwapum?”

65 Bi tana kauwa wapewapedimo ai wavu.

Paelat bi Alodi matedimo Yesu ai moito

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Dyn 18:19-24)

66 Laġan i sako bi Pilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovena a tava ai ġemotidi bi Yesu ai doli nawe bolu babadidi matedimo ai moito.

67 Tedi ai talayena gado, “Bamoda tam Keliso te kwa giuwemai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo te yà giuwemina ba mote kaka komai sumaġegu.

68 Bamoda yài talayemina, ba mote ġemoġemotimi te egu giu koi mune.

69 Niganana bi noi i nawana, Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ġaiġailisina kataiyanemo ya miya.”

70 Tedi matabudi ai talayena gado, “Tam taunana Maimaituwa Natuna, ee?”

Bi edi giu i waimunena gado, “Giukauwa, ko giugiuna mainana.”

71 Kamaina bi a giuna gado, “Tama mote giu wapewapedi kama ġoġoedi. Tada kaikana beyademo te vaiye.”

23

Yesu Paelat matanemo i etala

(Met 27:1,2, Mak 15:1-5, Dyn 18:28-38)

¹ Kamaina bi bolu babadidi matabudi Yesu ai doli nawe Paelat lisinemo.

² Ğome tedi ai wavuna gado, “Niga lavana ke banavi te lava ya aiawaieta doliyedi, bi ya giugiuwedi te takisi mote simai maii Loum Gabemanina lisinemo. Bi tana taunaġa ya giugiu munaġe te tana Ğalibona Vinevine kamaġena.”

³ Ğome Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona, ee?” Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.”

⁴ Kamaina bi Paelat, pilisi edi babada bi lava kumdi i giuwedina gado, “Niga lavana lisinemo mote bai gebona e banavi.”

⁵ Bi tedi a lauyaviyavina gado, “Niga lavana ena wailovelovemo waiġasiġasi ya wai tubudi Diudiya dobuna matabuna noponemo. Tana Galilimo i waitubu bi niganana Yeluslemmo i tavaite.”

⁶ Laġannemo paelat i vaivaiyedi ba i waitalayedina gado, “Mba Galili lavana ee?”

⁷ Ğome paelat i vaiye te Yesu ba Alodi ena waibada gabulinemo i noyanoya ba tana i giukamaġe Alodi lisinemo. Mba sauginemo kota Alodi ġome Yeluslemmo.

⁸ Laġannemo Alodi Yesu i kitakita ba nuwana i visu gulata, banina giunaġa i vaivaiye bi laġan i wapa i ġoegoena maso i kita. Ğome i ġoegoena maso Yesu anisove kauwidi i voyiedi bi i kitedi.

⁹ Alodi giu wapewapedimo Yesu i waitalavitavitale bi tana mote bai i giu lubuġe.

¹⁰ Pilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovedi a moito bi Yesu ai wavudidi.

¹¹ Alodi ena tauwaiġaviya vaitedi Yesu ai namaġe bi ai gwaigwaiye. Tana gala molemolena ai kote bi a giukamaġe i munaġa paelat lisinemo.

¹² Alodi bi Paelat wala a waimiyatauli bi mba laġannemo tedi aitauna munaġa.

Yesu a kovoġi te i peki

(Met 27:15-26, Mak 15:6-15, Dyn 18:39–19:16)

¹³ Paelat, Pilisi edi babada, bolu babadidi bi lava i giuwedi te a tava ai ġemotidi,

¹⁴ bi i giuwedina gado, “Temi niga lavana kona natome lisigumo bi kona giu te lava ya voyiedi bi sa waiġasiġasi. Niganana matemimo ei talavitavitale te emi waiwavu banina geġa.

¹⁵ Bi kota Alodi mote bai gebogebona i banavi, taunana aubaina i giukamaġe munaġe lisidemo. Niga lavana mote bai i voyie waigebo te ya peki.

16-17 Taunana aubaina yà kwapu bi yà giukamaḡe ya nawa.”*

18 Lava kumna a binauna gado, “Mba lavana kwai peki! Bi aubaimai Balabas kwa kaikamaḡe!”

19 (Balabas ba waiḡasiḡasi bi waipeki i voivoiyedina dabe-dimo biliwelokomo a sako nawe.)

20 Paelat lava i waitala munaḡedina, banina ba tana i ḡoḡoena maso Yesu i kaikamaḡe i nawa.

21 Tedi yaḡolo a binabinauna gado, “Ko tupalatu, ko tupalatu!”

22 Paelat giu i waifaionina gado, “Bai gebona i voiye? Tagu lisinemo mote bai gebona e banavi te yài peki. Taunana aubaina sa kwapu bi sa kaikamaḡe te ya nawa.”

23 Tedi yaḡolo te kalinedi dididiginemo a binabinau te Yesu sa tupalatu. Tedi edi binaumo paelat nuwana ai lausolu.

24 Kamaina bi Paelat lava edi ḡowana i voiye.

25 Bi Balabas wai ḡasiḡasi bi wai peki i voivoiyedina aubaina biliwelokomo a sako nawe miyamiya. Bi lava edi ḡowana aubaina te paelat ai baḡa te Balabas ya kamaḡe ya nawa. Bi Yesu i vitedi te edi ḡowana sa voiye.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-44, Mak 15:21-32, Dyn 19:17-27)

26 Sauginemo ḡaviḡaviyidi Yesu a waidoli nawe ba oloto isana Saimon tana Sailin lavana, i solasolasaga malagai dididiginemo bi a banavi. Kamaina bi a egeli, kolosi ai avali bi Yesu i kaiwata.

27 Lava kumna a kaiwata bi nopodimo ba waiwaivini vaitedi, tedi a ḡabegabe bi a nusanusa.

28 Ḡome Yesu i tauvitala bi i giuwedina gado, “Yelusalem waivinimi, koma ḡabegu, temi ko ḡaba munaḡemi bi kota natunatumi aubaidi ko ḡaba.

29 Koi beyavaiya, laḡan ya natonatona kaka lava sa giuna gado, ‘Waiwaivini aiaipoidi wainatuna geḡedi bi bamo mote ai susu lubu ba sai nuwavisu.’

30 Mba laḡannemo kaka lava oya sa giuwedina gado, ‘Ko dobo tawimai!’ Bi dabatuwa sa giuwedina gado, ‘Ko ḡuluvi tawimai.’

31 Bamoda kai gidevinemo bi lava niga kauwidi sa voivoiyedi, bi i pokina ba bai kaka ya tubuḡa?”

32 Taudanene labu Yesu vaitena a nawedi tupalatudi aubaina.

33 Laḡannemo tedi dobu a wai isana kunukoukou gabunemo a tavatava, ba ḡome Yesu bi taudanene labu

* **23:16-17:** Gilugilumina wadubonemo lova 17 i giuna gado, “Vawaitaui soina laḡannidimo ba paelat biliwelokomo taumiya ḡemota i kaikaikamaḡe lava aubaidi.”

vaitedi a tupalatudi, ġemota kataiyanemo bi ġemota ġeniyanemo.

³⁴ Yesu i giuna gado, “Tamagu, edi gebogebo kwa noġoti kamaġedi! Tedi mote a sibe te bai sa voivoiye.” Bi tedi koitilimo ena gala a dailidi.

³⁵ Ġome lava kumna a moito a kitakita bi Diu babadidi a waidibogi, ai gwaiye bi a giuna gado, “Tana lava ġesaudi i waiyawasanidi bi bamoda tana Keliso, Maimaituwa i Vinevinena ba taunaġa yai yawasani munaġe!”

³⁶ Bi ġaviġaviyidi waidibogemo a saġa bi wain wailuluna a vite,

³⁷ bi a giuwena gado, “Bamoda tam Diu edi ġalibona ba kwai yawasani munaġem!”

³⁸ Kununa kavalinemo kai selipapinemo a gilumana gado, “Niga ba Diu edi Ġalibona.”

³⁹ Bi taudanene ġemota i dawedawena waidibogemo i giuna gado, “Tam bena Keliso? Ku waiyawasanim bi kwai yawasanimai!”

⁴⁰ Bi geġa te taudanene ġesauna ena tau i kaipasinen gado, “Tam mote Maimaituwa ku naile? Tam kwa pekina mai tana ya peki.

⁴¹ Tada giukauwa te eda kauwa gebogebodi dabedimo kovoġa ta vaivai bi niga lavana mote bai gebona i voiyie.”

⁴² Kamaina bi i giuna gado, “Yesu, laġannemo waibada kuna vaina ba kwa noġotigu!”

⁴³ Yesu lavana ena giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwem, te niganana ba tam bi tagu Paladaisimo.”

Yesu ena peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Dyn 19:28-30)

⁴⁴ Suwala 12 koloki balanemo bi dobu matabuna waidudubala i waitubuna eete 3 koloki i vai.

⁴⁵ Bi suwala lalani i kaisako bi pali vanuwinnemo guduboyo i dawedawena i nuwatili labu.

⁴⁶ Yesu kalinana dididiginemo i ġaba saġana gado, “Tamagu, nimammo Aluwigu ya sakosako.” Laġannemo giu i waiwaikovi ba yawasina i tauvunu.

⁴⁷ Ġome tauwaiġaviya 100 edi bada bai i tubutubuġana i kitakita ba Maimaituwa i kasaġesaġe bi i giuna gado, “Giukauwa te niga lava didimanina.”

⁴⁸ Laġannemo lava matabudi a kita te Yesu bainewa a tupalatu ba tedi manuwapou yavidi bi manuwaboyedi a munaġa edi malagaimo.

⁴⁹ Lava matabudi Yesu tausibena bi waivini Galilimo bi a kaikaiwata nawena manemanekemo a moito bi niga kauwidi a kitekitedi.

*Yesu a dobo**(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Dyn 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Mba ġome ba oloto isana Diyosep tana Alimatiya lavana bi Alimatiya taunina ba Diudiya noponemo. Tana ba lava visuvivuna bi didimanina bi Maimaituwa ena waibada ya natonatona i labelabe. Avena te tana bolu badana ġemota bi ena lava edi ogatala bi edi kauwa mote i waianinedi.

⁵² Tana i nawa paelat lisinemo bi Yesu taubeuna i waibaġaye.

⁵³ Kamaina bi Yesu taubeuna i talui yovoġe bi gala potipotinemo i suma. Kaka bi i avali nawe tauyewa valivaliuna, po'a doudou wainononemo i sako nawe.

⁵⁴ Mba aubiganemo vononoġa suwelina i kovikovi, bi Waiyawasi Laġanna yai tubu.

⁵⁵ Waiwaivini Galilimo Yesu a kaikaiwatana Diyosep a kaiwata nawe tauyewamo bi bainewa Yesu taubeuna i sakosakona a kita.

⁵⁶ Kamaina bi a munaġa edi malagaimo te bona bi masi panepanedi a kanonoġidi, bi Waiġake ena luvamo aubaina te Waiyawasi Laġannemo ai yawasi.

24*Kenamoito**(Met 28:1-10, Mak 16:1-8, Dyn 20:1-10)*

¹ Sande olaolalemo kaikana waiwaivini bona panepanedi a kaka nonoġidina a legaudi bi a nawa tauyewamo.

² Ġome tedi ġakima ġimaġima kamaġena tauyewa mataetinemo a kita,

³ kamaina bi tedi tauyewamo a sola nawa bi Bada Yesu tubuġina mote a banavi.

⁴ Ġome a moito bi kauwina a wainuwanonoġotae ba i waimaġemoti te olooloto labu edi gala waimatakanikanidi diyedimo a moito kamaġedi.

⁵ Mba waivinidi a naila gulata bi a laudulu yovo doġamo. Kamaina bi oloolotodi a giuwedina gado, "Bai aubaina tana miyamiyana pekipekidi edi gabumo ko tavutavuġe?"

⁶ Tana mote niga ġome, tana kaikana Maimaituwa i kakenamoito. Laġannemo temi Galilimo bi tana bai i giugiuwemina ko noġotidi:

⁷ 'Maimaituwa ya ġoēgoe te Tana Taunana Natuna kaka gebogebo lavedi nimedimo sa sako, te sa tupalatu bi laġan waifaioninemo ya kakenamoito munaġe.' "

⁸ Ġome ba waivinidi Yesu ena giu a noġotidi,

⁹ laḡannemo tauyewamo a tava munaḡa ba tedi niga kauwidi matabudi ena tauwaikaiwatana 11 bi lava ḡesaudi a giuwedi.

¹⁰ Mba waivinidi ba Meli Magdalin, Diyowena, Diyemesi tinana Meli bi waivini ḡesaudi vaitedi, niga kauwidi giugiukamaḡedi a giuwedi.

¹¹ Bi tedi niga waivinidi mote ai sumaḡedi, banina edi giu vaiyedi lisidimo ba banidi geḡa.

¹² Ġome Pita i miyamoito bi i velau ota te tauyewamo i tava bi i launevali te gala taudiḡa i kitedi a kenakena. Tana i munaḡa, bi bai i tubutubuḡana i wainuwanonoḡotae.

Emasi Etanemo
(Mak 16:12,13)

¹³ Mba laḡanna ḡemotinemo Yesu ena tauwaikaiwatana labu a nawanawa Emasi malagainemo, bi Yelusalem te Emasi ena maneka ba 11 kilomita.*

¹⁴ Tedi a nawanawa bi kauwa matabudi nove a tubu-tubuḡana a waigiugiuwedi.

¹⁵ Tedi mba nawanemo bai i tubutubuḡana a giuwedi bi a waitalapiliyedi, ba Yesu i moito nato te vaitena a nawa,

¹⁶ bi i voiye munaḡe te mote a kita ḡone.

¹⁷ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Temi ko nawanawa bi bai ko waitalapiliyedi?” Tedi manuwaboyedi a moito moimoisili.

¹⁸ Ġesauna isana Kliyopas Yesu i waitalayena gado, “Tam tautavatava te Yelusalemno kauwa a tubutubuḡana niga laḡandimo mote ku sibedi?”

¹⁹ Bi Yesu i waitalayedina gado, “Bai kauwidi?” Bi ena giu ai munena gado, “Bi Nasalet Yesuna lisinemo kauwa a tubutubuḡana. Niga lavana ba taugiuwatana, ena giu bi ena kauwa ba ai poya gulata Maimaituwa bi lava matedimo.

²⁰ Pilisi edi babada bi tama ema babada tana a vai te ḡaviḡaviyidi nimedimo a sako bi a tupalatu te i peki.

²¹ Bi tama ke noḡoti te Tana Taunana i tava te Israel ya kuvesidi, bi niga kauwidi a tubuḡana ba laḡan faiona a kovi.

²² Waivini ḡesaudi vaitedi miyamiyamai kaikana olao-lalemo a nawa tauyewamo, bi edi giumo ke sove,

²³ te Yesu taubeuna mote a banavi. Tedi a munaḡa tava bi a giu te wailovemo aneya a kitedi, bi aneyidi waivini a giuwedi te Yesu ba i yawasana munaḡa.

²⁴ Ġome ema lava ḡesaudi a velau a nawa tauyewamo bi a kita kauwe te waivinidi bai a giugiuwena ba giukauwa te Yesu mote a banavi.”

* 24:13: 11 Kilomita ba maneka ena lofa augunai Mainawa te Dogula

25 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kemi opa, bi nopomi a gāigai te taugiuwatana bai matabudi a giugiuwedina mote koi sumaḡedi.

26 Temi kona sibe ee geḡa te Keliso niga kauwidi yai nuwatoiye di kaka ena namalemo ya saḡa?”

27 Bi Yesu giu Mousis bi taugiuwatana matabudi lisidimo i waitubu te edi bukamo tana a gilugilumiwatana giuna i tanesi kauwe tedi lisidimo.

28 Bi tedi Emasi malagaina diyanemo a tavatava ba Yesu i vamakamakai te bena kage ya vawaitulidi,

29 bi geḡa te tedi ai baḡa vavasagena gado, “Vaitemai ta kena, kaikana dobu ya waidudubala.” Kamaina bi i sola nawa vanuwemo te waitena a miya.

30 Laḡannemo Yesu ooloto labu waitedi teibolo a miya kwaivivili, tana buledi i vai Tamana i waiebone, i kivi bi i vitedi.

31 Gome tedi matedi i yana bi laḡannemo a kitakita ḡone ba matedimo tana i yaufa.

32 Tedi ai tala vivilana gado, “Sauginemo etamo lisidimo gilugilumina i giugiuwedana ba nopoda i kalakalatina maibena kai.”

33 Tedi noi taunana te a miyamoito bi a munaḡa Yelusalem. Gome ena tauwaikaiwatana 11 bi edi lava ḡesaudi waitedi ai ḡemotidi a miyamiya bi labudi a tava,

34 bi tedi giuna a vaiyena gado, “Giukauwa te Bada i kenamoito munaḡa bi Saimon lisinemo i laumaḡata.”

35 Tedi labuidi etamo bai i tubutubuḡana bi bainewa Yesu buledi i kivi bi a kitakita ḡonena taunana edi lava a giuvitedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaḡata

(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Dyn 20:19-23, Giu 1:6-8)

36 Tedi yaḡolo niga kauwina a giugiuwedi ba Yesu tana otina poudimo i laumaḡata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.”

37 Tedi ḡome a naila bi ai noḡota bena alualuwa a kitakita.

38 Bi Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko nainaila bi ko nuwanuwalaḡalaḡa?”

39 Nimagu bi kaḡegu ko kitedi bi ko taukonigu kaka ko sibegu. Banina alualuwa mote waivisiḡonina bi waisiliḡena bi tagu ba waitubuḡigu.”

40 Laḡannemo giu i waiwaikovi ba nimana bi kaḡena i wailovedi.

41 Tedi sove bi yasisi i waiwanavudi bi yaḡolo te mote ai sumaḡe, taunana aubaina i waitalayedina gado, “Lisimimo kani ee geḡa?”

42 Tedi iyana bukabukana a vite,

⁴³ tana i vai te matedimo i kani.

⁴⁴ Bi i giuwedina gado, “Wala vaitegu te miyamiyana ba niga mainana e giuwemi. Mousis ena waigake, taugiuwatana bi Devida ena Sale bukedi matabudi tagu a gilugilumi wataguna ba niganana kaka banidi sa tubuḡa.”

⁴⁵ Ġome kaka Yesu i voyedi te nopodi a nuwakamaḡa bi gilugilumina a sibe.

⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Gilugiluminemo ba niga mainana a gilumi: Keliso kaka yai nuwatoi bi laḡan waifaioninemo pekimo ya kenamoito munaḡa,

⁴⁷ bi temi isanemo laukuvasa bi gebogebo noḡoti kamaḡedi ko lauguguyae. Yelusalemmo koi tubu bi ko nawa dobu matabuna isuna te isuna.

⁴⁸ Temi taunana bai matabuna kona kitakitana taugiuwatawatana.

⁴⁹ Bi tagu kaka Aluwa Waiyawa ya giukamaḡe yovoḡe mai Tamagu i giugiuwapaena luvanemo. Temi niga malagaina dididiginemo ko wailabana eete malaḡa ḡailisi dabemimo ya yovo.”

Maimaituwa Yesu i lageti nawe Malamo

(Mak 16:19-20, Giu 1:9-11)

⁵⁰ Ġome te Yesu i waidoli nawedi Betenimo. Kamaina bi nimana i lagetidi bi i kavisuvisudi.

⁵¹ Laḡannemo i kaka visuvisudi ba Maimaituwa i lageti nawe malamo.

⁵² Tedi a lauduneye bi mayasisidi a munaḡa Yelusalemmo.

⁵³ Bi laḡan matabuna tedi pali vanuwinemo, Maimaituwa a kakasaḡesaḡe.

DIYON

Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Diyon Giu visuvisuna i giluminaba Yesu taunana Maimaituwa Giuna kenakena nonoġina, “i waila lava te mododemo i miya.” Niga bukana ya giugiuweda te tauiyevina ba Yesu sai sumaġe te tana taunana Tauwaiyawasana, Maimaituwa Natuna, bi edi waisumaġemo kaka yawasana sa vai (20.31).

Giu i waila lava

¹ Muliga kaka bai matabudi a tubuġana bi pakanemo ba Giu, bi Giuna ba Maimaituwa vaitena, bi Giu taunana Maimaituwa.

² Muliga kaka bai matabudi a tubuġana bi Giu ba Maimaituwa vaitena.

³ Tana dabanemo mwali matabudi Maimaituwa i voyiedi, tana bi geġa maso mote Maimaituwa bai ġesauna i voyie.

⁴ Tana lisinemo ba yawasana, bi mba yawasanina ba lava matabudi edi yanayana.

⁵ Bi yana ba boimatuwemo ya yanayana, bi boimatuwa mote ġemoġemotina te ima lauyovoġe.

⁶ Mba ġome ba oloto isana Diyon, Maimaituwa i giukamaġe te i tava.

⁷ Tana i tava te lava lisidimo yanayana i giuwata bi ena giumo ba lava matabudi sai sumaġa.

⁸ Diyon tana mote yanayana, bi i tavana mba yanayanana i giuwata.

⁹ Yanayana giugiukauwina kaka dobumo ya yovo bi tana taunana kaka lava matabudi yanayana ya vitedi.

¹⁰ Tana dabanemo Maimaituwa dobu i voyie bi geġa te, dobumo i yovona ba dobu lavedi mote a kitaġone.

¹¹ Tana i yovo ena lava otidi lisidimo, bi geġa te mote a giuvai.

¹² Bi tedi mabai a giuvai bi isanemo ai sumaġana ba i waianinedi te Maimaituwa natunatuna.

¹³ Tedi mote tina bi tama edi ġowanemo ee lava ota edi ġailisimo a tubuġa bi Maimaituwa ena ġailisimo a tubuġa vitala.

¹⁴ Giu i waila lava bi lisidemo i miya. Tama ena ġailisi namalina ke kita, Natuna lauġemotina namalina, Tana Tamana lisinaġa i yovo, sagu bi giukauwa i waiwanavu.

¹⁵ Diyon ba tana taunana i giugiuwata bi kalinana dididiginemo i giugiuna gado, “Niga taunana e giugiuwatana gado,

“Tana muliguḡa ya natonatona taunana i tausagana mote mai tagu, banina tana i miyamiya kaka tagu e tubuḡa.”

¹⁶ Tana ena sagu wanawanavunemo ba tada matabuda kavisuvisu ya viteviteda.

¹⁷ Maimaituwa waigake Mousis lisinaḡa i giukamaḡe yovoḡe, bi sagu bi giukauwa ba Yesu Keliso lisinaḡa i yovo.

¹⁸ Aiyai mote bamo Maimaituwa i kita, bi Natuna lauḡemotina tana kota Maimaituwa bi Tamana vaitena ḡemoḡemotidi, tana taunana Tamana lava lisidemo i kamaḡati.

Diyon Taukabulu i valele te tana mote Keliso

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-18)

¹⁹ Diu babadidi Yelusalemmo, pilipilisi* ḡesaudi bi Livai damnemo lava a giukamaḡedi, Diyon lisinemo bi sai talaye te tana ba aiyai.

²⁰ Diyon edi giu waimunena mote i daboke bi i giu waimaḡati munaḡena gado, “Tagu mote Keliso.”

²¹ Kamaina bi tedi ai talana gado, “Te tam ba aiyai? Tam Elaidiya, ee?”

Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Geḡa, tagu mote Elaidiya.”

Bi tedi ai tala munaḡena gado, “Te tam taunana tauwaiyawasana a labelabena, ee?”

Bi tana edi giu i waimunena gado, “Geḡa.”

²² Tedi ena giu ai munena gado, “Tena ku giuwemai tam aiyai, bi tama ka munaḡa te taugiukamaḡemai ka giuvitedi. Tam bainewa kwa giugiu munaḡem?”

²³ Bi Diyon Taugiuwatana Aisaiya i giugiuuna luvanemo edi giu i waimunena gado,

“Tagu taunana kalina kalakalalelemo ya binabinauna gado, ‘Bada ena eta ko kadidimani.’”

²⁴ Kamaina bi Palisi a giugiukamaḡedina Diyon

²⁵ ai talayena gado, “Bamoda tam mote Keliso ee Elaidiya ee taugiuwatana, te bai aubaina lava kwa kakabuludi?”

²⁶ Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Tagu gaubemo lava ya kakabuludi, bi modomimo ba lava ḡemota i moito saḡana mote ko sibe.

²⁷ Tana taunana muliguḡa ya natonato. Bi tagu mote e visu gulata te ena kaḡesuma ḡulevina ya kaikamaḡedi.”

²⁸ Niga kauwidi matabudi ba Betenimo a tubuḡa, Diyoundan Gaubina noi nevanemo bamo Diyon lava i kakabuludinemo.

Diyon Yesu ya giugiuwata

* **1:19:** Pilisi ba sewasewa taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo.

29 Laḡan i sako te Diyon, Yesu i kita lisinemo i natonato ba i giuna gado, “Ko kita, Maimaituwa ena sipu lauewalina, dobu lavedi edi gebogebo taukaikamaḡena!

30 Tagu niga taunana e giugiuwatana gado, ‘Lava muliguḡa ya natonatona ba i saḡa gulatana mote mai tagu banina, tana i miyamiya kaka tagu e tubuḡa.

31 Tagu mote tana e sibe, bi bai aubaina gaubemo e kakabuluna ba banina tana Islael lavemi lisimimo yà kamaḡati.”

32 Bi Diyon bai i kitakitana i giuwatana gado, “Tagu Aluwa Waiyawa e kita maibena gabubu malaḡa i yovo te tana dabanemo i miya.

33 Tagu yaḡolo mote tana yà sibe bi Maimaituwa i giukamaḡegu te lava gaubemo e kakabuludi bi i giuweguna gado, ‘Aluwa Waiyawa kaka ya yovo te lava dabanemo ya miyana kwa kita. Tana taunana kaka Aluwa Waiyawemo lava ya kabuludi.”

34 Diyon i giuna gado, “Tagu e kita bi yà giugiuwemi te tana taunana Maimaituwa Natuna.”

Diyon ena tauwaikaiwatana Yesu a kaiwata

35 Laḡan i sako munaḡa bi Diyon kota ḡome ena tauwaikaiwatana labu waitedi a moimoito.

36 Sauginemo Diyon i kita te Yesu i nato i nawanawa ba i giuna gado, “Temi labuḡimi ko kita, noi taunana Maimaituwa ena sipu lauewalina!”

37 Ḡome Diyon ena tauwaikaiwatana labu ena giu a vaivaiye ba Yesu a kaiwata.

38 Yesu i tauvıtale bi i kitedi tana a kaikaiwata ba i waitalayedina gado, “Temi labuḡimi ba bai ko ḡoyeḡoye?” Bi tedi a giuna gado, “Labai. Niga giuna banina ba Tauwailovelove. Tam bamo ḡome kwa miyamiya?”

39 Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi labuḡimi ko nato kaka ko kita.” Kamaina bi a nawa te a kita bi suwala ba 4 koloki bi ḡome Yesu vaitena a miya te i dudubala.

40 Tedi labuḡidi Diyon ena giu a vaiye bi Yesu a kaikaiwatana, ḡemota ba Saimon Pita tasina Endulu.

41 Endulu maḡemota tuwaḡana Saimon i banavi bi i giuwena gado, “Tama Vinevinena ke banavi, tana taunana Keliso.”

42 Kamaina bi Endulu tuwaḡana Pita i waidoli tavaite Yesu lisinemo. Yesu, Pita i kita bi i giuwena gado, “Tam isam ba Saimon, Diyon natuna bi geḡa te niganana ba tam isam Kipasi.” Niga isana ba ḡemotina mai Pita bi banina ba ḡakima.

Yesu, Filip bi Nataniyel i yogedi

43 Laḡan i sako ba Yesu i wainuwanogōnoḡota te ya nawa Galili Plovinsnemo. Tana Filip i banavi bi i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!”

44 Filip ba Betsaida lavana bi Endulu bi Pita kota mba malagaina lavedi.

45 Filip, Nataniyel i banavi bi i giuwena gado, “Mousis ena waigake bi kota taugiuwatana lavana a gilugilumiwatana ke banavi. Yesu ba Nasalet malagaina lavana, Diyosep natuna.”

46 Nataniyel i waitalana gado, “Nasaletiḡa ba bai visuvisuna kaka ya nato?” Bi Filip i giuna gado, “Kwa nato kaka matammo kwa kita.”

47 Laḡannemo Yesu, Nataniyel i kita diyanemo i tavatava ba i giuna gado, “Niga ba Israel otina, tana lisinemo mote bamo kaiyovu.”

48 Nataniyel i waitalana gado, “Tam bainewa bi tagu kuna sibegu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam Fig† kaina pakanemo e kitam muliḡa kaka Filip i yogem.”

49 Nataniyel giu i waimunena gado, “Labai, tam taunana Maimaituwa Natuna! Tam taunana Israel ena Ḡalibona!”

50 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaḡana ba, banina tagu e giuwem te tam Fig kaina pakanemo e kitam. Tam kaka kauwa nananakidi kwa kitedina mote mai niga taunana.”

51 Yesu kota giu i wailautawina gado, “Giukauwa yà giugiuwem, tam kaka mala nuwawasana kwa kita, bi Maimaituwa ena aneya wawanaḡa sa yovoyovo bi sa saḡasaḡa. Mba wawanina ba tagu Tana Taunana Natuna.”

2

Yesu gauba i voiye te i waila waen

1 Laḡan waifaoninemo, Keina tauninemo Galili Plovins noponemo naḡi soina i tubuḡa. Bi Yesu tinana ba ḡome.

2 Yesu bi ena tauwaikawaiwatana edi giu a giukamaḡe te mba soinemo sa tava.

3 Laḡannemo waen i kovi ba Yesu tinana Yesu i giuwena gado, “Tedi edi waen i kovi.”

4 Yesu giu i waimunena gado, “Waivini, tam kwa giugiuwegu te maso bai yà voiye bi tagu egu sauga yaḡolo mote i tava.”

5 Ḡome te Yesu tinana taupaula i giuwedina gado, “Bai yai utaniyemina mba ko voiye.”

6 Ḡome ba dubi wapedi 6 ai moitodi, bi Diu edi vaivai luvanemo mba edi anilaukoḡa. Bi dubi ḡemoḡemotaḡa ba 100 lita luvana ai moitodi. 7 Yesu taupaula i giuwedina gado,

† 1:48: Fig kaina ba kitana maibena damaya kaina.

“Gauba ko ledu bi niga dubidi koi wanavudi.” Kamaina bi ai wanavudi te gayagabulidimo.

⁸ Tana i giuwedina gado, “Ko yai'i vaidi bi ko nawa soi badana ko vite.”

Yesu i giugiuna mainana a voiye

⁹ bi soi badana gauba i waila waenina i tego lubuye bi mote i sibe te mba waenina bamo maig̃a a tavaite, bi taupaula gauba tauyai'ina taudiḡa a sibe. Kamaina bi soi badana lawelawena i giuvai tabudimo

¹⁰ bi i giuwena gado, “Lava matabudi waen laukaina sa geigei tego, bi laḡannemo tauliso sa tego te sa tego gulata, mulinemo kaka waen tomatomana ko soiye. Bi tam waen laukaina kuna alalabe eete niganana.”

¹¹ Niga malagaina Keina ba Galili Plovins noponemo, ḡome Yesu mataila dolidolina i voiye te ena ḡailisi namalina i kamaḡati bi ena tauwaikawaiwatana ai sumaḡe.

¹² Niga kauwina mulinemo ba Yesu tinana, tasitasina bi ena tauwaikawaiwatana vaitedi a yovo a nawa Kapeniyam malaginemo. Bi ḡome a taumiya.

*Yesu Pali vanuwino tauwaikunekune i kwavivaidi
(Met 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)*

¹³ Ḡotona te maso Vawaitauli Soina* laḡanna i tavana ba Yesu i saḡa i nawa Yeluslemmo.

¹⁴ Tana lava i kitedi pali vanuwina ganakukuna noponemo, kau, sipu bi gabubu a waikunekuneyedi bi lava ḡesaudi ba mane teibolodimo a miya bi wali dobu manedi a senisenisidi.

¹⁵ Taunana aubaina, maḡinemo anilaubiti i voiye te sipu, kau bi lava matabudi i kwavivaidi te pali vanuwina didiyauna a potiyovo kamaḡe, mane tauvitaledi edi peni i laidabalalidi bi edi teibolo i vitaledi.

¹⁶ Tedi mabai gabubu a waikunekuneyedina i giuwedina gado, “Niga gabubudi ko kapotiyovodi, Tamagu ena vanuwa mote koma voiye te aniwaikunekune gabuna.”

¹⁷ Bi ena tauwaikawaiwatana mba kauwina i tubutubuḡa ba gilugilumina wadubona a noḡotina gado, “Oo Bada, em vanuwa nuwaboyina ba Nopogu ya kalakalatina mai kai.”†

¹⁸ Kamaina bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai matailina kwai lovemai bi ka kita te tam waibada kuna vai bi niga kauwidi matabudi kwa voivoiyedi?”

* **2:13:** *Vawaitauli Soina* Niga soina noponemo Diu lavedi edi noḡota i munaḡa te wala Idipmo Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a potiyovo kamaḡena taunana a noḡonoḡoti. Banina laḡannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwina i *vawaitauli* te i nawanawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoiye. † **2:17:** Sale 69:9

19 Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga pali vanuwina, ko dousuwasuwa bi laḡan faiona nopodimo ba yà keli munaḡe.”

20 Tedi ena giu ai munena gado, “Niga pali vanuwina ba kwalabu 46 nopodimo a keli, bi tam laḡan faiona nopodimo kwa keli, ee?”

21 Bi geḡa te, Yesu pali vanuwina i giugiuwena ba tubuḡina i giugiuwata.

22 Sauginemo Yesu pekimo i kenamoito mulinemo ba ena tauwaikaiwatana lisidimo bai i giugiuwedina a noḡotidi. Ġome Yesu ena giu i giugiuwedina bi gilugilumina wadubona ai sumaḡe.

23 Tana Yelusalemmo Vawaitauli Soinemo, mataila i voivoiyedina lava wapewapedi a kitedi bi isanemo ai sumaḡa.

24 Bi Yesu mote lava i waisumaḡedi, banina tana lava matabudi nopodi i sibedi.

25 Tana mote i ḡoye te aiyai ya nato lisinemo bi lava ḡesaudi edi kauwa ya giuwe, banina tana lava nopodi i sibedi.

3

Yesu Nikodimas i wailovelove

1 Mba ḡome ba oloto isana Nikodimas, tana ba palisi* ḡemota bi Diu lavedi edi bada.

2 Dudubala ḡemota i tava Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Labai, tama ke sibem te tam ba tauwailovelove, Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo. Tam mataila kwa voivoiyedina ba sa kakamaḡatim te tam ba Maimaituwa vaitena.”

3 Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibadana ima kita te ya tubuḡa vitala kaka ya kita.”

4 Nikodimas i waitalana gado, “Lava magulina ba bainewa tinana bwaganemo ya solasaḡa bi ya tubuḡa munaḡa? Geḡa, tana mote tinana bwagamo ima sola saḡa bi ima tubuḡa munaḡa.”

5 Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwem te aiyai mote Maimaituwa ena waibadamo ima sola saḡa te tana gaubemo ya buluyovo bi Aluwa Waiyawa ya laivaliu munaḡe kaka ya solasaḡa.

6 Lava ya tubutubuḡana ba tina bi tama edi ḡowanemo ya tubutubuḡa, bi aluwemo ya tubutubuḡana ba Aluwa Waiyawemo ya tubuḡa vitala.

7 Tam mote egu giu kumai nuwanaine, temi ba kamaina te ko tubuḡa vitala.

* 3:1: Ba lava Mousis ena waiḡake sa kitakita te sa kaiwata kauwe.

⁸ Bamo maiḡa yavala ya lausuvena ba i ḡoyeḡoyena mainana ya lausuve. Daguguna ko vaiyena bi mote koma sibe te bamo maiḡa ya saḡasaḡa ee ya nawanawa. Mba mainana kota lava matabudi Aluwemo sa tubutubuḡa vitalana mote kaka koma sibedi.”

⁹ Nikodimas i waitalana gado, “Mba ba bainewa?”

¹⁰ Yesu i giuna gado, “Tam ba Israel edi tauwailovelove, bi niga kauwidi mote kuma sibesibedi?”

¹¹ Giukauwemo yà giugiuwem, tama bai ke sibesibena taunana ka giugiuwe, bi bai ke kitakitana ka giugiuwata bi geḡa te ema giu yaḡolo mote komai anine.

¹² Bi tagu dobu kauwidi kage e giugiuwatedi bi mote koi sumaḡa te mala ena kauwa yà giuwemina ba bainewa koi sumaḡa.

¹³ Aiyai mote i saḡa i nawa malamo te Tana Taunana Natuna malaḡa i yovoyovona taunana i munaḡa malamo.”

¹⁴ Maibena Mousis, wala kalakalalelemo kai modonemo mwata i kaikailagetina, mainana kota Tana Taunana Natuna sa kailageti,

¹⁵ te lava sa waisumaḡena ba yawasana ilailala sa vai.

¹⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa dobu lavedi i ḡoye gulatedi te Natuna lauḡemotina i vitedi te mabai sa waisumaḡena mote sima peki bi yawasana ilailala sa vai.

¹⁷ Maimaituwa Natuna i giukamaḡe yovoḡe dobumo mote laukivigeboḡe aubaina bi dobu lavedi waiyawasanidi aubaina.

¹⁸ Tedi mabai Maimaituwa Natuna lauḡemotina sa waisumaḡena ba Maimaituwa mote ima pasilidi. Bi mabai mote simai sumaḡe ba kaikana pasipasilidi, banina tedi mote Maimaituwa Natuna isanemo ai sumaḡa.

¹⁹ Niga mainana kovoḡa ya noyanoya: Maimaituwa ena yanayana ba dobumo i yovo. Bi lava waidudubala a ḡoye mote mai yana, banina edi kauwa a gebo gulata.

²⁰ Tedi mabai kauwa gebogebodi sa voivoiyedina ba yana sa dabodaboke. Bi mote kaka yanayanamo sima nato, banina a naila bi mote a ḡoye te edi gebogebodi sa kamaḡatidi.

²¹ Bi kota tedi mabai yawasana giugiukauwinemo sa miyamiyana ba yanayanamo a nato, bi yanayana i laimaḡatidi te bai sa voivoiyedina ba giukauwa te Maimaituwa sa vovoteyete.

Yesu bi Diyon taukabulu

²² Niga kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi a potiyovo a nawa Diudiya plovins noponaḡa, bi ḡome tana tedi vaitedi a miya bi lava a kakabuludi.

23 Diyon kota Aionmo dobu Salim diyanemo i laulaukabulu, banina ġome ba gauba wapewapedi bi lava lisinemo a tava bi i kakabuludi.

24 Niga kauwina mulinemo kaka Diyon biliwelokomo a sakonawe.

25 Diyon ena tauwaikaiwatana ġesaudi Diu lavana vaitena laukoġa vaivaina dabanemo ai kagiu.

26 Tedi a nato Diyon lisinemo bi a giuna gado, “Labai, kuna noġoti mba olotona Diyoudan gaubina noi nevanemo kuna giugiuwena, ba niganana ya laulaukabulu. Bi lava matabudi tana lisinemo sa nawanawa.”

27 Ġome Diyon giu i waimunena gado, “Lava mote bai ima voiye yababe te Maimaituwa bai noyana ya vitena kaka ya voiye.

28 Temi taunana ko giu waimaġatigu te tagu mote Tauwaiyawasana bi Maimaituwa i giukamaġegu te e gei doli bi Tauwaiyawasana ba muliġa ya natonato.

29 Lawelawe ba lawelawena aubaina.† Bi naġi soinemo lawelawe ena tau ya tavana ba ya labe bi yai beyavaiye. Bi laġannemo lawelawe kalinana ya vaivaiye ba ya yasisi gulata. Maibena tagu niganana e yasisi gulata bi nuwagu i kena.

30 Tana ba kamaina te ya saġa gulata bi tagu ba yovoyovogu.

31 “Tana aiyai malaġa i yovoyovona ba i saġa gulatana mote mai lava matabudi. Bi tana aiyai dobumo, bi dobu ena kauwa ya giugiuwatedina ba tana dobu lavana. Tana malaġa i yovoyovona taunana i saġa gulatana mote mai lava matabudi.

32 Tana bai i kitekitedina bi i vaivaiyedina taudidi ya giugiuwatedi. Bi geġa te, lava mote ena giu koma waisumaġe.

33 Aiyai giudi i vaiyedi bi i waisumaġedina ba i sibe te Maimaituwa ba giukauwa.

34 Tana taunana Maimaituwa i giukamaġe te Maimaituwa giuna ya giugiuwe, banina Maimaituwa Aluwina tana i waiwanavu kauwe.

35 Tamana ba Natuna i ġoye gulate, taunana aubaina ġailisi i vite te bai matabudi yai badayedi.

36 Tana aiyai Natuna ya waisumaġena ba yawasana ilailala ya vai, bi aiyai Natuna mote ima waisumaġe ba mote yawasana ima vai, bi Maimaituwa ena medi ba tana lisinemo.”

† 3:29: Lawelawena ba naġivaliu olotona bi lawelawe ba naġivaliu waivinina.

4

Yesu Sameliya waivinina vaitena ai giugiu

¹ Yesu i sibe te Palisi ba tana giuna a vaiye te tauwaikawaiwatana wapewapedi nuwedi i vitaledi bi i kakabuludina mote mai Diyon.

² Yesu mote aiyai i kabulu, bi ena tauwaikawaiwatana taudiḡa lava a kakabuludi.

³ Bi sauginemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tana Diudiya Plovinsna i gose bi i munaḡana Galili Plovinsnemo.

⁴ Mba nawanemo ba Sameliya noponaḡa i nawa.

⁵ Tana Saika malagainemo i tava Sameliya Plovinsnemo. Bi mba malagaina ba Deikap natuna Diyosep wala doḡa ḡaubona i vitevitena diyanemo.

⁶ Yesu i nawanawana eete, suwala modo balana bi nawa i poka, taunana aubaina tana Deikap ena gauba domna diyanemo i miyatulu.

⁷ Kamaina bi Sameliya waivinina i tava gauba yai'ina aubaina bi ḡome Yesu waivini i giuwena gado, "Aee, gauba ku vitegu yà tego." ⁸ Bi ena tauwaikawaiwatana ba a nawa taunimo kani gimelina aubaina.

⁹ Kamaina bi waivini i giuna gado, "Tam ba Diu olotona bi tagu ba Sameliya waivinina bi bainewa te lisigumo gauba tegona kwa waibaḡaye?" Niga waivinina mainana i giuna banina ba Diu lavedi bi Sameliya lavedi mote simai ḡonaḡona ḡemota.

¹⁰ Yesu waivini ena giu i waimunena gado, "Bamoda Maimaituwa ena puyo vitevitena maso bi ku sibe te aiyai lisimmo tego ya waibaḡaye maso ba kunai baḡa te tana yawasana gaubina i vitem."

¹¹ Bi waivini i giuna gado, "Bada, dom i yovo gulata bi bai mwalinemo gauba kwa yaii. Bi gauba yawayawasanina baimo kwa vai?"

¹² Tam bena kuna tausaga kaka ema magula Deikap, ee? Tana niga gaubina domna i vitemai, tana, natunatuna bi kota ena ḡamoḡamo niga ḡome gauba a vaivai."

¹³ Yesu giu i waimunena gado, "Lava matabudi niga gaubina sa tegotegona ba gadodi ya magu munaḡa.

¹⁴ Bi tedi mabai gauba yà vitedi bi sa tegona ba mote kaka gadodi ima magu munaḡa. Niga gaubina yà vitedina ba mai tovosa laulaupusuwalina te yawasana ilailala sa vai."

¹⁵ Bi waivini Yesu i giuwena gado, "Aee Bada, gaubina ku vitegu yà tego te mote gadogu ima magu munaḡa bi niga gaubina domna waivelau muneḡana yà kaisako."

¹⁶ Bi Yesu waivini i giuwena gado, "Kwa nawa te mwanem kwa giuwe bi ko nato munaḡa."

17 Bi waivini i giuna gado, “Tagu mwanegu geḡa.”

Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa te tam mwanem geḡa.

18 Bai kuna giuwena ba giukauwa te tam wala olooloto wapedi 5 kuna naḡidi, bi niganana oloto vaitena ko miyamiyana ba mote tam mwanem.”

19 Bi waivini i giuna gado, “Bada, niganana kaka e sibe te tam ba taugiuwatana.

20 Tamatamamai niga oyanemo a laulaudune bi temi Diu lavemi ko giugiu te Yelusalem ba anilaudune gabuna.”

21 Yesu waivini i giuwena gado, “Waivini, kwai sumaḡegu te sauga ya natonatona lava mote kaka Tamagu niga oyanemo e Yeluslemmo sima lauduneye.

22 Temi Sameliya lavemi mote ko sibe te aiyai ko laulauduneye, bi tama Diu lavamai ba ke sibe te aiyai ka laulauduneye, banina waiyawasana ba tama lisimaḡa ya natonato.

23 Bi geḡa te, sauga ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo kaka taulaudune giugiukauwidi Tamada sa lauduneyena Aluwemo bi giukauwemo, mba laudunena taunana Tamada ya ḡoyeḡoye.

24 Maimaituwa ba Aluwa. Bi taulauduneyena ba Aluwa Waiyawa ena ḡailisimo bi giukauwemo sa lauduneye.”

25 Bi waivini i giuna gado, “E sibe te tauwaiyawasana sa wai isana Keliso ba ya natonato, bi sauginemo i tavana kaka bai matabuna ya giuwemai.”

26 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tana taunana tagu vaitem ta waigiugiu.”

Yesu ena tauwaikaiwatana a tava munaḡa lisenemo

27 Mba taunana te ena tauwaikaiwatana a munamunaḡa tava ba a kita bi a sove te Yesu ba waivini vaitena a waigiugiu. Bi mote aiyai i waitala gado, “Bai kwa ḡoyeḡoye e bai aubaina waivini vaitena ko waigiugiu?”

28 Kamaina bi ḡome waivini ena gauba dubina i gose kamaḡe bi i munaḡa taunimo bi lava i giuwedina gado,

29 “Ko nato bi oloto ḡemota ko kita. Tana bai matabudi wala e voivoiyedina i giu waimaḡatidi. Tana taunana male Keliso?”

30 Kamaina bi lava tauni a gose bi a nawa Yesu lisenemo.

31 Mba gavogavonemo ba ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tauwailove, bai maso kuna kani.”

32 Bi geḡa te tana i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba temi mote ko sibe.”

33 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana taudiḡa ai giugiuna gado, “Lava ḡesauna male kani i vite?”

34 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba taugiukamāgegu ena ḡowana yà voiye bi ena noya yàì kovi.

35 Temi wala ko giugiuna gado, ‘Nawalai 4 mulidimo ba vililubu laḡannina ya tava.’ Tagu yà giugiuwemi te koi kita bi daibi ko kitedi a laubanina vililubu aubaina.

36 Aiyai bi daibi ya vilivililubuna ba ena mai'ia ya vaivai. Bi mba vililubuna ba lava sa natonatomedina yawasana ilailalemo te damonemo ba tauwadi bi tauvililubu sa yasisi ḡemota.

37 Lava niga giuna sa giugiuwena ba giukauwa te, ‘Lava ḡesau tauwadi bi lava ḡesau tauvililubu.’

38 Tagu e giukamaḡemi te lava ḡesaudi a wadiwadina nonoḡina ko vilivililubu.”

Sameliya lavedi wapewapedi ai sumaḡa

39 Mba tauninemo Sameliya lavedi wapewapedi Yesu ai sumaḡe, banina waivini i giuna gado, “Tana bai matabudi e voivoiyedina i giu waimaḡatidi.”

40 Sauginemo Sameliya lavedi a tava lisinemo bi ai baḡa te maso vaitena a miya, taunana aubaina, Yesu ḡome i miyana ba laḡan labu.

41 Bi Yesu ena giumo kota lava wapewapedi ai sumaḡa.

42 Tedi waivini a giuwena gado, “Tam bai kuna giugiuwena mote taunaḡa kei sumaḡe bi tama beyaotimaimo ke vaiye bi ke sibe te tana taunana dobu lavedi tauwaiyawasanidi.”

Yesu gabemani badana natuna olotona i waiyawasani

43 Laḡan labu a kovi mulidimo, Yesu Sameliya i gose bi i nawa Galilimo.

44 Yesu tana taunaḡa i giu munaḡena gado, “Taugiuwatana ena dobu otinemo mote kaka sima vivile.”

45 Laḡannemo Galili Plovinsnemo i tavatava ba Galili lavedi a giuvai, banina tana dolinemo Yelusalemmo, Vawaitauli Soinemo baibaḡa i voivoiyedina a kitedi.

46 Yesu i munaḡa tava Galili Plovins noponemo Keina malagainemo, ḡome wala gauba i voiye te i willa waen. Bi niga tavanemo ba gabemani badana ḡemota ḡome i tava bi natuna olotona sidasidana ba Kapenyammo.

47 Bi gabemani i vaiye te Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava Galili plovinsnemo. Tana i nawa lisinemo bi i waibaḡa te maso i yovo natuna i waiyawasani, banina natuna i sida kauwa te nuwana peki.

48 Yesu i giuwena gado, “Temi mote koma waisumaḡa bi sauginemo mataila bi anisove kauwidi ko kitedina kaka koi sumaḡa.”

49 Bi gabemani badana Yesu i giuwena gado, “Aee, Bada, kwa yovo makai muliḡa bi natugu ya peki.”

⁵⁰ Yesu gabemani ena giu i waimunena gado, “Kwa nawa, bi natum ba ya yawasana.” Oloto, Yesu ena giu i waisumaḡe bi i munaḡa i nawa.

⁵¹ Laḡannemo i nawanawa etamo ba ena taupaula a banavi bi a giuwena gado, “Natum ba i yawasana.”

⁵² Tana i waitalayedina gado, “Bai sauginemo natugu i yawasana? Maḡo aubiga balanemo i yawasana.”

⁵³ Ġome kaka gomana tamana Yesu ena giu i noḡoti te mba aubiganemo Yesu i giuwena gado, “Natum ba ya yawasana.” Taunana aubaina, tana bi ena vanuwa lavedi matabudi Yesu ai sumaḡe.

⁵⁴ Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava munaḡa Galili Plovinsnemo te niga taunana ba mataila wailabuna i voiye.

5

Aniwaiyawasana topana

¹ Sauga ḡesaunemo, Yesu i saḡa i nawa Yelusalemmo, Diu lavedi edi soi aubaina.

² Bi ḡome Yelusalemmo sipu ganakukuna mataetinemo ba topa, Alemik kalinedimo sa waiisana Betsada. Bi yoveyove wapedi 5 a moito kwaivivile.

³⁻⁴ Bi ḡome ba lava wapewapedi sidesidedi a kenakena. Lavedi ba matapotepotedi, kaḡenuwanokudi bi tunipekipekidi topa diyanemo a kenakena.

⁵ Bi lava ḡemota kaḡenuwanokuna i miyana ba kwalabu wapedi 38 a kovi.

⁶ Sauginemo Yesu mba olotona i kita i kenakena ba i sibe te tana walakana bamo i sida, bi i waitalayena gado, “Tam kuna ḡoyeḡoyena kwa yawasana, ee?”

⁷ Oloto sidasidana giu i waimunena gado, “Bada, laḡannemo gauba ya laulaupusuwali saḡa ba mote aiyai te ya sako yovoḡegu topamo. Tagu yovo ya kabikabiye ba lava ḡesau ya geigei yovo.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku miyamoito, em kebana kwa vai bi kwa nawa.”

⁹ Noi taunana te oloto i yawasana, bi ena kebana i avalu te i nawa.

Niga kauwina ba Diu edi Waiyawasi Laḡannemo i tubuḡa,

¹⁰ taunana aubaina Diu babadidi oloto i yawayawasanana a giuwena gado, “Niga ba Waiyawasi Laḡannina, waiḡake mote i waianinem te em kebana kwa avalu bi kwa nawa.”

¹¹ Tana giu i waimunena gado, “Oloto i waiwaiyawasani-guna i giuweguna gado, ‘Em kebana ku vai bi kwa nawa.’”

¹² Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Mba aiyai lavana i giuwem te em kebana kwa vai bi kwa nawa?”

13 Bi oloto i yawayawasanana mote i sibe te aiyai i waiyawasani, banina Yesu lava kumdi nopodiḡa i vasoyavai.

14 Bi muliḡa Yesu mba olotona i waiyawasanina Maimaituwa ena vanuwa noponemo i banavi bi i giuwena gado, “Kuna kita, tam niganana kuna yawasana. Gebogebo voie munamunaḡena kwa kaisako, male bai gebogebo otina lisimmo ya tubuḡa.”

15 Kamaina bi olotona i nawa te Diu babadidi i giuwedi te Yesu ba tana i waiyawasani.

Natunemo ba yawasana ta vaivai

16 Bi Yesu niga kauwidi Waiyawasi Laḡandimo i voivoiyedina dabedimo, Diu babadidi laukivigegeboyena ai tubu.

17 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tamagu ba sauga matabuna i noyanoya bi yaḡolo ya noyanoya te tagu kota vaitegu yà noyanoya.”

18 Niga giudi dabanemo, Diu babadidi a laulauyaviyavi te maso Yesu ai peki, bi mote Waiyawasi Laḡanna waidoukotonona taunaḡa bi i giugiu te tana Tama otina ba Maimaituwa bi kota tana Maimaituwa vaitena ḡemoḡemotidi.

19 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi te gomana taunaḡa mote bai ima voie te Tamana bai i voivoiyena ya kita kaka tana mainana ya voie banina, Tama bai ya voivoiyena mainana kota natuna ya voie.

20 Bi Tama ba nuwana tabutabuna Natuna te bai matabuna i voivoiyedina i wailove. Bi kota kauwa nananakidi kaka yai love, te ya voyedina mba sa tusaḡana mote mai niga kauwidi bi temi male ko sove.

21 Tamana bainewa lava pekipekidi ya kakakenamoitodi bi yawasana ilailala ya vitevitedina kota mainana, Natuna lava mabai ya wainuwavisuyedina yawasana ilailala ya vitedi.

22 Tamana mote aiyai ima etale bi ḡailisi matabuna ba Natuna i vite te tana kaka lava ya etaledi,

23 te lava matabudi Natuna sa vivilena maibena Tamana sa vivivilena. Tana Natuna i giugiukamaḡena bi mote sima vivivile ba kota Tamana mote sima vivivile.

24 “Bi giukauwemo yà giugiuwemi, te tedi mabai egu giu sa vaiye bi taugiukamaḡegu sai waisumaḡena ba yawasana ilailala sa vai bi mote etalemo sima moito. Tedi peki gabuna kaikana a gose bi a natona yawasana gabunemo.

25 Bi giukauwa yà giugiuwemi, te sauga ya natonatona bi kaikana i tava te lava pekipekidi kaka Maimaituwa Natuna kalinana sa vaiye bi sa vaivaiye kauwena ba yawasana ilailala sa vai.

26 Banina Tamagu ba yawasana pakana, bi yawasanina kota tagu Natuna i vitegu te lava lisigumo yawasana ilailala sa vai.

27 Bi tana waibada i vite te yà lauetala banina, tana ba Tana Taunana Natuna.

28 Niga giudimo mote koma tagugu, banina sauga ya natonatona ba lava matabudi kokowagemo kaka Natuna kalinana sa vaiye,

29 bi pekimo sa kenamoito. Bi lava mabai visuvisu a voivoiyena kaka sa miya nonoḡa bi mabai gebogeba a voivoiyena kaka sa pwalāḡe nawedi kovoḡa gabunemo.

30 Tagu mote tauguḡa bai yàma voivoiye, bi Maimaituwa i giugiuweguna luvanemo yà etaetala, bi aiyai e etalena ba didimanemo yà etaetale. Bi bai yà voivoiyena ba mote tagu egu ḡowana bi taugiukamaḡegu ena ḡowana yà voivoiye.”

Yesu ena noya taugiunawena

31 “Bi bamoda tauguḡa yà giuwataguna, ba bai yà giugiuwena mote giukauwa.

32 Bi lava ḡesauna tagu egu kauwa bi egu noya ya giuwatana ba e sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa.

33 Temi tauwainoyanoya kona giukamaḡedi Diyon lisinemo bi giukauwa i giugiuwedina ba matabudi giukauwa te tagu i giugiuwatagu.

34 Tagu mote lavaota edi giu yàma waianine bi Diyon e giuwatana banina ba, temi koi sumaḡa bi ko yawasana.

35 Diyon ba maibena lampa a gabu bi i yanayana. Bi temi sauga watiḡena mba yanayanana konai nuwavisuye.

36 “Tagu egu wailovelove bi mataila yà voivoiyedina a tusaḡa mote mai Diyon. Tamagu niga noyedi i vitegu bi yà voivoiyedina taudidi sa kakamaḡatigu te tagu tana i giukamaḡegu.

37 Bi Tamagu taugiukamaḡegu mote bamo kalinana ko vaiye e matana ko kita bi tana taunana lava lisimimo tagu ya kakamaḡatigu,

38 bi kota giuna mote nopomimo ima kenakena, taunana aubaina tana i giugiukamaḡena mote koma waisumaḡe.

39 Temi gilugilumina wadubona ko iyeyevi kauwedina, banina ko wainoḡota te mba ḡome kaka yawasana ilailala ko banavi. Bi mote ko sibe te mba gilugilumidi matabudi ba tagu sa giugiuwatagu.

40 Bi geḡa te, temi mote koma ḡoyeḡoye te ko nato lisigumo bi yawasana ilailala ko vai.

41 Tagu mote lavaota edi kasaḡesaḡe yàma waianine

42 bi e sibe te temi nopomimo ba mote Maimaituwa koma ḡoyeḡoye.

43 Tagu ba Tamagu ena ḡailisimo dobumo e yovo bi geḡa te, temi ko dabodabokegu. Bi bamoda lava ḡesauna isana vatona aubaina i tavana ba nuwavisumo ko giugiuvai.

44 Temi ko gōyegōye. Te lava sa kakasaḡesaḡemi bi temi maso Maimaituwa kona kasaḡesaḡena ba mote ko gōye. Mba mainana te bainewa tagu koi sumaḡegu?

45 Bi komai noḡota te tagu kaka Tamagu matanemo yàma etalemi! Geḡa, temi Mousis kowai sumaḡena, tana taunana kaka temi ya etalemi.

46 Bamoda Mousis konai sumaḡena ba tagu kota maso konai sumaḡegu, banina Mousis ba tagu i gilumiwatagu.

47 Bi Mousis bai i gilugilumina mote koi sumaḡe, mba bainewa tagu bai yà giugiuwemina koi sumaḡe?"

6

Yesu olooloto wapedi 5 tausani i waikanidi

(Met 14:13-21, Mak 6:32, Luk 9:10-17)

1 Laḡan visa a kovi mulidimo, Yesu Galili topanemo wagaḡa i nawa noi nevanemo, niga topana isana ḡesauna ba Tabeliyasi.

2 Bi lava kumdi tana a kaiwata, banina tedi mataila a kita te sidesidedi i waiwaiwasanidi.

3 Ḡome te Yesu i saḡa i nawa oyamo bi ena tauwaikawaiwatana waitedi a miyatulu.

4 Bi Diu lavedi edi Vawaitauli Soina laḡanna ba kaikana i tavatava.

5 Laḡannemo Yesu i kita te lava kumdi a saḡasaḡa lisinemo, ba Filip i waitalayena gado, "Bamo ḡome kani ta gimeli te niga lavedi sa kani?"

6 Tana kaikana i sibe te bai ya voiye, bi Filip wailaulubuna aubaina te mai i waitala.

7 Kamaina bi Filip Yesu ena giu i waimunena gado, "Bamoda lisidemo 200 dinali* bi laipwatana waitena kaka buledi ta gimeli te lava matabudi tai kanidi."

8 Bi ḡome ena tauwaikawaiwatana ḡesauna, Saimon Pita tasina Endulu, Yesu i giuwena gado,

9 "Niga gomenina olotona lisinemo ba buledi wapedi 5 bi iyana keikeilikidi labu. Niga kanina i ala ḡaubo bi moḡoi te lava wapewapedi tai kanidi?" 10 Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, "Lava matabudi ko giuwedi te sa miyatulu." Mba dobuna ba waigidagidana aubaina te lava a miyatulu. Bi ḡome ba olooloto wapedi maso ba 5 tausani.

11 Kamaina bi Yesu buledi i legaudi te Maimaituwa i waiebo bi lava gidagida dabanemo a miyamiana lisidimo i soiye, bi iyana kota mainana i soiye te a kani.

* 6:7: Diu lavedi edi mane isana. Taubagibagi ena maiia nawalai wapedi 8 nopodimo ya vaina ba 200 dinali.

12 Laḡannemo lava a kani nonoḡa mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niganana ko nawa te kani a kanikani sivudina ko laitupedi. Mote kani komai beyakuluye.”

13 Kamaina bi lava kani a kanikani sivudina ai ḡemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi.

14 Laḡannemo lava niga matailina a kitakita ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Giukauwa te niga taunana taugiuwatana, wala a giugiuwena niganana dobumo i tava.”

15 Yesu i sibedi te tedi a ḡoyeḡoyena maso tana egalemo a voiye te i waiḡalibona, taunana aubaina i vasoyavai munaḡa te i nawa dabatuwa ḡesaunemo.

Yesu topa dabanaḡa i nawa

(Met 14:22-23, Mak 6:45-52)

16 Mba aubiganemo ba ena tauwaikaiwatana a munaḡa yovo Galili topanemo,

17 ḡome tedi wagamo a gelu bi a nawana Kapeniyam. Bi kaikana i dududubala bi Yesu yaḡolo mote lisidimo i tava.

18 Tedi a taunawanawa te yavala dididiga i lausuve bi nisa wailabalabama i waitubu.

19 Laḡannemo tedi waga a ḡiu bi a nawanawa topa modonemo nuwedi tava ba Yesu, topa dabanaḡa waga yawaninaḡa i natonato a kita. Bi diyedimo i tavatava ba a naila kauwa.

20 Bi tana i giuwedina gado, “Wae tagu, koma nainaila.”

21 Bi ena tauwaikaiwatana a ḡoyeḡoyena maso a solusaḡe wagamo ba i waimaḡemoti te waga dobu ḡaḡaluna a nawanawanemo i solasaḡa.

Lava kumdi Yesu a tavuḡe

22 Laḡan i sako bi lava kumdi noi nevanemo a gosegosedina ai laulaukita bi a noḡoti te maḡo ba waga ḡemota ota i moimoito. Bi waganemo mote Yesu i gelu bi ena tauwaikaiwatana taudiḡa a gelu te a nawa.

23 Bi bamo Bada kani i kavisuvisu bi lava a kanikanina ḡome, waga ḡesaudi Tabeliyasiḡa a natonatona diyedimo a solasaḡa.

24 Laḡannemo lava kumna a kita te Yesu bi ena tauwaikaiwatana mote ḡome, ba tedi Yesu tavuḡena aubaina wagamo a gelu bi a nawa Kapeniyammo.

Yesu taunana yawasana buledina

25 Bi laḡannemo Kapeniyammo lava Yesu a banabanavi ba ai talayena gado, “Labai, bai laḡannemo niga ḡome kuna tava?”

26 Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwa ya giugiuwemi, te temi ko tavutavuḡeguna banina ba maḡo ei

kanimi te kona kani nonoḡa bi niganana kota ko ḡoyeḡoyena ko kani munaḡa. Bi geḡa te, temi mataila e voivoiyedina mote banidi koma sibesibedi.

²⁷ Temi mote kani ota aubaidi koma noya, mba kanidi kaka sa gebogebo. Temi ba yawasana ilailalala kanina taunana ko noyae. Mba kanina ba Tana Taunana Natuna kaka ya vitemi, banina Tamada Maimaituwa ba tana i waianine bi ḡailisi i vite.”

²⁸ Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Maimaituwa bai noyedi ya ḡoyeḡoyena ka voiyedi?”

²⁹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena ḡowana ba tana i giugiukamaḡena taunana koi sumaḡe.”

³⁰ Kamaina bi tedi ai tala munaḡana gado, “Mataila bai kwa voiye te tama ka kita bi kai sumaḡem? Kota bai matailina kwa voiye?”

³¹ Gilugilumina wadubonemo ya giugiu te ‘Eda magumagula wala kalakalalemo a bababala bi Mousis mala kanina i vitedi.”

³² Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te buledi malaḡa i yovoyovona mote Mousis i vitevitemi bi Tamagu i vitevitemi. Bi tagu Tamagu taunana mala buledina giugiukauwina ya vitevitemi.

³³ Bi buledi giugiukauwina Maimaituwa malaḡa i giugiukamaḡe yovoḡena ba tana taunana dobu lavedi yawasana ya vitevitedi.”

³⁴ Tedi a giuna gado, “Bada, niga buledina laḡan matabuna kwa vitemai.”

³⁵ Ḡome te Yesu i kamaḡati munaḡena gado, “Tagu taunana yawasana buledina. Tedi mabai lisigumo sa natonatona ba kani mote sima peki. Bi kota mabai sa waisumaḡeguna ba gadodi mote sima magu.

³⁶ Bi ya giugiuwemi te temi ko kitakitaguna bi yaḡolo mote koma waisumaḡegu.

³⁷ Tedi mabai Tamagu i viteviteḡuna kaka lisigumo sa nato, bi lisigumo a natona mote kaka yaḡa kwavivaidi.

³⁸ Banina tagu malaḡa e yovona mote egu ḡowana aubaina bi taugiukamaḡegu ena ḡowana voyiyena aubaina.

³⁹ Bi Maimaituwa ena ḡowana ba aiyai i viteviteḡuna mote ḡemota ima paila, te laḡan damonemo kaka tagu pekimo ya kakenamoitodi.

⁴⁰ Tamagu ena ḡowana ba lava mabai Natuna sa kita bi sa waisumaḡena, taudidi yawasana ilailalala a vai bi laḡan damonemo tana kaka pekimo ya kakenamoitodi.”

⁴¹ Mba laḡannemo Diu lavedi waipilipiliyena ai tubu, banina Yesu i giuna gado, “Tagu taunana buledi malaḡa e yovo.”

42 Tedi a giuna gado, “Niga Yesu, Diyosep natuna, tada tinana bi tamana te sibedi. Bi bainewa te niganana i giu gado, ‘Tagu malaḡa e yovo?’”

43 Bi Yesu i giuwedina gado, “Taumiḡa waipilipili ko kaisako.

44 Lava mote aiyai ima nato lisigumo te Tamagu, taugiukamaḡegu lava aiyai i natonatomena taunana lisigumo ya tavaite. Te tagu kaka laḡan damonemo pekimo yà kakenamoito munaḡe.

45 Maimaituwa taugiuwatana ḡemota niga mainana i giu, ‘Tedi matabudi kaka Maimaituwa yai lovelovedi.’ Bi mabai Tamagu kalinana sa vaivaiye bi giuna sa vovoteyete ye ba lisigumo sa nato.

46 Mote aiyai Tamada i kita bi tana aiyai Maimaituwa lisinaḡa i yovoyovona, taunaḡa Tamada i kita.

47 Giukauwemo yà giugiuwemi te tana aiyai tagu ya waisumaḡeguna ba yawasana ilailalala i vai.

48 Tagu taunana yawasana buledina!

49 Emi magumagula wala kalakalalelemo mana† a kani bi geḡa te, matabudi a peki.

50 Bi niga buledina taunana malaḡa i yovo. Tana aiyai bi ya kanina ba mote ima peki.

51 Tagu taunana buledi kenakena nonoḡina malaḡa e yovo. Tana aiyai niga buledina ya kanina ba ya miya nonoḡa. Bi buledina taunana tubuḡigu yà vitevite munaḡe te niga dobunemo lava yawasana kenakena nonoḡina sa vai.”

52 Ḡome te Diu lavedi taudiḡa ai kagiuna gado, “Niga olotona ba bainewa tubuḡina ya viteda te ta kani?”

53 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te Tana Taunana Natuna tubuḡina mote koma kani bi kwasinina mote koma tego ba temi yawasana mote kaka koma vai.

54 Tana aiyai tubuḡigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba yawasana ilailalala ya vai. Bi laḡan damonemo tagu kaka pekimo yà kakenamoito munaḡe,

55 banina tubuḡigu taunana kani giugiukauwina bi kwasinigu kota tegotego giugiukauwina.

56 Tana aiyai bi tubuḡigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba tana nopogumo ya miya bi tagu tana noponemo yà miya.

57 Tamagu yawayawasanina i giukamaḡegu te tana ena ḡailisimo yà miyamiya, bi kota mainana tedi mabai tagu sa kanikaniguna ba egu ḡailisimo sa miya.

† 6:49: Magumagula wala kalakalalelemo kani isana mana a kani.

58 Niga buledina taunana malaḡa i yovo. Temi emi magumagula wala mana a kani, bi geḡa te a peki. Aiyai bi niga buledina ya kanina ba tana kaka ya miya nonoḡa.”

59 Yesu niga giudi matabudi ba Kapeniyammo Diu lavedi edi bolu vanuwinemo lava i wailovelovedi.

Tauwaikaiwatana wapawapa Yesu a gose kamaḡe

60 Bi laḡannemo niga wailovelovedi a vaivaiyedi ba tauwaikaiwatana wapawapa niga mainana a giu, “Niga wailovelovena ba i pilipili kauwa. Aiyai kaka wailovelovena ya kaiwata.”

61 Yesu i sibe te tauwaikaiwatana yaḡolo te niga wailovelovena a waipilipiliye. Kamaina bi i giuwedina gado, “Niga wailovelovena ya kaka pilipilimi, ee?”

62 Sauginemo Tana Taunana Natuna ko kita ya saḡa ya nawanawa malamo wala ena animiyamo, ba bainewa koi noḡota?

63 Maimaituwa Aluwina taunana yawasana ya viteviteda bi tubuḡa ba geḡa. Tagu giu e giugiuwemina ba Aluwa yawasana ya natonatome.

64 Bi geḡa te, ḡesaumi mote koma waisumaḡa.”

Pakanemo ba Yesu i sibedi te mabai mote sima waisumaḡe bi aiyai kaka tana ya sakoyovoḡe.

65 Tana giu i laumunaḡena gado, “Niga taunana aubaina e giuwemina gado, ‘Mote aiyai kaka ima nato lisigumo te Tamagu mabai ya viteviteguna taudidi lisigumo sa nato.’”

66 Niga giudi mulidimo ba tauwaikaiwatana wapewapedi Yesu a gose kamaḡe bi mote a kaiwata munaḡe.

67 Yesu ena tauwaikaiwatana 12 a miyamiyana i waitalayedina gado, “Temi kota ko ḡoyeḡoyena ko gosegu, ee?”

68 Bi Saimon Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, aiyai lisinemo ka nawa? Tam lisimmo yawasana giudi yawasana ilailalala sa vitevitemai.

69 Tama kei sumaḡem bi ke sibe te tam taunana Waiwaiyawim Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo.”

70 Ḡome te Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu ba 12 e vinemi bi geḡa te, modomimo ḡemota ba aluwa gebogebona i suneḡi.”

71 Yesu ba Saimon Iskaliyot natuna Diudas i giugiuwe. Tana 12 modomimo bi geḡa te, Yesu ya sakoyovoḡe.

7

Yesu bi tasitasina

1 Niga wailovelovena mulinemo, Yesu Galili plovins nonaḡa i nawa. Tana mote i ḡoye te Diudiya plovinsnaḡa ya nawa, banina Diu waibabadidi eta a tavutavuḡe te sai peki.

² Bi laḡannemo Diu lavedi edi kape soina laḡanna i tuḡeleḡele ba,

³ Yesu tasitasina a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose bi kwa nawa Diudiya plovinsnemo bi mataila kwa voyedi te taukaiwatam sa kita.”

⁴ Lava aiyai bi kauwa kandavonemo ya voivoiyedina ba lava mote sima sibe. Tam kuna ḡoye te lava sa sibena ba mataila kwa voye te dobumo lava sa kita.”

⁵ Tana tasitasina niga mainana a giuna, banina ba tana mote ai sumaḡe.

⁶ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu egu sauga kauwa mote i tava, bi sauga matabuna ba temi emi sauga bi nawa ko ḡoyena te ko nawa.

⁷ Lava dobumo mote temi sima dabokemi, bi tagu sa dabokegu banina, tagu lava edi gebogebo ya giugiuwaimaḡatidi.

⁸ Temi soinemo ko nawa. Tagu mote yaḡa nawa, banina tagu egu sauga kauwa mote i tava.”

⁹ Yesu niga mainana i giuwedi bi tana Galilimo i miyag-wasa.

¹⁰ Bi ḡome te tasitasina a nawanawa soimo ba tana muliḡa kandavonaḡa i nawa.

¹¹ Bi mba Soinemo ba Diu babadidi Yesu a tavutavuḡe bi a waitalana gado, “Niga lavana bamo?”

¹² Bi ḡome lava kumdi ba a waikasakasavena. Ḡesaudi a giuna gado, “Tana lava visuvisuna.” Bi ḡesaudi a giuna gado, “Geḡa, tana lava ya aiaiwainawenawedi.”

¹³ Bi geḡa te, aiyai lavana mote Yesu i giugiuwaimaḡati banina, Diu babadidi a nailedi.

Yesu soimo ya wailovelove

¹⁴ Laḡannemo soi nuwana kovi ba, Yesu i saḡa pali vanuwina ganakukuna noponemo bi wailovelove i waitubu.

¹⁵ Ḡome Diu babadidi a sove bi a giuna gado, “Niga lavana bainewa bi ena sibe i tausaga? Tana mote i giluma bi sibe bamo i vai?”

¹⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote tagu egu wailovelove, bi taugiukamaḡegu lisinaḡa ya yovoyovo.

¹⁷ Tana aiyai Maimaituwa ena ḡowana ya voivoiyena, kaka ya sibe te wailovelove ya voivoiyena ba Maimaituwa lisinaḡa ya yovoyovo, ee tauguḡa ya waitubudi.

¹⁸ Tana aiyai bi ena waibada ya giugiuwata, ba tana taunaḡa isana kasaḡesaḡena aubaina. Bi tana aiyai taugiukamaḡena isana kasaḡesaḡena aubaina ya noyanoyana ba mote ima kaikaiyovu bi giukauwa ya giugiuwe.

19 Mousis ba waiḡake i vitemi. Bi geḡa te, mote aiyai waiḡake kuma kaikaiwata. Bi bai aubaina ko ḡoyeḡoye te koi pekigu?”

20 Ḡome lava kumdi ena giu ai munena gado, “Tam ba aluwa gebogebona i suneḡim! Aiyai waipekim ya ḡoyeḡoye?”

21 Yesu i giuwedina gado, “Tagu mataila ḡemota e voiye bi temi matabumi kona tatava.*

22 Mousis i giuwemi te natunatumi oloolotodi ba kwapibwali ko vitedi, bi mba waiḡakena mote Mousis i waitubu, bi nove emi magumagulaḡa i saḡa. Bi avena te Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna bi temi natunatumi oloolotodi lisidimo kwapibwali ko voivoiye.

23 Bamoda Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo, gomana olotona lisinemo kwapibwali sa voiye, ba Mousis ena waiḡake mote sima wai doukoto. Bai aubaina Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo oloto e waiyawasanina dabanemo lisigumo kona medi.

24 Em tau ena kauwa kwa kita kauwe kaka muliḡa bi kwa giu waiipoipo.”

Yesu tana taunana Keliso

25 Mba giudi dabedimo te Yelusalem lavedi ḡesaudi ai talana gado, “Niga olotona taunana sa ḡoyeḡoyena sai peki, ee?”

26 Tana debamo ya giugiuna bi mote bai lisinemo sima voivoiye. Bi waibabada sa giugiu te tana taunana augunai Buyobuyona?

27 Bi geḡa te, tada ba te sibe te tana bamo maiḡa i tava, bi laḡannemo Buyobuyona ya natona, ba mote aiyai kaka ima sibe te tana bamo maiḡa i nato.”

28 Bi Yesu yaḡolo Pali vanuwina ganakukunemo i wai-wailovelove, bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Emaso, bena kona sibegu. Bi kona sibe te bamo maiḡa e tava, tagu mote egu waibadamo e yovo. Bi taugiukamaḡegu ba giugiukauwina, tana taunana i giukamaḡegu bi temi mote tana ko sibe,

29 bi geḡa te, tagu e sibe, banina tagu tana lisinaḡa te e yovo.

30 “Mba giudi dabedimo tedi a ḡoyeḡoyena maso a pani, bi geḡa te, tana ena sauga yaḡolo mote i tava.

31 Bi lava kumdi nopodimo lava ḡesaudi ai sumaḡa bi a giuna gado, “Temi mba Kelisona ko giugiuwena ya natona male mataila nananakidi ya voiyedina mai niga lavana, ee? Geḡa, Kelisona niga taunana i tava.”

Waibabada tauyava a giukamaḡedi te maso Yesu a pani

* 7:21: Niga matailina ba Waiyawasi Laḡannemo oloto sidasidana i waiyawasani, Diyon 5:1-9.

32 “Ĝome palisi a vaiye te lava kumna tana ena kauwa a waikasakasavenae ba Palisi bi pilipilisi edi babada Pali vanuwina tauyavena a giukamaĝedi te Yesu sa pani.”

33 Yesu i giuna gado, “Tagu ba laĝani watigena vaitemi ta miya munaĝa kaka taugiukamaĝegu lisinemo ya munaĝa.

34 Temi kaka ko tavuĝegu bi mote koma banavigu, bi bamo ĝome ya nawana ba temi mote ĝemoĝemotimi te ĝome koma tava.”

35 Bi Diu babadidi taudiĝa a waigiugiuna gado, “Niga olotona bamo ya nawa te tada mote tama kita? Male ya nawa Guliki dobudiĝa eda lava sa miyamiyanemo te Guliki lavedi yai lovelovedi.

36 Niga giuna i vatovatona gado, “Temi kaka ko tavuĝegu bi mote koma banavigu, bi kota tagu bamo ĝome ba temi mote ĝemoĝemotimi te koma nato.’ Mba giuna banina ba bai?”

Yesu taunana yawasana tovosina

37 Soi dididiga damonemo, Yesu i moito bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Aiyai bi gadona i maguna ba ya nato lisigumo bi yawasana gaubina ya tego.

38 Bi aiyai ya waisumaĝeguna ba ya tego, banina gilugilumina i giuna gado, ‘Gauba yawayawasanina kaka tedi lisidiĝa ya nuwaĝini yovo.”

39 Yesu niga mainana i giuna ba, tedi mabai tana sa waisumaĝena ba sauga muliĝa Aluwa Waiyawa sa vai. Mba sauginemo ba Aluwa mote i yovo, banina Maimaituwa yaĝolo mote Yesu i lageti nawe malamo.

40 Laĝannemo tana ena giu a vaivaiyedi ba lava ĝesaudi a giuna gado, “Giukauwa te niga olotona ba Taugiuwatana. Tana taunana te labelabe.”

41 Gesaudi a giuna gado, “Tana taunana Keliso.”

Bi geĝa te, ĝesaudi ai talana gado, “Bainewa te maso Keliso Galiliĝa ya nato?

42 Gilugilumina ya giugiu te Keliso ba Deivida ena tubulele-saĝa ya nato, Betliĝem tauninemo Deivida ena animiyamo.”

43 Kamaina bi Yesu dabanemo lava a dailidi.

44 Gesaudi a ĝoye te maso a kaididi bi geĝa te aiyai mote lisinemo bai i voiye.

Diu babadidi mote ai sumaĝa

45 Laĝannemo Pali vanuwina tauyavena a munaĝa nawa pilisi edi babada bi palisi lisidimo ba waibabada ai talayed-ina gado, “Bai aubaina mote ko pani natome?”

46 Tauyava a giuna gado, “Mote bamo mainana lava ke vaiye i giugiuna mai niga lavana.”

47 Ĝome palisi ai talana gado, “Temi kota i aiwainawenawemi, ee?”

48 Bamo kona kita te palisi ee waibabada mba lavana ai sumaḡe?

49 Geḡa, niga lavedi kumdi Mousis ena waigake mote a sibe, taunana aubaina Maimaituwa ena medi kaka lisidimo ya yovo.

50 Gome palisi ḡemota isana Nikodimas tana dolinemo i nawa Yesu lisinemo, tana ena lava i giuwedina gado,

51 “Eda waigake ya giugiu te lava mote tamai wavu yababe bi ta gei etale te kauwa banina ta gei sibe te tana bai i voyewapa.”

52 Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi tam kota Galili lavam, ee? Gilugilumina kwa iyevina ba taugiuwatana mote Galiliḡa ima nato.”

53 Gome te lava matabudi a dabalala bi ai nawa ḡemoḡemota.

8

Waivini waimatawapana

1 Kamaina bi lava matabudi a nawa, bi Yesu i nawa Oliv oyanemo.

2 Laḡan i sako olaolalemo Yesu i tava munaḡa Pali Vanuwina ganakukunemo i miyatulu, bi lava matabudi a tava a miya kwaivivili bi wailovelovedi i waitubu.

3 Bi i waiwailovelove ba waigake tauwailovelovedi bi palisi, waivini waimatawapana ai doli tavaite te lava kumna matedimo ai moito.

4 Bi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, niga waivinina ba i waimatawapa te ke pani tavaite.

5 Mousis ena waigake ya giugiu te mba mai waivinina ba ḡakimemo ka laipeki. Bi tam bainewa kwa noḡonoḡoti?”

6 Tedi a ḡoyeḡoyena maso bai giuna i vatowapa bi ai wavu. Bi geḡa te, Yesu i laudulu doḡamo bi nimanemo i waigilugiluma.

7 Bi tedi yaḡolo te a waitala vitavitale, kamaina bi i miyamoito te i giuwedina gado, “Tam aiyai mote gebogebo ku voiye ba ḡakima kwa gei pwalage noi waivinina lisinemo.”

8 Bi kota i laudulu munaḡa bi doḡamo i waigilugiluma.

9 Mba giuna a vaivaiye ba lava matabudi ai nawa ḡemoḡemota, magumagulidi a gei nawa. Yesu bi mba waivinina yaḡolo ḡome i moimoito a gose kamaḡedi.

10 Yesu i taulageti bi waivini i waitalayena gado, “Waivini, tauwawavum baiḡa a nawa? Aiyai bamo ya miyamiya te yai wavum bi sai pekim ee geḡa?”

11 Bi waivini giu i waimunena gado, “Bada, geḡa, mote bamo aiyai.”

Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Waivini, tagu kota mote yàmai wavum te simai pekim. Kwa nawa bi gebona mote kuma voiye munaḡe.”

Yesu tana dobu ena yanayana

¹² Yesu palisi i giu munaḡedina gado, “Tagu ba dobu lavedi edi yanayana. Aiyai ya kaikaiwataguna ba yawasana yananemo ya miya bi mote kaka waidudubalaḡa ima nawa.”

¹³ Bi palisi tana a giuwena gado, “Kuna kita, tam taumḡa gode kwa giugiu munaḡem, bi bai kwa giugiuwena ba mote giukauwa.”

¹⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Geḡa, avena te tagu tauguḡa yà giugiu munaḡegu bi bai yà giugiuwedina ba giukauwa, banina tagu e sibe te bamo maiḡa e tava bi bamo maiḡa yà nawanawa bi temi mote ko sibe te bamo maiḡa e tava bi bamo maiḡa yà nawanawa.

¹⁵ Temi lavaota edi waikitamo lava ko kitakita waiipoipodi bi tagu mote aiyai lavana yàma kitakitawaiipoipo.

¹⁶ Bi tagu lava yà kitakitawaiipoipona ba giukauwemo, banina tagu mote tauguḡa, bi Tamagu taugiukamaḡegu vaitena.

¹⁷ Emi waiḡake gilugiluminemo ya giugiu te tauwaimatamata labu bi bai giuna sa waianinena ba giukauwa.

¹⁸ Tagu tauguḡa aubaigu yà giugiu. Bi tauwaimatamata ḡesauna ba Tamagu taugiukamaḡegu.”

¹⁹ Tedi ai talayena gado, “Te Tamamna bamo?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi mote tagu ee Tamagu ko sibe, bamoda tagu ko sibegu maso Tamagu vaitena kona sibe.”

²⁰ Yesu niga giudi i wailovelovedinedina ba Pali vanuwina ganakukunemo, sewasewa anisivudi diyanemo. Bi geḡa te, mote aiyai i pani, banina ena laḡan kauwa mote i tava.

Yesu dabanemo ai saḡasaḡa

²¹ Yesu i giu munaḡedina gado, “Tagu yà nawa bi temi kaka tagu ko tavuḡegu bi emi gebogebomo kaka ko peki. Bi bamomaḡa yà nawanawana ba temi mote kaka ḡome koma tava.”

²² Te Diu lavedi edi waibabada ai talana gado, “Te tana taunaḡa yai peki munaḡe, ee?” Taunana aubaina, ya giugiu te tada mote tana ena aninawaḡa tama nawa.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi ba niga dobuna lavemi bi tagu ba malaḡa e yovo. Bi temi ba niga dobuna lavemi bi tagu mote niga dobuna lavagu.

²⁴ Bi yà giugiuwemi te emi gebogebomo kaka ko peki, bamoda mote koi sumaḡa te tagu ba Tana Taunana, temi kaka emi gebogebomo ko peki.”

25 Bi tedi tana ai talayena gado, “Bi tam aiyai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maibena wala pakanemo e giugiuwemina.

26 Bi emi kauwa dabedimo maso e etaetalemi. Bi mba mainana ba yà kagebogeboḡemi bi geḡa te, taugiukamaḡegu ba giukauwa bi bai i giugiuweguna, taunana dobumo lava yà giugiuwemi.”

27 Tedi mote a sibe te Yesu ba Tamana i giugiuwata.

28 Taunana aubaina, Yesu i giuwedina gado, “Laḡannemo, Tana Taunana Natuna ko kailagetina, kaka ko sibe te tagu aiyai. Tagu tauguḡa egu ḡailisimo mote kaka bai yàma voiye bi bai Tamagu i wailoveguna taunana yà giugiuwe.

29 Bi taugiukamaḡegu ba mote i gose kamaḡegu, banina tagu laḡan matabuna ena ḡowana yà voivoiyedi.”

30 Yesu niga giudi i giuwedi bi mabai a vaivaiyena ba tana ai sumaḡe.

Giukauwa kaka ya kuvesim

31 Kamaina bi Diu lavedi mabai Yesu a waisumaḡena, i giuwedina gado, “Bamoda temi bi tagu bai yà wailovelovemina ko kaiwata kauwedina, ba giukauwa te temi ba tagu egu tauwaikaiwatana.

32 Temi kaka giukauwa giudi ko sibedi bi giukauwina kaka gebogebomo ya kuvesimi.”

33 Tedi ena giu ai munena gado, “Tama Eiblaḡam ena tubulelesa bi mote aiyai ena taupaula yababa, bi bainewa te tam kwa giugiu te tama waitaupaula yababemo ka potiy-ovo?”

34 Yesu giu i waimunena gado, “Tagu yà giugiu kauwemi, tana aiyai bi gebogebo ya voivoiyena ba gebo tana ya waibadabadaye.

35 Taupaula yababa mote vanuwa lavedi vaitedi sima miya gulata, bi vanuwa lavedi natuotidi kaka vaitena sa miya nonoḡa.

36 Taunana aubaina, Maimaituwa Natuna ya kuvesimina ba kamaina i kuvesi kauwemi.

37 Tagu e sibemi te temi Eiblaḡam ena tubulelesa bi geḡa te, eta ko tavutavu te tagu koi pekigu, banina giugu mote nopomimo ima kenakena.

38 Tagu Tamagu bai i wailoveguna yà giugiuwemi bi koṭa temi mainana tamemi* bai i wailovemina mainana ko voivoiye.”

39 Tedi ena giu ai munena gado, “Eiblaḡam ba tama ema magula.”

* 8:38: Tedi tamedi ba taumudulele.

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda temi Eiblaḡam natunatuna, maso ba emi kauwa kona voivoiyedina mai tana ena kauwa.

⁴⁰ Tagu yà giugiukauwemi te Maimaituwa bai i giuwegu bi e vaivaiyena yà giugiuwemi, bi bainewa te temi eta ko tavutavu te koi pekigu. Eiblaḡam mote mai kauwidi i voyiedi.

⁴¹ Temi ba tamemi ena kauwa ko voivoiyedi.”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote keda, tama Tamamai ḡemota. Tana taunana Maimaituwa.”

⁴² Yesu i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa bi Tamemi maso ba tagu kona ḡoyegu, banina tagu Maimaituwa lisinemo te e yovo. Tagu mote nuwagumo e yovo, bi Maimaituwa i giukamaḡegu.

⁴³ Bai aubaina giu yà giugiuwemina banidi mote koma sibesibedi? Banina ba temi bai yà giugiuwemina mote koma vaivaiye kauwedi.

⁴⁴ Temi ba tamemi taumudulele, taunana aubaina kona ḡoye te tana ena ḡowana ko voyiedi. Pakanemo ba tana tauwaipeki bi giukauwa mote i kaiwata, banina tana lisinemo mote giukauwa. Laḡannemo ya kaiyovuna mba tana kalina otina, banina tana tauwaikaikaiyovu bi kaiyovu tamedu.

⁴⁵ Tagu giukauwa yà giugiuwemi, bi geḡa te, temi mote koma waisumaḡegu.

⁴⁶ Bai gebona e voiye bi temi ko waiwavugu? Bi bamoda giukauwa yà giugiuwe, ba kamaina te koi sumaḡegu.

⁴⁷ Maimaituwa natunatuna ba kalinana sa vaivaiye. Temi Maimaituwa kalinana vaiyena kona daboke, banina temi mote Maimaituwa natunatuna.”

Yesu i tausaḡana mote mai Eiblaḡam

⁴⁸ Bi Diu lavedi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama ke giukauwa te tam Sameliya lavam bi aluwa gebogebona i sunegim.”

⁴⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Tagu mote aluwa gebogebona i sunegigu bi tagu Tamagu yà vivivile bi temi mote tagu koma vivivilegu.

⁵⁰ Tagu mote isagu kasaḡesaḡena aubaina yàma noyanoya bi Tamagu ena ḡowana ba lava tana isana sa kasaḡesaḡe, banina tana taunana taulauetala.

⁵¹ Giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai giugu ya vovoteyateyaena ba mote kaka ima peki.”

⁵² Ḡome Diu babadidi a giuwena gado, “Niganana kaka ke sibem te tam ba aluwa gebogebona i sunegim. Eiblaḡam i peki bi kota taugiuwatana a peki bi tam kuna giu te aiyai bi em wailovelove ya kaikaiwatedina ba mote kaka ima peki.

53 Te tam bena kuna saḡa gulatana kaka tamamai Eiblaḡam, ee? Tana i peki bi kota taugiuwatana a peki. Bi tam bena kwa saḡa kamaḡedi, ee?”

54 Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu tauguḡa yà kasaḡe munaḡeguna ba banina geḡa. Bi temi ko giugiu te Tamagu ba emi Maimaituwa, tana taunana tagu ya kasaḡegu.

55 Avena te temi mote ko sibe bi tagu ba e sibe. Bi bamoda tagu e giu te mote yà sibe ba yà waikaikaiyovuna mai temi. Bi tagu e sibe aubaina kalinana yà vovoteyete.

56 Tamemi Eiblaḡam i yasisi gulata te egu nato saugina ya kita, tana i kita bi i wainuwawisu.”

57 Bi tedi a giuwena gado, “Tam mote yaḡolo kwalabu 50 ku vai bi kwa giugiu te Eiblaḡam kuna kita.”

58 Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te muliḡa kaka Eiblaḡam i tubuḡana ba Tagu e miyamiya.”

59 Ġome lava ḡakima a legaudi te maso a lauḡakimina ba Yesu kandavonemo i vasoyavai bi Pali vanuwina i gose.

9

Yesu, oloto matapotapotana mai i tubutubuḡayena i waiyawasani

1 Yesu i bababala ba oloto matapotapotana mai i tubu-tubuḡayena i kita.

2 Ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Labai, aiyai ena gebo i voiye te niga olotona mamatapopotana i tubuḡa? Tana ena gebo ee tamana bi tinana edi gebo?”

3 Yesu i giuwedina gado, “Geḡa, mote tana e tamana bi tinana edi gebo. Tana matana potapotana i tubuḡana ba Maimaituwa ena ḡailisi lisinemo ya kamaḡati.

4 Tada ba suwalemo taugiukamaḡegu ena noya ta voiye, dudubala ya natonatona ba mote aiyai kaka ima noya.

5 Tagu dobumo yaḡolo yà miyamiya ba tagu taunana dobu lavedi edi yanayana.”

6 Niga giuna mulinemo ba Yesu doḡamo i gelolo, i vili-wainiginigi bi i vai te oloto matanemo i musu

7 bi i giuwena gado, “Kwa nawa bi matam Silowam Topanemo kwa koḡa. Giu Silowam banina ba ‘giukamaḡe.”

Kamaina bi oloto i nawa, matana i koḡakoḡa ba matana i yana, i waikita bi i nawa ena vanuwemo.

8 Diyanemo taumiya bi lava mabai wala a kita i wai-waigigimanana a giuna gado, “Niga olotona taunana wala i miya bi i waiwaigigimana, ee?”

9 Lava ḡesaudi a giuna gado, “Tana taunana.”

Bi kota ḡesaudi a giuna gado, “Geḡa, niga olotona kitana mai mba olotona matapotapotana.”

Kamaina bi olotona taunaḡa i giu bagibagina gado, “Tagu taunana.”

¹⁰ Tedi ai talayena gado, “Bainewa bi matam i yana?”

¹¹ Bi tana i giuwedina gado, “Oloto isana Yesu, doḡa i gelolo, matagumo i musu bi i giuweguna gado, ‘Kwa nawa te Silowam topanemo matam kwa koḡa.’ Gome e nawa matagu e koḡekoḡedi ba matagu a yana.”

¹² Bi tedi ai talayena gado, “Bi olotona bamo?” Bi Oloto i giuna gado, “Mote e sibe.”

Palisi oloto i yawayawasanana a laumulimuliye

¹³ Olotona matapotapotana a natome Palisi lisidimo.

¹⁴ Yesu doḡa i gelolo wainiginigi bi oloto matapotapotana i waiyawasanina ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo.

¹⁵ Taunana aubaina, Palisi oloto ai talaye te bainewa matana i yana. Bi tana i giuwedina gado, “Tana matagumo doḡa viliviliwainiginigina i musu bi topamo e koḡa te niganana ya waikita.”

¹⁶ Palisi ḡesaudi a giuna gado, “Niga olotona kauwina i voyena ba mote Maimaituwa lisinaḡa i yovo, banina tana eda Waiyawasi Laḡanna ena waigake i waidoukoto.”

Bi kota lava ḡesaudi a giuna gado, “Gebogebo lavana mote luvana niga mai matailina ima voye?” Gome te waimiyatauli i tubuḡa.

¹⁷ Palisi oloto ai tala munaḡena gado, “Te ku giuwemai, niga olotona matam i kakayanana ba kuna sibe te tana aiyai?”

Bi oloto edi giu i waimunena gado, “Tana ba taugiuwatana.”

¹⁸ Diu babadidi yaḡolo mote ai sumaḡa te oloto matapotapotana mai i tubuḡaye bi niganana ya waikita, taunana aubaina tamana bi tinana a giuwedi te a tava.

¹⁹ Bi ai talayedina gado, “Niga ba temi natumi, ee? Kona giu te matapotapotana i tubuḡa, bi bainewa te niganana ya waikita?”

²⁰ Tinana bi tamana giu ai munena gado, “Tama natumai te ke sibe, tana matapotapotana i tubuḡa.

²¹ Tana bainewa bi i waikita e aiyai matana i kayanana, tama mote ke sibe. Tana kaikana i didiga, koi talaye te taunaḡa aubaina ya giu.”

²² Tamana bi tinana Diu babadidi a nailedi taunana aubaina, niga giuna mainana a vato. Diu edi babada kaikana ai anina te lava aiyai Yesu ya kamaḡati te tana Buyobuyona ba bolu vanuwinemo sa kapotiyovo.

23 Tamana bi tinana a naila, taunana aubaina a giuna gado, “Tana kaikana i didiga, koi talaye.”

24 Kamaina bi oloto matapotapotana i yawawayasanana a giuwe i te tava munaḡa bi a giuwena gado, “Maimaituwa matanemo kwa giukauwa, tama ke sibe te niga olotona i waiwaiyawanima ba gebogebo lavana.”

25 Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu mote e sibe, bamoda tana gebogebo lavana ee geḡa, bi bai e sibena ba tagu matagu potapotana bi niganana yà waikita.”

26 Bi tedi ai talayena gado, “Bai kauwina lisimmo i voiye? Bi bainewa matam i kayanedi?”

27 Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu kaikana e giuwemi bi mote ko vaiye. Bai aubaina ko ḡoyeḡoye te ko vaiye munaḡe? Temi kota ko ḡoyeḡoyena ena tauwakaiwatana, ee?”

28 Ḡome tana a giuivitavitalena gado, “Tam mba lavana taukaiwatana bi tama ba Mousis taukaiwatana.

29 Tama ke sibena ba Maimaituwa Mousis lisinemo i giugiu, bi niga lavana ba mote tama ka sibe te bamo maiḡa i tava.”

30 Oloto i giuwedina gado, “Konai sovegu te mba lavana mote ko sibe te bamomaiḡa i tava bi tana matagu i kayana!

31 Te sibe te Maimaituwa mote gebogebo lavedi ima vaivaiyedi. Tana ba tauvivilena bi ena ḡowana tauvoiyena lavedi kalinedi ya vaivaiyedi.

32 Wala nove pakanemo te niganana, bamo mote aiyai i vaiye te lava matapotapotana mai i tubutubuḡayena ai yawasani.

33 Bamoda niga lavana mote maso Maimaituwa lisinaḡa i yovo, ba maso mote bai i voiye.”

34 Oloto ena giu dabanemo ba tedi a giuwena gado, “Tam gebomo kuna tubuḡa bi kwai lovelovemai, ee?” Bi a kwavivai te i nawa.

Aluwa ena matapota

35 Yesu i vaiye te olotona bolumo a kwavivai bi laḡannemo i banabanavi ba i waitalayena gado, “Tana Taunana Natuna kwa waisumaḡe ee geḡa?”

36 Bi oloto giu i waimunena gado, “Bada, ku giuwegu te mba aiyai lavana bi yài sumaḡe?”

37 Yesu i giuwena gado, “Kaikana kuna kita, tana taunana niganana vaitena ko waigiugiu.”

38 Oloto i giuna gado, “Bada, yà waisumaḡem!” Bi Yesu matanemo tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i lauduneye.

39 Yesu i giuna gado, “Tagu niga dobonemo ba etala aubaina e yovo. Te tedi mabai sa noḡonoḡoti te mote a sibe

kauwe ba matedi kaka sa yana bi mabai sa noḡonoḡoti mu-naḡedi te bena a sibe kauwa ba yaḡolo matedi potepotedi.”

⁴⁰ Ḡome Palisi a vaiye te Yesu mainana i giugiu, ba ai talana gado, “Gode tama matamai potepotedi, ee?”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda matemi a pota maso ba waigebo geḡemi, bi geḡa te ko waikita, mba ko kakamaḡatimi te temi ba gebogebo lavemi.”

10

Tauwailaba visuvisuna bi ena sipusipu

¹ Yesu i giuna gado, “Palisi, ya giugiu kauwemi te lava aiyai sipu edi ganakuku mataetinaḡa mote ima valageta bi gavogavo ḡesaunaḡa ya solasaḡana ba tana taudanedanene bi taukoinene.

² Lava aiyai bi mataetaḡa ya valavalagetana ba tana taunana sipu taulabedi.

³ Mataeta taulabena mataeta ya kaikamaḡe te sipu taulabena ya valageta. Bi sipu taulabena ena sipu ḡemoḡemotaḡa isedi ya lauiyava bi kalinana vaiyeḡonena a sibe kauwe taunana aubaina, yai dolidi te sa potiyovo.

⁴ Tana ya doli bi ena sipusipu sa kaiwata, banina tana kalinana vaiyeḡonena a sibe kauwe.

⁵ Tedi lava ḡesauna mote kaka sima kaiwata, mba lavana kaka sa velau sa gose kamaḡe banina, kalinana mote a vaiyeḡone.”

⁶ Yesu niga lautaulalana palisi i giuwedi bi geḡa te, tedi giuna banina mote a sibe.

Yesu tana tauwailaba visuvisuna

⁷ Taunana aubaina, Yesu giu i laumunaḡena gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te tagu taunana sipusipu edi mataeta.

⁸ Temi mabai kona gei tava bi Maimaituwa ena dam lavedi kona labelabedina, ba temi taudanedanene bi taukoinene, taunana aubaina sipusipu mote emi giu a vaivaiyedi.

⁹ Tagu taunana mataeta, tedi mabai lisiguḡa sa solasaḡana ba sa yawasana. Tedi sa solasaḡa bi sa potiyovo te kani sa banavi bi ḡoyogumo sa miya.

¹⁰ Bi taudanene ya solasaḡana ba ya danene, yai peki bi ya laukivigebo. Bi tagu e yovona ba yawasana ko vai bi yawasanina ba yawasana tupana.

¹¹ “Tagu taunana sipu taulabedi visuvisugu. Sipu taulabedi visuvisuna ena yawasana ya nuwakamaḡe te ena sipusipu aubaidi ya peki.

¹² Bi mane taubagibagiyena ba tana mote sipu taulabedi taunana aubaina, laḡannemo tabei ya kita ya natonato ba ya

velau sipusipu ya gosedi. Te tabei sipusipu ya suluvaidi bi yai dabalalidi.

13 “Taubagibagi ba maiia aubaina ya noyanoya, tana mote sipusipu taulabedi te yai sasalanedi.

14 “Tagu taunana tauwailaba visuviusugu, egu sipu e sibedi bi sipu tagu a sibegu.

15 Mainana kota Tamagu i sibegu bi tagu Tamagu e sibe. Bi tagu luvana egu sipusipu aubaidi yà peki.

16 Egu sipu ġesaudi mote niga ganakukunemo, tedi vaitedi yà natomedi te kalinagu sa vaiye, te dam ġemota ya tubuġa, bi edi tauwailaba ġemota.

17 “Tamagu ya ġoyeġoyeguna banina, tagu kaka egu yawasana yà vitekamaġe bi kota yà vaimunaġe.

18 Mote aiyai kaka egu yawasana ima vaikamaġe. Tagu egu ġowana te egu yawasana yà vitekamaġe. Bi egu ġailisi ya kenakena te egu yawasana yà vitekamaġe bi kota egu ġailisi ya kenakena te yà vaimunaġe. Niga taunana tamagu ena giuvavasagā i vitegu te yà voiye.”

19 Laġannemo Diu lavedi niga giudi a vaivaiyedi ba a daili munaġedi.

20 Lava wapewapedi a giuna gado, “Tana aluwa gebogebona i suneġi bi ya giugiu yabayababa. Bai aubaina kalinana ko vaivaiye?”

21 Bi geġa te, ġesaudi a giuna gado, “Niga mote mainana lava aluwa gebogebodi a sunesuneġina kalinana. Aluwa gebogebona maso ġemoġemotina lava matana potapotana i kayana, ee?”

Diu lavedi Yesu mote ai sumaġe

22 Kamaina bi Pali Vanuwina Soina Yelusalemmo laġanna i tava. Bi mba ba sinou bi taumata sauginemo,

23 bi Yesu ba pali vanuwina didiyaunaġa bi Solomon ena Yoveyove noponaġa i nawanawa.

24 Diu lavedi a tava te Yesu a dubutawi bi a giuna gado, “Kwa alamiya moimoisili, bamoda tam Buyobuyona te kwa giu otiġemai?”

25 Yesu edi giu i waimunena gado, “Bena kaikaina e giuwemi bi temi mote koi sumaġegu. Tagu anisove matailidi e voivoiyedina Tamagu ena ġailisimo, taudidi sa kaka-maġatigu.

26 Bi geġa te, temi mote koma waisumaġegu banina, temi mote tagu egu sipusipu.

27 Bi tagu egu sipusipu ba kalinagu sa vaivaiye, bi tagu e sibedi bi tedi tagu sa kaikaiwatagu.

28 Tagu yawasana ilailala yà vitedi te mote sima peki, bi mote aiyai kaka ima kwayagu.

29 Tamagu wailewapanina, tana gailisi i vitegu te bai matabuna yà waibadaye. Bi mote aiyai kaka Tamagu nimanemo ima kwayavai.

30 Tagu bi Tamagu ba tama lava gemota.”

31 Kamaina bi Diu lavedi kota gākima a laitupa munağa te maso a gākimemo a laipeki

32 bi geğa te, Yesu i giuwedina gado, “Tagu Tamagu i wailovegu te mataila wapewapedi visuvisudi e voyiedi. Bi temi bamo kauwidi dabedimo ko gōyegōyena ko laipekigu?”

33 Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote kauwa visuvisudi kuna voivoiyedina aubaidi kama lauğakimim bi em waidiboğa dabanemo. Tam ba lava ota bi kwa giugiu te tam bena Maimaituwa.”

34 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kona sibe ee geğa te emi Waiğake gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, “Tagu e giu te temi ba dobu maimaituwidi.”*

35 Te sibe te Maimaituwa kalinana ba giukauwa te i yovo Israel lavedi lisidimo. Bi tedi mabai niga giuna sa kulakulavitalena ba Maimaituwa i giu te tedi taunana dobu maimaituwidi.

36 Tagu ba Tamagu i vinegu bi i giukamağegu te dobumo e yovo. Bi yà giugiu te tagu ba Maimaituwa Natuna. Bai aubaina ko giugiu te tagu yà waidiboğa? Tagu mote yàma waidiboğa.

37 Bamoda Tamagu ena gōwana mote yàma voivoiye ba avena komai sumağegu.

38 Bi bamoda temi mote tagu koi sumağegu ba anisove matailidi yà voivoiyedina taudidi koi sumağedi. Gōme kaka ko sibe te Tamagu ba Tagu nopogumo bi Tagu ba Tamagu noponemo.”

39 Gōme Yesu maso a kaididina ba tana i vasoyavai te i nawa.

40 Kamaina bi Yesu i munağa nawa Diyoudan gaubina noi nevanemo, wala Diyon taukabulu i laulaukabuluna modomodonemo bi gōme i miya.

41 Gōme i miyamiya ba lava wapewapedi a tava lisinemo bi a giuna gado, “Diyon taukabulu mote mataila i voyiedi. Bi bai i giugiuwedina ba giukauwa te niga lavana i giugiuwata.”

42 Kamaina bi gōme lava wapewapedi Yesu ai sumağe.

11

Yasalesi ena peki

* 10:34: Sale 82:6

¹ Oloto isana Yasalesi i sida, tana ba Beteni lavana, Beteni ba Meli tinanatuna Mata vaitena edi malagai.

² Niga Melina taunana Yasalesi sidasidana nuvuna, tana muliḡa masi panepanena i ḡini, Bada kaḡenemo bi dabanemo i bakili.*

³ Kamaina bi Yasalesi nuvunuḡuna labu Yesu ena giu a giukamaḡena gado, “Bada, valeti kauwim ba i sida kauwa.”

⁴ Bi laḡannemo, Yesu mainana i vaivaiye ba i giuna gado, “Niga sidanemo ba mote ima peki. Bi Maimaituwa ena ḡailisi namalina ya kamaḡati. Te mba kauwinemo Maimaituwa Natuna kaka namala sa vite.”

⁵ Yesu ena ḡoye ba Mata, Meli bi nuvudi Yasalesi.

⁶ Taunana aubaina, laḡannemo i vaiye te Yasalesi i sida, ba tana mote i tava makai bi ḡome kota laḡan labu i miya.

⁷ Ḡome te ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta munaḡa Diudiya plovinsnemo.”

⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Labai, maḡoota Diu lavedi a ḡoyeḡoyena maso ai pekim bi tam niganana munaḡa ḡome kwa ḡoyeḡoye, ee?”

⁹ Yesu i giuwedina gado, “Tada suwalemo noya ta voyedi.† Lava mabai suwalaḡa sa nawanawana ba mote ḡemoḡemotina te kaḡedi simai tutudi, banina tedi dobu ena yanayana a kita.

¹⁰ Bi tedi mabai dudubalaḡa sa nawana ba kaḡedi sai tutudi, banina tedi lisidimo mote yanayana.”

¹¹ Niga giudi i tainuwataudi mulinemo bi i giuwedina gado, “Eda tau Yasalesi ba ya kenakena bi tagu ya nawa lisinemo bi ya lainuwesi.”

¹² Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, bamoda tana ya kenakena ota ba ya yawasana.”

¹³ Yesu ena giu banina ba Yasalesi i peki bi ena tauwaikaiwatana ai noḡota benakage tana i kenakena ota.

¹⁴ Taunana aubaina, Yesu i giu otiḡedina gado, “Yasalesi ba i peki,

¹⁵ tagu ei nuwavisu te tagu mote ḡome, banina temi koi sumaḡeguna aubaina. Niganana kaka ta nawa lisinemo.”

¹⁶ Kamaina bi Tomas (a waiisana Didimas‡) falona tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Kamaina te matabuda ta nawa bi Yesu vaitena ta peki.”

¹⁷ Bi laḡannemo Yesu Betenimo i tavatava, ba i vaiye te Yasalesi tauyewamo i kenana ba laḡan 4 a kovi.

¹⁸ Beteni te Yelusalem ba manekina mote i lofa, maso ba 3 kilomita mainana.

* **11:2:** Ingilismo i giu te awa wapedi 12. † **11:9:** Ingilismo i giu te awa wapedi 12. ‡ **11:16:** Alemik bi Guliki kalinedimo, isa Didimas banina ba laḡalaḡa.

19 Bi Diu lavedi wapewapedi a tava te Mata bi Meli ai nuwaubedi banina nuvudi i peki.

20 Laḡannemo Mata i vaiye te Yesu i natonato, ba i potiyovo i nawa te i banavi, bi Meli ba vanuwemo i miya.

21 Bi Mata, Yesu i giuwena gado, “Bada, tam maso bi niga ḡome, tasigu mote maso i peki.

22 Bi tagu e sibe te bai niganana kwai baḡayena ba Maimaituwa kaka ya vitem.”

23 Yesu i giuwena gado, “Tasim kaka ya kenamoito munaḡa.”

24 Bi Mata giu i waimunena gado, “Tagu e sibe te kenamoito laḡannemo kaka tana ya kenamoito.”

25 Yesu giu i waimunena gado, “Tagu taunana kenamoito bi yawasana. Tedi mabai bi sa waisumaḡeguna ba avena te a pekina bi yaḡolo te sa yawasana,

26 bi lava miyemiyedi mabai sa waisumaḡeguna mote kaka bai laḡannemo sima peki. Niga giuna kwa waisumaḡe ee geḡa?”

27 Bi Mata i giuna gado, “Bada, yà waisumaḡem te tam taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna, dobumo kuna yovo.”

28 Mata giu i waikovi mulinemo ba i munaḡa vanuwemo, tasina Meli lisinemo bi nuwatauḡa i tainuwatauna gado, “Meli, Labai i tava bi ya ḡoyeḡoyena ya kitam.”

29 Bi sauginemo Meli giu i vaivaiye ba i miyamoito makai bi i nawa Yesu lisinemo.

30 Bi Yesu yaḡolo mote malagaimo i solasaḡa bi tana bamo Mata i banabanavinemo ḡome i miyamiya.

31 Sauginemo Diu lavedi mabai Meli vaitena vanuwemo a wainuwaubana, a kita te maḡemota vanuwa i potiyovo kamaḡe, ba ai noḡota bena Meli i nawanawa tauyewamo ḡaba aubaina, kamaina bi a kaiwata.

32 Laḡannemo Meli i tava Yesu lisinemo bi i kitakita ba kaḡe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i giuna gado, “Bada, bamoda tam bi niga ḡome, mote maso nuvugu i peki.”

33 Ḣome Yesu i kita te Meli bi Diu lavedi a ḡabaḡaba ba tana nuwana i toitoi bi i wainuwaboya kauwa.

34 Kamaina bi i waitalayedina gado, “Tana bamo ḡome kona sako?” Tedi a giuna gado, “Bada, kwa nato bi kwa kita.”

35 Ḣome te Yesu i ḡaba.

36 Bi Diu lavedi diyanemo a moimoitona a giuna gado, “Kona kita, tana i ḡoye gulate!”

37 Bi lava ḡesaudi a giuna gado, “Niga olotona lava matapotapotana i waiyawasani. Tana bi niga ḡome maso ba Yasalesi i sugu te, mote maso i peki.”

Yesu Yasalesi pekimo i kakenamoito

38 Ğome Yesu nuwana i toitoi munaġa bi i nawa tauyewamo, bi tauyewina mataetina ba ġakima dididiginemo ai dougudu.

39 Bi Yesu i giuna gado, “Ġakima ko kaikamaġe tabunemo!” Bi oloto pekipekina nuvuna tautuweġina Mata i giuna gado, “Bada, niganana ba bovana i gebo kauwa, banina kaikana laġan 4 a kovi.”

40 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu e giuwem ee geġa, bamoda tam kwai sumaġana ba Maimaituwa ena ġailisi namalina kwa kita?”

41 Kamaina bi ġakima a kaikamaġe tabunemo. Ğome Yesu i waikita saġa malamo bi i giuna gado, “Ebom, Tamagu, te kalinagu mote kuma vaivaiye kamaġe.

42 Tagu e sibe kauwem te tam sauga matabuna kalinagu kwa vaivaiye, bi bai e giuwemna ba niga lavedi sa moimoitona kedi nawamo te kalinagu sa vaiye bi sai sumaġa te tam ba tagu kuna giukamaġegu.”

43 Ğome Yesu giu i waiwaikovi ba i binauna gado, “Yasalesi, ku potiyovo!”

44 Kamaina bi oloto pekipekina tauyewamo i potiyovo. Tana nimana, kaġena, kununa bi tunina matabuna galamo sumesumedi. Ğome Yesu i giuwedina gado, “Kokowaga galedi ko kaikamaġedi bi ya nawa!”

Yesu kana pota a yesi te sai peki

45 Diu lavedi wapewapedi Meli vakitana aubaina a tavatavana, tedi bai Yesu i voivoiyena a kita bi ai sumaġe.

46 Bi lava ġesaudi a nawa Palisi lisidimo bi bai Yesu i voiyena taunana sa tainuwataudi.

47 Ğome pilipilisi edi babada bi Palisi, ai ġemotidi bi waibabada edi bolu a sako. Bi a giuna gado, “Tada niganana bai ta voiye? Niga olotona ba anisove kauwidi wapewapedi ya voivoiyedi.

48 Bamoda tada bi ta kita kamaġena ba lava matabudi tana sai sumaġe. Mba sauginemo kaka Loum ġaviyidi sa tava te tada eda Pali vanuwina bi eda dobu sa kagebogebody.”

49 Ğome edi tau ġesauna isana Kaiyapas, tana ba pilipilisi edi bada mba kwalabunemo. Tana i miyamoito bi i giuna gado, “Temi mote ko sibe te bai ko giugiuwe!

50 Temi mote ko sibe, i visu te lava ġemota maso aubaida i peki bi matabuda te yawasana, kaka dobu matabuna sa kagebogebona.”

⁵¹ Mba kwalabunemo, Kaiyapas ba pilipilisi edi bada. Bi niga giudi i vatovatodina ba mote nuwanemo i waitubudi. Bi Yesu Diu lavedi aubaidi ya pekina, taunana i giugiuwata.

⁵² Bi Diu lavedi mote taudiḡa, bi Maimaituwa natunatuna a dabadabalalana ya natomedi, te yai ḡemotidi bi dam ḡemota ya tubuḡa.

⁵³ Kamaina bi mba laḡannemo te noi i nawana ba tedi Yesu kana pota a yesi te sai peki.

⁵⁴ Taunana aubaina, Yesu mote Diu lavedi matediḡa i nawanawa. Bi ḡome te i nawa Iflem malagainemo kalakalalele diyanemo, bi ḡome ena tauwaikaiwatana vaitena a miya.

⁵⁵ Laḡannemo Diu lavedi edi Vawaitauli Soina saugina i tavatava ba lava wapawapa a tava Yeluslemmo ai ḡemotidi. Bi Diu lavedi edi vaivaimo ba a vokaukauwa munagedi muliḡa kaka Vawaitauli Soina.

⁵⁶ Tedi yaḡolo te Yesu a tavutavuḡe, bi pali vanuwina didiyauna a moito kwaivivili bi edi lava ai talayedina gado, “Bainewa ko noḡonoḡoti? Kona sibe te niga soinemo ya tava ee geḡa?”

⁵⁷ Bi geḡa te, pilisi edi babada bi Palisi giu a sako te aiyai bi bamo ḡome Yesu i banavina ba ya kamaḡati te sa pani.

12

Yesu masi panepanena kaḡenemo a ḡini
(Met 26:6-13, Mak 14:3-9)

¹ Muliḡa kaka laḡan 6 sa kovi te Vawaitauli Soina, bi Yesu i tava Betenimo Yasalesi ena animiyamo, Yasalesina taunana i peki bi Yesu i kakenamoito munaḡe.

² Yesu i tava aubaina te tedi aubiga kanina a kanonoḡi. Mata kani i yati bi Yasalesi, Yesu bi lava ḡesaudi vaitedi teibolo diyanemo a kena giligili bi kani i vite nawedi te a kani.

³ Kamaina bi Meli masi panepanena af lita luvana dubina mai'ina dididiga i natome bi Yesu kaḡenemo i ḡini. Bi dabanemo i bakili bi vanuwa nopona ba masi panena i waiwanavu. Niga masina ba ḡawaḡawa isana nad masinemo a voiye.

⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana ḡemota Diudas Iskaliot, tana taunana muliḡa ya sakoyovoḡe, i giuna gado,

⁵ “Mba masina maiina ba kwalabu ḡemota ena maiia* luvana, temi maso kona kuneye bi manena lava wainuwa-toitoidi kona vitedi.”

* 12:5: Diu lavedi lisidimo taubagibagi kwalabu ḡemota noponemo i noyana, ba ena maiia 300 denali ya vai.

⁶ Tana niga giuna i giuwena ba mote lava wainuwatoitoidi sagudi aubaidi, banina tana ba taudanene. Bi kota tana ba mane baikina taulabena bi manenemo i laulaukulasolu.

⁷ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Waivini ku kita kamaḡe, tana niga kauwina i voiyena ba dobogu aubaina i kanonoḡi.

⁸ Temi laḡan matabuna lava wainuwatoitoidi vaitedi ko miyamiya bi tagu ba mote laḡan matabuna vaitemi tama miya nonoḡa.”

Yasalesi kana pota a yesi

⁹ Laḡannemo Diu lavedi kumdi a vaiye te Yesu ba Betenimo Yasalesi ena vanuwemo, ba tedi a tava lisinemo. Bi mote Yesu taunaḡa kitana aubaina bi kota Yasalesi vaitena. Banina Yesu, Yasalesi pekimo i kakenamoito munaḡe.

¹⁰ Taunana aubaina, Pilisi edi babada ai ogatala te maso Yasalesi vaitena ai peki,

¹¹ banina Yasalesi dabanemo lava wapewapedi Diu babadidi a dabokedi bi Yesu a waiwaisumaḡe.

Yesu Yelusalemmo i solasaḡa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Laḡan i sako te lava kumdi vawaitauli soina aubaina a tava bi a vaiye te Yesu ba Yelusalem aubaina i saḡasaḡa.

¹³ Taunana aubaina, lava galamo malugulugudi a legaudi bi a laupotiyovo etamo bi a binabinauna gado, “Ousana! Kakavisuvisuna, BADA isanemo ya natonato!

Kakavisuvisuna Israel edi Ḡalibona.”

¹⁴ Yesu donki lauewalina i banavi bi i geluye, gilugilumina wadubonemo niga mainana giu:

¹⁵ “Yelusalem lavemi koma naila,

ko kita emi ḡalibona donki lauewalinemo i gelu bi ya natonato.”

¹⁶ Niga giuna ena tauwaikaiwatana mote a sibe bi ena kenamoito mulinemo kaka niga giudi banidi a sibedi. Bi giudi ba tana a gilugilumiwata bi kota niga kauwidi banidi lisinemo a tubuḡa.

¹⁷ Mba laḡannemo ba lava kumdi Yesu vaitena bi Yasalesi pekina tauyewamo i kakakenamoitona a kita. Niganana mba lavedi taudidi giuna sa giugiunawe.

¹⁸ Taunana aubaina, lava kumdi mataila i voivoiyena a vaivaiye ba a nawa lisinemo.

¹⁹ Kamaina bi Palisi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga mote bai ta maitubu, ko kita lava matabudi tana sa kaikaiwata.”

Yesu ena peki i gei giuwe

²⁰ Lava mabai a nawanawa Yelusalemmo Vawaitauli soina aubaina ba Gulik lavedi ḡesaudi vaitedi a nawa.

21 Tedi Filip lisinemo a tava bi tana ba Betsaida olotona, bi Betsaida ba Galili noponemo bi ai baḡana gado “Ema tau, tama ka ḡoyeḡoyena Yesu ka kita.”

22 Ḡome te Filip i nawa Endulu i giuwe, bi labuḡidi a nawa te Yesu a giuwe.

23 Yesu edi giu i waimunena gado, “Saugina i tava te Tana Taunana Natuna namala sa vite.”

24 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, bamoda witi pesina mote kuma wadi ba pesina mai ya kenakena. Bi laḡannemo doḡamo sa wadina ba ya peki, bi ya duga te pesi wapewapedi ya sivudi.

25 Tedi mabai edi yawasana a nuwamunaḡedina ba sa kulayakasidi, bi mabai edi yawasana niga dobunemo a nuwakamaḡedina ba yawasana kenakena nonoḡina sa vai.

26 Tana aiyai bi aubaigu waitaupaula i ḡoyena ba ya kaiwatagu, te tagu bamo ḡome ba egu taupaula ḡome. Bi Tamagu kaka tana aiyai aubaigu ya waitaupaulana ya kavisuisu.

Yesu ena peki i giuwata

27 “Niganana nuwapougu i yavi bi bena bai yà giuwe? Luvana yà giuna gado, ‘Tamagu, niga wainuwatoina saugina lisigumo kwa kaikamaḡe.’ Bi geḡa te taunana aubaina e yovo te wainuwatoina ya nawaye.

28 Tamagu, tam taumḡa isam aubaina namala kwa vai.” Kamaina bi kalina malaḡa i yovona gado, “Tagu kaikana isagu aubaina namala e vai bi niganana kota yà vai munaḡe.”

29 Laḡannemo lava kumna kalina a vaivaiye ba ai noḡota benakage palele, bi lava ḡesaudi a giu te aneya i giu yovo Yesu lisinemo.

30 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Niga kalinina i yovona ba temi ko ḡailisina aubaina bi mote tagu.

31 Niganana ba etala saugina i tava, te Maimaituwa niga dobuna ya etale bi dobu tauwaibadayena[†] ya lauyovoḡe.

32 Bi laḡannemo dobumo sai daweguna kaka lava matabudi yà natomedina lisigumo.”

33 Yesu niga giuna i giuwena ba bainewa tana ya pekina taunana i giuwata.

34 Lava kumdi a giuwena gado, “Ema Waiḡake ya giugiuwemai te Buyobuyona ba ya miya nonoḡa. Bainewa bi kuna giu te Tana Taunana Natuna sai dawe? Bi Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

35 Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Yanayana ba temi lisimimo, kamaina te ko vai bi mote kaka vaitena koma miya gulata. Niga yanana kona vaina ba yananaḡa

[†] 12:31: Dobu tauwaibadayena ba seitan

ko nawa. Muliḡa kaka waidudubala yai kwesitawemi. Lava mabai dudubalaḡa sa nawanawana ba mote a sibe te baiḡa sa nawanawa.

³⁶ Yana kona vaina ba koi sumaḡe, te temi ba yanayana lavemi.”

Laḡannemo Yesu giu i waiwaikovi ba i nawa tabunemo bi i miya moimoisili.

Lava mote Yesu ai sumaḡe

³⁷ Avena te Yesu anisove kauwidi wapewapedi matedimo i voyedi bi yaḡolo te mote ai sumaḡe.

³⁸ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana ya tubutubuḡa. Tana i giuna gado,

“BADA, aiyai ema giu ya waisumaḡe?

Bi BADA, aiyai lisenemo em ḡailisi kwa kamaḡati?”

³⁹ Taunana aubaina, lava mote Yesu ai sumaḡe, banina taugiuwatana Aisaiya laidalolo ḡesaunemo kota i giuna gado,

⁴⁰ “Bada lava i voyedi te mote a kita banavi,

bi i voyedi te nopodi a gududi, taunana aubaina sa kitakitana bi mote sima kita banavi. Bi mote sima sibegu ba mote sima nuwavitata lisigumo te tagu maso ei yawasanidi.”

⁴¹ Aisaiya niga giugiuna i giuwena banina Yesu ena ḡailisi namalina i kita, taunana aubaina i giuwata.

⁴² Avena te Diu babadidi wapewapedi Yesu ai sumaḡe, bi geḡa te Palisi babadidi kedinawamo aubaina te tedi mote debamo a giugiuwata banina, bolu vanuwinemo male sa kapotiyovodi.

⁴³ Tedi sa ḡoyeḡoyena maso lava tedi a kasaḡesaḡedi. Bi mote sima ḡoyeḡoye te Maimaituwa tedi ya kasaḡesaḡedi.

Yesu ena giumo dobu ya etaetale

⁴⁴ Yesu kalinana dididiginemo i giuna gado, “Tana aiyai bi ya waisumaḡeguna ba mote tagu tauguḡa ima waisumaḡegu bi taugiukamaḡegu vaitena ya waisumaḡe.

⁴⁵ Tana aiyai bi ya kitakitaguna ba taugiukamaḡegu ya kitakita.

⁴⁶ Tagu dobumo e yovona ba yanayana, te lava matabudi sai sumaḡeguna ba mote waidudubalemo sima miya.

⁴⁷ “Bamoda lava egu giu sa vaiye bi mote sima voteyete ye ba tagu mote kaka yaḡa etaledi. Tagu e yovona mote dobu lavedi etaledi aubaina bi waiyawasanidi aubaina.

⁴⁸ Tedi mabai a dabokegu bi egu giu mote sima waianine, mba giunana kaka laḡan damonemo ya etaledi.

⁴⁹ Niga ba giukauwa, banina tagu tauguḡa mote egu ḡailisimo yaḡa giugiu, bi Tamagu taugiukamaḡegu bai i giugiuvasaḡeguna taudidi ya giugiuwedi.

⁵⁰ Bi tagu e sibe te ena giuvavasaga ba yawasana ilailala ya natome. Taunana aubaina, bai ya giugiuwena ba Tamagu i giugiuweguna mainana ya giugiu.”

13

Yesu ena tauwaikaiwatana kaḡedi i koḡedi

¹ Muliḡa kaka Vawaitauli Soina bi Yesu i sibe te sauga i tava te niga dobuna ya gose bi ya munaḡa Tamana lisinemo. Tana dobumo laḡan matabuna ena tauwaikaiwatana i ḡoyeḡoye kauwedi. Bi i ḡoyeḡoyedina eete edi noya damonemo a tava.

² Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi aubiga kanina a kanikani bi Seitan ba kaikana Diudas Iskaliyot* noponemo noḡota gebogebona i sako te Yesu ya sakoyovoḡe, Diudas ba Saimon natuna.

³ Yesu i sibe te Tamana ḡailisi matabuna i vite te mwali matabudi yai badayedi. Tana i sibe te Maimaituwa lisinaḡa i yovo bi kota ya munamunaḡa Maimaituwa lisinemo.

⁴ Kamaina bi kani noponemo i miyamoito te ena kwama dabanemo i kotekotena i kaikamaḡe bi tauweli i vai te bwalinemo i pani.

⁵ Bi gauba i vai te abomemo i ḡini bi ena tauwaikaiwatana kaḡedi i koḡedi, bi tauweli bwalinemo panipanina isunemo kaḡedi i bakilidi.

⁶ Bi Yesu, Saimon Pita lisinemo i tavatava ba Saimon i giuna gado, “Bada, tam bena kaḡegu kwa koḡa, ee?”

⁷ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tagu bai niganana ya voivoiyena mote ku sibe bi muliḡa kaka banina kwa sibe.”

⁸ Bi Pita i giuna gado, “Geḡa, kaḡegu mote kuma koḡa.” Ḡome Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda kaḡem mote yaḡa koḡa ba tam mote egu tauwaikaiwatana.”

⁹ Saimon Pita ena giu i waimunena gado, “Bada, mote kaḡegu taunaḡa kuma koḡa, nimagu bi kunugu kota waitedi kwa koḡedi.”

¹⁰ Ḡome Yesu giu i waimunena gado, “Lava mabai kaikana a asiwana ba kaḡediḡa sa koḡedi, tunidi matabudi ba sabusabudi. Bi temi matabumi ba kona asiwa bi geḡa te, ḡesaumi mote ko asiwa.”

¹¹ Yesu kaikana i sibe te aiyai kaka ya sakoyovoḡe, taunana aubaina i giuna gado, “Matabumi mote lailaisabusabumi.”

¹² Laḡannemo kaḡedi i koḡakoḡa kovididi ba ena kwama i kote munaḡe bi i munaḡa ena animiyamo. Bi i waitalayedina gado, “Tagu bai lisimimo e voiyena banina kona sibe ee geḡa?”

* 13:2: Iskaliyot ba malagai isana bi mote Diudas isana wadubona.

13 Temi ko waiisaguna gado, ‘Tauwailovelove.’ Bi ‘Bada.’ Bi mba ko giugiu kauwa, lavana ba tagu taunana.

14 Niganana ba tagu emi Bada bi tauwailovelove, kaḡemi e koḡedina ba temi kota mainana emi lava, kaḡedi ko koḡedi.

15 Tagu kauwa ei lovemi te kona kita bi bai e voivoiyena mainana temi ko voiye.

16 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te taupaula mote edi bada sima saḡa kamaḡe, bi kota mainana tauwainoyanoya mote ḡemoḡemotina te taugiukamaḡena ima saḡa kamaḡe.

17 “Temi niga giukauwidi niganana kona sibedi, bi ko miyaedina ba Maimaituwa kaka ya kavisuvisumi.”

Yesu sa sakoyovoḡena i gei giuwata

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

18 “Tagu mote matabumi yàma giugiuwemi bi mabai e vinevinedina taudidi e sibedi. Bi gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba kamaina te ya tubuḡa, ‘Tagu aiyai vaitena ke kanikani ḡemotana mba lavana ya nuwavitala te yai ḡaviyegu.’

19 “Bi muliḡa kaka kauwa sa tubuḡana bi tagu niganana yà giugiuwemi te laḡannemo bi sa tubuḡana ba temi koi sumaḡa te Tagu Mai Miyamiyagu.

20 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te lava aiyai e giukamaḡe bi aiyai lavana ya giugiuwaina ba tagu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu i giuvaiguna ba taugiukamaḡegu ya giugiuvai.”

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

21 Niga giuna mulinemo ba Yesu nopona nuwaboya i wanavu bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te temi modomimo ḡemota kaka ya sakoyovoḡegu.”

22 Tedi ai nuwanaina bi ai matakita te aiyai lavana ya giugiuwe.

23 Bi Yesu ena tauwaikaiwatana mododimo ḡemota, taunana i ḡoyeḡoye kauwena diyanemo i miyamiya.

24 Kamaina bi Saimon Pita lava Yesu diyanemo i miyamiyana i laumatakamote bi i kasavenana gado, “Bada kwai talaye te lava aiyai ya giugiuwe?”

25 Ḡome te ena tauwaikaiwatana i miyanato Yesu diyanemo bi i waitalana gado, “Bada, aiyai lavana?”

26 Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai buledi abomemo yài dakwa bi yà vitena mba taunana lavanana.” Kamaina bi Yesu buledi i vai te i waidakwa bi Saimon natuna Diudas Iskaliyot i vite.

27 Mba ḡome Diudas buledi i vaivai ba Seitan noponemo i sola saḡa. Bi Yesu, Diudas i giuwena gado, “Bai kwa noḡonoḡotina ba kwa voiye makaiye.”

28 Bi tedi teibolomo a kanikanina, Yesu ba Diudas i giugiuwena lisidimo banina mote a sibe.

29 Bi Diudas ba mane taulabena, taunana aubaina ena lava ai noḡota bena Yesu, Diudas i giugiuwe te soi kanina ya gimala ee lava waiyamoyamonidi mane ya vitedi.

30 Ġome Diudas buledi i kanikani kovi ba tana i vapotiyovo te dudubalaḡa i nawa.

Yesu, Pita ena valele i gei giuwata

31 Laḡannemo Diudas i nawanawa mulinemo ba Yesu i giuna gado, “Niganana kaka Tana Taunana Natuna namalina ya laumaḡata. Maimaituwa namalina kaka Natuna lisinemo ya kamaḡati.

32 Bi Natuna ena ḡailisi namalina kaka Maimaituwa ya vite. Bi mote ima lofa te Maimaituwa ena ḡailisi namalina Natuna ya vite.

33 “Natunatugu, tagu mote kaka vaitemi tama miya gulata. Temi kaka ko tavuḡegu bi mote koma banavigu. Bamomaiḡa ya nawanawana ba temi mote luvemi te maiḡa ko nawa. Niga giudi ḡemotidi Diu babadidi e giuwedi bi niganana kota temi ya giugiuwemi.

34 Bi niganana waiḡake valivaliuna ya vitevitemina ba: Emi lava, emi lava ko ḡoyedi, mai tagu e ḡoyeḡoyemina. Taunana aubaina emi lava ko ḡoyedi.

35 Bamoda emi lava, ko ḡoyedina kaka lava matabudi sa sibemi te temi ba tagu egu tauwaikaiwatana.”

36 Bi Saimon Pita i waitalana gado, “Bada, bamo maiḡa kwa nawanawa?” Ġome Yesu ena i giu waimunena gado, “Tagu niganana bamo maiḡa ya nawanawana ba tam mote ḡemoḡemotim te kwa kaiwatagu, bi muliḡa kaka tam kwa kaiwatagu.”

37 Pita i waitalana gado, “Bada, bai aubaina niganana mote yaḡa kaiwatam? Tagu e vononoḡa te vaitem ta peki.”

38 Kamaina bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam giukauwa te tagu aubaigu kwa peki, ee? Tagu giukauwemo ya giugiu te muliḡa kaka kamkam ya ḡabana bi tam kaka mala faiona kwa valele te tagu mote ku sibegu.”

14

Yesu ena tauwaikaiwatana i wainuwaubedi

1 Yesu i giuwedina gado, “Mote komai nuwaboya, Maimaituwa koi sumaḡe bi kota tagu koi sumaḡegu.

2 Tamagu ena vanuwemo ba nakanaka wapewapedi, bamoda gabu geḡa tagu maso mote ya giuwemi. Niganana tagu ḡome ya nawanawana kaka emi gabu ya kanonoḡidi.

³ “Laḡannemo yà nawa bi emi gabu yà kanonoḡina ba yà yovo munaḡa te matabumi yài doli nawemi egu animiyamo, te vaiitemi ḡome ta miya ḡemota.

⁴ Tagu gabunemo yà nawanawana ba etana temi kona sibe.”

Yesu taunana Eta te Tamana lisinemo

⁵ Tomas i giuna gado, “Bada tama mote ke sibe te tam bamomaiḡa kwa nawanawa, bi tama bainewa bi mba etana ka sibe?”

⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana eta, giukauwa bi yawasana ilailala. Aiyai mote Tamagu lisinemo ima tava, te tagu lisigumo ya tava kaka ya nawa Tamagu lisinemo.

⁷ Bamoda tagu kona sibeguna ba mainana kota Tamagu ko sibe. Niganana, bi noi i nawana ba temi tana kona sibe bi kona kita.”

⁸ Ḡome Filip i giuna gado, “Bada, Tamam kwai lovemaina kaka nuwamai ya kena.”

⁹ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Filip, vaiitem te alamiya bi mote ku sibegu? Tana aiyai bi i kitaguna ba Tamagu i kita. Bi tam bai aubaina kwa giugiu te Tamagu yai lovemi?

¹⁰ Filip, mote ku waisumaḡegu te tagu Tamagu noponemo bi Tamagu tagu nopogumo? Niga giudi yà giugiuwedina mote nuwagumo yàma waitubudi, tam kwa sibe te Tamagu nopogumo ya miyamiyana taunaḡa ena noya ya voivoiyedi.

¹¹ Sauginemo yà giuna gado, Tagu ba Tamagu noponemo bi Tamagu ba Tagu nopogumo ba kamaina te kwai sumaḡegu. Bi ḡeḡa ba, anisove kauwidi e voivoiyedina kwa kitedi bi kwai sumaḡegu.

¹² Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai bi i waisumaḡeguna kaka bai e voivoiyedina mainana ya voyiedi. Bi tana kaka kauwa nananaka otidi ya voyiedi, mote mai niga kauwidi, banina Tamagu lisinemo yà nawanawa.

¹³ Bi tagu isagumo, bai ko waibaḡayena, ba tagu kaka yà voiye te Tamana namalina ḡaiḡailisina Natuna lisinemo yà kamaḡati.

¹⁴ Temi bai mwalina isagumo koi baḡayena ba tagu kaka yà voiye.”

Yesu, Aluwa Waiyawa i giuwapaye

¹⁵ Bamoda kwa ḡoyeguna, ba egu waiḡake kwa votey-ateyaedi.

¹⁶ Bi tagu kaka Tamagu yài baḡa, te emi tausagu ḡesauna ya vitemi te vaitena ko miya nonoḡa.

17 Tana ba Aluwa Waiyawa, Maimaituwa ena giukauwa taukamaḡatina. Bi dobu lavedi mote luvana te simai anine, banina tedi mote a kita ee a sibe. Bi temi kona sibe te tana ba vaitemi bi nopomimo kaka yà miya.

18 Tagu mote kaka yàma gose kamaḡemi maibena kedakeda bi lisimimo kaka tagu yà yovo munaḡa.

19 Bi laḡan watigēna ba dobu lavedi mote sima kitagu. Bi temi kaka tagu ko kitagu, tagu e yawasana aubaina temi kota ko yawasana.

20 Laḡannemo yà kenamoitona kaka temi ko sibe te tagu ba Tamagu noponemo, bi temi ba tagu nopogumo bi tagu ba temi nopomimo.

21 Tedi mabai egu waiḡake sai aninedi bi sa kaikaiwatedina mba taudidi tagu sa ḡoyeḡoyegu. Bi mabai sa ḡoyeḡoyeguna ba Tamagu kaka ya ḡoyedi, bi tagu kota tedi yà ḡoyedi bi lisidimo yà kamaḡati munaḡegu.

22 Kamaina bi Diudas (mote Diudas Iskaliyot) i giuna gado, “Bada, bai aubaina te tama lisimaimo kwa kamaḡatim bi mote dobu lavedi lisidimo kuma kamaḡatim?”

23 Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tana aiyai bi ya ḡoyeḡoyeguna ba egu wailovelove ya voteyeteyedi. Bi Tamagu kaka tana ya ḡoye, bi tama kaka ka nato lisinemo te vaitena ka miya.

24 Tana aiyai bi mote ima ḡoyeḡoyegu ba egu wailovelove mote ima voteyeteyedi. Bi niga giudi ko vaivaiyedina ba mote nuwagumo yàma waitubudi, bi Tamagu i giugiuukamaḡeguna kalinana.

25 “Temi yaḡolo vaitemi ta miyamiya, aubaina te niga giudi matabudi yà giugiuwemi.

26 Bi laḡannemo emi Tausagu Aluwa Waiyawa, isagumo Tamagu ya giukamaḡena, ba mwali matabudi kaka yai lovelovemi bi bai matabudi e giugiuwemina kaka ya talawainoḡotimi.

27 Bi tagu ba yà nawana bi nuwauba yà vitevitemi. Tagu nuwauba yà vitevitemina ba mote mai dobu lavedi sa vitevitemina. Taunana aubaina, temi mote komai nuwaboya bi nuwemi ima kuluva.

28 “Temi kona vaiye, e giuwemina gado, ‘Tagu ba yà nawana, bi yà munaḡa yovo lisimimo.’ Bamoda ko ḡoye kauweguna, ba koi nuwavisu te Tamagu lisinemo yà nawanawa, banina Tamagu i saḡa gulatana mote mai tagu.

29 Muliḡa kaka kauwa sa tubuḡana bi niganana yà giugiu wainonomi te koi sumaḡa, te bai e giugiuwemina ba giukauwa.

³⁰ Mote bamo gavogavo te lisimimo yà gagali gulata, banina niga dobuna tauwaibadayena kaikana ya tavatava. Tana mote ena gailisi tagu lisigumo ima kenakena.

³¹ Tagu Tamagu bai i giugiuvavasaḡeguna taunana yà voiye, te dobu lavedi sa sibe te tagu ba Tamagu yà ḡoyeḡoye kauwe.

“Ko potiyovo bi ta nawa.”

15

Yesu taunana waen kaina

¹ Kamaina bi Yesu i giu munaḡana gado, “Tagu taunana waen kaina, bi Tamagu ba taubayau.

² Bi tagu modogumo, lagalaga mote sima votavota ba tana ya guledi bi lagalaga a votavotana ba ya gula yawasidi te sa vota gulata.

³ Temi kaikana kona visuvisu, banina tagu giu visuvisuna ei lovelovemi.

⁴ Te temi tagu nopogumo ko miya, kota tagu temi nopomimo yà miya. Bi waen kaina lagalagana mote kaka taudiḡa sima vota yababa, kamaina te waen kaina modonemo sa patuna kaka sa vota.

⁵ Tagu taunana waen kaina, bi temi ba lagalagana. Tedi mabai tagu nopogumo sa miyamiya bi tagu tedi nopodimo kaka sa vota gulata. Bi temi mote tagu vaitegu ba mote kaka koma vota. ⁶ Tana aiyai bi mote nopogumo ima miyamiya, ba tana maibena kai lagana nuwagasina sa pwalage, bi ya pokipokina. Mba mai lagelagedi ba sa laitupedi te kaimo sai kalaḡosedi.

⁷ Bamote temi tagu nopogumo ko miyamiyana ba giugu nopomimo sa kenakena, bi bai ko ḡoye bi koi baḡayena ba tagu kaka yà vitemi.

⁸ Laḡannemo ko votavota gulatana, ba temi ko kakamaḡatimi te egu tauwaikaiwatana. Mba votanana taunana Tamagu namalina ya kakamaḡati.

⁹ “Tamagu ya ḡoyeḡoyeguna, mainana kota tagu temi yà ḡoyeḡoyemi. Temi niganana ba egu ḡoyemo ko miya.

¹⁰ Bamoda egu giuvavasaḡa ko voteyeteyedina ba temi kaka tagu egu ḡoye noponemo ko miya, maibena tagu Tamagu ena giuvavasaḡa e voteyeteye bi ena ḡoyemo yà miyamiyana.

¹¹ Bi tagu niga giudi e giuwemi te yasisigu nopomimo ya kena bi ko yasisi nonoḡa.

¹² Niga taunana egu giuvavasaḡa: Temi emi lava ko ḡoyedina mai tagu yà ḡoyeḡoyemina.

13 Bi ḡoye laukaina ba tana aiyai ena yawasana ya vitevite munāḡena ena lava aubaidi.

14 Bamoda temi tagu egu lava ba egu giuvavasāḡa ko kaiwatedi.

15 Tagu mote yāmai isemi taupaula, banina taupaula edi bada bai ya voivoiyena mote a sibe. Taunana aubaina, yā waiisemina egu lava, banina Tamagu bai matabudi i wailoveloveguna ba temi ei lovelovemi.

16 Temi mote tagu ko vinegu bi tagu temi e vinemi bi e giukamaḡemi te ko vota. Bi mba votedi ba sa kena nonoḡa. Taunana aubaina, isagumo bai ḡesauna koi baḡayena ba Tamagu kaka ya vitemi.

17 Niga taunana egu giuvavasāḡa: Temi emi lava ko ḡoyedi.”

Dobu lavedi Yesu ena tauwaikaiwatana a dabokedi

18 “Bamoda dobu lavedi sa dabokemina ba ko noḡoti te tagu dolinemo a gei dabokegu.

19 Bamoda temi dobu lavedi edi miyamiyamo ko miyana ba dobu lavedi sa ḡoyemina mai tedi edi lava otidi. Bi geḡa te, temi niga dobunemo e vinekamaḡemi te mote niga dobuna aubaina. Taunana aubaina, dobu lavedi kaka temi sa dabokemi.

20 Tagu niga giudi e giugiuwemina ko noḡotidi, “Taupaula mote kaka ena bada ima saḡa kamaḡe.”* Bamoda lava sa laulaukivigeboḡeyeguna ba kota temi sa laukivigeboḡeyemi. Bamoda egu wailovelove sa vovoteyeteyedina ba temi kota emi wailovelove sa voteyeteyedi.

21 Bi lava kaka sa laukivigeboḡeyemi, banina temi ba tagu aubaigu. Bi tedi mote a sibe te aiyai i giukamaḡegu.

22 Bamoda lisidimo mote maso e nato bi e lauguguya, ba gebogebo wavuna maso mote a avali. Bi niganana mote gebogebo simai papa, banina tagu kaikana lisidimo e lauguguya.

23 Tana aiyai bi ya dabodabokeguna ba kota Tamagu ya dabodaboke.

24 Tagu mataila nananakidi e voiyedi a kitekitedina ba mote bamo aiyai mainana i voiyedi. Bamoda tagu mote maso matailidi e voiyedi ba maso mote gebo wavuna a avali. Bi geḡa te, tagu niga matailidi e voivoiyedina a kitedi, bi yaḡolo te tagu bi Tamagu sa dabodabokemai.

25 Niga ba edi waiḡake gilugilumina wadubonemo banina ya tubutubuḡa. Gilugilumina i giuna gado, “Tedi mote bai gebona lisigumo a banavi bi tagu a daboke yababegu.”†

* 15:20: Diyon 13:16. † 15:25: Sale 35:19, 69:4.

26 “Tamagu kaka tausagu Aluwa Waiyawa yà giukamaḡe yovoḡe. Aluwina taunana giukauwemo yai eta doliyemi bi tagu ya giuwaimaḡatigu.

27 Bi temi kaka lava ḡesaudi lisidimo tagu ko giuwatagu, banina pakanemo ba temi tagu vaitegu.”

16

1 Bi Tagu bai matabuna e giuwemi te temi mote waisumaḡa koma kaisako.

2 Bi temi kaka bolu vanuwinemo sa kwavivaimi, bi saugina ya tavana ba lava aiyai i waipekimina ba ya wainoḡota te bena Maimaituwa ena noya ya voivoiye.

3 Tedi kaka niga mainana kauwidi sa voyiedi, banina Tamagu bi Tagu mote a sibemai.

4 Tagu niga kauwidi e giuwemi te sauga ya natonatona niga kauwidi sa tubuḡana, ba bai e geigei giuwemina ko noḡotidi. Tagu pakanemo mote yà giuwemi, banina tagu temi vaitemi.

Aluwa Waiyawa ena noyanoya

5 Tagu niganana yà nawanawana taugiukamaḡegu lisinemo bi geḡa te, mote aiyai kuma waitalayegu gado, “Tam bamo kwa nawanawa?”

6 Bi banina niga giudi e giuwemi, taunana aubaina te ko waiwainuwaboya.

7 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, temi emi visu aubaina te tagu yà nawa. Bamote tagu bi mote yàma nawa ba emi Tausagu mote kaka lisimimo ima yovo. Bi yà nawana kaka Tausagumi yà giukamaḡe yovoḡe.

8 Bi laḡannemo ya yovona ba dobu lavedi yai lovelovedi te edi gebogebo sa sibedi, didimana voyiedi sa sibedi bi kovoḡa ya natonatona sa sibe.

9 Bi gebogebo giuna ena yawanimo ba, banina lava mote tagu sima waisumaḡegu.

10 Bi didimana voyiena ena yawanimo ba niga mainana, banina tagu yà nawanawa Tamagu lisinemo bi temi mote koma kitagu.

11 Bi etala ena yawanimo ba, banina Maimaituwa kaikana niga dobuna tauwaibadayena i lauyovoḡe.

12 “Bi giu i wapa te maso e giuwemi bi temi mote luvemi te koma sibe kovid.

13 Laḡannemo giukauwa Aluwina ya yovona, kaka giukauwemo yai eta doliyemi. Tana mote taunaḡa ena ḡailisimo ima gagali bi lisigumo bai ya vaivaiyena taunana ya gagaliye bi kauwa bai muliḡa sa tubuḡana taudidi ya giuwemi.

14 Tana bai lisigumo ya vaivaiyena taunana ya giuwemi te namala gāigāilisina ya vitegu.

15 Bi bai matabuna Tamagu lisinemo ba tagu aubaigu, taunana aubaina tagu e giuna gado, ‘Aluwa Waiyawa lisigumo bai ya vaivaiyena taunana lisimimo ya kamaḡatidi.’ ”

Nuwaboya ya nuwavitala te yasisi

16 Yesu i giuna gado, “Temi sauga watiḡena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaḡegu.”

17 Ena tauwaikaiwatana taudiḡa ai giugiuna gado, “Tana i giuwedana gado, ‘Temi sauga watiḡena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaḡegu.’ Niga giuna banina ba bai? Bi kota i giuna gado, ‘Banina tagu yà nawanawa Tamagumo.’ Niga giuna banina ba bai?”

18 Tedi yaḡolo te a waitalana gado, “Niga giuna, ‘Sauga watiḡena.’ Mba banina bai? Tada mote ta sibe te tana bai ya giugiuwe.”

19 Bi Yesu i sibe te tedi a ḡoyeḡoyena tana sai talaye, taunana aubaina i giuwedina gado, “Tagu e giuwemi te, laḡan watiḡena mote kaka koma kitagu bi mote lofana te ko kitagu. Temi niga giuna taunana ko waitalapiliye, ee?”

20 Tagu giukauwa yà giugiuwemi, te temi ba ko ḡaba bi koi nuwaboya. Bi dobu lavedi ba sa yasiyasisi, temi ba koi nuwatoi bi emi wainuwatoi kaka ya nuwavitala te ko yasisi.

21 Laḡannemo waivini nuwana wainatuna ba yavi ya vai, banina ena waibewa saugina i tava, bi gomana i tubuḡana mba yavina i kovi. Tana ya yasisi banina gomana dobumo i tubuḡa.

22 Mba kauwina ḡemotina kota mainana lisimimo ya tubuḡa. Te temi niganana ko wainuwaboya bi tagu kaka yà kita munaḡemi te ko yasisi bi emi yasisina mote aiyai kaka lisimimo ima kaikamaḡe.

23 “Mba laḡannemo temi mote kaka bai ḡesauna lisigumo komai baḡaye. Tagu giukauwemo yà giugiu te isagumo bai koi baḡayena Tamagu lisinemo ba ya vitemi.

24 Temi yaḡolo mote isagumo bai koi baḡaye eete niganana. Bi niganana koi baḡana ba ko banavi bi koi nuwavisu gulata.”

Dobumo Vawaiuba

25 Tagu niga kauwidi lautaulalamo e giugiuwedi. Bi sauga ya natonato kaka Tamagu giuna yà giu otiḡemi bi mote lautaulalamo yàma giu.

26 Bi mba laḡannemo temi kaka isagumo Tamagu koi baḡa bi tagu mote temi aubaimi tana yàmai baḡa.

27 Bi Tamagu taunana ya ḡoyeḡoyemi, banina temi tagu ko ḡoyeḡoyegu bi konai sumaḡegu te tagu Tamagu lisinaḡa e yovo.

28 Tagu Tamagu lisinaḡa e yovo te dobumo e tava bi niganana ba dobu yaḡ gosegose bi yaḡ munamunaḡana Tamagu lisinemo.

29 Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana a giuwena gado, “Niganana ba giu baniotidimo kwa giugiuwemai bi kuma laulautaulala.

30 Niganana kaka ke sibem te tam mwali matabudi kuna sibedi, bi mote ku ḡoye te lava ḡesau yai talayem. Mba taunana aubaina, tama kei sumaḡa te tam Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo.”

31 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi niganana kaka konai sumaḡa, ee?”

32 Saugina ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo temi kaka ko dabalala emi malagaiḡa. Temi kaka tagu ko gose kamaḡegu bi geḡa te, tagu mote tauguḡa, banina Tamagu ba tagu vaitegu.

33 “Tagu niga kauwidi e giuwemi te temi kaka lisigumo nuwauba ko vai. Bi dobumo kaka pilipili koi ḡalodi. Bi geḡa te, nuwemi ya lautou, banina tagu dobu tauwaibadayena e lauyovoḡe.”

17

Yesu taunaḡa aubaina i laupali

1 Yesu giu i waikovi, mulinemo ba i waikita saḡa malamo bi i laupalina gado, “Tamagu, saugina i tava te namalim ḡaiḡailisina kwa vitegu, bi tagu namala tam yaḡ vitem.

2 Tam waibada kuna vitegu te tagu lava matabudi yaḡ badayedi. Te lava mabai kuna viteviteguna ba yawasana ilailala yaḡ vitedi.

3 Bi yawasana ilailala banina ba tam Maimaituwa giugiukauwim sa sibem, bi kota tagu Yesu Keliso, kuna giugiukamaḡeguna sa sibegu.

4 Tagu dobumo noya kuna viteviteguna ba ei kovi te dobumo namalim ḡaiḡailisina yaḡ kamaḡati.

5 Bi Tamagu, niganana em ḡailisi namalinemo kwa saḡegu, ḡailisina namalinemo wala te miyamiya, muliḡa kaka dobu i tubuḡa.”

Yesu ena tauwakawaiwatana aubaidi i laupali

6 Bi niga dobumo tauwaikawaiwatana kuna viteviteguna, lisidimo tam e kamaḡatim. Tedi wala tam aubaim, bi tagu kuna vitegu te giu a voteyeteye.

⁷ Tedi niganana a sibe te bai matabuna kuna viteviteguna ba tam lisim̄ga sa yovoyovo.

⁸ Tam giu kuna viteviteguna e vitedi te ai aninedi. Bi a sibe te giukauwa, tam lisim̄ga e yovo bi ai sumāga te tam kuna giukamāgegu.

⁹ Tagu egu pali ba mote dobu lavedi aubaidi bi mabai kuna viteviteguna aubaidi yà laulaupali, banina tedi ba tam aubaim.

¹⁰ Bai matabuna tagu lisigumo ba tam aubaim, bi bai matabuna tam lisimmo ba tagu aubaigu. Te tedi ḡailisi sa vai bi namala tagu sa vitegu.

¹¹ Tagu mote dobumo yàma miya wailofa bi, tedi yaḡolo dobumo sa miyamiya. Bi geḡa te, tagu ba niganana lisimmo yà saḡasaḡa. Tamagu Waiwaiyawim, isam kuna viteviteguna, niganana isamna ena ḡailisimo kwa labedi te tedi ba ḡemota maibena tada.

¹² Laḡannemo tedi tagu vaitegu ba, em waibada ḡaiḡailisina kuna vitevitegunemo e labe kauwedi te mote ḡemota i ainawanawa. Bi geḡa te, aiyai te ya ainawanawana taunana i ainawanawa te, gilugilumina wadubonemo banina ya tubuḡa.

¹³ Bi tagu niganana ba lisimmo yà saḡasaḡa. Tagu yaḡolo dobumo vaitedi bi niga kauwidi yà giugiuwedi, te tedi egu yasisi nopodi yai wanavu.

¹⁴ Tam gium tagu e vitedi, bi dobu lavedi tedi a dabokedi, banina tedi mote dobu lavedi, kota tagu mainana mote dobu lavagu.

¹⁵ Tagu mote yàma laulaupali te egu tauwaikaiwatana kwa nawedi tabudimo, bi kwa labe kauwedi te ḡaviḡaviyina mote ima kagebgebodi.

¹⁶ Tedi ba mote dobu lavedi, tagu kota mainana mote dobu lavagu.

¹⁷ Tam gium ba giukauwa. Em giukauwinemo egu tauwaikaiwatana kwa voyedi te saila waiyawa.

¹⁸ Tam dobumo kuna giukamaḡe yovoḡegu, mainana kota tedi dobumo yà giugiukenaḡedi.

¹⁹ Bi tedi aubaidi tagu yà vitevite munaḡegu, te tedi kota giukauwemo sa vite munaḡedi.

Yesu tauwaisumaḡa aubaidi i laupali

²⁰ Tagu egu pali ba mote egu tauwaikaiwatana taudiḡa aubaidi. Bi edi lauguguyemo mabai sai sumaḡeguna kota vaitedi aubaidi yà laulaupali,

²¹ te tedi matabudi ba ḡemota. Tamagu, tedi kwa natomedi tada nopodemo maibena tam tagu nopogumo bi tagu tam

nopommo. Te dobu lavedi sa kita bi sai sumaḡa te tam, tagu kuna giukamaḡegu.

²² Bi tam em ḡailisi namalina kuna viteviteguna taunana e vitedi te tedi nuwaḡemotemo sa miya, maibena tam bi tagu tada ḡemota.

²³ Te tagu ba tedi nopodimo bi tam ba tagu nopogumo. Tam tedi kwai ḡemotidi te bwainemo sa miya nonoḡa. Mba mainana kaka dobu lavedi sa sibe te tam tagu kuna giukamaḡegu. Bi kota sa sibe te tam kwa ḡoyeḡoyedina mainana tagu kwa ḡoyeḡoyegu.

²⁴ Tamagu, muliḡa kaka dobu i tubuḡana, tam kuna ḡoye kauwegu aubaina te namala saḡasaḡa guletina kuna vitegu. Tagu ya ḡoyeḡoyena tedi mabai kuna viteviteguna, tagu bamo ḡome ba tedi vaitedi te egu ḡailisi namalina sa kita.

²⁵ “Tamagu, tam didimanim, dobu lavedi mote tam a sibem, bi tagu tam e sibem. Bi tedi mabai kuna viteviteguna a sibe te tam ba tagu kuna giukamaḡegu.

²⁶ Tagu tedi lisidimo e kamaḡatim, bi yaḡolo te ya giu nawem. Te em ḡoye lisigumo ba tedi nopodimo ya kena, bi tagu tedi nopodimo ya miya.”

18

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Laḡannemo Yesu pali i waiwaikovi, ba ena tauwaikawai-watana vaitedi Kidlon gwagwanaḡa a nawa te noi nevanemo a tava. Bi ḡome ba oliv kaidi guguludi.

² Diudas tana Yesu tausakoyovoḡena bi mba dobuna i sibe, banina tedi laḡan wapawapa ḡome a waiḡemota.

³ Taunana aubaina, Diudas Palisi bi pilipilisi edi babada, Loum edi tauwaiḡaviya visa bi pali vanuwina tauyavena a giugiukamaḡedina i waietadoliyedi te oliv kaidi gugulunemo a tava. Tedi nimedimo ba kwadam bi aniwaiḡaviya madedi.

⁴ Yesu bai matabudi lisenemo sa tubuḡana i sibedi, kaimana bi i moito nawa matedimo bi i waitalayedina gado, “Temi aiyai ko tavutavuḡe?”

⁵ Tedi ena giu ai munena gado, “Nasalet Yesuna.”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana.” Bi Diudas, Yesu tausakoyovoḡena ba ḡome mba lavedi vaitedi a moimoito.

⁶ Bi ḡome Yesu i giuwedina gado, “Tagu niga taunana, ba tedi ai mulisuwasuwa te a kuluva doḡamo.”

⁷ Kamaina bi Yesu i waitala munaḡedina gado, “Temi aiyai ko ḡoyeḡoye?”

Bi tedi a giuna gado, “Nasalet Yesuna.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Kaikana e giuwemi te tagu taunana. Bi bamoda tagu ko tavutavuḡegu, ba niga oolootodi* ko giuwedi te sa nawa.”

⁹ Niga giuna ba dolinemo i giugiuwedina mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado, “Tamagu, kuna viteviteguna mote ḡemota e laipaili.”†

¹⁰ Ḡome te Saimon Pita ena kwatikwati i soluvai bi pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula isana Malukasi beyana kataianemo i tadi kamaḡe.

¹¹ Yesu, Pita i giuvavasāḡena gado, “Em kwatikwati ku sako munaḡe ena gabumo. Tam kunai noḡota bena Tamagu wainuwatoi yavina i viteguna mote yāma nawae, ee? Bena yà nawae.”

¹² Kamaina bi Loum edi tauwaiḡaviya visa, edi bada bi pali vanuwina tauyavena Yesu a kaididi bi a pani.

¹³ Tedi tana a gei nawe Kaiyapas botiyana Anas lisinemo. Kaiyapas ba pilisi saḡasaḡa guletina mba kwalabunemo.

¹⁴ Kaiyapas taunana wala Diu babadidi i giuwedina gado, “I visu te lava ḡemota lava matabudi aubaidi ya peki.”‡

Pita ena valele dolidolina

(Met 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita bi tauwaikaiwatana ḡesauna§ Yesu a vavawata nawe. Pilisi saḡasaḡa guletina mba tauwaikaiwatanina ḡesauna i sibe taunana aubaina, Yesu vaitena a sola nawa pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwa didiyaunemo.

¹⁶ Bi Pita ba ganakuku mataetinemo i waiwailaba. Bi mba tauwaikaiwatanina ḡesauna i potiyovo munaḡa ganakuku mataetinemo bi taupaula waivinina ḡome noyanoyana i giuwe te Pita yai doli saḡe ganakuku noponemo.

¹⁷ Bi taupaula waivinina Pita i waitalayena gado, “Tam kota niga olotona ena tauwaikaiwatana ḡemota, ee?”

Bi Pita giu i waimunena gado, “Geḡa, mote tagu.”

¹⁸ Mba ḡome ba tululu i didiga taunana aubaina, taupaula bi tauyava kai a muka, a moito waikwaivivili bi a malimalili. Bi Pita kota ḡome vaitena a malimalili.

Pilisi saḡasaḡa guletina Yesu i waitalaye

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Tedi ḡome a malimalili ba Pilisi saḡasaḡa guletina noke Yesu i waitalayena gado, “Em tauwaikaiwatana ba mabai bi bai kuna wailoveloveye?”

* **18:8:** Yesu i giuna gado, “Niga oolootodi, ba tana ena tauwaikaiwatana i giugiuwedi.” † **18:9:** Diyon 6:39 ‡ **18:14:** Diyon 11:49-50. § **18:15:** Giu tauwaikaiwatana ḡesau ba Diyon.

20 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu sauga matabuna debamo e gagagali. Tagu Diu lavedi edi bolu vanuwidiḡa bi pali vanuwinemo bamo Diu lavedi a waiḡemotana ba ḡome e waiwailovelove. Bi mote bamo kandavonemo yà giugiu.

21 Bai aubaina kwa waitalayegu? Lava a vaivaiyeguna kwai talayedi. Tedi bai e giugiuwena a sibe.”

22 Laḡannemo Yesu niga mai i giugiu ba tauyava ḡemota diyanemo i moimoitona Yesu i launevakau bi i giuwena gado, “Mba mainana pilisi saḡasaḡa guletina ena giu waimunena, ee?”

23 Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda bai giuna e vatowapana ba kwa giu, bi bamo te giukauwa e giuwena ba bai aubaina kuna launevakaugu?”

24 Ḡome te Anas Yesu manima panipanina i giukamaḡe pilipilisi edi bada Kaiyapas lisinemo.

*Pita ena valele wailabuna bi waifaionina
(Met 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)*

25 Bi Saimon Pita i moito i malimalili bi ai talayena gado, “Tam kota ena tauwaikaiwatana ḡemota, ee?”

Tana i valelena gado, “Geḡa, mote tagu.”

26 Ḡome ba pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula, bi tana ba Pita oloto beyana i tadtadikamaḡena ena dam lavana. Mba taupaulina Pita i giuwena gado, “Tagu olip kaina gugulunemo tam tana vaitena e kitemi.”

27 Ḡome Pita i valevalele munaḡa, ba kamkam ḡaba i waitubu.

*Yesu Paelat matanemo i moito
(Met 27:1-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)*

28 Yesu ba Kaiyapas ena vanuwemo bi olaolala kaikana Diu babadidi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat lisinemo. Tedi mote a ḡoye te sai miledi, taunana aubaina Paelat ena animiyamo mote a valageta, banina a ḡoyeḡoye te Vawaitauli Soina sa kani.

29 Kamaina bi Paelat i potiyovo doḡamo bi i waitalayedina gado, “Niga lavana bai gebona i voiye bi ko natonatome lisigumo?”

30 Tedi Paelat ena giu ai munena gado, “Bamoda tana mote maso pilipili tauvoyedi maso bai aubaina kei doli natome lisimmo.”

31 Paelat i giuna gado, “Temi koi doli nawe bi emi waiḡake luvanemo ko etale.”

Bi Diu babadidi mamedidi a giuna gado, “Tama mote ema waibada bai ima kenakena te lava kai peki.”

32 Bi Yesu bainewa sai pekina ba i gei giuwata bi bai i giugiuwena luvanemo mainana ya peki.

33 Mba ġome te Paelat i valageta munaġa ena animiyamo, bi i giu te Yesu a natome lisinemo bi i waitalayena gado, “Tam ba Diu lavedi edi ġalibona, ee?”

34 Bi Yesu i waitalana gado, “Niga ba tam taumġa em noġota kwa giugiuwegu ee lava a giugiuwemna kwa giugiuwegu?”

35 Bi Paelat giu i waimunena gado, “Tam kunai noġota te tagu Diu lavagu, ee? Niga ba tam em lava otidi bi pilipilisi edi babada a pani natomem tagu lisigumo. Tam bai gebona kuna voiye?”

36 Ġome Yesu giu i waimunena gado, “Tagu egu waibada mote niga dobunemo e vai. Bamoda egu waibada niga dobunemo e vai, maso ba taukaiwatagu aubaigu ai ġaviya te Diu babadidi nimedimo a kaikamaġegu. Bi geġa te, egu waibada ba dobu ġesaunemo e vai.”

37 Kamaina bi Paelat i giuna gado, “Tam ba ġalibona.”

Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu ġalibona ba kuna giukauwa. Tagu niga dobunemo e yovo bi e tubuġana ba giukauwa yà giuwata. Tedi mabai giukauwa a sibesibena ba kalinagu sa vaivaiye.”

38 Bi Paelat i waitalana gado, “Giukauwa banina ba bai?” Ġome Paelat i potiyovo munaġa lava lisidimo bi i giuwedina gado, “Tana mote bai gebona i voiye te tagu yà etale.

39 Bi geġa te, temi emi vaivaimo ba Vawaitauli Soina sauginemo, biliwelokomo taumiya ġemota yà kaikaikamaġe. Temi ko ġoyeġoyena Diu edi Ġalibona aubaimi yà kaikamaġe, ee?”

40 Ġome tedi a binau saġena gado, “Geġa, mote tana. Tama ka ġoyeġoyena Balabas kwa kaikamaġe.” Balabas wala ġaviya tauwaitubuna.

19

Paelat i waianina te Yesu sa tupalatu

1 Bi Paelat ena tauwaiġaviya i giuwedi te Yesu sa biti, kamaina bi tedi tana a biti.

2 Tauwaiġaviya donadona a pipini bi Yesu kununemo a sako bi gala molemolewina ai kote.

3 Bi lisinemo ai velaumunaġa bi a giugiuna gado, “Ebom, Diu edi ġalibona.” Kamaina bi a launevakau.

4 Paelat i potiyovo munaġa bi Diu a waiġemotidina i giuwedina gado, “Yà kapotiyovo lisimimo te ko kita. Tagu yà giugiuwemi te konai wavuna ba lisinemo mote bai e banavi.”

5 Ġome te Yesu kunuteiya waidonadonana bi gala molemolewina a waikotena i potiyovo, bi Paelat i giuwedina gado, “Lavana niga.”

⁶ Sauginemo Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena a kitakita ba a binauna gado, “Ku tupalatu, ku tupalatu.”

Bi geḡa te, Paelat i giuwedina gado, “Temi ko vai nawe te ko tupalatu, banina tagu mote ena gebo bai e banavi.”

⁷ Bi geḡa te, Diu babadidi a laugayabagibagina gado, “Ema waiḡake ya kenakena te mba waiḡakena luvanemo tana kamaina te ya peki. Banina tana i giu munaḡe te tana ba Maimaituwa Natuna.”

⁸ Laḡannemo Paelat niga giuna i vaivaiye ba i naila gulata.

⁹ Ġome te Paelat i munaḡa vanuwa noponemo bi Yesu i waitalayena gado, “Tam dobu isana lavam?” Bi Yesu mote bai i giuwe.

¹⁰ Bi Paelat i giuna gado, “Bai aubaina egu giu mote ku waimune? Tam kuna sibe ee geḡa te tagu waibada lisigumo ya kenakena te yà kaikamaḡem ee yà tupalatum?”

¹¹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Em waibada dibunemo yà miyamiya, banina Maimaituwa i vitem. Bi aiyai lavana i pani natomeguna lisimmo ba tana gebo dididiga i voiye.”

¹² Ġome Paelat eta i tavutavu te maso Yesu i kaikamaḡe bi geḡa te, Diu lavedi a binabinauna gado, “Bamoda niga olotona kwa kaikamaḡe bi ya nawana ba Sisa mote tam imai tauyem. Banina, aiyai lavana ya giugiu te tana ḡalibona ba tana Sisa ya laulauyovoḡe.”

¹³ Sauginemo Paelat niga giudi i vaivaiyedi ba Yesu i waidoli te a potiyovo. Kamaina bi taulauetala ena animiyamo i miya. Mba gabuna sa waiisana Gasagasana Alemik kalinedimo sa waiisana Gabata.

¹⁴ Suwalamodo balana muliḡa kaka Vawaitauli Soina ya tubuḡa. Bi Paelat Diu lavedi i giuwedina gado, “Emi ḡalibona naniga.”

¹⁵ Tedi a binauna gado, “Ku nawe tabunemo kwa tupalatu! Kwa tupalatu!” Bi Paelat i waitalayedina gado, “Gode, emi ḡalibona yà tupalatu, ee?” Bi pilisi edi babada giu ai munena gado, “Tama mote bamo ema ḡalibona ḡesau, kamaina Sisa taunaḡa.”

¹⁶ Bi etala mulinemo ba Paelat Diu lavedi nimedimo Yesu i sako te sa tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-34, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

Kamaina bi tauwaiḡaviya Yesu ai doli.

¹⁷ Tana taunaḡa ena kolosi i avalu bi i potiyovo te i nawa Kunukoukou gabunemo. Mba modomodona Alemik kalinedimo ba sa waiisana Golgota.

18 Ĝome Yesu kolosimo a tupalatu bi diyanemo ba lava labu vaitedi kota a tupalatudi. Lava ĝemota kataiyana yawaninemo bi ĝesauna ĝeniyana yawaninemo.

19 Paelat giugiu watigena i gilumina gado, “Nasalet Yesuna, Diu lavedi edi Ĝalibona.” Te kolosi modonemo a tutu waipatu.

20 Lava wapewapedi niga gilumina a iyevi, banina Yesu anitupalatuna gabuna ba mote manekemo bi malagai dididiga diyanemo. Gilumina ba Alemik, Latin bi Gulik kalinedimo.

21 Bi pilisi edi babada nuwedi i medi bi Paelat a giuwena gado, “Bai aubaina kuna gilumana gado, ‘Diu lavedi edi Ĝalibona?’ Tam maso kuna gilumana gado, ‘Niga lavana i giuna gado, Tagu taunana Diu lavedi edi Ĝalibona.’”

22 Ĝome te Paelat edi giu i waimunena gado, “Bai e gilugilumina ba kamaina e gilumi.”

23 Yesu kolosimo a tupalatu mulinemo ba tauwaiĝaviya 4 Yesu ena gala a legaudi bi a dailidi te dubu 4, bi ai legau ĝemoĝemota. Bi kota kwama lofalofana, noponemo anikote vaitena a vai. Niga kwamana ba mote popopona bi ĝauĝaulina.

24 Tedi a giuna gado, “Mote tama lisi bi ta koitiliye te aiyai ya vai.” Niga kauwina i tubuĝana ba gilugilumina wadubona i giugiuna luvanemo, “Tedi egu gala a dailidi

bi a koitili te aiyai ya legaudi.”*

Taunana aubaina, tauwaiĝaviya niga kauwidi mai a voyedi.

25 Yesu ena kolosi diyanemo taumoito ba Yesu tinana matasina, Kiliyopas mwanena Meli bi Meli Magadalin.

26 Laĝannemo Yesu i kita te tinana bi ena tauwaikaiwatana i ĝoyeĝoye kauwena vaitena a moimoito ba tinana i giuwena gado, “Waivini, mba taunana natum.”

27 Bi kota ena tauwaikaiwatana i giuwena gado, “Niganana niga waivinina ba tinam.” Mba ĝome te ena tauwaikaiwatana tinana i waidoli nawe ena vanuwemo.

Yesu Ena Peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

28 Mba kauwidi mulidimo, Yesu i sibe te ena noya i waikovi bi bai gilugilumina wadubonemo i giugiuwena ya tubuĝana aubaina i giuna gado, “Tagu gadogu i magu.”†

29 Ĝome ba waen waigolana dubina i kenakena. Kamaina bi waen anitaina ai dakwa bi kai isop lagana a vai te a kaigavi bi ai yoyo saĝe Yesu mudunemo.

* 19:24: Sale 22:18. † 19:28: Sale 22:15, 69:21.

30 Yesu waen waiḡolana i tego mulinemo ba i giuna gado, “Bai matabuna i kovi.” Ġome iwana i taunoku bi aluwina Tamana i vite te i peki.

31 Bi mba laḡanna ba vononoḡa laḡanna bi bokinamai ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna laukaina. Banina, Diu lavedi mote sima ḡoyeḡoye te edi Waiyawasi Laḡannemo tubuḡa kolosi modonemo sima dawē. Taunana aubaina, Paelat ai baḡa te kaḡedi sa doukotodi bi sa sivu yovoḡedi.

32 Kamaina bi tauwaiḡaviya ḡome olooloto labu Yesu vaitena a tupatupalatudina kaḡedi a gei doukotodi.

33 Bi Yesu a kitakita ba tana kaikana i peki, taunana aubaina kaḡena mote a doukotodi.

34 Bi geḡa te, tauwaiḡaviya ḡemota Yesu giligilina alaiyamo i gwaligwali, ba maḡemota kwasina bi gauba i pusuwali.

35 Bi oloto niga kauwina taukitana ba i giu te niga ba giukauwa. Tana bai i kitakitana ba i sibe te giukauwa ya giugiuwe, taunana aubaina temi koi sumaḡa.

36 Niga kauwidi a tubuḡana ba gilugilumina wadubonemo bai a giugiuwedina mainana a tubuḡa. Gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tana mote bamo siliḡena ḡemota i nuwakoto.”‡

37 Bi gilugilumina wadubona ḡesaunenemo kota i giuna gado, “Bi tana giligilina gwaligwalina kaka lava sa kita.”§

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

38 Mba mulinemo ba Alimatiya olotona isana Diyousep, Paelat i waibaḡa te Yesu tubuḡina ya vai nawe. Bi Diyousep ba Yesu ena tauwaikawaiwatana ḡesauna bi tana kandavonemo i miyamiya, banina Diu lavedi edi babada i nainaledi. Paelat i waianine te tubuḡa i avala nawe.

39 Nikodimas kota bona panepanedi, maela bi aloye vaitena vitavitalena, 30 kiloglem luvana i legaudi te Diyousep vaitena a nawa. Nikodimas tana taunana dolinemo dudubalaḡa i nawa Yesu lisinemo.

40 Bi oloolotodi labu Yesu tubuḡina a vai te bona panepanedimo tubuḡina a laipanepane bi gala potipotidimo a suma, Diu lavedi edi laudobo vaivaina luvanemo.

41 Yesu bamo a tupatupalatuna diyanemo ba vokai wadiwadidi. Bi ḡome ba tauyewa valivaliuna bi mba tauyewanemo mote bamo taubeu ḡesauna a sako.

42 Bi Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna vokaukauwina aubaina te Yesu tubuḡina mba tauyewanemo a sako, banina manekina mote i lofa.

‡ 19:36: Potiyovo Kamaḡa 12:46, waiḡake Wailabuna 9:12, Sale 34:20. § 19:37: Sakalaiya 12:10.

20

Yesu pekimo i kena moito

(Met 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)

¹ Sande oleolelinemo dobu mawaidudubalina, Meli Magdalin i nawa tauyewamo. Ġome tauyewa mataetina ġakimina ġimaġima kamaġena i kita.

² Mba ġome te waivini i velau i nawa Saimon Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota i ġoyeġoye kauwena lisidimo bi i giuna gado, “Tauyewamo Bada taubeuna a kaikamaġe te bamo ġome a sakona, tama mote ke sibe.”

³ Kamaina bi Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna vaitena a nawa tauyewamo.

⁴ Tedi labuġidi a velavelau bi ena tauwaikaiwatana ġesauna i velau gulata te Pita i gose bi tauyewamo i gei tava.

⁵ Tana i laudulu bi tauyewa nopona i kita te galaġa a kenakena bi mote i sola nawa.

⁶ Saimon Pita muliġa i tava te i sola nawa tauyewamo, bi i kita te galaġa a kenakena.

⁷ Bi kota i kita te Yesu kununa anisumana galana ba taunemo i nuwanoku te tabunemo i kenakena.

⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna i geigei tavana kota i sola nawa tauyewamo, bi i kita te i waisumaġa.

⁹ Bi gilugilumina wadubonemo ya giugiu te Yesu kaka pekimo ya kenamoito. Bi tedi mba giugiu mote a sibe.

¹⁰ Kamaina bi tedi a munaġa bamo ġome a miyamiyanemo.

Yesu Meli Magdalin lisenemo i laumaġata

(Met 28:9,10, Mak 16:9-11)

¹¹ Bi Meli ba tauyewa mataetinemo i moito bi i ġabaġaba. Tana maġabaġabana i laudulu bi i waikita nawa tauyewa noponemo.

¹² Bi bamo Yesu taubena a waikenanemo, aneya labu edi gala potipotidi i kitedi a miyamiya. Ġemota kununa yawaninemo bi ġesauna kaġena yawaninemo.

¹³ Bi aneya Meli ai talayena gado, “Waivini, tam bai kwa ġabeġabe?” Bi tana i giuwedina gado, “Egu Bada taubeuna a nawe bi mote ya sibe te bamo ġome a sako.”

¹⁴ Mba ġome waivini i tautauvitale ba Yesu i kita i moimoito, bi mote i kitaġone te mba Yesu.

¹⁵ Yesu i waitalana gado, “Waivini, bai aubaina kwa ġabaġaba, bi aiyai kwa tavutavuġe?” Bi tana i wainoġota te bena taubayau, taunana aubaina i giuna gado, “Goma, bamoda Yesu tubuġina kuna vaina ba kwa giuwegu te bamo ġome kuna sako bi ya nawa te ya avali natome.”

16 Yesu i giuna gado, “Meli!” Bi tana i tauvitale bi i ġabana gado, “Laboni. Niga giuna Alemik kalinedimo banina ba Tauwailovelove.”

17 Yesu i giuna gado, “Tam mote kuma taukonigu, banina tagu yaġolo mote e saġa e nawa Tamagu lisinemo. Bi kwa nawa valevaletigu kwa giuvedi te tagu yà munamunġana Tamagu bi Tamemi, egu Maimaituwa bi emi Maimaituwa lisinemo.”

18 Meli Magdalin giu i vai nawe Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Tagu Bada e kita.” Kamaina bi Bada bai giudi i giuiuwenawna taudidi tedi i giuvitedi.

*Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaġata
(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)*

19 Mba Sandena aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vanuwa noponemo ai ġemotidi bi mataeta a gudu ġavute, banina Diu babadidi a nailedi. Bi ġome a miyamiya ba i waimaġemoti te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.”

20 Mba giuna mulinemo ba nimana bi gilgilina i wailovedi. Bi laġannemo ena tauwaikaiwatana Bada a kitakita ba a yasisi gulata.

21 Kota Yesu i giu munaġana gado, “Nuwauba lisimimo. Tagu Tamagu i giukamaġegu bi tagu kota mainana temi yà giugiukamaġemi.”

22 Bi ġome te lisidimo yawasina i bunanai kamaġe bi i giuwedina gado, “Aluwa Waiyawa ko vai!

23 Bamoda lava edi gebogebo ko noġoti kamaġedina, ba Maimaituwa edi gebogebo ya noġoti kamaġedi. Bi bamoda temi edi gebogebo mote koma noġoti kamaġedi ba Maimaituwa mote edi gebogebo ima noġoti kamaġedi.”

Yesu Tomas lisinemo i laumaġata

24 Bi laġannemo Yesu i tavatava ena tauwaikaiwatana 12 lisidimo, ba nopodimo ġemota isana Tomas (sa waiisana Didimas) tana mote ġome.

25 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana ġesaudi Tomas a giuwena gado, “Tama Bada ke kita!” Bi tana i giuna gado, “Mm, tagu mote yàmai sumaġa bi dolina tutu leleidi nimanemo yà kitedi, nimagalagumo yà taukonidi bi gilgilina gwaligwalina leleina yà taukoni kaka bi yài sumaġa.”

26 Wiki ġemota i kovi mulinemo ba ena tauwaikaiwatana kota a tava vanuwemo ai ġemoti munaġedi. Bi Tomas ba vaitena ġome. Avena te mataeta gudugudu ġavutina bi yaġolo te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.”

27 Ĝome Yesu Tomas i giuwena gado, “Nimagalammo nimatabagu kwa taukoni bi nimagu kwa kitedi. Bi nimam kwa tuĝu te giligiligu kwa taukoni. Tam nuwakulukuluva kwa kaisako bi kwai sumaĝa.”

28 Kamaina bi Tomas i giuna gado, “Tam egu Bada bi egu Maimaituwa.”

29 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaĝana banina kuna kitagu. Bi tedi mabai mote a kitagu bi sa waisumaĝana ba kakavisuvisudi.”

Diyon niga bukana i gilumina ba banina niga

30 Yesu anisove matailidi wapewapedi ĝesaudi ena tauwaikaiwatana matedimo i voivoiyedina ba niga bukanemo mote a gilumidi.

31 Bi niga taudidi a gilumidina ba temi kamaina te Yesu koi sumaĝe te tana taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna. Bi temi koi sumaĝena ba ena ĝailisimo kaka yawasana ilailala ko banavi.

21

Yesu ena tauwaikaiwatana 7 lisidimo i laumaĝata

1 Laĝan visa a kovi mulidimo ba Yesu Galili topana diyanemo, ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaĝata mu-naĝa. Niga kauwina i tubuĝana ba niga mainana.

2 Yesu ena tauwaikaiwatana Galili topana diyanemo ai ĝemotidina ba: Saimon Pita, Tomas sa waisana Didimas, Nataniyel ba Keina lavana, bi Keina malagaina ba Galili plovins noponemo, Diyebedi natunatuna bi ena tauwaikai-watana labu vaitedi.

3 Bi Saimon Pita ena lava i giuwedina gado, “Tagu gomo aubaina yà nawanawa.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama vaitem ta nawa.” Kamaina bi edi wagamo a gelu, bi tedi mba dudubalinemo mote bamo iyana a konedi.

4 Bi laĝan sakosako balana ba Yesu nisa diyanemo i laumoito kamaĝe, bi ena tauwaikaiwatana mote tana a kitaĝone.

5 Yesu ena lava lisidimo i binauna gado, “Egu lava, temi iyana kona konedi ee geĝa?”

Tedi giu ai munena gado, “Geĝa, mote iyana ke konedi.”

6 Kamaina bi i giuwedina gado, “Emi gomo kataiyemi yawaninaĝa ko pwalage nawe kaka iyana ko konedi.” Bi laĝannemo mai a voivoiye ba mote ĝemoĝemotina te maso gomo a solu saĝe wagamo. Banina tedi iyana wapewapedi a konedi.

7 Ĝome tauwaikaiwatana ĝesauna Yesu i ĝoyeĝoye kauwena Pita i giuwena gado, “Noi ba Bada.” Laĝannemo

Saimon Pita i vaiye te noi ba Bada, ba ena kwama dabanemo anikote i kote munaḡe bi i laupoti topamo bi i nawa diyadiyamo.

⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ḡesaudi ba wagamo. Tedi waga a ḡiu bi iyana gomona wanawanavuna a solu nawena diyadiyamo, banina mba ḡome te gelemo ba mote i lofa, 90 mita luvana.

⁹ Laḡannemo waga a potipotiyovo kamaḡe ba tedi kai mafuwalinemo iyana kalakalatidi bi buledi vaitedi a kitedi.

¹⁰ Yesu i giuwedina gado, “Temi iyana noi taunana kona konekonedina ḡesaudi ko natomedi.”

¹¹ Kamaina bi Saimon Pita i kaisaḡa wagamo, gomomo i kabi te i solu saḡe gelemo. Bi iyana nananakidi ba wapedi 153, bi avena te iyana a wapa gulata bi gomo mote i nuwalisi.

¹² Yesu i giuwedina gado, “Temi ko nato bi ko kani.” Bamo mote tauwaikaiwatana ḡesau Yesu i waitalaye gado, “Tam aiyai?” Tedi a sibe otigē te tana ba Bada.

¹³ Yesu buledi i vai bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, bi kota iyana i vai te i vitedi.

¹⁴ Bi Yesu pekimo i kenamoito mulinemo, niga taunana ba sauga waifaionina tana ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaḡata.

Yesu Pita i saḡe munaḡe

¹⁵ Laḡannemo a kanikani kovi ba Yesu, Saimon Pita i waitalayena gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ḡoyeḡoye gulateguna kaka niga em lavedi, ee?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, bena kuna sibe te tagu yà ḡoyeḡoyem.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.”

¹⁶ Yesu i giu munaḡana gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ḡoyeḡoyegu, ee?”

Ḡome Pita i giuna gado, “Emaso, Bada, tam kuna sibe.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam egu sipu kwa labe kauwedi.”

¹⁷ Yesu waitala waifaionina, Saimon lisinemo i voyyena gado, “Saimon, Diyon natuna tam kwa ḡoyeḡoyegu, ee?”

Yesu waitala i waifaioni, taunana aubaina te Pita nuwana i gebo. Kamaina bi Saimon i giuna gado, “Bada, bai matabuna kuna sibe te tagu yà ḡoyeḡoyem.”

Yesu giu i waimunena gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.”

¹⁸ Tagu giukauwemo yà giugiuwem, tam mavalivaliummo ba kunai gala bi em nuwalauwataḡa ku nawanawa. Bi laḡannemo kuna magulana ba nimam kwa tuḡudi te lava

ḡesauna yai galam, nimammo ya kabi bi yai dolim te mote aninawa ku ḡoyeḡoyena maiḡa ya nawem.”

¹⁹ Yesu, Pita lisinemo niga mainana i giuna ba bainewa Pita ya peki bi Maimaituwa namala ya vaina taunana i giugiuwata. Kamaina bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

²⁰ Gome Pita i tauvitale bi i kita te tauwaikaiwatana Yesu i ḡoyeḡoye kauwena ba i kaikaiwatedi. Tana taunana Vawaitauli Soinememo Yesu diyanemo i miyamiyana, iwana i taunawe Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Bada, tam aiyai ya sakoyovoḡem?”

²¹ Sauginemo Pita, noi olotona i kitakita ba i waitalana gado, “Bada, bi noi olotona ba bainewa?”

²² Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu yà ḡoyena ba tana ya miyamiya bi tagu yà nato munaḡa. Bi bai aubaina kwa ḡoyeḡoyena kwa sibe? Bi tam ba kamaina te kwa kaiwatagu.”

²³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana nopodimo niga giuna i dabalala te bena mba tauwaikaiwatanina mote ima peki. Bi geḡa te, Yesu mote i giu te tana mote ima peki bi i giuna gado, “Bamoda tagu yà ḡoyena ba tana ya miyamiya bi yà nato munaḡa. Bi bai aubaina kwa ḡoyeḡoyena kwa sibe?”

²⁴ Niga tauwaikaiwatanina taunana niga kauwidi i giuwatedi, bi kota i gilumidi. Bi ke sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa.

²⁵ Bi Yesu kauwa wapewapedi ḡesaudi kota i voiyedi. Bamoda kauwidi matabudi bi a gilumidi ba yà noḡonoḡoti te bukedu maso dobu ai wanavu.

Giugiukamaḡedi edi Kauwa

Yesu i giu te Aluwa Waiyawa ya yovo

¹ Aisii, Tiopilas! Egu buka dolinemo e gilugilumina,* ba Yesu ena noya bi ena wailovelove i wai waitubuna e gilumiwata.

² Bi noya wapewapedi i voivoiyedina eete i saḡe i nawe malamo. Muliḡa kaka i nawana malamo bi giugiukamaḡedi i vinevinedina Aluwa Waiyawemo i giu vavasagedi.

³ Yesu ena wai nuwatoitoti bi ena peki mulinemo giugiukamaḡedi lisidimo kauwa wapewapedimo i laumaḡata te tedi sa sibe te tana i kenamoito munaḡa. Laḡan 40 nopodimo laḡan wapawapa i laumaḡata bi Maimaituwa ena waibada lisidimo i giugiuwe.

⁴ Bi laḡan ḡemota tana giugiukamaḡedi vaitedi ai ḡemotidi bi i giuvavasagedina gado, “Mote Yelusalem koma gose bi koi laba te Tamagu Aluwa Waiyawa ya giukamaḡe yovoḡe maibena dolinemo i giugiuwapana mainana. Tagu niga puyona dolinemo e gei giuwemi.

⁵ Diyon lava gaubemo i ka buludi bi laḡan ḡotona temi Aluwa Waiyawamo ya ka bulumi.”

Maimaituwa Yesu i nawena malamo

⁶ Laḡannemo giugiukamaḡedi Yesu vaitena ai ḡemoti munaḡedi ba Yesu ai talayena gado, “Bada, tam niga laḡannemo Israel lavedi waibada kwa vite munaḡedi, ee?”

⁷ Bi i giuwedina gado, “Tamagu taunaḡa waibadana lisinemo te mba laḡandi i vinedi bi temi mote emi noya bai te ko sibe.

⁸ ✧Bi laḡannemo Aluwa Waiyawa ya yovona lisimimo laḡannemo, kaka ḡailisi ko vai te giugu visuvisuna ko giuwata, Yelusallemmo, Diudiya, Sameliya matabuna nopodiḡa bi dobu isuna te isuna.”

⁹ ✧Laḡannemo Yesu ena giu i waikovi mulinemo a kitakita bi Maimaituwa i kailaḡeti saḡe bi giyou i suma te mote a kita munaḡe.

¹⁰ Tedi ai kitawata i saḡa i nawanawa ba olooloto labu edi gala potipotidi, ai maḡemoti te diyedimo a moito kamaḡedi.

¹¹ Bi a giuna gado, “Temi mani Galili bai aubaina niga ḡome kona moito bi galewa ko kitakita? Niga Yesuna niganana lisimimo Maimaituwa i vai nawe galewemo, tana bainewa

* **1:1:** Giu *dolinemo e gilugilumina* ba Luk ena gospol (Luk 1:1-4 ko kita). ✧ **1:8:** Met 28:19, Mak 16:15 ✧ **1:9:** Mak 16:19

kona kita bi i saḡa i nawanawana, mainana kota ya yovo munaḡa.”

Diudas epaiyanina a vine

12 Ḡome oya isana Olip, a gose bi a munaḡa Yelusalemmo. Niga oyana Yelusalem diyanemo, manekina mote i lofa.†

13 ☆Bi laḡannemo a munaḡa taun ba vanuwa a miyamiyanemo a valageta bi noke a saḡa dabanemo. Bi lava ḡome a miyamiyana ba Pita, Diyon, Diyemes, Endulu, Filip, Tomas, Batolomiu, Met, Diyemes tamana ba Alupias. Bi Saimon a wai isana *Selot* bi Diudas tamana ba Diyemes.

14 Niga lavedi laḡan matabuna ai ḡemotidi bi a laulaupali. Nopodimo ba Yesu tasitasina, tinana Meli bi waivini ḡesaudi waitedi.

15 Bi mba laḡannemo tauwaisumaḡa wapedi 120 a wai bolu poudimo Pita i miya moito bi i giuwedina gado,

16-17 “Egu lava waisumeḡimi, wala nove Aluwa Waiyawa Deivida i waietadoliye te i giuwatana gado, lava ḡemota kaka Yesu ya kaisoluḡe. Bi niganana gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina i tubuḡa. Bi dolinemo Yesu lavana i vine te tada vaitena te noyanoya. Niga lavana Diudas, tana Yesu taupanina i wai etadoliyedi te Yesu a kaididi.”

18 ☆(Diudas Yesu kaisoluna aubaina mane a vite bi manenemo doḡa i kune. Bi ḡome tana kununaḡa i kuluva bi bwagana i wai katisali bi tinagena i dabalala te i peki.

19 Bi lava matabudi Yelusalem noponemo niga giuna a vaiye. Taunana aubaina niga doḡana kalinedimo ai isana *Akeldama*. Mba banina ba kwasina doḡa i vitale).

20 Pita i giuna gado, “Niga kauwina Deivida ena buka Sale noponemo, i gilugilumina mainana i tubuḡa. Ḡome i giuna gado, ‘Kaka ena vanuwa ya kavakava, bi mote aiyai noponemo ima miya.’ Bi kota, ‘Lava ḡesau ena waibada gabuna ya vai.’

21-22 ☆“Taunana aubaina i visu te oloto ḡesau ta vine te BADA Yesu ena kenamoito vaitena ta giu nawe. Niga olotona maso ba Yesu vaitena te nawanawa ḡemota nove Diyon ena waibulu laḡannemo eete Maimaituwa Yesu i kailageti saḡe malamo.”

23 Kamaina te lava labu a legaudi: Diyousep a wai isana *Basabas* bi isana ḡesauna *Diyastas* bi Mataiyas.

24 Bi ḡome a laupalina gado, “Bada, tam lava matabudi nopodi tausibedi. Kamaina te kwai lovemai te niga lavedi labu bi bamo taunana kuna vine,

† 1:12: Kilomita ḡemota luvana. ☆ 1:13: Met 10:2-4, Mak 3:16-19 ☆ 1:18: Met 27:3-8 ☆ 1:21-22: Met 3:16, Mak 1:9, Mak 16:19

²⁵ te giugiukamaḡedi vaitena sa noya. Banina Diudas niga noyana i gose kamaḡe bi i nawa ena gabumo.”

²⁶ Kamaina te ḡakima labu mododimo mba lavedi isedi a gilumidi bi ledu noponemo a sivudi. Bi lava ḡemota i wai matapota bi ledu noponemo i kabi yovo bi Mataiyas isana i kulamatai. Kamaina te Mataiyas giugiukamaḡedi 11 nopodimo i saḡa.

2

Aluwa Waiyawa i yovo

¹ Laḡannemo Pentikost soina laḡanina i tava, tauwaisumaḡa matabudi gabu ḡemota ai ḡemotidi.

² Bi i wai maḡemoti te vuvusa malamo bi i yovona maibena kaibitibiti daguguna bi vanuwa nopona i wai wanavu.

³ Ḡome mwali a kitana maibena kai menamenana ḡemoḡemotaḡa dabediḡa i wai yamone. ⁴ Bi matabudi Aluwa Waiyawa nopodi i wai wanavudi bi kalina ḡesaudi gagaliyedi ai tubu, Aluwa Waiyawa i vitevitedina mainana a gagali.

⁵ Ḡome ba Diu lavedi Maimaituwa taulauduneyena dobu matabuna noponemo a tava Yelusalemmo a miyamiya.

⁶ Bi laḡannemo kalina a vaivaiye ba a tava ai ḡemotidi bi a vaiye te tauwaikaiwatana kalinedimo a giugiu ba a nuwalaḡalaḡa.

⁷ Bi tedi tauwaikaiwatana a soveyedi bi a giuna gado, “Niga lavedi ba Galili dobuna lavedi,

⁸ bi bainewa te ta vaivaiyedi ḡemoḡemotaḡa kalinademo sa giugiu?”

⁹ Tada matabuda dobu tabudiḡa te tava: Patiya, Midiya, Elam, Mesapotomiya lavedi, Diudiya, Kapadosiya, Pontus, Eisiya,

¹⁰ Piligiya, Pamfilia, Idip bi dobu ḡesaudi Libiya noponemo Sailin diyanemo. Bi ḡesauda ba tautavatava Loumḡa te tava.

¹¹ (Eteni lavedi bi Diu, niganana Diu lavedi edi laudune ta kaikaiwatedi). Bi tada ḡesauda ba Kulitiḡa bi Alebiyaḡa te tava. Bi ta vaivaiye te ḡemoḡemotaḡa kalinademo Maimaituwa kauwa nananakidi i voivoiyedina sa giugiuwedi.”

¹² Tedi a sove bi nuwedi i laḡalaḡa bi ai giugiuna gado, “Niga kauwina banina bai?”

¹³ Bi lava ḡesaudi ai gadolosedi bi a giuna gado, “Niga lavedi waen a tego gulate te a bu'uwa bi sa giugiu yabayababa.”

14 Ġome Pita bi giugiukamaḡedi 11 waitedi a moito bi Pita kalinana dididiginemo lava i giuwedina gado,

“Temi Diu bi ma baibaimiḡa Yelusalemmo ko miyamiyana, koi beyavaiya kauwa bi bai yà giuwemi!

15 Niga lavedi mote a tego bu'uwa mai temi ko noḡonoḡotina banina niganana ba 9-na okoloki olaolala.*

16 Niga ba buka wadubonemo taugiuwatana Diyouwelo bai i giugiuwena niganana ya tubutubuḡa. Diyouwelo niga mainana i giu,

17 ✧Ġome Maimaituwa i giuna gado:

Laḡan damodimo tagu kaka egu Aluwa
yà ḡini kamaḡe lava matabudi lisidimo.

Bi natunatumi oloolotodi bi waiwaivinidi
tedi kaka taugiuwatana sa tubuḡa
bi giugu sa lauguguyae.

Bi emi olooloto valivaliudi
kaka wailove sa kitedi.

Bi emi magumagula lauboni
sa kitedi.

18 Mba laḡandimo egu taupaula oloolotodi

bi waiwaivinidi matabudi lisidimo
egu Aluwa yà ḡini kamaḡe,

te tedi taugiuwatana sa tubuḡa
bi giugu sa lauguguyae.

19 Bi tagu mataila galewemo yà voyiyedi

bi dobumo kwasina bi kaisikei baduwalina.

20 Suwala yai dudubala

bi nawalai ya sabana maibena kwasina

bi muliḡa kaka Bada ena laḡan dididiga ya tava.

21 Tedi mabai Bada isanemo sai baḡana ba matabudi sa yawasana.’

22 “Israel lavemi, niga giudi ko vaiyedi: Maimaituwa Nasalet Yesuna, ḡailisi i vite te kauwa nananakidi bi mataila i voivoiyedi, mba Maimaituwa i wai lovemi te temi Yesu ko sibe.

23 ✧Bi wala Maimaituwa ena ogatala i voivoiyena luvanemo, temi gebogebo lavedi nimedimo kona sako te kolosimo kona tupalatu te i peki.

24 ✧Bi Maimaituwa Yesu lisinemo peki tuniyavina bi nuwaboya i kaikamaḡe bi i ka kenamoito munage. Banina peki mote ḡemoḡemotina te maso Yesu i kaididi.

25 ✧Banina Deivida Yesu niga mainana i gei giuwata,

* **2:15:** Diu tedi musala sa kani kaka waen sa tego. Tedi olaolalemo buledi sa kani bi aubigamo musala sa kani (Potiyovo 16:8). Bainewa maso 9 okoloki olaolalemo a tego bu'uwa. ✧ **2:17:** Dyl 2:28-32 ✧ **2:23:** Met 27:35, Mak 15:24 ✧ **2:24:** Met 28:5,6, Mak 16:6 ✧ **2:25:** Sale 16:8-11

‘Bada Maimaituwa e kita
laḡan matabuna ya waidoligu.

Tana tagu vaitegu aubaina te
egu ḡaviya mote yàma nailedi.

26 Taunana aubaina tagu yài nuwavisu
bi mayasisigu yà sale.

Bi avena te yà peki,
bi yà noḡonoḡoti te tam tubuḡigu
kwa labe kauwe.

27 Bi Maimaituwa, tam
mote pekipekidi edi gabumo kuma gosegu,
bi kota em taupaula waiyawa tubuḡina
mote kuma kita kamaḡe ima bova.

28 Tam yawasana kunai lovegu
te yà miya nonoḡa.

Tam vaitegu
aubaina te nopogu yasisi i wanavu.’

29 “Egu lava, eda magula ḡalibona Deivida ena giu kamaina
te yà giu otiḡemi. Deivida i peki te a dobo bi kokowagina
niganana niga ḡome ya kenakena.

30 ✧Tana taugiuwatana aubaina te i sibe te ena dam
nophonemo kaka Maimaituwa ena waiguyau lava ḡemota ya
vite, banina Maimaituwa i giuwapa te mainana ya voiye.

31 Deivida laḡan muliḡa bai ya tubuḡana i gei giuwata, te
Keliso ya kenamoito munaga. Bi tana mote pekipekidi edi
gabumo ima gose bi tubuḡina ima bova.

32 “Tama matabumai matamaimo ke kita te Maimaituwa
niga Yesuna pekimo i ka kenamoito munaga,

33 bi ena ḡailisimo i kailaḡeti saḡe te kataiyanemo i
waimiyeni.† Gome tamana Aluwa Waiyawa i vite, dolinemo
i giugiuwapana mainana. Bi niganana Yesu Aluwa Waiyawa
tama lisimaimo i ḡini kamaḡe, mba taunana niganana ko
kitakita bi ko vaivaiye.

34 ✧Bi Deivida yaḡolo mote i nawa malamo bi tana Yesu
niga mainana i gei giuwata,

‘Maimaituwa egu Bada i giuwe:
Kataiyagumo ku miya

35 kamaina eete tagu em ḡaviya yà natomedi
bi kaḡem dibunemo yài dubudi

maibena panibulu kaḡem ani lauyasayasagina.’

36 “Taunana aubaina Israel lavemi e ḡoe te maso matabumi
kona sibe kauwe te niga Yesuna kona tupatupalatuna,
Maimaituwa i voiye te tana taunana Keliso bi Bada.”

✧ 2:30: 2 Sam 7:12,13 † 2:33: Kataiyana yawanina: Vivila bi ḡailisi gabuna.

✧ 2:34: Sale 110:1

37 Laḡannemo lava Pita ena giu a vaivaiye ba, nuwedi i kalati. Bi Pita bi giugiukamaḡedi ḡesaudi a giuwedina gado, “Ema lava bai ka voiye?”

38 Bi Pita i giuwedina gado, “Temi ḡemoḡemotaḡa emi gebogebo ko kuvesidi bi Maimaituwa lisinemo ko nato. Bi Yesu Vinevinena isanemo ko bulu, te mba mataila te Maimaituwa emi gebogebo i noḡotikamaḡedi. Bi puyo Aluwa Waiyawa ko vai.

39 Banina Maimaituwa i giuwapemi te mai ya voiye. Niga puyona ba temi bi natunatumi vaitedi aubaimi. Bi kota lava matabudi manekaḡa mabaibaidiḡa Bada eda Maimaituwa ya yogedina.”

40 Bi Pita giu wapewapedi ḡesaudi i tainuwataudi bi i giu vavasaḡedina gado, “Maimaituwa koi anine te yai yawasanimi bi mote niga kimtina lavedi edi yawasana gebogebodi edi kovoḡa vaitedi koma vai.”

41 Tedi mabai ḡome Pita ena giu a vaivaina, taudidi a bulu. Mba laḡannemo lava wapana male 3 tausan edi lava waisumeḡidi nopodimo a saḡa.

Tauwaisumaḡa edi miyamiya

42 Bi laḡan matabuna giugiukamaḡedi edi wailovelove a vaivaiyedi, a kanikani ḡemota, a tulituliya bi palimo a waiḡemotidi.‡

43 Bi matabudi nopodi naila bi vivila i wanavu bi kota giugiukamaḡedi anisove kauwidi bi mataila wapewapedi a voivoiyedi.

44 ✧ Bi tauwaisumaḡa edi ḡonaḡona gabu ḡemota ai ḡemotidi te matabudi aubaidi.

45 Tedi doḡa bi ḡonaḡona a kuneyedi bi mane a legaudi bi edi lava bai a malumaluwabina a vitevitedi.

46 Bi laḡan matabuna a wai ḡemotidi pali vanuwiniemo a laulaudune bi edi vanuwa nopodiḡa ma nuwawisudi nuwedi ḡemota edi lava vaitedi buledi a kivi bi a kanikani ḡemota.§

47 Bi tedi Maimaituwa a kasasasage bi lava matabudi nuwedi a solusoludi. Bi laḡan matabuna Bada lava ḡesaudi i wai yawasanidi bi i sasasageḡedi edi lava nopodimo.

3

Pita lava kaḡena nuwakuduna i wai yawasani

‡ 2:42: Buledi kivina: Bada tubuḡina bi kwasinina a kani ḡemota. ✧ 2:44: Giu

4:32-35 § 2:46: Buledi kivina: Bada tubuḡina a kani bi kwasina a tego ḡemota.

1 Laḡan ḡemota aubigamo suwala 3 okoloki, Pita bi Diyon a saḡa a nawanawana pali vanuwino laupali aubaina.*

2 Kamaina bi oloto ḡemota kaḡena nuwakududi mai i tubuḡaye a avala tavaite. Bi pali vanuwina mataetinemo, sawai isana, “Mataeta mulemulelena.” Ḣome aimiyeni. Tana mba ḡome laḡan matabuna aimiyeni bi i miyamiya bi mabai pali vanuwino a saḡa a nawanawana lisidimo mane i wai waigigimane.

3 Kamaina bi i kita te Pita bi Diyon ḡotona te maso a valageta pali vanuwina noponemo bi tana lisidimo mane i wai gigimane gado, “Aee, mane ko vitegu.”

4 Ḣome Pita bi Diyon tana a kitadidi bi Pita oloto i giuwena gado, “Kwa kitamai!”

5 Kamaina bi, oloto tedi i kitedi bi i wai noḡotana bena kage mane tana sa vite.

6 Bi Pita i giuwena gado, “Tagu lisigumo mane geḡa. Bi bai lisigumo taunana ya vitem: Nasalet Yesuna Vinevinena isanemo: Kwa moito bi kwa nawa!”

7 Kamaina bi Pita oloto nimana kataiyanemo i kabi bi i solu waimoito. Bi maḡemota oloto kaḡe matabiwana bi kaḡe iwakiduna nuwakududi a didimana.

8 Tana kaḡenemo i moito makai bi nawa i waitubu. Kamaina bi tana vaitena a nawa pali vanuwina ganakukuna noponemo bi ḡome tana ganakuku noponaḡa i nawa bi i wai laulaupoti bi Maimaituwa i kaka saḡesaḡe.

9 Bi lava matabudi mba olotona a kita i nawa bi Maimaituwa i kaka saḡesaḡe.

10 Ḣome tedi a kitaḡone te tana ba tauwaigigimana laḡan matabuna pali vanuwina mataetinemo i miyamiya, mba mataetina a wai isana “Mataeta Mulemulelena.” Bi lava matabudi a tagugu bi a sove te bai lisinemo i tubuḡa.

Pita i lauguguya munaḡa

11 Laḡannemo tauwaigigimana Pita bi Diyon i kaidididi bi a moimoito, ḡome lava matabudi a sove gulata bi a velau lisidimo gabu isana *Solomon ena yoveyovemo* ai ḡemotidi.

12 Laḡannemo Pita mba mainana i kitekitedi ba i giuwedina gado, “Israel lavemi, bai aubaina ko sovesoveye bi ko kitakitamai te bena kage tama ema ḡailisimo ee ema kauwa visuvisuna niga olotona i voiye te kaḡena i didimana?”

13 ✧Geḡa Maimaituwa, wala tamatamada Eiblaḡam, Aisik bi Deikap a wai sumaḡena, tana namalina ena taupaula Yesu i vite. Niga Yesuna temi konai anine bi ena ḡaviya nimedimo

* 3:1: Pilisi tedi pali vanuwino sewasewa ma labu sa gabugabudi, olaolalemo 9 okoloki bi aubigamo 3 okoloki. Mba laḡandimo pilisi sewasewa sa voyedi bi lava sa laupali. Bi pali laḡanna ḡesau ba suwala bulubulumo. ✧ 3:13: Pot 3:15

kona sako te maso ai peki, avena te Paelat i ḡoēḡoe te maso i giukamaḡe i nawa bi temi kona lauyaviyavi.

¹⁴ ✧ Tana lava visuviusuna bi didimanina bi temi kona giuvavasaga te aubaimi Paelat, lava tauwaipekidi i kaikamaḡe.

¹⁵ Temi yawasana tautavaitena konai peki bi geḡa te Maimaituwa pekimo i wai yawasani. Bi tama niga kauwina matamaimo ke kita.

¹⁶ “Bi niga olotona matabumi ko kitakita bi ko sibesibe, tama ema waisumaḡa Yesu lisinemo aubaina, Yesu isanemo i yawasana. Banina tama Yesu ena ḡailisi kei sumaḡe aubaina te niga olotona i yawasana bi niganana matemimo ko kitakita.

¹⁷ “Bi niganana egu lava, e sibe te temi emi babada vaitedi bu'uwa kona voiye bi Vinevinena konai peki.

¹⁸ Bi Maimaituwa ena giu i kamaḡati banina dolinemo taugiuwatana matabudi lisidimo i gei giu te yaḡolo Vinevinena yai nuwatoitoi bi ya peki.

¹⁹ Taunana aubaina nuwemi ko vitedi bi Maimaituwa lisinemo ko nawa te tana emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi bi nuwemi ya laivaliudi.

²⁰ Bi Tauwaiyawasana i vinevinena ya giukamaḡe lisimimo. Niga Tauwaiyawanina ba Yesu.

²¹ Tana malamo ya miyamiyana, eete laḡan ya tava te Maimaituwa bai matabuna ya laivaliu munaḡedi banina wala niga mainana i giu waiyawa taugiuwatana lisidimo.

²² ✧ Bi kota Mousis mainana i giu, ‘Bada emi Maimaituwa tana kaka modomimo taugiuwatana ḡemota ya kamaḡati maibena tagu. Bi tana bai matabuna ya giugiuwemina, ko vaiye kauwe!

²³ ✧ Bi aiyai mote taugiuwatana ena giu ima vaivaiye ba kamaina te Maimaituwa ena dam lavedi lisidimo ya kwavi vai bi ya kovogi.’

²⁴ “Bi taugiuwatana ḡesaudi vaitedi a giu te niga kauwidi yaḡolo sa tubuḡa, maibena niganana laḡandimo sa tubu-tubuḡa mainana. Mba taugiuwatedi tedi Samuwel bi ḡesaudi mulinemo a tubutubuḡana.

²⁵ ✧ Bi temi mba taugiuwatedi edi libilibi, taunana aubaina Maimaituwa wala emi magula lisidimo giu wainoḡota i sako, mba temi vaitemi aubaimi mai i giu. Bi Maimaituwa Eiblaḡam lisinemo waianina i voiyena ba niga mainana, ‘Tam em tubulelesemo kaka lava matabudi dobumo kavisu-visu sa vai.’

²⁶ Taunana aubaina Maimaituwa ena taupaula[†] pekimo i ka kenamoito munaḡe bi i gei giukamaḡe lisimimo. Bi mba

✧ 3:14: Met 27:15-23, Mak 15:6-14 ✧ 3:22: Wai 18:15,18 ✧ 3:23: Wai 18:19

✧ 3:25: Pak 22:18 † 3:26: Natu, Ee Taunoya.

taupaulina i voyemi te ḡemogemotaḡa emi gebogebo kona kuvesidi bi tana i kavisuvisumi.”

4

Pita bi Diyon bolu babadidi lisidimo a natomedi

¹ Pita bi Diyon yaḡolo lava lisidimo a giugiu ba Diu pilipilisidi, Sadisi lavedi bi pali vanuwina tauyavena edi bada a nawa Pita bi Diyon lisidimo a tava.

² Tedi nuwedi i medina banina Pita bi Diyon lava a wailovelovedi bi a giugiuwedi te Yesu pekimo i kenamoito munaḡa bi kota lava matabudi pekimo sa kena moito munaḡa.

³ Taunana aubaina a panidi bi kaikana aubiga aubaina te biliwelokomo a sivu nawedi te laḡan i sako.

⁴ Bi lava wapewapedi Pita ena giu a vaivaiyena ai sumaḡa. Bi tauwaisumaḡa oolooloto wapedi i saḡa te 5 tausan.

⁵ Bokinamai Diu edi babada bi babada nananakidi bi waiḡake tauwailovelovena Yelusalem noponemo ai ḡemotidi bi ai bolu.

⁶ Lava niga bolunemo ba Anas tana pilipilisi edi bada Kaiyapas, Diyon, Aleksanda, oolooloto ḡesaudi vaitedi bi pilisi edi bada ena vanuwa lavedi matabudi.

⁷ Tedi Pita bi Diyon mododimo ai moitodi bi ai talayedina gado, “Bai ḡailisinemo ee aiyai isanemo temi niga kauwina kona voiye?”

⁸ Ḡome Pita nopona Aluwa Waiyawa i wai wanavuna i giuwedina gado, “Tauwaibabada lava aubaidi bi tauwaibabada nananakimi koi beyavaiya.

⁹ Tama niganana ko wai talavitavitalemaina, kauwa visusuna lava kaḡe nuwakuduna lisinemo i tubuḡa aubaina. Temi ko wai talavitavitalemai te bainewa bi niga lavana i yawasana.

¹⁰ Kamaina te ka giuwemi te temi bi Islael lavemi matabumi ko vaiye. Nasalet Yesuna Vinevine Kamaḡena temi kona tupatupalatuna, tana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe, tana isanemo niga olotona niganana i yawasana bi matemimo ya moimoito.

¹¹ Tana taunana
‘duḡumoito bi temi vanuwa taukelina
duḡumoitona kona dabodabokena,
niganana i nuwavitala

te vanuwa yasina i tubuḡa.’*

* **4:11:** Sale 118:22 noponemo ba ḡakima i giuwe bi mote duḡutau. Diu lavedi ba ḡakimemo vanuwa a kelikelidi. Vanuwa noponemo ba gabu ḡemota ḡome ba ḡakima dididiga, mba taunana vanuwa yasina. Niga ba Yesu ya giugiu wata, tana taunana Maimaituwa ena dam lavedi (church) yasidi.

¹² Mote aiyai ḡemota niga dobunemo kaka imai yawasanida banina dobu matabuna noponemo mote bamo isa ḡesauna ima kenakena te isanemo yawasana tai baḡaye, geḡa te Yesu taunaḡa isanemo.”

¹³ Laḡannemo bolu babadidi Pita bi Diyon edi laudabatola a kitakita ba, tedi a soveyedi banina a sibe te Pita bi Diyon mote giluma kauwa lavedi, tedi ba lava yababa. Bi a sibe te niga lavedi dolinemo Yesu vaitena a nawanawa.

¹⁴ Bi Diu babadidi a kita te oloto a waiyawasanina diyedimo i moimoito. Taunana aubaina tedi mote ḡemoḡemotina te maso lisidimo bai a giuwe.

¹⁵ Kamaina bi a giuwedi te a potiyovo aniwai bolu vanuwina didiyaunemo a miyamiya bi taudima babadidi taudiḡa ai talapili vivila.

¹⁶ Tedi ai tala munaḡedina gado, “Niga lavedi bainewa tai voyiyedi? Yelusalem lavedi matabudi a sibe te niga lavedi mataila dididiga a voyie bi tada mote ḡemoḡemotina te ta valeledi.

¹⁷ Bi ta giu dabokedi te niga kauwina i tubutubuḡana mote ima dabalala lava lisidimo. Niga lavedi ta giu wainainailidi te mba isanemo mote aiyai lisinemo sima gagali munaḡe.”

¹⁸ Gome Pita bi Diyon a giuwedi te aniwai bolu vanuwina noponemo a saḡa munaḡa bi a giu wainainailidi te mote niga lavana isanemo sima lauguguya, ee simai lovelove munaḡa.

¹⁹ Bi edi giu ai munena gado, “Taumiḡa koi talapili munaḡemi te Maimaituwa matanemo bamo taunana i visu? Maimaituwa giuna ka kaiwata, ee temi emi giu ka kaiwata?

²⁰ Tama mote ḡemoḡemotina te bai ke kitakitana bi ke vaivaiyena giuwena kama gose.”

²¹ Kamaina bi bolu babadidi a giu wainainailidi bi a kaikamaḡedi te a nawa banina mote a sibe te bainewa maso a kovoḡidi. Kota lava matabudi kaikana a kita te bai i tubuḡa bi Maimaituwa isana a kaka saḡesaḡe.

²² Niga olotona kaḡenuwanokuna i yawasanana ba ena kwalabu 40 bi i waimuli.

Tauwaisumaḡa laudabatola aubaina a laupali

²³ Laḡannemo waibabada Pita bi Diyon a giugiukamaḡedi ba tedi a munaḡa edi lava tauwaisumaḡa lisidimo bi bai matabuna pilisi edi babada bi babada ḡesaudi bai a giugiuwedina, mainana a kamaḡatidi.

²⁴ ✧Laḡannemo tauwaisumaḡa mainana a vaivaiye ba matabudi ai ḡemotidi bi kalinedi dididiginemo Maimaituwa lisinemo a laupali, “Bada saḡasaḡa guletim, tam galewa, dobu, nisa bi nopodimo mwali matabuna kuna voyiyedi.

25 Tama tamamai Deivida em taupaula, wala Aluwa Waiyawemo kuna voiye te niga mainana i giu:

‘Bai aubaina Eteni lavedi sa medimedi?
Bai aubaina lavedi kampota sa yesiyesi?’

Mba potana ba waibani gēgana.

26 Dobu edi ḡaliḡalibona a miya moito
bi waibabada ḡesaudi nananakidi vaitedi ai ḡemotidi te
Bada bi ena Buyobuyona sa wai ḡaviye.’

27 ✨Giukauwa te, Alodi, Pontis Paelat, Islael lavedi bi kota Eteni lavedi niga malagainemo ai ḡemotidi bi em taupaula waiwaiyawina Yesu kuna vinena buyobuyona ai ḡaviye.

28 Bi tedi ai ḡemotidi bi bai matabuna tam em ḡailisimo bi em ogatala kuna wai aninena, luvanemo mainana a voiye.

29 Bi Bada, niganana edi giu wainainaila lisimaimo kwa noḡoti bi kwa voyiyemai te tama em taupaula gium laudabatolamo ka giuwe.

30 Nimam kwa tuḡu te kwai yawasana, mataila bi kauwa nananakidi kwa voyiyedi em taupaula waiwaiyawina Yesu isanemo.”

31 Laḡannemo pali i kovikovi ba gabu a waiḡemotidina i gusu. Bi matabudi Aluwa Waiyawa i waiwanavudi bi tedi Maimaituwa giuna laudabatolamo a giu nawe.

Tauwaisumaḡa edi ḡonaḡona a soiyedi

32 ✨Tauwaisumaḡa matabudi nuwedi bi edi noḡota ḡemota. Bi aiyai mote i giu te taunaḡa ena ḡonaḡona, geḡa te matabudi awai sagu vivila.

33 Ḡome giugiukamaḡedi ḡailisi vaitena Bada Yesu ena peki bi ena kenamoito a giu nawe. Bi Maimaituwa sagu dididigina matabudi i vitedi bi i kavisuvisudi.†

34 Bi ḡome mote aiyai mododimo bai i maluwabiye. Banina mabai doḡa bi vanuwa lisidimo ba a kuneyedi bi mane

35 giugiukamaḡedi a vitedi. Bi aiyai bai i malumaluwabiye, mai a vitevite.

36 Maibena Diyousep tana Livai damna noponemo bi Saiplasimo i tubuḡa bi giugiukamaḡedi awai isaisana Banabas. Isa Banabas banina ba *Taulaibagi*.

37 Tana doḡa i wai badayena i kuneye bi manena i natome giugiukamaḡedi i vitedi.

5

Ananaiyas bi Safila

✨ 4:27: Met 27:1,2, Mak 15:1

✨ 4:32: Giu 2:44

† 4:33: Maimaituwa

taukaiwatana ya kakavisuvisu gulatedi: Ee mabai taukaiwatana sa vivile kauwedina.

¹ Oloto isana Ananaiyas bi mwanena Safila, tedi edi doḡa ḡaubona a kuneye.

² Bi tana mwanena vaitena ai anina te mane isuna a kaididi tedi aubaidi. Bi isuna giugiukamaḡedi a vitedi.

³ Bi Pita Ananaiyas i giuwena gado, “Bai aubaina Seitan kunai anine te nopom i waibadae bi Aluwa Waiyawa lisinemo kuna kaiyovu, tam doḡa kuna kunekuneyena manena isuna kuna kaididi tam aubaim?”

⁴ Tam maso doḡa kuna labe gwase, ee doḡa kuna kuneyena mulinemo mane maso kuna kaididi. Bi bai aubaina niga kauwina nopommo kunai nuwanogonoḡotae bi mainana kuna voiye? Tam mote lava lisinemo ku kaiyovu bi geḡa te Maimaituwa lisinemo kuna kaiyovu.”

⁵ Laḡannemo Ananaiyas mai giuna i vaivaiye, tana i kuluva bi i peki. Bi lava matabudi niga kauwina giuna a vaivaiyena a naila gulata.

⁶ Laḡannemo Ananaiyas i pekipeki ba, ḡome ewaewali a tava te a suma bi a avalu nawe te a dobo.

⁷ Tedi a taumiya laḡan ḡotona* te mwanena Safila i tava bi mote i sibe te bai i tubuḡa.

⁸ Ḡome Pita i waitalayena gado, “Ku giuwegu, doḡa kona kunekuneyena manena, niga taunana kamaina, ee?”

Bi Safila i giuna gado, “Emaso, mba taunana kamaina.”

⁹ Bi Pita i giuwena gado, “Bai aubaina temi konai anina bi Bada ena Aluwa konai laulubu? Lava mwanem a do-bodobona, tedi mataetamo sawai laba te tam kota vaitem sa avalu nawem.”

¹⁰ Kamaina te Safila i waimaḡemoti te Pita kaḡe pakanemo i kuluva bi i peki. Gome ewaewali a saḡa vanuwemo bi a kita te waivini i peki. Kamaina bi a avalu nawe bi mwanena diyanemo a dobo.

¹¹ Bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi bi lava matabudi niga giuna a vaivaiyena ba a naila gulata.

Giugiukamaḡedi lava wapewapedi ai yawasanidi

¹² *Giugiukamaḡedi matailla bi anisove kauwidi wapewapedi a voiyedi lava lisidimo. Bi tauwaisumaḡa matabudi Solomon ena yoveyovemo awai ḡemotidi,

¹³ bi lava ḡesaudi mote waisumeḡidi tedi tauwaisumaḡa vaitedi waḡemota a naile geḡa te lava matabudi a viviledi.

¹⁴ Ololoto bi waiwaivini Bada ai sumaḡe bi a solasaḡa tauwaisumaḡa nopodimo te laḡan matabuna tauwaisumaḡa iyevena i dididiga.

* 5:7: Inglis baibol noponemo i giu, 3 hours. ✧ 5:12: Giu 3:11

15 Tedi lava sidesidedi a avalu nawedi etamo te benamo bi duya dabedimo ai kenedi. Tedi mai a voyiena banina Pita i natonatona waguluna maso i taukonidi te a yawasana.

16 Lava kumna ḡesaudi Yelusalem diyana malagaidi waitedi ai ḡemotidi bi lava sidesidedi bi kota lava ḡesaudi aluwa gebogebodi a sunesunegidina waitedi a tavaitedi bi matabudi ai yawasanidi.

Giugiukamaḡedi a laukivigebogebodi

17 Ḡome pilisi saḡasaḡa guletina bi ena lava Sadisi wai babadidi waitedi nopodi unula i wanavu.

18 Bi Giugiukamaḡedi a panidi bi biliwelokomo a sivudi.

19 Bi dudubalemo Bada ena aneya biliweloko mataetina i kaikamaḡe te i waidolidi a potiyovo bi i giuwedina gado,

20 “Ko nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukunemo ko moito bi yawasana valivaliuna matabuna lava ko giuwedi!”

21 Laḡan i sako bi giugiukamaḡedi a nawa pali vanuwinemo, aneya i giugiuwedina mainana bi lava wailovelovedi ai tubu.

Laḡannemo pilisi saḡasaḡa guletina bi ena wai babada ḡesaudi bi Diu babadidi waitedi bolu ai yogae bi a tava bolu vanuwinemo ai ḡemotidi. Bi tauyava a giukamaḡedi biliwelokomo, te maso giugiukamaḡedi ai dolidi.

22 Laḡannemo tedi biliwelokomo a tavatava ba giugiukamaḡedi mote a kitedi, taunana aubaina a munaḡa bolu babadidi lisidimo bi bai i tubutubuḡana a kamaḡati bi a giuna gado,

23 “Biliweloko mataetina gudugudu kauwena bi tauyava mataetamo a moimoito bi mataeta ke kaikaikamaḡe ba mote aiyai ḡome ke kita.”

24 Laḡannemo Maimaituwa ena vanuwa tauyavena edi bada bi pilisi edi babada niga giuna a vaivaiye ba, tedi ai nuwanaina bi mote a sibe te bai ya tubuḡa.

25 Ḡome lava ḡemota i tava bi i giuwedina gado, “Olooloto biliwelokomo kona sivusivudina, tedi niganana Maimaituwa ena vanuwemo a moito bi lava sa wailovelovedi.”

26 Ḡome pali vanuwina tauyavena edi bada waitena a nawa bi giugiukamaḡedi a natomedi. Bi mote a egelidi banina lava a nailedi, male sa lauḡakimidi.

Giugiukamaḡedi Bolu babadidi matedimo mote giu a naile

27 Tedi giugiukamaḡedi a natomedi Bolu babadidi lisidimo bi pilisi edi bada i wai talavitavitaledi.

28 ☆Bi i giuwedina gado, “Tama ke giu vavasagemi te temi mote maso niga olotona isanemo ko wailovelove. Bi geḡa te

emi wailovelove kaikana Yelusalem nopona i waiwanavu. Bi temi ko giugiuwemai te niga lavana ena peki wavuna tama ke avali.”

²⁹ Bi Pita giugiukamaḡedi ḡesaudi vaitedi giu ai munena gado, “Tama Maimaituwa ka voteyateyae mote lava.

³⁰ Temi Yesu kolosi modonemo konai peki bi tamatamada edi Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe.

³¹ Te kataiyanemo i waimiyenina Ḡalibona bi Tauwaiyawasana.* Te Israel lavedi nopodi ya vitedi te sa laukuvasa bi edi gebogebo ya noḡotikamaḡedi.

³² Tama niga kauwidi matamaimo ke kitekitedina ka giugiu nawe, kota mabai Maimaituwa Aluwa Waiyawa i vitevitedina tedi sa vovoteyete.”

Gamaliel ena lava i giuwainoḡotidi

³³ Laḡannemo Diu babadidi niga giuna a vaivaiye ba tedi nuwedi i medi gulata bi a ḡoeḡoena maso ai pekidi.

³⁴ Bi Palisi ḡemota isana Gamaliel, tana waiḡake tauwailovelovena bi lava matabudi tana a vivivile, tana poudimo i miya moito bi tauyava i giu vavasagedina gado, “Pita bi Diyon ko giuwedi sa potiyovo doḡamo laḡan watigena.

³⁵ Tana i giuna gado, Israel babadimi, ko kita kauwa kaka niga lavedi lisidimo bai ko voie.

³⁶ Dolinemo mainana oloto isana Tadiyas i moito saḡa bi i giu te tana bena kage lava dididiga bi lava wapana 400 a kaiwata. Bi laḡannemo tana ḡaviḡaviyidi ai peki bi taukaiwatana a dabalala bi bai matabuna i lautautau.

³⁷ Bi tana mulinemo, kota Galili olotona isana Diudas ko noḡoti. Mba laḡannemo Loum gabemanina lava a iyeiyevidi bi i moitosaga te lava kumna iai waietadoliyedi. Bi tana vaitena ḡaviḡaviyidi ai peki bi taukaiwatana matabudi ai nawa ḡemoḡemota.

³⁸ “Taunana aubaina niganana ya giugiuwemi te niga lavedi lisidimo mote bai koma voie. Bamoda edi noya lava lisinaḡa i natona ba, noyana ya lautautau.

³⁹ Bi bamoda Maimaituwa lisinaḡa i natona ba mote ḡemoḡemotina niga lavedi koma giu waitautaudi bamoda temi Maimaituwa kowai ḡaviye.” Kamaina bi mba babadidi Gamaliel ena giu ai anine bi a kaiwata.

⁴⁰ Ḡome tauyava giugiukamaḡedi a ka valageti munaḡedi bi madamo a kwapudi bi a giu vavasagedi te maso mote Yesu isanemo a giu munaḡa, kamaina bi a kita kamaḡedi te a nawa.

* 5:31: Giu 2:33

41 Ğome giugiukamaḡedi ma nuwavisudi bolu vanuwina a potiyovo kamaḡe bi a nawa banina Maimaituwa i vinedi te tedi kamaina te sai nuwatoi Yesu isana aubaina.

42 Bi laḡan matabuna pali vanuwinemo bi lava edi vanuwa nopodiḡa giu visuvisuna wailovelovena mote a kaisako bi a laulauguguya te Yesu tana Vinevine Kamaḡena.

6

Taupaula 7 a vinedi

1 Mba laḡandimo tauwaikaiwatana iyevena i saḡasaḡa. Bi tauwaisumaḡa Gulik kalinana taugiuwena a moito te Diu Ğibulu taugiuwena a giuvitavitaledi. Banina Gulik iwape mote a kita kauwedi kani soiyenemo.*

2 Taunana aubaina tauwaikaiwatana 12 tauwaisumaḡa a yogedi a tava ai ḡemotidi bi a giuwedina gado, “Mote i visu te kani soiyenemo ka soiso kauleya bi Maimaituwa giuna lauguguyaena ka kaisako.

3 Taunana aubaina, ema lava waisumeḡimi ko kita te ooloto 7 sibe lavedi bi Aluwa i waiwai wanavudina ko vinedi te tama niga noyana ka vitedi te sai badaye.

4 Bi tama kamaina te Maimaituwa giuna ka lauguguyae bi pali ka kaididi.”

5 Ğome giugiukamaḡedi edi giu, lava matabudi ai anine. Kamaina bi Stivin, waisumeḡina bi Aluwa Waiyawa i waiwai wanavuna a vine. Bi ena lava ḡesaudi ba: Filip, Pokolas, Nikano, Timon, Pamenas bi Nikolas. Nikolas tana ba Eteni, Entiyok olotona bi wala i waila Diu.

6 Tauwaisumaḡa niga oolotodi 7 ai doli natomedi giugiukamaḡedi lisidimo. Bi giugiukamaḡedi nimedi ooloto 7 dabedimo a sivudi te a laupali.

7 Kamaina bi ḡome Maimaituwa giuna i tuwa. Bi tauwaikaiwatana iyevena Yelusalem noponemo i wapa kasaḡe. Bi pilisi wapewapedi vaitedi a nato Yesu ena kauwa a wailovelovena ai sumaḡe.

Stivin a pani

8 Maimaituwa Stivin i ka visuvisu bi ḡailisi i vite te anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedi lava lisidimo.

9 Bi geḡa te Diu lavedi ḡesaudi Stivin a giu vitavitale, tedi ba bolu vanuwina isana *Waitaupaula yababa i kovi* lavedi. Tedi ba Diu lavedi mabai Sailin, Aleksandiliya, Silisiya bi Eisiya plovinsina lavedi. Tedi Stivin vaitena waikagiu ai tubu.

* 6:1: Teteka labena (table). Niga banina ba kani soiyena waibadayena ee mane labena waibadayena, Gulik giuna *table banina ba banika*.

10 Bi geḡa te Aluwa Waiyawa nuwauyauya Stivin i vite bi i gagagaliyena mote ḡemoḡemotina te maso a lauyovoḡe.

11 Taunana aubaina tedi kandavonemo olooloto ḡesaudi a gwayedi te kaiyovumo sa giuna gado, “Tama ke vaiye te Stivin Mosis bi Maimaituwa i giu waiyovoyovodi.”

12 Niga giudimo lava, waibabada bi waiḡake tauwailovelovena a ka medimedidi. Kamaina bi tedi Stivin a pani bi ai doli nawe bolu babadidi lisidimo.

13 Ḡome tedi giu kaikaiyovudimo lava ḡesaudi a giuwedi te sa giuna gado, “Niga lavana ke vaiye te tana Maimaituwa ena vanuwa bi ena waiḡake Mosis i vitevitena laḡan matabuna i laulauyovoḡedi.

14 Tama ke vaiye te i giuna gado, ‘Niga Nasalet Yesuna male pali vanuwina yaka gebogebo bi Diu edi vaivai Mosis i vitevitemaina ya vitedi.’”

15 Tedi mabai bolu babadidi a miyamiyana Stivin a kitakitadidi bi kitana i nuwavitala maibena aneya.

7

Stivin Diu babadidi matedimo i lauguguya

1 Pilisi saḡasaḡa guletina Stivin i wai talayena gado, “Niga lavedi bai sa giugiuwena ba giukauwa, ee?”

2 *Bi Stivin edi giu i waimunena gado, “Tamatamagu bi tuwatuwaḡagu bai ya giuwena ko vaiye. Maimaituwa namanamalina wala Mesapotomiyamo Eiblaḡam lisinemo i laumaḡata, muliḡa kaka i nawa Alanmo i miya.

3 “Bi Maimaituwa Eiblaḡam i giuwena gado, ‘Em dobu bi em lava kwa gosedi bi dobu tagu yaì lovennemo kwa nawa.’

4 *Kamaina bi ena dobu Mesapotomiya i gose bi i nawa Alanmo i miya. Ḡome tamana i peki mulinemo, Maimaituwa Eiblaḡam i giukamaḡe niga dobnemo niganana ta miyamiyanemo.

5 *Mba laḡannemo Maimaituwa mote doḡa ḡaubona niga ḡome i vite. Bi Maimaituwa i giuwapa te laḡan muliḡa tana bi ena tubulelesa ya vitedi. Avena te Eiblaḡam mote i wainatuna bi yaḡolo te Maimaituwa lisinemo i sauga.

6 *Maimaituwa i giuwena gado, ‘Em tubulelesa kaka wali dobumo sai taupaula yababa. Bi kwalabu 400 nopodimo mba dobuna lavedi kaka em tubulelesa sa voyiyedi te sai nuwatoitoi.

7 *Bi mba dobuna lavedi aubaidi sa wai taupaula yababana kaka ya kovoḡidi. Bi muliḡa kaka em tubulelesa mba

dobuna sa gose kamaḡe bi sa nato niga dobunemo bi sa lauduneyegu.’

⁸ ✧Mba gome Maimaituwa kwapibwali ena waianina Eiblaḡam i vite. Bi laḡannemo Aisik i tubuḡa, laḡan 8 mulidimo Eiblaḡam kwapibwali i voiye Aisik lisinemo. Bi kota Aisik natuna Deikap lisinemo i voiye. Bi Deikap natunatuna 12 lisidimo kota mainana i voiye. Niga lavedi edi tubulelesa ba tada.

⁹ ✧“Deikap natunatuna tasidi Diyousep a unule, taunana aubaina tana a kune kamaḡe Idip lavedi lisidimo te yai taupaula yababa. Bi geḡa te Maimaituwa tana vaitena,

¹⁰ ✧taunana aubaina ena pilipili matabudimo i sagu. Maimaituwa Diyousep nuwauyauya i vite bi ena yawasanamo Idip ḡalibonana nuwana i laukwasili. Taunana aubaina ḡalibona, Diyousep waibada i vite te Idip dobuna matabuna bi ena vanuwa nopona i waibadae.

¹¹ ✧“Kamaina bi Idip bi Keinan dobudi matabudi gomala i ka gebogebodi bi wainuwatoi dididiga i tubuḡa. Bi eda magula mote bamo kani a banavi.

¹² Laḡannemo Deikap i vaiye te Idipmo kani, tana natunatuna eda magumagula i giukamaḡedi. Tedi mote ḡome nawenawedi bi geḡa te a nawa.

¹³ Bi kota edi nawa wailabunemo Diyousep i kamaḡati munaḡe tuwatuwaḡana lisidimo. Ḡome kaka Idip ḡalibonana Diyousep ena vanuwa lavedi i sibedi.

¹⁴ ✧Diyousep tamana Deikap bi ena vanuwa lavedi wapedi 75 edi giu i giukamaḡe te sa nato Idipmo.

¹⁵ ✧Kamaina bi Deikap i nawa Idipmo, ḡome tana bi natunatuna a miyamiyana eete a peki.

¹⁶ Bi tubuḡidi a munaḡedi te Sekemmo tauyewamo a sivudi wala Eiblaḡam manemo i gimegimelina Ḡema natunatuna lisidimo.

¹⁷ ✧“Laḡan i watiwatige te Maimaituwa Eiblaḡam lisinemo bai i giugiuwapana ya tubuḡa. Bi Idip noponemo eda lava Israel lavedi iyevena i wapa gulata.

¹⁸ Kamaina bi lava ḡesau i waiḡalibona Idipmo. Niga lavana mote Diyousep i sibe.

¹⁹ ✧Bi niga ḡalibonana eda magumagula i laukivi gebogeboyedi bi i egelidi te natunatudi meyemeyedi doḡamo a sivu yovoḡedi te sa peki.

✧ 7:8: Pak 17:10-14, Pak 21:2-4, Pak 25:26, Pak 29:31–35:18 ✧ 7:9: Pak 37:28, Pak 39:2,21 ✧ 7:10: Pak 41:39-41 ✧ 7:11: Pak 42:1,2 ✧ 7:14: Pak 45:9,10,17,18 ✧ 7:15: Pak 46:1-7, Pak 49:33 ✧ 7:17: Pot 1:7,8 ✧ 7:19: Pot 1:10,11, Pot 1:22

20 ✧ Mba laḡannemo Mousis i tubuḡa bi tana gomana mulemulelena Maimaituwa matanemo. Nawalai faiona tinana bi tamana edi vanuwemo a labe.

21 ✧ Bi laḡannemo mote ḡemoḡemotina te maso a labe, tana a sako yovoḡe. Bi ḡalibona natuna waivinina i vai, te i ḡamo bi i wai natune maibena natu otina.

22 Bi tana Idip edi nuwayuyayamo ai lovelove. Tana ena giumo bi ena kauwemo lava ḡaiḡailisina i tubuḡa.

23 ✧ “Laḡannemo Mousis ena kwalabu 40 a kovi bi i ḡoe te ena lava Islael ya vakitedi.

24 Bi Mousis i kita te Idip lavana i miya moito te Islael olotona i katikati vunu. Gome tana ena tau mulinemo i moito bi biwana i vai te Idip lavana i lai peki.

25 Bi Mousis i wainoḡota te ena lava otidi maso a sibe te Maimaituwa yai etadoliye te tana kaka ena lava yai yawasanidi bi ḡeḡa te tedi mote a sibe.

26 Bokina mainana i kita te ena lava Islael labu a waigasiḡasi. Kamaina bi Mousis i nawa i katautaudi bi i giuwedina gado, ‘Ei, mba em tau bai aubaina ko waikaḡasiḡasi?’

27 Ḡome oloto ena tau i laulaugulatena Mousis i bibini bi i giuwena gado, ‘Tam aiyai waibada i vitem bi kwa waibadaemai bi kwa etaetalemai?’

28 Tam maḡo Idip lavana kuna lai peki, mai niganana tagu kwa lai pekigu, ee?’

29 Laḡannemo Mousis niga giuna i vaivaiye ba tana i naila i nawa Midian. Gome i miyana maibena tautavatava bi natunatuna oloolotodi labu.

30 ✧ “Kwalabu 40 a kovi mulidimo kalakalalelemo oya Sainai diyanemo, kai tomboluna, vavavannemo aneya i laumaḡata Mousis lisinemo.

31 Laḡannemo nigamai i kitakita ba i tava. Kamaina bi i nawa diyanemo maso i kita kaukauwena mba Bada kalinana i vaiyena gado,

32 ‘Tagu taunana em magumagula Eiblaḡam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.’ Mousis naila i kagusugusu bi mote i waikita munaḡa.

33 Kamaina bi Bada, Mousis i giuwena gado, ‘Em kaḡe suma kwa kaikamaḡe. Banina mba gabunemo kwa moimoitona ba doḡa waiyawa.

34 Tagu egu lava edi wainuwatoi Idipmo e kita bi kota edi lauaiyoi e vaiye. Bi tagu e yovona ba yai yawasanidi. Taunana aubaina kwa nato bi niganana ya giukamaḡem kwa munaḡa Idipmo.’

35 ✧ “Mousis tana taunana dolinemo Israeḡ lavedi a daboke bi a giuwena gado, ‘Tam aiyai ḡailisi i vitem bi kwa waibadae-mai?’ Tana taunana Maimaituwa i giukamaḡe te lava ya kapotiyovodi bi yai etadoliyedi, aneya kai tomboluna vavavaninemo lisinemo i laulaumaḡatana ena sagumo.

36 ✧ Israeḡ lavedi Idipmo i kapotiyovodi bi anisove kauwidi bi mataila Idipmo i voyiyedi. Bi kota Nisa Sabasabanemo bi kalakalalemo kwalabu 40 nopodimo.

37 ✧ Mousis Israeḡ lavedi i giuwedina gado, ‘Maimaituwa kaka taugiuwatana ḡemota nopomimo ya vine bi ya giukamaḡena lisimimo maibena tagu.’

38 ✧ Bi tana taunana kalakalalemo Israeḡ lavedi, vaitedi ai ḡemotidi. Tana ḡome eda magumagula vaitedi bi kota Mousis oya Sainai dabanemo yawasana giuna aneya i giuvite te i waidama lisidemo.

39 Bi ḡeḡa te eda magumagula mote kalinana a votey-ateyae. Tedi a daboke bi a ḡoeḡoena maso a munaḡa Idip.

40 Taunana aubaina Elon a giuwena gado, ‘Ema maimaituwa kwa voyiyedi te sai etadoliyemai. Niga lavana Mousis Idipmo i ka potiyovoda bi tada mote ta sibe te bai lisinemo i tubuḡa?’

41 Kamaina bi tedi koikoitau a voyiyena kitana maibena kau natuna. Bi koikoitau a voivioyena lisinemo a soi, a lausewasewa bi a vivivile.

42 Taunana aubaina Maimaituwa i miyatautauliyedi bi i kita kamaḡedi te kipola, suwala bi nawalai galewemo a laulauduneyedi, maibena taugiuwatana edi bukamo a gilugilumina mainana. Ḗome Maimaituwa i giuna gado, ‘Israeḡ lavemi, wala kwalabu 40 kalakalalemo kona miyamiyana ba mote tagu lisigumo ko laulausewasewa.

43 Bi temi mba maimaituwa Molek ena kape

kona ava'avali waibabali.

Bi kota kipola maimaituwana Lafen aluwina

kona ava'avali waibabali.

Temi mba mwalidi kona voyiyedi

bi kona laulauduneyedi.

Taunana aubaina yaḡ giukamaḡemi

te emi dobuko potiyovo kamaḡe

bi Babilon mulitaulinemo ko nawa.’

44 ✧ “Kalakalalemo eda magumagula Maimaituwa mayavaina kapena a ava'avali nawe. Bi a voyiyena ba bainewa Maimaituwa Mousis i giugiuwena mainana. Bi kota kitana bainewa i wailovena mainana luvanemo i voyie.

45 Laḡan muliḡa Diyosuwa eda magumagula i wai etadoliyedi ḡaviya noponemo bi lava mba dobudimo miyemiyedi Maimaituwa i kwavi waipotiyovodi te dobuna a vai, lava niga ḡome a miyamiyana lisidimo. Bi Maimaituwa mayavaina kapena a avali tavaite niga dobunemo Maimaituwa ani laudunena bi ḡome i kenana eete Deivida ena waibada saugina.

46 ✧Maimaituwa, Deivida nuwana i vai. Bi Deivida, Maimaituwa i waibaḡa te maso i waianine bi pali vanuwina i ḡala, Deikap ena tubulelesa edi ani laudune.

47 ✧Bi geḡa te Solomon pali vanuwina i ḡala Maimaituwa aubaina.

48 Bi kota Maimaituwa saḡasaḡa guletina mote lava vanuwa a ḡaleḡaledina nopodimo ima miyamiya. Taugiuwatana niga mainana i giu:

49 ‘Mala egu ani miya

bi dobu kaḡegu ani waitupamoitona.

Vanuwa bainewa kitana kwa ḡala aubaigu?

Ee bamo egu vanuwa ani waiyawasi?

50 Tagu mote mwali matabudi malamo

bi dobumo nimagumo e voyiyedi?’ ”

51 Stivin yaḡolo ena giu ya nawenawe, “Temi nopomi ḡaiḡaidi, beyemi a pota bi kona laukasagaḡaiḡai mote Maimaituwa giuna koma vaivaiye. Maibena emi magumagula. Temi sauga matabuna Aluwa Waiyawa ko laulaukasagaḡaiḡaiye.

52 Emi magumagula wala taugiuwatana matabudi a laukivigeboḡeyedi bi ai pekidi. Tedi ba lava didimanina ena nato a giugiuwata. Bi laḡannemo i tavana ba temi kona kaisoluḡe bi konai peki.

53 Maimaituwa ena waiḡake aneya i vitedi bi a natome eda magula lisidimo bi temi mote ko kaiwata.”

Stivin ḡakimemo ai peki

54 Laḡannemo Diu babadidi Stivin ena giu a vaivaiyedi ba a medi gulata lisinemo bi mwakedi a sanadididi.

55 Stivin Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i wai kita saḡa malamo te Maimaituwa namalina bi Yesu, Maimaituwa kataiyanemo i moimoitona i kita.

56 Kamaina bi Stivin i giuna gado, “Koi kita, tagu mala nuwa wasana e kita bi Maimaituwa kataiyanemo Tana Taunana Natuna ya moimoito.”

57 Niga giudi a vaivaiyedi ba beyedi a sula gududi bi matabudi ai lasa te velau Stivin a dubutawi.

58 Tedi a solu nawe malagai mulitaulinemo bi ḡome a lauḡakimi. Bi tauwaiwavu edi gala a lolodi bi oloto ewalina isana Sol* kaḡe pakanemo a sivudi te ya labedi.

59 Laḡannemo Stivin a laulaḡakimi ba tana i laupalina gado, “Bada Yesu, aluwigu kwa vai!”

60 Kamaina bi tuwapekana i waitupagwaliḡe bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Bada niga lavedi edi gebo-gebo kwa noḡotikamaḡe.” Stivin niga giuna i vato mulinemo te i peki.

8

Tauwaisumaḡa laukivigeboḡe a banavi

1-2 Bi Sol ena waianina Stivin ai peki.

Diu babadidi Stivin a laipeki mulinemo, ooloto tauwaisumaḡa Stivin a ḡabe gulate bi a avali nawe tauyewamo a sako. Mba laḡaninemo kota Yelusalemmo laukivigeboḡe dididiga tauwaisumaḡa lisidimo i tubuḡa. Te tauwaisumaḡa matabudi a dabalala bi a nawa Diudiya bi Sameliya plovinsidi nopodiḡa. Bi giugiukamaḡedi taudiḡa Yelusalemmo a miya gwas.

3 ☆Ḡome Sol lava i lauegelidi te Maimaituwa ena dam laukivigeboḡeyedi ai tubu. Tedi a nawa vanuwa bi vanuwa bi tauwaisumaḡa oolotodi bi 8waiwaivinidi a solu yovoḡedi te biliwelokomo a sivusivu nawedi.

Filip Sameliyamo i lauguguya

4 Tauwaisumaḡa a dabadabalalana a nawa malagai te malagai bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae.

5 Bi Filip i nawa malagai dididigina Sameliya dobuna noponemo bi Vinevine Kamaḡena giuna visuvisuna i lauguguyae lava lisidimo.

6 Laḡannemo lava kumdi Filip ena lauguguya a vaivaiye bi anisove kauwidi a kitekitedi ba tedi matabudi ena giu a vaiye kaukauwe.

7 Banina Filip lava nopodimo aluwa gebogebodi i kwavi vaidi bi ma galalidi a potiyovo. Bi kota lava wapewapedi tunipekipekidi bi kaḡe nuwakududi i waiyawasanidi.

8 Taunana aubaina lava mba malagaina dididiginemo ai nuwavisu gulata.

Saimon taubwalabwalau

9 Sameliyamo oloto isana Saimon walaka bwalabwalauna miyamiyana, Sameliya lavedi matabudi ena bwalau kauwidi i voivoiyedina a sovesove. Bi i seḡaseḡala te lava dididiga.

* 7:58: Sol muliḡa isana Pol, Yesu ena tauwaikawaiwatana laukaina. ☆ 8:3: Giu 22:4,5, Giu 26:9-11

10 Bi lava yababa te lava nananakidi mataudi kalinana a vaivaiye kauwe bi a giu te, “Maimaituwa ena ḡailisi dididiga lisinemo.”

11 Tedi Saimon kaiwatana walaka ai tubu bi ena bwalaumo lava i wai soveyedi.

12 Bi Laḡannemo Filip Maimaituwa ena waibada bi Yesu isana i laulauguguyae ba olooloto bi waiwaivini ai sumaḡa bi i kabuludi.

13 Bi Saimon vaitena i waisumaḡa bi i kabulu. Ġome Filip ena ani nawamo i kaiwata. Bi Filip anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedina Saimon i kitedi bi i sovesoveyedi.

14 Laḡannemo giugiukamaḡedi Yelusalemmo a vaiye te Sameliya lavedi Maimaituwa giuna ai sumaḡe, tedi Pita bi Diyon a giukamaḡedi lisidimo.

15-16 Banina tedi yaḡolo mote Aluwa Waiyawa i yovo tauwaisumaḡa valivaliudi lisidimo. Bi tedi ba Bada Yesu isanemo a kabulu otigedi. Laḡannemo Pita bi Diyon a tava lisidimo ba aubaidi a laupali te Aluwa Waiyawa sa vai.

17 Kamaina bi Pita bi Diyon nimedi tauwaisumaḡa dabedimo a sivudi bi Aluwa Waiyawa a vai.

18 Bi laḡannemo Saimon i kita te giugiukamaḡedi nimedi tauwaisumaḡa dabedimo a sivudi te Aluwa Waiyawa a vai. Ġome Saimon mane i waiyoyo Pita bi Diyon lisidimo

19 bi i giuwedina gado, “Niga ḡailisina kota ko vitegu te aiyai dabanemo nimagu ya sakona ba Aluwa Waiyawa ya vai.”

20 Bi geḡa te bi Pita i giuwena gado, “Tam male em mane vaitena ko nawa kai kalakalatinemo. Banina tam kuna noḡoti te Maimaituwa ena puyo bena manemo kwa gimeli ee!

21 Tam mote Maimaituwa i waianinem te tama ema noyamo kwa saḡa banina nuwapoum mote i didimana Maimaituwa matanemo.

22 I visu te mba em noḡotidi gebogebodi kwa kuvesidi bi kwa laupali Bada lisinemo te em gebogebodi male ya noḡoti kamaḡedi.

23 Banina e kitam te kuna unula gulata lisimaimo bi em noḡota gebogebodi sa waibadaem.”

24 Kamaina bi Saimon i giuwena gado, “Aee aubaigu ko laupali Bada lisinemo te bai kuna giugiuwena lisigumo mote mainana ima tubuḡa.”

25 Ġome Pita bi Diyon edi waisumaḡa a giuwedi bi Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. Mulinemo tedi a munamunaḡa Yelusalemmo ba Sameliya malagaidiḡa giu visuvisuna a laulauguguyae.

Filip bi Itiopiya badana dididiga

²⁶ Kamaina bi Yelusalemmo Bada ena aneya Filip i giuwena gado, “Kwa vononoḡa bi kwa yovo kwa nawa yalousa yawaninaḡa. Tam eta Yelusalemmo bi i yovo i nawa Gasa taunana kwa kaiwata.” (Mba etana i pupu aubaina lava mote sima kaikaiwata).

²⁷ Ḡome Filip i modina i nawanawa etamo te Itiopiya olotona i banavi bi olotona ba waibadana dididiga, ḡalibona waivinina isana Kandeke ena mane taulabena. Niga olotona i nawa Yelusalemmo laudune aubaina,

²⁸ bi ena seliotmo i munamunaḡa ba etamo taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi.

²⁹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Filip i giuwena gado, “Kwa nawa noi seliyotina diyanemo kwa moito.” ³⁰ Bi ḡome Filip i velau seliot diyanemo bi i vaiye te olotona taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. Kamaina bi Filip i waitalayena gado, “Bai kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe ee geḡa?”

³¹ Bi olotona ena giu i waimunena gado, “Bainewa yà sibe? Walitau ya giuwailovelovegu kaka yà sibe.” Kamaina bi olotona Filip i giuwe te i valageta ena seliotimo bi diyanemo i miya.

³² ✨Bi olotona Aisaiya ena bukamo i iyeiyevina ba niga mainana i giu:

“Lava tana ai doli nawe
bi sa vununa maibena sipu.

Bi kota maibena sipu lauewalina
laḡannemo kapalina a bwalibwali,

ba tana i miya moimoisili
bi mote bai i giuwe.

³³ Laḡannemo a ka gebogebo gulate,
tana mote aubaina i giu ḡaiḡailisi.

Mote aiyai kaka ena tubulelesa
ima giuwata.

Banina ena yawasana dobumo ba damona.”

³⁴ Ḡome Itiopiya badana Filip i waitalayena gado, “Ae goma, ku giuwegu, taugiuwatana aiyai ya giugiuwe, tana taunaḡa ee, lava ḡesau?”

³⁵ Kamaina bi Filip, Aisaiya ena bukamo giugiuna ḡemotinemmo giu i waitubu bi Yesu giuna visuisuna giu wailovelove i wai tubu.

³⁶⁻³⁷ Tedi a nawanawa etaḡa te gaubemo a tava bi Itiopiya badana i giuwena gado, “Ei, gauba nove, tagu kamaina te yà bulu bai ya ka pilipiligu?”*

✨ **8:32:** Ais 53:7,8   * **8:36-37:** Kulikulidi wadubodi ḡesaudimo nigamai a giu, Tam bamoda nuwam tabutabunemo kwai sumaḡana ba yà ka bulum.

³⁸ Kamaina bi ena seliot tauvelauyena i giuwe te i moito bi tana bi Filip a nawa gaubemo. Ġome Filip Itiopiya badana i kabulu.

³⁹ Laḡannemo gaubemo a lovolovo tava ba Bada Aluwina i waimaḡemoti te Filip i avali nawe. Bi Itiopiya olotona mote Filip i kita munaḡe. Bi tana ma yasisina i gelu i nawa banina Maimaituwa i waiyawasani.

⁴⁰ Filip bainewa te Adotasmu i laumaḡata. Tana malagai matabuna nopodiḡa i nawa bi giu visuviusuna i laulauguguya nawena eete Seseliyamo i tava.

9

Sol ena yawasana i vitale

¹ Mba laḡandi nopodimo Sol yaḡolo te nuwana i medi gulata bi i giu te Bada ena tauwaikawaiwatana yai pekidi. Taunana aubaina i nawa pilisi saḡasaḡa guletina lisinemo bi

² i waibaḡa te pepa ya kulidi Diu edi bolu vanuwidi babadidi aubaidi Damaskas malagainemo. Tedi maso mba pepedi a iyevidi bi Sol ai anine te olooloto bi waiwaivini Yawasana Etana taukawaiwatana maso i panidi bi i natomedi Yelusalemmo.

³ Kamaina bi Sol i nawa Damaskas malagaina diyanemo i tavatava ba yanayana wai matakanikanina malamo i wai maḡemoti te Sol i yana kwaivivili,

⁴ bi i kuluva doḡamo i talaḡa. Bi kalina galewemo i vaiyena gado, “Sol, Sol bai aubaina kwa laulau kivigebogeboyegu?”

⁵ Sol i waitalana gado, “Tam aiyai, Bada ee!”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu Yesu, tagu taunana kwa laulaukivigebogeboyegu.

⁶ Yaḡiyaḡina kwa moito makai bi kwa nawa malagai di-didiginemo bi ḡome sa giuwem te bai kwa voiye.”

⁷ Olooloto Sol vaitena a nawanawana, ḡome a tau moimoito giu geḡa banina tedi kalina a vaiye bi mote aiyai a kita.

⁸ Ġome Sol i miya moito bi gado yai kita ba matana i wai dudubala bi mote bai i kita. Kamaina bi nimanemo a kabi bi ai wai doli nawe Damaskas.

⁹ Bi ma matapotapotana i miyana laḡan faiona a kovi, mote bai i kani bi i tego.

¹⁰ Damaskas noponemo tauwaikawaiwatana ḡemota isana Ananaiyas i miyamiya. Bi wailove i kita Bada i laumaḡata bi i giuwena gado, “Ananaiyas.”

Bi ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu niga.”

¹¹ Ġome Bada i giuwena gado, “Kwa modina kwa nawa eta sa wai isana, *Eta Didimanina*. Mba ḡome Diudas ena

vanuwemo kwa tava bi kwai talana Tasis olotona isana Sol aubaina, tana ḡome niganana ya laulaupali lisigumo.

¹² Bi wailove i kita te oloto isana Ananaiyas ya natonato lisinemo te nimana dabanemo ya sivudi bi yai kita munaḡa.”

¹³ Ḡome Ananaiyas ena giu i waimunena gado, “Bada, lava wapewapedi mba olotona ena kauwa a giuwegu, te tana taukaiwatam Yelusalemmo i kaka gebogebodi.

¹⁴ Bi pilipilisi edi babada ḡailisi a vite te i nato Damaskasmo te taulauduneyem matabudi ya panidi.”

¹⁵ Bada, Ananaiyas i giuwena gado, “Kwa nawa banina tagu niga olotona e vine te egu noya ya voiye bi isagu ya giuwaimaḡati, Eteni lavedi bi ḡaliḡalibona bi Israel lavedi lisidimo.

¹⁶ Bi tagu yaì love te bainewa wainuwatoi dididiga ya banavi tagu isagu aubaina.”

¹⁷ Kamaina bi Ananaiyas i nawa vanuwemo i valageta. Te nimana Sol dabanemo i sako bi i giuwena gado, “Valetigu Sol, etaḡa kuna natonato bi Bada Yesu lisimmo i laulau maḡatana, taunana i giukamaḡegu te tam kwai kita munaḡa bi Aluwa Waiyawa yai wanavum.”

¹⁸ Laḡannemo Ananaiyas nimana Sol dabanemo i sakosako ba maḡemota mwali kitedi maibena iyana vevedi matanemo a kuluva bi matana i layana munaḡa, moito bi Ananaiyas Sol i kabulu.

¹⁹ Kamaina bi Sol kani i kani te ena ḡailisi i vai munaḡe.

Sol Damaskasmo lauguguya i waitubu

Sol Damaskasmo tauwaikaiwatana vaitena a taumiayamiya laḡan visa.

²⁰ Ḡome bolu vanuwidiḡa i nawa bi lauguguya i waitubuna gado, “Yesu tana Maimaituwa Natuna.”

²¹ Ḡome tedi mabai a vaivaiyena ba a tagugu bi ai giugiuna gado, “Niga olotona tana taunana Yelusalem noponemo Yesu tauwaisumaḡena i kaka gebogebodi. Bi niganana i tava niga ḡome bi tauwaisumaḡa ya pani nawedi Yelusalemmo pilipilisi edi babada lisidimo.”

²² Bi geḡa te Sol ena lauguguya i ḡailisi gulata bi i kamaḡati kauwe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Bi Diu lavedi Damaskasmo miyemiyedi mote ḡemoḡemotina te Sol vaitena sai kagiu.

²³ Laḡan wapawapa a kovi mulidimo Diu lavedi ḡome miyemiyedi ai ḡemotidi bi Sol kana pota a yesi te maso ai peki.

²⁴ Bi geḡa te lava ḡesaudi Sol a tainuwatau. Bi Diu lavedi suwala bi dudubala tedi malagai ganakukuna mataetina a yaveyave te Sol maso i laupotiyovo bi ai peki. ²⁵ Taunana

aubaina dudubala ḡemota Sol ena lava kaikaiwatana dou noponemo a suveki bi ganakuku koyavusinemo ai dawē yovoḡe.

²⁶ Laḡannemo Sol Yelusalemmo i tava bi i ḡoe te maso tauwaikaiwata waitedi ai ḡemotidi bi tedi matabudi a naile bi mote ai sumaḡe te tana tauwaikaiwatana ḡesauna.

²⁷ Kamaina bi Banabas, Sol i waidoli nawe giugiukamaḡedi lisidimo bi i giuwedi te bainewa Sol i nawanawa Damaskas bi etamo Bada lisinemo i laumaḡata. Bi kota i giuwedi te Sol bainewa Damaskasmo ma laudabatolana Yesu isana i lauguguyae.

²⁸ Gome Sol tauwaikaiwatana waitena a miya bi Yelusalem malagaina noponaḡa ma laudabatolana Bada isana i laulau-guguya nawe.

²⁹ Bi kota Diu lavedi Gulik kalinedi taugiuwena waitedi ai kagiu bi a wai saḡasaḡa. Bi tedi a ḡoeḡoena maso Sol ai peki.

³⁰ Bi laḡannemo tauwaisumaḡa a vaivaiye ba tedi Sol ai doli nawe Seseliya bi a giukamaḡe i nawa Tasis.

³¹ Mba laḡandimo Maimaituwa ena dam lavedi Diudiya, Galili bi Sameliya dobudimo miyemiyedi tedi nuwedi i kena. Bi Aluwa Waiyawa ena ḡailisimo tedi i laibagidi te a ḡailisi. Tedi Maimaituwa a vivivile bi ena dam iyevina i dididiga.

Pita Aniyas i wai yawasani bi Dokas pekimo i ka kena moito

³² Mba laḡandimo Pita i nawa dobu bi dobu bi kota Laida malagaina noponemo tauwaisumaḡa i vakitedi.

³³ Gome tana oloto isana Aniyas i banavi bi tana sida tunipekipeki i vai bi i kenana kwalabu 8 a kovi.

³⁴ Bi Pita i giuwena gado, “Aniyas, Yesu Keliso i wai yawasanim, ku moito em kebana kwa noku.” Noi taunana te Aniyas i yawasana te kenamoito.

³⁵ Mba ḡome Laida bi Salon malagaidi lavedi matabudi, mainana a kitakita ba a nuwavitaleidi bi Bada ai sumaḡe.

³⁶ Bi kota Diyopa malagainemo tauwaisumaḡa waivinina i miyamiyana isana Tabita. (Gulik kalinedimo isa Tabita ba Dokas). Tana laḡan matabuna kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava wainuwatoitoidi i sagusagudi.

³⁷ Laḡan ḡemota tana i sida kauwa te i peki. Kamaina bi tubuḡina a koḡa bi a avalī saḡe noke bena wailabunemo* a sako.

³⁸ Bi Laida malagaina ba Diyopa diyanemo, taunana aubaina tauwaisumaḡa Diyopamo a vaiye te Pita Laidamo i miyamiya. Kamaina bi olooloto labu a giukamaḡedi te Pita sai baḡana gado, “Aee, ku nato makai lisimaimo.”

* 9:37: Gulik baibol bi nigilisi a giuna *upstairs room*.

³⁹ Kamaina bi Pita niga oloolotodi vaitedi a munaḡa Diyopamo. Laḡannemo tedi ḡome a tava ba Pita ai doli saḡe noke bena wailabunemo. Bi iwape matabudi Pita a moito kwaivivili bi a ḡabaḡaba. Tedi kwama bi gala Dokas ma miyanemo i voivoiyedina Pita ai love.

⁴⁰ Ḡome Pita matabudi i giuwedi te a potiyovo vanuwa dibunemo. Bi tana tuwapekana i waitupagwaliḡe bi i laupali. Bi i tauvitale te waivini pekipekina i kita bi i giuwena gado, “Tabita, ku kenamoito.” Tana matana i layana bi laḡannemo Pita i kitakita ba i kenamoito.

⁴¹ Pita nimana i tuḡu bi waivini nimanemo i kabi te i solu waimoito. Ḡome tana, iwape bi tauwaisumaḡa i yogedi a saḡa bi i wailovedi te waivini i yawasana munaḡa.

⁴² Lava matabudi Diyopa noponemo bai i tubutubuḡana giuna a vaiye bi lava wapewapedi Bada Yesu ai sumaḡe.

⁴³ Pita oloto isana Saimon vaitena Diyopamo laḡan wape-wapedi a miyamiya. Bi Saimon ena noya ba musala kwapidi i kopedi bi i waikunekuneyedi.

10

Pita bi Koniliyas

¹ Seseliya malagainemo oloto isana Koniliyas i miyamiya, tana ba tauwaiḡaviya edi bada, sawai isedina *Itali potumina*.

² Tana ba lava didimanina bi ena vanuwa lavedi matabudi Maimaituwa a laulauduneye. Tana laḡan matabuna Diu lavedi wainuwatoitoidi i sagusagudi bi kota Maimaituwa lisinemo i laulaupali nonoḡa.

³ Bi laḡan ḡemota suwala 3-ya okoloki mainana* bi Koniliyas wailove i kita, wailovenemo ba Maimaituwa ena aneya i laumaḡata bi i giuwena gado, “Koniliyas.”

⁴ Koniliyas ma nailina tana i kitadidi bi i giuna gado, “Bada bai kwa goeḡoe?”

Bi aneya i giuwena gado, “Em pali bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe bi nuwana kuna laukwasili. Tam em pali maibena sewasewa sa gabugabuna panena.

⁵ “Taunana aubaina niganana olooloto ḡesaudi kwa giukamaḡedi te sa nawa Diyopa bi ḡome oloto isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome.

⁶ Tana ena tau ḡesau Saimon musala kwapidi taukopedi ena vanuwemo ya miyamiya. Mba vanuwina ba nisa diyanemo.”

⁷ Laḡannemo aneya giu i wai kovi bi i nawanawa ba Koniliyas ena taupaula labu bi ena tauwaiḡaviya ḡemota

* **10:3:** Suwala 3:00 mainana bi augunai male i laulaupali (3:1 ko kita).

i giuwedi a tava. Bi tauwaiḡaviya tana ba Maimaituwa taulauduneyena.

⁸ Bi bai matabuna i tubutubuḡana i giuvitedi bi i giukamaḡedi a nawa Diyopa malagainemo.

Pita wailove i kita

⁹ Bokinamai suwala modomo niga oloolotodi nuwedi tava Diyopamo bi Pita vanuwa dabanemo i saḡa laupali aubaina.†

¹⁰ Tana kani i peki bi i ḡoeḡoe te maso bai i kani. Bi laḡannemo kani vanuwemo a kaka nonoḡi ba kota wailove i kita.

¹¹ Ḡome Pita mala nuwawasana i kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 isunemo bi isunemo a kabi bi ai dawe yovoḡe dobumo. ¹² Bi geina noponemo ba musala kitedi tabudi bi tabudi a miyamiya. Musala kaḡediḡa nawenawedi, daledaledi bi lovolovodi.

¹³ Kamaina bi kalina malaḡa i yovona gado, “Pita ku moito bi niga muselidi kwa vunudi bi kwa kanidi.”

¹⁴ Bi Pita i giuna gado, “Mm Bada, geḡa ota! Tagu mote bai bamo milamilana ee waiyawa e kani eete niganana.”

¹⁵ Bi kalina i giu munaḡana gado, “Mote bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna kuma giuwe te milamilana.”

¹⁶ Niga kauwina i tubuḡana ma faiona. Kamaina bi kadawali maḡemota a munaḡe malamo.

¹⁷ Ḡome Pita yaḡolo wailove i kitakitana banina i noḡonoḡoti waitete ba Koniliyas olooloto i giugiukamaḡedina Saimon‡ ena vanuwa a banavi. Tedi vanuwa ganakukuna mataetinemo a vamoito.

¹⁸ Bi vanuwa taniwagina ai talayena gado, “Niga ḡome lava isana Saimon Pita ya miyamiya e geḡa?”

¹⁹ Bi Pita yaḡolo wailove i kitakitana i noḡonoḡoti wata ba Aluwa Waiyawa i giuwena gado, “Saimon, olooloto faiona sa tavutavuḡem.

²⁰ Taunana aubaina kwa moito bi kwa potiyovo doḡamo bi mote nawa vaitedi nuwam ima laḡalaḡae. Banina niga lavedi ba tagu e giukamaḡedi.”

²¹ Ḡome Pita i potiyovo doḡamo bi olooloto i giuwedina gadoaubaina, “Egu lava, tagu taunana ko tavutavuḡegu. Bai aubaina kona tava?”

²² Kamaina bi olooloto a giuna gado, “Tama tauwaiḡaviya edi bada Koniliyas i giukamaḡemai. Tana ba lava didimanina bi kota Maimaituwa taulaudunena bi Diu lavedi matabudi tana sa vivivile. Bi Bada ena aneya waiyawa i giuwe te tam i ḡoemna kwa nawa ena vanuwemo bi bai kwa giuwe te ya vaiye.”

† **10:9:** Israel vanuwidi ba dabedi tabetabedi.

‡ **10:17:** Niga Saimonna ba

musala kwapidi taupokedi.

23 Kamaina bi Pita olooloto i giuvaidi te vaitedi sa kena.

Pita Koniliyas ena vanuwemo i tava

Bokinamai Pita i vononoḡa bi olooloto faiona vaitedi a modina. Bi kota tauwaisumaḡa ḡesaudi Diyopamo vaitedi a nawa Seseliya.

24 Tedi laḡan i sako kaka Seseliyamo a tava. Koniliyas bi ena dam lavedi bi kota ena lava kauwa i giuwedi te ai ḡemotidi bi Pita a labelabe te ya tava.

25 Laḡannemo Pita i valavalageta vanuwemo ba Koniliyas i nato Pita matanemo bi tuwapekana i waitupagwaliḡe bi i lauduneye.

26 Bi geḡa te Pita, Koniliyas nimanemo i kabi te i solu waimoito bi i giuwena gado, “Ku moito, tagu lava ota mai tam.”

27 Tedi ma waigiugiudi a valageta vanuwemo. Bi ḡome lava wapewapedi i kitedi ai ḡemotidi bi a wailaba.

28 Kamaina bi Pita i giuwedina gado, “Temi kona sibe te tama Diu ema waigake te Eteni lavedi vaitedi kamai ḡemotimai, ee lisidimo kama nawa. Bi geḡa te Maimaituwa i wailovegu, te mote yaḡmai noḡota gado, ‘Eteni lavedi ba lava milemiledi bi ani kitakamaḡa.’

29 Taunana aubaina laḡannemo egu giu kuna giukamaḡe ba mote yaḡ giuvitale gado. Bai aubaina egu giu kuna giukamaḡe?”

30 Bi Koniliyas, Pita ena giu i waimunena gado, “Laḡan faiona a kovi, egu vanuwemo suwala 3 okoloki e laulaupali bi aneya ena gala waimatakanikanina i wai maḡemoti te matagumo i moito kamaḡe,

31 bi i giuweguna gado, ‘Koniliyas em pali i vaiye bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe.

32 Lava ḡesaudi niganana kwa giukamaḡedi sa nawa Diyopamo, te lava isana Saimon sawai isana Pita sa giuwe te ya nato. Tana ba taomana bi Saimon musala kwapidi taukopedi vaitena sa miyamiya bi ena vanuwa ba nisa diyanemo.’

33 Taunana aubaina tagu em giu maḡemota e giukamaḡe. Bi i visu te kuna tava. Bi niganana Maimaituwa matanemo matabumai kei ḡemotimai, te Bada bai i giugiuwemna matabudi kwa giuwemai te ka vaiye.”

Pita ena lauguguya

34 Ḡome Pita giu i waitubuna gado, “Niganana kaka e sibe kauwe te Maimaituwa lava matabudi ya ḡoḡoedi bi Diu lavedi mote taudiḡa.

35 Dobu matabuna noponemo mabai Maimaituwa sa laulauduneye bi kauwa didimanidi sa voivoiyedina ba ya wai aninedi.

36 Temi kona sibe te Maimaituwa giuna visuvisuna i giukamaḡe Israeḡ lavedi lisidimo, te laḡannemo mabai Yesu Vinevina Kamaḡena sai sumaḡena ba Maimaituwa nuwauba ya vitedi. Yesu taunana mwali matabuna tauwaibadayena.

37 Bai matabuna Diudiya noponemo i tubutubuḡana§ temi kona sibe. Yesu giuna visuvisuna Galilimo i tubuḡa, Diyon kabulu i lauguguyae mulinemo.

38 “Mba laḡannemo Maimaituwa, Aluwa Waiyawa bi ḡailisi Nasalet Yesuna i wai wanavu. Bi tana mba dobuna i nawa yaḡosi bi kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava mabai aluwa gebogebodi a sunesuneḡidina i waiyawasanidi banina Maimaituwa tana vaitena.

39 “Tana kauwa matabudi Diudiya bi Yelusalem noponedimo i voivoiyedina tama mataotimaimo ke kitedi. Tana kolosimo a tupalatu te i peki.

40 Bi geḡa te laḡan waifaioninemo, Maimaituwa pekimo i ka kenamoito bi i voiye te tama lisimaimo i kamaḡati.

41 Bi pekimo kenamoito mulinemo tana mote lava matabudi a kita bi tama Maimaituwa i gei vinemai te ke kita, vaitena ke kani bi ke tego.

42 Bi i giu vavasageḡmai te tama lava lisidimo ka lauguguya bi ka giuwedi te tana taunana Maimaituwa i vine te lava miyemiyedi bi pekipekidi ya etaledi.

43 Taugiuwatana matabudi tana a giuwata, te lava matabudi tana sai sumaḡena ba Yesu isanemo Maimaituwa edi gebogebo ya noḡotikamaḡedi.”

Eteni lavedi Aluwa Waiyawa a vai

44 Pita yaḡolo i giugiu ba Aluwa Waiyawa i yovo lava matabudi ena giu a vaivaiyena lisidimo.

45 Diu lavedi waisumeḡidi ḡesaudi Pita vaitena a natonana, tedi a tagugu. Banina Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i giukamaḡe yovoḡe Eteni lavedi lisidimo.

46 Bi tedi a vaiyedi te kalina ḡesaudi mote a sibedi bi a gagagaliyedi bi kota Maimaituwa a kaka saḡesaḡe.

Kamaina bi Pita i giuna gado,

47 “Tagu e noḡoti te niga lavedi maso gaubemo te ka buludi bi mote aiyai i mai ḡakeda. Banina tedi kaikana Aluwa Waiyawa a vai, mai tada.”

48 Ḡome Pita i giuwedi te tedi Yesu Keliso Kamaḡena isanemo sa kabuludi. Kamaina bi Pita ai baḡa te vaitena ḡome sa taumiya laḡan visa.

§ 10:37: Bai i tubuḡa: Ee wasa i nawana.

11

Pita ena noya Diu tauwaisumaḡa lisidimo i giu waididimani

¹ Giugiukamaḡedi bi tauwaisumaḡa Diudiyamo a vaiye te Eteni lavedi Maimaituwa giuna a vai.

² Taunana aubaina laḡannemo Pita Yelusalemmo i tavatava ba Diu lavedi tauwaisumaḡa Pita a giuvitavitalena gado,

³ “Tam bai aubaina kuna nawa Eteni lavedi edi vanuwemo bi vaiteḡedi kona kanikani?”

⁴ Taunana aubaina Pita lisinemo baibaigā a tubutubuḡana matabudi i giu waiipoipo lava lisidimo gado,

⁵ “Laḡan ḡemota tagu Diyopamo e laulaupali bi wailove e kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 malaḡa ai dawe yovoḡe matagumo.

⁶ Bi kadawali nopona e kitakita ba dobumo ḡamoḡamo kitedi tabudi bi tabudi suwana, malamalaḡamidi bi mwanuwa lovolovodi.

⁷ Kamaina bi kalina malamo i giuweguna gado, ‘Pita ku moito, kwa vunudi bi kwa kanidi.’

⁸ “Bi tagu e giuwena gado, ‘Mm Bada, geḡa ota! Tagu mote bamo musala milemiledi e kanidi, eete niganana.’* ”

⁹ “Bi kalina malamo i giu munaḡana gado, ‘Bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna mote kuma giuwe te milamilana.’

¹⁰ Niga kauwina ma faiona i tubuḡa. Kamaina bi bai matabuna a solu saḡe munaḡe malamo.

¹¹ “Noi taunana te olooloto faiona Seseliyaḡa a giugiukamaḡedina a tava, vanuwa e miyamiyanemo.

¹² Bi Aluwa i giuwegu te mote ya nuwalalaḡa bi vaiteḡedi ka nawa. Niga lavedi 6 waisumeḡidi vaiteḡedi Diyopamo te ke nawa Sisaliyia bi matabumai Koniliyas ena vanuwemo ke valaḡeta.

¹³ Ḡome Koniliyas i giuwemai te bainewa aneya ena vanuwemo i laumaḡata bi giuwena gado, ‘Olooloto ḡesaudi kwa giukamaḡedi Diyopamo, ḡome lava isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome.

¹⁴ Tana giu visuvisuna ya natome te tam bi em vanuwa lavedi matabumi ko yawasana.’

¹⁵ “Laḡannemo giu e wai tubu ba Aluwa Waiyawa i yovo lisidimo, maibena dolinemo tada lisidimo i yovoyovona.†

¹⁶ ✨Kamaina bi ḡome Bada bai i giugiuwena e noḡoti, ‘Diyon gauba otamo i waibulu bi temi kaka Aluwa Waiyawemo ko bulu.’

* **11:8:** I milamilana mote ḡemoḡemotina mai kani (10:14 ko kita). † **11:15:**

Giugiukamaḡedi laidalolo 2:1-13 ko iyeve. ✨ **11:16:** Giu 1:5

17 Tada wala Bada Yesu Keliso tei sumaḡe bi Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i viteda, niganana ḡemotina kota Eteni lavedi i vitedi. Taunana aubaina tagu mote egu ḡailisi bai te Maimaituwa ena kauwa yài ḡake.”

18 Laḡannemo niga giudi a vaivaiyedi ba Pita a giugiuvitavitalena a kaisako bi Maimaituwa a ka saḡesaḡena gado, “Giukauwa te niganana kaka ke sibe te Maimaituwa Eteni lavedi i waianinedi te sa lau kuvasa bi yawasana kenakena nonoḡina sa vai.”

Tauwaisumaḡa Entiyok noponemo

19 ✨Laḡannemo laukivigeboḡebo i tubuḡa bi Stivin a waipeki ba tauwaisumaḡa ḡesaudi a dabalala. Tedi a nawa Fonisia wapunemo, Saiplas bwanabwananemo bi Entiyok tauninemo. Bi ḡome Diu taudiḡa lisidimo giu visuvisuna a lauguguyae.

20 Bi tauwaisumaḡa ḡesaudi ololotodi Saiplasiḡa bi Sailinḡa, tedi kota a nawa Entiyokmo bi Eteni lavedi lisidimo Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae.

21 Tedi Bada ena ḡailisimo lava wapewapedi a vitedi bi Bada ai sumaḡe.

22 Laḡannemo Maimaituwa ena dam Yelusalemmo niga giuna a vaivaiye ba Banabas a giukamaḡe i nawa Entiyok.

23 Laḡannemo Banabas Entiyokmo i tavatava ba Maimaituwa ena laukivivisuvisu lava lisidimo i kita. Ḗome tana i wainuwawisu bi i laibagidi te nuwedi tabutabunemo Bada lisinemo sa moito didina.

24 Banabas tana lava visuvisuna bi i waisumeḡi guletina nopona Aluwa Waiyawa i waiwanavu. Taunana aubaina lava wapewapedi a nato te Bada ai sumaḡe.

25 Kamaina bi Banabas bi i nawa Tasis Sol tavuḡena aubaina.

26 Bi laḡannemo i banabanavi ba i waidoli natome Entiyokmo. Bi ḡome tedi tauwaikawaiwatana vaitedi kwalabu ḡemota a miya bi lava wapewapedi a wailovelovedi. Mba laḡannemo Entiyokmo tauwaisumaḡa wai isedi ai tubuna gado, “Maimaituwa ena dam lavedi.”

27 Mba laḡandimo taugiuwatana ḡesaudi Yelusalemmḡa a tava Entiyokmo.

28 ✨Bi ḡemota isana Agabas i miya moito te Aluwa Waiyawa ena sagumo, Loum dobuna matabuna noponemo gomala dididiga ya tubuḡana i gei giuwata. (Niga gomelina ba Kolodiyas ena waibada laḡannemo i tubuḡa).‡

✨ 11:19: Giu 8:1-4 ✨ 11:28: Giu 21:10 ‡ 11:28: Kolodiyas tana Loum i waibadaena kwalabu 41 AD i nawa te 54 AD.

29 Taunana aubaina tauwaikaiwatana Entiyokmo ai ogatala te edi banava luvanemo edi puyo a giukamaḡedi tauwaisumaḡa Diudiyamo miyemiyedi aubaidi.

30 Tedi edi puyo Banabas bi Sol nimedimo a sivudi te a nawedi Yelusalemmo tauwaisumaḡa edi babada lisidimo.

12

Ġalibona Alodi tauwaisumaḡa i laukivigebogeboyedi

1 Mba laḡandimo ḡalibona Alodi* Maimaituwa ena dam ḡesaudi i panidi bi i laukivigebogeboyedi.

2 Tana Diyon tuwaḡana Diyemes kwatikwatimo i wai peki.

3 Bi laḡannemo Alodi i kita te Diu lavedi nuwedi i visu kauwa, kauwina i voivoiyena aubaina ba kota i giu te Pita ya pani. Bi Buledi mote muu'a vaitena soina noponemo i pani.

4 *Kamaina bi Alodi tauwaigaviya i giuwedi te Pita biliwelokomo a sako nawe. Bi tauwaigaviya dubudi 4 bi nopodiḡa ba wapedi 4 a sivunawedi te Pita a kita wata. Tana i ogatala te vawaitauli soina mulinemo maso Pita biliwelokomo ika potiyovo lava kumna matedimo te maso i etale.

5 Kamaina bi Pita biliwelokomo a labe bi Maimaituwa ena dam ba nopodi tabutabudimo tana aubaina Maimaituwa lisinemo a laulaupali.

Pita biliweloko i potiyovo kamaḡe

6 Bokinamai Alodi Pita maso i kapotiyovona etala aubaina ba mba dudubalinemo Pita lava tauwaigaviya labu mododimo i kenakena. Bi tana seini labu a lau paniyedi, ḡemota kataiyanemo bi ḡemota ḡeniyanemo. Bi mba seinidi ḡemotidi isudi ba tauwaigaviya nimedimo ai ḡalodi. Bi biliweloko mataetinemo ba tauyava a moimoito.

7 Bi i wai maḡemoti te Bada ena aneya i lau moitoe bi Pita ena ani kena gabuna i lai yana. Bi tana Pita giliginemo i laidagu bi i giuwena gado, “Ku kenamoito makai!” Kamaina bi mba seinidi nimanemo a nuwa kamaḡa.

8 Ġome aneya Pita i giuwena gado, “Em gala bi em kaḡesuma kwa kotedi.” Bi Pita mainana i voiye bi kota aneya i giu munaḡe, “Niganana em kwama dabanemo kwa kote bi kwa kaiwatagu te ta potiyovo.”

9 Kamaina bi Pita aneya i kaiwata bi biliweloko a potiyovo kamaḡe. Bi tana mote i sibe te aneya bai i voivoiye, bi mba kamaina kauwa banina i tubutubuḡa bi tana i wainoḡotana benakage wailove i kitakita.

* 12:1: Alodi Agilipa 1 ba Alodi dididigina itana. ☆ 12:4: Pot 12:1-27

10 Tedi tauyava laumatamo bi laumulimo a vawait-aulidi bi a potiyovo malagai etana mataetinemo. Mba mataetina guduna ba ilama bi ḡome a tavatava ba mataetina nuwanemo i nuwa kamaḡe bi aneya Pita vaitena a yovo a taunawanawa bi aneya i wai maḡemoti te i yaufa.

11 Ḗome kaka Pita bai lisinemo i tubutubuḡana i noḡoti bi i giuna gado, “Niganana e sibe kauwe te giukauwa Bada ena aneya i giukamaḡe te Alodi ena ḡailisimo bi Diu lavedi edi ogatala gebogebodimo tagu i wai yawasanigu.”

12 Ḗome kaka Pita ena noḡota i kena kauwa bi i nawa Meli ena vanuwemo, natuna Diyon isana ḡesauna ba Mak. Bi lava wapewapedi ena vanuwemo ai ḡemotidi bi a laulaupali.

13 Kamaina bi Pita gudu taulinemo i laupewapewa bi taupaula waivinina isana Loda, tana mataeta kaikamaḡena aubaina i nawa.

14 Bi laḡannemo Pita kalinana i vai ḡone ba nuwana i lauisuvisu bi gudu kaikamaḡena nuwana i yavuḡa bi i velau i munaḡa bi i giuna gado, “Pita mataetamo ya moimoito.”

15 Bi tedi a giuwena gado, “Tam kuna bu'uwa, ee?” Bi geḡa te tana i giu laukasagaḡaiḡai, aubaina tedi a giuna gado, “Augunai Pita meyauna.”†

16 Bi Pita yaḡolo te i laulaupewapewa. Ḗome tedi mataeta a kaikamaḡe bi Pita a kitakita ba a ai sovesove.

17 Bi Pita nimanemo i wai katitawedi te maso a miya moimoisili. Ḗome tana i giuwedi bainewa Bada biliwelokomo bi i ka potiyovona. Bi tana i giuwedina gado, “Niga kauwina Diyemes‡ bi tuwatuwaḡana ḡesaudi vaitedi ko giuwedi!” Kamaina bi tana i potiyovo munaḡa te i nawa dobu ḡesaunemo.

18 Olaolalemo tauyava ai nuwanaina gulata bi nuwedi i lovo bi a giuna gado, “Pita lisinemo bai i tubuḡa?”

19 Alodi i vaiye te Pita biliwelokomo i potiyovo ba giu i sako te sa tavuḡe bi mote a banavi aubaina biliweloko tauyavena i wai talavitavitaledi bi i giuvavasaga te sai pekidi. Ḗome Alodi dobu Diudiya i gose bi i nawa Seseliyamo i taumiya.

Alodi ena peki laḡanina

20 Bi Alodi tana Taiya bi Sidon lavedi lisidimo nuwana i medi kauwa. Taunana aubaina edi babada a giukamaḡedi Alodi lisinemo. Bi tedi Alodi ena vanuwa taulabena isana Blastas a gei waitauwe. Bi a giuwe te tana maso Alodi i kanuwabigabiga. Banina tedi mba ḡalibonana ena dobumo kani a vaivai.

† 12:15: Ena aneya, augunai gado, *Ena aneya tauwailabalaba*.

‡ 12:17:

Diyemes ba Bada Yesu tasina.

21 Ġome Alodi laḡan i vine te maso mba laḡannemo ai ḡemotidi. Kamaina bi laḡanna i sakosakonemo ḡalibona galedi i kotedi bi ena animiya gabunemo i miya bi lava lisidimo i gagali.

22 Ġome ena giu noponemo lava kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Niga ba maimaituwa kalinana, mote mai lava!”

23 Banina tana mote Maimaituwa isana i ka saḡesaḡe. Taunana aubaina Maimaituwa ena aneya Alodi i doulikwa doḡamo i talaḡa bi bwagana mwatamwata a kani te i peki.

24 Bi Maimaituwa giuna i didiga bi i dabalala.

25 Laḡannemo Banabas bi Sol edi noya Yelusalemmo a wai kovi ba tedi Diyon isana ḡesauna Mak, vaitena a munaḡa Entiyok. §

13

Maimaituwa ena dam Banabas bi Sol a vinedi bi a giukamaḡedi

1 Bi Entiyokmo Maimaituwa ena dammo taugiuwatana bi tauwailovelove a miyamiya. Tedi isedi ba Banabas, Simiyon isana ḡesau Duba, Sol, Lusiyas tana Sailin lavana bi Manen tana ḡalibona Alodi vaitena a didiga ḡemota.*

2 Laḡannemo tedi BADA a laulauduneye bi a udiudi ba Aluwa Waiyawa i giuwedina gado, “Banabas bi Sol ko vinedi banina tagu e yogedi te egu noya sa voiye.”

3 Ġome tedi a udi, a laupali bi nimesi Banabas bi Sol dabedimo a sivudi kaka a giukamaḡedi.

Banabas bi Sol Saiplas bwanabwananemo Maimaituwa giuna a lauguguyae

4 Sol bi Banabas Aluwa Waiyawa i giukamaḡedi a nawa dobu Selusiya bi ḡome kukakukamo a gelu a nawa Saiplas bwanabwananemo.

5 Laḡannemo tedi Salamisimo a tavatava ba Diu lavedi edi bolu vanuwidiḡa Maimaituwa giuna a lauguguyae. Bi ḡome ba tausagudi Diyon Mak vaitena.

6 Bi tedi Saiplas bwanabwanana a nawa yaḡosi eete Papos tauninemo a tava. Bi ḡome tedi taugiuwatana kaikaiyovuna Diu olotona a banavi. Tana lava bwalabwalauna isana Bar-Yesu. †

7 Bi tana ba gabemani Segiyas Polas ena tau. Segiyas Polas tana lava nuwanuwa uyayana, Maimaituwa giuna vaiyena

§ 12:25: Munaḡa Yelusalem. Kulikulidi ḡesaudimo *Yelusalem a gose bi ḡesaudi ba gado, A nawa Entiyok.* * 13:1: Sol tana mote Alodi vaitena a didiga ḡemota, tana ba tauwailovelove bi taugiuwatana. † 13:6: Bar-Yesu banina ba *Yesu natuna.*

i ḡoeḡoe taunana aubaina Sol bi Banabas i giuwedi te ena vanuwemo a saḡa.

⁸ Bi taubwalau Gulik kalinedimo sa wai isana Elimas, tana kota Sol bi Banabas edi giu i laulaupali-ibedi. Banina tana i ḡoeḡoe te Plimiya Segiyas maso mote Sol bi Banabas edi giu i wai sumāḡe.

⁹ Bi Sol isana ḡesauna Pol tana Aluwa Waiyawa nopona i waiwanavu bi taubwalau matana i kitadidi

¹⁰ bi i giuwena gado, “Tam penama natuna, kaiyovu bi gebogebo nopom i waiwanavu. Tam visuwisu matabudi sa natonatona kwa laulaupali-ibedi. Bi BADA giuna didimanidi laḡan matabuna kwa lailaibaledi.

¹¹ Taunana aubaina niganana Bada ya kovoḡim bi matam ya paya te laḡan visa nopodimo suwala mote kuma kita.” Noi taunana te boimatuwa pilina i waikwesi tawa te i waikaibwasoku nawa bi i ḡoeḡoe te aiyai maso nimanemo i kabi bi i waidoli.

¹² Laḡannemo Plimiya Segiyas bai i tubutubuḡana i kitakita ba i tagugu gulata bi BADA giuna a wailovelovena i waisumaḡe.

Pol bi Banabas a nawa Entiyokmo Pisidiya plovinsnemo

¹³ Laḡannemo Pol bi ena tausagu waitedi dobu Papos a gose bi kukakukaḡa a nawa Pega tauninemo Pamfilia plovinsnemo. Mba ḡome Diyon Mak ena lava i gose kamaḡedi bi i munāḡa Yelusalem.

¹⁴ Ḗome tedi Pegamo bi a nawa Entiyok malagainemo Pisidiya plovinsnemo. Bi waiyawasi laḡannemo tedi a nawa bolu vanuwino a miyatulu.

¹⁵ Ḗome bolu vanuwina babadidi, waiḡake giudi bi taugiuwatana kalinedi a gilugilumidina a iyevidi. Mulinemo tedi Banabas bi Pol ai baḡedina gado, “Tuwatuwaḡamai bamoda temi lisimimo laibagi giudi lava aubaidi ba kamaina te ko giu.”

¹⁶ Pol i miya moito te nimanemo lava i waikatitawedi a miyamoimoisili bi i giuna gado, “Temi Israel lavemi bi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena koi beyavaiya.

¹⁷ ✧Israel lavedi edi Maimaituwa wala eda magumagula i vinedi bi i voiyedi te Israel damna i didiga. Bi Idip dobunemo a miyana mai tautavatava. Bi Maimaituwa ena ḡailisimo eda magumagula Idipmo i kapotiyovodi bi i waidoli nawedi.

¹⁸ ✧Bi kwalabu 40 nopodimo kalakalalelemo avena te a kaka manisobala bi kamaina te i labelabe kauwedi.

¹⁹ ✧Tana dobu wapana 7 Keinan noponemo lava i ḡosedu bi dobudi ena lava Israel i vitedi te sai taniwagaye.

20 ✧Kwalabu wapana 450 nopodimo niga kauwidi matabudi a tubuḡa.

“Mulinemo Maimaituwa Israel lavedi taulaididimana i vitedi bi a miyana eete taugiuwatana Samuwel ena sauga i tava.

21 ✧Mba laḡannemo Israel lavedi ḡalibona a ḡoe, taunana aubaina Maimaituwa Sol i vitedi. Sol ba Kis natuna Bendi-man damnemo. Tana i wai ḡalibona bi i labedi te kwalabu 40 a kovi.

22 ✧ “Kamaina bi Maimaituwa Sol i kaikamaḡe mulinemo Deivida i voiye te edi ḡalibona bai i giugiuwena luvanemo. Tana niga mainana i giu, ‘Diyesi natuna Deivida tagu e kita banavi, tana taunana nopogu ena ḡowana. Tana kaka egu ḡowana matabuna ya voiye.’

23 “Deivida ena tubulelesemo Maimaituwa Tauwaiyawasana Yesu i giukamaḡe Israel lavedi lisidimo, mai nove wala i giugiuwapana luvanemo.

24 ✧Bi muliḡa kaka Yesu i tava ena noya i waitubuna ba dolinemo Diyon i gei tava te i lauguguya Israel lavedi lisidimo te maso a nuwavitala bi i kabuludi.

25 ✧Laḡannemo Diyon ena noya i wai waikovi ba i giuwe-dina gado, ‘Temi ko noḡonoḡotigu te tagu aiyai? Temi male tagu ko noḡonoḡotigu te Tauwaiyawasana. Geḡa, tagu mote Tauwaiyawasana. Lava muliḡuḡa ya natonatona tana taunana Tauwaiyawasana. Tagu mote ḡemoḡemotigu te ena kaḡesuma ya kaikamaḡe.’

26 “Temi tuwatuwaḡagu Eiblaḡam natunatuna bi temi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena, koi beyavaiya. Maimaituwa tada aubaida yawasana giuna i giukamaḡe lisidimo.

27 Bi Diu lavedi edi babada vaitedi Yelusalemmo miyemiyedi ba mote a sibe te Yesu tauwaiyawasana bi a giu te sai peki. Bi laḡannemo a waipeki ba taugiuwatana a gilugilumina, waiyawasi laḡandimo a iyeiyevi nonoḡena banina i tubuḡa.

28 ✧Tedi Yesu lisinemo mote bai gebona a banavi bi geḡa te Paelat ai baḡa te Yesu ai peki.

29 ✧“Bi laḡannemo niga kauwidi matabudi taugiuwatana a giugiuwedina, lava a voivoiye kovi Yesu lisinemo ba taubeuna kolosi modonemo a avali yovoḡe bi tauyewamo a sako.

30 Bi kota Maimaituwa pekimo i ka kenamoito.

✧ 13:20: Taul 2:16, 1 Sam 3:20 ✧ 13:21: 1 Sam 8:5, 1 Sam 10:21 ✧ 13:22: 1 Sam 13:14, 1 Sam 16:12, Sale 89:20 ✧ 13:24: Mak 1:4 ✧ 13:25: Met 3:11, Mak 1:7 ✧ 13:28: Met 27:22,23, Mak 15:13,14 ✧ 13:29: Met 27:57-61, Mak 15:42-47

31 ✧Bi tedi mabai tana vaitena a bababalana Galilimo te Yelusalemmo lisidimo laḡan wapewapedi i laumaḡata. Bi matedimo a kitakitana taunana niganana sa giu nawe lava lisidimo.

32 “Bi tama niganana niga giuna visuvisuna ka giugiuwemi: Niga giuna Maimaituwa tamatamada lisidimo wala nove i giuwapaye.

33 Niganana natunatudi tada lisidemo banina i kamaḡati te Yesu tana pekimo i ka kenamoito. Sale 2 noponemo niga mainana i giu,

‘Tam natugu

bi niganana tagu tamam.’

34 ✧Maimaituwa Yesu pekimo yaka kenamoito bi mote ima bova ba ena giugiu niga mainana,

‘Tagu kavisuvisu bi yawasana waiyawa ya vitemi mai wala Deivida i giugiuwapaeyena luvanemo.’

35 Bi gilugilumina ḡesaunemo kota mainana i giu,

‘Tam em taupaula Waiyawa

mote kuwai anine te tauyewamo

ima bova.’

36 “Niganana Deivida ta kita, tana ena laḡanimo Maimaituwa ena ḡowana i voivoiye bi i peki te tauyewamo tamatamada diyedimo taubeuna a sako bi i bova ḡwasa.

37 Bi kota niga lavana Maimaituwa ika kenamoito te mote i bova.

38 “Taunana aubaina, egu lava! Tama niganana lisimimo ka laulauguguya te Yesu ko sibe kauwe te tana dabanemo kaka Maimaituwa emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi.

39 Bi Mousis ena waiḡake mote ḡemoḡemotina te ima ka didimanimi. Temi Yesu koi sumaḡena ba emi gebogebo ya noḡotikamaḡe bi yaka didimanimi.

40 Bi ko kita kauwa te bai taugiuwatana a giugiuwena lisimimo mote sima tubuḡa. Tedi niga mainana a giu,

41 ‘Koi beyavaiya, temi waidiboḡimi,

ko kita kauwa.

Temi koi nuwanaina te ko peki.

Banina temi emi laḡanmo

tagu niganana bai ya voiyeuna,

ba mote komai sumaḡa.

Bi bamo te aiyai lisimimo ya giuna,

ba yaḡolo mote komai sumaḡe.’ ”

42 Laḡannemo Pol bi Banabas bolu vanuwina a potipotiy-ovo kamaḡe ba lava tedi a giuwedi te waiyawasi laḡanina ḡesaunemo maso a nato munaḡa bi giudi a laukaukawedi.

43 Tapalolo mulinemo Diu bi Eteni lavedi mabai nuwedi a nuwanuwavitalana Pol bi Banabas a kaiwatedi bi tedi lava a laibagidi te Maimaituwa ena laukivivisuvisu sai sumaḡedidi bi sa miyae.

44 Bi waiyawasi laḡanna ḡesaunemo ḡotona te maso malagai lavedi matabudi a tava kovi ai ḡemotidi, Bada giuna vaiyena aubaina.

45 Bi ḡome Diu lavedi a kita te lava kumna giu awai beyavaiye ba tedi Banabas bi Pol a unuledi bi Pol bai i giugiuwena a giuivitavitale.

46 Pol bi Banabas ḡome ma laudabatoledi a giuna gado, “Tama kamaina te Maimaituwa giuna lisidimo ka giu doliye. Bi anikitana ba kona daboke bi giuna kenakena nonoḡina mote koma ḡoḡḡoe. Taunana aubaina tama niganana ka gosemi bi ka nawa Eteni lavedi lisidimo.

47 ☆Baninana Maimaituwa niga mainana i giuwemai, “Tagu e vinem te tam Eteni lavedi edi yanayana.

Bi tam taunana yawasana giuna kwa giu nawena dobu isuna te isuna.’”

48 Laḡannemo Eteni lavedi niga giuna a vaivaiye ba nuwedi i visu bi Bada a kasaḡesaḡe tana giuna aubaina. Bi mabai Maimaituwa i vinedi bi sa waisumaḡana ba yawasana kenakena nonoḡinemo sa saḡa.

49 Bi Bada giuna mba dobuna matabuna i nawa yaḡosi.

50 Bi Diu lavedi a miya moito te Eteni waivinidi isanawenawedi Maimaituwa taulauduneyena bi malagai babadidi laukaidi nuwedi a liudi bi a kanuwa medimedidi. Kamaina bi edi dobumo Pol bi Banabas a laukivi geboḡeboyedi bi a kwavivaidi

51 ☆Taunana aubaina Pol bi Banabas kaḡedi gobusidi ḡome a lai kulukuludi‡ bi a gosedi a nawa Ikoniyam malagaina.

52 Ḡome tauwaikaiwatana Aluwa Waiyawa i waiwanavudi te ai nuwavisu bi a yasisi.

14

Pol bi Banabas Ikoniyam noponemo

1 Ikoniyam malagainemo Pol ena vaivai luvanemo Banabas vaitena a nawa Diu lavedi edi bolu vanuwino. Ḡome tedi a lauguguya bi edi lauguguya ba i ḡailisi kauwa, te Diu bi Eteni lavedi wapawapa otidi Yesu ai sumaḡe.

2 Ḡome Diu lavedi mabai waisumaḡa a daboka tedi taudidi Eteni lavedi nuwedi a liudi te a medi tauwaisumaḡa lisidimo.

☆ 13:47: Ais 42:6, Ais 49:6 ☆ 13:51: Met 10:14, Mak 6:11 ‡ 13:51: Gobusa a laikulukuluvina banina ba yawasana mote sima banavi ba taudiḡa edi wavu bi mote Pol bi Banabas.

³ Pol bi Banabas ḡome a taumiya bi malaudabatoledi Bada Yesu a giuwata. Bi Bada ḡailisi i vitedi te mataila bi anisove kauwidi a voyiedi. Ḡome Bada ena lau kivivisuvisu lisidimo lava a kita.

⁴ Bi mba malagainemo lava a daili munagēdi te nevedi Diu vaitedi ai kalinakabiyedi bi nevedi Pol bi Banabas vaitedi ai kalinakabiyedi.

⁵ Taunana aubaina Diu bi Eteni edi babada ai ḡemotidi te Pol bi Banabas kedi pota a yesi, te maso a laukivigebogebodi bi ḡakimemo maso a laipekidi.*

⁶ Bi laḡannemo pota a yesiyesina giuna a vaivaiye ba kandavonaḡa a nawa Lista bi Debi malagaidimo, Likoniyam plovinsina noponemo. Bi mba malagaidi nananakidi bi diyediga,

⁷ tedi edi noya a laumunaḡe bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguya nawe.

Pol bi Banabas Lista bi Debi dobudimo

⁸ Lista malagaina noponemo oloto kaḡena nuwanokuna mai i tubuḡae bi mote i nawanawa.

⁹ Tana i miya bi Pol ena giu i vaivaiye bi Pol mba olotona i kitadidi te tana ba i waisumaḡa te ya yawasana.

¹⁰ Ḡome Pol kalinana dididiginemo i giuwena gado, “Ku miya moito!” I waimaḡemoti te oloto i laupoti saḡa bi nawa i waitubu.

¹¹ Laḡannemo Pol mai i voiye bi lava a kitakita ba tedi Likoniyam kalinedimo a binauna gado, “Po-oi, niga maimaituwedi labu ba ailalava ota bi niganana a yovo lisidemo!”†

¹² Tedi Banabas ai isana *Sus* bi Pol ai isana *Emes* banina tana taugagali.

¹³ Bi maimaituwa *Sus* ena pilisi ena ani laudunena vanuwina ba malagai eta lovolovotavinemo i moimoito, kamaina bi *Sus* ena pilisi bi lava a ḡoe te kau tamokanidi bi belana dulidulidi edi puyo a natomedi te ḡome a lausewasewa Pol bi Banabas lisidimo.

¹⁴ Laḡannemo giugiukamaḡedi Pol bi Banabas mai a vaivaiyedi ba tedi edi gala a lisidi bi a velau a nawa lava kumna nopodimo bi kalinedi dididiginemo a giuna gado,

¹⁵ * “Ololoto bai aubaina mai ko voivoiye? Tama lava ota, mai temi! Tama giu visuvisuna ke natome te ko vaiye bi nuwemi ko vitedi. Mba maimaituwidi waibanigeḡedi ko gose kamaḡedi bi Maimaituwa miyamiya nonoḡina lisinemo

* **14:5:** Diu edi waigake i giu lavana aiyai Maimaituwa i lau kasagaigaiyena ba ḡakimemo sa laipeki (Livai 24:16). † **14:11:** Pol bi Banabas Gulik kalininemo a giugiuna banina dobu matabuna niga kalina a sibe. * **14:15:** Pot 20:11

ko nawa bi ko lauduneye. Banina tana taunana mala, dobu, nisa bi bai matabudi nopodimo i voyedi.

¹⁶ Tana wala lava matabudi i kita kamaḡedi te edi ḡowanaḡa a nawanawa.

¹⁷ Bi yaḡolo te ena laukivivisuvisu lisimimo yà kakamaḡati. Tana nabu i vitemi te emi pesi a dugaduga kauwa edi ilimo bi yà wai maulimi te kowai wainuwavisu.”

¹⁸ Giugiukamaḡedi giu a wai waikovi ba lava matabudi a lautautau. Bi lava ḡesaudi yaḡolo a ḡoeḡoe te sa puyodi.

Lista lavedi Pol a lauḡakimi

¹⁹ Ḡome Diu lavedi Entiyok bi Ikoniyaḡa a tavatavana edi giumo lava kundi a ka manisobaledi.

²⁰ Bi matabudi Pol a lauḡakimi bi a solu nawe malagai a potiyovo kamaḡe. Banina ai noḡota te tana bena i peki.

Kamaina bi tauwaikawaiwatana Pol a moito kwaivivili te i kena moito bi i munaḡa malagaimo. Bi bokinamai tana bi Banabas a nawa Debi malagainemo.

Pol bi Banabas a munaḡa Entiyokmo Saliya plovinsnemo

²¹ Mba malagainemo tedi giu visuvisuna a lauguguyae bi lava wapawapa a voyedi te a nuwavitala bi Bada a kaiwata. Mulinemo tedi a munaḡa Lista, Ikoniyaḡa bi Entiyok malagaidimo.

²² Ḡome tedi tauwaikawaiwatana a laibagidi te waisumaḡemo sa moito didina bi a giuwedina gado, “Muliḡa kaka tada Maimaituwa ena waibadamo ta sola saḡana bi dolinemo waiwaiḡolana ta gei asiwi.”

²³ Mba malagaidi nopodiḡa a nawanawa bi Maimaituwa ena dam lavedi nopodimo babada a vinedi, kaka bi a laupali, a udi bi Bada nimanemo a sivudi. Banina tana taunana a waisumaḡe.

²⁴ Tedi Pisidiya plovinsnaḡa a nawanawana eete Pamfilia plovinsnemo a tava.

²⁵ Bi Pega malagainemo Bada giuna a lauguguyae, i kovi bi a nawa Ataliya malagainemo.

²⁶ ✧ Kamaina bi ḡome ai kaivitaledi te kukakukaḡa a munaḡa Entiyokmo. Dolinemo tauwaisumaḡa ḡome tedi Pol bi Banabas Bada nimanemo a sivudi. Bi ena laukivivisuvisumo noyana a nawenawena eete a tavaite munaḡe.

²⁷ Tedi ḡome a tava bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ḡemotidi bi Maimaituwa bai matabuna i voivoiyedina lisidimo bi bainewa waisumaḡa etana i kaikaikamaḡena Eteni lavedi lisidimo taudidi a tai nuwataudi.

28 Pol bi Banabas ḡome tauwaikaiwatana vaitedi a miya gulata.

15

Tauwaisumaḡa Yeluslemmo ai bolu

1 ✨Pol bi Banabas Entiyokmo a miyamiya bi ooloto ḡesaudi Diudiyaga a yovo Entiyokmo bi tauwaisumaḡa a wailovedina gado, “Bamoda temi bi mote kwapibwali matailina ko vai, mai Mosis ena waigake luanemo ba mote koma yawasana.”

2 Niga giudi dabedimo Pol bi Banabas mba lavedi vaitedi ai saḡasaḡa. Taunana aubaina tauwaisumaḡa Entiyokmo Pol, Banabas bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a vinedi bi sa ḡoegoe te sa giukamaḡedi Yeluslemmo. Bi ḡome tauwaikaiwatana bi waibabada nananakidi vaitedi kwapibwalina giugiuna sa laididimani.

3 Bi Maimaituwa ena dam, tedi a giukamaḡedi a nawanawa Fonia bi Sameliya malagaidiga ba Pol bi Banabas tauwaisumaḡa a giuvitedi te Eteni lavedi ba a nuwavitata Maimaituwa lisinemo. Tauwaisumaḡa mai giuna a vaivaiye ba ai nuwavisu.

4 Bi laḡannemo Yeluslemmo a tavatava ba ḡome Maimaituwa ena dam lavedi, giugiukamaḡedi bi waibabada Pol ena lava vaitedi a giuvaidi. Bi ḡome Pol bi Banabas bai matabuna Maimaituwa lisidimo i voivoiyena taunana Yeluslem lavedi a giuvitedi.

5 Bi kota Palisi nopodimo tauwaisumaḡa ḡesaudi a miya moito bi a giuna gado, “Mosis ena waigake luanemo kamaina te Eteni lavedi kwapibwali sa vai.”*

6 Ḗome giugiukamaḡedi bi waibabada ai ḡemotidi ai bolu bi niga pilipilina ai talapiliye.†

7 ✨Ai talapili gulata mulinemo Pita i miya moito bi i giuna gado, “Valevaletigu, temi kona sibe te dolinemo nopomimo‡ tagu Maimaituwa i vinegu te egu giumo Eteni lavedi giu visuisuna sai sumage.

8 ✨Maimaituwa nopo matabuna taukitana i wai lovegu te tana Eteni lavedi i waianinedi te Aluwa Waiyawa ya vitedi mai wala tada.

✨ 15:1: Pak 17:9-14 * 15:5: Niga laḡannemo, Diu Yesu tauwaiumaḡena tana tauwaiyawasana bi Diu mabai mote Yesu a waisumaḡe a laualudune ḡemota. Diu waiwaisumeḡidi tedi yaḡolo Diu damna noponemo maibena Palisi bi Sadisi.

† 15:6: Niga boluna i tubugana ba AD 49-50. ✨ 15:7: Giu 10:1-43 ‡ 15:7: Kwalabu 10 muliga kaka AD 40 (Giugiukamaḡedi 10:11-18). ✨ 15:8: Giu 10:44, Giu 2:4

⁹ Tana mote i waiseli te tedi tabudi bi tada tabuda. Tedi ai sumaḡa aubaina Maimaituwa nopodi i koḡedi bi edi gebogebo i noḡotikamaḡedi.

¹⁰ Niganana bai aubaina ko kaka nuwalaḡelaḡedi? Tada ee eda magumagula wala mai niga vitana ava'avalina maso mote luvada te ta miya. § Temi mai ko giugiuna ba Maimaituwa lisinemo ko waimenabala te ya medi.

¹¹ Mainana koma giugiu. Bada Yesu ena laukivi visuvisu tei sumaḡe te yawasana te vai. Bi kota kauwina ḡemotina mainana Eteni lavedi lisidimo.”

¹² Bolu lavedi matabudi a miya moimoisili bi Pol bi Banabas lisidiḡa Maimaituwa mataila bi anisove kauwidi Eteni lavedi lisidimo i voivoiyena lava a giuwedi bi a wai beyavaiya.

¹³ Laḡannemo edi giu a wai kovi ba Diyemes i miya moito bi i giuna gado, “Valevaletigu, koi beyavaiyegu.

¹⁴ Saimon Pita kaikana i gei giuweda te Maimaituwa Eteni lavedi i vinedi te tana ena lava otidi.

¹⁵ Niga kauwina taugiuwatana a giugiuwena luvanemo ya tubutubuḡa. Mai taugiuwatana ḡemota ba niga mainana i gilumi,

¹⁶ ‘Laḡan muliḡa
tagu ya nato munaḡa
bi Devida ena palai
i laulaubulilina ba
ya keli munaḡe.

Bamo gavogavodi
a nuwanuwa suwasuwana ba
ya laivaliudi.

¹⁷ Tagu mai ya voiye
te Islael miyamiya gwasedi
sai sumaḡegu.

Bi Eteni lavedi mabai e vinevinedina
sai sumaḡegu bi yai badayedi. Niga Bada kalinana,
tana taunana niga kauwidi
ya voivoiyedi.’

¹⁸ Niga kauwidi ya giugiuwedina ba walaka lava a sibedi.

¹⁹ “Taunana aubaina niga mainana egu noḡota: Eteni lavedi mabai Maimaituwa lisinemo a nawa bi sa waisumaḡena, mote tama ka nuwalaḡelaḡedi.

²⁰ ✨Niganana maso tada pepa te gilumi bi te giuwedi te niga kauwidi mote sima voyedi: Kani milemiledi koikoitau

§ 15:10: Mousis ena waigake noponemo waigake wapana 613. Diu lavedi waigake ḡesaudi nopodimo a voyedi bi a kitedi maibena Mousis ena waigake. Tedi wali saugemo waigakedi a giuwedi mai vita (Galeisiya 5:1). Yesu ena vita ba tabuna (Met 11:28-29). ✨ 15:20: Liv 18:6-23, Liv 17:10-16

lisidimo laulau sewasewayedi mote sima kanidi, simai mwanemwanena yabayababa bi musala gadona vilivilisina ee kwasinina mote sima kani.**

²¹ Banina Mousis ena waiḡake wala te niganana waiyawasi laḡandimo malagai matabudi nopodimo bolu vanuwidiḡa sa iyeviyevi bi sa laulauguguya nonoḡedi.”

Taudima babadidi leta a giukamaḡe Eteni lavedi lisidimo

²² Gome tauwaikawatana, waibabada bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi a ḡoeḡoe te olooloto ḡesaudi maso sa vinedi te Pol bi Banabas waitedi sa nawa Entiyok. Kamaina bi Diudas isana ḡesau Basabas bi Saelas a vinedi. Tedi ba tauwaisumaḡa taulauetadoliyedi.

²³ Waibabada pepana niga oloolotodi nimedimo a sako. Bi pepana noponemo ba niga mainana a gilumi:

Aisii valevaletimai ebomi, temi mabai Eteni ko waisumaḡana.

Tama tuwatuwaḡemi, giugiukamaḡedi bi waibabada niga pepana ka gilugilumina tauwaisumaḡa niga dobudimo lisidimo: Entiyok, Sailiya bi Silisiya.

²⁴ Tama ke vaiye te nopomaimo lava ḡesaudi a nato lisimimo bi edi giumo nuwemi a kalaḡelaḡedi bi ai nuwaboyemi. Tama mba lavedi mote kai aninedi.

²⁵ Taunana aubaina matabumai kei anina te olooloto ḡesaudi ke vinedi, te niganana ema lava Pol bi Banabas waitedi ka giugiukamaḡedi lisimimo.

²⁶ Pol bi Banabas mote peki a naile bi a vite munagedi eda Bada Yesu Vinevinekamaḡena aubaina.

²⁷ Niga Diudas bi Saelas ka giugiukamaḡedi te pepamo bai ke gilugilumina taudidi mudu otidimo sa giuwemi.

²⁸ Aluwa Waiyawa bi tama kei anina ḡemota te mote kama kanuwalaḡelaḡemi bi kamaivitemi.

²⁹ Bi niga kauwidi taudidi mote koma voyiyedi: Koikoitau lisidimo kani laulau sewasewayena mote koma kani.

Musala gadona vilivilisina ee ma kwasinina mote koma kani.

Mote komai mwanemwanena yabayababa.

** **15:20:** Niga waiḡakedi taudidi laubanidi ai bada te mabai Diu waitedi sa waiḡemota (Livai 17:10–18:30). Bi Eteni lavedi gome mote bai te maso a viviledi taunana aubaina a waiḡemota yababa. Bi lava a sibe kauwedi te Eteni lavedi ba koikoitau taulaudunedi bi waimwanemwanena yabayababa ba edi laudune nevana. Musala aniwakunekunemo gabudimo ba koikoitau lisidimo a lau sewasewayedina. Diu niga muselidi a giugiu te (milemiledi) bi aiyai i kanidina ba ya (kakamilamila) taunana aubaina Diu lavedi Eteni ai ḡakedi te mote waitedi a waiḡemota. Bi Diu a giugiu te musala gadona vilivilisina (milamilana) banaina kwasina noponemo mote i tosi kamakamaḡe. Tagu Maimaituwa Diu waiḡakemi te mote kwasina koma tego mba ba ḡamoḡamo ena yawasana. (Pakanemo 9:4-6).

Niga waiḡakedi ko kaiwatedina ba temi kamaina.

Ebom ema lava matabumi.

³⁰ Gome olooloto a giukamaḡedi bi a nawa Entiyok. Laḡannemo ḡome a tavatava ba tedi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ḡemotidi bi pepa a vitedi.

³¹ Lavedi pepana a iyeve bi laibagi a vai te ai nuwavisu.

³² Diudas bi Saelas ba taugiuwatana bi tauwaisumaḡa a laibagidi te ḡailisi sa vai.

³³ Diudas bi Saelas Entiyokmo a taumiya mulinemo, tauwaisumaḡa kavisuvisu giudimo a kavisuvisudi bi a giuwedi te manuwaubedi sa munaḡa taugiukamaḡedi lisidimo.^{††}

³⁵ Pol bi Banabas Entiyokmo a taumiya. Bi lava ḡesaudi vaitedi Bada giuna lava lisidimo a lauguguyae bi ai lovelovedi.

Pol bi Banabas Diyon Mak dabanemo ai kagiu

³⁶ Tedi a miya laḡan visa a kovi mulinemo Pol ena tau Banabas i giuwena gado, “Goma, dolinemo bamo malagaidiḡa te laulauguguya nawana maiḡa kota ta munaḡa bi valevaletida ta vakitedi. Tedi bainewa edi miyamiya.”

³⁷ Kamaina bi Banabas ena ḡowana ba Diyon isana ḡesauna Mak vaitena maso a nawa.

³⁸ ✧ Bi kota Pol i noḡoti te Diyon vaitena sa nawana ba mote i visu. Banina tana dolinemo Pamfiliamo i gose kamaḡedi. Bi tedi mote tana vaitena a noya.

³⁹ Niga kauwina dabanemo Pol bi Banabas ai kagiu gulata te a dailidi. Ḡome Banabas, Mak i waidoli bi kukakukaḡa a nawa Saiplasimo.

⁴⁰ Bi kota Pol, Saelas i vine te tauwaisumaḡa tedi aubaidi a gei laupali te Bada ya labe kauwedi edi ani nawamo.

⁴¹ Tedi Sailiya bi Silisiya nopodiḡa a nawa bi Maimaituwa ena dam lavedi a lailaibagidi.

16

Pol Timoti i vine te tana bi Saelas ya kaiwatedi

¹ Pol Debi bi Lista malagaidimo i tavatava ba ḡome tauwaikaiwatana isana Timoti i banavi. Tana tinana ba Diu lavana bi tauwaisumaḡa, tamana ba Gulik lavana.

² Tauwaisumaḡa matabudi Lista bi Ikoniyaḡa dobudimo miyemiyedi a giu te Timoti tana ba lava visuvisu.

³ Taunana aubaina Pol i ḡoēḡoē te Timoti yai doli bi sa nawa. Bi Pol kwapibwali i voiye Timoti lisinemo banina mba malagainemo ba Diu lavedi a miyamiya. Tedi kedi nawamo

^{††} **15:33:** Kulikulidi wadubodi ḡesaudimo ba lova 34 vaitena. Mba niga mainana i giu, *Saelas munaḡa Yelusalemmo i daboka.* ✧ **15:38:** Giu 13:13

te Pol, Timoti lisenemo kwapibwali i voiye. Banina lava matabudi a sibe te tana tamana ba Gulik lavana.

⁴ ✧Mulinemo tedi malagai bi malagai a nawaedi bi Yelusalemmo giugiukamaḡedi bi waibabada bamo giudi a wai aninedina taudidi lava a giuvitedi te maso a kaiwatedi.

⁵ Maimaituwa ena dam lavedi a voyiyedi te edi waisumaḡa i ḡailisi. Bi laḡan matabuna tauwaisumaḡa iyevina i dididiga.

Maimaituwa Pol i giukamaḡe i nawa Mesidoniya

⁶ Aluwa Waiyawa mote i wai aninedi te Pol ena tausagu vaitedi maso Maimaituwa giuna Eisiya plovinsnemo a lauguguyae. Taunana aubaina tedi Piligiya bi Galeisiya plovins nopodiḡa a nawa.

⁷ Laḡannemo tedi Misiya plovinsina platinemo a tavatava ba tedi a ḡoe te maso a nawa Bitiniya plovinsnemo bi geḡa te Yesu Aluwina mote i wai aninedi te ḡome sa nawa.

⁸ Taunana aubaina tedi Misiya a vaitauli bi a yovo a nawa ota Tolas malagainemo.

⁹ Mba dudubalinemo Pol wailove i kita. Tana Mesidoniya olotona i kita matanemo i moito bi i wai baḡana gado, “Aee, kwa damana nato Mesidoniyamo bi kwa sagumai!”

¹⁰ Pol niga wailovena i kita mulinemo tama* wailove aubaina ke novononoḡa makai bi ke modina Mesidoniya. Banina ke noḡoti te tama Maimaituwa i yogemai te ḡome tana giuna visuvisuna ka lauguguyaye lavedi lisidimo.

Lidiya ena yawasana Bada i vitale

¹¹ Tama Tolas ke gose bi kukakukaḡa ke damanana Samotes. Bi bokinamai ke damanana Nipolis.

¹² Ḗome te kaḡemaḡa ke nawa Filipai, mba Mesidoniya malagaina dididiga bi Loum gabemanina i waibadaye. Bi tama ḡome laḡan visa ke miya.

¹³ Bi waiyawasi laḡannemo tama malagai ke gose bi ke nawa gauba diyanemo ani laupali gabuna maso ke tavuḡe. Kamaina bi ḡome waivini awai ḡemotidina lisidimo ke tava, ke miyatulu bi ke lauguguya.

¹⁴ Mba ḡome waivini ḡemota isana Lidiya tana Maimaituwa taulauduneyena. Tana Taiyatila malagainemo gala laumolemoledi i voivoiyedi. Bi laḡannemo Pol i laulauguguya ba Bada Lidiya nopona i kaikamaḡe bi Pol, Yesu giuna i giugiuwena i vaiye kauwe.

¹⁵ Bi tana bi ena vanuwa lavedi vaitedi ḡome a kabuludi. Mulinemo tana i giuvaimai ena vanuwemo bi i giuna gado, “Egu lava, temi kona noḡoti te tagu Bada tauwaisumaḡena

✧ 16:4: Giu 15:28-29 * 16:10: Niga ḡome giu tama ba Luk ya kaka maḡati munaḡe te ḡome bi noke i saḡa i nawana, tana vaitena. Tana taunana niga bukana i kuli.

ba yà waibaḡemi te ko nato egu vanuwemo ta miya.” Tana i waibaḡa gulatamai te nuwamai ke vitale te ke nawa ena vanuwemo.

Pol bi Saelas biliwelokomo

16 Laḡan ḡemota tama ke nawanawa pali gabunemo bi taupaulayababa guguinina etamo ke banavi. Tana aluwa gebogebona i suneḡi bi kauwa bai noke matademo sa tubuḡana i geigei giuwatedi. Mba kauwinemo mane dididiga i voivoiye ena taniwaga aubaidi.

17 Niga waivinina Pol bi tama i kaiwatamai bi i binabinauna gado, “Niga oloolotodi tedi Maimaituwa saḡasaḡa guletina ena taupaula! Tedi ba yawasana etana sa giugiuwemi!”

18 Waivinina laḡan wapawapa i tava bi mai i voivoiye, eete Pol i ka tunidaboki. Bi Pol aluwa gebogebona i giuwena gado, “Yesu Keliso isanemo yà giugiu vavasaḡem te waivini kwa potiyovo kamaḡe!” Noi taunana te aluwa gebogebona i potiyovo kamaḡe.

19 Laḡannemo ena tanitaniwaga a kita te edi mane etana i nuwaḡavuka ba tedi a medi gulata, Pol bi Saelas lisidimo bi a vunudi bi a solu waga nawedi aniwai kunekune gabunemo, waibabada nimedimo a sivudi.

20 Kamaina bi tedi a nawedi taulauetala lisidimo bi a giuwena gado, “Niga Diu oloolotodi eda malagai sa kaka gebogebona.”

21 Tedi vaivai tabudi a tavaitedi bi sa wailoveloveda, tada mote ḡemoḡemotina te mba vaivaidi ta kaiwatedi. Banina tada ba Loum lavada eda vaivai tabudi.”

22 Lava kumna ḡome ai ḡemotidi bi Pol bi Saelas a mediyedi bi taulauetala lava a egelidi te Pol bi Saelas edi gala a lisi kamaḡedi bi a kwapu yabayababedi.

23 Bi wai kwapu mulinemo a sivu nawedi biliwelokomo. Waibabada ḡome tauyava edi bada a giuwe te Pol bi Saelas ya kita watedi.

24 Niga giuna luvanemo tauyava Pol bi Saelas biliweloko nopo otinemo i sivu nawedi bi kaḡedi kai tupidimo ai ḡaviti.

25 Dudubala modonemo mainana Pol bi Saelas Maimaituwa lisinemo a laulaupali bi a salesale. Bi edi lava biliwelokomo taumiya a vaivaiye watedi.

26 Kamaina bi i wai maḡemoti te yanigusugusu dididiga i tubuḡa. Bi biliweloko matabuna i waitalitali te mataeta gududi a nuwakamakamaḡa. Bi lava seinimo a panipanidina nuwedimo a nuwakamakamaḡa.

27 ḡome tauyava i kena tagugu bi i kita te biliweloko mataetidi nuwakamaḡedi. Tana maḡemota ena kepata i

soluvai te maso i wai peki munaḡe. Banina i wai noḡota bena kage biliwelokomo taumiya a velau a nawa.

²⁸ Kamaina bi Pol i binauna gado, “Ei, kumai peki munaḡem! Tama matabumai niga!”

²⁹ Tauyava ḡome ena lava ḡesaudi i binauwedi te kwadam a natome bi magusuna i velau Pol bi Saelas matedimo tuwapekana i wai tupagwaliḡe

³⁰ bi i kapotiyovodi bi i wai talayedina gado, “Egu babada bai yà voije bi yawasana yà vai?”

³¹ Bi tauyava ena giu ai munena gado, “Bada Yesu kwai sumaḡe bi kwa yawasana, tam bi em vanuwa lavedi matabumi.”

³² Pol bi Saelas Bada giuna tauyava bi ena vanuwa lavedi lisidimo a lauguguyae.

³³ Mba dudubalina kauwina mulinemo tauyava i wai doli nawedi bi bonidi i koḡedi, kaka bi Pol bi Saelas tauyava ena vanuwa lavedi vaitedi a kabuludi.

³⁴ Kamaina bi tauyava i giuvidi ena vanuwemo bi i wai kanidi. Ḡome tauyava bi ena vanuwa lavedi vaitedi ai nuwavisu gulata banina Maimaituwa ai sumaḡe.

³⁵ Bokinamai olaolalemo taulauetala, tauwaiḡaviya a giukamaḡedi tauyava lisinemo bi a giuwedina gado, “Mba ooloolotodi kwa giukamaḡedi bi sa nawa.”

³⁶ Kamaina bi tauyava Pol i giuwena gado, “Taulauetala a giu te tam bi Saelas yà kaikamaḡemi te ko nawa. Taunana aubaina niganana manuwaubemi ko nawa.”

³⁷ Bi Pol tauwaiḡaviya i giuwedina gado, “Geḡa mote mainana, tama Loum lavamai bi tedi mote a etala kauwemai bi lava kumna matedimo a kwapu yabayababemai bi biliwelokomo a sivunawemai. Bi niganana sa giugiu te kandavonemo sa kaikamaḡemai, mote mainana, tedi otidi ko giuwedi te sa nato niga ḡome bi sa kaikamaḡemai.”

³⁸ Ḡome tauwaiḡaviya a nawa taulauetala lisidimo bi Pol bai i giugiuwedina a giuvitedi. Laḡannemo a vaiye te Pol bi Saelas tedi Loum lavedi ba a naila.

³⁹ Taulauetala a nawa Pol bi Saelas lisidimo te edi kauwa waigebo aubaina ai ebonedi bi biliwelokomo a kaikamaḡedi bi ai baḡedi te mba malagaina sa gose kamaḡe.

⁴⁰ Ḡome Pol bi Saelas a potiyovo bi didimanina a nawa Lidiya ena vanuwemo. Bi ḡome tauwaisumaḡa a banavidi bi a laibagidi, kaka bi malagaina a gose.

¹ Tedi Empipolis bi Apoloniya malagaidi nopodiḡa a nawa ota te Tesalonia tauninemo a tava bi ḡome Diu edi bolu vanuwina a kita.

² Kamaina bi Pol ena miyamiya luvanemo i nawa bolu vanuwinememo. Bi tana ḡome i miya bi waiyawasi laḡanidi faiona nopodimo wadubonemo gilugilumina i iyevidi

³ bi giudi banidi i kamaḡati bi i wailovelovedi te Keliso yai nuwatoi bi pekimo ya kenamoito. Pol i giuna gado, “Niga Yesuna yà laulauguguyaena ba tana taunana Keliso.”

⁴ Edi lauguguyamo Diu lavedi ḡesaudi nopodi a kaikamaḡedi te Pol bi Saelas a kaiwatedi. Bi kota mainana Gulik lavedi Maimaituwa taulauduneyena wapewapedi bi kota waivini isanawenawedi vaitedi.

⁵ Bi kota Diu lavedi a unula bi ani waikunekune gabunemo tauwaibeyapota ai ḡemotidi bi waimalumalu ai tubu. Bi a velau a nawa Deisen ena vanuwemo Pol bi Saelas a tavuḡedi te maso ai doli natomedi lava lisidimo.

⁶ Bi laḡannemo tedi mote a banavidi ba Deisen bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a solu yovoḡedi te a natomedi tauni babadidi matedimo bi a binabinauna gado, “Pol bi Saelas taudidi dobu isuna bi isuna sa nawaye bi gebogebo sa voivoiye bi niganana lisidemo a tava.

⁷ Ḣome Deisen i giuvaiddi te i nawedi ena vanuwemo bi sa giugiu te ḡalibona ḡesauna ba isana Yesu Tedi ba Sisa ena waiḡake sawai doukoto.”

⁸ Laḡannemo lava kumna bi tauwaiḡaviya niga giudi a vaivaiyedi ba a medi bi a laimalumalu te waiḡasiḡasi i tubuḡa.

⁹ Taunana aubaina taun babadidi Deisen bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a lauegelidi te sai mai'a lisidimo kaka sa kaikamaḡedi.

Pol bi Saelas Belyamo

¹⁰ Laḡannemo dobu i wai dudubala ba tauwaisumaḡa Pol bi Saelas a giukamaḡedi Belya malagainemo. Tedi ḡome a tava bi a nawa Diu edi bolu vanuwinememo.

¹¹ Bi Belya taunina lavedi nuwedi kaikaikamaḡedi mote mai Tesalonia lavedi. Banina tedi laḡan matabuna Maimaituwa giuna nuwedi tabutabunemo a vaiye bi nuwedimo a sivusivudi. Bi a kita te Pol gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba giukauwa.

¹² Ḣome Diu lavedi wapewapedi ai sumaḡa. Bi kota Gulik oolootodi bi waiwaivinidi isa nawenawedi ai sumaḡa.

¹³ Bi laḡannemo Diu lavedi Tesaloniamo a vaiye te Pol Belyamo Maimaituwa giuna i laulauguguyae ba tedi kota

ḡome a nawa. Bi lava kumna nuwedi a liuwidi te a medi gulata Pol bi Saelas lisidimo.

¹⁴ Taunana aubaina tauwaisumaḡa waigapa Pol a giukamaḡe makaiye i nawa gelemo. Saelas bi Timoti ba tedi Beliya tauninemo a miya.

¹⁵ Bi ololoto mabai Pol a wai doli nawena gelemo waitedi a nawa Atens tauninemo. Gome Pol ena giu a munaḡe Beliya tauninemo te Saelas bi Timoti sa giuwedi te mulinaḡa sa nawa makai.

Pol Atens noponemo

¹⁶ Atens tauninemo Pol ena lava Saelas bi Timoti i labelabedi bi i kita te mba malagaina ba koikoitau i wanavu, taunana aubaina i wainuwaboya kauwa.

¹⁷ Kamaina bi i nawa bolu vanuwinemo Diu bi Eteni lavedi waitedi ai ogatala. Bi laḡan onena Eteni Maimaituwa taulaudunena bi mabai ani waigemota gabunemo a tavatavana waitedi.

¹⁸ Bi ḡome Epikuliya bi Stoiki dobudi ololotodi nuwauyeuyedi Pol waitena ai kagiu bi a giuwena gado, “Mba lavana giugiu bu'ubu'uwina bai ya giugiuwe.”

Bi ḡesaudi ai talana gado, “Anivaiyena maibena walidobu maimaituwedi ya giugiuwedi.” Tedi mai a giuna banina Pol ba Yesu ena kenamoito i giugiuwata.

¹⁹ Taunana aubaina Pol ai doli nawe oya Aliopagas dabanemo bi a giuwena gado, “Tama ka ḡoeḡoe te em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena ka sibe.

²⁰ Banina tam em giu ka vaivaiyedina ba tabu otidi. Tama ka ḡoeḡoe mba em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena banina ka sibe.”

²¹ Gome Atens lavedi bi tautavatava edi miyamiyamo laḡan matabuna mai sa miyaboni bi giu valivaliudi sa giuwatedi bi sa vaivaiyedi.

²² Aleopagasma ḡome bolumo babadidi matedimo i miya moito bi i giuwedina gado, “Atens lavemi, tagu e kitemi te maimaituwa tabudi bi tabudi ko laulauduneyedi.

²³ Emi tauniḡa e nawanawa ba emi ani laudune koikoitau e kitedi. Bi olta ḡemota modonemo giu niga mainana a gilugilumina e kita: MAIMAITUWA MOTE AIYAI I SIBE AUBAINA. Niga Maimaituwina ko laulauduneyena ba mote ko sibe, taunana niganana ya kamaḡati lisimimo.

²⁴ ✧Maimaituwa dobu matabuna noponemo mwali matabudi tauvoiyedi tana taunana galewa bi dobu yaibadedi. Bi tana mote lava nimedimo laudune vanuwidi, a ḡaleḡaledinemo ima miyamiya.

²⁵ Bi lava mote ḡemoḡemotina simai kani bi sima labe tana mote bai ḡesauna lisidemo ima ḡoeḡoe banina tana taunana lava matabudi yawasi, yawasana bi mwali matabudi ya vitevitedi.

²⁶ Pakanemo tana lava ḡemota i voiye bi lisinaḡa dobu matabuna noponemo lava a wapa. Bi ena ḡowanemo edi ani miya bi edi laḡan i sivudi.

²⁷ Maimaituwa mai i voiye te lava sai tavutavu gulata kaka tana sa banavi. Bi tana ba diyademo, mote manekina i lofa ḡemoḡemotaḡa lisidemo.

²⁸ Tana dabanemo tada ta yawayawasana, ta nawanawa bi ta miyamiya. Maibena ḡesaumi emi sale a gilumidina gado, ‘Tada natunatuna.’

²⁹ “Banina tada Maimaituwa natunatuna, taunana aubaina maso mote ta noḡoti te tana koikoitau, mai lava edi sibemo bi anapumo goldimo, siluvamo bi ḡakimemo a voivoiyedina mainana.

³⁰ Banina wala lava Maimaituwa mote a sibe tedi bu'uwa ena miyamo a miyamiyana i kita kamaḡedi. Bi niganana dobu lava matabudi ya giugiuvavasagaḡedi te sa laukuvasa.

³¹ Banina tana laḡan i sako te lava didimaninemo ya etaledi. Maimaituwa oloto ḡemota i vine te mba laḡannemo etala yai badaye. Niga olotona taunana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe te lava matabuda ta kita bi ta sibe.”

³² Laḡannemo pekimo kena moito giuna a vaivaiye ba Pol ai gwaigwaiye bi ḡesaudi a giuna gado, “Niga giuna ḡemotina laḡan ḡesaunemo kwa nato munaḡa bi kwa giuwemai te ka vaiye.”

³³ Kamaina bi Pol bolu lavedi i gose kamaḡedi bi i nawa.

³⁴ Lava visa lauguguya a vaivaiyena ba Pol a kaiwata bi Yesu ai sumaḡe. Mba lavedi ba Aleopagas olotona Diyonsi, waivini isana Damalesi bi lava ḡesaudi vaitedi.

18

Pol Kolinti noponemo Yesu i lauguguyae

¹ Niga kauwidi mulidimo Pol Atens i gose kamaḡe bi i nawa Kolinti.

² Mba ḡome Diu olotona isana Akwila i banavi, tana Pontus plovinsnemo i tubuḡa. Bi mwanena Pilisila vaitena maḡo ota Italiḡa a tava. Banina ḡalibona Kolodiyas Diu lavedi

matabudi i giuvvasaḡedi te Loum malagaina dididiga* sa gose. Bi Pol i nawa kitedi aubaina.

³ Pol, Pilisila bi Akwila ba edi noya ḡemota palai tausiyaudi taunana aubaina vaitena a miya bi a noyanoya ḡemota.

⁴ Bi waiyawasi laḡandi onedi Pol, Diu bi Eteni lavedi edi pali vanuwina noponemo i wai wailovelovedi te maso nuwedi i vitedi.

⁵ Laḡannemo Saelas bi Timoti Mesidoniyaḡa a tavatava ba tana palai voyedi i kaisako bi laḡan matabuna Maimaituwa giuna i giugiuwata. Bi Diu lavedi lisidimo i kamaḡati kauwe te Yesu kamaina Tauwaiyawasana.

⁶ Bi Diu lavedi Pol ena giu a unule bi giuvitaviale, taunana aubaina ena gala gobusidi i lai kulukulu bi i giuna gado, “Bamoda yawasana mote koma banavi ba temi emi wavu bi wavumi taumiḡa ko avala munaḡe bi mote tagu. Niganana bi noke i saḡa i nawana ba tagu ya nawana Eteni lisidimo.”

⁷ Kamaina bi Pol pali vanuwina i potiyovo kamaḡe bi i nawa Taitos Diyastas ena vanuwemo, pali vanuwina diyanemo. Bi Taitos ba Maimaituwa taulauduneyena.

⁸ Bi Klispas tana bolu vanuwina tauwaibadayena, tana ena vanuwa lavedi vaitedi Bada Yesu ai sumaḡe. Bi laḡannemo Kolinti lavedi wapewapedi giuna visuvisuna a vaivaiye ba kota Yesu ai sumaḡe bi Pol i kabuludi.

⁹ Dudubala ḡemota Pol wailove i kita, Bada i laumaḡata lisinemo bi i giuwena gado, “Mote kuma naila, tam kamaina te Bada giuna kwa giuwata bi mote kuma miya moimoisili.

¹⁰ Banina tagu tam vaitem bi mote aiyai kaka ima laukivigebogeboyem. Bi mba malagainemo ba egu lava wapewapedi sa miyamiya.”

¹¹ Kamaina bi kwalabu ḡemota bi nawalai 6 nopodimo Pol ḡome i miya bi Maimaituwa giuna lava i wailovelovedi.

¹² Laḡannemo Galiyo, Akaiya plovinsina i waibadaye ba Diu lavedi ai ḡemotidi bi Pol a pani bi a natome bolu gabunemo lauetala aubaina.

¹³ Tedi Pol ai wavu bi a giuna gado, “Niga olotona taunana lava nuwedi ya liuwidi bi Maimaituwa sa laulauduneye bi Loum ena waigake sa waidoukoto.”†

* **18:2:** Loum ba malagai dididiga bi ena waiguyau ba dididiga otina, Dobu Itali noponemo. ḡalibona Kolodiyas ena waibadana laḡannemo AD 49 noponemo waigasiḡasi dididiga i tubuḡa bi Diu lavedi matabudi a kwavivaidi bi Loum a potiyovo kamaḡe. Mba laḡannemo Akwila mwanena Pilisila vaitena a nato Kolinti. † **18:13:** Diu lavedi a giugiuna gado, “Pol Eteni edi waisumaḡa giugiukauwina Loum i wai aninena ima wailoveloveye. Bi tana wailovelove valivaliuna Loum edi waigake mote i waianine taunana ya wailoveloveye.” Taunana aubaina a ḡoḡoe maso Loum edi bada laubanina maso Pol i kovigi (Giugiukamaḡedi 16:20-21 bi 17:7 ko iyevi).

14 Ġome Pol maso giu i waitubuna ba Galiyo Diu lavedi i giuwedina gado, “Bamoda niga lavana bai i voyewapa ee bai gebona dididigina i voiye bi ko waiwavuna mba ba kamaina tagu yai beyavaiyemi.

15 Bi niga waitaledi bi giudi ya giugiuwedina ba temi emi giugiu, isa bi emi waiḡake. Taunana aubaina temi taumiḡa ko viliyaḡosidi. Tagu mote yamai talapilyedi.”

16 Taunana aubaina tana i kwavivaidi bi etala gabuna a potiyovo kamaḡe.

17 Ġome Diu lavedi matabudi bolu vanuwina tauwaiba-dayena isana Sostenes a kaididi bi taulauetala matedimo a kwapu yabayababe. Bi Galiyo mote bai i giuwe.

Pilisila, Akwila bi Apolos

18 Pol Kolintimo i miya gulata kaka bi valevaletina i waiebonedi bi kukakukaḡa i nawa Sailiya, Akwila bi Pilisila waitedi. Bi muliḡa kaka ya geluna ba Kenkeliya malagainemo dabana a suvi. Banina tana Maimaituwa lisinemo i giugiuwapana[‡] ena palatemo i tava.

19 Tedi Epeses tauninemo a tava bi ḡome Pilisila bi Akwila i gosedi bi tana i nawa bolu vanuwinemo bi Diu lavedi waitedi awai talapili.

20 Bi Diu lavedi tana ai baḡa te maso waitena a tau-miyamiya kaka maso i nawa bi geḡa te tana i daboka.

21 Bi i modimodina ba i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa ena ḡowana ba ya tava munaḡa lisimimo.” Kamaina bi Epeses i gose bi kukakukaḡa i nawa Seseliya.

22 Laḡannemo Seseliyamo i tava, ba tana i nawa Yelusalemmo bi Maimaituwa ena dam lavedi i waiebonedi kaka bi i nawa Entiyok tauninemo.

23 Pol Entiyokmo i taumiya kaka bi dobuna i gose bi i babala malagai te malagai Galeisiya bi Piligiya plovinsidi nopodiḡa bi tauwaikawaiwatana matabudi i lailaibagidi.

Apolos Maimaituwa giuna i lauguguyae Epeses lavedi lisidimo

24 Mba laḡandimo Diu olotona isana Apolos, tana dobu Aleksandiliya dobunemo i tubuḡa. Tana ba giugiu komakomanina bi gilugilumina wadubonemo i sibe kauwedi. Bi i nato Epeses tauninemo.

25 Bi Bada Yesu ena Yawasana Etana ai love kauwe. Tana Diyon ena kabulu giugiuna taunana i sibe kauwe. Bi nuwayuyaya waitena, Yesu i giuwata bi giukauwa i wailovelove lava lisidimo bi Yesu yaḡolo mote i sibe kauwe.

[‡] 18:18: Diu edi vaivaimo lava bamoda Maimaituwa lisinemo i giuwapana ba dabana ya gose te ya laulagalaga. Bi laḡaninemo saugawapa laḡanina i kovina, kaka dabana sa suvi kamaḡe.

²⁶ Apolos malaudabatolana i nawa bolu vanuwinemo bi lauguguya i waitubu. Bi laḡannemo Pilisila bi Akwila ena giu a vaivaiye ba a giuvai te edi vanuwemo bi Maimaituwa giuna lisinemo a laididimani kauwe.

²⁷ Kamaina bi Apolos Akaiya plovinsina nawana i wainuwa noḡonoḡotae ba valevaletina Epesesmo pepa a gilumi nawena tauwaisumaḡa lisidimo Akaiya plovinsnemo te laḡannemo Apolos ya tavana ba tedi nimedimo. Apolos laḡannemo ḡome i tavatava ba Maimaituwa ena sagumo tauwaisumaḡa i sagu gulatedi edi sumaḡa i ḡailisi.

²⁸ Tana ena giu i ḡailisi gulata te Diu lavedi edi giu i lauyovoḡedi lava kumdi matedimo. Banina tana gilugilumina wadubonemo i kamaḡati kauwe te Yesu tana kamaina Tauwaiyawasana.

19

Pol Epesesmo

¹ Laḡannemo Apolos Kolintimo ba Pol eta oyaḡa ani waivaḡavuka maiḡa i nawa te Epeses tauninemo i tava, mba ḡome tauwaikaiwatana ḡesaudi i banavidi.

² Bi i waitalayedina gado, “Laḡannemo konai sumaḡana ba Aluwa Waiyawa kona vai e geḡa?”

Bi tedi a giuna gado, “Geḡa, tama mote bamo Aluwa Waiyawa giuna ka vaiye.”

³ Kamaina bi Pol i waitalayedina gado, “Temi bai kabuluna kona vai?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Diyon ena kabulu.”

⁴ ✧ Pol tedi i giuwedina gado, “Diyon ena kabulu ba laukuvasa aubaina lava i kaka buludi. Tana lava i giuwedi te lava mulinaḡa ya natonatona sai sumaḡe, mba taunana Yesu.”

⁵ Laḡannemo niga giuna a vaivaiye ba Pol Yesu isanemo i kabuludi.

⁶ Kamaina bi Pol nimana lava dabedimo i sivudi bi Aluwa Waiyawa i yovo dabedimo bi kalina ḡesaudimo a gagali bi Bada giuna a lauguguyae.

⁷ Ḗome ololoto wapedi ba 12.

⁸ Bi nawalai faiona nopodimo Pol i nawa bolu vanuwinemo bi lava lisidimo ma laudabatolana Maimaituwa ena waibada i ka kamaḡati bi i giugiu vavasageḡedi te sa nuwavitala.

⁹ Bi tauwaikaiwatana ḡesaudi a laukasaḡaiḡai bi mote ai sumaḡa bi lava kumna matedimo Yawasana Etana a giugiu waigeboḡe. Taunana aubaina Pol tedi i gosedi

bi tauwaikaiwatana ḡesaudi i legaudi bi laḡan matabuna Tailanos ena giluma vanuwinemo a waitalapili.

¹⁰ Niga noyana i velauna ba kwalabu labu a kovi. Taunana aubaina Diu lavedi matabudi bi Gulik mabai Eisiya plovinsnemo miyemiyedi matabudi Bada giuna a vaiye.

Lava ginauli bukededi ai kalaḡosededi

¹¹ Bi Epeses noponemo Maimaituwa ena ḡailisi Pol i vite te tana mataila nananakidi i voiyedi.

¹² Ḡome lava Pol ena agesi bi ena gala a legaudi bi lava sidesidedi dabedimo a sivudi te a yawasana bi aluwa gebogebodi a potiyovo kamaḡedi.

¹³ Bi Diu lavedi ḡesaudi ba ginauli tauvoiyedi bi a babala nawa malagai te malagai bi aluwa gebogebodi a kwavikwa-vivaidi. Tedi niga ḡome a wai laulubu te maso lava aluwa gebogebona i sunesuneḡina maso Yesu isanemo a kwavivai. Tedi a giuna gado, “Yà giugiu vavasagēm te Yesu, Pol i laulau-guguyaena isanemo mba lavana kwa potiyovo kamaḡe.”

¹⁴ Niga kauwina ba Diu edi pilisi saḡasaḡa guletina isana Sikiva natunatuna oloolotodi wapedi 7 niga kauwina a voivoiye.

¹⁵ Bi aluwa gebogebona i giuwedina gado, “Tagu Yesu e sibe bi kota Pol e sibe bi temi mabai?”

¹⁶ Ḡome aluwa gebogebona oloto i sunegī i potivai i kativunu yabayababedi, i laikofekofedi bi ma kwasikwasinidi te a velau ena vanuwa a gose kamaḡe.

¹⁷ Diu bi Gulik* lavedi matabudi Epesesmo miyemiyedi niga kauwina a vaivaiye ba a naila gulata. Bi Bada Yesu isana a vivile kauwe.

¹⁸ Bi lava wapewapedi mabai a wai sumaḡana tedi a nato bi edi kauwa gebogebodi a voivoiyedina lava kumna matedimo a kuvesidi.

¹⁹ Bi kota lava wapewapedi mabai ginauli a voivoiyedina matabudi edi ginauli bukededi ai ḡemotidi bi lava kumna matedimo ai kalaḡosededi.† Bi buka ai ḡemotidi bi a iyevidina maso ba silva mane didigina 50 tausan luvana.‡

²⁰ Kauwidi mainana a tubutubuḡa ba Bada giuna i ḡailisi bi i dabalala.

²¹ Niga kauwidi a tubutubuḡana mulidimo ba Pol Yelusalem nawana i wai nuwa noḡonoḡotae, te maso Mesidoniya plovins bi Akaiya plovins nopodiḡa i nawa. Bi i giuna gado, “Dolinemo tagu yà gei nawa Yelusalem muliḡa kaka yà nawa Loum.”

* 19:17: Gulik lavedi taudidi Eteni. † 19:19: Waigake 18:10-14 noponemo Maimaituwa ena lava i giuwedi te mote ginauli sima voiyedi. ‡ 19:19: Gulik kalinedimo ba *drachma*. Mba taubagibagi laḡan ḡemota ya bagibagina mai'ina.

²² Kamaina bi tausaguna labu, Timoti bi Elastas i gei giukamaḡedi Mesidoniya. Bi tana Eisiya plovinsnemo i taumiya.

Epesesmo waiḡasiḡasi a kelisali

²³ Mba laḡannemo lava ḡesaudi Yawasana Etana aubaina a medi gulata bi waikagi dididiga ai tubu.

²⁴ Bi oloto isana Damatilis tana ena noya ba siluvemo pulapula i voivoiyedi. Bi kota siluvemo koikoitau waivinina Atemas ena vanuwa aluwidi i voivoiyedi. Niga kauwinemo Damatilis mane dididiga i voivoiye. Bi ena taupaula noya i vite nawedi bi pulapula tabudi bi tabudi a voivoiyedi.

²⁵ Kamaina bi tana ena taupaula bi ena waibabada matabudi i yogedi a tava ai ḡemotidi bi i giuwedina gado, “Egu lava, kona sibe te niga noyanemo mane dididiga ta vaivai.

²⁶ Temi kona kita bi kona vaiye te niga lavana Pol lava wapewapedi niga Epesesmo nuwedi i liuwidi bi tada a goseda bi tana sa kaikaiwata. Niga kauwina mote niga ḡome taunaḡa bi Eisiya plovinsina matabuna. Tana ya giugiu te maimaituwa lava nimedimo a voivoiyedina ba mote maimaituwa giugiukauwidi.

²⁷ Niga giunemo niganana eda mane ani vaina etana i waidougudu. Bi ḡesauna ba niga mainana: Lava kaka Atemas ani lauduneyena vanuwina sa noḡoti waiubauba. Atemas tana Eisiya nopodiḡa bi dobu matabuna isana i dididiga bi lava matabudi sa laulauduneye bi niganana Pol ya kaka ḡaubo.”

²⁸ Laḡannemo lava kumdi niga giudi a vaivaiye ba a medi gulata bi a binauna gado, “Weo! Epeses maimaituwana Atemas saḡasaḡa guletina!”

²⁹ Ḗome taun dididiga matabuna lavedi ai kaḡasiḡasi yabayababa bi Pol ena lava labu Mesidoniya lavedi tana vaitena a natonatona Epesesmo, ḡome lava kumdi Gaiyas bi Alistakas a kaididi bi etaḡa a solu nawedi ani waibolu gabunemo. §

³⁰ Bi Pol i ḡoeḡoe te maso i nawa lava kumdi nopodimo bi tauwaikaiwatana mote ai anine.

³¹ Bi kota mba plovinsina babadidi nananakidi Pol ena lava, tana ena giu a giukamaḡe te mote ima nawa ani waibolu gabunemo.

³² Ḗome lava kumdi ai nuwanaina. Taunana aubaina lava ḡesaudi kauwa tabudi a binabinauwedi bi kota lava ḡesaudi

---

§ 19:29: Malagai dididigina edi aniwai bolu gabuna. Bi vanuwa dididiga otina wai dabatola ḡeḡana bi lava kumdi ḡome a nawa a miya bi beyakulu bi kauwa ḡesaudi a kitekitedi.

wali kauwa a binabinauwedi. Bi lavedi ḡesaudi mote a sibe te bai aubaina ḡome a tava.

³³ Bi Diu lavedi Aleksanda a biulikwa nawe lava kumdi matedimo bi nimana i kailageti te maso Diu aubaidi i giu.

³⁴ Bi laḡannemo gado sa kita ḡone te tana Diu olotona ba awa labu nopodimo matabudi a binauna gado, “Epeses maimaituwana Atemas saḡasaḡa guletina!”

³⁵ Tauni dididiga badana ḡemota lavedi i giu waitautaudina gado, “Ei, Epeses lavemi, dobu matabuna a sibe te Atemas aluwina ḡakimina sawamo i kulukuluva yovona ani lauduneyena vanuwina ba Epeses lavada ta labelabe.

³⁶ Niga giudi ba giukauwa, mote aiyai ima giu waikaikaiyovuda. Taunana aubaina ko miya moimoisili, mote bai ḡesau koma voiye.

³⁷ Temi niga oloolotodi labu kona saḡe yababedi. Tedi mote eda ani laudune vanuwinemo a danene ee maimaituwa waivinina Atemas a giu waigeboḡebo.

³⁸ Bamoda Damatilis ena taupaula vaitedi edi waiwavu aiyai lisinemo ba taulaididimana babadidi sa miyamiya bi kota etala laḡandi ai dubudi te sa kenakena te ḡome kaka maiia sa sako.

³⁹ Bi bamoda temi kauwa ḡesaudi koma ḡoeḡoedi, mba ba kamaina te bolu dididiginemo lava vaitedi bi ko kadidimanidi.

⁴⁰ Bai te niganana i tubuḡana ba ani naila. Bi tada kaka niga pilipilina aubaina sai wavuda. Bi tada mote bamo eda giu ima kenakena te ta giu.”

⁴¹ Niga giudi mulidimo tana lava i giukamaḡedi te a nawa.

20

Pol i nawa Mesidoniya bi Gulik

¹ Bi pilipili a kovi mulidimo, Pol tauwaikawaiwatana i giuwedi te a tava lisinemo. Bi i laibagidi, i waiebonedi bi i modina i nawa Mesidoniya plovinsnemo.

² Ḣome i tava bi mba dobuna matabuna i nawa yaḡosi bi tauwaikawaiwatana i lailaibagi nawedina eete Gulik plovinsnemo i tava.

³ Bi ḡome i miyana nawalai faiona a kovi, i ḡoeḡoe te maso wagaḡa i nawa Sailiya. Bi i vaiye te Diu lavedi mba nawanemo sa ḡoeḡoe te maso sai peki, taunana aubaina nuwana i vitale te i munaga Mesidoniya noponaga i nawa.

⁴ Bi olooloto ḡesaudi vaitena a nawana, isedi ba Sopata Pailas natuna, ena dobu ba Beliya, Alistakas bi Sekundas tedi Tesalonia lavedi, Gaiyas ba Debi dobuna lavana, Timoti bi Eisiya oloolotodi labu Titikas bi Tolofimas.

⁵ ✧Niga oloolotodi wagaḡa a gei doli a nawa Tolasimo a labelabemai.

⁶ Bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina i kovi, tama kukakukamo ke gelu i Filipai taunina ke gose. Laḡan 5 mulidimo ke tava ema lava lisidimo Tolas tauninemo, ḡome vaitedi ke miya te laḡan 7 a kovi.

Tolas malagainemo Pol Yutikas i waiyawasani munaḡe

⁷ Wiki pakanemo ke tava kei ḡemotimai kani ḡemota aubaina bi Pol lava lisidimo i laulauguguya. Tana i noḡonoḡoti te bokinamai ya modina. Taunana aubaina tana i gagagalina eete dudubala modona.

⁸ Bi tama noke vanuwa benana waifaioninemo ke miyamiya, ḡome piupiu wapawapa a yanayana.

⁹ Bi bilibili koikoiyavusinemo ba ewali isana Yutikas i miya bi i waibeyavaiye. Bi laḡannemo Pol i giugiu wailofalofa ba Yutikas i yadoyadona eete i wainuwayavuḡa, kamaina bi i kuluva te bilibili taulinaḡa i yovo doḡamo i talaḡa. Bi a kaikailaḡeti ba tana pekipekina.

¹⁰ Bi Pol i potiyovo bi Yutikas i ḡomotawi.* Kamaina bi lava i giuwedina gado, "Mote komai nuwaboya, tana yawawasanina."

¹¹ Ḣome Pol i valaḡeta munaḡa vanuwemo bi buledi i kivi bi a kani bi i gagagalina eete dobu i yana te mba dobuna i gose.

¹² Bi tauwaisumaḡa ai nuwawisu gulata te ewali i yawasana munaḡa, kamaina bi ai doli a nawa vanuwemo.

Pol ena waiyebona Epeses edi babada lisidimo

¹³ Ḣome ke nawa wagamo ke gelu bi Pol i giuwemai te kaḡenaḡa yai vaḡavuka Asosi tauninemo kaka ya gelu.

¹⁴ Bi Asosi tauninemo i banavimai kaka wagamo kei gelu bi matabumai ke nawa Mitiliyen tauninemo.

¹⁵ Laḡan i sako tama ke nawa dobu ḡesaunemo ke tava Kiyos bwanabwanana diyanemo. Bi laḡani wailabuna tama Samos bwanabwanana ke vaitauli bi laḡan waifaioninemo tama Militas tauninemo ke tava.

¹⁶ Pol mote i ḡoe te Epeses tauninemo ka solasaḡa bi ḡome ka miya laḡan wapawapa Eisiya plovinsnemo taunana aubaina i ogatala te ke nawa ota. Bi Pol i ḡoe kauwe te ya nawa makai Yelusalemmo, te Pentikost soinemo maso i tava.

Pol tauwaisumaḡa edi babada i waiebonedi Epesesmo bi i modina

---

✧ 20:5: Giu 16:10   * 20:10: Niga kauwina ḡemogemotina Elaija bi Elaisa a voyiena kaiyababa natuna lisinemo (Ḣaligalibona edi buka dolidolina 17:21, Ḣalibona edi buka wailabuna 4:34-35).

17 Laḡannemo Militas tauninemo ke tavatava ba Pol giu i giukamaḡe nawe Epesesmo te Maimaituwa ena dam baba-didi maso a nato lisinemo.

18 Bi laḡannemo a tavatava ba i giuwedina gado, “Dolinemo e tavana Eisiya plovinsnemo ba kona sibe bainewa laḡan matabuna vai temi e miyana.

19 Bi kona sibe te Diu lavedi a ḡoḡoena maso a vunugu bi e sako yovoḡe munaḡegu bi pilipili nopodiḡa ma matasulugu Bada ena noya e voivoiye.

20 Bi temi kona sibe te laḡannemo e laulauguguyana mote bamo giu ḡesauna e nuwevi. Bi sagumi aubaina giu matabudi lisimimo e giu kovidi, lava boludi nopodiḡa bi vanuwa te vanuwa e nawa bi e wailovelovemi.

21 Bi Diu bi Gulik lavedi e giuvavasageḡedi te edi gebogebomo sa nuwavitala bi sa nato Maimaituwa lisinemo, Bi eda Bada Yesu Tauwaiyawasana sai sumaḡe.

22 “Bi niga giuna ko vaiye, Aluwa Waiyawa i lagetigu te ya nawanawa Yelusalemmo. Bi mote ya sibe te ḡome male bai lisigumo ya tubuḡa.

23 Bi e sibe bamo taunidiḡa ya nawanawana ba Aluwa Waiyawa ya taitainuwataugu, te Yelusalemmo kaka sa laukivi gebogeboyegu bi biliwelokomo sa sakogu.

24 Bi bamoda sai pekiguna ba kamaina, mba mote bai. Bi kauwa laubanina ya noḡonoḡotina ba egu noya, Bada Yesu i viteviteguna taunana ya i kovi. Mba noyana ba Maimaituwa ena sagu bi giuna visuvisuna lava lisidimo ya lauguguyae.

25 “Bi niganana e sibe te lava matabumi lisimimo Maimaituwa ena waibada e lauguguyae bi mote kaka koma kita munaḡegu.

26 Taunana aubaina niganana ya giugiuota, te lava matabuna kwasinina nimagumo e yasaḡi.

27 Niganana ya giugiu vavasageḡemi te niga giudi mote komai aninedi emi yawasanamo mba temi emi wavu.

28 Taunana aubaina ko labe munaḡemi bi kota tauwaisumaḡa ḡesaudi matabudi. Bamo taudidi Aluwa Waiyawa nimemimo i waidubudi te ko labedi, maibena tauwailabalaba sipu ya labedi bi ya kitakita watedina mainana. Niga lavedi matabudi Maimaituwa natuna kwasininemo i kune munaḡedi.

29 Bi e sibe te laḡannemo ya ḡosemina ba tauwailovelove kaikaiyovudi sa tava lisimimo bi lava waisumeḡidi sa kagebgebodi, maibena daḡasi gwegwena ya saḡa sipu nopodimo bi ya kaka gebogebodina mainana.

30 Bi kota temi nopomimo ba lava ḡesaudi sa moito bi Maimaituwa giuna sa kulavitale bi tauwaikaiwatana sa ai wainawenawemi te ko kaiwatedi.

³¹ Taunana aubaina koi kita kauwa bi ko noḡoti te tagu kwalabu faiona nopodimo dubala bi suwala, ma matasulugu wailovelovemi mote e kaisako.

³² “Niganana yà laukaikamaḡemi Maimaituwa nimanemo, ena sagumo giunemo ya kavisuvisumi bi sakosako liyedi vaitedi yawasana ko vai.

³³ Tagu mote aiyai lisinemo goldi, ee silva, ee gala ei kitakoned.

³⁴ Temi kona sibe te tagu nimagumo e noya bi mane e vai te egu lava vaitedi ema ḡowana voyedi aubaidi.

³⁵ Bi bai matabuna e voivoiyedina ba ei lovemi, te temi maso mainana kona noya gulata te lava wainuwatoitoidi kona sagudi. Bada Yesu ena giu ko noḡoti, i giuna gado, “Vitemo ba wainuwavisu i dididiga guletina, kaka ta vaivaina.”

³⁶ Laḡannemo Pol giu waikovi ba matabudi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi a laupali.

³⁷ Tedi matabudi Pol nuwedi i poyae bi a yovuvai ai suluve bi ai yebone.

³⁸ Bai i voyedi bi a ḡabana ba ena giu a noḡoti te mote matana sima kita munaḡe. Kamaina bi ai doli nawe auwai gelunemo.

21

Pol ena nawa Yelusalem tauninemo

¹ Laḡannemo kei yeboyebona mulinemo, wagamo ke gelu bi ke nawa Kos bwanabwananemo ke tava. Bokinamai ke nawa Lodes bwanabwananemo bi ḡome te ke modina te ke nawa Patala malagainemo ke tava.

² Ḡome waga ke banavi i damadamana Fonisia, kamaina bi ke gelu te ke nawa.

³ Te Saiplas bwanabwanana ḡeniyamaimo ke kitakita bi ke vawaitauli te ke nawa Sailiya. Ḡome te ke nawa Taiya tauninemo ke vamoito bi wagamo ḡonaḡona kei yovodi.

⁴ Ḡome tauwaikaiwatana ke banavidu bi laḡan 7 vaitedi ke miya. Tedi Aluwa ena mayavaimo Pol a giuvavasage te mote ima nawa Yelusalem.

⁵ Bi ema nawa saugina i tavatava ba ke modina ke nawa. Bi tauwaikaiwatana matabudi mwanemwanedi bi natunatudi vaitedi, matabumai malagai ke gose bi ke nawa gelemo. Bi matabumai tuwapekamai kei tupagwaliḡedi bi ke laupali.

⁶ Bi kei ebonedi i kovi bi wagamo ke gelu bi ke nawa bi tedi a munaḡa malagaimo.

⁷ Bi Taiya tauninemo ke modina kamaina eete Tolemais dobunemo ke tava, ḡome tauwaisumaḡa ke yebonedi bi tedi vaitedi ke miyana laḡan ḡemota.

8 ✨Bokina mainana olaolalemo ke modina munaḡa te Seseliyamo ke tava. Bi ḡome ba Filip giu visuvisuna taulau-guguyena ena vanuwemo ke miya, Filip ba wala tauwaisagu 7 a vinevinedina nopodimo ba tana ḡemota.

9 Tana natunatuna gugugini 4 lava a sibedi te tedi ba Bada giuna visuvisuna giuwatana puyona a vai.

10 ✨Ḡome ke miya laḡan visa a kovi mulidimo taugiuwatana isana Agabas Diudiyaḡa i yovo.

11 Lisimaimo i nato bi Pol ena dagilolo i vai bi taunaḡa nimana bi kaḡena i panipanidi bi i giuna gado, “Aluwa Waiyawa i kamaḡati te Diu lavedi Yelusalemmo kaka niga dagilolo taniwagina, niga mainana kota sa pani bi Eteni lavedi nimedimo sa sako.”

12 Sauginemo lava matabumai niga giuna ke vaivaiye ba tama bi lava ḡesaudi Pol kei baḡa vavasage te mote maso i nawa Yelusalemmo.

13 Bi Pol edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko ḡabaḡaba bi koi wainuwaboyaegu? Tagu e vononoḡa te Yelusalemmo sa panigu ee sai pekigu Bada Yesu isana aubaina.”

14 Bi laḡannemo mote luvamai te maso kei ḡake ba kamaina te ke miya moimoisili bi ke giuna gado, “Kamaina te Bada ena ḡowana luanemo mainana ya tubuḡa.”

15 Niga kauwidi mulidimo ema ḡonaḡona ke vononoḡa ba ke saḡa ke nawa Yelusalemmo.

16 Tauwaikaiwatana ḡesaudi Seseliyamo vaitedi ke nawa ḡemota, eete Manason ena vanuwemo a kavalagetimai te ḡome ke miya. Manason ba Saiplas olotona tana tauwaikai-watana dolidolina.

Pol Diyemes i vakita

17 Laḡannemo tama Yelusalemmo ke tavatava ba tauwaisumaḡa ma nuwavisudi ai doli nawemai edi vanuwemo.

18 Bokinamai Pol bi tama ke nawa Diyemes kitana aubaina. Bi tauwaisumaḡa edi babada matabudi ḡome a miyamiya.

19 Pol i waiebonedi bi bai matabuna ena noyamo Maimaituwa i voivoiyena Eteni lavedi lisidimo taunana i tainuwataudi.

20 Niga giudi a vaivaiyedi ba Maimaituwa a kasaḡesaḡe. Bi Pol a giuwena gado, “Valetimai, niganana kwa kita Diu lavedi iyevina wapana tausan ai sumaḡa. Bi tedi matabudi nuwedi tabutabunemo Mousis ena waigake sa kaikaiwatedi.

21 Bi a vaiye te tam Diu lavedi Eteni nopodimo sa miyamiyana kunai lovelovedi te Mousis ena waigake mote

sima kaiwatedi te natunatudi lisidimo mote kwapidibwali sima voiye ee Diu edi vaivai mote sima kaiwatedi.

²² Bi niganana tedi sa vaiye te tam kuna tavana. Ba tada bai ta voiye?

²³ Taunana aubaina bai ka giuwemna ba kwa voiye. Niga ḡome olooloto 4 giuwapa a voyiena Maimaituwa lisinemo

²⁴ ✧Mba oloolotodi kwa legaudi bi tedi vaitedi ko kavisuvisu munaḡemi. Bi tam aubaidi kwai maii'a bi tedi dabedi sa ḡalidi. Niga mainana kwa voyiena kaka lava sa sibe, te niga giudi matabudi lava sa giugiuwedina lisimmo ba mote giukauwa. Bi tam taumḡa ba Mousis ena waiḡake luvanemo kwa miyamiya.

²⁵ ✧Bi Eteni lavedi mabai a waisumaḡana, tama edi pepa kaikana ke gilumidi bi ke giukamaḡe tedi, kani koikoitau lisidimo a laulau sewesewedina mote sima kanidi bi kota kwasina ee musala gadodi kikikidi mote sima kanidi bamoda mainana ba kwasina ko gei waitosi kamaḡe, kaka ko kani. Bi mote komai mwanemwanena yabayababa.” *

²⁶ Bokinamai Pol mba oloolotodi i legaudi bi a kuvesi munaḡedi. Ḡome tedi a nawa pali vanuwina noponemo bi Pol pilisi i giuwedina gado, niganana giuwapa laḡanina i tubuḡa. Bi laḡan 7 mulidimo tada ḡemoḡemotaḡa kavisuvisu puyona ta tavaitedi.

Diu ḡesaudi Pol a pani

²⁷⁻²⁹ ✧Laḡan wai 7-na nuwana kovi, Diu lavedi ḡesaudi Eisiya plovinsnaḡa tavetavedi. Tedi Pol pali vanuwina noponemo a kita bi ḡome lava a kanuwa medimedidi te maso Pol a kaididi. Tedi mainana a giuna banina dolinemo Pol bi Tolofimas a kitedi Yelusalem tauninaḡa a nawanawa. Bi tedi ai noḡoti bena Pol Tolofimas i dolinawe pali vanuwinemo. Bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, “Israel lavemi, ko sagumai! Niga olotona dobu matabuna i nawa bi lava i wailovelovedi te Diu edi waiḡake mote sima kaiwatedi. Bi tana giumo pali vanuwina i kakagebogebo. Bi ḡesaunemo ba Gulik lavedi i saḡedi pali vanuwina ganakukunemo bi gabu waiyawa i kaka milamila.” †

✧ **21:24:** Giu 18:18   ✧ **21:25:** Giu 15:29   * **21:25:** *Tubuḡa waiḡemoti yabayababena* maibena lava ḡesau mwanena vaitena mote komai mwanemwanena (Potiyovo 20:14; Waiḡake 5:18); lava ḡesau vaitena komai mwanemwanena mane e puyo ḡesaudi aubaidi (Livai 19:29; 1 Koli 6:15); kena nadewa vaitena, vanuwa lavana mai oloto natuna waivinina vaitena (Livai 18:6); oloto ena tau oloto vaitena ee waivini ena tau (Livai 18:22; Lom 1:26-27); bi lava ḡamoḡamo vaitena (Livai 18:23).   ✧ **21:27-29:** Giu 20:4   † **21:27-29:** Diu ai noḡota gado, “Eteni ba lava milemiledi.” Diu edi ḡaiḡake luvanemo, Eteni mote sima saḡa etala gabuna ganakuku noponemo bi Diu taudiḡa. Bi aiyai niga waiḡekena i waidoukoto ba sai peki.

30 Kamaina bi malagai lavedi matabudi a kanuwa medimedidi bi a dabalala tava. Bi ḡome Pol pali vanuwina ganakukuna noponemo a kaididi te a solu yovoḡe ganakuku taulinemo bi geḡa te tauyava maḡemota mataeta a gududi.

31 Bi noitaunana maso ai pekina ba giuna i velau makai te Loum edi tauwaiḡaviya, edi bada didigina i vaiye. Yelusalem lavedi pali vanuwina ganakukuna noponemo waiḡasiḡasi aubaina te a ḡaḡala gulata.

32 Ḥome maḡemota tauwaiḡaviya edi bada, waibabada ḡesaudi bi tauwaiḡaviya i waidolidi te a yovo a nawa lava kumdi lisidimo. Laḡannemo lava babada nananakidi a kitekitedi ba Pol kwapuna a kaisako.

33 Tauwaiḡaviya edi bada i saḡa Pol i kaididi bi tauwaiḡaviya i egelidi te seini labumo maso a pani. Ḥome tana lava i waitalayedina gado, “Niga lavana aiyai bi bai i voiye?”

34 Ḥome lava ḡesaudi edi giu tabudi bi tabudi tana aubaina tauwaiḡaviya edi bada dididiga mote bamo giukauwa i banavi, aubaina te tauwaiḡaviya i giuwedi te ai dolinawe edi ani miyamo.

35 Laḡannemo Pol kini pakanemo i tavatava ba lava edi medi i dididiga gulata, kamaina te tauwaiḡaviya Pol dabayalodimo a avalo otige.

36 Banina lava kumna a kaiwatedi bi kalinedi dididiginemo a binabinauna gado, “Koi peki! Koi peki!”

Pol lava kumna lisidimo i giu

37 Ḥome ḡotona te maso tauwaiḡaviya Pol a nawena vanuwemo ba Pol tauwaiḡaviya edi bada dididiga i giuwena gado, “Kamaina ee geḡa te maso lisimmo bai e giuwe.”

Bi tauwaiḡaviya edi bada dididiga ena giu i waimunena gado, “Tam gode Gulik kalinedi kuna sibe?”

38 E noḡoti te tam bena Idip lavam, tana dolinemo waiḡaviya i waitubu bi tauwaiḡaviya 4 tausan i waidoli nawedi kalakalalelemo.”

39 Bi Pol i giuna gado, “Geḡa, tagu ba Diu lavagu egu dobu ba dobu isa nawanawana Tasis, Silisiya plovins noponemo. Bi yà waibaḡam te maso kunai aninegu te lava lisidimo bai e giuwe.”

40 Kamaina bi tauwaiḡaviya edi bada dididiga Pol i wai anine, te kinimo i moito bi nimanemo lava i waikatitawedi te sa miyamoimoisili. Bi Pol Gibulu kalinedimo lava lisidimo i giu.

22

1 “Egu lava Diu bi valevaletigu, koi beyavaiya niganana yà koikoigalamegu.”

2 Laḡannemo a vaiye te Pol Ġibulu kalinedimo i giugiu ba tedi binau a kaisako bi a miya moimoisili ota.

3 ✧Kamaina bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Diu lavagu bi Tasis malagainemo e tubuḡa, Silisiya plovins noponemo. Bi niga Yelusalemmo dobunemo e didiga, Gamaliel ena waibada laḡannemo, ba tamatamada edi waiḡake bi edi vaivai i wailovelove kauwegu. Te tagu Maimaituwa e kaiwata kauwe mai temi matabumi niganana.

4 ✧Tagu Yesu ena wailovelove taukaiwatana e laukivi gebogeboyedi bi e waipekidi. Olooloto bi waiwaivini ḡesaudi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi.

5 Bi Pilisi saḡasaḡa guletina bi babada ḡesaudi sa giu te niga ba giukauwa. Tedi pepa a kuli bi a vitegu, te edi lava Damaskasmo aubaidi. Tagu e nawanawa ḡome te maso a sagugu bi tauwaisumaḡa ḡome maso ke kaidididi bi ke saḡedi Yelusalemmo te maso a kovogidi.

6 “Bi suwala modo mainana Damaskas diyanemo ke tavatava ba yanayana malamo waimatakanikanina i waimaḡemoti te i lai yana yovoḡegu.

7 Bi e kuluva doḡamo e talatalaḡa ba kalina malaḡa i yovo e vaiye i giuna gado, ‘Sol! Sol! Bai aubaina kwa laulaukivi gebogeboyegu?’

8 Bi ei talayena gado, ‘Tam aiyai, Bada?’

“Bi kalina niga mainana i giu, ‘Tagu taunana Nasalet Yesuna kwa laulaukivi gebogeboyegu.’

9 Bi tausagugu yana a kita bi lava lisigumo i giugiuna kalinana mote a vaiye bi mote a sibe.

10 “Bi ei talana gado, ‘Bada bai yà voiye?’ Bi i giuna gado, ‘Kwa moito bi kwa nawa Damaskas malagainemo bi lava aiyai egu ḡowana bai ya giuwemna ba taunana kwa voiye.’

11 Kamaina bi tausagugu nimagumo a kabi bi ai doli nawegu Damaskas. Banina yana waimatakanikanina matagu i kani te i waidudubala bi ei kaimatabwasoku.

12 “Ḡome oloto isana Ananaiyas i tava lisigumo tana Mousis ena waiḡake i kaikaiwata bi Maimaituwa taulaudune kauwena bi Diu lavedi matabudi ḡome miyemiyedi a vivivile kauwe.

13 Bi tana diyagumo i moito bi i giuna gado, ‘Valetigu Sol, niganana kwai kita munaḡa!’ Bi i waimaḡemoti te Ananaiyas e kita.

14 “Ḡome i giuna gado, ‘Tamatamada edi Maimaituwa i vinem te ena ḡowana kwa sibe bi lava didimanina kwa kita bi giu mudunemo ya giugiuwedina kwa vaiye ḡonedi.

15 Banina tam kaka tana aubaina kwa noya, lava matabudi lisidimo. Bi bai kuna kitekitedina bi kuna vaivaiyedina ba lava matabudi kwa giuwedi.

16 Bi niganana mote kumai goela, kwa miya moito bi kwa bulu bi Yesu isanemo kwai baḡa te em gebogebo ya koḡa kamaḡedi.’

17 “Laḡannemo e munaḡa tava Yelusalemmo bi pali vanuwinemo e laulaupali noponemo ba mataotigumo lauboni e kita.

18 Ḡome Bada e kita bi i giuweguna gado, ‘Kwai papalana bi Yelusalem kwa gose banina ḡome giugu kwa giuwena mote kaka simai beyavaiyem.’

19 “Bi e giu waimunena gado, ‘Bada, tedi a sibe te tagu wala tauwaisumaḡem bolu vanuwidi nopodiḡa e kwapudi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi.

20 ✨Bi em tauwaimatamata Stivin laḡannemo a waipeki mba tagu ḡome e moimoito bi kauwina i tubutubuḡana ba tagu ei anine. Bi mabai Stivin ai waipekina edi gala tagu e labelabedi.’

21 “Bi ḡome Bada i giuweguna gado, ‘Kwa nawa! Tagu ya giugiu kamaḡemna manekemo Eteni lavedi lisidimo.’ ”

Pol i giu te tana Loum lavana

22 Lava kumna a waibeyavaiye bi Pol mai giuna i vatovato ba tedi kalinedi didiginemo a binauna gado, “Ko nawe tabunemo bi koi peki kamaḡe mote luvana dobumo ima miya!”

23 Ḡome tedi ma binabinaudi edi gala dabanemo a pwalaḡedi bi ḡobusa sawasawamo a yalaidi.

24 Taunana aubaina tauwaiḡaviya edi bada dididiga i giu vavasagaḡedi te Pol maso a saḡe vanuwa ganakukuna noponemo. Bi i giuwedi te maso a kwapu bi ai talaye te maso a sibe te bai aubaina lava tana a lasalasawaineḡa.

25 Ḡome tedi Pol nimana a panipani kai modonemo bi kwapuna aubaina ba Pol tauwaiḡaviya edi bada i giuwena gado, “Temi emi waiḡake ya kenakena te Loum lavana mote ena gebo ko banavi bi ko kwapu yababe, ee?”

26 Laḡannemo tauwaiḡaviya edi bada niga giuna i vaivaiye ba i nawa tauwaiḡaviya edi bada didigina lisinemo bi i giuna gado, “Tam bai kwa voiye? Niga Loum lavana.”

27 Ḡome ḡaviya badana i nawa bi Pol i waitalayena gado, “Tam giukauwa te Loum lavam, ee?”

Ḡome Pol i giuna gado, “Emaso bena kuna giu kauwa.”

²⁸ Bi tauwaiḡaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Tagu mane dididiga e sako te eila Loum.”

Pol i giuna gado, “Bi tagu bena Loum gomenigu.”

²⁹ Bi tedi mabai maso ai talayena ba mba taunana te a gose kamaḡe. Bi tauwaiḡaviya edi bada dididiga i naila gulata te Loum lavana a lausein.

Pol waibabada matedimo i moito

³⁰ Bokina mainana tauwaiḡaviya edi bada dididiga i ḡoḡoena maso i sibe kauwe, te Diu lavedi bai aubaina Pol ai wavu. Taunana aubaina Pol a laulauseinina i kaikamaḡe bi pilisi edi babada bi Diu lavedi edi babada i egelidi te ai ḡemotidi bolu aubaina. Kamaina bi Pol a lau egeli te i nato matedimo i moito.

23

¹ Pol Diu babadidi i kitadididi bi i giuwedina gado, “Egu lava laḡan matabuna Maimaituwa matanemo e miyana ba egu noḡota sabusabuna didimanina te niganana.”

² Mainana i giugiu ba pilisi saḡasaḡa guletina Ananaiyas, Pol diyanemo mabai a moimoitona i giuwedi te Pol muduna sa talaḡa.

³ ✧Ḡome Pol, pilisi saḡasaḡa guletina i giuwena gado, “Maimaituwa kaka ya kwapum, tam lava kaikaiyovum! Tam niganana kwa etaetalegu waiḡake luvanemo bi tam kota waiḡake kuna wai doukoto. Lava kuna giuwedi te a kwapukwapugu.”

⁴ Bi mabai ḡome a moimoitona Pol a giuwena gado, “Tam Maimaituwa ena pilisi saḡasaḡa guletina kwa ḡasiḡasiye ee?”

⁵ Pol i giuwedina gado, “Egu valevaletigu, tagu mote e sibe te tana gode pilisi saḡasaḡa guletina. Bi tagu e sibena ba gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Mote em lava edi bada kuma giu waigeboḡe.’”

⁶ ✧Bi Pol i kitedi te waibabada ḡesaudi ba Sadisi bi ḡesaudi ba Palisi lavedi, taunana aubaina bolu babadidi nopodimo bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Egu lava, tagu ba Palisi bi kota tamagu ba tana Palisi. Bi ya waisumaḡa te lava pekipekidi ba sa kena moito munaḡa bi niga waisumeḡina aubaina temi ko etaetalegu.”

⁷ Niga mainana i giugiu ba Palisi bi Sadisi waikagiu ai tubuḡa. Bi edi boluna a suwa te dam labu a tubuḡa.

⁸ ✧Banina Sadisi sa giugiu te lava mote pekimo ima kenamoito munaḡa bi bamo mote aneya ee alualuwa. Bi Palisi lavedi sa giugiu te niga mwalidi ba giukauwa.

⁹ Ġome binau i didiga gulata te waiḡake tauwailovelovena Palisi damna noponemo tedi Pol mulinemo a nawa bi a giuna gado, “Tama niga lavana lisinemo mote bai gebogebona ka banavi. Augunai alualuwa ee aneya lisinemo i giu.”

¹⁰ Bi waikagiu i dididiga gulata aubaina tauwaiḡaviya edi bada dididiga nuwana i lovo bamoda Pol sima lisi waiyamoni. Taunana aubaina ena tauwaiḡaviya i egelidi te a yovo bi Pol a solu nawe edi animiyamo.

¹¹ Mba dudubalinemo Bada ena aneya Pol diyanemo i moito bi i giuwena gado, “Mote kuma naila! Bainewa Yelusalemmo kuna giugiuna kota mainana Loum noponemo aubaigu kwa giu.”

Diu lavedi Pol kana pota a yesi te sai peki

¹² Laḡan i sako olaolalemo Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesi bi a giuwapa munaḡedi, te mote bai sima kani e sima tego, eete Pol sai peki.

¹³ Niga giuwapana noponemo olooloto wapedi 40 ai ḡemotidi bi ai ogatala.

¹⁴ Bi a nawa pilisi babadidi bi waibabada nananakidi lisidimo bi a giuna gado, “Tama ke giuwapa te mote kama kani e kama tego eete Pol kaipeki.”

¹⁵ Taunana aubaina niganana temi waibabada vaitemi, tauwaiḡaviya edi bada dididigina koi baḡa te Pol ya yovoḡe lisimimo. Ko kaiyovuḡe te bena a waiwavuna banina ko sibe kauwe. Bi ke vononoḡa te sauginemo ya yovoyovo ba etamo kaipeki.

¹⁶ Bi Pol ḡavuna i vaiye te Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesiyesi, kamaina bi i nawa te baimo i miyamiyanemo bi bai a giugiuwena i tainuwatau.

¹⁷ Ġome Pol tauwaiḡaviya edi bada ḡemota i yoge bi i giuwena gado, “Niga ewalina kwa doli nawe tauwaiḡaviya edi bada dididiga lisinemo bi tana bai ya giuwe.”

¹⁸ Kamaina bi mba ewalina i wai doli nawe tauwaiḡaviya edi bada dididiga lisinemo bi i giuna gado, “Pol biliwelokomo taumiya, i yogegu e nawa bi i wai baḡagu te niga ewalina e saḡe lisimmo banina tana kaka lisimmo bai ya giuwe.”

¹⁹ Tauwaiḡaviya edi bada dididigina ewali nimanemo i kabi bi a nawa tabudimo bi i waitalena gado, “Bai mwalina kuna ḡoena kwa giuwegu?”

²⁰ Bi ewali i giuna gado, “Diu lavedi ai anina te bokina ba sai baḡam te Pol kwa nawe Diu a babadidi edi bolumo bi sa kaiyovu te bena waibabada Pol ena pilipili banina sa sibe kauwe.

21 Bi kalinedi mote kuma vaiye banina olooloto wapedi 40 male sa kandavona bi sa labelabe. Tedi kaikana a giuwapa te mote sima kani ee sima tego eete Pol sai peki. Tedi noitaunana a vononoḡa te mai sa voiye bi tam sa labelabe te edi ogatala kwai anine ee ḡeḡa.”

22 Ḡaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Mote aiyai kuma giuwe te lisigumo kunai benabenama.” Ḡome te ewali i giu kamaḡe i nawa.

Pol a giukamaḡe Gabemani Filiks lisinemo

23 Bi tauwaiḡaviya edi bada dididigina bi tauwaiḡaviya babada labu i yogedi bi i giuwedina gado, “Tauwaiḡaviya 200 ko tanodi bi ko nawa Seseliya. Bi kota osi tauvelauyedi wapedi 70 bi pawasimo tauwaiḡaviya wapedi 200, ko vononoḡa bi mateya 9:00 dudubalemo ko modina Seseliya.

24 Bi kota osi ḡesaudi ko tanodi Pol aubaina ya gelu bi ya nawa kauwa gabemani edi bada Filiks lisidimo.”

25 Kamaina bi ḡaviya badana dididiga pepa i kulina gado.

26 “Tagu Kolodiyas Lisiyas, tam bada saḡasaḡa guletim, gabemani badana Filiks: yà waiyebone kauwem!

27 Niga olotona Pol ba Diu lavedi a kaididi bi ḡotona maso ai peki bi lava ḡesau i giuwegu te tana ba Loum olotona. Taunana aubaina egu tauwaiḡaviya vaitedi ke nawa te kanakuvu keyeda.

28 Bi e ḡoeḡoe maso e sibe te bai aubaina ai waiwavu, taunana aubaina Pol e saḡe Diu waibabada matedimo.

29 Bi e banavi te edi kauwa bi edi waiḡake aubaina te ai waiwavu bi mote Loum edi waiḡake i waidoukoto te maso biliwelokomo a sako e ai peki.”

30 Bi giu e vaiye te Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesiyesi te maso ai peki ba waiḡapa e giukamaḡe lisimmo bi tauwaiwavuna e giuwedi te sa giuwem te bai aubaina Pol ai wavu.

31 Kamaina bi ḡaviya edi bada dididigina bai tauwaiḡaviya i giugiuwedina mainana a voiye. Mba dudubalinemo Pol ai doli bi a nawa, Entipatlis tauninemo a tava.

32 Laḡan i sako ba kepatemo bi pawasimo tauwaiḡaviya a munaḡa edi animiya Yelusalemmo. Bi osi tauvelauyedi taudiḡa Pol vaitena a nawa.

33 Bi tedi Seseliyamo a tavatava ba gabemani Filiks, pepa a vite bi Pol tana lisinemo a gose.

34 Ḡome gabemani Filiks leta i iyevi kovi bi Pol i waitalaye te tana dobu isana lavana. Bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Silisiya plovinsina lavagu.”

35 Kamaina bi i giuna gado, “Tam tauwaiwavum sa tava bi em pilipili yà laididimani.” Kamaina bi tauwaiḡaviya i

giuwedi, te Pol sai doli nawe ḡalibona Alodi ena vanuwemo sa sako bi sa labe kauwe.

24

Pol a giukamaḡe Gabemani Filiks lisinemo

¹ 2Laḡan 5 a kovi mulidimo pilisi saḡasaḡa guletina Ananaiyas, Diu babadidi bi waigake taulaididimana isana Titulas waitena, Yelusalemḡa a yovona Seseliyamo. Ḣome edi waiwavu Pol lisinemo gabemani edi bada Filiks matanemo a kamaḡatidi.

² Sauginemo Pol a giuwe te i saḡa gabemani edi bada lisinemo. Ḣome Titulas ena kita waigebo Pol lisinemo Filiks i giuwena gado, “Filiks tam dididigim, visuvisum bi em noḡota didimanina, ka wainuwawisu gulata te em waibada dibunemo ke miya te niga palatina. Bi kauwa wapawapa visuvisudi ema dobumo a tubuḡa.*

³ Bi dobu matabuna tama laḡan matabuna niga kauwidi aubaidi tam gabemani Filiks lisimmo kawainuwawisu.

⁴ Tagu mote yaḡoḡoe te yaḡoḡoe te yaḡoḡoe taunana aubaina yaḡoḡoḡam te kivim maso i visu bi ema giu watiena kuna beyavaiye.

⁵ “Tama niga lavana ke banavi te tana ba gebogebo tauwaitubuna, tana dobu matabuna nopodimo Diu lavedi ya kanuwa medimedi bi waigasiḡasi sa waitubudi. Bi tana kota Nasalet damna edi bada.†

⁶ Bi Pali vanuwina i kaka milemiledi taunana aubaina ke pani.‡

⁸ Bi kwai talaye kaka kwa banavi te bai ka waiwavuna ba giukauwa.”

⁹ Bi Diu lavedi edi tau Titulas a sagu bi a giuna gado, “Niga giudi matabudi ba giukauwa.”

¹⁰ Kamaina bi gabemani edi bada dididiga nimana i waiyoyo Pol lisinemo te ya giu. Bi Pol i koigalamena gado, “Tagu e sibe te tam kwalabu te kwalabu tam niga dobuna

* **24:2:** Mba fuyanemo Filiks i badana mote i waibada kauwa. Titula i gwayagwaya te Filiks maso i giu te Pol gebo i voiye. Filiks lava pilipili i vitedi bi Pol waitalapilina kwalabu labu mulidimo, Loum guyauna Nalo Filiks gabuna i vai. Bi ḡome waigasiḡasi dididiga i tubuḡa, Diu Loum lavedi ai ḡaviyedi bi Loum edi tauwaigaviya a miya moito te Yelusalem a kagebogebo. † **24:5:** Nasalet ba lava damna mabai Yesu a kaikaiwatana ya giugiuwatedi baina tana ba Nasalet taun lavana. Laḡannemo niga manana i wai isedina Nasalet damna, Titulas ba tauwaisumaḡa i laulauyovoḡedi. Diu Yelusalemmo bi Diudiya plovins matabunemo, Galili plovins lavedi kita waiyovoyovodi Nasalet taunana bamo (Diyon 1:46 ko kita). Tana niga mai ya giugiuna ba bena Pol ya laulaudunena ba Loum edi waigake mote ima waianine. ‡ **24:6:** Lova 7 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopodimo niga lovana 7 mote ima kenakena.

lavedi edi taulaididimana, taunana aubaina tagu nuwagu visuvisunemo matamo yà koigalamegu.

¹¹ Bi lava kwai talayedi kaka sa giu kauwem te e saḡa e nawa Yelusalemmo laudune aubaina ba niganana laḡan 12 a kovi.

¹² Bi tauwawavugu mote a kitagu te aiyai vaitena kei kagiu, ee aiyai lavana nopona e kamedimedi pali vanuwino ee malagai noponemo.

¹³ Bi mote ḡemoḡemotina te niganana edi waiwavu lisigumo sa kamaḡati te mba giukauwa.

¹⁴ Bi yà giuwemi te niga ba giukauwa te tamatamada edi Maimaituwa tagu yà laulauduneye bi tagu Yesu eta yà kaikaiwatana ba tedi sa wai isana laudune kaikaiyovuna. Tagu Mousis ena waiḡake bai i waianinena bi taugiuwatana a gilugilumina taudidi yà kaikaiwatedi.

¹⁵ Bi tagu Maimaituwa yà waisumaḡe mainana tedi bi yà noḡotadidi te lava didimanidi bi gebogebodi pekimo sa kenamoito munaḡa.

¹⁶ Taunana aubaina sauga matabuna yà wailaulubu gulata te egu noḡota bi egu kauwa Maimaituwa bi lava lisidimo maso didimanidi.

¹⁷ ✧“Yelusalem e gosena ba kwalabu visa a kovi. § Bi maḡo ota e tava munaḡa egu lava wai nuwatoitoidi aubaidi puyo e natomedi bi sewasewa Maimaituwa yà vite.

¹⁸ Tagu pali vanuwina noponemo laukuvasa sewasewana e voivoiye bi tauwawavugu a banavigu. Tagu mote lava e kaka nuwa medimedidi ee waiḡasiḡasi e waitubudi.

¹⁹ Bi ḡome Diu lavedi ḡesaudi Eisiya plovinsina noponemo miyemiyedi a kitagu. Tedi taunana maso niganana a tava bi a giu te bai gebona a kita e voivoiye.

²⁰ Ee mabai ḡome maso niganana a giuwem te gebo bai a banavi, sauginemo Diu waibabada edi bolumo e moito bi a etaetalegu.

²¹ ✧Bi augunai mwali ḡemota Diu lavedi matedimo e moito bi e laulaugayapouna gado, ‘Lava pekipekidi kaka sa kenamoito munaḡa bi niga taunana aubaina temi niganana ko etaetalegu.’”

²² Bi Filiks yawasana etana i sibe kauwe aubaina tana etala laḡanna i tauliye bi i giuna gado, “Koi laba ḡaviya edi bada dididiga Lisiyas ya tava kaka tagu etaletmi yài tubu munaḡe.”

²³ Ḣome Filiks tauwaiḡaviya edi bada i giuwe te Pol biliwelokomo ya sako nawe bi i giuwena gado, “Kwa voiye te yai

✧ 24:17: Giu 21:17-28 § 24:17: Kwalabu 5 a kovi mulidimo Pol i tava munaḡa Yelusalem i vakita, laḡan i mote lofa ena nawamo lavedi lisidimo bi wasa visuvisuna i laulau guguyena i tainuwataudi (Giugiukamaḡedi 18:22). ✧ 24:21: Giu 23:6

nuwavisu. Bamoda ena lava sa vakitakita ee saguna aubaina sa tavana ba mote kumai ḡakedi.”

Filiks bi Dulusila matedimo Pol i moito

²⁴ Laḡan visa a kovi Filiks bi mwanena Dulusila, tana ba Diu waivinina a tava waigemota vanuwinemo. Bi Pol ena giu i giu kamaḡe te i tava. Bi Pol Yesu Keliso waisumaḡena Filiks lisinemo i giu waiipoipo. Bi a wai beyavaiye.

²⁵ Bi Pol i giu nawa te yawasana didimanina, eda ḡowana balebaledi gosedi bi laḡan damona waitalapilina, i giugiu waiipoipo ba Filiks i naila bi giuna gado, “Niganana aubaina ba kamaina, bi kwa nawa! Bi laḡan ḡesaunemo yà vononoḡana, kaka em giu yà giukamaḡe te kwa tava munāḡa.”

²⁶ Bi Filiks sauga matabuna ena giu i giugiukamaḡe te i tava vaitena a waigiugiu. Banina Pol biliwelokomo i miyamiya taunana aubaina Filiks i ḡoēḡoē, te Pol maso kandavonemo mane i vite bi kandavonemo i kaikamaḡe.

²⁷ Bi lagannemo kwalabu labu a kovi ba Posias Festas i moito saḡa te gabemani edi bada bi Filiks ena gabu i vai. Bi Filiks Diu lavedi edi ḡowana i voiye te Pol biliwelokomo i gose kamaḡe.**

25

Pol i ḡoēḡoē te ḡalibona Sisa matanemo ya moito

¹ Gabemani edi bada Festas Seseliyamo i tava bi laḡan faiona mulidimo i saḡa i nawa Yelusalemmo.

² Bi ḡome pilisi edi babada bi Diu babadidi a nato Festas lisinemo bi edi waiwavu Pol lisinemo a saḡedi.

³ Kamaina bi Festas ai baḡa te maso edi ḡowana i voiye, te maso Pol i giukamaḡe i saḡa i nawa Yelusalemmo. Banina tedi kaikana kana pota a yesi te kandavonemo etamo sai peki.

⁴ Bi Festas i giuna gado, “Geḡa Pol Seseliyamo biliwelokomo ya miyamiya bi mavisemo ba yà yovo yà nawa.

⁵ Bi emi babada ḡesaudi maso vaitedi ke nawa nove ḡome kaka edi waiwavu maso a saḡedi mba olotona lisinemo, bamoda tana bai i voiye waigebo.”

⁶ Ḡome Festas i miyana male laḡan 8 ee 10 mainana bi mulinemo i yovo i nawa Seseliya. Bi laḡan i sako ba etala

---

** **24:27:** Loum edi waigake i giu te lava mote sima etale bi biliwelokomo i miya kwalabu labu a kovina ba sa kaikamaḡe. Mba laḡannemo Filiks maso Pol i kaikamaḡe bi geḡa te Diu lavedi a medi gulata lisinemo banina kauwa wapewapedi i voivoiyedina aubaina. Taunana aubaina i ḡoēḡoē te bai maso i voiye bi Diu lavedi i wainuwavisudi.

i waitubu bi ena tauwaiḡaviya i giuwedi te Pol sa natome lisinemo.

⁷ Bi sauginemo Pol i tavana ba Diu lavedi mabai Yelusalemḡa a yovoyovona tana a moito kwaivivili bi a waiwavu gulatena. Bamo mote giukauwa.

⁸ Bi Pol i koigalame gado, “Tagu mote bai gebogebona e voiye. ḡalibona Sisa lisinemo ee Diu edi waiḡake ei doukoto ee pali vanuwina e ka milamila.”

⁹ Festas i ḡoe te Diu edi ḡowana ya voiye. Taunana aubaina Pol i waitalayena gado, “Tam Yelusalem nawana kwa ḡoeḡoe ee geḡa, te ḡome maso niga kauwidi aubaidi yà etalem?”

¹⁰ Bi Pol giu i waimunena gado, “Niga vanuwinemo niganana ya moimoitona taunana ḡalibona Sisa ena anietala gabuna. Niga taunana gabunemo kwa etalegu. Tam kuna sibe te tagu mote bai gebogebona e voiye Diu lavedi lisidimo.

¹¹ Bamoda bai gebona e voiye ba kamaina te yà peki, tagu mote peki e daboka. Bi bamoda niga lavedi bai sa waiwavuna mote giukauwa, ba aiyai mote ḡemoḡemotina te noi lavedi nimedimo ya sakogu te sai pekigu. Bi tagu yà ḡoeḡoena ḡalibona Sisa ya etalegu.”*

¹² ḡome Festas ena lava nuwanuwaueuyedi waitedi ai giugiu te bai ya voiye, kaka bi Festas Pol i giuwena gado, “Tam kuna ḡoena ḡalibona Sisa ya etalemna, ba kamaina te kwa nawa Loummo ḡalibonana Sisa lisinemo.”

Festas ḡalibona Agilipa vaitena ai giugiu

¹³ Laḡan visa a kovi mulidimo ḡalibona Agilipa[†] bi nuvuna Benis a tava Seseliyamo, gabemani valivaliuna Festas waiyebona aubaina.

¹⁴ Bi ḡome a taumiya laḡan visa a kovi bi Festas, Pol ena kauwa ḡalibona Agalipa i giuwe gado, “Laḡannemo Filiks i laulaupotiyovo ba oloto ḡemota biliwelokomo i gose kamaḡe.

¹⁵ Bi sauginemo e nawanawa Yelusalem ba pilisi edi babada bi Diu babadidi tedi ai wavu bi ai baḡagu te maso ei anina bi maso ai peki.

¹⁶ “Bi e giuwedina gado, “Tama Loum ema vaivaimo mote lava kama kovoḡi yababe. Te dolina tana tauwaiwavuna waitedi Taulaetala matanemo sa moito te sa waiwavuna aubaina ya koigalagalame.

¹⁷ Bi sauginemo Diu babadidi waitedi ke tava niga ḡome ba tagu mote yà laba. Bi laḡan i sako olaolalemo etala

* **25:11:** Loum lavedi matabudi ḡalibona Sisa ai baḡa te tana taunaḡa maso lava i etaetaledi te bai a voiye waigebo ee geḡa. Bi bamoda Loum lavana ḡemota bi mai i waibaḡana ba mote aiyai imai ḡake. [†] **25:13:** Niga Agilipana ba Alodi dolidolina natuna tautasina bi nosina ba Diu waivina. Tana Diudiya plovensi noponemo tauna ḡemota i waibadaye bi tana ena waibada i kenakena te pilisi saḡasaḡa guletina yà vine.

gabunemo e miya bi tauwaiḡaviya e giuwedi te Pol sa saḡe matagumo.

¹⁸ Ġome tauwawavuna a moito bi edi waiwavu lisinemo a giuwedi, tagu e wainoḡotana bena olotona bai gebogebo otina i voiye bi sai wavu.

¹⁹ Bi geḡa te tedi ba a waikagiu Diu edi laudune aubaina bi lava isana Yesu i peki bi Pol ya giugiu te i kenamoito munaḡa dabanemo.

²⁰ Bi tagu a kanuwa laḡalaḡagu te niga kauwidi bainewa yà kadidimanidi. Taunana aubaina Pol e giuwe te maso i nawa Yelusalemmo bi ḡome maso i etala.

²¹ Bi Pol i daboka bi i waibaḡa te Seseliyamo ya miya bi ḡalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina e giu te niga ḡome a kaididi eete tagu yà giukamaḡe Sisa lisinemo.”

²² Ġome ḡalibona Agilipa, Festas i giuwena gado, “Tagu yà ḡoēḡoena niga lavana ena giu yà beyavaiye.”

Bi Festas i giuna gado, “Tam bokina kaka kwai beyavaiye.”

*Ġalibona Agilipa Pol ena giu i waibeyavaiye
(Giu 9:3-8, Giu 22:6-11)*

²³ Laḡan i sako ḡalibona Agilipa bi Benis edi gala waimatakanikani a kotedi bi tauwaiḡaviya edi babada nananakidi bi malagai babadidi waitedi matabudi a poleni. Bi a saḡa anietala vanuwina noponemo. Bi Festas tauwaiḡaviya i giuwedi te Pol ai doli saḡe.

²⁴ Bi Festas i giuna gado, “Ġalibona Agilipa bi babada matabumi niganana waitemai, niga olotona ko kita matademo ya moimoitona! Diu lavedi matabudi Yelusalemmo bi Seseliyamo ai baḡagu te niga lavana sai peki mote ima miya.

²⁵ Bi tagu e banavi te tana mote bai gebogebona i voiye te maso ya peki. Bi Pol i giu te tana ya ḡoēḡoena ḡalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina te yà ḡoēḡo te yà giukamaḡe Loum.

²⁶ Bi tagu mote e sibe kauwe te bai giuna maso e kuli ḡalibona Sisa lisinemo. Taunana aubaina Pol e saḡe temi matabumi lisimimo bi kota tam ḡalibona Agilipa lisimmo. Bi ta gei waitalavitavitale te bai tagu yà sibe kaka muliḡa leta yà kuli.

²⁷ Tagu e sibe te panipani lavana mote bai gebona i voiye bi yà giukamaḡe yababe ḡalibona Sisa lisinemo ba mote i visu.”

26

Pol taunaḡa aubaina i giu

¹ Kamaina bi Agilipa Pol i giuwena gado, “Niganana ba kei aninem te taumḡa aubaim kwa giu.”

Kamaina bi Pol nimana i laġeti te lava i waikatitawedi bi taunaġa i koi galamena gado,

² “Ġalibona Agilipa, tagu nuwagu i visu te niganana matammo yà moimoito, Diu a waiwavugu aubaina niganana yà koikoigalamegu.

³ Banina tam Diu edi vaivai bi edi waig̃inana kuna sibe kauwe. Taunana aubaina yà waibaġam te kwai beyavaiyegu.

⁴ “Wala egu dobumo ma ġaubogu egu yawasana bainewa e miyamiyana Diu lavedi matabudi a sibe bi kota muliġa Yelusalemmo e miyana.

⁵ ✧Tedi a sibe mba sauginemo Yelusalemmo e miyamiyana ba tagu Palisi edi vaivai e kaikaiwata. Bi Palisi edi waig̃ake ba i bagibagi kauwa. Bi bamoda Diu lavedi sima ġoe te sa giu.

⁶ Bi niganana egu sumaġa bai Maimaituwa i giugiuwapana tamatamada lisidimo aubaina ko etaetalegu.

⁷ Bi niga giuwapana eda dam 12 a noġonoġoti te maso i tubuġa te a kita. Taunana aubaina ma vivilidi dudubala bi suwala Maimaituwa aubaina a waitaupaula. Ġalibona, tagu niga giuwapana yà waisumaġe, taunana aubaina Diu lavedi sa waiwavugu.

⁸ Bai aubaina temi ko wainoġota, te Maimaituwa mote ġemoġemotina te lava pekipekidi ima kakenamoito mu-naġedi?

⁹ ✧“Tagu wala mainana e wainoġota te bai matabuna e voiye te Nasalet Yesuna isana e waig̃aviye.

¹⁰ Bi mba kauwina Yelusalemmo e voiye. Tagu pilipilisi edi babada edi ġailisimo tauwaisumaġa wapewapedi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. Bi sauginemo waipekidi aubaina ba tagu taunana e waianina.

¹¹ Tagu laġan wapawapa bolu vanuwidi nopodiġa e nawa bi tauwaisumaġa e kovog̃idi bi e egelidi te tedi Yesu isana a kaka geboġebo. Tagu nuwagu i medi kauwa lisidimo, taunana aubaina te e nawa dobu ġesaudiġa te maso e banavidi bi e kovog̃idi.

¹² “Laġan ġemota pilisi edi babada, ġailisi a vitegu, te e nawanawa Damaskas.

¹³ Ġalibona, tagu suwalamodo mainana etamo bi yanayana malaġa waimatakanikanina i yovo. Bi yana e kita i waimatakanikani gulata mote mai suwala. Ġome tagu bi oolooloto waitedi ke nawanawana i lai yana kwavivilemai.

¹⁴ Bi matabumai ke kuluva doġamo bi kalina e vaiye, Ġibulu kalinedimo, i giu yovona lisigumo gado, ‘Sol, Sol!

Bai aubaina kwai ḡaviyegu mba tam kwa kaka gebogebo munaḡem?’

15 “Bi ei talana gado, ‘Tam aiyai, Bada?’ Bi BADA i giuna gado, ‘Tagu taunana Yesu kwa laulau kivigeboḡoyegu.

16 Bi niganana kwa miya moito! Tagu lisimmo e laumaḡatana banina tam e vinem te egu taupaula bi matammo kuna kitakitaguna lava kwa tainuwataudi bi kota kauwa ḡesaudi muliḡa lisimmo yà kamaḡatidi.

17 Tagu yà giugiukamaḡem Diu bi Eteni lavedi lisidimo bi yà labe kauwem.

18 Kwa nawa bi matedi kwa kayanedi te wai dudubalinemo sa nuwavitala bi sa natona yanayanamo. Bi Seitan ena ḡailisimo sa potiyovo bi sa nato Maimaituwa lisinemo, kaka edi gebogebo yà noḡoti kamaḡedi. Bi sai sumaḡegu bi yai aninedi te egu dam waiwaiyawidi sa tubuḡa.’

19 “Ḡalibona Agilipa, wailove malaḡa i yovoyovona kaimana te e voteyeteye.

20 *Bi Damaskasmo lauguguya lava lisidimo ei tubu, tena Diu lavedi lisidimo Yelusalemmo bi Diudiya plovinsina nopona matabuna bi kota Eteni lavedi lisidimo te maso a laukuvasa bi a nuwavitala Maimaituwa lisinemo bi kauwa visuisudi a voyiedi te a kamaḡati munaḡedi te giukauwa te a laukuvasa.

21 Banina niga kauwidi dabedimo, Diu lavedi pali vanuwidi nopodimo a kaididigu bi a ḡoḡoena maso ai pekigu.

22 Bi Maimaituwa i sagugu eete niganana, niga ḡome e moito bi lava nanakidi bi keikeilikidi lisidimo yà laulau-guguya. Bi taugiuwatana bi Mousis bai a giugiuwata te maso i tubuḡa, taunana yà giugiuwe.

23 *Bi Keliso sa voiye te yai nuwatoitoi bi pekimo ya gei kenamoito munaḡa bi yana ya natome ena lava Diu bi Eteni lavedi lisidimo.”

24 Bi sauginemo Pol i koikoigalame ba Festas Pol i lasagudana gado, “Pol tam kuna bu'uwa ee! Em anapu dididigina i ka bu'uwim.”

25 Bi Pol i giuwena gado, “O Festas saḡasaḡa guletim! Tagu mote yà bu'uwa. Bi bai yà giugiuwena ba giukauwa bi waibanina.

26 Galibona Agilipa niga kauwidi yà giugiuwedina ba mote kadavonemo a tubuḡa. E sibe te niga kauwidi matabudi kuna sibedi, taunana aubaina malaudabatolagu lisimmo yà giugiu.”

27 Ġome te Pol i waitalana gado, “Ġalibona Agilipa, taugiuwatana bai a gilugilumina kwai sumaḡe e geḡa, e sibe te kwai sumaḡe.”

28 Ġome ḡalibona Agilipa, Pol i giuwena gado, “Tam kuna noḡoti te noi taunana laḡan watigenemo kwa voyyegu te yesu yai sumaḡe.”

29 Bi Pol i giu waimunena gado, “Bamoda noitaunana ee yaḡolo bi mba mote i pilipili. Bi Maimaituwa lisinemo yà laulaupali te mote taumḡa bi lava matabudi niganana ko waibeyavaiyana kaka koi sumaḡa mai tagu bi mote yàma ḡoeḡoe te panipanimo ko miya mai tagu.”

30 Ġome ḡalibona Festas, gabemani badana Agilipa, Benis bi mabai ḡome a miyamiyana matabudi a miya moito.

31 Bi tedi etala gabuna a gose bi edi lava waitedi ai giugiuna gado, “Niga lavana mote bai i voyye waigebo, te maso biliwelokomo ya miya ee ya peki.”

32 Bi Agilipa, Festas i giuwena gado, “Niga olotona maso biliwelokomo a sakoyovoḡe te i nawa. Bi geḡa te kaikana i giu te ḡalibona Sisa ya etale, te bai gebona i voyye. Taunana aubaina tada mote ḡemoḡemotina te ta kaikamaḡe.”

27

Pol nawa Loum i waitubu

1 Sauginemo a ḡoeḡoe te wagaḡa ka nawa Itali ba Pol bi biliwelokomo taumiya ḡesaudi waitedi bi tauwaiḡaviya edi bada isana Duliyas nimanemo a sivudi. Duliyas ba ḡalibona Sisa ena tauwaiḡaviya laukaina.

2 Kamaina bi Adamitiyam edi waga maso i nawa Eisiya plovinsina noponaḡa, nisadiya malagaidiḡa bi ḡome ke gelu.* Bi ke modina Seseliya ke gose bi ḡome ba Alis-takas vaitena bi tana Tesalonia taunina lavana Mesidoniya plovinsina noponemo.

3 Bi laḡan i sako ba Sidon tauninemo ke tava,† bi wagamo ḡonaḡona ḡesaudi ai yovodi. Bi Duliyas ba kivina i visu kauwa aubaina Pol i waianine te i nawa ena lava i kitedi bi ena ḡowana bai te maso a sagu.

4 Mba dobuna ke gose bi ke nawanawa ba yavala i didiḡa gulata, taunana aubaina Saiplas bwanabwanana ḡoyonaḡa ke kwaivivila.

5 Kamaina te ke nawa nisa dididiginemo Silisiya plovins bi Famfiliya plovins gele diyediḡa, te ke nawa Maila taunaḡa Lisiya plovinsina noponemo.

* 27:2: Niga lovana waga ya giugiuwena ba, niganana kaka waga bi wala ba kukakuka. † 27:3: Seseliya te Sidon tauna manekina lofana ba 120 kilomita bi Sidon taun ba aipouna yawannemo.

⁶ Ġome Maila tauninemo tauwaiḡaviya edi bada waga i banavi Aleksandiliyaḡa i tava. Bi waganemo kegelu kenawa Itali.

⁷ Laḡan visa nopodimo tama nuwatauḡa ke nawanawana eete Kinidus taunina diyanemo ke tava. Bi yavala i didiga gulata matamaiḡa i laulausuve. Taunana aubaina Kuliti bwanabwana ḡoyonaḡa te Salon Isukokona ke gose.

⁸ Bi nuwatauḡa diyadiyaḡa bwanabwana ḡoyonaḡa eete Wofu Visuvisuna ḡome ke tava Laseya taunina diyanemo.

⁹ Laḡan wapawapa a kovi mulidimo bi kota udi laḡanina i kovi. Bi nawa i wainuwa nainaila taunana aubaina Pol lava i tainuwataudi,

¹⁰ bi i giuwedina gado, “Egu lava, eda babala male ya pilipili kauwa bi waga ḡonaḡona bi tada eda yawasana male sa gebogebo. Bi tada male kota ta peki.”

¹¹ Bi tauwaiḡaviya edi bada waga tauvelauyena ena giu i waianine te Pol ena giu mote a vaiye.

¹² Bi niga dobunemo mote ḡemoḡemotina te maso waga i moito. Taunana aubaina lava wapawapa a giu te ke nawa otana Finiks wofunemo.‡ Ġome ka miya te bodubodu laḡanina ya kovi. Bi Finiks dobuna Kuliti bwanabwananemo ba waga edi ani moito. Finiks ba suwala ena anibulu yawaninemo.

Kaibitibiti dididiga nisamo

¹³ Kamaina bi yalouslyaḡa yavala nuwatauḡa lausuve i waitubu ba ai noḡota bena niga yavalina ya sagudi te sa nawa Finiks tauninemo sa tava. Taunana aubaina anika a solu saḡe bi waga Kuliti bwanabwanana diyanaḡa i nawa.

¹⁴ Bi ke nawa mote lofana, te Kuliti bwanabwananemo aibadabadaga kaibitibiti lausuve i waitubu.

¹⁵ Bi yavala dididiga waga i suvedidi te mote luvana waga matana yavala yawaninaḡa ima nawa. Taunana aubaina bai matabuna ke kaisako bi yavala taunaḡa waga i avali nawe.

¹⁶ Bi sauginemo bwanabwana ḡaubona isana Kauda ke vavawaimuli, ba i pilipili kauwa te waga ḡaubona a solu saḡe waga dididiginemo bi a pani te mote labama ima avali.

¹⁷ Bi kota waga modona a pani waibagibagi te mote labama ima dousuwasuwa. Bi mba mulinemo a naila bamoda waga bubu dabatuwina isana Setis ima saḡai, taunana aubaina tedi anika ai dawe yovoḡe nisamo te waga ya taipelapela bi nuwatauḡa waga ya poule nawa.

¹⁸ Laḡan i sako labama bagibagina waga modenemo i talatalaḡa, kamaina bi lava edi ḡonaḡonana ḡesaudi ai yovodi nisamo.

‡ 27:12: Finiks taun te Wofu Visuvisuna ba 64 kilomitas, bi suwala ena bulu yawannemo.

19 Bi laḡan waifaioninemo waga ani lauvevewanina ḡoneḡonedi ai yovodi.

20 Bi laḡan i gebogebo gulata te mote kipola ee suwala ke kita lubudi eete laḡan visa a kovi. Bi yavala i waikenadidi gulata te yawasana noḡotina i kovi.

21 Bi laḡan wapawapa a kovi lava mote a kani lubu. Taunana aubaina Pol matedimo i moito bi i giuwedina gado, “Kona kita, walanamo taunana e giuwemi te Kuliti mote maso ta gose bi kalinagu kona vaiye kamaḡe. Taunana aubaina niganana emi waga i gebogebo bi ḡonaḡona konai yovodi.

22 Bi niganana yà giugiuwemi te mote koma naila bi nuwemi ya lautou. Bi male waga taunaḡa ya gebogebo bi mote lava ḡemota ima peki.

23 Banina kage dudubalinemo Maimaituwa egu Bada tana taunana yà laulauduneyena ena aneya i tava lisigumo.

24 Bi diyagumo i moito bi i giuweguna gado, ‘Pol, kuma naila. Tam male Sisa matanemo kwa moito bi ya etalem. Taunana aubaina Maimaituwa em pali i vaiye, te tam bi lava wagamo kona gelugeluna kaka yai yawasanimi.’

25 Taunana aubaina egu lava, nuwemi sa lautou. Maimaituwa yà waisumaḡe te bai i giugiuwena lisigumo kaka ya tubuḡa.

26 Bi yavala kaka ya ava'avali naweda eete bwanabwana ḡesaunemo ya tavaiteda.”

27 Bi Mediteliya nisanemo yavala bi labama a avali nawemaina eete laḡan 14 a kovi. Bi dudubala modenemo waga taunoyaena ai noḡota bena kaikana diyadiyamo a tava.

28 Taunana aubaina tedi nisa domdom a luva, bi a banavi te 40 mita, bi a taumiya ḡotona te a luva munaḡe te 30 mita. §

29 Bi waga lavedi a naila gulata, bi ai noḡotana gado yavala waga ima suvenawe kila dabanemo. Taunana aubaina anika 4 waga mulinemo a pwalage yovoḡedi. Bi a ḡoeḡoena maso dobu i yana makai.

30 Bi wagamo taubagibagi waga ḡaubona a sako yovoḡe, te maso a naila a nawa. Taunana aubaina tedi ai kaikaiyovu te bena maso waga isunemo anika sa pwalage yovoḡe.

31 Ḡome Pol tauwaiḡaviya edi bada bi tauwaiḡaviya i giuwedina gado, “Bamoda waga taunoya mote wagamo sima miya ba temi mote koma yawasana.”

32 Ḡome tauwaiḡaviya waga ḡaubona maḡinina a koiḡavuki bi i kuluva yovo nisamo.

§ 27:28: Maḡina lofalofanemo ḡakima sa duli, bi sai pwalage nisamo te ya yovo nove nisa dibunemo, bi ena lofa sa luva.

³³ Bi laḡan sakosako balanemo Pol lava i giu vavasaḡedi te maso bai a kani. Bi i giuwedina gado, “Temi kona wailaba bi kona waikita, mote ko kani te laḡan 14 a kovi.

³⁴ Niganana ya giugiu vavasagemi te ko kani bi ko ḡailisi, te mote ḡemota kaka ima peki.”

³⁵ Pol niga mainana i giu bi matabudi matedimo buledi i vai te Maimaituwa i waiyebone, i kivi bi kani i waitubu.

³⁶ Ḣome lava matabudi nuwedi i kena bi a kani.

³⁷ Bi wagamo lava wapamai ba 276.

³⁸ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoḡa, bi mulinemo ba witi ai naḡasedi nisamo te waga i tekateka.

Waga i nuwa suwasuwa

³⁹ Kamaina bi laḡan i yana kamaḡe, bi waga lavedi dobu a kita bi mote a kitaḡone. Tedi yafo a kita bi ḡome gele visuvisuna. Bi ḡome a ḡoe te waga a ḡiu waididimani te maso i nawa diyadiyamo i tava.

⁴⁰ Taunana aubaina waga lavedi anika maḡinidi a koḡavuḡavukidi te nisamo a yovo, bi kulin maḡinina a kuvesidi. Bi kuka ḡaubona waga matanemo a lageti te maso yavala waga i avali nawe diyadiyamo maso i tava.

⁴¹ Bi geḡa te waga bubu dabatuwina i saḡai. Te isuna bubu dabatuwinemo i laukatikava te mote luvana imai dagudagu. Bi kuka kaidi ba labama i waidoukotokotodi.

⁴² Bi tauwaiḡaviya ai ogatala te biliwelokomo taumiya maso ai pekidi, male sa yaka nawa diyadiyamo bi sa velau sa nawa.

⁴³ Gome tauwaiḡaviya edi bada mote Pol waipekina i ḡoe, taunana aubaina edi ogatalana mote i waianine. Kamaina bi tauwaiḡaviya edi bada lava mabai ḡemoḡemotina te sa yakana ba i giuwedi te a geilaupoti te a yaka nawa diyadiyamo. ⁴⁴ Bi lava ḡesaudi mabai mote ḡemoḡemotina sima yaka ba i giuwedi, te waga i wai doukotokotona kaidi sa tanodi bi dabediḡa sa poule nawa diyadiyamo. Bi niga mainana a voije te lava matabudi a yawasana.

28

Pol Malta bwanabwananemo

¹ Mba ḡome ke yaka nawa gelemo ke tavatava ba, ḡome kaka a giuwemai te bwanabwana isana ba Malta.

² Mba bwanabwanana lavedi kividi a visu kauwa, te a giuvaimai. Bi nabu i yovoyovo te ke tululu, taunana aubaina lava kai a suve.

³ Bi Pol kai bwainina i vai bi i waiwaigabu ba kai nopodimo mwata salama, kai i poya wailovotavi te Pol nimanemo i kaputa te i dawe.

⁴ Bi bwanabwana lavedi Pol nimanemo mwata a kita i dawedawe ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga olotona ba tauwaipeki. Tana nisamo mote i peki taunana aubaina niganana maimaituwa Dike* kaka yai peki.”

⁵ Bi Pol nimanemo salama i laipaili nawe kaimo bi tana mote mwata i waikelo.

⁶ Ġome lava a wailaba te nimana ya lusa ee yai maḡemoti te ya kuluva bi ya peki. Ai laba bi a waikita te Pol lisinemo mote bai i tubuḡa. Taunana aubaina nuwedi a vitale bi a giuna gado, “Tana ba maimaituwa.”

⁷ Bi ke miyamiyana diyamaimo ba daibi dididiga bi bwanabwana badana Pabilas ena vanuwa diyamaimo. Bi kivina i visu gulata te i nawemai ena vanuwemo bi i labe kauwemai te laḡan faiona a kovi.

⁸ Bi Pabilas tamana i sida kauwa te vanuwemo i kenakena. Tana tunipoyapoya bi dibukwasina i vai. Pol i nawa lisinemo bi aubaina i laupali bi nimana dabanemo i sivudi te i waiyawasani.

⁹ Bi niga kauwina mainana i tubutubuḡa ba lava sidesidedi mba bwanabwananemo matabudi a tava Pol lisinemo bi i waiyawanidi.

Pol Malta bwanabwanana i gose bi i nawa Loum

¹⁰ Bi Malta bwanabwananemo ke miya te bodubodu laḡanina i kovi bi nawa aubaina ba lava puyo wapewapedi a vitemai. Bi kota ema kalaḡi wagamo ai geludi.

¹¹ Bi nawalai faiona mulidimo Aleksandiliya lavedi edi wagamo ke gelu bi ke modina. Niga wagana ba ḡome i moito te bodubodu saugina i kovi bi wagana matanemo ba koikoitau labu taditadidi ai moitodi, isedi ba Kasta bi Polak.

¹² Bi ḡome ke modina te Silakus tauninemo ke tava ḡome bi laḡan faiona ke miya.

¹³ Ġome ke modina munaḡa te Legium tauninemo ke tava. Bi laḡan i sako ba yalousaḡa yavala i laulausuve taunana aubaina laḡan i sako munaḡe ba Puteli tauninemo ke tava.

¹⁴ Ġome ba valevaletimai tauwaisumaḡa ke bनाविदि bi a giuwemai te vaitedi ke miya te laḡan 7 a kovi. Muliḡa kaka ke nawa Loum.

¹⁵ Sauginemo valevaletimai tauwaisumaḡa Loummo giu-mai a vaiye ba a saḡa a labelabemai malagai isana, Taomana Faiona Vanuwidi. Bi ḡesaudi a tava ani waikunekune gabuna isana Apiyas ḡome kei taubanava. Gome tedi Pol i kitekitedi ba nuwana i lautou bi Maimaituwa i waiyebone.

* **28:4:** Dike ba Malta lavedi edi maimaituwa a waisumaḡe te lava bai i kauwe waigebona ba ya kovogi ee yai peki.

16 Bi sauginemo tama Loummo ke tava ba Loum babadidi Pol taunaḡa ai anine te vanuwa a vite bi taunaḡa ya miya bi tauwaiḡaviya ḡemota vaitena te ya kita wata.

Pol Loumḡa i lauguguya nawa

17 Laḡan waifaioninemo Pol Diu babadidi i giuwedi te a tava lisinemo ai ḡemotidi. Bi i giuwedina gado, “Valevaletigu, tagu mote bai e voiye waigebo lava lisidimo ee tamatamada edi vaivai e kagebogebody. Bi Yeluslemmo a panigu bi Loum lavedi nimedimo a sakogu.

18 Bi Loum lavedi a banavigu te tagu mote bai gebogebona yà voiye te maso ai pekigu, taunana aubaina a ḡoeḡoena maso a kaikamaḡegu.

19 ✧ Bi Diu lavedi mote a ḡoeḡoe te sa kaikamaḡegu, taunana aubaina e giu te ḡalibona Sisa matanemo yà moito bi tana ya etalegu. Bi mote maso egu lava Diu ei wavudi.

20 Bi niga kauwina aubaina te e giuwemi kona tava te ta waigiugiu. Bi tagu Israel lavedi bai kauwina sa waisumaḡedidina, taunana e laulauguguyaena dabanemo seinimo a panigu.”

21 Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi em pilipili pepana mote aiyai Diudiyamo i giukamaḡe yovoḡe lisimaimo. Bi kota valevaletimai mabai noke mai a yovoyovona mote bamo a giu waigebogebom ka vaiye.

22 Bi ke ḡoeḡoeyena tam em noḡota bai kwa giuwemai, bi ke sibe te lava dobu matabunemo niga damna valivaliuna ba sa giugiu tunidaboke.”

23 Gome ai anina te bamo laḡannemo ba sa tava sai ḡemoti munaḡedi bi Pol ena giu sai beyavaiye. Mba laḡannemo Diu lavedi wapewapedi a tava Pol ena miyamo ai ḡemotidi. Bi Pol, Maimaituwa ena waibada i giuwaitetena olaolalemo i waitubu eete i nawa i dudubala. Mousis bi taugiuwatana bai a gilugilumina taunana i giugiuwata bi i ḡoeḡoena maso nuwedi i vitedi bi Yesu ai sumaḡe.

24 Bi lava ena giu a vaiye te ḡesaudi nuwedi a vitedi bi ai sumaḡa bi ḡesaudi mote ai sumaḡa.

25 Taunana aubaina tedi taudiḡa a waikagiu, muliḡa kaka sa nawana ba Pol ena giu lisidimo i waikovina gado, “Aluwa Waiyawa i giukauwa eda magumagula lisidimo bi Taugiuwatana Aisaiya i gilumina gado,

26 ‘Kwa nawa em lava otidi Israel lisidimo
bi kwa giuwedina gado,

“Temi giu ko vaivaiyena
bi mote ko sibe.

Temi Maimaituwa kauwa i voyedi kona kitekitedi,

bi mote ko sibedi te bai ya voivoiye.”

27 ☆Niga lavedi mote bai sima sibesibe,

banina nopodi a ḡaiḡai.

Tedi waibeyedi bi bai sa vaivaiyena

mote sima sibesibe,

tedi matedi a pota

banina mote a ḡoeḡoe te sai kita.

Bamoda tedi sa ḡoe bi bai yà giugiuwedina sa kaiwatana,

ba tedi male nopodimo sa sibe.

Bi bai yà voivoiyena sa kita

bi kota yà giugiuwena sa vaiyena.

Kaka lisigumo sa nuwavitala

bi yài yawasanidi.’

28 “Temi Diu lavemi mote giukauwa koma vaivaiye, tau-nana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa yawasana giuna i giukamaḡe Eteni lavedi lisidimo te sa vai.”†

30 Ḡome Pol kwalabu labu i miya vanuwa i waiwaimai-inemo. Bi lava mabai a tavatavana lisinemo ba matabudi i giu vaidi ena vanuwemo.

31 Bi Pol mote aiyai i waiḡake, nuwana i lautou bi malaud-abatolana Maimaituwa ena waibada i lauguguyae bi Bada Yesu Keliso giuna visuvisuna i wailovelovedi.

☆ 28:27: Ais 6:9-10 † 28:28: Lova 29 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopodimo niga lovana 29 mote ima kenakena.